

Florina Ilis

Viețile paralele

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Viețile paralele

www. cartearomaneasca.ro

Editura Cartea Românească

București, Calea Victoriei nr. 115, sect. I

© 2012 by Editura Polirom

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto autor: Petruț Călinescu

Pe copertă: Constantin Jiquidi (1865-1899), *Înmormântarea lui Mihai Eminescu*

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României :

ILIS, FLORINA

Viețile paralele / Florina Ilis. – București : Cartea Românească, 2012

ISBN print: 978-973-23-2989-4

ISBN ePub: 978-973-46-3298-5

ISBN PDF: 978-973-46-3299-2

821.135.1-31

Printed in ROMANIA

Florina Ilis

.....

Viețile paralele

roman

CARTEA ROMÂNEASCĂ
2012

L'auteur a bénéficié pour la rédaction de ce livre d'une résidence littéraire à la Villa Marguerite Yourcenar et d'une bourse d'écriture du Conseil général du Nord.

Autorul a beneficiat de o rezidență de creație la Paris (iunie 2008) din partea Institutului Cultural Român.

Motto:

„Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură,
Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și când n-aș fi fost.
Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost
De-mi țin la el urechea – și râd de câte-ascult
Ca de dureri străine?... Parc-am murit de mult.“

Mihai Eminescu

Viețile paralele

I

1, Cartea de vizită a doamnei Slavici
ajunse în strada Mercur la ora 6 dimineța. Maiorescu reciti bi-
letul de câteva ori, încercând să-i descifreze toate înțelesurile, apoi,
îl transcrie în însemnări, cuvânt de cuvânt: *Domnu Eminescu a*
înnebunit. Vă rog faceți ceva să mă scap de el, că foarte reu. Nu
intervenii nici în ortografia, nici în gramatica șovăitoare a soției
scriitorului ardelean (era unguroaică, nu?). Lucrurile se precipită,
își spuse, netezindu-și barbișonul. Nu mai e timp! Slavici (prevă-
zător) se retrăsese la Măgurele, la Oteteleșteni. Aștepta pașaportul
ca să plece la Viena, la Halle (oriunde). Eminescu (neprevăzător),
în loc să meargă la Botoșani cum intenționase, rămăsese în Bu-
curești. Ce-i de făcut? Deodată, Maiorescu tresări, atent. I se păru
că cineva se furișase în salon, foșnind ușor perdelele, că îi pânde-
a mișcările și îi urmărea gândurile. Fără să se ridice din scaunul de
la birou, își roti privirea prin încăpere, stăruind, mai ales, în acele
locuri (unghiuri) unde întunericul de peste noapte se refugiase,
surprins de înaintarea biruitoare a razelor de lumină care răzbăteau
prin puținul spațiu liber dintre perdelele de catifea, prinse, lateral,
în inele. După câteva secunde de atenție încordată, în care, după
o cercetare critică, prudentă, se oprise cu privirea – să zicem –
asupra clanței ușii (crezând că cineva o apăsase imperceptibil), se
convinsese că în încăpere nu mai era nimeni. Zvonurile îndepărtate
care se auzeau vag, prin casă, îi erau familiare și nu-i reînnoiră
suspiciunile, dimpotrivă, îl asigurară că totul se înscria în ordinea

firească, matinală, a lucrurilor. Satisfăcut de rezultatul investigației, reveni asupra biletului doamnei Slavici. Realiză că vestea *nebuniei* lui Eminescu nu reprezenta o mare noutate pentru el. În fond, o așteptase. Era inevitabil să se întâmple. Cu o săptămână înainte (23 iunie), la un dineu, în prezența familiei Rosetti și a tânărului Beldimano, Eminescu avusese un comportament extrem de agitat (surescitat), surprinzându-i pe toți cu entuziasmul (cam agresiv) cu care susținea că se va călugări și, mai ales, cu îndârjirea cu care pretindea că învățarea limbii albaneze îl va ajuta să descopere originea unei așa-zise limbi unice, originare, a omenirii: limba universală. Sau o limbă de formule, adică de funcțiuni ale celor trei unități: timp, spațiu, mișcare. Nu ideile pe care le susținea erau nebunești, deși istoria cu călugăria trăda un soi de absurditate (să se călugărească, dar să rămână în București!), ci felul vehement (maniac) în care își proclama punctul de vedere, contrazicând și combătând pe toată lumea. *Foarte excitat, sentiment al personalității exagerat* (își notase criticul în jurnal).

Chiar mai devreme de săptămâna trecută, cu cel puțin o lună înainte, în timpul dineului din seara de 30 mai, Maiorescu observase deja un vag *început de alienație mentală* la poet. Pentru toți cei prezenți la dineu (ministrul american Schulyler, Beldimano, Gane, Jacques și doamna Negruzzi, alde Kremnitz, Anette) fusese, desigur, o seară plăcută. Mite (pe care o interogase, ulterior, în mod discret) nu remarcase nimic deosebit (!). Dar Maiorescu, în timp ce conversa afabil cu convivii (ministrul Schulyler, Beldimano, Gane, Jacques, Will etc.), îl urmărise atent pe poet, încercând să surprindă acele (orice) semne *de alienație mentală*: salutul țeapăn, cu o înclinație nervoasă a capului, apoi, un surâs fără obiect cu buza strâmbă*. Își amintea perfect și momentul

* Cine surâde fără obiect cu o buză strâmbă, cine se oprește adesea izolat fără nici o direcție și tendință, cine își ține trupul țeapăn când salută și nu înclină decât capul, e nebun. Sursa: Lavater

când, întâmplător, privindu-l pe Eminescu, care ședea între Anne-tte și Gane, observase ceva neobișnuit în privirea lui, un fel de lucire stranie (da, nebună!), semn că nu mai era mult până când poetul avea să cedeze în fața bolii care-l pândea, încolțindu-l. Maiorescu crezuse (sperase) că lucrurile au să se liniștească (să se îndrepte) de la sine. Dar, ca un făcut, interveni acel articol perfid în contra lui (publicat în *Timpul*), articol ce purta marca incon-fundabilă a lui Eminescu. Maiorescu reacționează prompt, fără să mai aștepte lămuriri. Explicațiile ulterioare ale poetului (cum că articolul se strecurase în gazetă în absența sa), dezmințirea lui Păulescu și, din nou, articolul justificator al lui Eminescu (cam tăios pentru cineva care încerca să se disculpe) nu reușiseră defel să limpezească lucrurile dintre ei. Dimpotrivă, în loc să se îndrepte, situația se complicase din nou, mai ales că starea politică a momentului, extrem de agitată și incendiară (Societatea Carpa-tii) nu lăsa să se întrevadă nimic bun în viitor.

Eminescu lua mult prea în serios totul: politica (ideea națio-nală), activitatea gazetărească (afacerea Grădișteanu), libertatea presei, polemicile, prietenii, dușmăniile, acuratețea limbii, co-rectitudinea gramaticală (era în stare să discute minute în șir despre genitivul în *ei* sau în *ii* al substantivelor terminate în *ă*). Uite, Slavici (mult mai prudent) lăsa totul (ideea națională, ches-tiunea dunăreană, genitivul în *ei* sau în *ii* al substantivelor termi-nate în *ă* etc.) și pleca la Viena să-și vadă de sănătate (să se ascundă). Nici Eminescu nu era mai sănătos, dar nu se gândea niciodată la el însuși. Poate că Maiorescu ar fi trebuit să insiste mai mult pe lângă poet ca să-l determine să-și ia o vacanță, să se odihnească puțin după atâta încordare și epuizare nervoasă. Poe-mul *Luceafărul* îl sleise de puteri, storcându-i și cea din urmă picătură de vlagă. O binemeritată vacanță era tot ce-i lipsea. Dar, pe de altă parte, dacă Maiorescu, în împrejurările date, ar fi fost prea insistent cu concediul, poetul (susceptibil și sensibil din fire) ar fi crezut că este îndepărtat *intenționat* de la gazetă (din

vâltoarea evenimentelor) tocmai acum când politica era în mare fierbere și poliția (Rosettaki) nu aștepta decât un semn ca să descindă la Societatea Carpații și să-i scuture un pic pe agitatori (oferind o oarecare satisfacție poliției secrete austriece care pretinsese măsuri urgente și energice din partea autorităților române).

Pentru un gazetar care nu făcea parte din partidul care-i plătea (de bine de rău) o leafă, Eminescu își permitea cam multe convingeri personale în probleme care nu-l priveau în mod direct: afacerea Grădișteanu, chestiunea dunăreană, Tratatul de la Londra (referitor la suzeranitatea Gurilor Dunării) și a semnării alianței cu Austro-Ungaria, decizia înființării Mitropoliei romano-catolice la București sau chiar în privința conflictelor din interiorul partidului. A început să critice până și ideile politice ale patronilor și mentorilor săi. Tânărul acesta *e atât de pătruns de ură*, îl avertizase amical Cantacuzino, încât stăruie să facă din *Timpul* organul personal al antipatiilor sale. Maiorescu l-a protejat cât a putut, dar până când? Nu e de mirare că amicul Carp își retrăsese contribuția financiară de la ziar. La urma urmei, orice redactor de gazetă ar trebui să susțină convingerile patronilor săi și nu invers, nu? Oare nu se înființase la *Timpul* un comitet care să vegheze ca ideile exprimate de redactori să fie conforme cu tendințele partidului? Dar lui Eminescu prea puțin îi păsa de comitet și de membrii Clubului. Continuase să-și impună ideile personale (inflexibile), certându-se cu toată lumea (nu-i asta semn de nebunie?).

Idei personale avea, de pildă, și în privința conservatorilor (patronilor), Eminescu pretinzând că *îi servește* numai pe cei pe care îi recunoaște ca fiind urmașii boierilor luminați de altădată. Pe cine? *V-o spun franc d-lor, servesc pe românii din partidul conservator, nu pe greci. Pe acele rămășițe de boieri români din vremea domniilor noastre legitime, ale Basarabilor și a Mușatinilor. ... Mi-e rușine că a fost cu puțință ca toată plebea și toată canalia bizantină s-ajungă a domni în această Țară, mi-e scârbă de ei și-i urăsc.* Dar

vremurile s-au schimbat, domnule Eminescu, și timpul domniilor de altădată a apus. În politica modernă avem parlamentarismul, iar un politician abil trebuie să știe când interesele naționale primează asupra celor individuale sau de grup. Cum ar fi o alianță a conservatorilor – Carp și Maiorescu – cu o facțiune liberală *bună și adevărată*? Un fel de partid Liberal-Conservator? De ce nu?! Cu Rosetto-Brătianul? Dacă interesul național o cere. N-au ratat conservatorii, domnule Eminescu, participarea la proclamarea Regatului în 14 martie 1881, lăsându-i pe liberali să-și aroge gloria și să-și etaleze puterea? Brătianu i-a invitat la guvern (prin P.P. Carp), dar conservatorii radicali, suspicioși (și orgolioși), au declinat invitația. Nu s-a întărit atunci guvernul Brătianu într-un mod extraordinar și, iată, stă neclintit la cârma țării de ani buni? Cine știe până când, domnule Eminescu. Cine știe până când.

Eminescu își permitea convingeri personale și în privința politicii externe susținând că românii nu ar trebui să cedeze ușor în fața presiunilor puterilor europene (mai precis: să nu cedeze în chestiunea dunăreană și să nu accepte rolul de spectator pasiv la Gurile Dunării). Și Maiorescu crede că trebuie să ne apărăm interesele naționale și că președinția Comisiei mixte dunărene a Imperiului austro-ungar este o atingere gravă a suveranității României și o umilire a noului Regat, dar nu întotdeauna te aliezi cu cei puternici din simpatie, ci, mai ales, din rațiuni diplomatice, nu-i așa? Iar un om politic trebuie să judece lucrurile dintr-o perspectivă generală, să le nuanțeze și, punându-le într-un context mai larg, să privească (vizionar) mai departe, spre viitor. Dacă avem un principe german, domnule Eminescu, de ce să nu profităm de acest avantaj și să ne aliem cu cei de neamul său (Germania, Austro-Ungaria)? În fața tendinței de cucerire panslavistă a Rusiei, României nu-i rămâne de făcut decât să caute sprijinul în sfera de acțiune a Austriei, care va forma cu Germania și Italia o alianță puternică în contra dorinței de expansiune a colosului din răsărit. Alți conservatori (Grigore Sturdza, generalul Tell),

domnule Maiorescu, cred că ar fi mai bine să intrăm în sfera de influență rusească. În cine să te încrezi? Nu mă miră că *Românul* i-a acuzat pe conservatori că sunt ba muscali, ba austro-ungari, dar români niciodată! Când cu fes și cu ișlic, când cazaci și usari, dar nu români! Să ne hotărâm și noi, ce dracu'!

Cu aceeași vehemență și fără să-l privească în mod personal, Eminescu s-a pronunțat și în privința religiei. El care nu merge niciodată la slujbă, declarând poetic că nu crede în nimic (*Eu nu cred nici în Iehova* etc.), tocmai el susține că înființarea unei Mitropolii romano-catolice la București nu servește nimănui (poate doar intereselor maghiare, insinuează el). Dacă se dorește cu adevărat o monarhie dinastică în România, atunci Casa Regală să facă bine să aleagă religia poporului și nu poporul să adopte religia suveranului (e mai logic, nu?). Maiorescu evită să se pronunțe în chestiuni care nu-l ating în mod direct (religia). În schimb, doamna Szöke-Magyarossy se pronunță. Doamna Slavici își dorește din tot sufletul o Mitropolie catolică la București (ca să aibă și dânsa unde să meargă la biserică duminica și în sărbători). Nu s-a dus dumneaei să-l întâmpine voioasă (cu flori) pe Monsenio-rul Paoli când acesta a intrat cu alaiul său de șaptezeci de trăsuri în capitală? Ce zi de neuitat! *Milyen felejthetetlen nap volt!*

Că, în privința națiunii, Eminescu are unele idei personale, mai treacă-meargă. Dar să afirme că Românii nu sunt mai prejos decât restul popoarelor din Europa, ba dimpotrivă, analizând istoria neamului nostru (Basarab, Mușatinii, Corvinii, Ștefan cel Mare etc.), să susțină că poporul român e superior multora dintre popoarele europene, asta e totuși o exagerare impardonabilă din partea unui om cultivat: *Până în suta a șaptesprezecea sub Matei Basarab românii erau relativ unul d'n popoarele cele mai culte din Europa și incomparabil mai cult decât germanii sau ungurii. Domnule Eminescu! Românii mai culți decât.... decât germanii?! Să fim serioși, domnule!*

Iar în privința idealului național, Eminescu nu face decât să repete același lucru deranjant și neplăcut pentru austrieci: *De la Nistru pân'la Tisa*. Ca poezie lirică, *Doina* e frumoasă, stârnește aplauze entuziaste la manifestări patriotice și face inimile să bată cu putere. Dar să faci din idealurile unei poezii convingerile unei asociații care pe față elaborează proiecte culturale, iar pe la spatele poliției române și a serviciului secret austriac activează *în direcția unei Dacii mari*, agitând spiritele naționaliste*, asta nu mai poate fi pe placul aliaților noștri (Imperiul austro-ungar). Poliția nu așteaptă decât un semn ca să descindă la Societatea Carpații și să-i aresteze pe agitatori. Asta vrea Rosettaki, Eminescule! Și nu numai el! Înțelegeți? Am aflat că baronul Von Mayr i-ar fi scris ministrului de Interne ungar despre întrunirea din 4 iunie a Societății. Biroul de informații vienez vă cunoaște toate mișcările, Eminescule. De ce crezi că l-am chemat pe baron la mine la cină? Din plăcere? L-am invitat ca să vadă că întrunirile noastre de miercură sunt reuniuni literare, și nimic altceva!

Acestea toate fiind bine cumpănite (și întoarse pe toate părțile), Maiorescu se ridică vioi din scaun, căutând din priviri un loc unde să pună biletul doamnei Slavici. Se decise deocamdată pentru unul dintre sertarele biroului (acolo unde își ținea pilulele de somn). Eminescu a înnebunit. Nu mai era nicio urmă de în-doială. Inevitabilul se produsese. Trebuia (rapid) să facă ceva și să ia măsurile cuvenite. Încă de la primele ore ale dimineții rezervă pentru Eminescu o cameră în Strada Plantelor, nr. 9, la doctorul Șuțu. Obligația de plată de 300 de lei și-o asumă fără ezitare.

Pe la ora zece, conform însemnărilor din jurnalul maiorescian, poetul sosi în strada Mercur. Îl întâmpină doamna Clara

* Eminescu Hauptredakteur des *Timpul* machte den Vorschlag, die siebenbürgischen Studenten rumänischer Nationalität, welche zu ihrer Ausbildung die hiesigen Lehranstalten frequentierten, für die Dauer ihrer Ferienreise in die Heimat mit Bearbeitung der öffentlichen Meinung für ein Gross-Dacien zu betrauen. Sursa: Freiherr

Maiorescu și Ilie Nicolescu care (în vestibul) se pregătea de plecare. Fără să aștepte plecarea lui Nicolescu, poetul pătrunse direct în salon. Dar în loc să se așeze și el, ca toți oamenii (pe un scaun), se avântă surescitat înspre Maiorescu și-l luă în brațe. Un tremur straniu păru să-l cuprindă (pe nebun) de îndată ce se desprinsese din scurta îmbrățișare. Dacă se semnează tratatul (secret) cu imperiul, gândi poetul, soarta românilor din Transilvania, Banat și Bucovina este pecetluită (Eminescu *tremura* desigur pentru soarta românilor din Transilvania, Banat și Bucovina). Domnul Maiorescu trebuia să știe *asta*. Venise în strada Mercur tocmai ca să-i atragă atenția (și să-i aducă un bilet de la Slavici). Ce? Un alt bilet? Dar când s-a întâlnit Eminescu cu Slavici? Politicianul luă scrisoarea, parcurse rapid cele câteva rânduri scrise de Slavici și o puse pe birou. Căutând să evite orice aluzie la subiectele politice (Societatea Carpații, negocierile secrete cu Austro-Ungaria etc.), nu găsi nimic mai potrivit decât să-i arate oaspetelui două statuete ce se găseau expuse pe biroul său. Aceste statuete o reprezentau pe Venus din Milo și pe Hermes (niște copii, evident). Eminescu, care le remarcă pentru prima oară, exclamă absent: Lasă că va reînvia arta antică (Homer, muzele, odele în metru antic și toate celelalte)! Fără să acorde importanță vorbelor sibilnice ale poetului, după ce îi dădu bani de trăsură (5 lei), Maiorescu îl trimise la Simțion (cu un comision). Simțion avea misiunea ingrată, dată fiind starea critică a lui Eminescu, să-l însoțească la sanatoriul din strada Plantelor. Acolo, doctorul Șuțu, conform înțelegerii prelabile cu Maiorescu, îl internă în pavilionul B, pavilionul destinat bărbaților.

* Uite – i-am zis – am să-l rog pe d-l Maiorescu ceva și nu pot să mă duc acum la dânsul: te rog să-i duci un bilet din partea mea. Rugam în bilet pe d-l Maiorescu să-l observe bine pe Eminescu, căci mie mi se pare greu bolnav. Era prea târziu. La d-l Maiorescu el s-a stăpânit, dar s-a dus apoi să ieie o baie, ca să-și potolească nervii, și de la baie a fost dus la casa de sănătate. Sursa: Șirianul

În aceeași zi, după-amiază, începându-și vacanța cu o nouă *scenă de alienație* (pe care, după obicei, o consemnă în notele sale), Maiorescu porni în călătoria prevăzută cu ceva timp înainte. Totul fusese aranjat și bine pus la punct: pașapoartele, biletele de călătorie, gurile și manșetele de rezervă, geamantanele cu haine de schimb, ghidul Baedeker, sărurile de drum, hăpurile de somn, afacerea Grădișteanu, Societatea Carpații, temerile ministrului Sturdza (care-i promisese că va potoli lucrurile), boala lui Eminescu. Noaptea, la 11, va poposi în Brașov, unde va dormi la un hotel destul de prost... În traseul turistic, atent întocmit, figura Sighișoara, Debrețin, Breslau, Weimar, Frankfurt, câteva zile la Wiesen, apoi, Lucarno (scurte voiaje prin Elveția). La întoarcere va trece prin Salzburg, Viena și Pesta. Avea să revină în țară pe data de 5 august.

La Caritatea va ajunge cel mai devreme în 17 august, într-o zi de miercuri. Cu două zile înainte de a-l vizita pe poetul internat la Șuțu, Maiorescu promise și vizita bătrânului Eminovici.

2, Conform unor mărturii târzii, ziua de 28 iunie fusese una foarte bogată în evenimente^{*}. Astfel, înainte de a fi condus la sanatoriu, Eminescu, înarmat cu un revolver, ar fi intrat în cafeneaua Capșa sperându-i prin

* Notă privind filajul obiectivului efectuat în ziua de 28 iunie 1883, de la ora 9,30 la ora 07,00 seara.

După ora 9,30, Poetul a ieșit din casă (Piața Amzei) unde locuiește cu chirie la doamna Slavici (Szöke). Nu ia birja, continuându-și drumul pe jos. După toate probabilitățile, se îndreaptă în strada Mercur, la criticul literar Titu Maiorescu. Distanța fiind scurtă, o parcurge destul de repede. Nu a fost filat în interior. Nu mult după ora 10,00 a ieșit din casă și a luat o birjă. I-a cerut birjarului să-l ducă în strada Știrbei Vodă, nr. 2. Pe drum s-a oprit însă la cafeneaua Capșa. Birja a rămas în fața cafenelei. Poetul a intrat precipitat înăuntru. Aici, fără nici o introducere, s-a postat în fața doamnei Capșa (patroana) și a început o tiradă vehementă. Doamna Capșa nu l-a provocat, dimpotrivă, i-a aprobat resemnată tirada. Părea înfricoșată și avea de ce fiindcă, la un moment dat, Poetul a scos un revolver, amenințând că îl va ucide pe Rege. Ventura, care se afla în cafenea, a intervenit aprobând toate nebuniile pe care le-a debitat Poetul. Intuind pericolul (jocul primejdios cu revolverul) acesta a urmărit să-l calmeze pe Poet și să-i ia revolverul. Nu a izbutit din cauza agitației și surescitării lui Eminescu. Atunci, făcând jocul Poetului, Ventura i-a propus să meargă împreună la Cotroceni ca să-l caute pe Rege și să-l împuște. Au luat o birjă din fața Cafenelei. La Cotroceni, ofițerul de serviciu i-a anunțat că Regele nu era la Palat. Pe drumul de întoarcere, urmând ruta Splaiului Dâmboviței și, trecând prin fața băilor Mitrașevschi, Ventura i-a sugerat Poetului să facă o baie

comportamentul violent atât pe clienți, cât și pe patroana localului. Aceasta, țeapănă, în spatele tejghelei, ar fi ascultat respectuoasă tiradele politice ale poetului (pe scurt: era paralizată de frică). Nici un fir de păr din complicata împletitură a cocului nu i se mișca. În timp ce perora despre națiune, conspirații și alte fatalități naționale, Eminescu ar fi agitat în aer un revolver [același revolver pe care i l-a arătat lui Creangă la Iași, cu câteva zile în urmă], amenințând că-l va uide pe rege.

Brațul poetului despicând aerul cu arma avusese, după cum era de așteptat, un efect hipnotic asupra celor câțiva clienți matinali din cafenea, făcându-i să amuțească. Nici unul dintre cei prezenți nu îndrăzni să înfrunte mânia amenințătoare a lui Eminescu. Ventura, însăilând rapid o strategie, fu singurul care se alătură convingerilor anti-dinastice ale poetului (îl provoca?). Îl încredință că îi împărtășea opiniile privitoare la liberali și la monarhie (în fond era și el un bun conservator), doar că, pe moment se simțea dator să-i atragă atenția (poetului) că regele nu se găsea, peste drum, la Palat, ci, după toate probabilitățile, la Cotroceni. La această observație de bun-simț, poetul fu de acord să ia o trăsură până la reședința regală de la Cotroceni. Dar regele nu era nici la Cotroceni, după cum îi informă ofițerul din gardă care, avertizat prin gesturi semnificative de către Ventura, se strădui să facă față situației fără să dea de bănuat atentatorului. Atentatorul nu bănuia nimic. Eminescu se resemnă.

Doborât de oboseală și de căldură, după ce trăsura (în care urcase împreună cu Ventura) se puse din nou în mișcare, redactorul *Timbului* căută în zadar puțină relaxare, sprijinindu-și capul înfierbântat de rezemătoarea banchetei tari. Oare de ce voise să-l împuște pe rege? Nu mai știa. În fond, făcuse și unele lucruri bune și frumoase pentru țară (ce?). De exemplu, în semn de admirație

fierbinte. Ventura l-a părăsit pe Poet la băi, grăbindu-se să-l alerteze (după cum era instruit) pe prefectul Poliției. Filajul nu mai continuă (!).

și cinstire față de ostașii români care și-au dat viața în războiul cu turcii, și-a confecționat (pentru marea încoronare din 10 mai 1881) o coroană din oțelul unuia din tunurile capturate de la Plevna. Nu-i frumos? Ba da! Iar Regina a purtat o coroană similară (din aur), dar ceva mai mică. Dar, pe lângă lucruri frumoase, a făcut și unele lucruri bune, nu?! Absolut. Poetul nu-și mai amintea ce. N-a scris oare despre asta? Dacă nu, atunci o va face negreșit. Măine.

Era o căldură infernală, talpa iadului, nu alta! În zăpușeala înăbușitoare de afară sentimentele anti-dinastice ale lui Eminescu pierdută treptat din intensitate, stingându-se de la sine, ca un foc ce arde până la capăt. Nu mai știu ce să facă cu pistolul prea mare. Trebuia să-l ascundă undeva ca să nu-l vadă trecătorii și să se sperie de unul care agită așa (inutil) un revolver. Când trecură peste podul Mogoșoaiei își făcu avânt cu brațul drept și-l aruncă în apele stătute ale Dâmboviței [așa se explică probabil faptul că în inventarul făcut de comisarul de poliție la baia Mitrașevski nu apare menționată nicio armă]. Suprafața apei se tulbură câteva clipe, apoi, înghițind dumaticul nesperat, își recăpătă treptat aspectul potolit, vag mișcător. Când atinse fundul apei, piedica revolverului sări, eliberând instantaneu glonțul de pe țeavă. Cel puțin așa crezu poetul care auzi distinct împușcătura (subacvatică). Zgomotul făcut de revolver îi răsună atât de puternic în auz, încât, involuntar, se feri, plecându-și capul. Dar Ventura nu auzi nimic, explicând poetului că era mult prea preocupat de femeile care treceau pe bulevard ca să mai audă și focuri de armă (încerca să-i distragă atenția de la politică la femei, nu?). Ce-i păsa însă poetului de politică și de femei? Niște stricate (și politica, și femeile). Se vindeau (oricui) pentru bani. El nu era atent decât la ceea ce se petrecea, nelămurit și straniu, în creierul său înfierbântat (atins de glonțul mortal). Astfel, după ce ultimele ecouri ale împușcăturii se stinseră, ca la un semn vrăjit, popoare întregi de gângănii mărunte se porniseră într-o migrație barbară,

fără direcție, foșnindu-i dureros sub pielea capului. Vinele de la tâmpile se umflară, amenințând să spargă învelișul subțire de piele. Începu să tremure ca stăpânit de friguri rele. Văzându-l în acea stare de surescitație nervoasă, tovarășul său îi propuse să-l ducă acasă, la Slavici. Dar Eminescu refuză. Trecând tocmai prin dreptul stabilimentului Mitrașevschi, pe cheiul Dâmboviței, poetul hotărî să se oprească la baia publică (unde avea abonament). Era convins că o baie fierbinte l-ar ajuta să se înviorizeze. Lui Ventura i se păru o idee bună și, mios, își luă rămas-bun de la poet (se va duce să alerteze lumea).

Servitoarea băii, cunoscându-l bine pe domnul de la *Timpul*, îi rezervă încăperea cu numărul șapte. Nici nu era nevoie să-l conducă deoarece obișnuitul client al stabilimentului cunoștea deja drumul. Poetul se retrase în camera de baie și dădu drumul la apă, bucurându-se dinainte la gândul băii turcești. Se dezbracă grăbit și intră în cada cu apă fierbinte și aburi, scufundându-se până la gât. Apa care se revărsa continuu, scurgându-se pe lângă marginile băii de puțină, nu trezi în mintea lui decât un ecou prelung, nelămurit. Nu se mai gândea la politică. Mai presus de toate, îl preocupa (frământa) rezolvarea enigmaticei ecuații universale, a cărei soluție o întrezărea ca pe o promisiune vagă în luminozitatea aburilor mișcători din aerul încins și umed. De la căldură și fierbințeală lumea însăși părea să se fi topit într-un imens cazan, pierzându-și cu totul conturul și dimensiunile. Pătrundea încet în vis, în visul pe care-l visase (dorise) de atâtea ori (eterna pace).

Apoi, încercând să-și golească mintea de orice îndoială, se pierdu în contemplarea dansului de aburi ce se formau, ridicându-se domol, fără zgomot, deasupra apei. Tot urmărindu-l (dansul hipnotic), se simți ușor până într-atât încât, despovăărându-se de învelișul trupesc, părăsi cada și se înălță (ca un abur) înspre porțile grădinii de delicii, reprezentată stilizat în mozaicul de pe tavanul încăperii. Dar, asemeni unei păsări dezorientate

care, desprinzându-se de pe o creangă, nu știe încotro s-apuce, eul său imponderal ezită în fața porții abia întredeschise a grădinii. Ziduri înalte, cu creneluri, înconjurau grădina încântătoare, plină de flori, păsări și animale fabuloase. O briză ușoară îi adia răcoros și reconfortant pe față, ademenindu-l să intre. Înveșmântată în voaluri de mătase fină, o femeie îi făcu semn, chemându-l. Leda! Ar urma-o bucuros dacă nu l-ar împiedica o perdea de nepătruns care ascundea singura intrare în grădină. Știa, însă, că, dacă va reuși să treacă de acea perdea de întunecime, undeva, dincolo, îl aștepta lumina. Eterna pace! Apoi, întunericul se decoloră treptat și poetul întrevăzu, ca prin ceață, o rază firavă de lumină lăptoasă. Era Leda! Scânteind ca o candelă în noapte, ea îi făcea semne binevoitoare. Își luă inima în dinți și împinse ușor poarta grădinii. Făcu câțiva pași șovăitori, întrebându-se încotro s-apuce. Nu ezită mult fiindcă o zări aproape, înaintea lui, jucându-se cu un măr luminos (care semăna cu un ou de struț). Înaintă spre ea, fără voință, lunecând încet (un lebedoi umflat în pene), ca și cum un sistem de roți mobile s-ar fi pus în mișcare chiar sub picioarele lui, purtându-l deasupra pământului (apei). Își înălță capul (apoi, aripile) și, luându-și avânt, porni în urmărirea femeii-lebădă. O beznă vâscoasă (ca un aluat rece, nedospit) îl înghiți din toate părțile, absorbindu-l.

Deodată, o voce subțire și tânără se porni să socotească, înșirând mecanic, ca la școală, tabla înmulțirii. Trei de înmulțit cu șapte face douăzeci și șapte. Patru de înmulțit cu șapte face treizeci și unu. Greșit! *Ganz ungenügend!*, izbucni poetul, oprindu-se din goana nebunească. Se concentrează asupra calculelor și, uitând de Leda, încercă să-și dea seama din ce direcție venea glasul elevului certat cu matematica. Îl reperă repede. Elevul, un băiat negricios, mic, îndesat, cu părul negru pieptănat de la frunte spre ceafă, cu fruntea lată, ochii nu mari, dar vii, ședea în fața unei table acoperite de calcule. Apostrofat de dascăl, elevul se albi la față de parcă tocmai ar fi văzut o fantomă. Eminescu se pomeni

explicându-i elevului repetent că matematica înseamnă precizie! Cosmosul e matematică. Și muzică! Cum avea oroare de orice dezordine în conceperea și alcătuirea lumii (a universului), începu el însuși să înmulțească cu glas tare, străduindu-se să acopere cu vocea sa (aproape țipând) glasul celuiilalt (obraznic) care reîncepuse, mecanic, înmulțirea cu șapte. I se păru astfel că intrase (prin șirul de numere) într-un soi de intimitate vrăjită cu sufletul lumii, manifestat, după știința celor vechi (Pitagora), în armonii de ordin numeric și muzical. De îndată ce numerele deveniră tot mai mari și calculul matematic imposibil de operat pentru orice minte omenească istovi, greșind la calcule. Se opri, simțindu-se deodată foarte bătrân și bolnav. Elevul tăcu și el, așteptând răbdător ca profesorul să-l trimită în bancă. Atunci, Eminescu recunoscă uniforma elevilor de la National Hauptschule din Cernăuți. Zâmbi împăcat. Împreună cu el, la aceeași gazdă, mai ședea doi băieți (frații Ștefanovici) care-l tot băteau la cap să le cumpere vechea Biblie. Cum, din cauza prețului prea mare, nu acceptase târgul, cei doi, știindu-l fricos și superstițios, recurseseră la o stratagemă. Într-o noapte, după ce Eminescu adormise, unul din băieți se acoperi cu o plapumă prefăcându-se a fi duhul călugărului ce se spânzurase tocmai în acea încăpere, în timp ce celălalt, manevrând o sfoară, făcea să se scuture în mod sinistru fereastra. Cu o voce ca din fundul unei oale, fantoma care se mișca prin cameră îi cerea să cumpere Biblia: *Eminowicz, Eminowicz. Warum kaufst du nicht Biblische Geschichte!* Celălalt băiat apucase sfeșnicul, împungând plapuma sub care îngrozit se ascunsese elevul Eminescu. Ce teribilă sperietură trăsesse! Undeva, în beznă, per-severentul elev își reluă înmulțirile, greșind. *Tadelfrei bis auf seine Geschwätsigkeit. Eminowicz, Eminowicz! Warum?*

Apoi, totul (grădina deliciilor, întunericul, mecanismul de roți, Leda și elevul) se prefăcure în neant. Adormi, căzând într-un somn adânc. Numai în somn suntem activi – de aceea visul are atâta dramaticitate. Altfel suntem pasivi.

Se întâlnește în vis cu Ioan Vestimie, un tânăr a cărui cunoștință poetul nu-și mai amintea când o făcuse. Dar n-avea importanță, atâta timp cât avea un tovarăș alături. Mă recomand: Gaius Iulius Caesar Octavian August (o plecăciune adâncă). Tu ești un măgar! Două păpuși. Pe fruntea uneia scria: *Bertrand e un măgar!* Pe fruntea celei de-a doua: *Gajus nu-și are mințile toate.* Gaius Iulius Caesar Octavian August. Ioan Vestimie încerca să-i spună ceva despre apa care curgea la robinet, deversând, dar poetul făcu un gest scurt cu mâna, invitându-l să nu-și facă griji și-l pofți înăuntru. Ioan Vestimie se conformă, înclinându-se ceremonios. Având o sfială înăscută față de orice lucru necuviincios, noul sosit păși cu reținere în încăperea lui Eminescu, amestecându-se stingher printre invitații de seamă ai poetului. Se găseau acolo o sumedenie de personaje ilustre: Dan, Dionis, călugărul Ieronim, Euthanasius, marchizul Bilbao, faraonul Tlă, Ioan, Toma Nour, bătrânul dascăl, precum și câteva femei care mai de care mai frumoase și mai ispititoare, spre care sfiosul funcționar privi cu neîncredere și patimă neprihănită. Privirea lui Ioan Vestimie se opri asupra unei făpturi îngerești, desprinsă parcă din tablourile Renașterii italiene, un vis ce luase formele dulci ale chipului unei femei. Pe albul chihlimbării al feței îi jucau din când în când *umbre viorii* dându-i un aer de visare, iar părul blond îi părea (lui Ioan Vestimie) că se răsfirea asemeni unui strat fin de brumă străbătut de razele aurii ale soarelui. Sub fruntea înaltă, boltită, spre care genele lungi aruncau, ori de câte ori capul i se mișca cu *copilăroasă mândrie*, umbre dulci și întunecoase, sub acea *poetică* frunte, Ioan Vestimie își închipuia că se concentraseră toate *idealele artei*. Observându-i *nasul fin și bărbia rotundă și dulce ca la femeile lui Giacomo Palma*, precum și *gura dulce cu buza dedesupt puțin mai plină*, Ioan Vestimie o recunoscu cu sufletul fermecat pe nobila și frumoasa fată. Dar, stupefact, cu toate că o iubea de mai bine de 16 ani în mare taină, nu-și mai amintea numele ei, îl uitase. Pe când se îndrepta înspre bibliotecă, ca să ia un dicționar de

nume proprii (doar-doar și-o aminti numele ei) auzi bătaï puter-nice în uşă, bătaï înţeţindu-se pe măsură ce gălăgia sărbătorească din încăperea poetului atingea o intensitate maximă. Se părea că poetul mai aştepta oaspeţi, dar, spre surprinderea lui (a lui Ioan Vestimie), departe de a-i pofti înăuntrul, acesta (Eminescu) se străduia, invitându-l şi pe el să-l ajute, să ţină uşa pentru ca cei de afară să nu poată pătrunde în încăpere. Oaspeţii poetului continuau să benchetuiască singuri (să converseze, să râdă, femeile să golească pahare cu băuturi rubinii, să ciugulească din bucatele scumpe de pe mese etc.) şi nici unul dintre ei nu dădu curs rugăminţilor de ajutor ale acestuia. El însuşi, Ioan Vestimie, ca şi cum ar fi fost cuprins subit de o slăbiciune neobişnuită în toate mădularele (mai întâi îi amorţise braţul drept, apoi, piciorul stâng), nu fu capabil să facă niciun pas înainte, lăsându-l pe poet să se proptească singur în uşă. Cei de afară strigau că îi aduseseră ceea ce ceruse (zece ouă crude). Zece ouă crude? Ce să facă el cu zece ouă crude? se întrebă Ioan Vestimie.

Rezistenţa lui Eminescu fu slabă. Curând, ceilalţi izbutiră să deschidă uşa şi să năvălească în sala de baie. Erau vreo patru sau cinci oameni, pe care Ioan Vestimie nu-i mai văzuse niciodată. Prezenţa acelor printre iluștrii oaspeţi ai poetului i se păru extrem de bizară şi, mai ales, scandaloasă. Atunci îl văzu pe poet înfuriindu-se (pe bună dreptate), de lipsa de cuviinţă a celor care dădură buzna așa peste el (în baie), surprinzându-l într-o postură mai mult decât intimă (gol puşcă). Pe trupul robust al poetului, sclipeau din loc în loc stropi de apă dând impresia că acesta tocmai ar fi ieşit dintr-o baie de stele sau de paiete. Era caraghios cum se mişca şi dădea din mâini (Eminescu), agitaţia sa imprimând membrilor trupului impresia unei păpuşi dezarticulate. Amuzant i se păru lui Ioan Vestimie şi felul în care mădularul poetului se lovea de coapsele păroase ca o excrescenţă cărnosă, comică şi inutilă. Din când în când, atunci când zbaterele poetului încetau pentru o clipă şi cântărea din priviri, asemeni unei fiare hăituite,

posibilitățile de a scăpa din împresurare, mădularul său părea să se trezească brusc și, dintr-un anumit simț al demnității virile, caraghios și inoportun în acea clipă, să se întărească și să se bătoșeze ca înaintea unui asalt amoros înflăcărat.

Adunându-și toate forțele, poetul încercă să-i îmbrâncească pe ușa afară (pe agresori), dar aceștia, mai puternici, făcură față asalturilor sale, străduindu-se, la rândul lor, să-l prindă. Eminescu alunecă ușor din mâinile lor și, gol, înviorat de curentul care pătrundea de afară (pe ușa deschisă) se aruncă în baia plină de apă și aburi. Împroșca cu apă în toate părțile, părând să se amuze, dar expresia schimonosită a feței și mustața zbârlită confereau figurii sale caracterul încremenit al unei măști de carnaval. În cele din urmă, l-au prins și l-au îmbrăcat cu sila. Cu toții strigau unii la alții, însă Ioan Vestimie nu mai distingea nimic din cuvintele lor. Le vedea buzele mișcându-se încet, ca sub apă. Ieșiră din baie. Cei doi infirmieri strigau unul la altul. Poetul, docil, (între doi însoțitori) aștepta. Nu recunoaștea pe nimeni. Cineva îi ieși înaintea.

Domnule Mihai! Nu mă cunoști? Domnule Mihai! Eminescu îl privi mut, neînțelegând*. Visează (eterna pace). Valuri înalte de întuneric cald. *Asta* e eterna pace? Îl împing înspre careta care așteaptă. Poetul pășește încet, încurcat de pantalonii prea largi și

* Am străbătut cheiul prin mijlocul șantierului (se lucrează la canalizarea Dâmboviței) care semăna mai degrabă a ghehenă (cazane cu smoală, mașini sforăitoare, cuptoare din care țâșneau flăcări, praf de piatră și fum). Am ajuns la baia Mitrașevschi chiar în momentul în care îl scoteau pe Poet și-l duceau spre caretă. Îl îmbrăcaseră în camisolul de forță (mâneci lungi, atârându-i peste mâini, pantalonii largi, își trage picioarele de parcă i-ar fi prinse în lanțuri). E lipsit de orice reacție de parcă n-ar mai fi acolo între cei doi polițai și infirmieri care se răstesc unii la alții, ci ar fi călătorit deja în altă parte. M-am oprit în fața lui căutând să-l fac atent că sunt acolo. L-am strigat, dar n-a răspuns chemării mele. Însoțitorii lui l-au împins înspre caretă. I-a urmat docil, lipsit de voință. Sursa: Ciobanul

lungi (nu erau ai lui). Întinde mâinile (eterna pace). *Asta* e eterna pace? Dacă asta e eterna pace, unde am fost eu ieri și alaltăieri, înainte de a veni la Ienaki????????????

3, Printre pacienții doctorului Șuțu,

Eminescu reprezenta o excepție nesperată, din punct de vedere clinic (ce specialist în boli nervoase nu și-ar dori să-i trateze pe unii ca Nietzsche, Lenau, De Maupassant sau Eminescu?), dar și incomodă (din mai multe puncte de vedere). Ca să se pronunțe în privința diagnosticului, doctorul Șuțu avea nevoie de oarecare timp (pe care nu-l mai avea). De foarte mare ajutor i-a fost însă domnul Maiorescu care, în scurta întrevvedere pe care au avut-o (înaintea plecării acestuia în vacanță), i-a împărtășit din temerile sale privitoare la ereditatea poetului, insinuând, fără a intra în detalii *embarasante*, că în familia lui Eminescu ar exista o anumită predispoziție înspre *demență*. Apoi, cu o oarecare sfială și delicatețe, Maiorescu, invocându-l și pe doctorul Kremnitz al cărui pacient fusese poetul, a lăsat să se înțeleagă că Eminescu ar prezenta și anumite *manifestațiuni sifilitice*, dar că ar fi de preferat, în vederea păstrării bunului renume al *amicului nostru*, să nu se facă publică o asemenea informație și să nu se menționeze sub nicio formă rușinoasa boală. Doctorul înțelegea. Din acest punct de vedere, domnul Maiorescu să nu aibă nicio grijă și să fie convins de discreția sa absolută (în afacerile institutului privat de care se ocupa nimeni nu-și putea băga nasul fără știrea sa). Un diagnostic, însă, fie el și provizoriu, doctorul va trebui să pună, altfel s-ar putea crea impresia (opinia publică ar putea crede) cum că Eminescu a fost primit în sanatoriu fără voia sa (chiar fără să fie bolnav), dându-se prilej la fel de fel de interpretări. Domnul

Maiorescu îi dădea perfectă dreptate doctorului, dar, odată ce se putea baza pe discreția sa deplină, era convins că putea conta deopotrivă și pe importante cunoștințe ale acestuia în tratarea *maniilor*. Nu era doctorul Șuțu autorul unui studiu despre *alienați*? O autoritate în materie? Ba da! Atunci, cu siguranță această specializare în *alienațiune* îl va ajuta pe doctor să pună și un diagnostic potrivit și adecvat situației. În ceea ce privește perioada tinerii sub observație a poetului, chestiune asupra căreia doctorul ceru oarecari lămuriri, Maiorescu a răspuns cât se poate de concis: Atât cât va fi nevoie pentru a-l salva! A continuat, explicându-i doctorului Șuțu că evenimentele politice (interne și externe) erau de așa natură încât Eminescu ar putea fi arestat în orice clipă, iar în starea de surescitare nervoasă în care se afla nu ar face decât să agraveze lucrurile. După ce va trece furtuna, vom mai vedea, a conchis Maiorescu grăbit (evenimentele la care făcuse aluzie erau încă în plină desfășurare).

Toate acestea fiind aranjate, doctorul Șuțu nu se grăbi să examineze pacientul la internare. Pe de altă parte, din cauza anumitor obligații sociale, în ziua internării fusese nevoit să părăsească mai devreme decât de obicei institutul. A lăsat indicații precise în vederea administrării unor injecții cu morfină în cazul în care pacientul s-ar manifesta violent. În ziua următoare, preocupat de unele afaceri pe care le avea de reglat, doctorul n-a trecut pe la institut decât pentru a se convinge că toate erau în bună rânduială. A stat câteva minute de vorbă cu administratorul care i-a adus la cunoștință unele întârzieri legate de aprovizionarea cu alimente, dar, după ce primi toate asigurările că problema se va rezolva în cursul zilei, părăsi biroul. Doctorul de gardă îl însoți la trăsura care aștepta la scări, prezentându-i din mers un raport succint asupra situației bolnavilor. În cea de-a treia zi când s-a dus, în fine, să-l vadă pe Eminescu, acesta dormea (aflându-se încă sub influența injecției calmante cu opiu). L-a examinat în cea de-a patra zi, vizitându-l atât dimineața cât și seara, înainte de culcare.

Termenul legal de întocmire a certificatului medical se scurgea încet. Își notă totuși în foaia de observație câteva manifestări ale bolii, așa după cum le află de la infirmierii care îl supravegheaseră pe pacient acele zile: *delir incoerent, mișcări dezordonate, iluziuni și halucinațiuni senzoriale, tendințe de distrugere, agitație, scuiță* etc. Ceru detalii despre cei care l-au vizitat sau au întrebat despre el. Prescrise injecții calmante și clismă. Mai indică plimbări (ce altceva?) și hidroterapie. Tratament cu mercur? Doctorul se scărpină în barbă. Hmm. Recomandă un regim alimentar sănătos (fără alcool, fără tutun, fără grăsimi etc.). Să i se dea hârtie și cerneală, dacă cere. Și, când va fi mai liniștit, să fie adus la consult.

După ce intră, două zile mai târziu, în cabinetul doctorului, Eminescu se prezintă ceremonios: faraonul Tlă! Doctorul Șuțu îi făcu semn pacientului (faraonului) să se facă comod, indicându-i scaunul cu brațe din fața biroului său. Îi explică cu blândețe că l-a chemat ca să stea de vorbă cu el. Despre ce? Despre orice. Doctorul spera să obțină de la pacient niște răspunsuri care să-l ajute în fixarea diagnosticului.

Începu direct. Cum te cheamă?

Bazându-se pe argumentele unei metafizici personale (de inspirație budistă), Eminescu demonstrează în ecuații simple că, printr-un proces ireversibil de metempsihoză, devenise faraonul Tlă. De aceea, pentru a-l convinge pe doctor (de ireversibilitatea procesului), poetul îi făcu unele dezvăluiri importante și secrete legate de identitățile sale anterioare. Privind conspirativ, când înspre ușa cabinetului de consultații din pavilionul C al așezământului, când înspre ferestrele înalte cu zăbrele, temându-se ca nu cumva să fie auzit de urechi indiscrete (agentul puterilor străine care era pe urmele lui) și încredințându-se, în virtutea acelor necesare precauții, că nu-l urmărea nimeni (nici chiar baronul von Mayr), poetul îi vorbi doctorului despre identitățile multiple ale faraonului. Faraonul Tlă, îi explică poetul, optând pentru un limbaj criptic: crr! tlă! tlă! tlă! tlă! crr!, un brotăcel tlă! tlă!

și un țăntar, bzz! tlà! tlà! tlà! tlà! Marchizul Bilbao! *Wortmasturbation*

Doctorul Șuțu era atent. Atent (cum altfel?) la propriile sale gânduri. Era presat de timp. Deja depășise termenul legal (3 zile) de emitere a unui certificat medical de constatare a bolii. În plus, ar fi trebuit să solicite (conform *Legii sanitare din 1874*) constituirea unei comisii de examinare a bolnavului. Domnul Maiorescu plătitise cheltuielile de internare (nimic de zis), dar plecase în vacanță înainte de a întocmi o cerere scrisă prin care să solicite internarea poetului (cerere în care, conform legii, să explice natura relației sale cu bolnavul). Deocamdată, doctorul nu-și făcea probleme. Lucrurile se mai puteau aranja așa cum trebuie. Își răsfoiește hârtiile. Știe precis ce caută: regulamentul pentru primirea și externarea bolnavilor psihici, articolele 4 și 5. Urmărește cu degetul alineatele din regulament până ajunge la ceea ce-l interesează. Citește printre rânduri: un pacient care se comportă violent în public* poate fi internat doar pe baza raportului administrativ al prefecturii de poliție (semnat, în cazul de față, de reprezentantul prefecturii de poliție C.N. Nicolescu) și, în lipsa familiei care să recomande internarea, acest lucru poate fi făcut de către amici (Const. Simțion, V. Siderescu, G. Ocășanu etc.) sau chiar vecini (doamna Slavici) care îl cunosc pe recalcitrant. Perfect! Până aici suntem în legalitate. Iar mai departe, pentru menținerea în spital (după internarea provizorie), nu mai era nevoie decât de un act medical de constatare a bolii (ceea ce va exista dacă doctorul se

* Proces-verbal întocmit de comisarul de poliție al Secției 18 din Capitală. [...] Am zis numitului Eminescu, că n-are să sufere nici un dezagrement, că trebuie să se calmeze... și drept răspuns, el se repede la amicii săi, și la servitoarea băiei îmbrâncindu-i pe ușe, apoi aruncându-se în baia plină cu apă, stropea pe oricine voia să-l scoată afară. Am fost siliți să-l îmbrăcăm în camisolul de forță și astfel l-am condus institutului „Caritatea“, cu concursul d-lor: Ocășanu și Const. Simțion.... La „Caritatea“ l-am conflat d-l dr. Șuțu. Sursa: Comisarul

hotărăște să semneze hârtia de pe biroul său). Trecuse aproape o săptămână de la nefericita zi (28 iunie) și doctorul nu întocmise încă respectivul act. Nu mai putea să amâne.

Un greier! exclamă Eminescu în direcția ferestrei, întrerupând șirul gândurilor doctorului. Pacientul își ciulește urechea. Auzi greierul? Nu! dă din cap doctorul. Un greier?! Da, un greier! Râde. Cine sunt eu? O antică coroană de rege! Auzi greierul? Nu? Fiindcă e inaudibil. Ha! Ha! Cine sunt eu? izbucnește poetul violent. Trecerea rapidă de la o stare la alta, de la exuberanță la amărăciune, nu trece neobservată de către doctor. În timp ce-l urmărește pe pacient, face unele însemnări în jurnalul clinic. Nu știu, spune-mi dumneata cine ești! Eminescu se înfurie și începe să strige: Tlă! Tlă! O antică coroană de rege! Matei Basarab, domnitorul Țării, și toate numele istoriei sunt eu. Se uită țintă în ochii doctorului. Cu o privire imposibil de suportat. Sau Marchizul Bilbao, șoptește cu voce stinsă. Baltazar. Da! Baltazar. Altaz. Zatla. Tlă. Ar mai fi vrut să spună ceva, dar a uitat. Îi e somn, somn de somnul veșnic. Eterna pace. Ce cald e! Uf, ce căldură! Înota (cu aripioare ostenite de pește) în soarele topit. Să doarmă pe valuri. Valuri de răcoare. Aici e talpa iadului, nu alta (te arde). Văzându-l că se potolește, doctorul Șuțu își reia șirul întrebărilor. Îți amintești, domnule Eminescu, unde ai fost ieri? Și alaltăieri? La noi ai fost adus pe 28 iunie. Ce ai făcut cu o zi înainte, mai știi? Da! răspunde clar poetul. Cine pierde rămășagul plătește două sticle de Johannisberger. În zece ani regele Carol va ajunge și rege al Bulgariei. Ha! Ha! Albastrele mele ceruri, munții mei cei negri și văile mele cele verzi, albastrele mele ceruri, albastrele mele ceruri și albastrele mele ceruri. Albastrele mele ceruri. Al-bas-treee-le meeele... Basss-tre... Astreee...

Răsfoind jurnalul, doctorul se oprește asupra unei însemnări din primele zile ale internării poetului: *2 iulie, vizita de dimineață, pacientul stă culcat pe pat, este ținut în cămașa de forță deoarece este foarte agitat. De o constituție bună, dar cu figura desfigurată și cu*

ochii albi. Pronunță cuvinte fără nicio legătură între ele, se exprimă incoerent, sare de la o idee la alta, strigă, smucindu-se, mușchii feței fiind într-o continuă stare de mișcare. Scurpă și se agită continuu. Imposibil să-i fixăm atenția. Întrebându-l cum îl cheamă răspunde altceva. Faraonul Tlă!? Pulsul 100, temp. 37,8, limba umflată. I s-a administrat un emeto-catartic. Seara i s-a făcut injecție subcutanată cu 2,5 ctgr. de clorhidrat de morfină și o clismă cu 4 grame cloral hidrat. N-a dormit toată noaptea fiind extrem de agitat. 3 iulie, i s-a făcut o baie caldă prelungită (3 ore). După baie, la orele 2 p.m., pacientul s-a culcat și a dormit liniștit până la ora 6 p.m. când, sculându-se, a mâncat mult și a început din nou să se agite. Toată noaptea n-a putut dormi, deși i s-a făcut o injecție cu 2,5 ctgr. de morfină. Spre ziua, pacientul a fost cuprins de un somn adânc.

De câți ani ești? îl întreabă doctorul, continuându-și interogatoriul. Agitându-și mâinile în mânecile lungi ale bluzei de cânepă a spitalului Caritatea, Eminescu își amintește cu precizie (se trezește din vis) că se află în cabinetul judeului instructor de pe lângă Tribunalul de Primă Instanță al județului Iași. 28 de ani!, răspunde cu seriozitate, încercând să facă impresie bună judecătorului de instrucție Stoica. Doctorul, nemulțumit de răspunsul poetului, consemnează ceva pe hârtie și continuă cu întrebările. Ce profesie ai? Redactor! răspunde Eminescu. Fac botanică, zoologie, gramatică chinezească, grecească, italiană, sanscrită. Știu 64 de limbi. E încredințat că, dacă i-ar spune cu adevărat cine era, adică domnitorul Matei Basarab, celălalt (judecătorul sau domnul Laurian, în persoană) nu i-ar mai da drumul să plece, considerându-l mincinos (nebun). Ar pune pe cineva să-l împuște de teamă să nu ia moștenirea regelui. Tace. Își îndreaptă ținuta și așteaptă răbdător, serios, următoarea întrebare, când privirile îi fură atrase de un obiect în formă ciudată, aflat pe biroul doctorului (călimara). Nu e o călimară oarecare! decise bolnavul, fixând hipnotic obiectul cu pricina.

Doctorul scrisese ceva, apoi își înmuiea penița în călimara pe care colegii din lojă pusese să se graveze o cruce cu ansă. O primise cadou cu ocazia zilei în care i se decernase crucea de comandor al ordinului „Coroana României“. Cu numai o lună în urmă, scripise pe stofa englezească a fracului minunata decorație. Lângă călimară, se mai găsea o statueta de bronz reprezentând un zidar care ținea în mâna dreaptă echerul și compasul, iar în mâna stângă firul de plumb (simboluri masonice, evident). Călimara și statueta treziră automat suspiciunile lui Eminescu.

Unde ești născut și domiciliat? întrebă doctorul. Eu sunt născut în Bucovina, tatăl meu e bucovinean. Nu sunt armean, nici bulgar, nici sârb, nici albanez (deși am vrut să învăț albaneza), nici persan, nici turc. Sunt bucovinean. Domiciliat în Iași. Iași, domnule. Nu! Nuuuu! Iași, nu! Verona, Vreona, Voerna, Vnoera, Vanoer, Anvero, Arnoev, Aernov, Aornev, Anerov... Ultimele cuvinte le strigă scuișând în toate părțile. Apoi tăcu brusc, potolindu-se, de parcă ar fi răsucit din proprie inițiativă un buton interior, dându-i volumul la minimum. În ochii adânci și întunecați îi luci scurt o umbră, după care se stinse (la fel de repede cum a apărut). Se întunecă la chip, simțind că va veni verdictul incriminator: *Sunteți învinovățit prin rechizitoriul d-lui prim-procuror că d-voastră, în calitate de bibliotecar, ați sustras acele 71 de volume din bibliotecă în profitul d-voastră. În consecință, veți fi împușcat cu o pușcă umplută cu pietre de diamant cât oul de mare.*

Abia ce auzi rostirea sentinței, izbucni din nou, variind nestăpânit tonalitățile vocii, trecând de la șoaptă la țipăt, ca și cum ar

* Verbigerația de aici este o operație lucidă, tehnică, este căutarea unei anagrame pe scopul de a o folosi în versurile sale, cum a și făcut. Unii, care habar n-au de manuscrisele eminesciene, de tehnica compoziției (rime, sonanțe, ritm) și a efectelor de stil, declară acest joc de cuvinte masturbăție de vorbe, skizoidie, verbigeria. Dacă ar fi să interpretăm așa toate exercițiile conștiente, numai Psihanalistul ar rămâne sănătos pe lume, dar cu o sănătate pe care nu i-o invidiem. Sursa: Profesorul

fi atins la întâmplare coardele înalte, apoi, cele joase ale unui pian, jucându-se haotic cu tonurile. Dorește să atragă atenția judecătorului de instrucție asupra inventarului de mobilier al bibliotecii. Domnule, vă rog! Am totul în cap (memorase întreg registrul inventar). Adresa bibliotecariului N-o 17 din a. 1875, martie 22: 26 dulapuri de brad, boite roș închis cu postamentele lor de aceeași culoare, 6 dulapuri boite cenușiu cu postamentele lor vechi și cam stricate, un dulap boit roș cu geamuri etc., 6 mese de frasin în formă eliptică, două scări unghete, una cu patru trepte și alta cu opt, un birou lustruit și cu mușama verde, 5 peceți mari, trei de tuș și două de ceară etc., opuri, 9872 în exemplare: 15351, în volume: 26512, tablouri: 225 bucăți, *monete* și medalii: 796 bucăți, rarități: 234 bucăți, un portret cu privaz aurit, reprezentând pe M.Sa Domnitorul Carol I. 48 moșii, 48 râuri, 48 garduri, 48 case, 48 sate și o avere de 48 milioane. Dragă Samsoane, Eu am spus adevărul deplin, pentru că orice evazivitate ar fi fost numai o bănuială mai mult. Convins că și-a făcut datoria, inculpatul tace așteptând reacția celuiilalt.

Dar doctorul nu reuși să distingă nimic din sunetele înlănțuite fără noimă de către pacient. Scrie ceva în jurnal: verbigeratie.

Nu e judecătorul de instrucție Stoica!, își spuse poetul, dându-și brusc seama că făcuse o regretabilă confuzie. Suntem la Pesta. Mă aflu în fața judecătorului de instrucție din Pesta! Atunci își înălță capul, sfidându-l pe judecător cu privirea. Da, recunosc, sunt Michelis Eminescu, vechi doctorand în multe științe nefolositoare, criminalist în sensul prost al cuvântului și veșnic în conflict cu judecătorii de instrucție. Eu am scris articolul *Echilibrul* din *Federațiunea*. Am semnat cu pseudonimul Varro. Împușcați-mă! La cap (indică scurt spre tâmpla dreaptă).

În timp ce vorbește, privirile poetului sunt atrase mereu de statueta de pe biroul doctorului. Lui Eminescu i se pare acum că înțelege totul (simbolurile masonice). Statueta respectivă reprezintă un zidar cu șorț (ținând echerul, compasul și firul de plumb).

La baza ei era gravat ceva. Urmărind direcția privirii pacientului, doctorul observă statueta. Zâmbește imperceptibil, trecându-și vârfurile degetelor peste figura statuetei de pe biroul său, mângâind-o satisfăcut. Îi amintea de fericita zi a consacrării în ordin.

Îți place statueta?, îl întrebă într-un târziu pe pacient. Nu! răspunde acesta. Firesc, aprobă medicul. Eminescu surâde. Un surâs blând, abătut, ironic și oarecum superior. Surâsul lui. Surâsul unui om perfect normal. Pentru o clipă, doctorul tresare. Dacă acest om își bate joc de noi? Parcă înțelegându-i gândurile, firavul surâs (eminescian) dispăru ca prin farmec lăsând loc unei expresii de o amărăciune potolită. Își relua șirul vorbirii incoerente, trecând la un subiect politic. *E vinul de-azi – mai rău ca cel de ieri, amicii mei! Mai bun ca orice vin băut e cel pe care-l bei.* Să bem să ne veselim! *In vino non est veritas. Pester Lloyd.* La beție multe spune omul. *La tête brûlée.* Frumoasă e Coroana Voastră, Sire, dar îi lipsesc încă unele mărgăritare (Bucovina, Transilvania și Banat, de exemplu). Ce??? *Neue Freie Presse.* Futu-i neamul nevoii! După care, oprindu-se brusc (își dăduse tot năduful), pacientul căută din priviri un loc unde să-și pună capul ostenit și greu. Ar dormi. La marginea măriei.

Doctorul nu făcu nicio mișcare când văzu cum pacientul se întinse înspre birou și, nepăsător, potrivindu-și brațul drept peste niște hârtii aflate pe colțul biroului, își plecă capul, intenționând să se culce. Aproape instantaneu, poetul închise ochii. Doctorul îi privi o vreme chipul liniștit, aproape senin. Trăsăturile feței, regulate, păreau sculptate în piatră. Doar vârfurile mustății ce păreau că se mișcă involuntar și un fir de salivă scurgându-se în colțul gurii trădau prezența unui om viu.

Oare adormise? Deodată, ca și cum ar fi fost atins de o mână din vis, Eminescu își înălță capul și se îndreptă din spate. Clipește des, buimac, cu aerul că nu-și dă seama unde se află. Dădu cu ochii de doctorul care-l urmărea din spatele biroului (nu e doctorul Kremnitz). Observă statueta și călimara. Înțelese. Ar fi vrut

să spună ceva, dar amuți când văzu (cu ochii lui) cum călimara începe să se miște cu ajutorul unor picioare (lungi ca la păianjen). Cu o expresie de spaimă pe chip, poetul se scutură violent, dându-se înapoi. Încercă să-i explice ceva bărbatului din fața sa, atrăgându-i atenția că, dacă nu se ferea de înaintarea ciudatei creaturi care se mișca lenevos pe masă, aceasta avea să-l atace și să-l omoare (ce bine!). Dar bărbatul care ședea gânditor în spatele biroului, nepăsător la pericol, îi ceru, spre surprinderea poetului, unele lămuri în legătură cu dorința acestuia (a pacientului) de a-l împușca pe rege. În fața unui alienat, scrisese undeva doctorul Șuțu, trebuie să păstrăm aceeași atitudine ca și cum am fi în fața unui om sănătos, să-l întrebăm, să-i vorbim cu cea mai mare francheță și să căutăm a obține încrederea lui. Să-l împuște pe rege? Care rege? Când? Nu e adevărat! Omul din fața lui nu era judecătorul de instrucție Stoica, se convinse poetul. Nu-l interesează furtul de cărți de la bibliotecă. Dar nu e nici judecătorul de la Pesta. De unde-mi dau seama? După barba lungă și lipsa părului. Judecătorul din Pesta avea mustața tăiată după moda austriacă. E altcineva. Cine?! E un mason (Cavalerul compasului), un spion al liberalilor și conservatorilor, un agent al puterii imperiale austriece, gândi poetul. Să-l împuște pe rege?! Nici pome-neală. Regele vrea să mă împuște pe mine! Ca să nu-i iau moștenirea. Va pune pe un anume milionar ca să mă împuște cu o pușcă umplută cu pietre de diamant cât oul de mare.

Indicând cu capul în direcția doctorului, poetul îi explică lui Creangă: l-au trimis să mă omoare. De aceea, mi-am procurat și eu un revolver. Ca să mă apăr. Stai să-l vezi (nu-l găsește). Unde mi-e revolverul? Se agită. Nu-l mai are! Dar ce făcuse cu el? Nu-și amintește. Își puse atunci toate speranțele în hidoasa creatură de pe biroul doctorului. O să-l atace (pe Cavalerul compasului) și o să-l omoare (sic). O privi bucuros (pe creatură) cum înaintează și cum urcă pe pieptul bărbatului din spatele biroului. Creștea în dimensiuni, căpătând proporții urieșești. Din când în când, îi

apăreau noi și noi tentacule care, în mișcări molatice de meduză, cuprindeau grumazul, capul și pieptul cavalerului cu compasul. O să-l înghită de tot (ce bine!).

În acea clipă, poetul simți în mintea lui un vuiet. Vum. Vum. I se păru că un tub imens de lumină îl absoarbe în adâncimi de nepătruns cu o forță irezistibilă. Cunoștea bine acea senzație. Venise timpul să călătorească. El (Cavalerul compasului) nu știe că am cartea lui Zoroastru și pot oricând să mă întorc în vremea mea (vremea lui Alexandru cel Bun). Ha! Ha! râse zgomotos. După care, ca și cum și-ar fi amintit brusc de ceva anume, îl întrebă precipitat pe doctor: Unde mi-e cartea? Dar nu așteptă răspunsul și continuă să vorbească, fără șir, în timp ce expresia feței i se schimba de la o secundă la alta. Din când în când, de parcă ar fi fost copleșit de ceva anume (de o povară grea) se oprea din vorbit, suspina adânc și privea neliniștit în jur, apoi, după acea scurtă pauză, își relua fluxul delirant de idei a cărui logică nu avea sens decât undeva adânc, în mintea lui. Răbdător, doctorul își spuse că nu trebuie să-l grăbească și că, așa cum afirmase adeseori în studiile sale, să dea voie pacientului să vorbească fără să-l întrerupă prea des cu întrebări sistematice și fără a-l face să-și schimbe șirul ideilor. Alienatul, mai scrisese doctorul Șuțu, neputând raționa asupra *iluziunilor și halucinațiunilor* sale le consideră ca *reale și țese pe ele unu șiru de idei eronate, care îl potu împinge la diferite determinațiuni.*

Era convins că poetul traversa și o profundă criză de identitate, lucru, de altfel, ușor de sesizat și din răspunsurile contradictorii pe care i le dăduse până atunci. Studiile mai recente (doctorul Șuțu fiind la curent cu acele cercetări) arătau că subiectul suspect de psihoză prezintă o anumită ruptură psihică, ajungând să îndeplinească (de aici *maniile* sale) un soi de *comandă exterioară* care-i cere să se identifice cu anumite plăsmuiri ale imaginației sale delirante. Se recomanda ca tratamentul analitic să urmărească ghidarea pacientului înspre un proces progresiv de substituire a

unei imagini cu alta, până când acesta (bolnavul) ar fi dispus să se identifice cu cea mai potrivită imagine (una pozitivă, evident) care să susțină și să refacă echilibrul psihic dereglat prin instaurarea crizei. Era oare acel faraon Tlă o imagine pozitivă pentru pacientul său? Un faraon din Egiptul antic? (să fim serioși!) Cât despre Matei Basarab... Hmm. L-ar conduce la idei dinastice. Ar trebui să-l ajute să-și caute (pentru identificare) o imagine mai apropiată în timp (contemporană). Un bărbat pe care Eminescu să-l admire! Dar cine? Exista un astfel de bărbat? Maiorescu? Brrrr! Se scutură poetul ca atins subit de friguri. Se plimba prin încăpere. Dar tatăl?! Bătrânul Eminovici? Unde e cartea astrologică?

Doctorul Șuțu mai știa că expresia facială a pacientului era strâns legată de facultățile intelectuale și afective, orice perturbații în expresia chipului putând dezvălui simptome importante ale bolii, de aceea acorda o atenție deosebită și fizionomiei pacientului. Îi observa mimica feței care se preschimba, dintr-o clipă în alta, trecând de la starea de extremă bucurie la starea de adâncă mâhnire. Zbuciumul interior al pacientului era trădat de privire care, tulbure și extrem de mobilă, exprima stări de spirit contradictorii și frapante. Cu un gest prietenos al mâinii, doctorul își îndemnă pacientul să vorbească.

Dar călugărul Dan, care-l aștepta pe Ruben, șopti amintându-și brusc formula magică pe care mintea lui o căutase cu înverșunare: Eu = Dumnezeu! A rostit ecuația întreagă! Vum! Vum! I se păru că aude *sunetul unui clopot urieșesc*. Închise ochii așteptându-se ca lumea să sufere o mare și totală transformare și să se adapteze *în faptă visului sufletului său*. În același timp, încerca cu mâna dreaptă să-și scoată de pe cap ceva care exista numai în închipuirea lui, o *căciulă miștoasă* pe care doctorul nu avu cum s-o vadă, dar, vigilant, (doctorului) nu-i scăpă gestul disperat al poetului de a-și smulge părul. *Dizarmonie între diferitele părți ale corpului! Cap și trup, parcă ar fi două părți care nu au nicio legătură între ele*, notă în carnetul său. Recunosc în manifestările delirante ale poetului o

serie din elementele descrierii cu care Esquirol a caracterizat bolnavii de manie acută, în tomul doi al faimosului său *Tratat asupra maladiilor mentale*. Făcu însemnări scurte, precise, înregistrând totul: *illusiuni și halucinațiuni, vicioasă asociațiune a ideilor, care se reproduc fără legătură și cu o repediciune nespusă, exaltare, excitație, delir*.

Metamorfoza la care se așteptase poetul nu se produse. Dezo-rientat, o căută din priviri pe Maria. Ea ar fi trebuit să fie acolo. Îngerul blond! În inima lui, începu să plângă încet, cu lacrimi amare. Se săltă apoi din scaun și începu să măsoare încăperea. Undeva ecuația nu era bună (își frământa mintea). Unde? Se întoarse înspre Ruben care ședea în spatele biroului. Pentru o clipă nu înțelese de ce evreul alesese să i se arate sub acea înfățișare, dar cum nu avea timp să-și bată capul cu asta, îl copleși cu vorbe neînțelese, punându-i întrebări a căror logică falsul Ruben nu izbutea s-o perceapă. Atunci, încăperea în care se aflau cei doi se preschimbă brusc într-o grotă. De pe tavanul de cerneală al acesteia atârnav, ca niște șerpi lucioși, draci mici, spânzurați de coarne. Ruben însuși își schimbă fizionomia, părul aspru din barbă despicăndu-se ca *la țap*, iar ochii de *jeratic* aruncau în întunericul de smoală din grotă luciri roșietice, aproape materiale. Ruben se porni să râdă, arătând în direcția unui tânăr care se îndepărta de casa Diavolului. *Încă un suflet nimicit cu totul!*, exultă prințul întunericului. Poetul era convins că trebuia să facă ceva ca să-l salveze pe Dan din ghearele Satanei, dar călugărul, care semăna izbitor cu el însuși (în tinerețe), se îndepărtase atât de mult de acel loc încât, cu toată silința sa, n-ar mai fi putut să-l ajungă. Îl strigă. În zadar. Cuvintele, de parcă ar mesteca mortar, i se lipiră (întărindu-se) de cerul gurii. Rămase cu gura căscată larg (încleștată). Nu-i rămânea decât să sară la gâtul Diavolului și să-l nimească.

Aceasta era intenția pacientului și doctorul, atent la fiecare manifestare a acestuia, surprinse intenția *criminală* pe care o ghici

într-o fracțiune de secundă în dosul ochilor întunecați ai bolnavului. Dar poetul, neatent, se lovi puternic de fotoliile din cabinetul de consultații al doctorului (obiecte a căror prezență o ignorase complet). Loviturile îl dezechilibrează, prăbușindu-se în mijlocul încăperii, aproape fără vlagă. Doctorul trase de un mic mâner aflat sub biroul său (care acționa un clopoțel în camera îngrijitorilor) și se ridică să vadă ce face pacientul. Îi luă pulsul. Se apropia o nouă criză. La interval de câteva secunde pătrunseră în biroul său doi infirmieri care-l preluară pe bolnav. I-au imobilizat brațele, dar Eminescu, ca și cum nimic nu se întâmplase, a început să cânte cu o voce impecabilă, limpede și melodioasă: *Eu sunt Barbu Lăutarul/ Starostele și cobzarul/ Ce-am cântat pe la Domnii/ Și la mândre cununii*. Doctorul dispuse să i se facă o injecție subcutanată cu extract de opiu. Ca să evite auto-intoxicațiile de origine internă, mai prescrise o mică doză de clorhidrat de chinină. Îl scoaseră din biroul doctorului și-l transportară în salon. O vreme, până se stinse de tot, vocea poetului, cu timbrul ei aparte, reluând aceleași versuri, produse în auzul doctorului o rezonanță stranie.

4, Proces-verbal de interogatoriu
al lui Dumitru Constantinescu (pseudonim D. Teleor) în calitate
de martor. A fost interogat asupra vizitei pe care i-a făcut-o lui
Eminescu Mihai, internat la spitalul Caritatea (București).

Interogatoriul a început la ora 11 seara.

S-a terminat la ora patru dimineața.

Întrebare: L-ai văzut pe Eminescu la Caritatea?

Răspuns: L-am văzut. Am luat pe Dionisie Miron, coleg de
redacție...

Întrebare: De la *Timpul* ?

Răspuns: De la *Timpul*. Și împreună ne-am dus la Institutul
de boli nervoase din strada Plantelor, unde Eminescu avea camera
lui.

Întrebare: Cum v-a primit?

Răspuns: Foarte bine. Era liniștit și vorbea rațional.

Întrebare: Știa ce i s-a întâmplat?

Răspuns: Și-a făcut tot felul de idei *ipocondriace*, ne-a mărtu-
risit el. La început a crezut că ar fi fost lovit de-o afazie parțială
care-l împiedica să vorbească omenește, apoi, că ar fi căpătat în
vasele craniului o umflătură care-i apăsa creierul, dându-i tot
felul de idei și vise delirante. Acum că și-a revenit e convins că
totul a pornit de la sobă, că închisese prea devreme căhlă și că din
cauza asta l-a apucat durerea de cap.

Întrebare: De ce să fi făcut focul în sobă pe căldurile astea?!

Răspuns: Hmm. Nu ne-am gândit...

Întrebare: Cum era îmbrăcat?

Răspuns: Ca la orice spital: cu halat, cu papuci...

Întrebare: Ce-a zis când v-a văzut?

Răspuns: A început să zâmbească; pe urmă a conversat despre diferite lucruri, întrebând despre toți colegii din redacție. Ne-a spus că lucrul de care se teme cel mai tare, este să nu înnebunească. Că, de când a ajuns la spital, i se pare a vedea vânat-roșu în fața ochilor. E ca atunci, ne-a explicat el, când, după ce ai stat cu ochii pironiți în soare, te orbește lumina lui caldă și nu mai distingi nimic. Auzindu-l cât de rațional vorbește, l-am liniștit îmbărbătându-l. Ne bucuram văzându-l discutând așa de calm de situația lui și ne întrebam ce nevoie mai avea să stea la Institut. După vreo zece minute, însă, ne-am schimbat părerea.

Întrebare: De ce?

Răspuns: Dintr-o altă cameră a intrat pe ușă un nebun cu scufă albă în cap... Eminescu când îl zări ne spuse: Țsta e un Bulgar. Îl cheamă Hristo Botev. Poet și revoluționar. A emigrat la noi din Bulgaria. Nu pot să-l sufăr. Se preface *mort*. Numitul Hristo Botev făcu câțiva pași prin odaie.

Întrebare: Era furios?

Răspuns: Nu. Apoi acel Hristo Botev, cum l-a numit Eminescu, a luat de pe masă o cutie cu chibrituri, s-a apropiat de amicul nostru și a început să-i sune la ureche cutia.

Întrebare: Și Eminescu?

Răspuns: Eminescu s-a înfuriat la culme, s-a sculat de pe scaun și a alergat după Bulgar să-l bată. Bulgarul s-a înfuriat și el. Așa furie n-am văzut de când sunt. Au intervenit oamenii de serviciu și i-au despărțit. A trebuit să-i pună în cămașa de forță.

Întrebare: Ce zicea Eminescu?

Răspuns: Nu putea să ierte cum un Bulgar, chiar dacă era poet și revoluționar socialist, să-și permită atâta familiaritate cu el, încât

să-i sune la ureche o cutie cu chibrituri. În plus, nu putea să-i sufere pe socialiști.

Întrebare: De ce nu-i suferă pe socialiști?

Răspuns: Fiindcă socialismul, spune el, nu se poate instaura decât prin violență. Or, un regim pe care cei puțini, câțiva revoluționari utopici, îl impun celor mulți cu ajutorul armelor nu poate supraviețui decât tot prin forța armelor. Și Eminescu este împotriva violenței și a oricărei forme de despotism, fie el și egalitar. De aceea nu poate fi de acord cu socialismul. A mai spus că o putere care se impune prin violență, sfârșește tot prin violență.

Întrebare: De Bulgar ce-a mai zis?

Răspuns: Dionisie Miron care știa cine era Hristo Botev a încercat să-i explice că acesta a murit ca un erou pentru eliberarea țării de sub jugul otoman, fiind omorât lângă muntele Okoltchitza de către trupele turcești. După moartea lui eroică, camarazii săi au fost măcelăriți de către turci. Cel de-al doilea detașament de revoluționari, condus de Voinovski, a pierit în munți urmărit de turci. Nimeni n-a supraviețuit.

Întrebare: Și Eminescu?

Răspuns: El ne-a răs în nas explicându-ne că nu-i adevărat, că Hristo Botev a scăpat din încercuirea otomană și s-a refugiat în România. De atunci, încearcă clandestin să creeze o mișcare socialistă, de felul celor din Rusia, și să pregătească o revoluție de proporții în Balcani. Profeția s-a adeverit, a mai spus el, Hristo Botev trăiește în continuare, dar se ascunde aici în ospiciu ca să nu fie recunoscut. Mi-a dat și mie să citesc *Simbolul credinței*, a mai adăugat el, după care n-a mai vrut să scoată nici un cuvânt.

Întrebare: Și voi ce-ați făcut?

Răspuns: Noi am plecat plângând din suflet pe marele poet. Când am întrebat la administrație dacă aveau (întâmplător) pe cineva acolo cu numele de Hristo Botev, ne-au spus că nu aveau pe nimeni cu acest nume în institut.

Am citit prezentul proces-verbal de interogatoriu cuvânt de cuvânt și, constatând că el corespunde întocmai cu cele declarate de mine, îl susțin și semnez propriu.

Demetru Constantinescu

Anchetator etc.

Conf. cu orig. ce se află la dosar.

Semnătură (indescifrabil)

5, Eminescu scrie.

O legendă. Nu pe hârtie. Nu mai are hârtie. Nici toc, nici cerneală. I le-au luat fiindcă s-a înfuriat și a aruncat cu călimara în doctor. Nu e adevărat! Nu s-a înfuriat. Călimara a zburat de pe masă direct în capul doctorului. Din fericire, nu l-a ajuns. Cavalerul compasului a scăpat (de data asta). Personalul medical, temându-se să nu-și facă vreun rău, i-a confiscat tot. Și călimara, și penița, și hârtia. Dar el îi păcălește. Sunt atâtea feluri de a scrie. Ordonat, lent, împrăștiat, organizat, rapid, precipitat, inegal, cursiv, corect, în metru iambic (pesimist), în trohei (optimist)*, negru, albastru, violet, cu cerneală simpatică, caligrafic, cu indigoul alb, dezorganizat, accelerat, convențional, cu a-ul rotunjit, sau ascuțit, cu E (litera mare) poți să începi mai de sus, cu o acoladă orizontală, sau două acolade, trei acolade și M (mare), cât de frumoasă e litera M mare! Dacă o întorci cu capul în jos dă W, W de la Wilhelm. Doctorul Kremnitz. Ce mai face duduia (Frau) Mite? Bine, Domnule Eminescu. Și dumneata? Ssst! Eminescu scrie. Scrie o legendă. De-o seninătate absolută (în metru iambic). Dar are nevoie de liniște. De repaos (pacea eternă). Ssst! *A fost o dată ca-n.*

Stă pe o bancă de lemn din curtea stabilimentului. Și-a adunat câteva pietre și le-a potrivit într-o geometrie numai de el înțeleasă.

* Troheul, mai simplu, mai repede, exprimă la Eminescu stările de suflet optimiste, romantic idealiste, în versuri în care se afirmă viața, în timp ce iambul, mai grav, mai încet, este indicat să exprime pesimismul, deprimarea, analiza. Sursa: Garabet

Scrie. Aici e Valea Galbenă. O mică piatră gălbuie indică locul. Poetul își închipuie palatul în care trăiește prea frumoasa fată de împărat, închisă de tatăl ei. Iată și Valea Amintirii (piatra albă). Dincolo, Valea Desnădejdiei (piatra neagră). Auzind de frumusețea fără seamăn a fetei, feciorul de împărat pleacă în căutarea fetei din Valea Galbenă. Dar trebuie să treacă prin Valea Amintirii și prin Valea Desnădejdiei. Cum o cheamă pe fata de împărat din Valea Galbenă? Pe fata de împărat din Valea Galbenă o cheamă fata de împărat din Valea Galbenă (cum altfel?). Pe Sfânta Miercuri o cheamă Sfânta Miercuri. Pe Sfânta Vineri o cheamă Sfânta Vineri. Și pe Sfânta Duminică o cheamă Sfânta Duminică.

Eminescu scrie. O legendă. Se grăbește cu scrisul ca să ajungă la partea lui favorită. Trece rapid peste primele scene: descrierea palatului din Valea Galbenă, peste drumul feciorului de împărat care a făcut de vreo două ori cale întoarsă (noroc cu cele trei sfinte mai sus pomenite), peste aparițiile smeului îndrăgostit de fată (cum s-a prefăcut în stea și a intrat în palatul fetei, cum s-a prefăcut în ploaie și a intrat în palatul fetei) etc. Ajunge la partea lui favorită. Zmeul care o iubea pe fată (poetul ia în mâini una dintre pietre) se suie la cer, la tronul cel etern, ca să-i ceară Ziditorului lumii (poetul ia în mâini o altă piatră) să-l dezlege de puterea nemuririi (concret: o oră de iubire). Ca să fie cu fata (se înțelege). Cele două pietre vorbesc una cu alta. Piatra din mâna dreaptă (Smeul) se roagă de piatra din mâna stângă (Adonai): Vreau să fiu șters din cartea veșniciei!, zice piatra din mâna dreaptă (Smeul). De ce?, întreabă piatra din mâna stângă (Adonai). Fiindcă (nebunul de mine) iubesc o fată a pământului și voiesc să fiu ca ea, muritor! răspunde piatra din mâna dreaptă (Smeul). Dar piatra din mâna stângă (Adonai) îi explică răbdător Smeului (Eonului) că nu are de ce să-i pismuiască pe oameni fiindcă ei sunt trecători, niște *spume cu picioare*, năluci și unde! Se nasc din lut și în lut se vor întoarce. Că privilegiul nemuririi nici nu se compară cu viața cea repede trecătoare. Dar Poetul trece rapid

peste explicațiile lui Adonai (cam lipsite de logică și intenționat răsucite), ca să ajungă la partea lui favorită din basm. Partea lui favorită e atunci când fata de împărat fuge împreună cu feciorul de împărat (celălalt iubit) care a răpit-o (prin șiretlicuri) din castelul tatălui ei. Smeul vrea răzbunare (ce bine!). Adică el (Smeul) traversează tot universul, până la ziditorul lumii (la *tronul cel etern*), ca să ceară dezlegare de nemurire și ea (în vremea asta, când Smeul se suise la Cer) se oferă celui dintâi venit (un oarecare Florin)! Nu se poate! Smeul vrea răzbunare (ce bine!). Și s-o pedepsească pe infamă, pe sperjură!

Îi urmărește pe cei doi fugari (fata de împărat și feciorul de împărat). Îi ajunge din urmă. Dar pentru ca fata de împărat și feciorul de împărat să nu moară unul în brațele celuilalt (să nu moară de-odată, care va să zică), Smeul ia o brățară de preț (de pietre scumpe) și o aruncă peste ramurile unui copac. Fata fascinată de brățară (e femeie, se înțelege!) îi cere iubitului să-i aducă bijuteria. Acesta (ascultător) urcă în copac. În acel moment, Smeul aruncă o piatră (stâncă) mare cât un palat și grea cât tot fierul din lume peste locul unde stătea fata de împărat (ce bine!). Piatra din mâna dreaptă a poetului lovește o mică piatră albă de pe bancă (fata de împărat). O izbește puternic. Cum ai putut a-ți bate joc? Infamă! Femeie sperjură! Ce Dumnezeu ar fi în stare să te ierte?!, rostește printre dinți bolnavul, șuierând.

Piatra de pe bancă (fata de împărat) cade *moartă* la picioarele poetului (Smeului). Gata! Bolnavul își freacă mulțumit mâinile. Gata! Piatra din mâna dreaptă și-o pune în buzunarul halatului. Pe feciorul de împărat îl lasă să plece. Hmmm. De ce nu? Să vadă și el cum e să fii singur și chinuit de dor! Dar când acesta (feciorul) ajunge în Valea Amintirii nu poate merge mai departe (spre casă), fiindcă își amintește de iubirea lui pentru fata de împărat. Stă acolo (neconsolat) până moare de dor și durere (ce bine și ce chin!)... Sfârșitul *à la* Giordano Bruno.

Eminescu scrie. Există mai multe feluri de a scrie. Ordonat, lent, împrăștiat, organizat, rapid, precipitat, inegal, cursiv, corect,

în metru iambic (pesimist), în trohei (optimist), cu rimă masculină (deznădăjduit) sau feminină (mai luminoasă), negru, albastru, violet, cu cerneală simpatică, caligrafic, cu indigoul alb, dezorganizat, accelerat, convențional, cu a-ul rotunjit, sau ascuțit, cu E (litera mare) poți să începi mai de sus, cu o acoladă orizontală, sau două acolade, trei acolade și W (mare), cât e de frumoasă litera W mare! Dacă o întorci cu capul în jos dă M. M de la Maiorescu. Ssst! Domnule! Ce mai face marea domnișoară? Bine, Domnule Eminescu. Și *dumneata*, ce faci? Toată lumea e bine. Au murit cu toții! (ce bine!). Nemuritorii, nu! Nu! Ei nu, domnule! Cine spuneai că sunteți? Domnul? *Delir neconținut* [scrie Maiorescu]. Nu m-a recunoscut, vorbind într-una, scuipând în toate părțile. Ce privești! Fără nicio atracție. Te întristează și te dezgustă (miercuri, 17/26 Aug.).

6, Eminescu, asemeni tuturor poezilor romantici, era sfâșiat de nenumărate și dureroase contradicții. Încercările (neizbutite) de a concilia conflictele cele mai arzătoare și ascuțite (ascetismul cu senzualitatea, mintea cu inima), de a împăca lumea ideii cu lumea faptei sau de a converti visul erotic în realitate n-au făcut decât să-i adâncească și mai mult instabilitatea lăuntrică. Era, de pildă, expert în descrierea chinurilor dulci (*dureros de dulci*) ale dragostei, dar, atunci când se aștepta din partea lui un plan concret de acțiune (să facă curte unei femei, s-o ceară în căsătorie, să-și facă un rost în viață etc.) ușurința cu care proiecta vise în plan poetic nu-i era de niciun folos în lumea reală, obișnuită. Ca poet înzestrat cu sensibilitate romantică, va fi trăit cu impresia că se află în același timp în lume și în afara ei, năzuind ca prin imaginația poetică să confere ireconciliabilei antiteze (vis – lume) măsura unei armonii (metrice) perfecte care să se nască din îmbinări de cuvinte și jocuri metaforice noi, protejând idealul (floarea albastră) cu prețul sacrificării realității. Ceea ce era, însă, posibil în poezie – rezolvarea poetică a contrariilor (prin metafore și subtilități de limbaj) – , nu mai era și în viața reală*. Cum să

* Așa l-am cunoscut: aci de-o abstenență de pustnic, aci lacom de plăcerile vieții; fugind de oameni și căutându-i; nepăsător ca un bătrân stoic și iritabil ca o fată nervoasă. Ciudată amestecătură! Fericită pentru artist, nenorocită pentru om! Sursa: Iancu

împaci, de pildă, ideea poetică de femeie (*Das Ewig Weibliche*), când demon, când înger cu femeia concretă (Veronica), care, ca orice femeie concretă (în carne și oase și, ohoo, ho! *cochetă și biondinettă* cum era), așteaptă ce așteaptă orice femeie de la un bărbat, nu?, să fie iubită (iubește-mă! mă iubești, tu?), să se cuibărească în brațele lui (*Mișule!*), să i se spună cuvinte dulci (poetice), să fie protejată (ea și copilele ei) și, din nou, iubire (iubire și căsătorie).

Când nu mai știe (Eminescu) cum să armonizeze poetic contrariile vieții sale intime (căsătorie sau iubire nemuritoare) și ce interpretare lirică să le mai dea, în plus, conștient că inteligența lui fenomenală nu-i era de niciun folos în treburile concrete ale vieții, decide să ceară părerea avizată a *sultanului* Maiorescu, un bun cunoscător în afacerile lumești (câștiga lejer *toate* procesele la Tribunal, la Curtea de Apel, la Curtea de Casație) și să se consulte cu acesta în privința căsătoriei sale cu o femeie când reală, când ideală (depinde de unde o privești), și anume cu doamna Micle – *îngerul blond și trist*.

Domnule Maiorescu, situația e mult mai serioasă decât credeți*!

Eminescu era mai decis ca oricând să se căsătorească cu Veronica Micle și să pună ordine în viața sa amoroasă. Ca orice îndrăgostit, era convins că toate piedicile exterioare care-l țineau departe de împlinirea nerăbdătoarelor sale dorinți puteau fi depășite cu puțină voință și tărie de caracter. Dincolo de asta (de naivitatea îndrăgostitului), Eminescu era destul de lucid încât să-și dea seama că (din cauza neștiinței sale în treburile lumești și a lipsei

* Domnul Maiorescu se aștepta la asta, mi-a mărturisit chiar domnia sa la o partidă amicală de șah, în vara lui 1892. Eu am fost primul care i-am pus în față ipoteza: Maiorescu-Demiurgul, Eminescu-Luceafărul, Caragiale-Cătălin și Veronica-Cătălina. Cred că i-a plăcut. În acel an, când Eminescu i-a cerut încuviințarea să se însoare cu Veronica Micle, Maiorescu era pregătit și hotărât să împiedice acea căsătorie. M-a îndreptățit să fac publică această declarație. Sursa: Brătescu

de curaj în fața vieții) nu va izbândi singur (cu căsătoria). Pe lângă un act bărbătesc de voință (din partea sa), mai avea nevoie și de un sprijin important din exterior (domnul Maiorescu). Și, de ce nu, de binecuvântarea (părintească) a acestuia (*Reia-mi al nemuririi nimb* etc.). Astfel, după o perioadă în care lipsise din casa mentorului, Eminescu decide să-i ceară sfatul (părintesc) și sprijinul (sufletesc). Îi făcu o vizită. Concret: strada Mercur, nr. 1. Poetic: un loc fără hotare și fără timp (*Căci unde ajunge nu-i hotar! Nici mări spre a cunoaște...*)

Începu direct: Domnule Maiorescu (Părinte!), situația e mult mai serioasă decât credeți!

Avocatul *știa* de ce Eminescu începuse să frecventeze tot mai rar casa sa (sau casa Kremnitz) și din ce motiv absentă până și de la întrunirile literare ale Junimii. Pricina acelor absențe nu era alta decât legătura poetului cu Veronica Micle, legătură care, se temea domnul Maiorescu, avea *să-l înstrăineze* complet (pe poet) de cercul de prieteni (junimiști). Între timp, Maiorescu, întreținându-se fără fereală (ca între bărbați) cu Caragiale (care se știe: *il n'avait pas de poils sur la langue*, iar în privința moralității nu era tocmai un exemplu de sfințenie), află de la dramaturg anumite detalii picante și relevante în privința doamnei Micle (detalii de genul: cu cine, ce, când). Eminescu, confirmând justetea înțelepciunii populare (ce știe satul, nu știe bărbatul), nu era defel la curent cu bârfele saloanelor sau ale bărbaților mai sus menționați. Maiorescu îl cunoaște, însă, prea bine pe Eminescu. De aceea, deși era informat în privința doamnei Micle, nu se grăbește să-l ia deoparte (pe naiv) și să-i atragă atenția (bărbătește) asupra caracterului ușuratic al femeii, ci așteaptă un prilej mai potrivit. Mentorul Junimii știe că, în cazul lui Eminescu, trebuie să aibă răbdare (să nu înceapă primul) și că, mai devreme sau mai târziu, poetul va veni să-i ceară sfatul. N-a așteptat prea mult, fiindcă, într-o zi (așa cum am mai spus), după o perioadă oarecare de absență, Eminescu i-a făcut o vizită.

Rara avis!, a exclamat Maiorescu și a glumit pe seama liricului poet (*În ce mreje ai fost prins, de n-ai dat atâta vreme semne de viață?*). Domnule Maiorescu, situația e mult mai serioasă decât credeți. Vreau să mă căsătoresc (a început direct poetul). Eminescu (onest) nu știa să abordeze un subiect decât în mod direct. Asta i-a adus de-a lungul timpului nenumărate neplăceri (în saloane, la dineuri, la gazetă, în politică, cu amicii etc.). Orice om matur (cu un simț elementar al vieții) știe că unele subiecte se cer a fi abordate altfel. Cu o oarecare diplomație și tact, *cu încunjur*. Politica și chestiunile de amor (mai ales cele controversate) fac parte, desigur, din această categorie. Dar Eminescu nu făcea distincție între subiectele care necesită o abordare directă și celelalte (restul) care, din diferite considerente, impun o abordare mai diplomatică și un stil eufemistic. Nu făcea această distincție fiindcă, în ceea ce-l privea, nu exista decât un singur tip de abordare (indiferent de subiect), și anume una onestă, deschisă (*căutând pentru orice idee expresia cea mai exactă posibilă*). Ca să nu mai vorbim de faptul că era foarte îndrăgostit, or, se știe, amorul (naiv și sincer) și diplomația n-au făcut niciodată casă bună împreună.

Vreau să mă căsătoresc, domnule Maiorescu. Ah, da?! Cu cine? Cu Veronica Micle. Dar avocatul (câștiga *toate* procesele, am zis, nu?) are o strategie. O strategie infailibilă. Domnia sa, care făcea distincția între un *orator* (cel care vorbește pentru a spune ceva), un *retor* (cel care vorbește pentru a se auzi vorbind) și un *limbut* (cel care vorbește pentru a vorbi) știe, într-o asemenea situație, ce rol să joace. Era un maestru în arta oratoriei (politice, juridice). Câștiga toate procesele (am mai zis, nu?). Cunoaște arta elocinței și este un expert în rafinarea *motivelor de bază* ale oratoriei (*precizarea unei poziții, afirmarea sau combaterea unei idei și convingerea unui auditor*). În discuția cu Eminescu schimbă calculat ordinea retoricii discursului. Trece sub tăcere *precizarea poziției* (Nu sunt de acord cu această căsătorie!) și, fără nicio introducere, *combate* (așa, în general) *ideea* căsătoriei (cu argumente solide și

irefutabile). Scopul: *convingerea unui auditor* (Eminescu și sau Luceafărul). Te-ai gândit, Eminescule (știa că se gândise), la toate sarcinile, la toate greutatea la care se înhamă cineva, fără avere, ca dumneata, căsătorindu-se cu o femeie fără avere ca doamna Micle? Mai precis, ca să întreții o familie, o femeie cochetă (și *biondinettă*) cu doi copii (sau alți copii care vor veni) e nevoie de serioase mijloace bănești, o slujbă nouă, o casă mai spațioasă în centru și o viață mai ordonată. Ai așa ceva în vedere? (o slujbă nouă, o casă spațioasă în centru, o viață mai ordonată?). Voi munci și, la nevoie, vom munci amândoi (răspunde hotărât poetul). Ce spui, domnule Eminescu? Am să muncesc, o să muncim! E oare de ajuns (să muncești)? Până acum n-ai muncit? Nu te-ai spetit zi și noapte, Eminescule? Și? Nu înseamnă asta autocondamnarea dumitale la o viață de privațiuni dureroase chiar de la început și care vor deveni cu timpul din ce în ce mai dureroase? Eu am visat pentru dumneata o *situație frumoasă, atât de meritată prin marele dumitale talent, prin vasta cultură și prin limpezimea minții geniale*. Mi-am dorit să ocupi o catedră universitară de filosofie, recunoaște! Da, domnule, dar chestia cu doctoratul... Nu-ți fac reproșuri, domnule Eminescu. Ți-am înțeles motivația și o respect! Fiecare avem greșelile noastre. Te rog să fii convins de sincera mea sollicitudine!

Domnule Maiorescu, nu mai pot îndura singur viața pe care am dus-o până acum... Ca bărbat, mă înțelegeți, nu...? Vreau să mă căsătoresc!

Mă mir că s-a găsit o individualitate femeiască care să-l captiveze și să-l țină în marginea ei de femeie pe Eminescu (pe Luceafăr), poetul în care eu mi-am pus toate speranțele pentru direcția nouă în literatură. Căci un poet ca Eminescu sau ca un Leopardi* în *Aspasia* nu poate vedea în femeia iubită decât copia

* Maiorescu e nenorocit chiar în alegerea termenului de comparație: Leopardi! Infirmitatea (cocoșatul)! Leopardi, care în zadar a râvnit iubirea și niciodată n-a aflat-o. Un infirm și pesimist pus pe aceeași linie cu

imperfectă a unui prototip nerealizabil. Întâmplătoarea copie poate stârni pasiuni, nimic de zis, dar tot o copie rămâne! Schopenhauer... Da, știu ce a spus Schopenhauer, Domnule! Toți marii filosofi au fost celibatari: Descartes, Leibniz, Malebranche, Kant, Spinoza. Schopenhauer însuși. Cât despre poeți, toți cei care s-au căsătorit au fost nefericiți! Deviza lui Shakespeare era: *matrimony, war and want*. Război și suferință! Asta e căsătoria, știu! Cu toate astea...

Îți dai seama cât sunt de îngrijorat și cât de tare mă doare să văd că dumneata ne-ai uitat (pe mine, pe Mite, pe Wilhelm, pe Anetta etc.), nu mai vii nici la întrunirile noastre literare, unde ești așteptat de prieteni (Gane, Slavici, Caragiale, Jacques etc.). Și de ce? (*Pauză oratorică*). În plus, vrei să te bagi și în ceva permanent cum e căsătoria pe baza unui sentiment ce poate fi trecător (dragostea). Poți dumneata fi sigur că această relație va dura? Da, domnule, sunt absolut sigur. (*Tăcere*) Nu e bine să-i contradici pe îndrăgostiți sau să pui la îndoială trăinicia sentimentelor lor. Pur și simplu, nu se face. Atâta lucru știa și domnul Maiorescu.

La vremea respectivă, nici afacerile sentimentale ale Demiurgului nu erau destul de limpezi, ba, dimpotrivă, deveniseră cum nu se poate mai încurcate (nu-și mai iubea nevasta – pe Clara – și nutrea gândul de a se despărți de ea, mai ales că întreaga atenție i se îndreptase înspre domnișoara Aneta Rosetti, care, nelipsită din anturajul său, îi însoțise familia până și în vacanță). De la un bărbat care în însemnările zilnice explodează cu sinceritate [*N-o mai pot suporta*. (pe Clara) *N-am nevastă, mă prăpădesc din punct de vedere fizic și moral. Și fără asta, sufletește sunt redus la nenorocire*] Eminescu aștepta mai multă înțelegere și puțină îngăduință față de problemele sale intime.

Când Maiorescu consemnează în jurnal fraza de mai sus, avea încă nevastă, de aceea mărturisirea lui trebuie s-o înțelegem în

Eminescu, cântărețul unic al iubirii, părtașul unei iubiri ideal de integrale și a întregii beții a iubirii?! Sursa: Leca

direcția că, deși avea nevastă, căsnicia cu Clara nu se consuma în sensul cunoscut*. Mentorul schimbă tactica. Cum am mai spus: nu e bine să-i contrazici pe cei care iubesc (mai ales atunci când urmează să pui la îndoială stabilitatea și trăinicia sentimentelor lor).

Și cu poezia cum rămâne, domnule Eminescu? Mă las de poezii! Cum se poate, Eminescule, să spui asemenea enormitate! Dumneata să te lași de poezie?! În loc să-ți cauți refugiul în lumea cugetării și poeziei, a melancoliei impersonale, – *omnia humana contemnere* – dumneata alegi femeia, copia imperfectă și vrei să atârni de aripile luceafărului greutatea de plumb ale căsniciei și să te afunzi în proza vulgară a vieții!

Pe bună dreptate, Demiurgul se indignează. Izbucnește demiurgic. Auzi vorbă, Hyperion să se lase de poezie! *Nu cere semne și minuni care n'au chip și nume!* Și să ajungă un om ca toți oamenii tocmai acela a cărui sfântă menire e poezia! *Tu vrei un om să te socoți, cu ei să te asameni? Dar piară oamenii cu toți, s-ar naște iarăși oameni.* Și pentru ce, domnule Eminescu? Dragă Hyperion! Pot să-ți spun pe nume, da? Hyperion (*pe-deasupra-a-toate-mergător*)! Hyperion, draguțule! Pentru o oră de iubire?! Ce să spun!? (*Disprețuitor*) O oră de iubire. (*Pauză prelungă*) Cu infinită răbdare și seninătate (doar e Demiurg), acesta îi mai explică poetului (îi reamintește lui Hyperion care uitase) *ce presupune copleșitoarea și dureroasa măreție a nemuririi (noi nu avem nici timp, nici*

* Nu trece o zi, în care să nu simt disonanța între orice fibră a sufletului meu și cel al soției și, din nenorocire, și al fiicei mele. Cu mine, așa cum sunt eu făcut și așa cum sunt făcute ele, ele nu se potrivesc. Și nici felul lor de a se îmbrăca nu-mi convine în nici o privință. Suntem într-asta absolut deosebiți în gusturi. Și astfel trag mai departe la lanțul de sclav al vieții mele, și sunt condamnat să vreau să zbor, și să cad iarăși la pământ, din cauza greutatea de plumb. Când știu atâtea despre căsătorie cum aș putea să-l las pe Eminescu să se însoare și să-și atârne de aripi greutatea de plumb? Sursa: Titus

loc și nu cunoaștem moarte). Știi ce înseamnă asta, domnule Eminescu? Acest postulat, subliniază Demiurgul, nu poate fi anulat nici măcar o dată: e o imposibilitate în ordinea creației. Nemurirea nu poate fi anulată (ștearsă). Anulându-te pe tine e ca și cum m-aș desființa și pe mine. (*Ton ascendent*) Și, odată cu noi (care suntem una), am anula întreaga creație. Pot eu face asta? (*Pauză oratorică*) Poate *cineva* să facă asta? (*Schimbare de ton*) Nu înțelegi că nu există abateri de la regulile cosmice (fiindcă regulile cosmice suntem noi!)? *Noi suntem plămădiți din forma cea de'ntăi*. Suntem consubstanțiali. (*Pronunțat rar*) Con-subs-tan-ți-a-li! (*Declamativ*) *Tu ești puterea mea, nu pot! Să neg acea putere! dar cere-mi universul tot! Ce nu pot da nu cere*. Cere-mi orice altceva, dar nu asta! (*Tunând din ceruri cu privilegiile viclene*). Vrei să fii un sfânt? Buddha? Vrei să fii un filosof de geniu? Plato? Vrei să fii un strateg militar genial? Alexandru? Napoleon? Vrei să fii un poet de geniu? Orfeu?

Poetul se gândi o clipă, nu la generoasa ofertă, ci la cât de *omenesc* îi sunau acum în ureche toate acele nume înșirate de Demiurg. Să le elimine, oare? Hmmm. Demiurgul, preocupat, acolo în ceruri, de rimele tiradei sale, nu dădu atenție faptului că poetul tăcea meditativ. *Tot ce a fost, tot ce va fi! De-a pururi față este, / Iar basmul trist al stingerii! Părere-i și poveste*. Dar moartea nu se poate! Repetă rar: moartea nu se poate. (*Pauză lungă de gândire*). Iubire egal moarte egal repaos! Nu? Da, cred! admite stins poetul. Nu uita, Eminescule, să adaogi și chestia asta cu *repaosul* în poem! Ți-e sete de iubire (sângele clocotește, ești tânăr, se înțelege!), dar în fond, îți dorești *repaosul*, nu-i așa? Da, domnule, *repaosul*, repetă mașinal și visător poetul. Adică, tot eternitatea, nu? Atunci, de ce?

În *Însemnările zilnice demiurgice* mi-am transcris o rețetă infailibilă pentru insomnii. Suferi de insomnii, domnule Eminescu? Eu da. Pentru adormire (repaos), eventual în somnul cel vecinic: Z. Hydrat. Chloral. 3,0 Aq. Dest. Syr. Cort. Aur. A à 45,0.

Aproximativ 2 fr. 75 c. Dacă bei jumătate din aceasta și după zece minute cealaltă jumătate, ai somn, fără nicio neplăcere. Poți merge până la Hydrat. Chloral 8,0 și ai numai somn, porțiune mare; dar dacă 16,0 sau 20,0? Poetul nu înțelege nimic, dar tace respectuos în fața Demiurgului. Acesta murmură în barbă: ți-e sete de repaos. Repaos. Repaooooos. Apoi, ca smuls dintr-un somn lung, Maiorescu tresare. Tușește. Schimbă tonul. Începe să se plimbe cu pași mărunți prin cabinet, oprindu-se din când în când în fața poetului (care, în picioare, așteaptă). Deși scund de statură, pare colosal. Reîncepe.

Cum ai putut să te gândești la așa ceva (la căsătorie), domnule Eminescu? Oamenii sunt slabi, ei se abat tot timpul de la reguli (dacă nu s-ar abate din ce-am mai trăi noi, avocații, nu?). Fiind mânați de sentimente (impure și trecătoare), nu trebuie să preținzi, în cazul oamenilor, să se ridice deasupra firii lor ușuraticе și a naturii pieritoare din care sunt alcătuiți. Cum să-ți mai explic? Mă urmărești? Da, domnule. *Ei* (oamenii), continuă avocatul, sunt o sumă de stări sufletești înșirate una după alta pe firul timpului (*Pentru că ei sunt trecători/ Sunt toate trecătoare*). Firește, cu trecerea vremei e hotărâtor elementul înnăscut cel mai tare. Numai că elementele sufletești sunt în fiecare foarte felurite și multe dintre ele ajung în mod succesiv la lumină în manifestarea de fiecare dată. La fiecare atare manifestare, trebuie să distingi ceea ce e slab și trecător (un sentiment oarecare) de ceea ce e tare (nucleul dur) și revine mereu ca ceva esențial. Ai înțeles, domnule Eminescu? Ă, ă, ă! Nu! Cum nu?! La dracu'! Vreau să mă însor cu ea, domnule! O iubesc!

Atunci să-ți explic altfel, domnule Eminescu! Eminescule! Sunt hotărât să te împiedic de la un act de nebunie, de aceea renunț la orice argumente. Voi recurge, cum zic doctorii, *aux grands moyens*. Voi fi direct (!), domnule Eminescu! Te rog să ții cont de faptul că eu am încercat să fiu *delicat și voalat* cu dumneata! Te-am prevenit, da? Ascultă-mă și iartă-mă de sfâșierea pe

care știu că ți-o pricinuesc. Și nu sunt bârfe, domnule, ci lucruri pe care le știe toată lumea: *Și pentru cine vrei să mori?! Întoarce-te, te'ndreaptă/ Spre-acel pământ rătăcitor/ Și vezi, ce te așteaptă* (Cătălin, Cătălina, Caragiale, Veronica, Veronica, Caragiale). Nu! Ba da! Înainte de dumneata a fost prietena (se poate citi: amanta) altora, a fost și a lui Caragiale. Mi-a mărturisit-o chiar el (Caragiale). Nu! Ba da! Canalia! Atât a zis: canalia! S-a ridicat și a plecat. S-a oprit o clipă în vestibul, și-a dat capul pe spate și a citit inscripția chirilică de deasupra ușii, *Biruit-au gândul...*

7, Mai înfloritoare (cochetă) și mai strălucitoare ca oricând, Veronica era dornică (după moartea lui Menelaos) să-și împartă viața cu Eminescu. Își dorea să lase în urmă, cât mai repede, perioada de văduvie și să reînceapă o viață nouă, cu o nouă coafură (... *m-a pălit un gust de cochetărie ca mai de mult, încât Mișule, trebuie să știi că-mi port părul pudrat cu blond și zău nu-mi vine de fel rău*).

Eminescu era dispus să fie împreună cu Veronica: *Un lucru știu, îi scrie el, și știu hotărât: să fii a mea pentru totdeauna. Nici nu îmi pot închipui altă viață decât în apropierea ta și numai cu condiția aceasta voi în genere să trăiesc. Altfel la ce-aș mai târâi o existență de care mi-a fost silă, de la care n-am avut nimic decât dureri și în cazul cel mai bun urât*. Se potriveau: vârstă (tineri), religie (romantici), fizic (el înalt și ea? înaltă! le stă bine laolaltă), inimi (dornice de iubire), poet și muză (poetă și poet), visuri (zâmbitoare), stare civilă (el necăsătorit, ea văduvă și nemângăiată). Corespundeau unul celuilalt. Se iubeau. Nimic și nimeni nu le mai stătea în cale (eventual, o scurtă, foarte scurtă și decentă perioadă de văduvie).

Doi oameni să se potrivească atât de bine și să se iubească unul pe celălalt (cu dragoste nemuritoare), să nu le stea în cale nicio piedică (de natură socială, religioasă etc.) și, totuși, ceva (un context nefavorabil?) să-i despartă și să-i îndeparteze, împrejurări cu

neputință de lămurit altfel decât prin formulări sau presupuneri vagi (lipsa banilor, anturajul etc.). Ceva nu se potrivea, nu? Cabala lumii (Junimea)? Un întreg șir de uneltiri sau complicități secrete? Viața reală? Societatea și politica? Astrele, zodiile, destinele? Văzute din această perspectivă lucrurile (totul concordă – până și secolul – mai puțin un singur lucru, care?), nu poți să nu te gândești la cât de limitate și fatale ne sunt, în fond, opțiunile.

După moartea lui Micle, pasiunea dintre ei renăscu (din spuză fierbinte) cu o forță copleșitoare. Eminescu și Veronica deveniră liberi să-și declare (declame) reciproc sentimentele. Veronica îi scrie (poetului) cerându-i să-i găsească o cameră de închiriat, fiindcă intenționa să vină la București (în ideea de a rezolva cu pensia de urmaș după soțul ei). Îl încredințează că dragostea pentru el era încă vie: *Je crois que c'est superflu de dire et de redire combien tu m'es cher et combien je te rêve et te désire*. Semnează, amestecând poezia cu viața (dulce și periculoasă combinație) *à toi de coeur et d'âme, Tolla*. Ca orice îndrăgostiți naivi și sinceri, amândoi se lasară copleșiți de sentimente și trăiri pătimașe. Astfel, pe cât de vertiginos creștea înflăcărarea și dragostea, pe atât de ușor interveneau momente în care, dintr-un mic capriciu (în special, din partea femeii), totul recăpăta subit o altă și contradictorie semnificație. Pe cât de avântat se înălțau pe piscurile pasiunii, pe atât de grabnic săltau la antipozii ei (în hăuri adânci), acuzând și amenințând cu despărțire și ruptură.

La distanță de numai două săptămâni după scrisoarea în care Veronica-Tolla îi împărtășea în cuvinte franțuzești (!) dragostea ei, mai precis, la data de 1 septembrie, apără în *Convorbiri* (într-un moment cum nu se putea mai delicat pentru relația reînviată dintre ei – sau altfel spus, când te aștepti mai puțin, dracul își vâra coada), superba poezie *Atât de fragedă...* Reacția femeii este promptă: *1 oară după miezul nopții, 2 septembrie*. În această scrisoare, Veronica, cuprinsă de gelozie, ca de o *durere nouă și necunoscută până atunci*, recunoaște cât de mult o tulburase faptul că

poezia *Atât de fragedă...* îi fusese inspirată poetului de către o altă femeie (!), o figură, credea ea, *Souverainement Supérieure* (bârfele despre Eminescu și anturajul regal ajunseseră și la Iași, pare-se). Veronica se gândește la Regina Elisabeta. Regina și poeta Carmen Sylva, ca orice regină și poetă (care e deasupra tuturor ambițiilor pământești) nu se gândește la nimeni (cu atât mai puțin la Eminescu pe care nu-l aprecia ca poet). Mite Kremnitz care nu e regină și nici poetă (ci soție a unui doctor neamț și cam șters în comparație cu Titus), se gândește (cum altfel?) la ea însăși (vai, cât de frumoasă sunt!), căutând în oglindă similitudini cu imaginea femeii din poezie: ochii, gura, lungă rochie, lungă rochie? Mite avea o *singură* rochie elegantă și decoltată pe care o îmbrăcase în seara când ieșise la un dineu cu bărbatul ei? *Acea* rochie? Nu-i transcrisese, oare, poetul, chiar cu mâna lui poezia *Atât de fragedă...* pe *Albumul* dedicat cu ocazia zilei ei de naștere?

Eminescu, în calitatea lui de poet, se gândește la o muză ideală (*mireasă blândă din povești*, nu e destul de evident?). Muza ideală (*mireasa blândă din povești*) nu se gândește, fiindcă o muză ideală nu gândește, ci, după cum îi stă bine, cu un aer somnoros, inspiră versuri. Iar criticii și istoricii literari se gândesc la argumente filologice (în fond, începuturile poeziei *Atât de fragedă...* datează din perioada veroniană), distribuind, în funcție de propriile lor înclinații (sau deducții), rolul de muză uneia dintre cele trei-patru candidate mai sus invocate sau niciuneia. Cititorii să se gândească – nu știu – cum le place. Și toată lumea e mulțumită. Mai puțin văduva Micle (un suflet ales și nobil) care își încheie scrisoarea în lacrimi amare. E nenorocită! Și ce face? Ce *poate* face un suflet ales și nobil?! Se sacrifică pe sine pentru fericirea celui-lalt. Își eliberează iubitul de orice angajamente: *Și din iubirea ta trecută nu încerca să faci un act de conștiință pentru susținerea unei cauze pentru care inima și sufletul tău strigă că e pierdută.*

Câteva zile mai târziu se aflau unul în brațele celui-lalt. Așa e dragostea! Contradictorie și imprevizibilă. Contrariază pe toată

lumea cu scaun la cap (în afară de îndrăgostiți, firește, ființe fără scaun la cap, cărora totul li se pare conform logicii ilogice a sentimentelor inimii lor). În 7 septembrie, Veronica era la București și îi scria poetului *o letteră roză: Nu mă mai recunosc după noaptea noastră întreagă (!!!!)*. Și ca o pasionată cititoare de romane franțuzești (Alphonse Karr, Émile Souvestre, Paul de Kock, Frédéric Soulié etc.) continuă: *Inimă bună, garoafe sângerii, iubire și numai iubire, scumpul meu drag! Ce-ai visat? Mă vei ierta? Un eco răspunde inimilor noastre în auz de dimineată. Scumpul meu Emin, să-l ascultăm mărit în noi*. Semnează: *Cu totul, de-acum, cu totul a ta. Veronica*. Până în data de 19 octombrie, odată cu întoarcerea la Iași a poetei, nu mai avem nicio informație (*letteră*) despre felul cum cei doi își vor fi petrecut, în strada Buzești nr. 5, *luna de miere*. În schimb, sursele noastre, cum nu se poate mai binevoitoare, ne-au transmis unele prețioase informații.

Una dintre aceste surse este Jacques Negruzzi. Secretarul Junimii (aflat în vizită la Mite Kremnitz) va povesti cum, întâlnindu-i pe cei doi pe stradă (în Piața Teatrului Mare, care se plimbau *braț la braț cu fericirea* pe sub copacii ruginii ce străjuiesc Podul Mogoșoaiei, chiar în dreptul Hotelului Hugues), Eminescu i-a prezentat-o pe Veronica drept logodnica sa. Fiind o zi de duminică, toate prăvăliile erau închise și, la acea oră, în afară de câteva birje care-și așteptau clienții (cu birjarii moțâind pe capră), nu mai trecea nimeni pe stradă. Numai cei doi. Strălucind de fericire în lumina de aur tremurătoare a toamnei. Nici nu vor fi trecut șase săptămâni de la moartea soțului ei (nu se va fi uscat pământul pe mormântul defunctului soț), vor fi comentat (bârfit) comesenii, când, iată!, se și afișau în văzul lumii drept logodnici. Negruzzi va fi adăugat, înțelegător și înțepător, (fapt ce trebuie s-o fi durut teribil pe Mite Kremnitz) că cei doi tineri *străluceau* atât de mult de fericire încât nici nu te puteai supăra pe dânsii. *Își petreceau luna de miere*, va comenta el malițios. Într-un post-scriptum, Samson Bodnărescu e informat că *Micloae are să*

se mărite cu Eminescu, care a zis că de 7 ani o iubește. Bodnărescu se bucură, fiindcă soția sa era o bună prietenă a Veronicăi. Se gândea că, o dată însurat, Eminescu s-ar decide în fine să revină la Iași, lăsând în seama altora conflictele și luptele politice din București.

Eminescu și Veronica și-au petrecut luna de miere *strălucind* și pe coridoarele Ministerului Instrucțiunii, unde văduva rectorului Micle urma să depună o *suplică* care să-i recunoască, ca urmașă a defunctului soț (profesorul Ștefan Micle), dreptul la pensie pentru anii de serviciu ai acestuia. În plus, până la *regularea pensiunii*, pentru a nu întrerupe educația *copilelor minore* și pentru a *nu fi redusă la mizeria cea mai mare*, văduva rectorului solicita de la minister continuarea acordării drepturilor salariale ale soțului. Eminescu (îndatoritor) a făcut tot ce i-a stat în puteri ca s-o ajute, însoțind-o peste tot (a cumpărat timbre pentru registratură, a lipit timbre, a stat la ghișeu așteptând să se deschidă etc.). A scris cu mâna lui un memoriu despre Ștefan Micle* și despre anii de activitate publică ai profesorului de fizică și chimie, menționând că, *deși a servit statului de la 27 februarie 1856, până la 16 februarie 1879, în total 23 de ani, 3 luni, 18 zile, precum dovedesc certificatele Curții de conturi, Comitetul Casei pensiunilor nu a recunoscut văduvei și copiilor nici un drept la pensiune motivând că numai de la data împământenirii (februarie 1868) i se poate da pensie.* S-a indignat împreună cu văduva de atâta nedreptate și rea voință politică.

Când va fi apărut, la 1 octombrie în *Convorbiri literare*, gruparea celor șapte poezii, printre care și cele trei sonete care îi plăcuseră atât de mult lui Mite (ea traducându-le, pe când învăța limba română, în germană), poetul și Veronica, departe de ochii lumii (strada Buzești, nr. 5), trebuie să le fi citit împreună, rememorându-și amândoi perioada ieșeană, perioadă din care datează

* Sursa: Arhivele Statului București, colecția „Mihai Eminescu“ I 10.

întâiele tipare ale acestora. *Și cum prin friguri aiuresc bolnavii,/ Prin întuneric te privesc pe tine,/ Și-a tale lacrimi de zâmbiri îs pline/ Căci ca un înger trist și blond – așa vii.*

Eu sunt *îngerul trist și blond* din sonetul tău?, îl va fi întrebat doamna Micle demult, la Iași, pândind un moment în care, strecurându-se grațioasă printre invitații la serată, se va fi putut apropia de poetul retras într-un colț al salonului ei, intimidat și mânios (în contra celorlalți). Probabil că, în scurtul răgaz în care ea se va fi apropiat de dânsul, *veselă și gracilă*, poetul să nu fi apucat nici măcar să-și deschidă gura. La ce i-ar fi folosit? Amfitrioana avea propriile ei semne și convingeri (în fond, nici nu aștepta un răspuns direct din partea lui). Nu, nu sunteți dumneavoastră, doamnă Micle, ci o muză care... Ajunge, domnule! Soția rectorului știa precis cine era *îngerul trist și blond* din acel poem. Îngerul acela avea un nume concret: Veronica. La ce bun să mai aștepte răspunsul poetului?! Pe o femeie îndrăgostită inima n-o înșală niciodată. Sau arareori, dar, și atunci, cu temeinic folos. Ca să-și ascundă orgolioasa bucurie din priviri, doamna Micle își va fi desfășurat încet peste piept evantaiul (după subtila artă a cochetăriei feminine), apoi, asemeni unei femei binecrescute și cunosătoare a etichetei elegante (și a limbajului evantaiului), îi va fi făcut poetului o scurtă și savantă plecăciune. Domnule! Doamnă! Ah!, rosti ea, lăsând să-i cadă evantaiul*.

Desigur, inima nemțească, dar, în fond, femeiască (vanitoasă și sentimentală), a soției doctorului Kremnitz trebuie să-și fi înțeles, la vederea numărului din *Convorbiri*, bătaile și să se fi înfișurat ca de atingerea unui înger îmbătat de zbor. Nu putea să nu-și amintească cum tocmai *acele* versuri (sonetele) o vrăjiseră, atrăgându-i atenția asupra *felului visător și fermecat al poetului*. Deși Mite îl așteptase pe Eminescu să-i facă o vizită și să i-o prezinte

* Evantaiul lăsat să cadă înseamnă: Sufăr, dar te iubesc! Sursa: Ghidul de limbaj al evantaielor

pe doamna Micle, cei doi logodnici nu se arătară la alde Kremnitz. Mite îl întâlnește pe poet la Cameră (singur), pe stradă (singur), la cumnatul ei (tot singur). Eminescu nu o vizită nici după reîntoarcerea la Iași a doamnei Micle, deși ea (Mite) îl așteptase înfrigurată, *înăbușindu-și durerea* în tăcere.

Să fi regretat (Mite), în acele clipe, în care Jacques vorbea despre *strălucirea* celor doi logodnici, că, din cauza unei educații burgheze (severe), ea nu fusese în stare să-și lase inima să zburde în voie peste protocolul rigid al normelor morale (convenționale) și să-și ofere o oarecare compensație poetică (erotică) la căsătoria cu doctorul Kremnitz (bazată pe rațiune și respect)? În schimb, Veronica Micle (fiica *acelei* moașe Ana Câmpeanu), mai puțin încorsetată în moravuri decât Mite, se lăsase condusă de pasiune și se dăruise trupește (iubitului), cedând pasiunii inimii. Ce romantic! În adâncul sufletului ei, soția doctorului Kremnitz trebuie s-o fi invidiat (urât) și admirat (în secret) pe poeta ieșeană. Prin felul acesteia (al poetei) de a se purta (ușuratic), dar, mai ales, datorită modului în care se vorbea despre ea (în special, de către bărbații din jurul lui Mite), Veronica Micle (*o femeie puțin onorabilă*) reprezenta tot ceea ce morala lumii în care Mite fusese educată nu putea admite și nici tolera. Apariția în București a văduvei Micle tulburase vechile rânduieli și ritualuri din casa Kremnitz. Mite era neliniștită (mai precis: suferea). N-o mai ajuta nici amorul propriu. Orgoliul. Nici educația patriciană, aleasă, dobândită în casa părinților ei, la Berlin (ca fiică a celebrului chirurg Von Bardeleben). Făcea comparații. Inevitabil. Pe de-o parte, ea, Mite, respectând convențiile lumii din care făcea parte (chiar dacă talentul ei de scriitoare ar fi îndreptățit-o să fie mai *naturală*, frivolă, nu!, în comportament) și, pe de altă parte, Veronica, având curajul de a înfrunta tocmai acele convenții (lăsase totul și venise în București la Eminescu), sfidând chiar și regulile elementare de decență (se instalase în locuința unui bărbat neînșurat). Să fi dormit în aceeași cameră? (cu el?) Ce oroare! Ce

sublim! Din nou: pe de o parte, Mite (soție, mamă și scriitoare), dăruindu-se familiei (și literaturii), trăind la adăpostul respectabilității burgheze și, pe de altă parte, Veronica, o femeie dornică să-și refacă viața și să se lase condusă de sentimente (de inimă), avântându-se în lumea cea de taină a poeziei, a extazului și a frumuseții, neglijându-și datoriile (de mamă și de văduvă). Ce rezultă din aceste comparații? O dureroasă și nedreaptă antiteză. Și un soi nemaitrăit de tristețe. Mite era cuprinsă de un sentiment de neliniște. Toată viața ei (soțul, copilul, orele regulate ale mesei, cumnatul Titus, pseudonimul George Allan) îi apărea brusc într-o nouă și necruțătoare lumină. Se simțea de parcă, până atunci, ar fi trăit într-un acvariu și s-ar fi mișcat ca într-un vis plăcut și moale printre plante unduioase, încântătoare, dar înșelătoare. Apoi, dintr-o mișcare, cineva apucase peștișorul cel mic și-l scosese afară la lumină. Noua realitate o orbea. Abia putea să mai respire. Iar zgomotele alarmante pe care începuse să le audă din ce în ce mai clar o asurziră. Erau bătăile propriei inimi. Inima ei? Avea o inimă? Inima ei! Veronica Micle îi arătase (fără să vrea) că există lucruri (inimă, dorință, sentimente, dor) de care ea (Mite) abia dacă își închipuia că ar fi posibile altundeva decât în literatură (ea însăși crease o astfel de poveste amoroasă și misterioasă în nuvela *Das Lebensbild*). Timp de câteva luni, învățând românește împreună cu Eminescu, simțise și ea ceva similar. Să fi fost dragoste? Și sărutul acela vrăjit peste volumul lui Dante? Tot vis? Și poeziile? *Atât de fragedă..., Te duci*. În fond, se îmbărbăta soția doctorului (din amor propriu), ea însăși insistase pe lângă poet ca acesta să plece la Iași și s-o consoleze pe văduvă în urma pierderii suferite (moartea soțului). Îi cumpăraseră doamnei Micle un cadou pe care Eminescu să i-l ducă din partea ei (poetul *uitase* să ia cadoul). Dintr-un simț înnăscut al demnității burgheze, omenoase și caritabile, Mite își spunea că (încurajându-l pe poet să plece la Iași) făcuse o faptă bună și nobilă. Își oferise, astfel, singura satisfacție/compensație (oricât ar fi ea de infimă) în derularea poveștii de

amor dintre Eminescu și Veronica Micle. În fond, nu era vina ei că cei doi (deși fuseseră sortiți unul altuia) rataseră șansa (ce romantic și trist!) de a fi fericiți împreună.

Dar câți dintre contemporanii celor doi logodnici își doreau ca poetul și aleasa inimii lui să fie împreună?*

Eminescu însuși o recunoaște: *Veronică dragă, au n-am fost noi prea fericiți într-o lume, în care fericirea nu poate exista? Este în lumea asta destul loc pentru atâta iubire câtă o avem? Nu este amorul nostru o anomalie în ordinea lucrurilor lumii, o anomalie pentru care cată să fim pedeșiți?* În noiembrie, la rugămințile pe care i le adresase Veronica (*te rog și te rog și iar te rog să vii de aniversarea Junimei, căci te aștept cu-un dor nespus*) Eminescu călătorește la Iași. Va locui la Veronica. De Sfântul Mihail (aniversarea numelui), ea îi dăruie un portțigaret de chihlimbar. Stând în cerdacul ei, fumând și privind luna, poetul scrie poezii. Prezența femeii iubite (cântând lieduri de Schumann) îl inspiră: *Ai obosit, cu mâna ta cea fină/ În val de aur părul despletind./ L-ai aruncat pe umeri de ninsoare,/ Desfaci visând pieptarul de la sân,/ Încet te-ardici și suflă-n lumânare...*

Cu siguranță că Eminescu, îmbătat de fericirea de a fi stat câteva zile cu Veronica, va fi plecat din Iași nutrind gândul de a pregăti stabilirea ei la București, precum și o eventuală căsătorie. Până la sfârșitul aceluia an, printre ceasurile petrecute la gazetă și repetatele drumuri la Minister, Eminescu va fi analizat și perspectivele materiale care să-i ofere posibilitatea de a o aduce la București pe Veronica. Cum arătau acele perspective? Deloc încurajatoare. În primul rând, situația sa materială nu era tocmai una de invidiat. Să trăiești din salariul neregulat de la *Timpu*

* Amestecat-u-s-a Junimea în amorul dintre Eminescu și Veronica Micle? Îndrăznesc a crede veridică afirmarea sursei când spune că d. Maiorescu era în contra legăturii lui Eminescu cu Veronica Micle pentru că în clipa în care cei doi își vor vedea visul realizat, cele două talente literare nu vor mai plânge așa de frumos în versuri. Găsesc acest motiv foarte mai iorescian. Sursa: Guță

(mâncând pe apucate, schimbând chiriile și fără a frecventa prea des – deloc – atelierile de croitorie) nu constituia o problemă pentru un burlac nepretențios. Dar, din același salariu, să întreții o familie (o femeie și două copile minore) asta da!, ar putea deveni o problemă. Ba mai mult: o femeie cochetă (*ce vrei – iar m-am făcut cochetă ca acum două trei luni, ba încă și mai cochetă*). Ba și mai mult: *Mițule, nu te supăra dacă cu o veselie nebună care mă caracteriza îți spun că m-au apucat hachițele cochetăriei*. E nevoie de bani, nu? Cochetăria presupune și niște investiții. *Spre a varia mi-am tăiet părul à la Viennoise și-l frizez în toate zilele, în fine mi-am cumpărat pălărie Néniche și botine Louis XV și alte mofturi... și corset cu dantele albastre. Îngerul blond și trist* (Veronica) devenise idealul tuturor modistelor (adică o femeie dornică de a cheltui pe mofturi). Eminescu ezită. Nu vrea (nu poate) s-o expună pe Veronica sărăciei (să nu se mai coafeze și să nu-și mai poată cumpăra mofturi și dantele?). Din rațiuni de ordin material, căsătoria (stabilirea ei la București) trebuia amânată. Până când lucrurile se vor aranja (o asigură). O problemă destul de serioasă o constituiau și betșugurile de la picioare pentru care încerca totul (fierul lui Russel sau alte tratamente băbești), dar fără prea mare folos.

În tot acest timp, Veronica primește de la el puține scrisori (scrisori grăbite, scurte). Intervin rupturi*. După câteva luni de tăcere, s-au împăcat la București, la sfârșitul anului 1881. Pe tot parcursul anului următor fac noi planuri ca să fie împreună. El unul visează la un liman de modestă și fericită pace alături de Veronica, dar, cuprins în febra agitațiilor politice, nu reușește mai nimic în vederea punerii în aplicare a visului (căutarea unei locuințe decente, căsătorie). Nu apucă nici măcar să-i răspundă la scrisori. Când o face (cu întârziere), încearcă s-o îmbuneze oferindu-i explicații, perfect justificate, de altfel (schimbările de

* 1881 eram certați. Luna iulie. Sursa: Veronica

direcție de la gazetă, dezbaterile din Cameră, întârzierea curierului, lipsa banilor, fusese bolnav, era bolnav etc.). Recunoaște cu onestitate *că nu are scuze și că nu merită iertarea ei*. Ea, ca o adolescentă îndrăgostită căreia nu i se acordă atenția pe care o pretinde, vine cu reproșuri. Ce să răspundă poetul la toate reproșurile ei?

În scrisori o asigură constant de tot devotamentul și de toată dragostea lui. Speră ca prin vorbele înflăcărate (*Căci te iubesc ca un nebun și te voi iubi și mort – draga, dulcea, încântătoarea mea Veronicuță*) să compenseze lipsa de acțiune. Dar Veronica, pe lângă asigurările de dragoste (poezie, declarații de amor, tensiune lirică), aștepta de la poet și angajamente mai concrete (de exemplu, o cerere în căsătorie). Pentru că el tace în privința căsătoriei îl descoase cum știe ea mai bine (*Ce schimbare totală a lucrurilor, nu cumva spre fericirea mea tu vei părăsi Timpul? Nu uita și-mi răspunde cât mai în grabă*). Eminescu nu face însă nimic în acest sens, al *schimbării totale* (nu părăsește redacția și nici n-o cere în căsătorie). Poetul se străduiește (depunând teribile eforturi de elocință verbală) s-o convingă că împlinirea planului lor, acela de a fi împreună, (poetul nu rostește cuvântul *căsătorie*, el dorind-o ca *soră, amică și amantă*) nu este decât o chestiune de timp: *De s-ar mântui odată afacerile tale și de-aș găsi și eu ceva mai sigur decât tâmpenia Timpului, ca să fim odată un trup și un suflet – auzi tu? Trup și suflet, scumpul meu Emin? Adică soț și soție, Mițicule iubit? O casă ș-o masă, un trup și un suflet, o inimă ș-un gând, o Veronică și un netrebnic Emin aga!*

Pe de altă parte, poetul recunoaște că n-are *curajul vieții* și că, în ceea ce-l privește, el nu e ceea ce se cheamă un bărbat de acțiune. E contemplativ și melancolic. În secret, tânjește la *Nirvana*. De aceea se sperie când trebuie să ia o decizie nouă. Și să facă ceva în sensul ducerii ei la îndeplinire. O căsătorie reprezintă o decizie nouă și implică o serie de responsabilități. Ca să nu mai subliniem faptul că o căsătorie implică și o persoană nouă, o femeie, (o ce?!!!!)

cu care să împarți odaia, masa, patul, totul (cum?). Totul? În plus, o căsătorie presupune o viață mai ordonată (dar *el când se așeza la masa de lucru*, se știe, *fie că scria, fie că citea, nu mânca zile întregi și petrecea nopțile în nedormire*) și chiar mai calculată (chirie, cât? băcănie, cât? spălătorie, cât? etc.). Titu Maiorescu îi oferise o odaie *luminoasă* în casa lui (str. Mercur). Poetul *a rezistat două săptămâni* disciplinei și buneii rânduiei din casa criticului. Sculatul și culcatul la ore fixe. Mese regulate și reglate după bătăile orologiului din salon (schimbatul veșmintelor pentru cină). Această ordine, cam burgheză și filistină, nu se potrivea deloc felului său de a fi.

Tot în vederea căsătoriei s-ar impune (intervenind tocmai pe lângă cei pe care-i critică în *Timpul*) să-și caute o nouă slujbă, mai bine plătită decât cea de la gazetă: fie într-un birou (întocmit, copiat acte etc.) fie ca profesor de germană la un liceu oarecare (*der, die, das*), fie, cu intervenția domnului Maiorescu, să obțină o catedră oarecare la Universitate. Iar pentru Veronica s-ar putea interveni (la același) ca să-și găsească un post de învățătoare. Ce? Nicuța lui să muncească?! Veronica învățătoare? Domnul Maiorescu (Demiurgul) are dreptate. S-ar autocondamna la o viață de privațiuni dureroase chiar de la început. Ca să nu mai spunem că n-ar suporta să vadă cum ea suferă din cauza neajunsurilor și a privațiunilor de tot felul. Dar spune tu, Nicuță, ce să fac? E cu putință în România a trăi cu condeiul făcând știință sau literatură, e în fine cu putință să mă umilesc la oamenii de azi să le cer un post – ca Bădescu ori ca alții? E convins însă că termenul amărâciunii lor se apropie de final și că după aceea, vor fi la un loc pentru mult timp, așa, pentru totdeauna. Și atunci *nu-i va mai despărți nici Dumnezeu, nici dracul*. Te sărut pe gât și după cap și pe obrajii amândoi... Nici Dumnezeu, nici dracul!

8, Când Anica, servitoarea, își făcu apariția ca să-i anunțe o vizită, Veronica zvâcni iritată. Nu! nu primește pe nimeni! Apoi, răzgândindu-se, se avântă spre ușă și, apucând-o de braț pe servitoare, îi ceru să le spună domnilor să aștepte. Se întoarse la oglindă ca să se dichisească. Se dă cu pudră pe obraji. Nu vrea să fie nici prea palidă, nici prea îmbujorată. Când obținut efectul de culoare dorit, puse deoparte pudriera și pămătuful. Își scoase moaștele din păr, pe care și le prinsese de dimineață, și-și aranjă buclele. Asta îi dă puțină bătaie de cap, dar insistă până când fiecare fir de păr se așează la locul său. Se rujează și, apoi, netezându-și cu grijă fiecare cută a rochiei, se contemplă în oglindă, corectând micile imperfecțiuni ale ținutei. În final, mulțumită de ceea ce văzu, apucă evantaiul. Făcu, de probă, o reverență, după care, surâzătoare, trecu în salon unde o așteptau domnii Miron Pompiliu și Caragiale. Pompiliu, sfios și ceremonios, îi sărută mâna. Caragiale obraznic, i-o întoarse, afundându-și buzele în văile răcoroase din palmă. Miron nu observă nimic, mustașa lui Caragiale o gădilă. Veronica își trase iute mâna. N-a fost niciodată mai frumoasă ca acum, gândește Caragiale. Nu-i părea rău că bătuse drumul până la Iași, chiar de Paști, deși avea toată familia la București (în fond, venise în problema transferului). Veronica, intrând în rolul ei de femeie de lume, obișnuită cu eticheta, îi pofti să șadă. Dramaturgul se așează în așa fel încât să-i poată observa din profil strălucirea chipului care, în mod misterios, în acea zi, îi ilumina toată fința, dându-i un aer nou,

tulburător. Caragiale n-o mai văzuse de câteva săptămâni, dar, de cum o zări, intrând în salon, observă ceva nou în aspectul ei. Era ca și cum un pictor abil ar fi adăugat o tușă suplimentară trăsăturilor unui portret și, accentuând puțin luminozitatea sau atenuând anumite umbre printr-un *vernīs* savant aplicat, conferise un plus de vioiciune înfățișării modelului, trezindu-i la viață sufletul ațipit pe pânză. Dramaturgul, de obicei limbut, aproape nu rosti nici un cuvânt în prima parte a conversației, dedicându-se observării și descifrării undei calde de mister care, învăluind trupul doamnei Micle într-o aură oarecum vibrantă, conferea frumuseții ei un accent nou, surprinzător. Urmărind-o atent, oaspetele intui că acea notă de frumusețe, proaspătă și aproape insesizabilă pe care o constatare la Veronica, nu se datora nicidecum abilităților sau artei de înfrumusețare femeiești, ci, după cum ghici dramaturgul, unui neastâmpăr interior, vioi și unei sprinteneli în gesturi, pe care numai satisfacerea plăcerilor de o anumită natură le face mai sigure și mai îndrăznețe. Felul în care își coafase părul, cum se mișca sau cum se apleca cu bustul înainte, fără să-și miște poziția capului, maniera în care rochia flutura vag și imperceptibil pe trup, ca și cum, sub rochie, chiar la suprafața pielii ar sufla o boare caldă, umflându-i ușor faldurile, toate acestea produceau asupra privitorului atent (Caragiale) o impresie extrem de puternică. Veronica dobândise în gesturi și privire acea siguranță a femeii împlinite (dorite) și pe care deșteptarea propriei senzualități, o face cu atât mai atractivă și în ochii altor bărbați. Incertitudinile și umbrele care îi întunecaseră chipul cu câteva săptămâni în urmă și o făcuseră în ochii lui Caragiale atât de vulnerabilă și ușor de sedus dispăruseră ca prin farmec. Privind-o din profil, dramaturgul era aproape vrăjit de aura sclipitoare care o împresura și care, intensificând irezistibil fiecare trăsătură a chipului, i-l transfigura, conferindu-i frumusețe și grație, dar și o senzualitate cu totul nouă, seducătoare. Ochii păreau mai mari, mai adânci, mai strălucitori, înotând parcă într-un lac transparent de lacrimi

nevăzute, pasionale. Părul avea acele reflexe blonde, intense, stârnind, ori de câte ori ea își întorcea capul înspre Caragiale, un joc subtil și viu de lumini și umbre. Buzele roșii, ușor întredeschise, tremurau vag de parcă ar șopti neîncetat cuvinte îmbătate de amor. Maniera în care, surâzând, doamna Micle, vicleană și sigură de efect, își pleca privirile îi dădea senzația lui Caragiale că pleoapele ei reproduceau, în ritmul în care coborau sau se ridicau, armonii ale unei inimi pe care numai pudoarea o împiedica să fie mai sonoră și mai zgomotoasă, deconspirându-i cutezanța senzuală. Caragiale e atras ca de un magnet de acel preaplin sufletesc și de dragălășenia pe care ea și-ar dori să o reverse asupra celui (Eminescu?) ce va ști să-i culeagă bogata și delicioasa roadă. Dar prezența unei asemenea femei îl și intimidează pe dramaturg. Îi fusese mult mai ușor să se apropie de doamna Micle, cea căreia îi plăceau bârfele saloanelor, ironizând răutăcioasă haremul sultanului Maiorescu, bătându-și joc de aerele și de pretențiile intelectuale ale cucoanelor din Iași, râzând cu poftă, ațâțător, la glumele lui sau chiar lăsând să-i scape și ei din când în când câte o vorbă vulgară (necuviincioasă). *Noua* Veronică îl stârnea și îl provoca în același timp. Era curios să afle cât de profundă și reală era noua ei înfățișare.

Simțind, în dosul lentilelor rotunde ale ochelarilor lui Caragiale, intensitatea privirilor lui, pe Veronica o învăluie treptat o baie de vapori fierbinți. Gândul îi fuge la Eminescu. Se îmbujorează ușor și, încercând să-și ascundă emoția vie care o cuprinde, își răsfiră evantaiul. Evită să privească în direcția lui Caragiale, străduindu-se să-l urmărească cu atenție pe Pompiliu care, corect ca ținută, se așezase chiar înaintea ei. Acesta, timid și greoi în manifestări, face eforturi disperate pentru ca discuția să se reia după fiecare tăcere, încercând să dea un curs cât mai coerent unei conversații care, altminterea, din nepăsarea celorlalți doi interlocutori, s-ar risipi în răspunsuri fără noimă și înțeles. Veronica e dragăstoasă, dar decentă, dulce și irezistibilă, dornică și reținută.

Știe ce vrea de la Caragiale (scrisorile). Caragiale e galant, dar lasă să-i scape din când în când și cuvinte fără perdea, ceea ce face ca pieptul doamnei Micle să tresalte brusc și în ochi să-i scapere luciri pătimașe și pline de acea senzualitate pe care n-o au decât femeile mai îndrăznețe și îndelung deprinse cu arta amorului carnal. Caragiale constată totul cu satisfacție. Are impresia că știe de ce-ar avea nevoie dulcea porumbiță, înfioată și dornică de desfătări (nu de scrisori, nu e destul de evident?). Și Doamna Micle știa ce vrea de la Caragiale (scrisorile!). I le va cere, dar fără să mai repete fatala greșală din iarnă. Folosindu-și tactul feminin, Veronica va apela la onoarea de bărbat a dramaturgului, măgulindu-i orgoliul după cum se pricepea ea mai bine (era expertă în asta).

Discuția alunecă înspre complexitatea naturii relației sociale sau intime (după caz) dintre bărbați și femei, relație pe care idealuri ca virtutea, disciplina, cinstea sau bunul simț burghez le complică în mod inutil și nedorit. Doamna Micle susține că ea nu-și face mari iluzii legate de inteligența și de puterea de gândire a femeilor, dar că, atunci când o femeie iubește cu adevărat, aceasta ar fi în stare să sacrifice totul pentru iubitul ei, inclusiv viața socială. E adevărat că femeile au o inimă zburdalnică (și ochi alunecoși), dar, când iubesc, sunt în stare să se dăruiască cu totul bărbatului iubit, fără să se gândească prea mult la consecințe. Și dacă nu sunt iubite la fel?, o provoacă Caragiale. Dacă *amantul* (intenționat folosise acest termen) nu răspunde în aceeași manieră amorului ei? Atunci, domnule, nu știu, zâmbește ea dezarmant. În romane, totul e atât de ușor: cele pasionale se sinucid (Veronica se gândește la pudra ei de arsenic, Caragiale la sticlă cu vitriol/cerneală și la răzbunarea celei înșelate), iar cele virtuotoase aleg liniștea și claustrarea mănăstirii. Probabil că viața, care e *reală și pozitivă*, conține mai puțină pasiune și mai puțină virtute înălțătoare decât ne dau de înțeles romanele. Dar, dumneata, adaugă ea, privindu-l vicleană pe Caragiale, dumneata care vezi totul cu

umor, ca în vodeviluri, și-ți bați joc de sentimentele cele mai sfinte ale inimii, dumneata cum crezi că trebuie să se poarte cu *amantul* ei o femeie care iubește? Și Veronica adora termenul *amant* pe care-l pronunța cu un ușor accent nazal, franțuzesc (în scrisori i se adresa lui Eminescu cu *Mon cher petit amant*).

Nu neg, surâde dramaturgul, nu neg că-mi place să râd. Sunt o fire veselă, ce mai! Eu, doamnă Micle, nu cred în dramatism și nici în suflute alese. Ca să nu mai spun că apa de trandafiri (în cascade) îmi provoacă amețeli și o infinită greață, iar când orchestra atacă *Stela confidente* îmi dau fiori de groază, nu alta!, pomenindu-mă că strănut de parcă în loc de aer aş respira – nu știu – polen. Doza de *realism* și *pozitivism* a vieții e atât de mare încât niciun suflet ales (*ironic*) nu poate lupta până la capăt fără să nu fie răpus de realismul sau de vulgaritatea vieții. Oare crezi dumneata (se întoarce înspre Veronica privind-o direct în ochi) că inima omenească e făcută să se hrănească numai cu apă de trandafiri și, cu ochii înlăcrămați, să se confeseze muzical și poetic stelelor? Dacă ar fi așa, trupul nostru ar trebui să fie ușor ca un balon umplut cu aer, să plutească imponderal și să fâlfâie din aripi cât e ziua de lungă. Tot înălțându-se (Caragiale indică vag cu degetul înspre tavanul scund al salonului), balonașul n-ar mai rezista presiunii atmosferice și aerului rarefiat de acolo de sus. Și poc! Fâs! Se dezumflă, zău așa! Dar, vai, doamnă Micle, trupul nostru nu e un balon și inima îndeplinind necesități fiziologice, hmmm, atât de puțin poetice, e doar o bucată de carne însângerață și fremătătoare, o pompă care, fiind legată cu sfori venoase de restul organelor trebuincioase din corp, îndeplinește funcțiuni foarte precise și necesare. Or, nici nu trebuie să cunoști prea multă anatomie ca să-ți dai seama că un boț din ăsta de carne nu zboară asemeni baloanelor! Ca să nu mai spun că, fiziologic vorbind, inimii omenești nu-i priesc înălțimile și nici aerul prea tare. Din cauza presiunii atmosferice! (*presiunea atmosferică* era o sintagmă la modă). De aceea, eu cred că e mai sănătos să ne menținem cu

picioarele pe pământ și să nu dăm inimii ghes să se umfle ca un balon. Râde.

Bine, domnule Caragiale, admit că inima e o bucată de carne, cum *poetic* spui dumneata, dar sufletul, sufletul e cu totul altceva! El nu are consistență materială (îi explicase Eminescu). Or, visele se nasc, cum bine se cunoaște, în suflet! Nimeni nu pretinde că știe unde sălășluiește sufletul, dar, explică ea serioasă, cu siguranță, fiind lipsit de materie, nu suferă din cauza presiunii atmosferice! La fel și visele! Întocmai, doamnă! Sufletul romantic și visul de iubire adoră înălțimile, nu contest, dar cel care nutrește asemenea vise trebuie să trăiască, vai, din nenorocire, pe pământ, printre semenii! Cine poate trăi numai cu vise, doamnă? Iată, bunăoară, amicul nostru Eminescu, e o fire serioasă și visătoare, te întreb la ce-i folosește? Se ceartă cu toată lumea de acolo din înălțimile astrale (se certase chiar și cu Caragiale în ajunul de Crăciun). Dacă ar ști acum că sunt în Iași...! De enervare i-ar trece și junghiurile și n-ar trebui să mai alerge după leacuri băbești, piele de iepure, piper și altele...

Veronica mijește ochii, încercând să se stăpânească și să nu-i arunce cu evantaiul în cap. Zău că ăsta a fost primul ei impuls! Nu-și putea explica nici ea comportamentul pe care i-l stărnea proximitatea lui Caragiale. Dacă prezența lui Eminescu îi dădea aripi (uitând de rochia lungă, de pălăria pe care, înălțându-se imponderală alături de el, i-o smulgea vântul sau chiar de pieptănătura care, în vederea atingerii perfecțiunii visate, reclama mai bine de o oră de trudă), lângă Caragiale, dimpotrivă, simțea mereu pământul sub picioare (nu uita de rochie, de pieptănătură etc.), cu atât mai mult cu cât, în tovărășia acestuia din urmă, toate simțurile păreau să i se intensifice alarmant și zgomotos. Dacă o strângea prea tare pantoful o durea și nu putea uita de durere, dacă o necăjea o indigestie, concertul interior al aparatului digestiv devenea mai sonor decât în mod obișnuit sau, din cauza indispozițiilor lunare, tumultul sangvin i se părea mai accentuat și

mai aprins, ceea ce o făcea să devină subit nevriconă. Toate aceste lucruri n-o indispuneau însă, ba, dimpotrivă, simțea o vie plăcere să i le împărtășească și lui Caragiale și să-și râdă împreună de *pozitivismul* și *fiziologia* (un alt cuvânt la modă) trupului omenesc sau, implicit, de normele sociale care impuneau pudoare și decență în fața intimităților trupești. Uf, mă strânge pantoful!, spunea ea. Caragiale o sfătuia să-și cumpere alți pantofi, cu un număr mai potrivit, râzându-și de *pretențiunea* poetică, eronată și nesănătoasă (pentru picior), a *piciorușului micuț*. Tot Caragiale o făcea să simtă furnicăături pe șira spinării, mai ales când o privea scrutător și ironic (ca acum), făcând ca toate șiretlicurile ei de femeie cu experiență să devină, în fața lui, caraghioase și de prisos. Pe de altă parte, lângă Caragiale se vedea așa cum era cu adevărat, *reală* și *pozitivă*. Prin câteva cuvinte, dramaturgul izbutea să suprime toate convingerile idealismului ei naiv și sentimental, făcând-o să nu-i mai fie rușine de micile imperfecțiuni sufletești sau trupești și să le accepte cu haz și infinită înțelegere. Cu el nu se sfia să fie zgomotoasă, cochetă și obraznică, să bârfească sau să critice amuzată pretențiile literare, prea puțin lipsite de modestie, ale celor din jur, să râdă de toate codurile galanteriei de salon (de limbajul evantaielor, al batistelor sau al șuvițelor de păr), încurcându-le, spre amuzamentul amândurora, în mod intenționat. Cu Eminescu era altceva!

Caragiale văzuse pornirea din privirea doamnei Micle și, încurajat, continuă. Zău că-mi pare rău de el, bietul băiat (de Eminescu)! I-am spus de atâtea ori să se mai distreze și el. Să lase dracului *politchia* și să mai iasă cu damele. La Union, de pildă, ca să-l asculte pe canțonierul Ionescu sau să flirteze cu damele. Câte n-ar fi dispuse să-i cadă în brațe, uite așa, la cel mai mic semn. Dumneata, îl întrerupe Veronica, uiți despre cine vorbești! Eminescu nu e ca toți ceilalți *flușturatici* filfizoni (Veronica accentuează cuvântul *flușturatici*). El nu aleargă după dame. El face parte din acea categorie rară de bărbați (îl privește pe Caragiale

obraznic în ochi) care sunt *onești* în tot ceea ce fac cu mintea, dar, e-adevărat, cam *greoi* atunci când e vorba să facă curte unei femei. El nu s-ar ține niciodată după dame. Dar, atunci când iubesc o femeie, bărbați ca el o fac pentru totdeauna și din tot sufletul. Caragiale, care miroase în cuvintele ei o logică străină (logica eminesciană), o contrazice argumentând. Un bărbat, susține el, trebuie să fie hotărât și nu *greoi* dacă vrea să cucerească o femeie și s-o ia de nevastă (o privește fix pe Veronica care are o vagă tresărire). Caragiale știe că a atins un punct sensibil. La dracu cu principiile și cu moralitatea atunci când urmărești să obții inima și mâna unei femei!, continuă el. Ce vrei să spui, domnule, se indignează Veronica, că dumneata n-ai ține cont de principii și de morală pentru dragostea unei femei? Pe legea mea că nu, doamnă Micle!, o privește el serios pe deasupra ochelarilor. Sunt două situații în viață când, după părerea mea, principiile și morala sunt de prisos: în afacerile amoroase (în alcov) sau atunci când trebuie să-ți salvezi pielea și s-o iei la sănătoasa. Veronica se indignează. Miron Pompiliu tușește strâmb. Adică, domnule Caragiale, dumneata nu te-ai bate în duel din cauza unei femei? A unei idei? A unui principiu? Ferească sfântul, nu! Onoarea, doamnă Micle, e pentru proști și naivi. A fost inventată de romanele cavalezești și reluată astăzi în proza sentimentală pentru a da o oarecare satisfacție vanității femeiești și pentru a justifica înclinările spre violență ale bărbaților. Dacă un bărbat își omoară în bătaie nevasta sau copiii el *a trecut temporar printr-un acces de nebunie*, după cum se exprimă admirabil jurații noștri, ajungând fie la balamuc, fie la ocnă, dar dacă îl omoară pe un altul în duel se cheamă că și-a salvat sau și-a apărut onoarea terfelită. Nimeni nu-l condamnă, ba se mai găsește și câte o cucoană sentimentală care să-l iubească pentru asta.

Veronica ridică din umeri și, dând dovadă de tact, nu-l contrazice pe Caragiale, ba, dimpotrivă, s-ar zice că-l ațâță, punându-i acestuia o problemă de morală ce seamănă izbitor de bine cu

situația în care se află ea față de dânsul. Să presupunem, domnule, că un bărbat are niște scrisori primite de la o femeie, scrisori de amor sau de confesiune, pe care doamna, iubind pe un altul și vrând să-i facă amantului pe plac, i le cere înapoi celuiilalt, ce-i de făcut în această situație? Orice bărbat de lume și de onoare ar restitui scrisorile cerute de respectiva doamnă, nu-i așa, domnule Caragiale? Negreșit, sare neîntrebat Miron Pompiliu. Caragiale zâmbește în barbă. Știa cam unde bate doamna Micle, dar n-o putea lăsa să-i scape atât de ușor. În fond, își zice, justificându-se, nu face decât să joace față de Eminescu rolul fratelui grijuliu, cel care, trebuind să se convingă cu ochii lui de puritatea sentimentelor femeii iubite de către fratele său, o pune la încercare. Cu o femeie ca Veronica această nobilă misiune *fraternă* nu era tocmai una ușoară. Cum am mai spus, doamnă Micle, în chestiuni de amor, onoarea și principiile nu au ce să caute. Dumneata ai presupus că un bărbat cu onoare trebuie să restituie scrisorile de amor primite de la o femeie care iubește pe un altul. Dar, oare, te-ai gândit dumneata și la situația în care, să presupunem, acel bărbat cu scrisorile o iubește încă pe respectiva femeie și nu se poate despărți de ceva atât de preț cum ar fi scrisorile primite de la dânsa? Cu atât mai mult, sare Veronica, cu atât mai mult cu cât o mai iubește încă. Din spirit de sacrificiu ar trebui să i le restituie, nu? În mintea femeii lucrurile stăteau foarte simplu, dragostea nu e dragoste adevărată dacă nu conține și generozitate sau noblețe sufletească de care dau dovadă sufletele cu adevărat îndrăgostite. O tovarășie bună cu generozitatea și noblețea o face spiritul de sacrificiu, capacitatea de a vrea celuiilalt binele chiar dacă asta înseamnă propria suferință. Fleur-de-Marie, de pildă, din *Tragediile Parisului*. Oare, retrăgându-se la mănăstire, nu renunță ea la o viață de fericire alături de Henri și de tatăl ei sau de buna sa mamă adoptivă, convinsă fiind că trecutul ei imoral și scandalos ar putea să cauzeze un rău cumplit tocmai ființelor pe care le iubește cel mai tare? Caragiale râde cu poftă. Veronica se

indignează, se ridică de pe scaun. Oftează. Își răsfiră evantaiul. În gândul ei îi dă dreptate lui Eminescu. Da! Emin al ei are dreptate, Caragiale e o canalie! Dar nu se dă bătută. Pompiliu încearcă fără succes să tempereze focul discuției, explicând că unele situații nu pot fi generalizate. Că este imposibil a ști cum s-ar comporta fiecare în atari situații. Uneori oamenii acționează din instinct, chiar împotriva rațiunii lor, situațiile *teoretice și literare* invocate mai sus pot stârni pasiuni în discuții, dar, cu siguranță, sunt mult mai simple în realitate decât în cărți sau în discuții. Asta pune gaz pe foc. Luând în considerare felul în care a răspuns Caragiale la situația nicidecum *teoretică*, invocată de ea, Veronica realizează (într-o cumplită secundă de luciditate) că oaspetele ei n-are nicio onoare. La rândul său, Caragiale știe că refuzul de a-i restitui scrisorile o aduce pe Veronica la mâna lui. E satisfăcut.

Veronica, ca orice femeie care vede și într-o înfrângere o posibilă viitoare victorie, e convinsă că lucrurile nu s-au încheiat încă. Îi va scrie lui Eminescu că îi ceruse domnului în chestiune scrisorile, dar că el, ingrat, nu voia să i le restituie. În fond, scrisorile acelea nu o incriminau numai pe ea, ci, mai ales, pe Eminescu care, imprudent, îi făcuse niște dezvăluiri pe care Veronica le mărturisise (din răzbunare că Eminescu nu-și ținuse promisiunea ca s-o ia în căsătorie) lui Caragiale. Pe de altă parte, vrajba dintre cei doi bărbați îi dovedea Veronicăi, mai mult decât o făceau toate mărturisirile, că Eminescu o iubește cu patimă aprinsă. Pentru ea, gelozia poetului reprezenta semnul unei indirecte și violente mărturisiri. La urma urmei, ei îi plăcea compania lui Caragiale care era atât de amuzant și o făcea să râdă cu poftă. Treptat, înspre ușurarea vizibilă a lui Pompiliu, discuția își schimbă subiectul, îndreptându-se într-o direcție mai mondenă.

Caragiale, redevenind el însuși, preia frâiele conversației. Punând multă vervă și talent actoricesc în cuvinte și gesturi, le vorbește doamnei Micle și lui Pompiliu despre visul său cel mai scump: acela de a deschide o berărie sau o grădină de vară. Se

gândește să ia în arendă restaurantul din gara Buzău. N-ar face decât să stea tot timpul la taifas cu mușteriii. Câte istorii amuzante n-ar afla de la aceștia! Veronica râde de idei, dar își dă seama că un restaurant într-o gară în care să întâlnești atâta lume e un leac numai bun contra plictiselii secolului. Ea, ca una care iubește societatea și nu-i place să stea închisă în casă (în colivie), dacă ar fi bărbat, s-ar asocia bucuroasă cu Caragiale într-o astfel de afacere. Mărturisește cu glas tare acest lucru. Dramaturgul intră în jocul ei, solicitându-i (ca unui partener de negustorie) opinia în privința meniului: mititei și bere. Cât despre vinuri, se va aproviziona de la amicul Leonida Condeescu din Mizil. Poate n-ar strica să ofere și un *program artistic*, nu? Pentru cei ce așteaptă plictisiți trenul: un cântonier ca Ionescu care place la dame (Veronica nu-l auzise niciodată, dar îi scrisese și Eminescu despre el) sau o trupă de dansatoare franțuzoaice, care place la bărbați. Caragiale îi face cu ochiul la Pompiliu, care, sfios, își feră privirea și-și freacă, neputincios, mâinile. Program artistic într-un restaurant de gară, Iancule!, se miră Pompiliu. Dumneata vrei ca oamenii să piardă trenul? Conversația continuă întreaga seară în același ton de voieșie și bună dispoziție. A doua zi, Veronica îi trimite poetului o telegramă: *Grecul și Miron au fost la mine. N-am putut nu primi.*

Dar Caragiale, încurajat de purtarea femeii, revine la Iași câteva zile mai târziu (adus și de problema transferului?). De data asta e singur și Veronica, temându-se de reacția lui Eminescu, nu-l primește. Îi cere slujnicei să-i spună că nu e acasă. Caragiale, dând târcoale casei, observă o oarecare mișcare și agitație în dosul perdelelor, fapt ce-i confirmă bănuiala că Veronica ar fi acasă, dar, din motive binecunoscute (gelozia lui Eminescu), nu dorește să-l primească. Situația îl amuză. Îl ațâță faptul că Veronica refuzase să-l primească și, sperând în sentimente mai bune din partea femeii, așteaptă în stradă ca să fie primit. Pentru a nu fi recunoscut de eventualii curioși, evită să stea în preajma felinarelor. Veronica,

deși se plictisise în casă singură și i-ar fi plăcut să se amuze cu Caragiale, nu-l invitasese înăuntru, temându-se de reacția lui Eminescu. Târziu (după ce urmărise din dosul perdelelor toate manevrele lui Caragiale), începu să se pregătească de culcare, felicitându-se că fusese în stare să reziste asalturilor amoroase ale Grecului. Mulțumirea de sine pe care i-o adusese această victorie (dar și felul imprudent în care Caragiale se trădase) o făcu să-și închipuie, până adormi, o scenă în care Eminescu și Caragiale se duelau din gelozie pentru dragostea ei, pentru scrisori și pentru multe altele asupra cărora pudoarea ne cere o anumită discreție.

Aflând că dramaturgul era la Iași, Eminescu vine cu primul tren. Dă peste el în fața casei Veronicăi. Îl provoacă la duel. Se vor bate a doua zi, chiar în zori. Ziua începea cu negură. Peste noapte ninsese astfel încât în pădurea în care se duelau cei doi bărbați nu se vedea nicio urmă (poate doar, ici-colo, urme de sălbăticiuni care ieșiseră din cauza frigului sau foamei din bârlaguri). Veronica urmărește scena de la o oarecare depărtare, dintr-o trăsură de piață închisă. Dă ușor la o parte perdeluța care acoperă geamul ușor aburit al trăsuri. Suficient cât să-i vadă pe cei doi alegând din cutia pe care o ține unul dintre martori, pistoalele. Eminescu e numai în cămașă albă, palid la față. Nu simte frigul. Își mușcă mustața (gestul lui de nervozitate). Caragiale își șterge ochelarii care se aburesc din pricina frigului și a respirației calde care îi iese din gură. Obrajii îi sunt roșii din cauza asprimii gerului. Eminescu face un gest iute, semnificând, *să isprăvim o dată* și ia la întâmplare un pistol. Veronica observă că el n-a ales bine (distanța e prea mare ca să poată observa acest lucru, dar în imaginația ei astfel de amănunte nu au nicio relevanță). Pistolul pe care l-a ales are o cătare scurtă. Dacă se vor duela de la 20 de pași, gândește neliniștită femeia, glonțul lui va ajunge aiurea, în zăpadă (în imaginația ei Veronica era expertă până și în pistoale). Caragiale, meticulos, alege cu iscusință. Încearcă fiecare armă în mână. Nu și-a dat jos redingota. Eminescu e nerăbdător. Din când în

când, privește înspre liziera pădurii, către locul unde se oprișe trăsura de piață. Într-un final, Caragiale alege un pistol potrivit intenției sale *criminale*. Ajunsă în acest punct pe firul închipuirii, Veronica face o mică pauză și, cuprinsă de o ciudată fierbințeală, își dă la o parte plapuma. Simte cum, din cauza emoției, trupul i s-a acoperit de sudoare. Se ridică în șezut, sprijinindu-se de speteaza patului. Privește în semi-întunericul din cameră înspre obiectele familiare care i se par împresurate de o negură tremurătoare. Lumina aproape stinsă a focului din cămin aruncă asupra lucrurilor o vagă undă de însingurare. Precipitată, se ridică din pat și aleargă la foc. Împinge cărbunii încinși cu vătraiul. Dogoarea focului, abia stârnit, îi atinge fața, îmbujorând-o. Revine în pat.

Femeia din trăsură se trage înapoi pe bancheta moale. Îi vine greu să privească înspre câmpul de luptă. O lacrimă cât o boabă de rouă i se prelinge de la colțul ochiului stâng. N-o șterge. Îi face bine răcoarea ei pe obrazul fierbinte. Apoi, mânată de un impuls ușor de înțeles se apleacă din nou înspre ferestruica trăsurii. Îi ies aburi prin buzele întredeschise și fremătătoare. Din cauza frigului tăios, lăcrimează. Îi vede pe cei doi bărbați discutând cu arbitrul duelului. Scutură amândoi din cap în semn de negare a împăcării. Ah! șoptește femeia. Urmărind scena, îi observă de departe cum își dau scurt mâinile și, după ce se privesc o clipă în ochi, se întorc cu spatele unul la celălalt. Iau poziția regulamentară. După care, răsunând ca un ecou stins, în tăcerea înghețată a pădurii se aude vocea arbitrului care începe, sacadat, să numere. În pași cadențați, Caragiale și Eminescu se depărtează unul de celălalt, în direcții opuse. Momentele până când cei doi se opresc i se par femeii din trăsură veșnice. O liniște imensă și albă se lăsase asupra lumii și lucrurilor, făcând ca totul să încremenească într-un tablou de-o crudă și tulburătoare frumusețe. Nu se auzea decât cum, pășind pe stratul subțire de zăpadă, sub picioarele celor doi dueliști, fragilitatea diafană și aproape palpabilă a zăpezii se destrăma

cu un zgomot înfiorător, amplificat cu ecouri dureroase în marea și imensa tăcere a pădurii. Păsări negre, cu aripi larg deschise, se rotesc în văzduhul neguros. Din când în când, sfâșiind aerul sticlos, se aude un țipăt ascuțit de sălbăticiune. Femeia din trăsură ar fi vrut să alerge înspre cei doi dueliști și să-i oprească, în fond, nu merita nici unul să moară pentru un lucru atât de lipsit de importanță, dar ceva mai puternic decât ea (mâna destinului care i se încheștase puternic în brațul drept cu care apucase clanța portierei) o opri. Apoi, în tăcerea imensă și albăstruie (Veronica găsea cuvântul *albăstrui* foarte poetic) se auziră, aproape în același timp, două focuri de armă. Condiția duelului fusese ca, la nevoie, să se recurgă la un schimb de trei gloanțe. Inima îi fu străbătută de un fior rece. Dar împușcăturile nu conteniră, ci, sporindu-se (depășind în număr cele *trei* gloanțe regulamentare), îi făcură impresia că se îndreptaseră înspre locul unde oprise trăsura ei, izbindu-i, la intervale scurte, ferestruica. Se dădu din nou în fundul trăsurii, întrebându-se mirată cum nu trec gloanțele prin gemuleț, ci, în mod starniu, se izbesc de ochiul de sticlă cu un zgomot strident.

Într-un târziu, realizează că zgomotul insistent nu era provocat de împușcături sau gloanțe, ci de o ploaie de pietricele care se abăteau asupra geamului din încăperea în care se culcase. Se sculă din pat și se apropie încet de fereastră. Nu aprinse lumina. Dădu ușor la o parte perdelele. Foarte aproape de fereastră, la numai doi sau trei metri, izbuti să întrezărească, jos, după gard, silueta binecunoscută a unui bărbat. Acesta îi zâmbi rugător. Era Caragiale! Avea o mină foarte comică. Își împreunase mâinile a rugă fierbinte, dar expresia ironică de pe chipul său îi dădea, în ciuda atitudinii de amoretz rugător, un aer vag, zeflemitor (atitudine la care contribuia și pălăria dată ușor pe spate). Veronica nu știa dacă dramaturgul își râde astfel de sine, de ea sau de situația creată. Pentru o clipă o cuprinse mila (Săracul de el! Poate suferă!), gândindu-se să-i dea drumul înăuntru. Oare să-i deschidă fereastra?

Uitase de parterul destul de înalt, dar acel gând necugetat o ispiti, aprinzându-i inima cu fiori dulci. Ah! ah! Apoi, tresări, rușinându-se de propria ei cutezanță și, asemeni unei tinere fete luată prin surprindere de o pubertate impetuoasă care îi apare sub formă de zburător, se dădu înapoi, temătoare. Ce idee! Fiorul din inimă se stinse la fel de brusc cum apăruse și, închipuindu-și sentimentul deznădejdiei care ar fi cuprins-o, cu siguranță, dacă i-ar fi permis lui Caragiale să intre, se socoti mulțumită că avusese tăria să reziste ispitei.

Unde mai pui și faptul că nu-i putea ierta dramaturgului întreruperea visului poetic, făcând-o să rateze cea mai frumoasă parte a poveștii. Trase în ciudată perdeluțele și se vâri în pat. Lasă-l să degele!, își spuse, învelindu-se în plapumă. Apoi, dintr-o necesitate lăuntrică ușor de înțeles la un suflet creator de mistere ca al ei, o fulgeră un gând teribil: Dacă l-a ucis pe Eminescu și a venit acum să-și ceară iertare? Înfiorată își încordă auzul, dar ploaia de pietricele din geam încetase. Se apropie tiptil de fereastră, dar după cât putu să observe în obscuritatea de afară, Caragiale plecase. Nu se poate, își spuse Veronica gonind nebunescul gând, Eminescu e la București! Într-un târziu adormi, visându-se în brațele lui (în visul ei, cei doi bărbați semănau izbitor de mult).

A doua zi, pe strada Lăpușneanu, chiar în fața cafenelei Tufli, dădu nas în nas cu Caragiale. Veronica, binedispusă datorită unui soare blând, ieșise la plimbare. De cum o zări, Caragiale se apropie de ea. În ochi îi revenise acea căutătură amuzantă și ironică cu care o întâmpina atunci când voia s-o tachineze. Veronica, căreia nu-i plăcea să fie luată de sus, adoptă o atitudine politicoasă, de femeie distinsă, demnă. Încercând să dea vorbelor ei o semnificație mai degrabă comercială (negustorească), decât una galantă, îi ceru direct și fără ocolișuri scrisorile. El începu să râdă spunându-i la fel de direct că nu i le dă. Caragiale o acuză că mărturisindu-i lui Eminescu *păcatul* lor, nu urmărise decât să-i învrăjbească dintr-un *capriț* femeiesc, ca să se simtă ea mai bine

și, evident, să-l ațâțe pe Eminescu. Veronica se sufocă de indignare. Ce arhicanalie! Cum poate cineva să terfelească și să murdărească tot ce atinge! Pentru un asemenea om, măreția gestului prin care ea (ca femeie cinstită) îi mărturisise poetului totul nu era decât un semn de vanitate femeiască? Simți nevoia să-l împungă: *Ce v-ați mai făcut aseară, domnule Caragiale?* Făcând, firește, aluzie la *clămpănitul* pe la geamul ei. Caragiale, schițând un zâmbet, îi răspunse cu un ton moale în glas: *Nu să spun!* Atunci Veronica, deși ar fi vrut să-i facă, uite așa, o scenă (de s-o țină minte), realizează totuși că se afla în plină stradă și că oamenii (Brigadir) întorceau după ei capul, urmărindu-i. Tăcu și, după o scurtă plecăciune, se îndepărtă. Dar el, sprinten, o urmă. Ce vrei, doamnă?, îl auzi la un pas în spatele ei. Nu vreau nimic, domnule, voi scrisorile să mi le înapoiești, îi răspunse peste umăr, abia întorcând ușor capul. Din cauza pălăriei femeii, Caragiale nu putu să-i vadă decât buzele, tremurând ușor. Nu vreau să ți le dau! Salutare! Domnule Caragiale, îi prinse ea brațul punând în privire tot focul de care era în stare. Ce-i?, făcu el răstit. Intimidată, tăcu. Poate vrei să-l faci pe Eminescu să se bată cu mine și să mă împuște... În duel? tresări inima ei gata să se avânte din nou pe culmile închipuirii. Veronica ar fi vrut să-i răspundă, dar expresia de superioritate de pe chipul dramaturgului o opri. Săracul! continuă Caragiale, făcând un gest disprețuitor, el nu-i în stare nici să omoare o muscă... Tonul lui Caragiale și disprețul cu care-și însoțise gestul i se părură femeii atât de ieftine și de grosolane încât nici nu consideră oportun să se scandalizeze. Pufni bătoasă și-i întoarse spatele. Dar nu făcu câțiva pași că trebui să se oprească fiindcă îl întâlni pe Pompiliu cu încă un domn. În scurt timp, ajunse și Caragiale în dreptul lor. Domnii se salutară între ei, apoi, Caragiale se adresă doamnei Micle: Madame, puteți să vă continuați plimbarea, să nu vă mai deranjați, căci eu mă duc, scuzați, pardon, bonjour! Și, fără să mai aștepte răspuns, îi întoarse spatele luând-o înainte. Veronica îi salută (politicoasă) înciudată pe

ceilalți domni și se îndepărtă în direcție opusă. În drum spre casă, se abătu pe la telegraf: D-sale Eminescu, strada Buzeștilor, nr. 5, la București, *Tăcerea ta m-au neliniștit foarte mult, scrisorile nu mi le-a înapoiat. Scrie. Veronica.*

Eminescu e mulțumit că Veronica și-a dat seama cu cine are de-a face și ce se ascunde sub *acea fizionomie de spion și om de rând în adevărata ei formă*, adică un individ *îngălbenind de-o scârboasă invidie și de scârboase pofte*. Speră că, după o asemenea întâmplare, și femeii să-i fie la fel de greață de el ca și poetului. Eminescu o sfătuiește să nu-l mai primească și să lase grija scrisorilor în seama lui. O asigură că timpul acela *de aur* pe care l-au trăit cândva are să se reîntoarcă și că vor avea din nou zile senine și calme ca în acea vreme. Veronica, deși nu mai avea încredere în poet, se lasă ademenită de vestirea apropiată a zilelor de aur promise. Se consolează cu gândul că rostul tuturor eroinelor romantice este să treacă prin nenumărate încercări, să fie deznădăjduite, să creadă în fatalitatea sorții și să ajungă până la limita cea mai jos a durerii, pentru ca, în cele din urmă, dragostea, fie să iasă biruitoare, fie să se topească în neant și în moarte. Cale de mijloc nu există pentru sufletele ca ale lor și pentru o dragoste *care ucide și salvează, care pedepsește și iartă, care întristează și consolează*, o dragoste atât de unică și de dureroasă, atât de dulce și de crudă, o dragoste care, deși îi produce atâta suferință, Veronica o binecuvântează cu lacrimi pasionale de bucurie.

9, Eminescu, în ciuda inteligenței și a geniului atotcuprinzător (filosofie, istorie, geografie, sanscrită, matematică, fizică, științe politice, psihologia popoarelor, economie, drept, științe naturale etc.), era un mare naiv în problemele vieții. Crede în sfaturile sincere ale lui Maiorescu. De aceea, convins că e spre binele amândurora (al lui și al Veronicăi), amână din nou proiectul căsătoriei. Se scuză (în fața ei) că nu are suficiente mijloace materiale ca să întrețină o familie. Consideră că ar trebui să facă ceva în sensul îmbunătățirii situației sale materiale (dar nu face nimic). Veronica, ca o femeie a epocii* care își cunoaște bine locul rânduit într-o societate în care bărbații decid ce și cum și care nu poate (de la Iași) să lupte cu sfătuitoarii lui Eminescu (*năsoasa* de Mite Kremnitz și sultanul Maiorescu) se resemnează, așteptând și îndurând (bârfele): *Mițule, când ai ști câte și mai câte versiuni pe conta mea, mă îngrozesc; între altele că tu m-ai fi prins la București cu cineva; că de multe abuzuri din*

* Mama a fost o femeie plină de viață, frumoasă, talentată, drăgălașă, o femeie foarte sinceră și dezinteresată. A căzut jertfa numeroaselor ei calități. A plătit scump aceste daruri ale naturii fiindcă nu a avut tactul să le ascundă puțin de ochii invidioaselor. A iubit pe Eminescu cu iubire nemărginită, dar împrejurările și oamenii au făcut ca ei să nu fie împreună. Societatea Junimea care se amesteca în treburile intime ale membrilor ei s-a opus căsătoriei lui Eminescu cu mama fiindcă, spunea d-l Maiorescu, poetul nu va mai plânge așa de frumos în versuri odată însurat și așezat la casa lui. Sursa: Virginia

București m-am îmbolnăvit în pânțele că nu mă pot mișca. [...] C-am încercat să-mi desfiez copilele, că m-am dus la Mitropolitul din București să-i cer dispensă pentru termenul prescris de lege de văduvie, în fine când ți le-aș spune toate ți-aș face capul moară.

În asemenea momente, Veronica n-are de ales: scrie scrisori. E secolul corespondenței. Le scrie doamnei și domnului Hasdeu, plângându-se de intervenția lui Maiorescu (intervenție despre care aflase de la poet). Apoi, primește din când în când invitați. E secolul saloanelor: flirtează (se bârfește în tot Iașul). Unii dintre ei, posibili pretendenți la căsătorie. O frecventează locotenentul de cavalerie Alexandru Teohari (cu intenții serioase de cavalerist), domnul Caragiale (în perioada scurtă ca revizor școlar al județelor Suceava și Neamț). În ceea ce-i privește pe ofițeri, Eminescu mai avusese de-a face cu *zornetul de pînteni*, fapt ce nu constituia pentru el o mare noutate. Era oarecum obișnuit! Dar Caragiale? *Arhicanalia ingrătă, mincinoasă și spioană!* Acel *grecotei* nerușinat, *puțînd a miros de capră, șarpe veninos*, care a pretins că-i era amic. Un bărbat complet lipsit de caracter care refuza cu încăpățănare să restituie scrisorile pe care i le trimisese (imprudentă) Veronica. El e gelos din cauza lui Caragiale și nu numai. Camforul, medicamentul călugăresc împotriva geloziei și ispitei, nu prea îl mai ajută.

Cu câteva luni înainte, în ajunul de Crăciun, petrecut în casa Kremnitz, Eminescu inițiasă cu Caragiale o discuție aprinsă nu pe tema *Julklaapp* (cum era obiceiul), ci pe noua și eterna temă a scrisorilor (mai precis: se iau la harță). Caragiale, hâtru, după cum îi era felul, trebuie să-l fi privit ironic și amuzat pe poet. Eminescu, incapabil să se apere de zeflemeaua caragialiană, insinuantă, dar grăitoare, se va fi înfuriat. *Pe domnul în chestiune*, scrie Eminescu într-o epistolă către Veronica, imediat după incident, *l-am bruscat în societate, dar a tăcut frumușel ca un om de nimic ce este. Am consultat pe un om cunoscător de afaceri ce trebuie să fac pentru a putea cere scrisorile tale. El mi-a spus că tu trebuie să-i ceri. În caz*

când nu ar voi să le dea, căci e liber a nu voi aceasta, pot să-l silesc a-mi da satisfacție. Veronica, impacientată (duel?), îi răspunde cu promptitudine, asigurându-l că, în conformitate cu invocatele uzanțe ale onoarei, îi va cere ea însăși să-i trimită scrisorile: *Voiesc să-i scriu cu retour recipis ca să nu zică că nu i-am scris. Eminescu meu, fii liniștit și cu sânge rece față de el, căci prin aceasta o să-l dezarmezi – eu îl cunosc de-ajuns.*

La Iași (prăpăstioasă cum e), Veronica își închipuie scene incredibile în care Eminescu se bate în duel cu Caragiale. Într-una din variante, Eminescu îl ucide cu sânge rece pe Caragiale pe care Veronica, de când cu povestea scrisorilor, nu-l mai poate suferi. Altădată Eminescu e cel rănit. Atunci ea aleargă spre București cu primul tren. După o perioadă lungă și dulce de convalescență (ea îngrijindu-l cu devotament și dragoste zi și noapte) se vor căsători. Ea va purta o rochie de culoarea cremei de vanilie și o pălărie (*Directoire*) de culoarea vișinei, întocmai ca cea pe care o văzuse zilele trecute într-o vitrină (abia sosită de la Paris, după cum o recomandă reclama). Ce frumos! Sau, își spune Veronica, mai bine să facă o nuntă în toată regula, ca să vadă tot Iașul cât de tare o iubește Eminescu și să închidă gura tuturor celor ce le poartă atâta de grijă: Cleopatra B., Luisa M., Elena C., Smaranda B., Cornelia E., Zoe A., Lina S, născută I., Matilda S., Costache N., Titu M., Brigadir etc.

Apoi, într-o altă versiune (mai pe gustul ei dramatic și sentimental), Eminescu e rănit de către Caragiale și moare. Auzind vestea, Veronica va alerga deznădăjduită la sertarul binecunoscut și se va năpusti asupra cutiuței cu pudra de arsenic. O va sorbi fără șovăială, binecuvântând, cu gândul la poetul iubit, moartea și eternitatea. Dar, în scena următoare, când Veronica se află pe patul de moarte, în agonie, gata să-și dea ultima suflare, (lovitură de teatru) în încăpere va intra însuși Eminescu. E palid și are brațul stâng imobilizat într-un bandaj mare. Veronica, văzându-l, va crede mai întâi că delirează, după care își închipuie că va fi

ajuns deja în împărăția cerurilor unde el o așteptase. Eminescul ei iubit! Dar arătarea cerească o va strânge la piept și-i va săruta buzele reci și vineții. Atunci, muribunda se va fi convins că nu visează și, într-un ultim elan de dragoste, îi va zâmbi fericită. El, văzând cutiuța cu pudra de arsenic goală, va realiza cele întâmplare și, fără să spună nici un cuvânt, își va smulge bandajul de pe rana sângerândă (lăsând sângele să curgă șuvoaie) și se va culca alături de ea pe patul de moarte. Vor muri amândoi fericiți ca soții Aslan, Marie (născută Ralet) și Dimitrie. În testament, Veronica va cere ca cele două sicrie, al ei și al poetului, să fie așezate pe catafalcul unul lângă altul și, după ceremonia din Biserica Bunei-Vestiri, să fie puși în aceeași groapă. Ce poate fi mai trist, mai frumos și mai poetic decât o uniune eternă? Și o ceremonie pe măsură: două sicrie lăcuite în negru, cu marginile și înscrisurile aurii, de-o parte și de alta, sfeșnice înalte de argint cu lumânări albe, mirosul greu de tămâie și mireasma ametoitoare a oceanului de crini și, deasupra tuturor, orga și glasurile subțirele (cristaline) ale corului gimnaziului de băieți.

În acel decembrie, Veronica fusese în București, dar îl evitase pe Eminescu (nici vorbă de duel). Se interesase în mai vechea chestiune a rezolvării pensiei (cuenite după decesul lui Micle) și, după cum mai aflăm [din unele surse], ca să-l întâlnească pe poetul Iuliu I. Roșca. Aspirantul (într-ale poeziei) îi făcuse o cerere în căsătorie, refuzată, de altfel, de Veronica. Poeta revine la Iași cu regretul că, dintr-o ambiție prostească, nu voise să-l vadă pe Eminescu. Poate sperase într-o întâlnire providențială, dar, în acel decembrie, ca de atâtea ori, providența nu colabora în favoarea ei și a lui Eminescu: *Da, am voit să mă înșel pe mine însumi și, prin o prostie, am voit să cred că te-am uitat; însă dorința nespusă ce aveam de a te întâlni și regretul că nu te zărisem măcar, în timp de două săptămâni, era o dovadă vie și puternică că sufletul meu era încă plin de tine. Să nu mă acuzi [...] așa a fost să fie, era scris, era destinat. Dacă tu m-ai fi părăsit, încetând de-a mă iubi, poate te*

uitam și eu de mult, dar niciodată nu m-am crezut atât victima ta cât victima altora, de aceea toată ura mea a fost îndreptată contra acelor care, voindu-mi răul, mult bine nu Ț-au dorit nici Ție. Dacă providența nu le era deloc favorabilă, în schimb, fatalitatea (condiția tuturor iubirilor mari și nefericite), devenise adevăratul lor destin. O fatalitate pe care Veronica, conform codului sensibilității romantice, ajunge chiar s-o binecuvânteze: În mizeria asta a lumii trebuie să primim cu inimă bună o clipă de fericire pe care ne-o dă fatalitatea cu toată ferocitatea ei răzbunătoare.

De pe culmile fericirii, unde o nouă împăcare cu Eminescu o propulsează (revenise într-o vizită la București), Veronica scrie despre răzbunarea fatalității cu zâmbetul pe buze. Și totuși, era destul de lucidă ca să se îmbete cu apă rece, oricât ar fi fost aceasta de parfumată cu crinii sărbătorești ai iubirii: *Când ai ști tu să adâncești câtă durere e amestecată în fericirea că te-am revăzut, că te-am sărutat; câtă frică mă stăpânește că poate nu te-am regăsit decât ca iarăși să te pierd; când cunosc așa de bine slăbiciunea caracterului tău; când știu că voința ta e voința celor ce te înconjoară, mă înăbușesc lacrimile, căci știu că răutatea oamenilor va invidia chiar și fericirea ce ași avea de a te iubi în taină; cât mi-au discutat ei fericirea de-a mă uni cu tine tu știi mai bine decât mine.*

La începutul anului următor, Eminescu și Veronica proiectau din nou să fie împreună. Dar, precaut și scârbit de intervențiile cunoscuților, Eminescu îi cere femeii iubite să păstreze discreție și tăcere asupra planurilor lor: *Vom începe une petite, charmante vie necunoscută de nimenea, până ce lumea ne va uita pe noi și noi pe ea și atunci numai vom reapărea fericiți în ochii ei, când nu vor fi rămas nici urmă din calomniile și răutățile ei.* Și totuși, afacerea Caragiale (nerezolvată) tulbură încă relațiile dintre ei. Era vorba ca pezevenghiul cel de grec să se înfățișeze la Veronica pentru a-i restitui scrisorile incriminatorii. Eminescu, gelos, îi cere să nu-l primească decât în compania unei anume doamne Câmpeanu. *Pe mine, îi scrie el, m-apucă iar furia înăscută caracterului meu,*

gelozia, cea mai rea și mai amară din toate patimile. În problema geloziei, Veronica îi răspunde prompt: *De ce ești slab tocmai acolo unde ar trebui să fii bărbat și pentru ce ai avut tăria de a mă lăsa să-ți plâng doi ani urmele tale, și azi, când soarta ne-a reconciliat, pentru ce mă tulburi cu neliniștea ta, pentru ce te lași răpit de sentimentul, dușman al ființii tale, de gelozie?* Îl asigură de *absoluta ei credință trupească și sufletească.* Dar Eminescu devenise foarte gelos. Veronica, instinctiv, alimentează voalat starea de gelozie a poetului (*las' că la preumblare merg în toate zilele – mai cu seamă în costumul cel nou; mă admiră toți bărbații și-mi fac complimente, [...] mi-am dat rochia la făcut, mi-am cumpărat o pălărie Directoire, care-mi șade de minune*). Ieșea fericită la plimbare: *azi m-am plimbat numai în talia rochiei și să vezi tu ce talie am, cineva mi-a zis Vous êtes a croquer.* Spera, probabil, ca în felul acesta să-l grăbească în luarea unei decizii.

Cine i-a zis?, se întreba poetul și-l cuprindea iar demonul cumplit al geloziei. Ea îi scrie, printre altele, că iese la *preumblare* în costumul cel nou și o admiră toți bărbații. Citind asemenea rânduri, Eminescu devine gelos (cum altfel?). Îi scrie că, pe cât o iubește, pe atât o și urăște *fără cauză*. O urăște fiindcă își închipuie că râde cu altul, un altul pentru care răsul ei nu are prețul (neprețuit) ce-l dă el însuși râsului ei *bălai*. Înnebunește numai la gândul că s-ar putea s-o atingă un altul când trupul ei îi aparține exclusiv (în plan absolut), chiar dacă nu s-au împărtășit prin sfânta taină a căsătoriei ca să dobândească, și în ochii lumii, legitimitate asupra trupului femeii.

Eminescu o mai *urăște* pe Veronica fiindcă o știe stăpână pe toate acele farmece care l-au vrăjit pe el, farmece pe care, ea, după dispoziție sau imprevizibile capricii femeiești, le revarsă, în absența lui, asupra altor bărbați (Caragiale? Brigadir?). Mărturisește că n-ar fi fericit cu ea decât dacă ar locui amândoi singuri, undeva departe de lume. Ar închide-o într-o *colivie* ca să nu mai ajungă nimeni la ea. Ideea că ea e liberă și se *preumblă* în toate zilele în

costumul cel nou lăsându-se admirată de toți bărbații din Iași (cine?) îl scoate din minți. Pe de altă parte, recunoaște că și-ar fi dorit să n-o fi cunoscut defel, căci necunoscând-o n-ar mai fi fost atât de suferind și de înnebunit din cauza chinurilor sfâșietoare ale amorului (se întreabă poetic: ce e amorul?). Admite că, în acest caz (necunoscând-o), ar fi fost văduvit și de privilegiul de a o fi strâns în brațe. Dar, se întreabă tot el, cât de fericit poate fi cineva care, posedând o comoară neprețuită (valorând mai mult decât însăși viața lui), e nevoit să treacă printr-un codru plin de tâlhari și să-și apere singur tezaurul (pe Veronica) de poftele și lăcomia celorlalți (Roșca care *anexează poeziile subscrisului* la scrisori, Caragiale care știe să profite de slăbiciunea femeilor sau neghiobul de Alex Ghica care-i face ochi dulci)? Probabil că, recunoaște poetul, *n-ar fi fost mai fericit* fără acea comoară, dar, cu siguranță, ar fi fost *mai puțin nefericit* să n-o fi avut defel. Ea nu înțelege cu câtă disperare, *cu câtă neagră și urâtă gelozie* o iubește dacă, nepunând preț pe vorbele lui, îi cere mereu și mereu noi și drăgălașe dovezi de iubire. În manuscrise, o acoperă de injurii (sperjură, infamă, monstru, trădătoare), mergând până la blesteme (de origine folclorică). În poezie, spiritualizează totul (*trăind în cercul vostru strâmt*). Iar, în scrisori, ca s-o îmbuneze, apelează la vorbe mieroase (*petite, charmante bouche, charmante et petite*).

Închipuindu-și fel de fel de lucruri, Veronica îi face imputări și reproșuri că nu-i scrie sau că nu-i răspunde imediat la epistole, îmbufnându-se ca o *măță* obișnuită cu dezmiertările și pe care, din pricini neînțelese, stăpânul n-o mai ia în brațe și nu-i mai mângâie blana lucioasă. Ca întotdeauna, însă, poetul trece peste imputările grave pe care i le face femeia iubită, asigurând-o neconținut de iubirea lui *statornică*. Ea, ca orice femeie care *ia toate lucrurile ușor*, preocupată numai de sine și de veșminte, nu înțelege ce înseamnă *modul* de a fi al unui bărbat. Un bărbat nu poate lua ușor *tot ce-i vine în cale* și nu-și poate schimba modul de a fi (*onest și greoi*) fără a pierde stima sau orice bun moral câștigat într-o

viață de gândire și de osteneală, chiar dacă inima sau dorința arzătoare îl atrag într-o altă direcție (la Iași). Și el își dorește să fie împreună cu Veronica, dar în felul în care se arată acum lucrurile îi este imposibil să facă ceva ca să le îndrepte și, atâta timp cât îi lipsesc mijloacele materiale, nu poate să ia o hotărâre definitivă (ca s-o aducă pe ea la București). Pe un petec de hârtie, alăturat, poetul face un mic calcul. Câștigă 400 de lei pe lună, adică, socotește el, 12x400 fac 4800 de lei pe an. Însumându-și numai datoriile ce le are de plătit (Moise 200, Tata 1200, Wachtel 200, Bauer 20, Koch 30, Weiss 60, Nica 30, Slavici 100, Olteanu 500, Țura 50, Chibici 50, Manliu 100, Minovici 70, Xeni 500) se fac 3010 lei. Cu ce-i rămâne, 790 lei, e greu să-și închipuie cineva că două persoane ar putea trăi decent într-un an în București (fără a mai pune la socoteală și chiria). Și totuși. Ea să nu-și facă griji, fiindcă, de îndată ce va fi posibil, el având întotdeauna și o soluție de rezervă (amanetarea ceasornicului de aur primit de la bătrân), o va aduce la București (înainte de Sf. Gheorghe, negreșit) și vor începe împreună o mică și neștiută de nimeni existență *șarmantă*. A rugat-o pe *madam* Slavici să-i caute o locuință decentă (dar Slăvicioaia cu eternele probleme pe care le are cu bărbatu-său – acum se ceartă, acum se-mpacă – n-a prea avut timp să se ocupe de casă).

Ea îl chema insistent la Iași (*Vină-mi de Paști!*), amenința că va merge ea la București și se va instala la Hotel Royal (*Nicuțo, dacă te rog ceva e să nu vii la București!*). Eternele lui scuze ca să nu meargă la Iași erau gazeta și problemele de sănătate. Iar în ceea ce privea instalarea ei la București, amânarea, după cum încerca poetul s-o convingă, se datora numai lipsei de mijloace materiale. Găsirea unei locuințe decente depindea tocmai de pomenita lipsă de bani de care Eminescu nu putea să nu țină cont. Dacă mai adaugă la lipsa de bani boala, oboseala și dezamăgirea, atunci ea va înțelege în ce cerc vicios se învâрте și câtă nevoie ar avea de repaos. *Draga mea copilă – tu trebuie să-ți închipuiești astăzi sub*

figura mea un om foarte obosit, de vreme ce sunt singur la negustoria asta de principii și peste aceasta bolnav. ... Ei bine, de șase ani mă zbat ca-ntr-un cerc vicios în cercul acesta care, cu toate astea, e singurul adevărat, de șase ani n-am liniște, n-am repaosul senin de care aș avea atâta trebuință...

Planuri concrete pentru existența lor comună își face și Veronica. Ea nu exclude posibilitatea (dacă poetul era scârbit de lupta politică și de București) ca ei doi să se stabilească la Iași sau la Pomârla. Doamna Humpel ar fi dispusă, de pildă, să-l primească pe Eminescu ca profesor de logică, estetică și filosofie la Institutul particular de fete condus de dânsa. N-ar fi frumos, Mițule? Deși, dacă stă să se gândească mai bine, *la fete cam primejdios*. Ce zici tu, Burdulachi? Ca să nu mai spun cât de impresionată m-am întors de la Pomârla, unde vechea mea prietenă de la Școala Centrală, Eugenia, trăiește la țară alături de prietenul tău Samson, în bună vecinătate cu natura și cu oamenii locului. Bodnărescu îți propune un post de profesor la institutul Bașotă, la Pomârla, Mițule. Ai putea preda istoria universală și, în clasele inferioare, latina. Mai târziu, chiar filosofia. Îi va scrie domnului Maiorescu în această privință. Mițule? Ce zici? Mițicule, Mițule, Miluță te sărut și iar te sărut și te pup și te îmbrățișez și te doresc și iar te doresc și iar te sărut și acum te sărut de mii de ori.

10, Pentru Veronica,

măsura fericirii, în mod fatal, subiectivă, ca orice măsură ome-nească, a cunoscut în acel an (1882) variații extreme. Era fericită când Eminescu îi scria. Era fericită când nu-i scria fiindcă, uneori, scrisorile lui o făceau mai nefericită decât tăcerile lui. Era fericită când îi citea (recitea) poeziile publicate în *Convorbiri*. Era nefericită când îi citea versurile trimise în scrisori fiindcă în acele versuri era vorba de lună, valuri de mare și, inevitabil, de înstră-inare, depărtări sau despre amorul plecat. Dar, recitându-i poezi-ile mai vechi (mai ales, cele scrise la Iași), acea stare indescriptibilă de extaz și desfătare o cuprindea din nou, fericind-o înmiit. Căuta atunci înțelesuri personale (*dulce dragoste bălaie?*) pentru toate cuvintele lui și își pudra părul blond (știind că el idolatrizează blondele*).

Deși Floriile sunt de toată frumusețea, îi scrisese poetul, pe el l-au apucat niște friguri combinate cu durere de cap și lânzezeală încât a zăcut în pat toată ziua. Bea cafea neagră ca să-i treacă. Iar în Săptămâna Patimilor, ca urmare a unei *întrudiri simpatice cu Hristos*, a zăcut atacat de junghiuri. Se tratează cu piele de iepure și muștar. Citindu-i rândurile, Veronica, impresionată, nu se poate

* Din tot ce-a scris, Eminescu n-a cântat decât părul bălai și ochii albaștri, ceea ce înseamnă că el a idolatrizat blondele. Credea că Eva, prototipul femeii, blondă trebuie să fi fost. Madonele lui Rafael sunt blonde toate pentru că și Sfânta Fecioară tot blondă a fost. Sursa: Colonel Ionescu

abține să nu plângă de mila poetului. Cum n-ar alerga ea la București (dacă ar avea bilet de tren) și, stând la căpătâiul lui, i-ar mângâia fruntea, *fruntea lui care plătește cât o împărăție?! Închipuindu-l pe patul de suferință, departe și singur, nemângâiat și neconsolat, varsă lacrimi de durere și neputință. O neliniște indefinibilă îi cuprinde inima. Plânge în spasmuri ușoare. Își simte inima împresurată ca de o coroană de spini usturători (e Săptămâna Patimilor). În mâna stângă, ține, sub lampa aprinsă, ultimele două scrisori ale poetului, în timp ce cu dreapta își apasă pieptul care nu conținește să zvâcnească dureros. Se gândește la soarta nemiloasă care-i desparte. El singur și bolnav, în București, fără să aibe *un suflet cu milă la căpătâiul lui*, iar ea, singură, la Iași, nevoită să lupte cu clevețirile tuturor, cu răutățile celor din jur, cu sărăcia și cu neajunsurile. Singurătatea după-amiezilor cenușii (din cauza ploii ieșise puțin din casă în ultima vreme) și plictiseala de a cunoaște pe dinafară toate lucrurile care o înconjoară, fără a mai găsi desfătare nici în muzică, nici în măruntele amenajări ale locuinței, nici în lectura romanelor sau a revistelor, toate acestea o fac să fie, pe zi ce trece, tot mai puțin răbdătoare și să izbucnească în lacrimi din te miri ce (nevricoasă).*

Plânge cu suspinuri. Singura consolare la viața nenorocită pe care o duce (ah, ah!) e pudra de arsenic! O ascunsese bine într-un mic sertar cu cheie, în sertarul unde-și ținea scrisorile importante și actele oficiale. *Pudra de arsenic*, șoptește Veronica, adresându-se slovelor poetului, de parcă i-ar vorbi direct acestuia, *sunt atât de aproape de ea și ce mă leagă pe pământ ești poate tu și numai tu*. Îi plăcu formularea și se gândi că trebuie să i-o scrie întocmai. Gândul acesta o învioră de parcă o pală proaspătă de vânt ar fi răzbătut înspre ușa cuptorului încins care era inima ei. Adierea de vânt nu stinse însă focul, dimpotrivă, îl înteeți, încingându-l.

Alargă la birou, îl deschide, apoi își pregătește o foaie de hârtie. Emoționată, își înmuie penița în cerneală. Începe febrilă să scrie: *Eminul meu cel dulce*. Penița alunecă pe hârtie de parcă

s-ar acorda în ritmul tânguios, dar săltăreț, al gândurilor și stărilor ei sufletești, subit schimbătoare și volatile. Cuvintele îi vin cu o ușurință de nedescris. Cunoaște acea stare de exaltare a sufletului, stare în care își compusese marea majoritate a poeziilor. Dar, după ce îi explică poetului că numai cine iubește cu nebulie poate fi nedrept în judecățile sale și că ea, oricât s-ar strădui, nu poate să nu fie geloasă pe multiplele posibilități de amuzament pe care le are Eminul ei în București, își amintește brusc că, în fond, cu totul altceva o făcuse să izbucnească în lacrimi și să plângă de jalea și de mila soartei lor. Nu șterse, totuși, rândurile de mai sus și, recitindu-i scrisoarea în care el o anunțase că e singur și bolnav în Săptămâna Patimilor, ochii i se încețoșară din nou de lacrimi. Cu o batistă brodată, își șterse fața udă și-și suflă nasul. Apoi, după câteva momente de reculegere, reîncepu să scrie. Într-un gest reflex de școlăriță, așeză mâna în care ținea batista chiar deasupra colii pe care începuse să scrie. Observă cum, din cauza cernelii care nu se uscăse încă, pătase scrisoarea în câteva porțiuni făcând ca unele cuvinte să devină aproape ilizibile. Nu se gândește să retranscrie scrisoarea pe o coală curată. Să-și dea și el seama că ea a plâns scriindu-i! Veronica zâmbește, apoi, își aduce aminte de pudra de arsenic: *sunt atât de aproape de ea și ce mă leagă pe pământ ești poate tu și numai tu*. Abia așternute pe hârtie, aceste din urmă cuvinte produsă în sufletul ei o nouă și intensă emoție. Ochii i se umplură iarăși de lacrimi. Îi scrisese că, din cauza plânsului, nu mai poate să continue, dar se sforțează totuși să adauge o ultimă frază prin care îl cheamă insistent la Iași, ca să petreacă de Paști împreună. Închide scrisoarea, o strecoară în plic, abandonându-se tuturor acelor mărunte și mecanice gesturi care treptat o ajută să-și domolească bătaile furtunoase ale inimii. Zâmbește printre lacrimi, gândindu-se cu drag la poet și la pudra de arsenic. Nu are mărci de scrisoare așa că va trebui să facă un mic ocol, înainte de a ajunge la poștă.

Eminescu observă că, peste slovele scrisului iubit, s-au vărsat lacrimi. Scrisoarea ei îl înduioșează, dar îi scrie să aibă răbdare,

fiindcă mai sunt unele lucruri de lămurit până când ea să vină și să se stabilească la București. Nici de Paști, nu poate să vină la Iași. Din cauza bolii (zace la pat) și a lipsei de bani. E atât de deznădăjduit și de scârbit de lume și de tot încât, acasă, a golit singur două sticle de *Lacrima Christi*, după ce mai băuse și la *tractir* câteva pocale cu Iancu Procopiu. Într-o asemenea stare de spirit (de tulburare și turbare), poetul îi scrie Veronicăi o scrisoare lungă pe care, fără să vrea, a udat-o cu lacrimi și cu vin. Veronica i-a primit scrisoarea chiar în ajunul sfintei sărbători de Paști. Unele cuvinte deveniseră indescifrabile din cauza lacrimilor eminesciene.

Stând la masa din bucătărie, unde se refugiasse în dimineața mai răcoroasă a Paștilor, până când se va fi încălzit dincolo, în încăperea în care Anica, slujnica, abia aprinsese focul, Veronica îi răspunde la scrisoarea înlăcrimată primită în ajun. Cu tocul în mână și cu călimara deschisă, ea își aruncă, din când în când, privirile peste rândurile deznădăjduite ale poetului: [...] *tu nu știi că amorul meu e un păhar în adevărat dulce* (poetul se opriese după *dulce*, sorbise o înghițitură de vin, după care reluase), *dar în fundul lui e plin de amărăciune. Și acea amărăciune, care-mi turbură pururea amintirea ta, e acea gelozie nebună, care mă face distras, care mă amărăște și când ești de față și când nu ești.*

În timp ce-i parcurge scrisoarea (a câta oară?), Veronica trăncănește și cu slujnica care vrea să știe ce porunci are *cocoana* pentru ziua aceea sfântă (dacă vine cineva la masă, dacă merge la slujbă, cu ce se îmbracă stăpâna, dacă îi dă voie să iasă pe seară la *preumblare* etc.). Ridicându-și ochii din scrisoarea pe care abia începuse s-o scrie, *Domnul meu*, Veronica dă indicații ce și cum slujnicei. *Desnădăjduita d-voastră scrisoare abia ieri seara am primit-o...* Slujnica o întrerupe, întrebând-o din nou ceva. Veronica se oprește din scris, se ridică și caută ceva într-unul din sertarele bufetului. E o cutiuță pe care i-o întinde, apoi, servitoarei. Conține fire de rozmarin pisat. Revine la masă, întrebându-se cum să continue. Recitește scrisoarea lui și un nou fior îi străpunge inima.

Tu trebuie să știi, Veronică, că pe cât te iubesc, tot așa – uneori – te urăsc. Îi scrisese el. Iubire și ură. Ură și iubire. Așa simte și ea! (*Și ura nu-i decât iubire*, scrisese într-o poezie). Îi plăcuse și imaginea pe care o crease poetul, aceea a unui bărbat care, purtând cu sine o comoară neprețuită trebuie să străbată un codru plin de tâlhari (curtezanii femeii) care nu urmăresc altceva decât să-i răpească fericitului posesor (Eminescu) întreaga avuție (pe Veronica). *Așa te iubesc și eu – mai mult decât viața, mai mult decât orice în lume și pururea cu frica-n sân, aș vrea să mor ori să murim împreună, ca să nu mai am frica de-a te pierde.* Veronica zâmbește cu încântare, poetul vorbește parcă în numele ei. Tot astfel simte și ea: dragoste și ură, dragoste și pudra de arsenic, dragoste și gelozie, dragoste și crimă: *Te-aș săruta, te-aș dezmiarda, dar te-aș ucide totodată.*

Slujnica îi întrerupe visările solicitându-i opinia într-o oarecare privință. Veronica, nemulțumită de întrerupere, se încruntă serioasă, încercând să se concentreze asupra spuselor femeii. Preț de câteva minute urmează o dezbatere aprinsă asupra modalităților de preparare a ciorbei de potroace. Slujnica, de fel din Ardeal, insistă să adauge la borș și puțină smântână *stinsă* cu un strop de zeamă de lămâie. Deși îngrozită de această perspectivă, stăpâna, spunându-și că în fond e vorba numai de o ciorbă oarecare, cedează în fața argumentelor slujitoarei pentru care smântâna reprezintă culmea de finețe și rafinament a oricărei mâncări.

Într-un târziu, într-o cu totul altă stare de spirit, Veronica revine la scrisoarea abia începută, scriindu-i poetului că el nu-i decât un *Titi rău și gelos*, despre care ea nu mai știe ce să creadă. Nu reprezintă oare toate scenele lui de gelozie o încercare de *rumpere de relații dintre ei*? Îl ceartă că n-are încredere în ea și în sentimentele curate și sincere pe care le nutrește pentru el, îl iartă și-l îmbrățișează semnându-se *la petite femme de Gajus*. În timp ce semnează și închide scrisoarea, sporovăiește veselă cu slujnica. Când bate pendula de zece, își dă seama ce târziu s-a făcut și că nu a apucat încă să se îmbrace pentru slujbă. Vai!

Altădată, observând că Eminescu nu publică în *Timpul* mai mult de trei articole pe săptămână (ceea ce e cam puțin, Mișule), Veronica se întreabă ce face poetul în tot restul timpului (când nu scrie sau când nu dă pe la gazetă – luna și marțea). Se amuză, evident, își răspunde femeia atinsă de ghimpele geloziei. Gândul că el are parte, în București, de felurite distracții o îndispune, dar, mărinimoasă cum e, chiar ea îl sfătuiește să se mai distreze în timpul liber (!). El, naiv, îi răspunde cu sinceritate că nu se amuză cine știe ce, că, în afară de a merge la redacție (unde stă până seara la 6-7), se mai duce, rar, la câte un spectacol (concertele violonistului Sarasate), dar, în rest, nu prea iese din casă (eventual, la cârciumă cu Iancu Procopiu, o informație asupra căreia păstrează totuși o necesară tăcere). Ce face atunci?, se întreabă ea. *Înoată în stele*, răspunde el. L-au apucat, din nou, frigurile, dar nu frigurile bolii, ci *frigurile versului* (împotriva acestor friguri nu se tratează). Cultivă un *gen nou*, de-o *liniște perfectă*. Lucrează la „Legenda” luceafărului, dar ea *să nu fie geloasă de el*, de luceafăr, fiindcă noul poem e *senin ca amorul lui împăcat*, senin ca zilele de aur pe care ea i le-a dăruit. Deci scrie!, își spune Veronica. Gen nou? Liniște perfectă? Senin ca amorul? (Bine, dar amorul nu e senin, dimpotrivă!) Luceafărul? Despre ce o fi vorba oare?, se întreabă ea curioasă și neliniștită. Pe Eminescu nu-l întreabă nimic despre luceafăr, dar îl anunță că și ea scrie. Că a făcut o nouă poezie: *Mater dolorosa* (pe care o va dedica Suveranei). Sigur că el *va râde* citind-o, așa cum face de toate *producțiile ei poetice*, dar s-a simțit *inspirată*, scriind-o. Într-o zi, făcând ordine printre hârtii, dăduse peste o revistă din 1874, în care, în numărul din aprilie, văzuse reprezentarea imaginii îndoliate a Reginei, surprinsă la moartea copilului ei în vârstă de patru ani. Privind acea imagine, Veronica fusese cuprinsă de un patos sufletesc rar și emoționant, pe care numai femeile (mamele) care au pierdut ceva sfânt (un odor neprețuit) ar putea să-l înțeleagă, și compusese poezia dintr-o suflare. Plânsese scriind-o. Nu crede însă că va fi

primită la *Junimea* (de aceea o va trimite, fără știrea lui Eminescu, *Literatorului*). Un amic binevoitor (!) îi arată poetului numărul din martie al *Literatorului*. Eminescu nu reacționează, deși gestul Veronicăi îl tulbură și-l duru. Nu-i scrie însă nimic despre asta (dar dacă s-ar întâmpla ca ea să mai trimită versuri *Literatorului*, atunci, nu știu, nu va mai tăcea). Ce-și închipuie? Că Macedonski o publică fiindcă o admiră?! O publică ca să se răzbune pe Eminescu, nu-i evident? Nicuță, draga mea?

În schimb, poetul o anunță că Titus (Măiorescu) l-ar fi sfătuit să-și publice într-un volum poeziile, dar că el personal, recitându-le, nu mai e atât de mulțumit de întâiele sale versuri. Pe Veronica o bucură vestea că el are să-și editeze poeziile, gândindu-se că ar trebui să facă și ea același lucru cu versurile ei! De ce nu? Veronica Micle: *Poesii*. Se obișnuise să-și vadă numele publicat în reviste, dar pe coperta unei cărți... Gândul că ar putea să-și adune într-un volum toate poeziile, o înseninează. Văzu dinaintea ochilor, aproape aievea, viitoarea carte de versuri cu numele ei pe copertă: Veronica Micle, *Poesii*. O clipă, viziunea aceea, ușoară și spumoasă, o amețește cu dulci iluzii. Iluzii? Nu! La urma urmei, poeziile ei erau foarte bine apreciate, revistele literare (*Convorbiri*, *Familia* sau *Literatorul*) întrecându-se care mai de care să le publice. Dintre toate poetele cunoscute (Carmen Sylva, Matilda Cugler Poni etc.), nici una nu scria mai bine! Nu-i părea rău că trimisese poezii *Literatorului*. Cu câtă grație o prezentase Macedonski în coloanele revistei sale (*Doamna Veronica Micle a binevoit a deveni și colaboratoarea revistei noastre, trimițându-ne deocamdată această frumoasă poezie*)!

În fața talentului Veronicăi se închinaseră chiar și unii bărbați. Îi trecu prin minte imaginea lui Iuliu I. Roșca care o admirase fără rezerve. Iuliu I. Roșca recunoscuse (deși avea deja câteva volume de poezii publicate, în timp ce Veronica nu avea încă nici unul) că doamna Micle îi era cu mult superioară în poezie. Văzând atâta modestie, dar și măgulită de admirația lui, ea încercase, ca

o soră mai mare (Iuliu Roșca era mai tânăr cu 8 ani decât Veronica), să formeze talentul *poetului tânăr și visător* și să-l dirijeze pe o direcție mai bună. Astfel, luându-și în serios rolul de îndrumătoare spirituală, i-a analizat cu severitate și obiectivitate versurile. L-a îndemnat să pună în poezie mai mult sentiment și mai puține fraze pompoase sau cuvinte care să sune a pustiu. Pe de altă parte, să țină minte că poezia care provine exclusiv din inimă e monotonă și banală în absența fanteziei lirice. El îi acceptase cu răbdare și recunoștință toate observațiile, nutrind speranța că într-o zi avea să obțină încrederea și, de ce nu, chiar dragostea și mâna doamnei Micle (în gândurile lui o alinta poetic *Verona*). Dar *Verona* menținu constant o oarecare distanță protocolară între ei, sfătuindu-l (onestă) să nu-și facă mari iluzii în privința ei. Acceptă totuși să-l întâlnească la București, prilej cu care îi explică motivul refuzului cererii lui în căsătorie (dragostea ei pentru Eminescu). Și totuși, legătura lor epistolară, precum și sentimentul de a se ști admirată de un bărbat cu mult mai tânăr decât ea o ajutaseră într-un fel să treacă peste greaua perioadă de după cearta cu Eminescu. Dragostea lui Iuliu Roșca, delicată și dezinteresată, fusese ca un strop de balsam pe o rană adâncă, dar nevindecabilă. După împăcarea ei cu Eminescu, nu și-au mai scris.

Nu refuzase oare, în ciuda unor partide bune care i se oferiseră, perspectiva unei vieți lipsite de griji, preferând să-l aleagă pe acela care, până în prezent, în afara câtorva clipe cu adevărat sublime și poetice, nu-i adusese decât durere și suferință? Declinase cererile unor bărbați dispuși s-o pună la adăpost de orice grijă, atât pe ea, cât și pe copilele ei (acum în etate de 14 și, respectiv, 16 ani), preferând dragostea părelnică, dar atât de poetică, a unui bărbat (sărac și neajutorat) ca Eminescu. Și toate acestea dintr-o pornire romantică și nebunească a inimii. Ca mamă, se simțea vinovată față de copilele ei (că nu se gândea mai mult la viitorul lor), dar ca femeie, binecuvântând vina care o înalța pe culmile la care, în secret, aspira inima ei, ar fi dispusă (ce nebună!) să riște

oricând siguranța zilei de mâine a ei și a fiicelor ei, în schimbul unei iluzii sau amăgiri trecătoare. Veronica numește asta fatalitate. Se întreabă: la ce bun să visezi dacă fatalmente trebuie să te trezești din mijlocul frumosului vis în lacrimi? Și totuși, nu e oare visul de iubire cel mai dulce abandon și o sfidare (da, sfidare!) în fața vieții anoste, lipsite de farmec și frumusețe? Cum să nu binecuvântezi atunci poezia ce dă atâta grandoare unui fior de dragoste (poate) atât de trecător!?

Într-un avânt nestăvilat al inimii, reciti câteva din poeziile mai vechi ale lui Eminescu. Scrise pentru ea, la Iași. Se abandonează o clipă fermecului și vrăjii armonioase a cuvintelor lui. Să fie iubită de un asemenea poet! Să fie muza lui! Dar nu singura lui muză! Ultimul gând o străpunse ca un fier roșu încins în inimă. Căută precipitată poemul *Atât de fragedă*.... Îl reciti de câteva ori, căutând înșelesuri noi (despre identitatea misterioasei femei descrise în poem). Nu desluși nimic din versurile lui. Nu putea să nu se întrebe cine să fie femeia asemuită delicatelor flori de cireș (*mi-reasa blândă din povești*). Aproape l-ar ierta dacă ar fi vorba de Suverană. Ea însăși îi dedicase poemul *Mater dolorosa*. Dar dacă era o alta? Cât de diferită, prin comparație, îi apărea imaginea Suveranei din poezia ei (*un înger de veghere! Pe lespede de unui mormânt*) față de imaginea creată de Eminescu (*Abia atingi covorul moale, / Mătasa sună sub picior, / Și de la creștet pân-în poale / Plutești ca visul de ușor*)! Nu! Nu e Suverana! Gândul că o altă femeie i-ar fi inspirat nemuritoarele versuri îi străpunse inima, îndurerând-o nespus. Cu o inimă plină de sfâșietoare și ireconciliabile contradicții ca a ei, nu poate să nu recunoască că ar fi fost mai fericită să se știe singura și unica lui muză. Instinctiv, consideră că acest lucru ar fi imposibil, să fie, adică, singura și unica lui muză. E atunci, fără să vrea, geloasă pe muză. Când e vorba de muza (ideală) a unui poet, ce femeie reală ar putea rivaliza cu atențiile și drăgălășeniile acesteia față de cel ales? Atingând acest punct înalt și dureros al raționamentului ei, Veronica deveni subit

neîncrezătoare față de propriile ei farmece. Se ridică din fotoliu, deznădăjduită. Nu se mai crede atât de frumoasă și nici atât de atrăgătoare. După ce aprinse toate luminile din casă, alergă la oglindă. Se cercetează cu atenție și îndârjire. Își găsește mii de cusururi: nasul nu mai e atât de mic, fruntea nu mai e atât de înaltă, bucele nu sunt suficient de blonde, iar de pe buza de sus a dispărut acel *brin d'amour* care îi plăcea atât de mult poetului. Nările nu freamătă ca atinse de-o boare nevăzută, iar buzele, buzele îi sunt uscate și aspre (asemeni celor care au suferit îndelung de sete). Toate trăsăturile chipului i se par șterse și lipsite de strălucire.

Începu să se fardeze, accentuându-și puternic liniile. Își dă cu mult roșu pe buze. Contemplând în oglindă rezultatul, îi trecu subit prin minte imaginea unei fete de la Café-chantant care îi tăiasă într-o zi calea, chiar în fața cafenelei Tuflă. Intersectându-li-se pentru câteva secunde privirea, Veronica observase sub pălăria cu pene colorate un chip marcat de o puternică expresie de durere și suferință, dar care, din cauza machiajului strident, nu făcea decât să accentueze imaginea gravă a unui suflet desfrânat și decăzut (își amintise de fetele lui Zola). Cât timp se priviseră în ochi, Veronica întrevăzu în privirea celeilalte o licărire întunecată, ca o prevestire rea, care o țintui locului. Apoi, femeia, răsucindu-se pe călcâie, îi întorsese spatele și se îndepărtase bătând caldarâmul în ritmul deșănțat al tocurilor ei. Privindu-se în oglindă, Veronica încercă să se smulgă stării dezagreabile pe care acea aducere aminte i-o trezise în suflet. Nemulțumită, își refăcu machiajul, atenuând liniile prea îngroșate. Cu o batistă își șterse ușor buzele, fără să îndepărteze de tot rujul. În final, luând o atitudine de mare artistă, exersă în fața oglinzii câteva vocalize, conversând liric cu vântul de afară, îndârjit în geamuri. Revigorată, păru mulțumită de ceea ce vedea. Își propuse să-și cumpere câteva lucrăsoare noi.

A doua zi, scoțând banii de pensie de la casierie, nu uită să-și dea rochia la făcut, își cumpără o pălărie nouă și alte fleacuri. Se

gătește și se coafează, ieșind zilnic la plimbare (pe strada Alexandru Lăpușeanu, loc de promenadă). În privirile bărbaților care o admiră în ținuta ei, realizează că nu se înșelase crezându-se din nou frumoasă. O nouă și dulce euforie o cuprinse, îmbătând-o. Dar, vai, câteva zile mai târziu, o ajung iarăși din urmă incertitudinile amare. Se gândește cu ciudă și gelozie că muzele, ca niște ființe ideale și perfecte ce sunt, nu trebuie să depună atâtea eforturi (cu îmbrăcatul, cu pieptănatul, cu fardatul etc.) pentru a fi frumoase. Atunci se neglijează cu zilele. Nu iese din casă. Umblă doar în neglijouri, nu se coafează și nici nu se fardează, stărnind uimirea și neîncrederea servitoarei. Vrând să știe cum stau lucrurile și să pună capăt neliniștilor ei, îi scrie poetului mărturisindu-și gelozia: *oh! mon cher poète, la muse me fait opiniâtrement la concurrence*. El o asigură cu toată convingerea că are o fire *de călugăr* și nu înțelege cum poate ea să-l îndemne să se amuze când nu există pe lume amuzament în absența femeii adorate. Îi scrie să nu fie geloasă pe muză fiindcă ea nu mai produce nimic și că talentul de versificare n-a fost altceva decât un *incident al tinereții*. S-ar putea ca, în viitor, să nu scrie decât proză. Proză?! Dar, atunci, dacă ea n-are de ce să fie geloasă pe muză de unde vine acea stare insuportabilă care-i tulbură sufletul, deznădăjduind-o și dându-i palpitații la inimă de parcă ar fi urcat în fuga mare o mie de trepte? Recunoaște că îi poartă poetului o *dragoste nemărginită*, dar, că nu se poate abține să nu fie *geloasă... de sufletul lui* și, de ce nu, că, acolo la București, el petrece (după cum umblă și vorbele prin Iași, nu?). Adică *nu s-ar prea supăra că petrece și, totuși, s-ar supăra foc*. Poetul, bănuind cât e de supărată, încearcă s-o împace cu vorbe dulci. Îi scrie chiar că i-a făcut niște versuri *frumusele* (ce versuri?) pe care nu i le trimite dacă ea nu-l roagă frumos. Cum?! I-a mărturisit că nu mai scrie versuri și totuși continuă s-o facă? Cine i le-a inspirat? Și de ce nu i le trimite? Ca să le mai *remanieze*, îi răspunde el. Veronica nu mai știe ce să creadă. Se agită nervoasă prin casă, indisponând pe toată lumea.

Nu-și mai găsește locul în propria ei locuință. O apucă durerile de cap și nu are astâmpăr. Își afundă nările în batista dantelată, stropită cu săruri. Abia își vine în fire, când o apucă din nou fierbințeala. Dacă, deschindu-și bumbii de la bluză, își răcorește cu apă de colonie pieptul aprins, simte că o ia cu friguri. Mângâie în gând o închipuire ale cărei contururi se schimbă neconținut luând înșelătoare forme. Își face vânt cu evantaiul căutând în gând cuvinte de ocară pentru cel care o lasă să aștepte neconsolată și nemângâiată. Îi ceruse să vină de Paști. Și el? Cine știe, în timpul ăsta cum petrece la București printre cucoanele care se întrec să-i intre în voie (*le bas bleu allemand sans valeur et sans mérite*). Pof-tim! Face versuri! *Frumușele*? Cel pe care sufletul ei l-a pus atât de sus *se căznește* cu versuri *frumușele*?! Ce sirene i-au vrăjit min-tea încât el, astralul poet, să compună versuri *frumușele* pentru cucoane? În plus, Veronica (fiindcă e supărată pe el) își amintește cum, vizitându-l în februarie, observase că se cam îngrășase (cinele din casa Kremnitz, nu?), pierzându-și acel aer ușor *afumat* care-i plăcuse atât de mult când încă mai era în Iași și-i frecventa salo-nul. Tuturor acestor rele, Veronica le găsește o singură explicație: anturajul. Prea ușor se lasă el influențat de cei din jurul său, voința lui e voința celorlalți, e slab când ar trebui să fie bărbat, e neho-tărât când ar trebui să ia o decizie. Crede el, oare, că acele cucoane, care își agită *studiat* evantaiele sub privirile lui, sunt capabile să-l aprecieze ca poet și să-l iubească? A uitat el cum iubește Veronica? Cât e ea (floarea lui albastră) de *zglobie și de nebună*? Nu-și mai aduce el aminte câtă dezmiardare cunosc mâinile ei? Cât *l-a pișcat, l-a alintat, l-a cânăjit*, l-a mușcat, l-a sărutat pe gură, l-a ciupit și nu l-a lăsat să scrie și să doarmă în clipele cât au stat împreună, fericiți și singuri? Crede el că știu ele (celelalte) să iubească la fel? Pufnește disprețuitor la adresa presupuselor muze. Umblă prin casă agasată, nervoasă și *très boudeuse et Dieu sait encore quoi*. Nu-și găsește locul. Eminescu nu i-a mai scris de câteva zile. Ce-o fi cu el? Domnul meu, Citește-mă, căci am să mor!... voi muri în

ziua de 27 octombrie, când, pentru prima oară, într-o casă mică și modestă, ți-am dat dovada despre iubirea mea...

El: [...] De ce-mi ești așa de tristă și de demoralizată, de ce dorești Eternitatea – tu odorul meu cel drag, tu Veronicuța mea, unica și draga mea Veronică?

Ea: Citește-mă, căci am să mor! Duminica trecută am ajuns în punctul acela în care între viață și moarte nu știi pe care s-o alegi.

El: Scrie-mi că ești îndestul de gentilă ca să nu-ți mai faci gânduri negre și să te întristezi degeabă...

Ea: În aceste momente supreme de hotărâre nu mă sfiesc a-ți aduce aminte, domnul meu, de poziția falsă în care m-ai pus față cu lumea și mai cu seamă de ne-ndurarea cu care ai zdrobit sufletul meu, de nepăsarea cu care ai sfărâmat inima mea.

El: Scrie-mi că ești Nicuța mea cea veselă și că nu-ți dorești moartea, ci viața, viața împreună...

Ea: Te sărut pentru ultima oară cu nestrămutată hotărâre de-a muri.

El: Vina mea cea mare este însăși natura mea... un om greoi, nepractic, lipsit de toate a îndrăznit a iubi o floare drăgălașă ca tine, făcută a trăi în lumină și în veselie...

Ea: [...] poate că și eu am comis crima neiertată de a te iubi mai mult decât pe mine însămi, mai mult decât pe mama mea, mai mult decât durerea morții bărbatului meu, ce vrei, mai mult decât pe copiii mei [...]

El: Tare ești tu prăpăstioasă...

Ea: Ce să-ți mai spun în această ultimă scrisoare? Că voi muri iubindu-te și blestemându-te în același timp. (Eram foarte de bună-credință când am scris această scrisoare)

El: Fii cuminte, Moți, și nu te supăra – în curând, în curând punem capăt durerilor noastre! ... Dacă s-ar întoarce amândoi colegii mei de la băi, poate să-mi iau timp să te vizitez pentru câteva zile... *Doamna mea – Domnule Eminescu, Dragă mea Nică –*

Scumpul meu Eminescu, Momoți – Mimi, Momoțelule – Tropoțel, Dulcea mea Veronică – Eminul meu cel dulce, Tolla – Miguel, Tollica – Titi al meu, Amica mea – Amicul meu, Nicuță – Mițule, Muți – Mițicule, Nicuțico – Mățâcule iubit și dragălaș, Dulcea mea amică – Eminescul meu iubit, Veronică dragă – Eminul meu iubit, Veronicuță – Mițul meu de odinioară și de totdeauna, Dulcea mea copilă – Eminul meu cel dulce, Dragă și dulce fată – Mițule Băet iubit și dragălaș, Îngerul meu blond – Iubitul sufletului meu și dragostea inimii mele, Doamnă – Domnul meu, Stimabila mea Doamnă – Scumpul meu Eminescu, Madame – Monsieur Eminescu, Madame – Mon petit Eminesco, Dragă copilă – Bébé, Dragă Veronică – Iubitul meu, Ramură de liliac – Mon cher petit amant, Fetitele dragă – Băiețelul meu iubit, Dudue – Domnul meu, Bobocel moțat – Bebelușică, Iubită femeie – Iubitul meu ideal, Draga mea – Dragul meu, Cuță – Mițulică dragă, Minunică – Zgăbunțule, Mititicule – Bebeluș, Dragul meu suflet – Drag geniu, Doamna mea – Domnule Eminescu.

A scris, dar n-a venit, lucru care m-au supărat și care m-au hotărât ca cu orice preț să rump relațiunea cu el, deși îl iubeam încă destul de mult. Apoi, pe neașteptate, a venit vestea din gazete : Eminescu a înnebunit.

* Eu sunt cel care m-am dus la Veronica Micle chiar în seara în care am primit scrisoarea de la d-na Maiorescu prin care mă anunța că Eminescu a înnebunit. Am găsit-o jucând cărți cu un ofițer. Am căutat să o pregătesc încetul cu vestea nenorocită, dar Veronica a luat totul foarte ușor, aproape cu indiferență: *A nebunit Eminescu? Se vedea demult să merge pe calea aceasta.* Apoi, schimbând vorba a trecut la un subiect de conversație mai veselă. Sursa: Jacques

11, Doctorul Șuțu e convins

că pacientul Eminescu e *diferit* față de toți ceilalți pacienți ai săi: un muncitor de 35 de ani – epilepsie cu atacuri convulsive, un preot de 42 de ani – teomanie, un epistat de moșie – maniac paralytic, o israelită de 40 de ani – melancolie cu stupoare, o doică – a ucis într-un acces de nebunie copilul pe care-l alăpta, o servitoare care se crede stăpână în casa boierului, un idiot congenital etc. Poetul e, firește, o excepție printre aceștia (muncitorul, preotul, epistatul, doica, servitoarea etc.). În cazul său (al lui Eminescu), se impune un tratament aparte. Fostul redactor de la *Timpul* suferă de *manie acută*. Doctorul Șuțu, care e specialist în manie, regăsește la Eminescu unele din simptomele cunoscute ale bolii. Eminescu a avut noroc să fie tratat de un mare specialist care, pe lângă experiența clinică acumulată, a mai scris câteva cărți și studii medicale. Una dintre cărțile sale se intitulează *Alienatul în fața societății și a științei*. În această lucrare, publicată cu câțiva ani înainte (1877), dr. Șuțu oferă o imagine cât se poate de exactă asupra clasificării *morbilor mintale*. *Mania*, alături de *melancolie*, face parte din categoria *alienațiunilor simple*. Dar, la rândul ei, *mania* cuprinde trei forme principale: *acută*, *parțială*, *cronică*. *Mania acută* și *mania cronică* prezintă diferite tipuri: *continue*, *alternante* și *intermitente*. Ceea ce le caracterizează (în toate cazurile) este *excitațiunea morbidă* care atinge toate facultățile intelectuale ale individului. *Perturbațiunea* lovește în *mania acută* toate facultățile mintale: *simptimentele*, *ideile*, *determinațiunile sunt* într'ua *excitațiune generală și continuă*. Ce se constată la maniaci

(la Eminescu)? Că vorbesc mereu, fără șir și fără logică. Sar de la un subiect la altul cu o vioiciune anormală. Figura lor este animată (se schimonosește), pulsul accelerat și tare, au limba umflată și ochii injectați. Mișcările le sunt violente și necugetate. Halucinațiile și iluziile senzoriale îi agită. Fug din casă (în grădină), sparg tot ce găsesc, pun foc la așternut etc. În privința sentimentelor: nu-și recunosc unii amici sau se poartă violent față de aceștia. Sunt lipsiți de pudoare, iar mișcările lor sunt indecente. Mănâncă necurățenii. Trăiesc în mizeria proprie. Ca un copil în baia de scutece murdare. Trec de la o stare la alta, de la bucurie la tristețe, de la râs la plâns. În capitolul despre manie din tomul doi al tratatului său, Esquirol (citată de dr. Șuțu) mai vorbește despre fața colorată a maniacilor, părul zburlit, ochii roșii (lucitori sau stinși), despre oroarea de lumină sau fotofobie, despre dureri de cap (provocate, cred ei, de un foc aprins în interiorul craniului). Maniacii au insomnii și, dacă adorm, visuri înspăimântătoare le tulbură somnul, făcându-i să se deștepte speriați fără să mai știe pe ce lume se află. Eminescu suferă de *manie acută*. Nu e niciun dubiu. Prezintă aproape toate simptomele de mai sus, cu unele excepții.

Doctorul Șuțu e convins că pacientul Eminescu, în privința simptomelor bolii, nu e cu totul *diferit* față de ceilalți pacienți ai săi diagnosticați cu *manie acută*. Adică? Eminescu chiar dacă este poet (și geniu) nu se poartă decât ca un maniac obișnuit: are *și el* halucinații, vorbește *și el* fără șir și logică, trece *și el* de la o stare la alta etc. Nu este capabil să-și țină promisiunile și să se adapteze la realitate. Își construiește universuri imaginare (se întoarce cu plăcere înspre lumea infantilă). Uneori, devine *altcineva*. Se dedublează în conștiință. Se poartă ca un fecior de împărat (un copil care nu știe ce vrea și mai ales nu știe cum vrea ceea ce ar vrea de la tatăl Demiurg: adică pe mama)*. În acest caz, își schimbă

* La Eminescu dragostea este de tip *familiar*, adică matern. Timbrul matern al dragostelor lui Eminescu, precum și frica de pedeapsă sau senzația de vinovăție sunt o dovadă că el n-a depășit, din punct de vedere

rolul (în poezie), devenind el însuși un zmeu puternic și răzbu-nător (cu pietrele, cu iarba – pe care o calcă în picioare). Inutil (fiindcă tot nu obține nimic). Femeia e fie prea sus în visele sale (cum e fecioara între sfinți, Veronica între femei, Mite între doamne, Cleopatra între curve etc.), fie prea jos (Cătălina, Dalila, Veronica, Cleopatra etc.). În nici unul dintre cazuri (femeia prea sus sau femeia prea jos) poetul nu are nicio șansă.

S-ar putea remarca că, dat fiind tabloul clinic obișnuit în asemenea cazuri, orice bolnav obișnuit (nici poet, nici geniu) s-ar comporta similar. Adică? Halucinând. Dedublându-se în conști-ință. O servitoare să se creadă o fată (tânără) de boier și să-și pieptene neîncetat părul (care păr, între noi fie vorba, nu-i nici lung, nici bogat, nici blond, nici servitoarea nu mai e tânără) e maniacă cu curățenia și cu eticheta (certând pe toată lumea: femeile – să facă plecăciuni când intră la ea în încăpere, bărbații – să-i pupe mâna pe care și-o ridică ostentativ în fața acestora etc.). Vorbește afectat utilizând cuvinte pretențioase, franțuzisme de salon. Urăște pe toată lumea: medici, îngrijitoare, frunzele din copaci, păsările etc. Apoi, cade în extrema cealaltă, iubește pe toată lumea: medici, îngrijitoare, frunzele din copaci, păsările etc. E internată în pavilionul A. Camera a doua pe stânga. Sau. Un epistat de moșie (50 de ani). Se poartă ca un bărbat puternic și răzbu-nător (cu el însuși). Vrea să dea foc. Să ardă totul. Într-o zi a năvălit în camera poetului (care avea oaspeți) și fericit (nebunul) de a fi găsit cutia de chibrituri pierdută i-a sunat-o (poetului) la urechi. Eminescu s-a infuriat (tocmai purta o conversație normală cu niște prieteni, vorbiseră calm despre una, despre alta) când nebunul a dat peste ei și i-a sunat cutia de chibrituri la urechi. L-a făcut să se simtă prost față de amici. E bulgar! E Hristo Botev!,

afectiv, perioada puberală. Ca dovadă, vezi poeziile: *O, mamă, Din valurile vremii, Sunt ani la mijloc* sau *Când însuși glasul*. Vom observa aici același timbru, care se potrivește mai mult pentru o mamă decât pentru o iubită sau atât pentru una, cât și pentru cealaltă. Sursa: Vlad

a strigat poetul și s-a ridicat să alerge după *bulgar* ca să-l bată (normal!). N-au putut să-i liniștească decât punându-i pe amândoi în cămașa de forță.

Dar, în cazul lui Eminescu, lucrurile nu se prezentau, totuși, chiar atât de simplu. Dacă universul mental (afectat de boală) al celorlalți pacienți suferind de manie ar putea fi ușor reconstituit (fișele de observație ale acestora reducându-se la câteva file), universul care se află în mintea lui Eminescu e ceva mai mare (ce spun mare?! – nemărginit). Cine va putea pătrunde în acea nemărginire și să-l înțeleagă pe poet, readucându-l în lumea reală? E o întrebare al cărui răspuns doctorul Șuțu nu-l cunoaște (știința lui se oprește, neputincioasă, ca Dante, la intrarea în Infern). Ar avea nevoie de mijlocitori (Vergiliu, Beatrice) ca să meargă mai departe. Se pare că manuscrisele și caietele poetului se aflau în Piața Amzei, la familia Slavici (sub sigiliu) și, după cum i se relatează, însumau câteva sute de file.

O mulțime de ziare (doctorul îi ceruse servitorului să iasă să i le cumpere) zăceau împrăștiate pe birou. Toate erau deschise la aceeași veste: boala lui Eminescu. *Aflăm cu sinceră părere de rău*, se scria într-o notiță din *Românul*, ziarul lui C.A. Rosetti, *hidoasa pocitură* (sintagmă patentată de Alecsandri), *că d. Mihai Eminescu, redactor la ziarul Timpul, tânăr plin de talent și înzestrat cu un deosebit geniu poetic, a căzut grav bolnav. Sperăm că boala sa va fi trecătoare și că în curând vom putea anunța deplina însănătoșire*. Frumos! Cel puțin dușmanii se respectă între ei mai mult decât amicii (nu?!). Colegii (amicii) de la *Timpul* s-au și grăbit să-l înlocuiască cu Paleologu. Iată, un alt ziar *dușman*: *Telegraful*, ai cărui redactori, Nicu Xenopol și Scarlat Moscu, publicaseră numai cu un an înainte atacuri violente la adresa redactorului de la *Timpul*, anunță *cu vie părere de rău* că d. Mihai Eminescu *a fost atins d-alienațiune mintală*. Aceași sinceră părere de rău legată de boala poetului o exprimă și redactorii ziarului *Națiunea*: *Cu vie părere de rău aflăm că unul dintre cei mai talentați scriitori și*

ziariști, d. Mihai Eminescu, redactor la Timpul, a căzut grav bolnav. Dorim și sperăm, spre binele slăbutei noastre literaturi, ca însănătoșirea sa să fie cât mai grabnică.

Eminescu fusese un publicist de temut. Cult, inteligent, loial. Impusese în presă niște principii și norme. Crease un limbaj nou. Nu ierta pe nimeni (nici pe cei din propriul partid: Și mai potoliți-l pe Eminescu! P.P. Carp). Mulți îl voiau mort (în sensul de *dispărut*) sau, cel puțin, redus la tăcere pentru o vreme. În fierberea și agitația care cuprinsese preparativele (secrete) pentru semnarea acordului româno-austro-ungar, *boala* asta picase cum nu se poate mai bine. Cercurile înalte, filo-germane, doreau încheierea tratatului cu Austro-Ungaria. În articolele din *Timpul*, Eminescu afirmase cu tărie că România nu ar trebui să semneze (fără condiții) acest tratat. Românii din Transilvania, Banat și Bucovina s-ar putea simți (se simțeau) abandonați de către frații lor de peste Carpați. Pe biroul doctorului se afla și ultimul număr din *Convorbiri*, apărut pe 1 iulie, număr deschis la *Doina* lui Eminescu: *De la Nistru pân' la Tisa! Tot Românul plânsu-mi-s-a! Că nu mai poate străbate! De-atâta străinătate.* Eminescu nu era un agitator politic naiv și romantic! Forța cu care el mânua cuvintele (în poezie și publicistică) reprezenta o armă mai eficientă decât orice intervenție politică. Iar cuvintele (cum se știe: ca păsările) zboară până departe (peste munți: în Transilvania), dar și mai departe (până la Viena), fiind preluate și interpretate în notele adresate Biroului de informații vienez. *Un certain Eminesco*, alături de alții din partidul conservator (Laurean, Slavici, Moineanu, Maniu etc.) activează într-o societate *secretă* (iredentistă) care agită spiritele *dans un sens hostile à la monarchie austro-hongroise*. Pe lista celor mai importanți membri ai Societății, Eminescu figura în poziția a patra (din o mie și ceva de membri). Era mult? Era puțin?

După ce doctorul Șuțu revăzu toate notițele din ziare transcrise următorul certificat: *Subsemnatul doctor în medicină atest prin*

aceasta că dl. Eminescu adus în căutarea Institutului Caritatea din București la 28 iunie 1883 de către onorata Prefectura Capitalei este atins de alienație mintală în forma manie acută, stare care reclamă o căutare serioasă la un stabiliment special.

Doctorul Șuțu a făcut tot ce i-a stat în puteri ca să oprească înaintarea necruțătoare a bolii (manie delirantă). În parte, a reușit. A făcut mult dacă ne gândim la starea în care poetul a fost dus la sanatoriu (în *camisolul* de forță), dar, dacă avem în vedere dificultatea drumului (de natură psihologică) care ar mai fi de parcurs până la deplina vindecare, atunci, greul abia începea. Oricât de *specializat* ar fi fost doctorul Șuțu în chestiunea *alienaților* (vezi lucrarea acestuia: *Alienatul în fața societății și a științei*), știința și experiența sa clinică n-au făcut decât *să-l liniștească* (cu injecții) pe bolnav (Eminescu) care, din agitație, vorbire incoerentă, fugă de idei și agresivitate, a căzut în extrema cealaltă, adică în apatie, fixitate (a privirii) și în muțenie. Doctorul Șuțu a recomandat Viena. El personal, nu mai știa ce să-i facă (îi făcuse injecții, îi recomandase hidroterapie, îl ținuse sub observație etc.). Până în acest punct și-a îndeplinit conștiincios datoria. Mai de parte, însă. Ar fi o posibilitate (două). Paris sau Viena. Dintre cele două orașe s-a optat pentru Viena. Se aude că la Viena, noua știință (psihiatria) împreună cu metoda ei (pozitivistă) de abordare a problemelor psihice cunoscuseră, în ultimul timp, progrese enorme. Existau cazuri, confirmate de literatura de specialitate și de presă care, deși considerate incurabile, prezentaseră vindecări (miraculoase) complete și definitive. În plus, trebuie să recunoaștem că la Viena condițiile de îngrijire pentru bolnavii psihici sunt incomparabil mai bune decât cele de la noi. În unele institute de alienați din Viena se introduseseră deja toate facilitățile moderne (apă curentă, lumină cu gaz etc.), amintirea vechilor ospicii sau azile de altădată fiind dată uitării. Aceste case de sănătate (cele moderne și private) erau concepute într-un stil agreabil și plăcut, fiind înconjurare de parcuri încântătoare și bine îngrijite.

Curățenia era cuvântul de ordine, iar personalul (cum altfel?) nu putea fi decât unul specializat (calificat). O asemenea ambianță, caldă și primitoare, îl ajuta pe bolnav să se împace mai lesne cu starea sa, stimulând, nu de puține ori, dorința vindecării și chiar a reîntoarcerii la o viață normală. Aici, bolnavii psihici *se bucurau* de un tratament adecvat, complet diferit față de *tratamentul* din balamucurile de altădată.

În România, vremurile nu se schimbaseră prea mult. La noi mai existau încă așezăminte de nebuni (azile) unde, conform concepției înveterate, tradiționale, se considera că, în cazul nebulnilor, cea mai eficace metodă de impunere a respectului și a ordinii este frica. Această veche metodă de tratare a smintelii își găsea aplicabilitatea practică în funia udă care reprezenta principalul mijloc de calmare a unui bolnav recalcitrant. La nevoie, se mai puteau întrebuința opiaceele și sedativele. Desele purgații și curele de hidroterapie reprezentau și ele mijloace eficace de tratament. Pentru demenți și sifilitici – mercurul. În cazul furibundilor, (ce altceva?) cămașa de forță, dușurile și carcera.

Acestea toate fiind dezbătute pe larg de către apropiatii poetului, singura șansă și speranță a vindecării acestuia rămânea Viena. Maiorescu l-a înștiințat de această hotărâre și pe tatăl poetului. *Starea fiului D-stră și amicului nostru literar M. Eminescu nu s'a îndreptat încă, și așa am hotărât cu toții, cei de aici, să-l trimitem pe cheltuiala noastră la Institutul de alienați din Viena și să-l lășăm acolo vreme de un an. Dacă nu se va îndrepta până atunci, va fi timpul venit să-l așezăm la Golia sau la Mărcuța, ca pe un bolnav fără leac.* Acolo (la Viena) Eminescu va fi îngrijit cum se cuvine. Va avea liniște. În cazul său nu se va face nicio economie. *Für Eminescu nichts geschpart wird.* Maiorescu avea deja în păstrarea sa 1140 de franci. Regina însăși, fără să i se solicite ajutorul (din proprie inițiativă regală), a donat 500 de lei. Chiar dacă nu-i înțelegea poezia, regina avea totuși o inimă (regală), bună și sensibilă. Putea să treacă peste faptul că preferințele ei în materie de

poezie se îndreptau înspre Alecsandri. În fond, cine nu-l iubea pe Alecsandri? Bardul însuși ținuse la Ateneu o conferință (14 octombrie, vineri, ora 3) în favoarea sa (a *nefericitului* Eminescu): *Astăzi la ora 3, îi scrie Alecsandri Paulinei, fac o conferință în folosul nenorocitului Eminescu. Cu banii adunați se va trimite sârmanul la casa de nebuni din Viena. Am cumpărat untdelemn și tablale, le voi aduce cu mine. Cât pentru pește, etc., etc., etc..* Nu-i vorbă că, la nici zece zile după aceea conferință, Bardul de la Mircești nu-și va mai aminti nimic din subiectul ei, după cum îi mărturisește aceluiși amic Ghica: *Din conferința mea pentru bietul Eminescu, nu-mi reamintesc nicio vorbă ... dar dacă piesa mea va obține un adevărat succes literar...* Totuși! Toată suma încasată din biletele de intrare (în total 2000 franci) a fost repartizată în favoarea ajutorării *nenorocitului*. Sala a fost, cum altfel?! plină, (prețul biletului de intrare fiind de 2 lei). Întreaga opinie publică românească era înduioșată de tragedia prin care trecea *sârmanul* poet (mai puțin Macedonski). Se știa, nu mai era un secret pentru nimeni, că *nenorocitul* *înnnebunise*. Că a fost lovit de boala cea mai înfricoșătoare, de *alienațiune mintală*. *El nu mai cântă, căci lira i-a căzut din mână*. Denumirea oficială și medicală: manie delirantă.

Știrea că poetul *înnnebunise* a sensibilizat profund pe toată lumea. În presă (indiferent de culoarea politică) și în saloane (cafenele), de la Palat până în mahalalele amatoare de senzațional, o simpatie nouă, înduioșătoare și lacrimogenă, anima inimile pline de compasiune ale românilor, scoțându-le din amorțeală. Chiar și cei care nu auziseră niciodată despre Eminescu (cei mai mulți) începuseră să audă. Ce? Că l-a ajuns *morbul mental*. Că *înnnebunise*. Sârmanul! Că era o victimă a tuturor. În ordine sau nu: a lui Maiorescu (și a direcției junimiste), a conservatorilor (părerea liberalilor), a politicienilor corupți de la putere, a mediului (părerea socialiștilor), a instituțiilor publice, a amorului neîmpărtășit (părerea doamnelor), a sincerității și a naivității

sentimentelor sale (părerăa junilor), a lui Macedonski (părerăa lui Ventura) etc. Epigrama lui Macedonski n-a făcut decât să pună gaz pe foc, întărind-l fără voie (focul): *Un X... pretins poet, – acum/ S-a dus pe cel mai jalnic drum.../ L-aș plânge dacă-n balamuc/ Destinul său n-ar fi mai bun,/ Căci până ieri a fost năuc,/ Și nu e azi decât nebun.* Fără să vrea, Macedonski contribuia la intensificarea emoționalității generale față de soarta nefericită a poetului. Lumea se înduioșă (față de nenorocit), se indignă (împotriva infamului epigramist). Macedonski fu arătat cu degetul (G.Ventura: *Je me constitue le défenseur de mon pauvre ami Eminesco et déclare à M. Al. A. Macedonski que son action est indigne. C'est celle d'un homme sans coeur*). Pornind de la notița din ziar a lui Ventura, scandalul izbucni.

12, În casa de sănătate a doctorului Șuțu, Eminescu era departe de scandal și de ceea ce scria presa^{*}. Primea, din când în când, vizite. Vizite autorizate de către doctor. Domnul Maiorescu l-a vizitat împreună cu doctorul Kremnitz pe la mijlocul lui august. Au stat un minut. Abia dacă l-a recunoscut atunci pe domnul Maiorescu, atât de mult se schimbase. Era complet schimbat. Devenise *altcineva*. Un *străin*. Poetul a preferat să *pretindă* că nu-l recunoaște decât să-i dea de înțeles că și-a dat seama că fostul mentor nu mai era același. Și, ca să fie convingător (că nu-l recunoaște), bolnavul a început să scuipe în toate părțile. Nu era tocmai o priveriște încântătoare pentru estetician (pentru domnul Maiorescu). Dar asta a fost! Nu s-a putut abține (să nu scuipe). Ce i-au făcut de a ajuns să scuipe întruna? În schimb, doctorul Kremnitz era neschimbat. Identic cu sine. Un adevărat bărbat! Și neamț, și doctor! Asta da combinație! Nu l-a întrebat despre Mite. La ce bun?!

Ca să nu îngreuneze situația pentru cei doi vizitatori (era și pentru poet destul de neplăcut că se afla la nebuni), a preferat să le vorbească despre propriile lui idei. Avea mintea plină de idei și

* Eminescu a înnebunit! Nici că se putea altfel. Cu jale să scriem pe mormântul minții sale, ultimele versuri din *Scrisoarea a IV-a*. Noi, ca iubitori de tot ce e frumos și vrednic de laudă, zicem: rușine vouă oameni lipsiți de simțire și recunoștință, care dați uitării pe astfel de oameni..., iar ca socialiști aducem jalnica noastră admirație a celui ce-a scris *Împărat și proletar*. Sursa: Spancioc

de versuri exprimate în calcule algebrice. Nu-l mai interesează politica. Nu! Nu! Nu vrea să știe ce s-a întâmplat cu Societatea Carpații. Unde s-au ascuns membrii ei? I-au arestat? I-au expulzat din țară? Nu mai vrea să știe ce s-a ales de Mitropolia catolică din București. Nici ce mai face monseniorul Paoli. Sau dacă a devenit între timp demnitar bisericesc *român*? N-are importanță. Populația țării noastre crește pe zi ce trece (cu străini). E bine. Nu-l mai interesează nici întâlnirea secretă (26 august/7 septembrie) de la Gastein dintre I.C. Brătianu și cancelarul Bismarck. *Ce* au discutat acolo? Nici despre rezultatul întâlnirii de la Viena a oficialului român (același Brătianu care, în sfârșit, putea să arate cât de bine *face treburile Austriei*) cu contele Kalnoky, ministrul de externe al Austro-Ungariei, nu vrea să știe. Cât despre discuțiile *familiale* și *familiare* dintre regele nostru cu împărații Germaniei și Austriei în călătoria la Berlin și Viena (4-16 august) cu ocazia botezul fiului al doilea al împăratului german nu-și permite, ca un supus de rând ce este (în plus și nebun) să-și întrebe distinșii vizitatori. Tratatul secret româno-austro-ungar se semnase, nu-i așa, domnule Maiorescu? Convenabil. Oricum domnul Maiorescu și doctorul Kremnitz se grăbeau. Unde? N-are importanță. Ar vrea să le spună că el, Eminescu, a încheiat-o definitiv cu politica. Îl preocupă numai poezia și matematica (desigur). Raporturile ascunse dintre cuvinte și numere (calculul infinitesimal și integral). Are alte idei acum (noi). Pe care abia așteaptă să le împărtășească cuiva. Nu doctorului Șuțu. Oricum nu l-ar înțelege (n-ar face decât să-i prescrie alte injecții, bromuri, hidroterapie etc.).

S-a bucurat când domnul Maiorescu și doctorul Kremnitz au venit în vizită (nu-l uitaseră, așadar). Nici el nu-i uitase. Doi bărbați inteligenți. Cu care poți să discuți orice, de la politică (politică, nu!), atunci de la istorie, sociologie, limbă, psihologie, medicină până la poezie. Orice. Acolo (în stabiliment) cu cine să discuți? Cu muncitorul, cu preotul cu epistatul? Cu Hristo Botev?

Cu doica care a ucis pruncul pe care-l alăpta? Hmmm. De când se găsea în sanatoriu (nu mai știa cum ajunsese acolo) avea impresia că trăia constant în vis. Încerca să se trezească (din vis) și nu izbutea.

Când domnul Maiorescu și doctorul Kremnitz au venit în vizită, poetul a întrevăzut, ca prin neguri, o rază și o speranță de salvare (să iasă din vis). Dar nu i-a întrebat nimic (cum a ajuns în vis, ce s-a întâmplat etc.). Totodată era dornic și nerăbdător să le împărtășească toate ideile (cele noi) care-i treceau prin minte. Știa că nu vor sta mult (un minut, două), de aceea, dintre toate modalitățile de comunicare pe care le cunoștea, a ales limbajul matematic, abstract și concis (ca să câștige timp, nu de alta). Ce poți să spui într-un minut?! Șaizeci de secunde! Unu, doi, trei, patru. Începe. Raporturi între finit și infinit. Între pătrat și cerc. Poetul descrie elocvent, cu vorbe și gesturi, raportul dintre finit și infinit care e un raport între pătrat și cerc cu toate că, dat fiind caracterul cam abstract al problemei, ar fi putut discuta despre alte lucruri mai apropiate (care?). Douăzeci și unu, douăzeci și doi. Calculul infinitezimal și integral. Aplicat la toate. N-ar trebui să fii considerat neapărat nebun, nu?, dacă discuți, în cunoștință de cauză, despre calculul infinitezimal și integral. Treizeci și șapte. Ecuațiunea universală. Robert Mayer. Rezumând: cauzele sunt niște obiecte cantitativ indestructibile și calitativ schimbătoare. Mai pompos, pe nemțește: *Beide Eigenschaften zusammengefaßt, sagen wir: Ursachen sind (quantitativ) unzerstörliche und (qualitativ) wandelbare Objecte*. Cincizeci. Principiul conservării energiei. Două serii de cauze se găsesc în natură. *Unzerstörlichkeit*. Mai pe românește: indestructibilitate. Genial ca doctor, nebun ca poet. Cincizeci și opt. Tyndall. Pe scurt, asta era ideea! Șaizeci de secunde trecute fix. Cei doi vizitatori se îndepărtaseră deja.

Se uită lung în urma domnului Maiorescu și a doctorului Kremnitz. I se părea că fusese abandonat pe o plajă necunoscută din îndepărtatul nord. Cât vezi cu ochii, pustiu de mări și stepe.

Valuri înalte, reci și asurzitoare, se rostogoleau ritmic pe țarm. Întinzând mâinile înspre cei doi (care pășesc, parcă, pe valuri), poetul înaintează încet în urma lor până când simte cum apa mării îl umple, din toate părțile. Dinspre larg, revărsarea șirurilor dese de valuri amenință să-l acopere complet. O burniță rară se lasă ușor, asemeni unui abur, plutind o vreme pe crestele de zirconiu ale mării. Pe dunga subțire și infinită a orizontului alb-cenușiu corabia salvatoare (cu domnul Maiorescu și cu doctorul Kremnitz la bord) se îndepărtează lent, topindu-se în zare. De la marginea țărmului pustiu, îngropat în ape, Eminescu face disperat cu mâna. Dar domnul Maiorescu și doctorul Kremnitz nu se întoarseră. La capătul aleii, îi așteptase doctorul Șuțu.

Dacă n-am mai recunoaște astăzi pe amicul de ieri ar însemna, oare, că firul memoriei s-a rupt?! Ar fi o nebunie, nu?! Simțul elementar al realității e dat de perceperea prelungirii în clipa prezentă a unor stări anterioare (continuitate), precum și de identificarea de diferențe sau similitudini între stări și lucruri. Aleea e tot una cu aleea. Pietrele cu pietrele (tot una e în toate). Norii cu norii. Vara de ieri cu toamna de mâine. Amicul de azi (domnul Maiorescu) este una și aceeași persoană cu amicul de ieri (domnul Maiorescu)? Așa ar trebui, nu? Tot ceea ce se petrece în creierul nostru sau în conștiință, demonstrase domnul Maiorescu într-o conferință, reprezintă începutul sau continuarea unor procese fiziologice. Până și visul. Când adormim, cercul mișcător de lumină al conștiinței noastre este asaltat de viziuni și stimuli din timpul zilei. Acest asalt lăuntric și nocturn produce energia și materia viselor noastre. La trezire, visele dispar. Putem vorbi atunci despre continuitate în somn?

Pe aleea din vis s-a întâlnit cu un bărbat care-i semăna domnului Maiorescu. Avea fața tânără, durdulie și rotundă, ca o lună plină. Când și-au dat mâinile, omul din lună care vorbea nemțește s-a făcut tot mai mare. În spatele lui vreo treizeci de lăutari îmbrăcați în anterie cântau un marș (marșul lui Mihai Viteazul). Pe

sub un portic de cetini trecea un alai format dintr-o mulțime zgomotoasă în care observă totuși câteva figuri cunoscute. O femeie îi făcu disperată cu mâna. Femeia (ce părea să fie Veronica) pășea într-o parte, lovindu-și palma cu evantaiul. Atenție, însemna gestul ei (conform limbajului evantaielor), e și Micle aici! Micle? Dar Micle a murit, își spunea poetul în vis. Atmosfera era una de sărbătoare națională fiindcă în aer fluturau stindarde. Se auzea muzică de fanfară. Ca să scape (nu se știe de cine și de ce), poetul începu să alerge. Decorul de sărbătoare dispăruse, făcând loc unor imagini mai familiare (din îndepărtata copilărie). Familiare și, totuși, străine. În locul vechii case cu cerdac apăruse una nouă, de piatră, în stil orășenesc, cu alee prunduită. Iar salcâmi? Salcâmi de lângă cerdac dispăruseră. La fel și bisericuța veche. Atunci starea de primejdie se accentuă în mod dramatic. Nu știa unde să se ascundă. În casa nouă? Nici vorbă. Lacul de sub deal!, îi veni în minte. Alergă spre lac. Urmăritorii se aflau chiar în spatele lui. Îi simțea apropiindu-se, le auzea pașii, răsuflarea de gheață. Avea sentimentul că, dacă va ajunge la lac, va scăpa. Iată-! Lacul cu nuferi. Sări sprinten într-o barcă, însă, dând să vâslească, observă cu infinită spaimă că apele lacului se mâliseră. Se trezise speriat, scăldat în sudori reci.

În ziua următoare a venit în vizită bătrânul Eminovici. Tatăl lui. Își amintește perfect. Sau cel puțin, așa crede. Convins că e spre binele fiului său, bătrânul Eminovici l-a lăsat în grija domnului Maiorescu (cu care se întreținuse alaltăieri, depănând amintiri din societatea moldovenească de odinioară). În esență cam asta i-ar fi spus la plecare (tatăl), agățându-se greoi de brațul fiului, încercând să se sprijine. Te las în grija domnului Maiorescu! Te las în voia sorții! Nu-l condamnă. Ca tată și-a dat toată silința. Îndărătnicul bătrân a făcut tot ce-a putut pentru fiii lui. Din dorința de a face din ei oameni mari, i-a dat pe toți la școală. I-a pus pe un drum bun, dar a sfârșit prin a-i lăsa cu studii neisprăvite, risipiți prin străinătate, fără subsistență, în voia sorții... Când

unul dintre ei, lipsit de mijloace, îndrăzne să se întoarcă îndărăt de pe acel drum (respectiv, drumul ales de tată) lua biciul în mână și punea oameni călări să-l urmărească și să-l prindă pe netrebnic. Bătrânul n-avea milă și nici înțelegere pentru fugar, trimițându-l înapoi la școală. Sărac și împovărat de o familie cu șapte copii, e cu toate astea foarte îndărătnic și nepriceput, până la deșertăciune. A vândut moșia Ipoteștilor (300 de fâlci) pe nimica. Cumpărătorul Cristea Marinovici i-a dat ceva bani, vreo 2000 de galbeni, după care nu i-a mai plătit pe motiv că moșia nu-i măsurată. Când s-a măritat Aglaia, soră-mea, bătrânul i-a promis o zestre de două mii de galbeni. E ridicol când un om promite ce n-are, nici nu poate avea, dar obligațiunea față de cumnatu-meu era *pozitivă* și tata s-a și văzut ruinat.

Despre neamurile lui din Călineștii lui Cuparencu, fiindcă erau oameni de jos, a evitat întotdeauna să vorbească. A evitat s-o facă, mai ales, în fața mamei (Dumnezeu s-o odihnească!), *de rușine*, fiindcă ea era fiică de stolnic (asesor la Judecătoria din Botoșani) cu pretenții de nobleță (Jurăsceștii, străbunii ei, fiind boieri de I-a ordine), iar el numai un fecior de dascăl sărac. Totuși, dintr-un fecior de dascăl (fiul țăranului Vasile Eminovici din Călineștii lui Cuparencu), a ajuns proprietar (e ceva, nu?). Urcase cu mari eforturi câteva trepte (fecior în casă la baronul Cârste, secretar de cancelarie, ajutor de ispravnic în anii vremelniceii ocupații ruse, vel-căminar prin puterea lui vodă Sturza, vechil la Ipotești și, în sfârșit, proprietar de moșie la Ipotești). Fiilor lui ar fi trebuit să le fie mai ușor. Nu putea să nu le fie mai ușor! Cu urcatul treptelor. Cele mai înalte și mai abrupte le urcase pentru ei bătrânul. Dar năzuința ambițioasă a tatălui de a se sălta mai sus de umilele lui origini sociale nu le inspiraseră și fiilor săi dorința de a-i urma exemplul, ba dimpotrivă, ca niște feciori de bani gata ce erau, fie se leneviseră, îndoindu-se de puterile lor, fie își consumaseră energiile în direcții nefolositoare (ca acest Mihai). Nu făceau decât să aștepte totul de la căminar! Bani! Bani! Numai

atâta știau să ceară! De unde? Nu-i vina tatălui că n-a mai putut să le dea banii necesari ca să-și isprăvească studiile. La urma urmei, și el își câștigase singur existența. Preocupat de ziua de mâine și de treptele sociale pomenite mai sus nu s-a putut gândi și la studii. Ce, lui nu i-ar fi plăcut să studieze în străinătate? Dar a trebuit să muncească. Să străbată moșia de mii de fâlci a Dumbrăvenilor, călare. Pe orice vreme. Să se sfădească cu ispravnici, privighetori, ciobani, țărani etc. Să-i țină la respect pe unii, să-i îndemne să muncească pe alții. Să tune și să fulgere. Ca fiu de țăran, ridicat pe moșia unui boier luminat (Balș) avea (desigur) o venerație sacră pentru oamenii cu carte. El însuși se instruisese pe apucate. Din contactul cu Balș învățase bine nemțește și binișor franțuzește. Vorbea rutenește și rusește. Dar pentru feciorii lui visase o școală adevărată. Cel puțin ei să aibă carte, dacă bătrânul n-a avut parte. Și nu orice carte. Ci carte nemțească. Începutul: Cernăuți. National Hauptschule. A plătit școala, gazda și taxele legiuite de pașaport. Cheltuială ce nu era tocmai mică pentru cinci băieți. După Cernăuți, Șerban, primul dintre ei, a urmat medicina la Viena și Erlangen (un drum foarte promițător, de altfel), dar a murit de oftică și cu datorii în Berlin, unde se dusesse să se caute în 1874. Neculai a studiat dreptul la Sibiu și a exercitat avocatura (un drum deschis spre varii oportunități), dar, bolnăvicios din fire, s-a retras la Ipotești. Într-o bună zi, așa din senin, nebunul o să se împuște. Iorgu, sublocotenent, a fost destinat unei cariere militare (a studiat științele militare în Prusia), dar, fatal, la niște manevre, a căzut de pe cal. De la acea căzătură i s-a tras apoi moartea. Ilie a început medicina la București (la școala doctorului Davila). Și el a murit foarte tânăr. Spun unii că s-ar fi îmbolnăvit de tifos chiar de la soldații pe care-i trata. Despre Mihai, gazetarul, *negustorul de gogoși și brașoave*, ce să mai spun?! Ar fi putut deveni profesor universitar, dar a părăsit Berlinul înainte să-și dea doctoratul. Scrie și poezii. Fără vreun folos material, însă. De ceva prețuire se bucură totuși. Am auzit că toate *cocoanele*, de

la Palat până la mahala, îi citesc versurile! Ultimul dintre băieți, Matei, a urmat politehnica la Praga. Este singurul dintre toți care a moștenit ceva de la bătrân (longevitatea, cel puțin) și un anume fel îndârjit de a lupta cu greutățile vieții. Fără a reuși, însă, întotdeauna. Iar fetele? Fetele n-au nevoie de școală, ci de o dotă bună! 2000 de galbeni i-am promis Aglaiei și ginerelui meu Drogli. M-a dat în judecată fiindcă nu și-a primit dota promisă, știi? Are doi copii (doi băieți cu fața smolită). Și Henrietta? Bolnăvicioasă, lovită de apoplexie. Moare după tine. De dor! Și mie mi-e dor de ea. E mult de atunci, Harietă (așa o alinta), de când eram mici de tot și ne spuneau moșnegii povești. Povești sunt toate în lumea asta. Hai? Ce zici?, întreabă căminarul, sprijinindu-se de brațul fiului. Nimic! Nimic!, dă bolnavul din cap, cu tristețe. Mi s-a urât cu viața, Mihai. Te-am chemat să-l iei pe Niculae de la mine, pe nebun! Dar ai ajuns tocmai tu la casa de sănătate! Hmmm. Sunt ruinat, înțelegi? Am fost nevoit să ipotectez totul, Ipoteștii. Nu știi cât mai putem rămâne acolo, eu, nebunul de Niculae și soru-ta. Casa se dărâmă, prin acoperișul de șindrila plouă înăuntru și e frig. Podelele din casă putrezesc, parc-aș călca pe bureți-de-bubă, nu alta! Am să mă mut în fosta bucătărie, ce zici? Nimic.

Merg încet pe alee. Poetul ar fi vrut să-i spună multe. Totul. Era o ocazie bună! Pentru o discuție dintre tată și fiu. Ultima. Să-i spună tot ce crede despre el (despre tată!). V-am urât, Domnule! V-am ocolit! V-am renegat! *Dacă nu ți-am scris până acum [scrisoare neexpediată] cauza a fost neîncrederea cu care întâmpini orîșice voință proprie a oricărui din fiii d-niei tale, neîncredere augmentată de privirea formalistă ce-o ai despre lume, după care orice om care nu caută decât a se chivernisi, după cum o numești d-ta, trebuie să fie un om de nimic. Ești un părinte nenorocit – adevărat. Iubite Tată.* Te-am urât, domnule. Cum numai un copil poate să urască. *Dar ești nenorocit mai mult pentru că vrei ca fiecare să trăiască și să-și măsoare pașii după cum dorești d-ta. Nu-mi aduc*

aminte să fi păcătuit decât prin o extremă iubire de adevăr, și de aceea îl spun și acum. Am fost nevoit să muncesc de la 14 ani, ca să-mi câștig singur pâinea. Am făcut asta cu deplina conștiință a sacrificiului, iar nu din capricii copilăroase. Să fii fiul unui *om sărac și van* nu-i o binecuvântare! Despre frații mei nu știu. Poate ți-au greșit, dar eu, eu, chiar cu riscul de a mă espune acuzațiilor dumneavoastră, Domnule, am spus și voi spune întotdeauna adevărul. V-am urât din tot sufletul, Domnule. Și iar te-am iubit, tată! Când mi-ai dat bani, o sută de galbeni și ceasul de aur! Ceasul! Tată! Poate nu va mai avea ocazia să-i vorbească. Ca de la fiu la tată! De la bărbat la bărbat! N-a mai avut ocazia (șase luni mai târziu bătrânul avea să moară). Dar a tăcut (fiul). A ridicat imperceptibil din umeri. Și-au luat rămas bun în curte (la capătul aleii). Nu avea să-l mai revadă niciodată. Tată! Ții minte când mi-ai spus povestea nepoatei Bălușoaiei, bălaia fată care a fugit în codru cu un flăcău frumos și sărac din Verești? Cei doi tineri fugari au trecut granița, fata dând drumul calului care îi dusesese până la frontieră. Calul s-a întors singur la moșia din Balș. Îl vedeam nechezând, în spume, la poarta conacului. Când m-ai dus pe mine și pe Matei la Dumbrăveni eu am scris acolo pe poartă (unde nechezase calul), niște versuri: *La castel în poartă calul/ Sta a doua zi în spume, Dar frumoasa lui stăpână/ A rămas pierdută-n lume.* Tu ai pus pe cineva să șteargă iute versurile mele, ca să nu se supere Bălușoaia. Poate că tu te-ai supărat mai tare, tată, nu Bălușoaia! Al Dumneavoastră supus fiu, Mihai.

Îi vine să alege în urma lui, să-i strige: Tată, iartă-mă! Nu mi-a reușit cu veacul în care trăiești tu. Nu *m-am chivernisit* odată cu ceilalți. Nu sunt profesor, n-am ajuns deputat și nu voi fi niciodată ministru. Nu voi reuși să răscumpăr Ipoteștii. Cu nimic nu m-am ales. De ce? Nu știu. Mi-a reușit altceva. Mi-a reușit eternitatea! Eternitatea, tată! Nu te bucuri? Ceasul! Oare unde e ceasul de aur cu lăntug?, a început să strige. Unde mi-e ceasul? Tată! Abia au reușit să-l liniștească după plecarea bătrânului.

Apoi a venit în vizită și fratele lui, locotenentul. Cât și-ar fi dorit acesta (fratele) să-l scoată de acolo și să-l ducă undeva la țară. Și poetul și-ar fi dorit asta (să plece la țară, să colinde în natură, ca Hölderlin). Niciodată nu l-a iubit pe fratele lui mai mult ca în acele clipe. Când voia să-l salveze. Să demaște toată *conspirația* masonică. Bravo, Matei! Bate din palme! Bravo! Bravo, domnule locotenent! Locotenentul poartă uniforma neagră de ceremonie cu epoleți și șase decorații (așezate în linie dreaptă, pe partea stângă), două rusești și patru românești (Virtutea Militară, Crucea trecerii Dunării, Steaua României, cl. V-a de război, Crucea de Aur cu spade a Sfântului Stanislav, Comemorativa Rusă, Apărătorii Independenței). Fostul ostaș de la Smârdan și Plevna impune respect. Matei Eminovici, dând crezare zvonurilor că fratele lui, nebun, ar fi fost pus sub interdicție, a făcut demersuri (scandal) la Prefectura Poliției Capitalei, interesându-se de soarta acestuia. A scris, fiindcă așa era regula, și o petițiune înregistrată de Prefectura Poliției Capitalei cu nr. 5750. I s-a răspuns (oficial) printr-o adresă (nr. 9098) că nu s-au luat niciun fel de măsuri de interdicție asupra fratelui Mihail Eminescu. Dar, fiind înscris în spital de către domnul Maiorescu (care era plecat în străinătate), numai pe declarația acestuia putea fi eliberat de acolo (tatăl însuși îl lăsase în grija domnului Maiorescu!). Iar Domnul Maiorescu, spre binele bolnavului, nu dorește să dea declarația. Și doctorul Kremnitz (imparțial și nepărtinitor) zice că e imposibil. E absolut necesar ca *sărmanul* să rămână în cura medicală. La țară (unde voia să-l ducă fratele) s-ar pierde cu totul. Iar cei care l-au văzut, Burghilea, de exemplu, spun că ceva așa de cumplit ca la Eminescu n-au mai văzut. Fizicește, e complet desfigurat. Acest Burghilea vorbește în cunoștință de cauză, având el însuși un cumnat (Cercez) care a înnebunit. L-au dus și pe el la Viena (pe cumnat). Putea face comparație. Dar, în raport cu cumnatul, boala fostului gazetar de la *Timpu* este *cu mult mai gravă*.

Matei, unde ești? Nu mă lăsa! Nu mai plecăm la țară? Matei? Domnule locotenent! Decorațiile se mișcă nervos pe pieptul

militarului. Dă din picior. Locotenentul nu mai poate face nimic. Poetul, văzându-l supărat, ar vrea să-l consoleze: Lasă, lasă, Matei! Nu te necăji! Ai făcut tot ce-ai putut!, dar nu-și găsește cuvintele. În loc de cuvinte îi iese scuiat pe gură. După toate aparențele, conspirația era mai întinsă decât el însuși (Eminescu) ar fi crezut. Atunci, scotocindu-se prin buzunare, scoase ceasornicul de aur. Îl contemplă câteva clipe. Era un ceasornic lucios, cu capac, ușor bombat. Poetul deschise capacul nu atât cu intenția de a verifica ora, cât, mai ales, pentru a-și întipări în minte fiecare detaliu. Un șir de cifre romane împodobeau cadranul alb, de porțelan. Cele două ace, împreunate în centru, erau lucrate cu mare finețe și aplecare pentru artă. Numărând secunde în minte, Eminescu urmări o vreme acul secundarului, care poticnit, zvâcnea la fiecare pas. Ascuns în dosul cadranului de porțelan un mecanism fin și complicat îl pune în mișcare. Apoi, Eminescu închise capacul și i-l dădu fratelui său. Fără niciun cuvânt. Matei înțelege și ia ceasul. Fii liniștit, o să am grijă de el. Da, o să am grijă! Fii liniștit, Mihai!, repetă mașinal locotenentul. Medaliiile sună pe pieptul lui. Tinichele. Ceasul e din aur*. Matei își scoate chipiul. Prin părul bogat, pieptănat la mijloc cu cărare dreaptă, se preling, înspre frunte, râulețe mici de sudoare. Militarul, transpirat, se șterge cu o batistă. După ce-și strecoară batista la loc în buzunar, își îmbrățișează fratele și pleacă. A făcut tot ce se se putea.

Simțion i-a făcut și el o vizită. Poetul, ca să-i arate că nu e supărat pe el (și pe ceilalți *conspiratori*), i-a recitat versuri, înșirând vorbe fără înțeles pe care le grupase în pentametre și hexametre. Simțion, văzându-l în acea stare *poetică*, i-a propus un nou rămășag, o sticlă de Johannisberger pentru fiecare pod ridicat de inginer și pentru fiecare poezie pe care o va scrie poetul de acum înainte. Ce zici, Eminache? Eminescu a zâmbit trist, dând din

* Locotenentul s-a folosit de această ocazie spre a-și anexa ceasornicul alienatului său frate. Sursa: Titus

cap. Boala asta (visul ăsta) nu-mi mai trece niciodată, Simțioane! Așa i-ar fi spus lui Simțion când acesta a încercat să-l încurajeze și să-l mângâie. După vizita la spital, Simțion se grăbește să-i scrie domnului Maiorescu: *începe a înșira la pentametre și hexametre cu cuvinte neînțelese, uitându-se cu asprime la cei de față și nesuferind a fi privit mai mult în ochi. Nu pare a cunoaște pe prietenii ce-l vizitează.* Dar, chiar dacă nu-și recunoaște amicii, nu e supărat pe ei (pe noi).

Cel mai tare s-a bucurat poetul de vizitele lui Ion Popescu care, după manevre, obișnuia să treacă să-l vadă. Când a apărut prima oară, poetul s-a desprins din grupul de bolnavi cu care ședea într-o sală, l-a strâns în brațe și l-a sărutat cu bucurie. Începuse să se cam plictisească cu nebunii. Le studiasse deja toate ticurile (muncitorul, epistatul, popa, servitoarea etc.). Nici vorbă de delir. Doar că fuma mult. I-a cerut vizitatorului să-i aducă de citit fiindcă, în mediul acela, printre acei *morți-vii*, și să fie cineva cu nervi ca odgoanele de la vapoare, înnebunești, nu alta! Popescu l-a vizitat de câteva ori găsimdu-l foarte liniștit și sănătos la minte. Tânăra cătană nu înțelegea de ce nu l-au dus amicii poetului undeva la țară, în liniște și singurătate. Acolo ar fi umblat pe poteci și-ar fi ascultat glasul vechilor păduri, ar fi admirat luna oglindindu-se leneș în ape. Natura, pe care atât o iubea, l-ar fi vindecat, cu siguranță. Popescu i-a dus și de citit. Gazetele. Și corespondența lui Jules de Goncourt...

13, Gara de Nord.

București. Ora 9 dimineața. 20 octombrie (după calendarul vechi)*. Eminescu așteaptă ca trenul să se pună în mișcare. Toți cei care l-au condus la gară sunt nerăbdători ca trenul să se pună în mișcare. Și să ajungă cât mai repede. Unde? Oriunde, dacă la întoarcere îl vor crede că s-a vindecat deplin. Oare de ce nu-l crede nimeni că s-a vindecat *deja*? Că și-a revenit. A început treptat să-și amintească. Despre una, despre alta.

Însoțit de Chibici** (*umbra fără glas*) și de un îngrijitor, Eminescu (la recomandările doctorului Șuțu și cu ajutorul financiar al prietenilor) pleacă la Viena pentru a urma un tratament medical de specialitate. Cerul e albastru și limpede ca oglinda. Din loc în loc, pe vasta întindere a oceanului aerian, continente și insule pufoase de nori albi, cenușii plutesc în derivă. Și totuși, afară e răcoare. Toamnă...

* Joi 20 Oct./ 1 Noem. 1883. Astăzi, la 9 dimineața, am fost la gară la plecarea la Viena a lui Eminescu cu Chibici și cu un îngrijitor. Soare admirabil, dar la ora 7 dimineața minus un grad Réaumur. Sursa: Titus

** Bucovineanul Chibici, funcționar la CFR în București, vechi prieten al poetului, a fost primul care s-a oferit să-i fie însoțitor în dureros de trista călătorie spre Viena. Eminescu avea încredere în acesta fiindcă îl știa încă din timpul studiilor din Cernăuți, de la Staatsgymnasium. Emigrând de la protecțiunea Austro-Ungară, Chibici fusese împământenit în 1872, printr-un decret al Senatului. În ședința din 6 februarie 1882 a Adunării Deputaților, lui Chibici Alexandru Revneanu i s-a recunoscut calitatea de cetățean român. Sursa: Constantin

Eminescu, stând în cupeu nu pare să observe că îndărătul cuvintelor și gesturilor celor care l-au condus la gară stăruie un soi de nerăbdare și de nelămurită stinghereală. Pare fericit. E pentru prima oară (de la sfârșitul lui iunie) de când părăsește stabilimentul (doctorului Soutzo). Pătruns de frumusețea amețitoare a dimineții senine de toamnă, se simte (în sfârșit) liber. A fost adus cu o oră înaintea plecării trenului. Chibici povestește că, pe tot parcursul drumului până la gară, Eminescu se arătase foarte încântat de străzile luminate de soarele matinal și de sclipirea acoperișurilor noi de tinichea. Urmărise cu privirea frunzele de copaci purtate prin aer de o adiere imperceptibilă de vânt. Udate de roua rece a nopții, străzile respirau un aer proaspăt și curat. Cu gândurile aiurea și fericit cum e, poetul nu pare să fie conștient de ceea ce se întâmplă. Mai mult ca sigur că habar n-are unde îl duc. Ca și cum mai încearcă încă să se obișnuiască cu strălucirea clară și pură a dimineții, clipește des și se freacă neconținut la ochi. Mustățile lungi, gălbenuite, puțin zburlicate de frig, îi dau un aer comic. E de-ajuns însă să te uiți la ochii lui, în jurul cărora plutesc umbre vagi de însingurare și suferință, pentru ca impresia comică lăsată de mustățile de motan să se șteargă. Buzele întredeschise, fremătând, dau impresia că se mișcă ușor chiar și atunci când poetul tace. Nu are astâmpăr și se foiește întruna (în cupeu). Oare unde îl duc? A venit toamna!, își spuse abătut. Dar toamna anului e una pe an, dragă Harietă, apoi urmează primăvara și așa mai departe. Toamna vieții vine fără să știi când, nici de unde... numai vezi că totul a trecut și se simte omul bătrân, foarte bătrân și ar vrea să moară...

Când Maiorescu, domnișoara Livia și ceilalți care veniseră la gară s-au apropiat de cupeu, îngrijitorul a lăsat geamul pentru ca Eminescu să-și salute prietenii. Și ce face el, mătușă Emilio? Își întinde mâinile afară, se pune la fereastră și, improvizându-și un ochean din degetul cel gros și din arătătorul ambelor mâini, râde înveselit, adresându-i-se lui Papa cu cuvintele: Dr. Robert Mayer,

marele moment, o conspirație și colo marea domnișoară*. Oare la mine se referea (cu marea domnișoară), mătușă Emilio? Și Mayer cine e? Papa? Împroașcă cu salivă în toate părțile și începe să râdă. Îngrijitorul (desigur) ridică geamul. El (Eminescu) continuă să vorbească singur (în cupeu) și mai scuiță de vreo două ori în geam. A fost atât de dureros să-l revăd în starea aceea, mătușă Emilio. Era palid, ras, numai mustața o avea lungă și ciudat de stufoasă. Părea un om foarte obosit și bătrân. Din cauza unghiurilor ochilor, lăsate în jos, avea o înfățișare stranie de chinez. Un chinez obosit. Un luceafăr îmbătrânit. Dar, în tot cazul, el (luceafărul) nu suferă de loc. Chinezul, poate, deși n-o arată. Vocea și râsul îi sunt la fel, ca înainte (eminesciene). Doctorul Soutzo crede că nu mai sunt șanse de vindecare. Dar Papa e foarte încrezător în medicii vienezi. I-a scris lui Popasu care urmează să-l aștepte la Viena.

Acum Eminescu stă în cupeu, dar e clar că, la un moment dat, va urca în tren. Unde pleacă? La țară? Vei pleca la Viena, înțelegi asta, Eminescule? Da, înțelegea. Așadar la Viena. N-are nimic de obiectat în privința asta. Viena e bine. Le mulțumește. În special, domnului Maiorescu și inimoasei surori a domniei sale, doamna Emilia Humpel. În fond, sunt prietenii lui (ai poetului) și se simte oarecum obligat să le facă *favoarea* de a pleca la Viena. Nu-i întreabă pe banii cui va pleca la Viena. Este susceptibil în asemenea privință (bani). Nu face nicio scenă. Nu acum. Meditând, își dă seama că o astfel de scenă (nu vreau să trăiesc din mila publică!) n-ar face decât să strice momentul solemn al plecării. Unde mai pui că, începând să se ofenseze și să vocifereze împotriva naturii mijloacelor (umilitoare) care vor fi dus la adunarea sumei

* Aceste cuvinte pot fi interpretate astfel: Dr. *Rober Mayer* alias von Mayr, numele reprezentantului austro-ungar la București, o *conspirație* – conspirația tratatului secret de alianță a României cu Austro-Ungaria și Germania, iar *marea domnișoară* ne conduce cu gândul la rolul pe care Livia Maiorescu îl avea în anturajul Reginei. Sursa: Ion

trebuitoare, s-ar putea să-și iasă din fire (își iese ușor din fire) și ar crede cu toții (în frunte cu domnul Maiorescu) că boala ar fi recidivat. Se mulțumește să privească cu suspiciune în jur. Larma copiilor care vând ziare pe peron îl înnebunește. Numai la auzul unor titluri de jurnale (*Timpuuuul*, *Biiiiiiiinele public*, *Rrrromânul* etc.), strigate sacadat de către puștii zdrențăroși, își simte sângele pulsându-i sub tâmpile. Se comportă totuși normal. E numai abătut. Obosit și bătrân. Tot mai bătrân. Asta se vede și pe chipul său. Ce anume? Un ceva tulburător, o liniște aparentă, oarecum amenințătoare, de parcă noi replici ale marelui cutremur lăuntric sunt pe punctul de a reizbucni. Cu toții îl privesc de parcă ar aștepta ca așa ceva să se întâmple din clipă în clipă. Bolnavul se stăpânește. Își mușcă buzele (sub mustața stufoasă). Se controlează. Și se teme. Se teme ca nu cumva acel individ străin, nebunul, să iasă din nou la iveală și, maimuțărindu-se, să-i sperie pe cei care l-au condus cu atâta dragoste la tren. Domnișoară Livia! Nu-ți fie teamă! Sunt cuminte, vezi?

Stă în cupeu. Drept și tăcut. Chiar dacă nu pare, își dă seama de tot ce se petrece în jurul său. Știe adevărul. Limitele acestui adevăr cumplit îi sunt de nesuportat. Îl vor urca în tren. Biletele de călătorie sunt la Chibici. Și pașapoartele? Cărțile lui și hârtiile au rămas la Slavici. Măine vor ajunge la destinație (cât despre cărți și hârtii nu se știe sigur unde vor ajunge). Dar nimeni nu știe ce se află la capătul drumului. Alte țărături. Nordice, pustii și înghețate. Și undeva departe, în zarea alburie, acolo unde marea pare începutul unei coli țepene de hârtie albă, se întinde, la infinit, dunga subțire a orizontului. Nu mai trec corăbii. Scurpă în geamul cupeului. Își pune mâna dreaptă streășină la ochi. Apucă oceanul. Nu vede nimic. Nici un vapor. Doar dunga subțire și imobilă a orizontului. Și luna. Înfașurată într-o năframă de brumă sură.

Un lucru îl știe și-l știe lămurit: Dr. Robert Mayer, marele moment, o conspirație și, colo, marea domnișoară.

E marele moment să urce în tren. El, Chibici și însoțitorul. Pe peron agitația crește. Locomotiva, pufăind gros, dă semne de neliniște. Pășind nesigur, poetul urcă în tren, fiind ghidat înspre compartiment. Pare destul de comod (compartimentul). Are pereții capitonați în verde închis. Așezându-se pe banchetă, fiori reci îl străbat prin tot corpul. Se simte ca și cum ar fi fost din nou aruncat peste bord. Simte răcoarea de gheață a apei. Privește prin geam, absent. Dacă.

Dacă ar ști că țărmlul care se întreve, alb și pustiu, undeva departe, deasupra valurilor, e cald (însorit) ar da și el din mâini. Ar înota ca să se salveze (instinct de conservare). Dar acum e obosit. E palid. Și ras. L-au ras la spital. Înainte de plecare. După o luptă mută și îndârjită cu frizerul a reușit să-și salveze totuși mustățile. Ce e un bărbat fără mustățile lui?! Un motan bătrân în pielea goală! Cu cât mai lungi, cu atât mai bine! Și căminarul Eminovici își purta mustățile lungi. Își tăia barba cu foarfecele, după moda nouă, dar mustățile nu! Asta îl cam nedumerise. Revăzându-și tatăl, remarcase cu uimire cât de mult începuse să-i semene (tatălui). Chiar prea mult. Iar în privința vârstei, fiul parcă ar fi luat-o înaintea tatălui. Cu mulți ani înaintea tatălui.

Gongul! Sună gongul. Reprezențația începe. Fluierături asurzitoare. În sfârșit, trenul se pune în mișcare. Țărmlul se pune în mișcare. Orizontul se pune în mișcare. Dă din mâini. Înoată. În raport cu suprafața Pământului pe care-o admitem în repaos. Argus! Mii de ochi îl privesc. Fugă de idei. Când trenul se oprește într-o stație el se află în repaos în raport cu gara sau cu Pământul. Arguuuuus! Dar e numai un repaos relativ. Ignorarea mediului și o dezorientare spațio-temporală. Țărmlul și linia orizontului. Totuna pentru înotător. În faptă lumea-i visul sufletului nostru. Nu există nici timp, nici spațiu – ele există numai în sufletul nostru. Fiindcă, îi explică lui Chibici cu însuflețire stând cu spatele la fereastra compartimentului, Pământul însuși se-nvârte împrejurul axei sale. Vorbire incomprehensibilă, înșiruire de cuvinte fără sens

și logică. Un repaos relativ la Pământ pe care-l credem în repaos pentru că ne ia pe toți cu el. Marea. Arguuuus*! Exteriorizări verbale prin strigăte. Chibici încearcă să-l liniștească arătându-i pe fereastră priveliști încântătoare de toamnă (neguri în văile munților, pădurile ruginii, stoluri întârziate de păsări etc.). Ne apropiem de graniță, de Sinaia. Dar unde e marea, frate Chibici? Unde-i marea? Nu e violent. Dimpotrivă, cooperează. Cu gândurile urmând logica demonstrației începute în minte, se întoarce senin și fericit la geam. În sfârșit, vede marea. Dă din mâini, înoată. Deci un repaos relativ! Liniște. Adoarme pe valuri. Argusssss!

* Argus din mitologia greco-romană avea o sută de ochi (sau o mie) și pomenirea acestei figuri mitologice îl arată pe Eminescu întreg la minte, capabil să reconstituie legăturile logice între Maioreșcu și supravegherea polițienească. Sursa: Ion

II

1, Viena.

Capitala unui Imperiu, compus, asemeni unui mozaic de sticlă colorată, dintr-o mulțime de națiuni (de două ranguri) și un mănunchi ales (privilegiat) de confesiuni. Un mozaic, nici prea armonios (din punct de vedere artistic), nici prea stabil (din punct de vedere politic) și inegal concentrat din punct de vedere economic. În schimb, din punct de vedere administrativ, nu ar fi nimic de obiectat. Mecanismul de administrare al Imperiului se bazează pe un sistem birocratic eficient (în formă piramidală), funcționând după reguli și legi prestabilite. Deasupra tuturor, în vârful piramidei, se află (cine altul?) Împăratul. El însuși un funcționar (care pleacă în fiecare dimineață, la ora schimbării gărzii, la birou). Un funcționar dintre cei mai eficienți. Totul merge perfect (mersul la birou, schimbarea gărzii etc.). Ca uns! Până când? Greu de spus!

Succesul politicii cercurilor conducătoare (și insensibile) ale imperiului se bazează pe garantarea de demnități și privilegii cetățenilor de rangul întâi (austrieșilor și ungarilor), iar celorlalți (români, sârbi, slovaci, croați, ruteni etc.) pe iluzia avantajelor unui grad superior de civilizație și a unei stări mulțumitoare (disciplinate) de lucruri. Cât despre elementele naționale, discordia dintre ele conferă o oarecare substanță istorică *ficțiunii* diplomatice și respectuoase care este, într-un tot, Austria. În mod

evident, doza de ură mocnită și de neîncredere dintre națiuni, alimentată de un orgoliu național presant (arzător), reprezintă intriga unei drame istorice care nu e nici de Shakespeare, nici de Schiller și nici originală, cu atât mai puțin, echilibrată din punct de vedere compozițional. Fiind însă o operă istorică atât de uriașă (ca întindere), imprevizibilele ei defecte (dialoguri pentru surzi, conflicte prelungite, tonalități stridente, lipsa de sinceritate a eroilor etc.) sar imediat în ochii tuturor spectatorilor din lojă (Imperiul țarist, Imperiul Otoman, Germania, Franța) sau din sală (restul), care ripostează uneori cu fluierături. Și, totuși, coerența intrigii și a ansamblului e dată mai ales de imperfecțiunile acestui măreț și futil spectacol istoric. De sus, de la galerie, se mai aude strigând din când în când: *România liberată! România liberată!*

Pe peron, un domn în vârstă, purtând un joben (neobișnuit de înalt) și un baston cu mâner aurit, întoarse capul (curios) la auzul strigătelor. Nu dă semne că ar fi înțeles limba în care călătorul ce tocmai cobora din tren a strigat *România liberată*, dar se oprește și-l privește cu oarecare interes pe cel ce tulburase zăvăliala monotonă a gării imperiale. Apoi, după consumarea celor câteva clipe în care cercetase atent înfățișarea călătorului străin, bătrânul domn înclină, satisfăcut, capul. Un început de zâmbet îi înflori în colțul buzelor, stingându-se aproape instantaneu în prelungirea semiarcurilor, perfect egale, ale barbișonului cărunt. Își mișcă într-un fel neobișnuit buzele, ȱuguindu-le, ceea ce nu înseamnă decât că fluieră o oarecare melodie, imposibil însă de deslușit de la distanța la care se află poetul nostru.

Domnul cu joben înalt traversează peronul, îndreptându-se sprinten (neobișnuit de sprinten pentru vârsta lui) înspre poarta impozantei intrări a noii clădiri a gării. Își face loc cu ajutorul bastonului pe care-l manevrează într-un mod straniu, de la stânga spre dreapta, așa cum un plimbăreț solitar și ambiȱios ar da la o parte iarba sau frunzele de pe o potecă de munte. Extrem de

grăbit, despicing aerul cu mișcări sigure de baston, își croiește drum prin marea agitată de călători și hamali, netezindu-și cam intempestiv calea. Dispare subit (înghițit) în mulțime.

Eminescu (căci el strigase *România liberată*) îl urmărește o vreme cu privirea, încercând să-și amintească dacă l-a mai văzut undeva. Se convinge că nu e baronul Von Mayr și nici Lachman (agent austro-ungar), umbra lui din București. Apoi, de parcă toată istoria (întâlnirea cu bătrânul) l-ar fi costat și ultima brumă de energie pe care o mai avea, se sprijini de brațul lui Chibici. Răspunse scurt și mașinal la salutul lui Popasu care-i așteptase la gară, întâmpinându-i pe peron. Căutătura ciudată și curioasă a bătrânului domn i se lipise parcă de haine, înfingându-i-se în carne ca o presimțire rea. Se uitase la poet ca și cum ar fi încercat să pătrundă până în străfundurile inimii acestuia. O asemenea privire lasă urme adânci. În fața gării, Popasu și amicul Chibici tocmiră o birjă cu loc pentru bagaje și cufere, cerând birjarului să-i ducă la azilul lui Schlager. Aici nu găsiră niciun loc liber. Atunci Popasu sugerează casa de sănătate a lui Leidesdorf din Ober-Döbling, despre care îi scrisese și domnului Maiorescu (unchiul său), trimițându-i un prospect de prezentare. Este cu mult mai scump la institutul lui Leidesdorf (150 florini pe lună) decât la azil, dar fiind vorba despre Eminescu, protectorii săi nu-și pun problema cheltuielilor. Birja o porni la trap ușor înspre Döbling.

Vederea noilor priveliști îl învioră pe poet, scoțându-l treptat din amorțeală (uită de bătrânul domn). Copitele cailor, lovind ritmic caldarâmul de piatră, îi trezire în suflet un ecou îndepărtat și familiar. Traversaseră aproape toată Viena. Viena studenției sale (dar ce mult se schimbase!). N-o mai recunoștea. Stăruie să meargă cu geamul de la cupeu lăsat și, aplecându-se mult, cu capul și cu mâinile înafară, se expuse cu nepăsare și exaltare aerului friguros al dimineții de noiembrie. Își flutura mâinile, salutând fără osebire toate femeile care treceau în acea clipă pe bulevard (nu și pe bătrânul domn din gară pe care, din când în când îl întrezărea pe

stradă îșindu-se sprinten, ca un titirez, printre trecători). Pe toate (pe respectivele femei) le iubea deopotrivă. Chipurile lor fugare, curate și sănătoase, îi pătrundeau adânc în inimă, emoționându-l. Unele femei, mai îndrăznețe, făcând parte dintr-o categorie socială ușor de identificat (slujnicele) îi răspundeau amuzate la saluturi. Acele femei (mai sus pomenitele slujnice) primeau în dar și bezele. Dacă s-ar opri cupeul, poetul nostru ar putea face chiar și mai mult pentru ele. De pildă, conform uzanțelor, o plecăciune adâncă. Pe bătrânul domn l-ar întreba de ce îl urmărește (dacă s-ar opri cupeul).

Cupeul se oprește, după o oră, numai la destinație: Ober-Döbling, Hirschengasse, no. 71, Privatheilanstalt. Sanatoriul e situat în parcul de la capătul străzii Hirschen, pe o ridicătură de pământ care domină oarecum împrejurimile. E o clădire impozantă, de două etaje. Slujitoarea, cu un aer sever de gardiancă, îi introduce în salon. Politicos, le spune vizitatorilor să aștepte. Pentru moment, domnul doctor este ocupat în laborator, dar îi asigură pe cei trei domni că îl va anunța imediat de sosirea noilor clienți. Până atunci, îi roagă să se facă comozi. Eminescu mulțumește și face o plecăciune. Într-o explozie afectivă spontană, îi trimite slujnicei o sărutare din vârful degetelor. Dar aceasta, obișnuită cu pacienții domnului doctor, adoptă o ținută demnă și o atitudine profesională (sic!). Înclină țeapăn din cap și iese (fără să zâmbească). Comportamentul neprietenos și rigid (scorțos) al femeii îl indispuie pe Eminescu (care face o strâmbătură, mai-mușărindu-i ținuta). Ce zgripțuroaică!

Apoi, potolindu-se, se așază într-unul din fotoliile aflate în încăperea de primire. Pe o măsuță alăturată fotoliului, poetul observă ziarele de dimineață așezate corect, împăturite în așa fel încât să se vadă bine titlul și data apariției. Citește fără efort: *Neue Freie Presse*. *Morgenblatt*, *Messenger de Vienne*. Trăiește o stranie senzație. Totul în jur i se pare familiar: gazetele, cerneala, scrisul cu caractere gotice, hârtia, cuțitul de tăiat (cu mâner de argint),

biblioteca care acoperă aproape în întregime un perete al încăperii, cărțile în ediții de lux (despre sistemul nervos), ferestrele înalte (cu privire spre dealurile Vienei). Toate acestea i se par, în mod nelămurit, cunoscute, dar nu în sensul că ar mai fi fost vreodată aici, ci, în sensul în care, cu oarecare efort de gândire, poate evalua și percepe, cât de cât corect, fiecare obiect luat *separat* din ceea ce vede în jur (gazetele, cerneala, scrisul cu caractere gotice, hârtia, cuțitul de tăiat cu mâner de argint, biblioteca, cărțile în ediții de lux, dealurile Vienei). Dar ce relație există între toate acestea și ce cantitate de cuvinte e necesară pentru a înțelege cum se întrepătrund între ele și se conjugă lucrurile (cuțitul cu gazeta, gazeta cu titlurile anunțate, titlurile cu ziua de azi etc.), nu știe. E ca și cum ar vedea totul (gazetele, cerneala, scrisul cu caractere gotice, hârtia, cuțitul de tăiat cu mâner de argint, biblioteca, dealurile Vienei) printr-un vâl transparent sau printr-o bucată de sticlă afumată. Ca într-un vis nelămurit. Nu știe unde se află și de ce.

Aceasta e o gazetă, nu? *Neue Freie Presse. Morgenblatt*? Dincolo e marea. Marea?! Gazeta o văd, dar marea? Nu mai știu. Văd și cuțitul de tăiat cu mâner de argint, văd biblioteca, cărțile etc., dar marea nu. Nici vapoare nu văd (cel puțin din acest fotoliu fără perspectivă). În schimb, văd gazeta, cuțitul de tăiat hârtie și?, și o vază cu crizanteme albe (n-o văzusem înainte). E ca și cum aș ști perfect toate cuvintele unei limbi (albaneza), fără să le pot lega între ele (cuvintele). Fără să cunosc gramatica (albaneză) și fără să cunosc regulile de compunere a limbii (sintaxa). La ce-mi servește dacă nu înțeleg nimic? Avea senzația că ceva îi scapă, ca în vis, când, pierzând controlul asupra evenimentelor, întrevezi în evoluția acestora o ordine răsturnată, surprinzătoare și bizară. În mod normal, granița dintre vis și realitate este ceva de la sine înțeles și neproblematic ca, de exemplu – un exemplu banal – trecerea de la noapte la zi. Se face pe nesimțite și fără durere. În mod normal.

Dar marea? Unde-i marea? Unde-i marea, frate Chibici? Chibici, scărpinându-se meditativ în barbă, se plimbă prin încăpere, oprindu-se în dreptul ferestrelor înalte. Nu vede marea. Nici nu se străduie să vadă vreo mare fiindcă *știe* cu certitudine că la Viena (în centrul Europei) nu există nicio mare de văzut. Din când în când, schimbă câteva cuvinte în șoaptă cu Popasu (oare ce-și spun?).

De aici *nu* se vede marea, Eminache, nu e nicio mare în Austria! Dar unde suntem, frate Chibici, de nici marea nu se vede din pustiul ăsta? Suntem la Viena. Se văd dealurile Vienei și, în zare, Dunărea. Dunărea albastră. Viena?! Dunărea?, meditează Eminescu. Hmmm. E un început. Orice fluviu se varsă într-o mare, nu? Așadar, dacă te uiți bine de tot (în politică, vreau să zic), vezi toată Dunărea, de la Viena până la Galatz. E însă nevoie de multă imaginație diplomatică ca să vezi, tocmai de la Viena, gurile Dunării și să-i determini și pe alții să le vadă (Comisia Europeană, Marile Puteri etc.). De ce taci, frate Chibici? Europa are nevoie de liniște, Eminescule! *Europa braucht Ruhe*.

Chibici se plimbă tăcut prin încăpere, îngândurat (Ce idee, să vadă marea, săracul!). Pare foarte obosit (din cauza călătoriei cu trenul). Popasu, plictisindu-se, cântări dintr-o privire gazetele, apoi, după oarecare ezitare, alege una din teancul de pe mescioară. Se instalează într-un fotoliu și desface gazeta, aparent, la întâmplare. Poetului i se pare că recunoaște ceva în aspectul gazetei, un ceva nelămurit, fiindcă simte numai la vederea titlului (*Neue Freie Presse. Morgenblatt*) cum un scurt fior îi traversează inima, străfulgerându-l. E convins, într-un fel inexplicabil, că acea gazetă trebuie să aibă vreo legătură intimă cu viața sa de dinainte. De dinainte de începerea visului, evident. Repetă de câteva ori în gând: *Neue Freie Presse. Morgenblatt*. Dar exercițiul forțat și duros de aducere aminte nu izbutește (efortul fiind mult prea mare).

Cu toate acestea (pierderea memoriei), își simte mintea, într-un mod misterios, clară și limpede, ușoară. Ușoară, în sensul în care povara trecutului nu mai este o povară, iar lucrurile exterioare, provenind din trecutul nu prea îndepărtat (epistatul de moșie de la doctorul Șuțu, doica, studentul, bulgarul Hristo Botev, băile obligatorii, călătoria cu trenul, gazeta, cuțitul de tăiat etc.) l-au lăsat complet indiferent și rece. Ce bucurie, în sfârșit! – să trăiești așa (indiferent și rece).

Numai că, în mintea lui își face loc, din când în când, un gând vag și nedefinit, stârnindu-i în suflet o suferință neputincioasă, paralizantă. E ca și cum unui surd din naștere i s-ar fi făcut deodată dor de muzică (despre care nu are nicio idee) doar la vederea trecerii pe stradă a unei fanfare. Gazeta pe care o răsfoiește Popasu e tocmai fanfara care trece pe stradă prin dreptul surdului. Încercând să se stăpânească, poetul își reprimă cu greutate dorința de a sări asupra gazetei din mâinile lui Popasu și chiar de a face mai mult decât atât, bunăoară, înhățând-o, s-o miroasă, s-o guste cu vârful limbii, pagină cu pagină și s-o înghită. Nu face asta. Știe deja (a învățat la sanatoriul doctorului Șuțu) că unele porniri, chiar dacă provin dintr-o dorință excesivă de sinceritate și adevăr, nu sunt neîndoios considerate, de restul lumii, și normale.

Gazeta pe care Popasu o ține în mâini reprezintă o cheie. O posibilă cheie de descuiat ușa de care se izbește mereu. Până și în somn. Dincolo de ușă (o ușă interioară) cineva îl așteaptă cu răsuflarea întretăiată. Nerăbdarea celui alt o trăiește ca pe o nouă angoasă. În fața ușii închise, se simte părăsit și neajutorat. Ar avea nevoie de un sprijin (Chibici?), care să nu fie mincinos și grav, de cineva care să descuie ușa și să-l ghideze afară din vis și confuzie, de cineva care să-i spună cum stau lucrurile și să-i spulbere temerile (Popasu?). Popasu citește din gazetă. *Neue Freie Presse. Morgenblatt.*

Într-o corespondență din *Neue Freie Presse* se spune. Poetul vede, de la oarecare distanță titlurile (le testează imaginar cu

vârful limbii), descifrează fragmentar câte un cuvânt: *Delegationen, zwischen, Neutralität, Bulgarien oder, Kleine Kronik*, Marea conspirație! Când antisemitismul e la ordinea zilei în Germania, Austro-Ungaria și Rusia. *Non idem est si duo dicunt idem*. Nu mai simte nimic. Adoarme și visează.

2, Ca auditor extraordinar, *außerordentlicher*

al Facultății de Filosofie de la Universitatea vieneză, studentul Eminescu avea deplina libertate în a-și alege profesorii și cursurile. Audiază prelegerile profesorilor Robert Zimmermann (filosofie și estetică), Karl Sigmund Barach-Rappaport (filosofie), Theodor Vogh (metafizică), Rudolf von Ihering (drept roman), Heinrich Siegel (istoria dreptului german). Urmează și cursuri de filosofia dreptului (Lorenz Jacob von Stein), de economie politică, de statistică, precum și de fiziologie și anatomie microscopică (Ernst Brücke) sau anatomie descriptivă și topografică (Joseph Hyrtl).

E foarte limpede: curiozitatea intelectuală a tânărului student nu cunoaște margini. Înformetat, ar gusta ceva (totul) din meniurile mai simple sau sofisticate cu care îl îmbie Viena. *Kaisersemmel*, cârnaț vienez sau rață la cuptor umplută cu smochine. *Linzer* sau tort de înghețată cu fructe exotice, păstrate în sticle cu lichior arămiu. Greu de ales. Alege: filosofia, regina neîncoronată (mamă) a tuturor științelor. Adică totul. Se consideră că științele sistematice, precum și cele descriptive, au fost cândva părți ale filosofiei *cam în modul în care într-un embrion sunt cuprinse idealiter brațele, ochii, creierul, întreg organismul viitoareii ființe, precum într-o ghindă se cuprind ramurile viitorului stejar*. Natura originară a embrionului (filosofia dintâi) nu se mai cunoaște, deoarece, prin dezvoltarea sa ulterioară (îndepărtându-se tot mai mult de origini), au luat ființă noi și variate științe (matematica, geometria, astronomia etc.). În această ordine de idei (a evoluției științelor),

unii (sceptici și ironici) cred despre cugetarea filosofică că nu și-ar mai avea rostul. La ce bun? Dracul, când n-are nicio treabă, își cântărește coada, iar omul lipsit de ocupație face filosofie. Dar un drac care n-are treabă (oamenii sunt la slujba de duminică, de exemplu), răstimp în care necuratul își cântărește coada (evaluându-și puterile) este mai eficient decât unul care aleargă mereu fără folos (cârciumă-intrarea în biserică, intrarea în biserică-cârciumă, iatac-intrarea în biserică, intrarea în biserică-salon). Tot așa, când omul înzestrat de natură cu o *porție suplimentară de creieri* n-are de lucru (nu e nevoit să muncească pentru hrană și nici nu-și umple timpul cu ocupații nefolositoare: cârciumă-intrarea în biserică, intrarea în biserică-cârciumă, iatac-intrarea în biserică, intrarea în biserică-salon), atunci *filosofează, producând ceva din puterea minții sale*. Mai precis, se ține de știință (nu de dame), de literatură (nu de beție), de arte (nu de jocuri de noroc), se înțelege! Pentru că filosofia, cu toată aparenta ei inutilitate, este știința (regina) care așază ființa lumii în noțiuni spre a căror stabilire, judecata, domnule Kant, nu se servește de altă autoritate decât de a ei înseși. Deci filosofia! Meniu complet:

Semestrul de iarnă 1869/70: *Practische Philosophie* (Luni, Marți, Miercuri, Vineri și Sâmbătă de la 10 la 11), *Geschichte der Philosophie* (Luni, Miercuri și Vineri de la 5 la 6 p.m.), *Philosophische Prinziplehre und historisch-kritische Einleitung in die Philosophie* (Marți de la 5 la 6 p.m.), *Einleitung in die Philosophie mit Zugrundelegung des ersten Buches der aristotelischen Metaphysik* (Joi și Vineri de la 9 la 10) etc.

Semestrul de iarnă 1871/72: *Institutionen und Geschichte des römischen Rechtes* (Luni, Marți, Miercuri, Vineri de la 11 la 1), *Deutsche Reichs- und Rechtsgeschichte* (5 ore pe săptămână de la 10 la 11, fără indicarea zilelor), *Geschichte der Philosophie. Erster Kursus: Das orientalische und klassische Altertum* (Luni, Miercuri și Vineri de la 5 la 6) etc.

Semestrul de vară 1872: *Geschichte der Philosophie. II Kursus: Mittelalter und neuere Zeit bis auf Kant* (Luni, Marți, Miercuri și Vineri de la 8 la 9) ș.a.m.d.

Din acest program de studii lipsesc trei semestre: vară 1870, iarnă 1870/71 și vară 1871 când nu a fost găsită nicio însemnare despre studentul Eminescu în arhivele Universității. Se va fi întors în țară (din motive medicale?), își va fi completat studiile (medii) la o școală particulară din București? Să fi revenit la Viena abia în aprilie 1871, atunci când a fost ales bibliotecar al societății „România Jună”, intenționând să se reînscris la Universitate în acea toamnă? E posibil ca Eminescu să fi făcut câteva drumuri în țară în vederea clarificării situației sale școlare (îi lipsea o adeverință de terminare a școlii medii), revenind, ulterior, la Viena. Faptul că nu s-a înscris (oficial) timp de trei semestre la Universitate nu confirmă automat presupuziția că, în această perioadă, ar fi lipsit complet din Viena.

Cert este că, în 15 aprilie 1870, îi apărură în *Convorbiri literare*, *Venere și Madonă*, poezie cu care îi cuceri pe junimiștii Iacob Negruzzi și Titu Maiorescu. Studentul de la Viena legă o corespondență cu secretarul Junimii, Jacques Negruzzi. Încurajat de apariția *Venerei*, trimise spre publicare și *Epigonii*. Susține într-o scrisoare adresată lui Negruzzi că lucra la un roman, *Naturi catilinare*. Negruzzi îi face unele observații, sfătuindu-l să evite influențele unui anumit scriitor german Spielhagen. Eminescu îi răspunde că auzise de acel scriitor, dar că nu-l citise (încă). Plecând la băi, în Austria, Negruzzi se oprește la Viena ca să-l întâlnească pe junele poet pe care nu-l cunoștea decât din corespondență. Negruzzi povestește că l-ar fi întâlnit la cafeneaua Troidl (unde altundeva?): *Deodată se deschide ușa și văd intrând un tânăr slab, palid, cu ochii vii și visători totodată, cu părul negru, lung, ce i se cobora aproape până la umeri, cu un zâmbet blând și melancolic, cu fruntea înaltă și inteligentă, îmbrăcat în haine negre, vechi și cam roase*. La cafeneaua Troidl de pe Wollzeille, puteau fi citite

gazetele, circulau veștile din patrie, întâlneai oameni noi, dar exista și avantajul unei cafele negre sau a tutunului, precum și, atunci când nu soseau banii din țară, posibilitatea de a lua pe datorie de la chelnerul Jean.

Când l-am văzut (susține Negruzzi), *am avut convingerea că acesta este Eminescu...* Se făcuse remarcat printre studenții români din Viena. Se recomanda singur (cultură vastă, memorie fenomenală, inteligență remarcabilă, spirit excepțional, caracter integru, talentat, disciplinat, sociabil, deschis, vesel, corect, naționalist, moldovean etc.). Nu lipsea de la ședințele Societății Academice „România Jună” (fusesse unul dintre inițiatorii înființării societății). Nu lipsea de la întrunirile cu prietenii (în jurul lui se adunau munteni, ungureni, moldoveni, bucovineni). Nu lipsea nici de la ciocnitul ouălor roșii de Paști din casa lui Vasile Grigoroviță (funcționar în minister). Nu lipsea nici de la cursurile care îi plăceau (inclusiv experimentele chimice ale lui Nicolae Teclu). Lipsea numai când nu avea bani (când banii din țară întârziiau). Atunci se închidea în casă și citea zile în șir. Fără întrerupere. O ținea numai cu cafele și mezeluri. Uita să se rădă. Sau să-și schimbe hainele. Nu făcea deosebirea între zi sau noapte. Lucra la o traducere din Kant, citea Spinoza, Fichte etc. Scria un roman. Capul îi era plin de poezie. De drame naționale. După ce primea banii din țară, își achita datoriile (cel dintâi lucru), apoi, se primenea, își schimba hainele, se rădea și (radios) ieșea din nou în lume, ba mai împrumuta și altora bani (lui Slavici).

Se cunosc, destul de exact, și adresele (șapte, în total) unde a stat Eminescu în capitala Imperiului. În Dianagasse nr. 3, de pildă, stradă aflată la intersecția altor două, riguros adaptate canoanelor cazone ale arhitecturii habsburgice, Eminescu a locuit sus la mansardă, în toamna plină de evenimente istorice a anului 1870 împărțind odaia strâmtă cu alți doi amici, Samuel Isopescu și Iancu Cocinski. În odaia mică, în care miroase puternic a cafea măcinată, răzbat, din când în când, ecourile roșilor trăsurilor de pe stradă și adie îndepărtat vântul schimbării.

Ni-l putem imagina înconjurat de cărțile cumpărate de la anticari (*bizare și fantastice*) sau împrumutate de către colegii săi de la Biblioteca Universității. Preferă să citească în casă, singur. Ne putem apropia ușor în închipuire (firește), observându-l aplecat asupra caietelor și vrafurilor de cărți, neatent la ce se întâmplă în jur, dezinteresându-se de stropii mici, dar grei de ploaie, care pleznesc insistent și prelung marginile ferestrei (dezinteresându-se și de privirile curioase ale viitorimii). Scrie. Afară, vântul se înverșunează împotriva copacilor bătrâni care străjuiesc biserica, zgâlțâindu-i. Din cauza furtunii și a ploii, în încăpere e aproape întuneric. Poetul nu aprinde lampa. Îi place acest semiîntuneric creator de *tablouri și viziuni sumbre* când *gândire cu gândire se-nșiră* în minte și apoi pe hârtie.

Din când în când, în zarea vreunui fulger rătăcit, urmărește distrat cum se mișcă, zvâcnind ușor, acele ceasornicului din turla bisericii de peste drum. Biserica cu turlă cu tot nu e cu mult mai înaltă decât imobilul în care locuiește studentul. Dacă acesta (studentul) s-ar apleca mult în afară, aproape ar atinge capetele ude, ieșite orizontal, direct din colțurile de ziduri, ale garguilor care străjuiesc turla. În copacii din fața bisericii se-ncurcă hohotind cam isteric vântul. Deodată, din cauza întunericului, sticla geamului de la mansardă devine aproape opacă și se tulbură ca o mare agitată, încețoșându-se. Nu mai vede nimic afară. Un abur ușor, ca iarna, acoperă întreaga suprafață a ferestrei. Studentul întinde mâna și șterge cu mâneca surtucului sticla aburită a geamului. Treptat, în timp ce aburul dispare, pe suprafața umedă se întrevăd imagini mișcătoare pe care poetul încearcă cu greu să le distingă. Pe măsură ce imaginea se clarifică, ca într-o oglindă întoarsă, îi apare în fața ochilor un chip ce pare pictat de un maestru din vechime. *Era frumos – de-o frumusețe demonică*. Scrie inspirat poetul. Un poet ateu, unul din acei îngeri căzuți. *Un Satan frumos, de-o frumusețe strălucită*. Cu o față palidă, muscu-loasă, expresivă. Îi cercetează atent trăsăturile. Dar, fixându-l cu

atâta insistență, îi e teamă să nu dispară în aburul înnourat din care s-a ivit. Înnourat. În-nour. Nour. Sau să se trezească și să-l mustre. Îi urmărește fruntea senină (rece) ca și cugetarea unui filosof. Iar asupra frunții, asupra frunții, ce? Se zburlea cu o genialitate sălbatecă părul său negru strălucind. Chipul din oglindă se mișcă încetișor ca și cum, știindu-se privit, s-ar fi trezit dintr-un somn prelung. Poetul își apropie și mai mult fața. La fel face și chipul reflectat în geam. Ochii săi mari, căprui, ard ca un foc negru sub niște sprâncene mari și stufoase. Iar buzele. Buzele?! Ce-i cu ele? Strâns lipite și vinete. De-o asprime rară, ca și cum ar tăia în fășii aerul pe care-l respiră imperceptibil. Fața poetului e atât de aproape de cea a chipului din oglindă încât are senzația că îi poate auzi respirația. Soarbe cu nesaț acea respirație ca pe o sărutare neîntâmpnată. Se înfioară. Inima îi tresare ca de-o atingere vrăjită și interzisă. Își simte buzele arzând. S-ar lăsa voluptuos în beția acelei sărutări, dar chipul din oglindă se mișcă brusc, începe să țopăie și să râdă batjocoritor. Îl amenință cu degetul strâmbându-se. Ce-i asta?, gândi poetul. Eu mă uit serios și el râde. Eu râd și el se uită serios. Eu îl fixez aspru și el începe să mă amenințe. Visez? Scriu? Studentul apucă strâns măneca surtucului și începe să șteargă cu hărnicie sticla din geam. Dar chipul reflectat acolo nu dispare. Dimpotrivă. Bătându-și joc de străduințele poetului, râde. *Un răs satanic, nebun.* Ceee?, murmură poetul, trăgându-se îndărăt. Pe măsură ce se îndepărtează de geam, chipul din oglindă crește în dimensiune, amenințând să iasă în afară. Ieși dar, – zise el! Să vedem cine-i marchizul Bilbao, eu ori tu! Marchizul Bilbao?, se întreabă poetul. De unde a apărut acest marchiz? N-am mai auzit de el. Ține minte! O să auzi!, rosti din oglindă chipul. Te vei lupta cu el, cu spade lungi. Doi spadasi serioși și iuți. *Trăsură cu trăsură*, același om ce se luptă cu el însuși. Dacă ar cădea unul dintre ei, nu s-ar ști care dintre ei cade. Umbra din oglindă începu din nou să râdă. Un răs ca de femeie: dragăstos și cald. Grijuliu ca vocea mamei: *Cată să nu-nnebunești, Toma!* Voluptuos și plin

de dorinți. Îmbietor! *Iubitul meu! Ce frumos ești tu în astă-seară. Părul tău pare a fi de eben și ochii tăi diamanți negri!* Cine? Eu?, se miră poetul, bucurându-se în sinea lui. *Poesis!* Pentru Dumnezeu, împlă între oameni, până ce ei nu vor începe a crede că ești nebun. Între oameni!, repetă poetul, scuturându-și pletele. Dar Toma?! Cine e Toma? Cu mine vorbești? Cu tine, îi zâmbește din oglindă chipul înseninat al studentului.

Ewig ist nur das Immerdaseiende, scrie poetul, punând în cuvinte, extrem de precise, inexprimabilul din lucruri, *Etern este tot ce este întotdeauna de față. Nu ce-a fost, căci au fost stări, nu ce va fi, căci vor fi iarăși numai stări.* Într-un *Fragmentarium* își adună toate impresiile legate de cele citite. *Ideea dumnezeirii s-a născut din negație*, va scrie, *din ceea ce nu este spiritul nostru – atotștiutor; din ceea ce nu este brațul nostru – atotputernic; din ceea ce nu este viața noastră – infinită; din ceea ce nu este sufletul nostru – ubiguu.*

Afară începe să se însenineze. Treptat, prin geamul oblic, îngust, studentul întrevește acoperișul clădirii din față și, îndreptându-și privirea, puțin înspre dreapta, semeță, turla neclintită a bisericii. Nu mai plouă, dar mici stropi de ploaie se preling ușor, alungindu-se, pe sticla ferestrei. Copitele cailor de la o trăsură, bătând ritmic pe caldarâm tulbură tăcerea adâncă de după ploaie. Pe masa poetului, în neorânduială, zac cărți deschise și, chiar în fața lui, un caiet alb cu linii. Pe vârful peniței, aruncată neglijent între filele caietului, cerneala s-a uscat demult. În punctul în care vârful ascuțit al peniței atinge foaia albă, o mică floare de cerneală și-a deschis petalele. Visător (poetul) își întoarce privirea, lăsând-o să alunece pe perete, dând impresia că cercetează cu luare aminte geometria florală a tapetului vechi, studiind-o, ca și cum acolo, în liniile stilizate și decolorate ale florilor, s-ar găsi imprimat secretul universului sub forma unei ecuații unice. *Între oameni.* Își lasă capul pe masă. Între cărți. Visează.

3, Mă recomand, dr. Obersteiner!

Mic, slab, neprezentabil, încă tânăr. Corect îmbrăcat (ca orice doctor vienez). Specialist în anatomia și patologia sistemului nervos. Consilier aulic și profesor universitar. Apoi, dr. Leidesdorf! Marele stăpân și socrul celui dintâi. Mers greoi. Poartă perucă. O perucă care din cauza unei mișcări anterioare, neatente, îi stătea puțin într-o parte. Herr Doktor! Herr Popasu! Herr Kibici! Își dau mâna ceremonios. Bătrânul domn din gară, ițindu-se în spatele lor (cu jobenul, neobișnuit de înalt, pe cap), nu se prezintă. Poetul îi privește din fotoliu, urmărind, mai ales, mișcărilor caraghioase și sprințare ale bătrânului domn. Cei doi (bătrînul domn și Eminescu) se întrec în maimuțări (ca doi copii cărora adulții, preocupați de discuțiile lor, nu le dau nicio atenție). Din când în când, domnul cu joben, fluierând ușor un fel de marș vesel (de data asta poetul îl auzi deslușit), indică cu bastonul înspre cei patru bărbați (Popasu, Chibici, Obersteiner și Leidesdorf) care discută despre poet și despre starea acestuia. Marea conspirație. *Privat-Heilanstalt von Prof. Obersteiner Wien, Döbling. Auszug aus der Krankengeschichte des Herrn Eminescu Michael.*

În privința diagnozei de la București... Hmm. Iată cum stau lucrurile: pacientul a dus o viață spirituală extenuantă și un stil de viață cam dezordonat. Este unul dintre poeții români cei mai valoroși (în germană: *Er gilt als einer der hervorragendsten rumänischen Dichter*). În ultimele șase luni de zile s-a complăcut într-o

viață dezorganizată (dezordonată)*. Se știe: gazetărie la *Timpu* (de dimineața până seara, era foarte conștiincios în privința slujbei), apoi, acasă (în chirie la Slavici), continuând să scrie până noaptea târziu (stătea cu lampa aprinsă și se plimba prin cameră, fapt ce-l înnebunea pe prozatorul ardelean care, iritat, nu putea dormi). Consum excesiv de cafea marghiloman. Marghiloman?, întrerupe herr Doktor, accentuând nemțește cuvântul *marghiloman*. Adică, cafea turcească, herr Doktor, fiartă cu rom sau coniac. *Ja! Ja! Cognac? Hmm*. Apoi, domnule doctor, exces de tutun și de alcool! Nopti nedormite, petrecute în birturi (la Enache), cafenele (Ote-teșteanu, Capșa etc.) și grădini de vară (Waldemar). Nu s-a hrănit corespunzător (sănătos). Cum n-a avut o femeie lângă dânsul, ca să se îngrijească de sufletul lui (s-a certat și cu Veronica), uita de multe ori să mănânce și să plece acasă ca să se odihnească! Să-și primenească hainele! Să-și pună guler (da, umbla fără guler la cămașă). Cravată? Fără cravată... Hmm! Doamna Slavici? O cătană, domnule, nu alta! Și servitoarea? Safta? O servitoare, domnule. Ce să te aștepți?!

Alternarea perioadelor de depresie cu cele de excitație intensă s-a succedat alarmant în ultimele luni (de dinaintea declanșării bolii). Dar noi (domnul Maiorescu) nu credem că această viață i-a cauzat nebunia, ci, în fine, germenii de nebunie înăscuți a cauzat această viață. În plus, domnule doctor, e oare posibil ca boli mai vechi (venerice?) să recidiveze? Hmmm! Prietenii lui (domnul Maiorescu *and comp.*) mai cred și în existența unei predispoziții ereditare înspre această afecțiune de natură nervoasă (manie). Domnul Maiorescu susține că, dacă a înnebunit Eminescu, cauza este exclusiv internă, înăscută sau ereditară. Cei

* În ultimele luni, Eminescu, a devenit tot mai sumbru, cu nervii de tot aprinși din pricina hărțuierilor din redacția *Timpu*. Era într-un fel infuriat de mizerie, de lipsa banilor, ascunzându-se ca un melc în casa lui, ca un urs în bârlog... Nu avea nici un prieten cu care să-și împartă clipele astea rele. Pe deasupra, se certase și cu Veronica. Sursa: Ciobanul

care cunosc, domnule doctor, datele din familia lui Eminescu știu că la doi frați ai săi a izbucnit nebunia înainte ca *morbul* să se declanșeze. Ar fi o explicație, nu? A fost tratat de către doctorul Șuțu, dar nu s-a constatat decât o vagă ameliorare a stării sale. De aceea, s-a decis să-l aducem la Viena.

Deocamdată, doctorii vienezi (precauți) nu se pronunță. Preferă să pună singuri diagnosticul, după ce îl vor consulta (pe pacient) și vor urmări atent evoluția stării acestuia. La noi va avea parte de cele mai bune îngrijiri, îi asigură doctorul pe cei doi însoțitori ai pacientului. Va fi ținut sub observație, urmând ca toate rezultatele analizelor să fie comunicate celor în măsură să le cunoască. Perfect! Vi-l lăsăm în grijă! Fiind prea obosit din cauza drumului, Chibici refuză politicos invitația de a vizita Institutul (pentru a-i evalua standardele), dar nu se îndoiește că Eminescu va fi tratat aici cum se cuvine. A auzit numai cuvinte de laudă despre Institutul Ober-Döbling, știind că acolo erau internați exclusiv pacienți provenind din familii aristocratice sau din familii cu un venit corespunzător. Un asemenea amănunt recomandă de la sine o instituție. Doctorii discreți, la adăpostul secretului profesional, dau amabil din cap. Nu pot dezvălui numele pacienților, dar sunt convinși că informații despre prezența acestora (unii dintre ei persoane publice, binecunoscute) au depășit demult zidurile institutului, confirmându-i și întărindu-i renumele.

Popasu și Chibici își iau rămas-bun. Eminescu, supărat că-l lasă acolo, nu le răspunde. Îi roagă din priviri (cu lacrimi lăuntrice, fierbinți) să intervină. Dar cei doi compatrioți au ajuns deja la ușă, își strâng mâinile (Popasu cu Leidesdorf, Obersteiner cu Chibici și invers). Atunci, poetul (profitând de neatenția acestora), se repede, în sfârșit, la gazetă, o mototolește și, cu gesturi iuți, o vără în gură. Chibici aleargă la el, încearcă să-l liniștească, străduindu-se cu greu să smulgă gazeta dintre dinții poetului. Îl ajută și Popasu, care-l imobilizează cu mâinile la spate. Între timp,

în încăpere, își fac apariția doi infirmieri. Pacientul e predat în mâinile acestora cu instrucțiuni precise din partea doctorului. O bucată de hârtie din gazetă s-a lipit de cerul gurii poetului. Gustul cernelii îl amețește. Întrevede, ca prin vis, încăperea redacției din strada Regală și colțul de masă unde obișnuia să facă corecturile înainte ca băiatul să alerge în tipografie cu manuscriptul. În semi-obscuritatea și fumul gros din încăpere se aude o voce. E vocea lui Caragiale care tocmai îl lămurește pe Slavici că, înainte de pronumele *care* se pune virgulă, iar înainte de *ce* nu se pune decât fiind subordonata dreaptă. Poetul ascultă atent explicațiile dramaturgului (responsabil cu sintaxa), pregătit să sară atunci când acesta ar face vreo greșeală. Dar Caragiale nu greșește. E prea deștept. Unul ca el nu greșește. Suntem cum am fost și teamă mi-e ca nu cumva tot așa să și rămânem.

Delirien, verschiedenartige Halluzinationen, Schlaflosigkeit, aggressives Benehmen, Vocificationen. În sanatoriul doctorului Souzo (aufgenommen?) a fost tratat cu Vesicatoren, băi reci, cloral, morfină, iodură de potasiu. Starea i s-a mai ameliorat, persistând doar delirul. Sfânt delir! Es besserte sich nach und nach die heftige Aufregung, doch blieben die Delirien fortwährend.

Lumea nu este un vis! Păcat! Dacă ar fi un vis, am putea să coordonăm șirul fenomenelor temporale așa cum am vrea noi. Adică să călătorim în trecut. De exemplu, să trăiesc în epoca lui Alexandru cel Bun. Să mă pierd în infinitatea sufletului meu până în acea fază a *emanațiunii* care se numește epoca lui Alexandru cel Bun. Teoria ecuațiunii universale: Cei trei termeni sunt pururea timp (t), spațiu (s), cauzalitate sau mișcare (m) prin urmare toate formulele aceste [între nouri și-ntre mare/ zboară păsări călătoare] vor fi $t+s+m=t+s+m$ sau mai bine $xt+xs+m=t+xs+xm$. Orice accelerare de mișcare scade în timp, sporește spațiul. Când unul din termeni crește, celălalt scade în mod proporțional. Câteșitrei sunt într-o eternă ecuațiune. Ecuațiunea universală. Robert Mayer. Tyndall. Fizician englez. *Head a mode of motion*. Delir! Eu sunt Barbu Lăutarul....

Status und Decursus der Krankheit: [2 November 1883] Dezo-orientat la maxim, vorbește și cântă incontinuu. Denumeste diferite persoane tot cu aceleași nume: Regele Norvegiei, Regele Iudeilor, Heinrich Heine, Împăratul Chinei ș.a.m.d.. Din ce în ce mai nervos. Bate în uși. Gelegentlich aufgeregter, schlägt an die Thüre.

Mi-e foame! Dați-mi să mănânc! Pentru Dumnezeu, dați-mi ceva de mâncare! Zău că mi-e foame! Unde e lista de meniu? Chelnerul i-o întinde. Poetul, aruncându-și din când în când privirea peste listă, îi explică băiatului ce să-i aducă. Acesta, conștiincios, își notează totul pe o fițuică. Stă la masă în birtul lui Enache (lângă Ministerul de Interne). Ieșise singur de la redacție, din Calea Victoriei și, fiindcă nu mâncase nimic toată ziua, intrase la Enache. Îi lăsase pe membrii adunării generale a clubului conservator (care-și aveau sediul în aceeași clădire cu redacția) discutând aprins (încins) asupra noului program al partidului referitor la reorganizarea acestuia și la introducerea de noi statute. Noul program, propus de Juna dreaptă (Carp, Maiorescu, Th. Rosetti etc.), stârnise vii discuții în tabăra veche a belferilor. Ecoul polemicilor se auzise până în redacție. Din câte își dăduse seama Eminescu, frunțașii din generația de la 1857 (care nu mai erau în ton cu noile timpuri) se împotriveau schimbărilor propuse de mai tinerii junimiști. Eminescu era conștient că, în acea seară, odată cu soarta partidului, se va decide și soarta lui. Era o noapte frumoasă de noiembrie (stele umezi tremurând pe boltă, noapte albă cu lună etc.). Și un frig îngrozitor.

După plecarea chelnerului, încep să râdă. Un amic, de la o altă masă, se apropie de gazetarul de la *Timpul*. Îl întreabă de ce râde cu atâta poftă. Poetul îl invită să șadă și îi explică cauza veseliei subite. Când am fost la via lui Creangă, de lângă Iași (ochii îi râd, fața i se luminează), când am fost la via lui Creangă, ce crezi că ne-a adus la dulceață? Apă rece, domnule Eminescu! Nu așa se obișnuiește? Poetul râde. Râde cu mare poftă. Apă rece? Nici vorbă, domnule! Ne-a adus o oală cu vin! Ha! ha! ha! Și s-a

pornit pe un râs de nu se mai putea opri. O oală cu vin! Ha! ha! ha! Chelner! Chelner! Aștept consumația! Unde ești? Bate în uși. Mi-e foame! Și o oală cu vin! Viiiin! Și, apoi, mă călugăresc*.

După atâta tratament (*care, fie vorba între noi, nu costă decât în mâncare puțină, proastă și în reclusiune*), atunci când te trezești, când organele încep din nou să funcționeze normal (aparatul digestiv) și să se pună în mișcare, e nevoie de hrană. De cât mai multă mâncare. Chelner, nu vii odată? Țasta e semn bun, nu? Herr Doktor? Că am poftă de mâncare. M-am îngrașat șapte kilograme. Asta e semn bun, semn că boala intelectuală mi-a trecut și că mintea începe din nou să funcționeze. Ca un ceasornic. Când îi întorci cheița, desigur. Altfel, nu! Stă pe loc. Devin melancolic și de tot liniștit.

Despre ce doriți să discutăm, domnule Eminescu, îl întreabă politicos doctorul. Despre limba română, bineînțeles. Un fagure de miere, nu alta! Știați, domnule doctor și consilier aulic, că limba română e cea mai veche din Europa? Nu știam, domnule Eminescu. Cum așa? Limba română e urmașa celei dacice, care a fost cea mai veche, de aceea limba română e astăzi cea mai veche. Formidabil, domnule Eminescu. Mi-am dorit să învăț albaneza. De ce, domnule Eminescu? Toate limbile, Herr doktor, câte se vorbesc astăzi în Europa păstrează o seamă de însușiri filologice, care nefiind nici de origine greacă, nici romană, nici slavă, nu pot

* Avea o adevărată obsesie cu călugăria. Îmi propunea și mie să mă călugăresc, el să demisioneze de la *Timpul*, eu de la *Românul* și să ne retragem într-o chilie fiindcă, spunea el, nu suntem făcuți să trăim între lupi. La mănăstire să scriem amândoi letopiseși în care să consemnăm tot ce îndură nenorocitul neam românesc din partea străinilor, pentru ca să se știe cât amar a suferit românul cât a trăit pe acest pământ. Nu putea să-i sufere pe liberali, pe C.A. Rosetti și pe burghezi (toate lepădăturile Orientului), pe cei străini de neam. Îi iubea numai pe boieri și pe țăranii, adevărații români. Dacă dragostea de neam e considerată *reacționară*, atunci, da, Eminescu a fost *reacționar*. Sursa: Arbore

să fi ieșit din senin, ci trebuie să fi fost proprii unui popor care a dispărut acum, trebuie să corespundă c-o realitate etnică care-a existat în trecut.... Numai în limba albaneză ele par a fi cu totul originare și, fiindcă această limbă este totodată cea mai veche din peninsula, putem trage concluziunea îndreptățită... putem trage concluziunea îndreptățită... putem trage concluziunea îndreptățită, că, că, ce spuneam? ă, ă, că limba română care e urmașa celei dacice, care a fost cea mai veche (înrudită cu albaneza), de aceea limba română, un fagure de miere, nu alta, limba română e astăzi cea mai veche (vezi mai sus). Multe puncte de atingere sunt între limba albaneză și cea română. De exemplu, fecunditatea de diftongi (Doppelante). Ha! ha! ha! Fecunditatea de diftongi! Nu-i așa, domnule doctor, că mă descurc binișor? Că mă pot întoarce în țară! La masa mea. La limba mea (care e cea mai veche din Europa, se înțelege!). Limba română! Un fagure de miere, cum altfel? Mi se topește pe limbă. Nu-i așa că mă pot întoarce la cărțile mele, la hârtiile mele, domnule consilier aulic? La masa mea. Să dorm și să visez cu capul pe masă, la malul mării.

4, Îl trezește din visare

mirosul puternic al cafelei negre Mocca fierbând în mașina de spirt. Sau soarele. Afară se înseninase. Plouase? Când? Astăzi? Ieri? *Ewig ist nur das Immerdaseiende*. Să iasă între oameni. Nu are astâmpăr și, după câteva înghițituri de cafea, luate în pripă (care îl frig pe limbă), studentul își pune haina și iese din casă. Se grăbește ca și cum treburi urgente îl reclamă undeva anume. Habar nu are cât e ceasul. Tot ce știe este că *trebuie* să se întâlnească cu Slavici și să reia firul discuției întrerupte în seara precedentă din cauza grabei șirianului de a se prezenta la cazarmă (în gardă se nimerise un sergent al dracului care consemna în raport fiecare minut de întârziere a cătanelor).

Ajuns în fața cazărmii Francisc Josif I (Franz Josef Kazerne), a treia clădire de la Universitate, neștiind prea bine ce să facă (era încă devreme după orologiul Gării), studentul începu să se plimbe în sus și în jos pe cheiul canalului. În curtea cazărmii, din preajma depozitului de muniții, cătanele din regimentul Ramming efectua instrucția militară (*Halb links, Halb rechts*). Slavici (care execută distrat dreapta și stânga după cum răcnește caporalul) sesiză imediat apariția tânărului său prieten și, prin druggii de fier ai gardului despărțitor, îl urmărește cu privirile ori de câte ori (în cursul exercițiului) se întâmplă să fie cu fața către direcția intrării principale. Eminescu, plimbându-se, dă impresia că ar conversa aprins cu cineva nevăzut. Măsoară strada cu pași mari și rari. Din când în când se oprește, plecându-și capul spre stânga,

apoi, jucându-se cu buza de jos pe care o strânge între vârfurile degetelor, își fixează privirile asupra unui lucru fără însemnătate (o piatră din caldarâm, o frunză, un ziar mototolit etc.) dând impresia (unui posibil observator) că respectivul obiect ar fi devenit ținta unor preocupări de o însemnătate absolută pentru acel privitor. În realitate, mintea poetului argumentează, explică, debăte, combate. Lumea adevărată nu e așa cum o vedem noi!

Slavici din Șiria face ochi mari, minunându-se. Cum adică, lumea adevărată nu e așa cum o vedem noi?! Gimnaziul maghiar din Arad (unde am petrecut șase ani), Timișoara (doi ani, căzându-mă cu germana) și, apoi, Facultatea de Drept de la Pesta, spitalul Rokus unde am zăcut șaisprezece zile (și am văzut murind oameni), în sfârșit, Viena, regimentul slovacesc unde îmi fac cătănia, alături de italieni și sârbi din Dalmația (dalmatini), sârbi din Croația, cehi din Cehia și din Slovacia, slovaci din Ungaria etc., exercițiile militare, cehii Bezdek și Bilca, cursurile de la Universitate, cantina, somnul și cursurile de economie cu Lorenz Stein, dreptul cu Glaser, chiar și anatomia, profesorul Hyrtl, cel cu oasele craniului, fiziologia cu Brücke, caporalul *Halb links*, *Halb recht*, caporalul care împarte bucatele, căpitanul sârb etc. Toate astea nu sunt așa cum le văd eu, Ioan Slavici din Șiria? Și de ce?

Cum adică lumea adevărată (lumea prin care am trecut) nu e așa cum o văd eu? Șiria natală (cel mai mare și mai de frunte dintre satele din Podgorie), tata-bătrân (Mihai Fercu, om cu stare și cărturar), tatăl meu blajin, mama căreia și tata îi știe de frică, soră-mea, casa noastră și peste drum casa feldșerului Moldoványi (un armean însurat cu sora medicului italian), casele grofiței Königseg, târgul săptămânal de miercurea, Cumlăușul unde vreau să mă întorc după ce termin cu cătănia și să devin „principal“ (notar) – idealul meu de viață tihnită. Toate astea nu sunt așa cum le văd eu, Ioan Slavici din Șiria? Și Apostolul, Alexandria, Isopia, Corvin (pronunțat ungurește), Zápolya, Batory, Bethlen, Rákóczi,

Thökölyi, poeziile lui Petöfi (*Talpra magyar: hiy a haza!*), Eötvös, Vörösmarty (*Csongor, Tünde* etc.), Kisfalaudy etc.?

Ce??? Mă, ungure! Tu de Mircea cel Bătrân, de Alexandru cel Bun, de Ștefan cel Mare, de Mușatini și de Basarabi, tu de ăștia n-ai auzit? Nu, dar m-am întâlnit în câteva rânduri cu Avram Iancu, când am făcut călătoria la Hălmagiu și de acolo la Vața, la Baia-de-Criș și la Brad. Am urcat pe muntele Găina și l-am auzit pe Avram Iancu cântând din fluierul lui. Avram Iancu? Hmm. Bine, bine, dar de Neculce? De Miron Costin? De Bolintineanu? Cârlova? De Aron Pumnul? Slavici nedumerit (neînțelegând). Nu! Aron Pumnul? Cine e? Cum nu știi? Un mare cărturar este Aron Pumnul! (îi silabisește numele rar). L-am plâns la mormânt, și cu lacrimi și cu versuri. *Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină!* Fostul sufleur își scutură pletele negre pregătindu-se să recite, dar brusc renunță. Aron Pumnul a compus *Lepturarul Românesc*, tipărit chiar aici la Viena, n-ai auzit? Nu! La noi, în Ungaria, unele cărți românești sunt cenzurate. Există o lege care... Și în românește, n-ai citit, mă, șirianule? Oh, ba da. Am citit *Apostolul*, în biserică (tata-bătrân mă privea mândru de la locul lui de cinste, de lângă strana din dreapta). Era lucru mare când se dădea voie școlarilor să citească în biserică *Apostolul*. Toate rubedeniile veneau să ne vadă. Se umplea biserica de lume. Când a venit în vizită canonică episcopul Aradului, pe mine, în compensație că la slujba mare nu m-au ales să citesc *Apostolul*, m-au pus să recit o orăție. În românește, bineînțeles. Cu glas tare, răspicat (după indicațiile învățătorului). Episcopul mi-a dat binecuvântarea arhierească și m-a făcut *citeț*. E ceva, nu? Să fii citeț! Visul meu (și-al lui tata-bătrân) era să ajung diacon, apoi, preot. Am cântat și în corul bisericesc. I-am cântat episcopului *Pre arhiereul nostru*. Acum visul meu e să ajung *principal* sau notar comunal.

Asta-i tot ce ai citit în română, Ioan Slavici din Șiria? *Apostolul*? *Ceaslovul*? Nu! Am mai citit și *Călimdarul*, *Isopia*, *Leonat*, *Arghir* și *Elena*, *Alexandria*. Cărțile românești le aduceau

vostinarii care veneau călare, de la Sibiu, cu desagii plini. Le-am citit pe toate. Cunosc și *Gramatica româno-maghiară* de Moise Bota, prima carte tipărită cu litere pe care am văzut-o. Iar *Mugurul*, o colecție de mari opere (de Iulian Grozescu, Iosif Gallu, M.N. Stănescu etc.) am citit-o din scoarță-n scoarță. Și altceva, șirianule? Ă, ă... un văr al mamei, Sigismund Borlea, mi-a adus o istorie a Romei, o biblie ilustrată și câteva fascicule de Papiu Ilarian. Atât? Păi, cam atât... Dar, cunosc foarte bine istoria Ungariei și literatura maghiară despre care discutam la serbările date de bătrâna doamnă Bohuș (născută Szugyányi), la castelul din Țiria. Fiul ei mai mic, Vladislau (care a umblat prin țări străine, în Egipt și Asia Mică), luase în căsătorie pe fiica lui Görgey, o fată de toată frumusețea, și petrecerile se țineau lanț la castel. Alături de alți tineri, mă invitau și pe mine. *Ió fiu, kár hogy oláh!* Bun băiat, păcat că-i român!, ziceau ei despre mine. Ca să vorbesc despre literatura română, crezi că mă invitau? Nu. Sunt eu mai plăpând, dar călăresc bine (cunosc pusta) și nu mă dau în lături de la vânatoare. Mă descurc binișor la cărți și la biliard, și, dacă trebuie, la serate, știu să dansez și *valțuri*. Cât despre fete, cum încep să le recit din Petőfi, cum mă ascultă cu toatele, cu ochi mari, ca răpite.

Ce?! Te duci la petreceri ungurești, mă șirianule? Reciți din Petőfi? Scrii în ungurește și te căznești să-mi traduci în românește. Tu ești român, nu ungur! Așa mă ceartă și mama, *să nu mă înstrăinez* (tot umblând pe la școli străine și însoțindu-mă cu unguri bunguri)! Ea este de părere că omul să-și petreacă viața cu cei de seama lui (românii cu românii, ungurii cu ungurii, domnii cu domnii, înstăriții cu înstăriții, săracii cu săracii, creștinii cu creștinii) și, dacă se poate, să nu se depărteze de la cuib (din Țiria natală)! Avea dreptate, maică-ta! Ești român, să nu uiți! Ține-te cu românii! Te tragi dintr-un neam însemnat și habar nu ai!, îi explică cu însuflețire poetul. Avem un trecut măreț (Decebal, Traian, Dochia, Mușatinii, ca să nu mai pomenesc de Ștefan) și

un viitor luminos! Îl văd prin seculi (viitorul)! Doar prezentul mă scârbește! Oamenii sunt stricați până-n măduva oaselor și teamă mi-e ca de la *pătura superpusă* (mărul putred), să nu se strice și fondul bun al neamului nostru (restul merelor). În zilele noastre, cei mai mulți sunt stricați, iar stricăciunea se va întinde mereu câtă vreme nu va fi băgat cineva spaima-n oameni cu un bici cu pleasna de foc!

Slavici îndrăznește: Eu cred că toți oamenii sunt buni (românii, ungurii, sergentul din gardă, caporalul care împarte bucatele, fiindcă mă lasă să-mi aleg bucata de carne care-mi place, chiar și căpitanul sârb, negru la suflet, cehii, despre care toți zic că sunt intoleranți și fățarnici și nu te iartă dacă le stai în cale sau i-ai jignit etc.). Toți oamenii sunt buni și vrednici de a fi iubiți. Deși nu l-a citit încă pe Rousseau sau pe Fontenelle (cel cu teoria fericirilor mărunte), Slavici (fecior de oameni cu stare din Țiria) argumentează în româneasca (șirieniasca) lui învățată din copilărie că omul nu e rău de la natură și că o bucată de carne (mai ales când ești tânăr și istovit de manevre) te poate face fericit! Greșit!, izbucnește poetul. Dar mi-e greu să te luminez, șirianule, fiindcă n-ai citit îndestul ca să mă poți înțelege. Petőfi, Eötvös, Vörösmarty, Kisfa-nu-mai-știu-cum nu e puțin, dar nici mult nu e, să ne înțelegem! Trebuie să citești! În românește, franțuzește, germană! Să ieși din lumea mărunță a Țiriei tale. Să înțelegi mai multe ca orice notar din Cumlăuș. Omul nu e rău de la natură! (exclamă ironic poetul, maimuțărindu-și prietenul). Dar știi tu ce va să zică *natură*? Sau *rău*? Cunoști tu sâmburele adevărat al *răului* ca să spui că omul nu e rău? Ai citit câte ceva din *Evangeliei*, ei și?! Cunoști cele opt glasuri învățate de la cantorul Nică Șontorogul și cânti în strană! Ce să spun! Religia e pentru cei mărginiți și pentru cei comozi! Le oferă repaos! Repaosul și tihna minții! Nu te lăsa amăgit de ceea ce vezi (monarhie, împărat, clase dominante, privilegii, politică, religie, stat).

Lumea adevărată nu e cum o vedem noi! Lumea-i umbra unui nor și visul unui dormind. Totul în această lume e *per speculum*

in aenigmate. Dacă încerci să cunoști lumea prin intermediul simțurilor (ce vezi, ce auzi, ce atingi etc.) nu vei izbuti decât aproximativ, fiindcă ceea ce cunoaștem astfel nu este realitatea în existența ei obiectivă, ci *aparența* acesteia, adică felul în care, condiționat de intelect, mijloacele noastre limitate ne-o fac cunoscută. În felul acesta și o râmă *cunoaște*. Lumea nu este decât propria mea reprezentare sau reprezentarea unei râme. *Die Welt ist meine Vorstellung*. Dacă suntem mai inteligenți decât o râmă și grație formelor intuiției de care dispune spiritul nostru (spațiu, timp) și a intelectului prin care stabilim o anumită ordine categorială în fenomene, asta tot nu înseamnă mare lucru fiindcă, oricât de profundă ar fi cunoașterea noastră despre relațiile complexe de timp, de spațiu sau de cauzalitate, între obiectul de cunoscut (râma, de exemplu) și subiectul cunoscător nu există nicio diferență de esență. Ceea ce ne diferențiază este, să zicem, cunoașterea *noțională* sau acea însușire a omului de a utiliza categoriile sau formele specifice ale gândirii, dar, în raport cu eternitatea, atât omul, cât și râma aparțin aceleiași ordini comune, lumii fenomenale. Adevărata realitate este, după cum ne încredințează Kant, inaccesibilă oricărei cunoașteri omenești. Să fim oare condamnați la ignoranță și, moțând în zarea simțurilor, să bâjbâim înlăuntrul zidurilor gândirii fără să ajungem vreodată să cunoaștem în mod nemijlocit esența lucrurilor? Cum să ieșim totuși din cercul strâmt al minții și cunoașterii omenești?, asta-i întrebarea!, izbucnește poetul, fixându-și cu ochi lucitori interlocutorul. Trecutul? Viitorul? Etern prezentul? Care-i relația dintre ele? Să fie Arhaeus? Omul cel veșnic? Slavici tace (el, personal, nu ar dori să iasă din acel *cerc*, orice va fi însemnând acesta: anul 1870, Viena, cazarma, împăratul, creșterii împărățești, studiile de drept și, în viitor, o meserie practică, avocatura, mamă? sau o funcție de notar principal într-un sat bogat ca și Cumlăușul).

Metafizica nu e făcută pentru capete de rând! conchide poetul. Și nici pentru notari sau solgăbirăi. Slavici se rușinează de

uniforma sa de cătană (cap de rând). Da, prietenul lui are dreptate. Metafizica nu e pentru cătanele împărătești. Dar poetul nu se dă bătut. Și totuși, nu poți să rămâi mărginit. Trebuie să citești! Insistă el. Eminescu se înflăcărează, indicând lectura marilor filosofi și înțelepți. Dar când?! Am examen la facultate și, apoi, cu milităria asta..., protestează slab șirianul. O să-ți treci mai ușor examenul dacă faci cum îți spun eu!, stăruie cu însuflețire poetul. E plină lumea de papagali care învață papagalicește!

Cătana Slavici îl observă prin drугii de fier ai gardului de la cazarmă: *Halb links!* Răcnește caporalul! *Nein!* Iar a greșit! *Halb rechts.* Să începi cu Schopenhauer, se entuziasmează studentul la filosofie! Îi lăsăm pe Kant, pe Fichte, pe Spinoza. Începem cu Schopenhauer (*Über die vierfache Wurzel des Satzes vom zureichenden Grunde*), Confucius, Buddha, apoi cu *Dialogele* lui Platon. *Nenorocirea cea mare a vieții e să fii mărginit, să nu vezi cu ochii tăi, să știi puține, să înțelegi rău, să judeci strâmb, să umbli orbecăind prin o lume pentru tine pustie și să fii nevoit a căuta afară din tine compensațiuni pentru munca grea a supraviețuirii.* Ce treabă are viitorul notar din Cumlăuș cu Schopenhauer (se întreabă în sinea lui Slavici), dar, observând înflăcărarea tânărului său prieten și focul aprins din privirea lui, tace, abținându-se de la comentarii. Eminescu are principii extrem de ferme în privința studiului și a culturii, încât nici cel mai înverșunat sau inteligent adversar nu s-ar încumeta să-i combată solidele argumente. În fond, în comparație cu acel instruit bucovinean (cum se recomanda) sau turc (cum îi zicea glumind Slavici din cauza pletelor negre și a tenului smolit) cine era el, șirianul? Abia dacă vorbea românește (mai degrabă *șirienește* decât românește), nici nemțeasca lui nu era prea bună. Se putea mândri că vorbește ungurește (și cam atât). Sau că se căznea să traducă în românește ceea ce scria (gândea) în ungurește. Eminescu avea dreptate: nu e puțin, dar nici mult nu e.

Lumea nu e așa cum o vedem noi!, susține poetul. În înfățișarea ei adevărată, în semnificația ei reală, lumea ne apare ca atare

numai atunci când intelectul, eliberat de voința de a trăi (ceea ce e contrar naturii sale prin naștere), izbutește totuși să se ridice deasupra lumii fenomenale a iluziilor, intuind esența adevărată a lucrurilor. Adică cum?! Adică tu, cătană imperială, deși participi *fizicește* la exercițiile militare (*Halb links, Halb rechts*), să reușești *spiritualicește* să te înalți din curtea cazărmii și să privești în jos, indiferent și rece, să privești înspre tine și camarazii tăi, eliberat de voința egoistă și de individualitatea fenomenală și să contempli lumea în esența ei, nu ca o creație a conștiinței (uniformă, caporal, căpitan, *Halb links, Halb rechts*), ci în mod independent, s-o intuiești, adică, în realitatea ei ultimă, *obiectivă*, eternă. Această lume o vede și o cunoaște Arhaeus. Sau Geniul. E aproape imposibil a cunoaște în acest fel lumea!, protestează cătana. Imposibil pentru oamenii de rând și pentru râme! Eu nu sunt Arhaeus! Nici Geniu. Declară ușor iritat Slavici. Dar poetul nu-l aude. Geniul, explică Eminescu înflăcărat, izbutește să se elibereze de instinctul vieții în care ne ține prizonieri voința de a trăi și, renunțând la reprezentările obiectelor și ale întâmplărilor lumii, să se ridice spre un plan superior al ideilor, de unde contemplă cu maximă detașare și înțelepciune (*Besonnenheit*) lumea. Prin artă și contemplație geniul izbutește să se elibereze de voința de a trăi.

Când Eminescu îi vorbește astfel, până și cea mai dificilă învățătură (împătrita legătură a rațiunii suficiente) i se pare șirianului simplă. Bucovineanul are darul de a lumina lucrurile cele mai dificile, făcându-le pe înțelesul tuturor. Schopenhauer, Spinoza, Confucius, Platon devin brusc o lume în fața căreia, alături de învățatul său prieten, șirianul își pierde sfiala și groaza de a nu o putea pricepe. Citesc împreună Schopenhauer apoi, în franțuzește, traducerea *Dialogelor* lui Platon, *L'Orient pittoresque* (despre budism și confucianism). Cu capul plin de apriori și aposteriori, de empirism și transcendentalism, de imperativul categoric, de Eul lui Fichte, de sufletul platonice, Slavici a intrat și în sala de disecții, căutând, cercetând, încercând să se

dumirească asupra tainelor vieții și naturii lucrurilor. Încetul cu încetul, lumea din jur devine tot mai largă (în revers, cărțile sfinte rămân nedeschise, Siria se micșorează, Cumlăușul rămâne în urmă, Viena asemenea, stagiul militar, cina la cazarmă, disciplina din dormitor, apropiatele examene). În timp ce toate acestea se îngustează, orizonturile cunoașterii, revelate de Eminescu, se deschid în față, nemărginit. Până unde? Se întreba feciorul de oameni cu bună stare din Siria. Și pe care drum să apuc? Între cei doi studenți era o mare deosebire și Slavici o știa bine.

Halb links, Halb rechts! Pe loc repaos! Liber! Trăiască Împăratul! Răsunară în aer glasurile cătanelor istovite de exerciții. Slavici se grăbi să iasă din curtea cazarmii. Se îndreptă cu pași mari înspre prietenul care-l aștepta în stradă. Îl găsi pierdut în gânduri, ușor îndoit de spate, cu capul între umeri și cu mâinile afundate adânc în buzunare. Părea cu totul căzut înlăuntrul lui (cu mâini cu tot, cu cap, cu umeri, cu trup, cu totul) sau într-un abis (totuna). Cătana se sfii să-l întrerupă. Apoi, după un timp, îi atinse umărul. Poetul tresări. Avea aerul cuiva care abia s-a trezit dintr-un somn cu multe și nelămurite vise. Zâmbi recunoscându-l pe Slavici. Se scutură brusc de amintirile neguroase ale visurilor care-i tulburaseră până atunci sufletul. Își luă prietenul după umeri. Să mergem, șirianule!, izbucni el vesel. Avem de pus la cale un Congres! M-am gândit mult. Trebuie să facem un Congres! Un ce?? Un Congres, rosti calm poetul. Unde? Cum unde? La Putna! La mormântul lui Ștefan. Acum e momentul.

5, Dar anul 1870

s-a dovedit a nu fi un moment tocmai potrivit pentru serbări naționale și adunări populare. A fost un an mult prea agitat (din toate punctele de vedere). Franța și Prusia erau în plin război. Armata mareșalului Helmuth von Moltke obținea victorii la Wissenbourg, Wörth și Spickeren. Generalul francez Mac Mahon capitula rușinos la Sedan. Napoleon al III-lea cădea în captivitate. Dar asta nu e tot. În septembrie, Parisul se răscula, proclamând cea de-a III-a Republică. În replică, trupele germane asediau Parisul. În 27 octombrie avea loc capitularea de la Metz. Europa, de la un capăt la altul, fierbea în clocot. Îndărătul aparenței de calm diplomatic și rezervă tactică, Germania, triumfătoare, se consolida (financiar, militar, strategic). Reich-ul se întărea, devenind o mare putere.

Ecoul luptelor pe baricade și mirosul prafului de pușcă revoluționar ajungea și în Principate. Astfel, înflăcărat de idealurile revoluționare care tulburau Europa (în special, Franța), Alexandru Candiano-Popescu declanșa o mișcare antidinastică, proclamând în 20 august, pentru o zi, Republica de la Ploiești. Mișcarea era reprimată de Batalionul de vânători din București, aflat sub comanda maiorului August Gorjan. În entuziasmul general, autorii morali ai mișcării (N. Golescu și Ion C. Brătianu) vor fi achitați de Curtea de juri de la Târgoviște.

În plan științific, chimistul rus Mendeleev descoperea legea periodicității elementelor, creând sistemul periodic. Schliemann

era pe urmele descoperirii Troiei antice. Divorțase de prima soție, recăsătorindu-se cu fata de 18 ani a unui grec. Inspirat de frumusețea tinerei soții, înainta încet, dar sigur, către Troia antică, cetea cea atât de mult râvnită de greci și, măiestrit, cântată, apoi, de Homer. Maxwell definea teoria ondulatorie a luminii, iar Vogel măsoara nici mai mult nici mai puțin decât viteza de rotație a Soarelui, bazându-se pe efectul Döppler-Fizeau.

Eminescu (aflat la Viena), parcurgea cu mare interes titlurile jurnalelor, urmărind mersul precipitat al evenimentelor. *Neue Freie Presse*. Trupele germane asediază Parisul! *Journal des Débats*. Parizienii rezistă eroic pe baricade. S-au refugiat pe colina din Montmartre. Schliemann, fără să-i pese prea mult de cursul evenimentelor politice, se găsește tot mai aproape de împlinirea marelui vis al arheologilor: descoperirea Troiei. Maxwell definește teoria ondulatorie a luminii și Vogel măsoară viteza de rotație a Soarelui. Și Soarele se-nvârte (în jurul axei sale)! O victorie cam tardivă și inutilă pentru Inchiziție. Așa! Și noi, noi românii ce facem? Republică de o zi, la Ploiești! Ce-o mai fi și asta? Să ne deșteptăm! Europa fierbe. Și noi? Acum e momentul să privim în jurul nostru. Unde? Cum unde? Înspre frații noștri români din Ungaria, Bucovina și Banat! Cuprins de beția ideilor care-i vin într-o năvală amețitoare, studentul își schițează pe o foaie de hârtie un viitor articol. *În unire e tărie*. Apoi, încă două: *Să facem un congres* și *Echilibrul*. Le publică (pe rând) în *Federațiunea* din Pesta, cu pseudonimul Varro. Aceste articole atrag imediat atenția autorităților de la Pesta. Se ivesc încurcături. Redactorului Ion Poruțiu i se intentează proces de presă, dar acesta nu divulgă numele colaboratorului care semnase cu pseudonimul Varro. Tânărul student, însă, nu poate admite ca un altul să fie judecat în locul său și își dezvăluie singur identitatea. Poruțiu e achitat, urmând să se deschidă un nou proces împotriva lui Eminescu. Încetineala procedurilor judiciare, precum și statutul de străin al studentului moldovean l-au ajutat să scape de consecințele neplăcute care ar fi putut decurge de aici.

Încep să i se contureze (încă de pe acum) ideile legate de emanciparea românilor din Transilvania. Susține implicarea totală în lupta pentru recunoașterea drepturilor de egalitate a românilor cu restul națiunilor din Imperiu, atacând bazele principiilor constituționale ale dualismului austro-ungar (*o ficțiune diplomatică*). Adică de ce ar fi ungurii mai presus decât românii pentru ca ei (ungurii) să obțină anumite privilegii politice (să fie considerați egali ai austriecilor) etc., iar românii nu? *Căci ce au acești oameni [maghiarii] ca să ne superiorize? Au ei ceva ce noi nu avem? Au ei limbă? Au științe? Au arti? Au legislațiune? Au industrie? Au comerț? – Ce au?* La finalul unei argumentări punctuale (în care poetul atacase virulent superioritatea arogantă a unei coterii politice minoritare maghiare ajunsă la putere) nu putea să se impună decât o singură și irefutabilă concluzie: maghiarii nu au nimic în plus față de români, nimic care să le confere dreptul (superioritatea) de a guverna Ardealul singuri (*limbă, științe, arti, legislațiune, industrie, comerț, nichts!*). Pur și simplu, mai practici, maghiarii profitaseră de conjunctura politică și impuseseră pactul dualist ca pe o formă modernă de asuprire. Dualismul (și austriecii ar trebui să-și dea seama de asta) nu reprezenta decât o modalitate subtilă a ungurilor de dezbinare a monarhiei și de subminare a înseși puterii imperiale.

O monarhie habsburgică unitară, organizată ca o *confederațiune de popoare care să rezolve după principiile tractatului de la Westfalia cestiunea pacinicei viețuiri împreună* reprezenta un ideal politic prioritar pentru românii din Transilvania. *Toate națiunile, scrie Eminescu în articolul „Echilibru”, trebuiesc aduse la valoarea lor proprie, și când vom avea din ele factori reali, neiluzorii, atunce se va putea continua cu înlesnire calculul cel mare și secular ce se numește: istoria Austriei!* Unitatea Austriei este o rațiune care impune respect și obligă: *Toate popoarele sunt setoase de viață proprie, și numai din egala îndreptățire a tuturor se va naște echilibrul (fедераțiune).* Atunci numele „Austria” va fi sinonim

cu „pacea“. Dar pentru recunoașterea politică a românilor din Transilvania era nevoie de implicarea și de susținerea românilor din toate provinciile românești (și chiar a unor presiuni diplomatice la vârf). În ideea afirmării acestei cauze comune, studenții de la Viena mizau pe marea sărbătoare de la Putna, dedicată împlinirii a patru sute de ani de la înființarea mănăstirii de către marele domn Ștefan. Folosindu-se de ocazia sărbătorii, Societatea dorea organizarea unui Congres la care să participe delegații ale românilor din toate provinciile. Dar, din pricina izbucnirii Războiului franco-german (1870), întrunirea de la Putna n-a mai avut loc. Ideea serbării reveni în anul următor, deși entuziasmul inițial scăzu simțitor, mai ales din cauza faptului că bancherul din Brașov (Mureșanu) care păstrase banii Comitetului (5000 florini) îi pierduse la cărți și fugise în America. Pe de altă parte, deoarece situația politică era extrem de agitată, autoritățile imperiale interzisese orice manifestare cu caracter politic.

Serbarea de la Putna avu loc în vara următoare, dar consecințele de ordin politic, la care sperau membrii radicali ai societății sau partizanii ideii de autonomie, nu se produsese. Sub supravegherea autorităților (reprezentate de căpitanul Renei), pregătirea serbării (sculptarea porticului festiv și a arcurilor de triumf, înălțarea cuptoarelor pentru pâine, aducerea cetinii pentru decorațiuni, lucrul la ghirlande și lampioane, pregătirea cu seu topit și fitile a paharelor de candelă, descărcarea de provizii etc.) decurse fără incidente majore. Oaspeții începură să sosească la mănăstire încă din 14 august, fie cu trăsurile (cei din ținuturile învecinate), fie cu trenul până la Hadikfalva, iar de acolo cu căruțele tocmite de către organizatori de prin satele din împrejurimi.

Era pentru întâia oară când români din cele patru colțuri ale lumii se adunau la un loc ca să preamărească numele unui erou al neamului (Ștefan cel Mare). De Ștefan cel Mare ai auzit, mă șirianule? Acum da! Impresionant și fără precedent trebuie să fi fost momentul culminant al serbării, dacă Slavici, rememorându-și

câteva decenii mai târziu ceremonia, avea să recunoască că mulți ochi (inclusiv ai lui, se poate presupune) s-au umplut de lacrimi când corul a intonat imnul:

*Etern, Atotputernic, o Creator Sublime,
Tu dai lumii viață și omului cuvânt,
În tine crede, speră întreaga românie:
Glorie Ție-n ceruri, glorie pe pământ.*

Emoționant a fost și momentul în care colonelul Boteanu, în mare ținută, a pășit înainte și a rostit o scurtă cuvântare. Apoi, îngenunchind, și-a desprins centironul de aur și l-a depus pe mormântul voievodului în numele oștirii române. Tuturor celor prezenți li s-au furișat în ochi lacrimi*.

Serbarea a fost un succes (chiar dacă unii dintre fruntașii bucovineni, ca să nu supere autoritățile, au absentat, chiar dacă nu fuseseră suficiente adăposturi pentru toată lumea, chiar dacă cupatoarele nu pridideau să coacă pâinea pentru oaspeți, chiar dacă Kogălniceanu, la opoziția reprezentantului guvernului austriac, n-a putut fi proclamat președintele adunării, chiar dacă, la final, nu mai existau bani la casierul Dan ca să se achite toate cheltuielile serbării etc.). A fost un succes și totuși au existat și nemulțumiți. Nu dintre cei invidioși, care nu trebuie puși la socoteală, ci chiar dintre patrioții de bună credință. Radicalii. Atitudinea lui Slavici și Eminescu, ca membri moderați, atrăsese dezaprobarea și indignarea radicalilor care cereau pentru românii din Austria o autonomie politică imediată. Dar, din cauza reprezentantului austriac al guvernului (căpitanul Renei), Slavici, în calitate de președinte al comitetului de organizare, nu permisesese ca frumoasa

* Cel mai de seamă lucru pentru Eminescu era însă rezultatul moral al acestei serbări. El zicea că se va ridica simțul național, aproape adormit până atunci și va lua un nou avânt, iar studenții ce au sosit din toate părțile și au făcut cunoștință și legături de prietenie între dâșii vor contribui la mărirea neamului lor în provinciile de unde se trag. Sursa: Teodor, consilier pe lângă Curtea de apel din Leov

adunare să se transforme într-o manifestațiune politică (neagreată de autorități). Toastă la masa festivă în cinstea Împăratului (după obicei). Ură prosperitate Monarhiei. Închină înspre căpitanul Renei. Evident, toate aceste lucruri îi nemulțumiră pe patrioții radicali.

După serbare, în toamna aceluiași an, pasiunile politice re izbucniră cu violență, făcând ca studențimea română din Viena să se scindeze în două tabere. Deși organizarea serbării reprezentase un succes, membrii radicali ai Societății i-au acuzat pe Slavici și pe Eminescu de o serie de lucruri: ba că Slavici s-ar fi autoproclamat președinte al comitetului de organizare fără ca să-l aleagă nimeni, ba că ar fi folosit 150 florini din banii serbării ca să-și cumpere haine și să-și achite cheltuielile de deplasare la Putna, ba că, prin absența sa de la serbare, Alecsandri (bardul neamului) demonstrase că dezaproabă demersurile membrilor comitetului, ba că Slavici ar fi toastat pentru sănătatea Împăratului*, ba că Slavici ar fi fost agent al habsburgilor, iar Eminescu, cum altfel!?, fiind prieten cu Slavici, junimist și cosmopolit, trebui să sufere toate consecințele. Odată cu realegerea unui nou președinte al societății, în persoana lui Ioniță Bumbac, forțat de cerbicia cu care acesta cerea îndepărtarea facțiunii *cosmopolite* din comitet, cum erau considerați, din cauza raporturilor cu *Convorbirile literare*, Eminescu și Slavici, cei doi își dădură demisia. Intuițiile lui Eminescu (amare, dar extrem de lucide) se confirmară încă o dată: *Nu există poporul român, ci numai puțința de a-l închea*.

Notă: Din păcate, în perioada Primului Război Mondial s-au pierdut toate documentele societății „România jună”. În ceea ce-l privește pe Eminescu, înainte de pierderea arhivei, domnul Grămadă a reușit să identifice două chitanțe prin care

* Am supt oarecum cu laptele mamei și simțământul de devotament față de Împăratul. Sursa: Autobiografie

acesta, în calitate de secretar, primea niște bani de la casierul Societății. Nu se știe ce va fi făcut cu acești bani (câțiva florini și niște firfirici).

6, Străinul care împarte rezerva

din secția de izolați cu Eminescu își petrece aproape tot timpul scriind la singura masă din încăpere. Acoperă pagini întregi (coli ministeriale, ușor îngălbenite) cu o scris mărunț, lăsând, în mod cu totul curios, un interval destul de mare între rânduri (de aproape încă un rând) în timp ce, între cuvinte, spațiul e aproape insesizabil, formând un fel de scriitură continuă. De la oarecare distanță (de sus), nu se vede decât o linie subțire, împodobită din când în când (în funcție de caracteristicile grafice ale literelor) de bețișoare ori piciorușe zvelte care te duc cu gândul (pe mine, cel puțin!) la te miri ce (o sârmă cu ghimpi bine întinsă? o sfoară cu noduri?). Pe Eminescu nu-l duce cu gândul la nimic. Dacă te uiți însă de mai de sus (sau de la ceva depărtare), scrisul mărunț se topește, înghițit parcă de undele inerte ale foii ușor îngălbenite. Cât despre instrumentul cu care străinul scrie, acesta (instrumentul), nimic altceva decât un creion grosolan ascuțit și bont la celălalt capăt, i se pare lui Eminescu, cel mult, curios. Când termină de scris, colegul de cameră al poetului își recitește cu atenție foile, după care le așază minuțios într-un dosar. Dosarul îl ține încuiat într-un dulăpior de fier de la căpătâiul patului, deasupra unui teanc de alte dosare, cam îngălbenite și jerpelite. Tot acolo își ține și prețioasele creioane (instrumentele de scris) pe care, după trebuință, le ascute cu o lamă de bărbierit, a cărei ascunzătoare (ca să înșele vigilența îngrijitorilor) o schimbă constant. E maniac cu ordinea. I-a mărturisit poetului că îl cheamă

Filipescu și că *înainte* ar fi lucrat ca arhivar suprem la Siguranța Statului. După război a rămas în cadrul secției de evidență-arhivă a Direcției-Generale-a-Securității-Poporului-care-a-devenit-apoi-a-Statului (a zâmbit cu subînțeles). Eminescu n-a înțeles nimic.

Într-o zi, ca să se amuze, numitul Filipescu a încercat să folosească tocul cu peniță al poetului și să-l înmoaie în cerneală. După ce înmuia tocul în călimară și, repezit, se pornea să scrie, stropii de cerneală, ce altceva?, se împrăstiau pe hârtie în mici insulițe negre, formând întâmplătoare constelații de puncte. Aveam un prieten, mărturisește Eminescu serios, care scria numai cu pană de gâscă. Bune erau cele dintâi patru pene din fiecare aripă, dar, cele mai bune și mai bune, zicea el (ascuțite și despicate la vârf), erau cea de-a doua și cea de-a treia pană. Poetul vorbește rar, atent la fiecare cuvânt, părând că spune (reproduce) un lucru învățat pe de rost sau numai bine știut cândva. Când era școlar, prietenul acela al meu, nu-i mai țin minte numele (l-am uitat), își căuta singur pe imaș (unde erau găște) penele și, apoi, le dădea învățătorului. Acesta (învățătorul) le tăia și, oprindu-și pentru sine pe cea mai bună, împărțea restul școlarilor. Se pare că cea mai bună perioadă de umblat după pene de gâscă este sfârșitul primăverii. Atunci găștele se scutură de bunăvoie de pene (de a doua și de-a treia din aripă, negreșit). Și Fichte (filosoful) a fost păzitor de găște în copilărie, știi? Nu! Filipescu nu știa. Cu siguranță era expert în penele de gâscă pentru scrisul filosofic, continuă poetul. Cât despre amicul meu, el s-a încăpățânat să scrie numai cu pană, chiar dacă lumea, în jurul său, începuse să folosească penița. Un catâr, ce mai! Dar eu, unul, nu pot să scriu decât cu peniță. Așa am fost învățat. Penele le folosesc la pușcă. Îmi place să trag cu pușca cu pene... ha, ha....! Pac! Pac!, face poetul, întinzând mâinile înainte ca pentru a trage cu pușca înspre o țintă invizibilă. Pac!

Amicul acela al tău nu cumva era Slavici, domnule Eminescu?, îl întrerupse Filipescu. Poetul, nedumerit (lasă jos pușca), îl privește lung pe străin, surâzând. Slavici? Slavici. Hmm. Nu-mi mai

amintesc precis. I-am uitat numele. Eu, unul, nu pot să scriu decât cu peniță, reia el, gânditor. Îmi place să aud cum scârție penița pe hârtie. Scârț! Scârț! Hai, încearcă! Colegul de cameră al poetului reia tocul și, fără grabă, scrie începutul unei fraze: *Eminescu mi-a vorbit despre prietenul său Slavici, numindu-l catâr, fiindcă scria numai cu pene de gâscă*. Ce? Eu n-am pomenit nimic despre Slavici!, protestează Eminescu. De ce-mi răsucești vorbele? Și nu mai scârțâi!, izbucnește iritat, schimbându-și pe neașteptate dispoziția. Scârțâitul peniței îi sunase în urechi ca un țiuit prelung, ascuțit și insuportabil. Nu mai scârțâi!, ceru el și, fixându-l amenințător pe Filipescu, își astupă urechile. Acesta, speriat de izbucnirea bruscă a colegului său de cameră, încremeni cu tocul în mână. Nu știa ce să creadă*. Cât despre scârțâit, el n-a auzit nici cel mai mic zgomot (poate unul abia perceptibil). Asemeni unui fulger, privirea cu care-l ținutise Eminescu traversase aerul, lăsând parcă în urma ei o dâră aproape vizibilă, lucitoare (poetic vorbind) de scânteii. Filipescu nu îndrăznea să se miște de teamă ca nu cumva să atragă și mai mult mânia poetului (sau fulgerul din privirea lui). Atunci, un strop mic de cerneală se prelinse din vârful peniței, căzând undeva pe coala curată de hârtie. Eminescu își desprinse mâinile de la urechi (țiuitul acela dispăruse) și urmărind traiectoria stropului de cerneală, se destinse încet, expresiei de cutremurare de dinainte luându-i locul o alta, amuzată și copilăroasă.

Ca la o comandă interioară, neauzită decât de el însuși, poetul, înviorându-se, începu să-i explice cu seriozitate (lui Filipescu) că acum trebuie să presare nisip. Cee? Nisip?! De unde? De pe țârm

* Eminescu se manifesta ca un veritabil maniac, a cărui stare emotivă era ea însăși schimbătoare dintr-o clipă în alta, râs și plâns unul după altul. Iluziile vor fi fost destul de comune, căci în manie bolnavii văd obiecte răsturnate, care iau în ochii lor proporții de ființe fantastice, zgomotele cele mai stinse devin asurzitoare. Uneori își astupa urechile sau își trăgea pătura peste cap. Sursa: Doctorul

(răspunse calm Eminescu). Se vede marea. Uite, la fereastră, gurile Dunării și, mai departe, Marea-Cea-Mare! Zâmbind vag (și atoa-teștiutor în chestiunea dunăreană), poetul face semnul tăcerii. Asupra *cestiunii* Dunării tăcere absolută, domnule Filipescu. Și, schimbând brusc tonul, reia ideea cu nisipul: Dar nisipul e ud. Rămâne lipit de hârtie. Apoi, reluând, ca și cum *cestiunea dunăreană* nu i-ar da totuși pace, adaugă mai mult pentru sine: argumente *a silentio* și adevăruri deduse din tăcere. Celălalt nu vede nicio mare (Suntem la Viena, nu?) și ridică din umeri. Ce nisip? Trebuie să presari nisip ca să se usuce cerneala, îi explică Eminescu. Scârț! Scârț! Scrie! O idee care-ți vine în minte trebuie s-o scrii imediat altfel, chiar dacă te sumețești s-o ții minte, se-nvechește și punând-o mai târziu pe hârtie, în loc de aur curat, strălucitor, nu faci decât să bați monedă veche, falsă. Eu transcriu ideile imediat ce-mi vin în minte, chiar și noaptea, pe întuneric.

Și dumneata? Dumneata, ce scrii? a întrebat, arătând vag înspre hârtiile pline cu scrisul mărunțel și ghimpat (sau noduros), împrăștiate pe masă. Nu scriu, eu nu sunt *scrietor*, domnule Eminescu, eu informez. Informez organele. Sunt informator. Și agent de influență. În ochii mici, rotunzi ca două mărgele de sticlă, i-a scăpărat o sticlire stranie, orgolioasă. Și ca să-i demonstreze modul în care procedează, Filipescu îi întinse poetului coala de hârtie pe care apucase deja să scrie câteva fraze. Poetul privi curios scrisul mărunț (liniar), încercă să descifreze ultimele rânduri și, rar, citi cu voce tare: *Poetul pretinde că unele adevăruri politice nespuse pot fi deduse și din tăcerile care le însoțesc. Tăcerea în jurul problemei suzeranității gurilor Dunării este grăitoare în acest sens.* Ahh! făcu Eminescu, oprindu-se din citit. Foarte bine spus, domnule Filipescu. Și mai departe?

Mai departe nu știi, vom vedea, domnule Eminescu. Vezi, și eu mă străduiesc să consemnez imediat totul, întocmai, dar nu întotdeauna e posibil. Acum, însă, aș vrea să-ți fac o mărturisire, îndrăzni celălalt cu o voce vag rugătoare. Poetul liniștit (era

într-una din zilele lui bune) îl invită cu un gest larg (mult prea larg) și un zâmbet indescifrabil (ca să nu zic misterios, de zeu indic) să vorbească.

Numitul Filipescu, după ce verifică minuțios încăperea (fe-reastră, draperii, tocul ușii, dedesuptul paturilor, tăblia mesei, oala de noapte etc.), asigurându-se astfel că nu-i ascultă nimeni, își apropie scaunul (la o distanță cuviincioasă) de locul în care stătea Eminescu. Dorința de a-i destăinui poetului cine este și ce caută el acolo nu-i dădea pace de câteva zile. Dacă, până atunci, cei doi bolnavi se studiaseră reciproc, observându-se de la distanță, fără să se apropie prea mult unul de celălalt, scurtul episod de mai înainte (scrisul cu penița) avu darul să spargă gheața (cum se spune), Filipescu fiind convins că, în vederea câștigării încrederii poetului, era necesar să facă el însuși primul pas. Dregându-și ușor glasul, începu să vorbească. Mai întâi și întâi, ținu să precizeze că, în ceea ce-l privește, nu e propriu-zis nebun (Oh, nu!), ci *informator al Securității* și că a fost *trimis* (detașat) la Viena într-o misiune secretă: *extrem de importantă pentru țară și Partid* (sublinie el). L-au trimis la Viena fiindcă știe perfect engleza și germana deși, inițial, ar fi trebuit să-și înceapă misiunea de supraveghere la București, cu câteva luni în urmă, prin mai sau iunie. Dar cum lucrurile se precipitaseră, obiectivele misiunii fuseseră și ele adaptate noii situații de pe teren.

Eminescu nu-l întrerupe, dând impresia că îl ascultă cu mare atenție. Nu înțelege mare lucru din ce spune Filipescu, dar cum se obișnuise cu nebunii, încă de la sanatoriul doctorului Șuțu (epistatul de moșie, doica care a ucis pruncul pe care-l alăpta, servitoarea *afectată* care se credea fiica sau soția boierului – după caz –, preotul apostat care auzea voci etc.) nu-l contrazice (Ce? ești nebun?), ci dă din cap, aprobând totul, fără tăgadă. Cu alienații din sanatoriul de la Viena (cărora li se spunea *interni* sau *oaspeți*) nu era prea dispus să converseze ca să afle *cine ce se crede* sau își închipuie. El, personal, se credea Buddha, dar nu s-a

ostenit să o spună încă nimănui (ca să nu dea de bănuț). De obicei, după scurta plimbare prin parc, se retrage în încăperea care i-a fost destinată în sectorul *izolați*. Prefera să *mediteze* (ca un adevărat Buddha) în singurătate. Numai că aici nu era singur. Îl avea pe acest... acest străin care alesese tocmai acea zi (în care, după atacul ușor de paralizie, poetul se simțea ceva mai bine) ca să i se destăinuie. Domnule?! Cum spuneai că te cheamă?

Filipescu! Spune-mi Filipescu, domnule Eminescu. În pașaport sunt trecut sub un nume fals, Weisenberg, Hermann Weisenberg. Mi se mai spune și Bramble, John Bramble. Spion britanic. Vorbesc perfect engleza și germana. *My name is John Bramble. Ich heiße Weisenberg*. Dumneata, însă, spune-mi Filipescu! Poetul se înclină ușor, politicos, apoi trage unul din cele două scaune (un scaun Biedermeier) înspre mijlocul încăperii. Închipuindu-și că se află într-un salon, se așază (protocolar) pe scaun. Domnule Filipescu! Nu ești generalul Cerchez? Nu! Dar ești român? Da, sunt român! Și de unde vii, din ce parte a țării, domnule Filipescu? Nu-mi dau seama. Ai un accent interesant, *străin*. Hmm! Ești cumva Lachman?

Oh, nu, domnule Eminescu! Nu sunt Lachman, *acel* Lachman! Dar nici departe de a fi unul! Înainte de război am lucrat ca arhivar la Siguranța statului din București, Secția de evidență arhivă. După război, odată cu schimbarea regimului, Siguranța statului a devenit Securitatea Poporului (apoi a Statului) care a luat în primire și vechea arhivă a Siguranței. Eu m-am ocupat de arhivarea dosarelor vechii Siguranțe și de elaborarea noii cartoteci. Care va să zică, ești arhivar, domnule Filipescu? Da, sunt arhivar! Arhivarul suprem! M-am ocupat de dosarele preluate din arhiva Siguranței. Le cunosc pe toate fiindcă eu le-am luat în evidență, le-am examinat atent și le-am ordonat pe *probleme*. Tot eu am fișat și cartoteca. Am fost cel mai bun arhivar din țară, dar *ei* mi-au furat diploma. Dosarele mele erau în ordinea cea mai perfectă.

Poetul ascultă politician. Uneori buzele îi tresar cuprinse de un fior ușor de nervozitate. Ce pășărească e asta?! Dar se stăpânește. Siguranța Statului? Eminescu se încrunță ușor. Cuvântul Siguranță are un ecou vag, tulbure în mintea sa. Oare ce s-a întâmplat cu Societatea „Carpații“ (se întreabă poetul). Cu Făgărășanu? Cu Simțion? Cu Secășanu? Să fi conspirat cu toții ca să-l aducă aici? Sau i-au internat și pe ei la balamuc? Individul ăsta ar trebui să știe ceva, dar nu-l întrerupe. Nu e bine să-i întrerupi pe nebuni!, încearcă să fie politician, atâta tot. Când Filipescu pomeneste cuvântul „război“, poetul se gândește firesc la războiul ruso-turc din 1877. Nu înțelege mare lucru din ce spune Filipescu, dar asta nu are importanță fiindcă își dă seama că spusele unui lunatic nu pot fi urmărite ușor de un om cu mintea întreagă. Încearcă să fie politician. Dacă l-ar vedea herr Obersteiner (Regele iudeilor) cât e de politician, și Mite (*năsoasa*, cum i-a spus *cineva*), și domnul Maiorescu (*sultanul*! Hi! Hi!) și toți ceilalți, atunci n-ar mai scoate atâtea vorbe pe seama lui. E politician. Al dracului de politician. Stă drept în scaun (scaun Biedermeier), cu capul ușor înclinat, mâna stângă și-o ține strecurată sub reverul imaginarei redingote, numai cu degetul mare la vedere (așa cum l-a văzut pe *sultan* – care, fie vorba între noi, ar fi trebuit să stea turcește, nu?), în timp ce mâna dreaptă i se odihnește pe genunchiul drept (stă picior peste picior). Din când în când, dă din cap, aprobând atent. Dacă ar avea și o țigară de foi ar face rotocoale (artistice). Ce n-ar da pentru o țigară bună! Un regat?! Un cal?! Un regat de gânduri călare. O călărire în zori. Ș.a.m.d. Dă impresia că îl ascultă atent pe Filipescu, dar, în realitate, călărește în zori, la Ipotești.

Când m-am ocupat de arhivarea dosarelor, ce să vezi!? Printre elementele reacționare, exploatoare, printre membrii partidelor istorice, legionari, sabotori, fracționiști și alte stârpituri care ne-au ruinat țara dau de un dosar intitulat „Poetul național“. Poetul național. Îți spune ceva, domnule Eminescu? Nu! Era un dosar al naibii de voluminos, dar în totală neorânduială. Conținea

informații destul de interesante și, în unele locuri, contradictorii. Ba că vederile Poetului național (mă refer la cele politice, din publicistică) erau democratice (de stânga), ba naționale (de dreapta), încât nimeni nu mai înțelegea nimic. În poezie, ba că era genial și neîntrecut, ba că nu era decât un versificator oarecare, nici perfect, nici capabil să ducă o poezie până la capăt. Ancheta trebuia să stabilească adevărul ce și cum și, în funcție de asta, poetul să fie primit sau nu în patrimoniul național. Eu trebuia să ordonez documentele, să le fișez și să le separ: dreapta – stânga, stânga – dreapta. Mai departe se ocupau cei de sus. La școală învășasem câte ceva despre Eminescu. Într-a V-a secundară am studiat *Cu mâne zilele-ți adaogi* (dificilă poezie) și *Scrisoarea I*. Hmmm. Curată filosofie! Al dracului de grea! În schimb, *Somnoroase păsărele*, pe care am făcut-o într-a III-a, mi-a plăcut fiindcă era ușor de ținut minte: *Somnoroase păsărele, Pe la cuiburi se adună, Noapte bună!* Tot atunci am avut și un fragment din *Scrisoarea a III-a*, intitulat *Mircea și Baiazid. Iată vine-un sol de pace ...* Am crezut că *Scrisoarea a III-a* prezintă numai lupta lui Mircea cu turcii, având drept temă, nu-i așa?, vitejia și dragostea de neam și glie a poporului nostru. Dar ce război e ăla, domnule Eminescu, dacă nu curge nicio picătură de sânge! Parcă românii și turcii s-ar fi luat la o trântă, zău așa, în loc să se lupte pe viață și pe moarte! Nu curge sânge?, murmură Eminescu visător. De ce-ar fi trebuit să curgă?! Mie nu-mi place să văd sânge, sunt împotriva vărsării de sânge... Marele război e însă în partea a doua a poemului, nu?, continuă netulburat Filipescu. Îi face cu ochiul. Acolo curge adevăratul sânge, domnule Eminescu! Dar la noi în manuale nu apărea nicăieri acea parte. Când un coleg de clasă (mai citit) l-a întrebat pe profesor de ce, acesta ne-a explicat că cea de-a doua parte a poemului (cea cu prezentul decăzut) nu prezenta din punct de vedere poetic nicio valoare, fiind doar un pamflet politic, un *adaos* nefericit. Care va să zică, reacționarii de la putere cenzuraseră poemul, domnule Eminescu și l-au scos din manuale. Ce zici de asta? (îl provoacă Filipescu)

Eminescu sare ca ars din scaun. Asta chiar le întrece pe toate. La dracu' cu regulile comportării politicoase! Adică cum? Ei pot să facă orice cu poeziile tale, să le taie, să le corecteze și să le coasă și tu să rămâi politicos și țeapăn (picior peste picior), să călărești în zori?! Poetul măsoară cu pași mari încăperea (cu mâinile la spate). I-am criticat pe liberali, începe el, și am polemizat cu presa liberală, e adevărat! dar asta nu înseamnă că i-am lăudat pe belferi. În timpul războiului din 1877 bătrânul Lahovari mi-a reproșat că nu-i atac direct pe liberali (conservatorii fiind în opoziție) și că m-am dat cu roșii! Auzi, vorbă! De parcă un război care e o problemă gravă națională, ar trebui privit ca pe o chestiune de conflict între un partid de la putere și unul din opoziție! În ceea ce mă privește, nu m-am dat cu nimeni, nici cu liberalii, nici cu conservatorii. Dacă m-aș fi dat cu cineva n-aș fi ajuns unde am ajuns, nu? În fond, mie îmi plac antitezele. Antitezele sunt viața. Când am pus față în față trecutul glorios și prezentul decăzut, spune și dumneata, domnule Filipescu, ce putea să iasă? Antiteza grăiește de la sine. Aproape că nici nu trebuia să mai adaug nimic. Mie îmi plac antitezele. Antitezele sunt viața... (pacientul se plimbă agitat prin încăpere). Căci antiteza e o ecuație... Care-i antiteza de frig a soarelui?

Ai dreptate, domnule Eminescu. Antitezele sunt viața! Dar vremurile, din fericire, se mai schimbă. Nici termenii antitezelor nu rămân aceiași, ci, după cum se-nvârte roata istoriei (și roata se-nvârte, fii sigur!), se mai inversează și ei (termenii). Și nouă ne plac antitezele: pentru noi, prezentul democrației proletare este unul măreț, luminos, iar trecutul (mă refer, bineînțeles, la cel burghezo-moșieresc) este, prin antiteză, reacționar și întunecat. Dacă ai ști ce prezent fericit trăim astăzi, te-ai bucura pentru neamul nostru! Bine că am depășit trecutul și am scăpat de toți acei asupritori care au huzurit pe spinarea poporului nostru harnic și muncitor. Toate profețiile eminesciene (*cum nu vii tu, Țepeș doamne!*) s-au adevărit. Dar, zău, nu te mai frământa, că nu merită! Vino și stai lângă mine! Hai!, îl cheamă blând Filipescu.

Eminescu, ascultător, s-a oprit din mers, dezorientat. Dă brusc impresia unui om foarte ostenit și bătrân. Docil, se așază din nou (nu-și mai imaginează că se află *en société*). Se balansează ușor (înainte, înapoi, înainte). Unele cuvinte: liberali (înapoi), Mircea cel Bătrân (înainte), de din vale de Rovine, (înapoi), oștenii români (râul, ramul), Țepeș, au un ecou vag și îndepărtat în mintea sa. Se forțează să le deslușească înțelesurile, dar memoria nu-l mai ajută (afurisita asta de memorie!). Freamătul confuz al frânturilor de gânduri (abundente și haotice) îl irită ca o mâncărime pe sub piele (și craniu). Cel mai greu e că nu se poate scărpinga acolo. În raport cu trecutul, prezentul este.... Nu-și găsește cuvintele. Dă din mâini neputincios. Prezentul este, este... prezent. Fericit de a fi găsit răspunsul, surâde îndepărtat. Prezentul este prezent și 20000000 de grade sub zero este antiteza de frig a soarelui. Brrrr!

Se ridică din nou, nerăbdător. Începe să măsoare încăperea dintr-un capăt într-altul, fără astâmpăr. Filipescu i-a adus aminte de ceva..., dar de ce anume încă nu știa. La un moment dat se oprește din mers și se îndreaptă (hotărât) înspre fereastră. E în căutarea oricăror posibile legături sau relații cu imagini dintr-un trecut nu foarte îndepărtat, dar aproape uitat acum, un gând, o voință (orice) care să-l ghideze prin acea vale înțelenită a amintirilor în care zace de la o vreme (fără scăpare). Unele amintiri, în special cele mai vechi, îi sunt atât de limpezi și vii (iazul de pe moșia Cucoreni unde, cu o pușcă cu capse, vâna rațe cu Matei, salcâmii sub care ședea toată ziua bătrânul Iurașcu după ce dăduse în mintea copiilor, perele din părul lui Isăcescu, dealul Haraminului etc.). Dar timpul mai recent (cel de dinaintea bolii), oricât s-ar strădui să-l reconstituie, îi este peste putință. Privind pe fereastră, încearcă să dea un oarecare înțeles la ceea ce întrevede afară, ca prin ceață: felul în care copacii fără frunze din parc se umflă ridicol când suflă vântul (ca niște cocoși jumuliți de pene: cucuriguu!), cineva (un îngrijitor) traversează precipitat parcul (înaintează în mâini, ca la circ, fără să-și piardă totuși echilibrul),

o pasăre neagră (după toate aparențele o cioară, un corb?) se desprinde de pe creanga dezfrunzită a unui copac (răsturnat), plutind o vreme prin aerul răcoros, ușor înnegurat (Cra! Cra!). Un copac cu vârful în jos?!

Dumneata, domnule Filipescu, ai mai văzut copaci cu rădăcinile în sus și crengile în jos?, se întoarce Eminescu înspre colegul său de cameră. N-am mai văzut, dar câte nu trebuie să spunem noi, domnule Eminescu, ca *să părem* nebuni! *Să părem* nebuni? Nu înțeleg! Vezi, domnule Eminescu, dumneata nu ești nebun. Poți să vorbești fără șir și fără logică, cât vrei! Să te învelești în cearșaf să te crezi Buddha și să vezi copaci cu rădăcinile în sus! Asta nu înseamnă că ești nebun! Nici eu nu sunt nebun! Mă prefac numai. Doctorii cred că sunt nebun fiindcă le-am spus că am o misiune specială și că mă numesc Hermann Weisenberg. Altădată le-am spus că mă cheamă Bramble, John Bramble. Ca să-i încurc, evident. Parcă ziceai că te cheamă Filipescu! În realitate, domnule Eminescu, mă cheamă Filipescu, dar aici sunt Weisenberg (alias John Bramble). Agent dublu. Vorbesc perfect engleza și germana. Înțelegi? Nu! A trebuit să inventez o poveste pentru ca doctorii să mă țină aici în sanatoriu, lângă dumneata. Altfel, mi-ar fi dat drumul. Fiindcă sunt complet sănătos și întreg la minte. Aha! Ce poveste?

Adevărul e că n-am inventat-o eu, ci m-am inspirat dintr-un film, din *Spionaj în deșert*. John Bramble e un spion britanic, domnule Eminescu. De fapt, la început, el nu era decât un caporal în armata britanică. Dar, pierzându-se de ai lui care se retrăgeau din fața ofensivei lui Rommel, s-a adăpostit la un hotel din mijlocul deșertului. Cum șeful hotelului tocmai murise, caporalul, ca să scape cu viață, s-a deghizat în fostul șef, luându-i locul și numele: Weisenberg. Și acuma vine surpriza: mortul nu fusese un ins oarecare, ci un membru al serviciilor secrete germane, hotelul respectiv fiind un soi de cartier general al nemților. Ce zici de asta? Dintr-un simplu caporal să devii un pion esențial în jocurile

de spionaj pentru supremația în Africa de nord. Am văzut filmul de 12 ori. Caporalul britanic John Bramble și locotenentul german Hermann Weisenberg sunt eu! Vorbesc perfect engleza și germana, chiar dacă n-am ajuns niciodată în Africa. Limba africană n-o vorbesc. Există limba africană, domnule Eminescu? Dumneata care știi 64 de limbi, trebuie că o cunoști.

N-am fost niciodată în Africa, răspunde poetul. Geografii mai vechi spuneau că acolo sunt lei și nisipuri mișcătoare... Mi-aș dori însă să ajung în India și să devin Buddha. Vorbesc perfect sanscrită... Dar, domnule Filipescu, cum ai ajuns tocmai aici, la Viena din Africa? Nu mai înțeleg nimic! Ești cumva Buddha?

Nu, doamne ferește! Să nu spui asta nici în glumă, domnule Eminescu! Pereții au urechi. De fapt, totul a început de la femeia care m-a trădat și m-a turnat la Securitate. Anne Baxter! Ce actriță, domnule! O tragediană, nu alta! Ochii lui Filipescu strălucesc într-un fel ciudat.

Doamnă! Dumneavoastră roștiți lacrimi pe scenă, nu cuvinte!, se înclină Eminescu, ceremonios în fața Fredericăi Bogнар, tragediana de la Teatrul Curții. O fulgurare de zâmbet, lumină pentru câteva secunde chipul poetului, apoi se stinse în nevăzut. Gânditor, își reluă plimbarea printre invitații artistei din Landstrasse-Hauptstrasse.

În realitate o chema Nineta! Mi-am pierdut capul, domnule Eminescu, reia Filipescu. Știi și dumneata cum sunt femeile când te fac să spui totul (dar absolut totul) despre tine! Chiar și ce nu vrei! Ai pățit-o și dumneata cu Veronica când i-ai făcut acele mărturisiri despre Maiorescu... Hmmm. Da, da! Când am cunoscut-o eu pe Nineta mă ocupam de dosarele fostei Siguranțe. Chiar la vremea aceea aveam în lucru dosarul „Poetul național“. Era un dosar al dracului de complicat, cum ți-am mai spus. Stânga-dreapta, dreapta-stânga. Nu-i ușor, crede-mă! Mă înscriesem și la întrecerea pe ramură. Era în joc diploma de cel mai bun arhivar al țării. Arhivarul suprem! Îmi doream să câștig. Eram în frunte.

Până atunci totul mersese ca pe roate (cu celelalte dosare), când m-am împiedicat tocmai de dosarul *Poetul național*. N-am stat prea mult pe gânduri (eram în criză mare de timp) și, ca să mai simplific lucrurile, *am periat* puțin dosarul, făcând dispărute unele date și documente. Altele le-am vândut, recunosc, la anticari. Se trăia greu. Ninetei i-am mărturisit însă adevărul.

Nineta! Ninetă!, intervine brusc poetul, înseninat. Ninetă rimează cu repetă! Ștafetă, Anetă, calțavetă, Vetă, corvetă, gazetă! Gazetă! Repetă! Ninette! Nette! Ette! Tte! Ehhhh. Ne, ne, neeee. Începe să se învârtă în cameră căutând noi rime.

Da, Nineta! Ce sâni, domnule! Ce umeri! Ce coapse! Când le desfăcea îmi părea că se deschide slava cerului. Ți se topea în brațe, nu alta. Ca acadeaua! Dar acolo, în biroul meu de la subsol (prefera s-o facem la mine fiindcă o excita atmosfera gotică – zicea ea – din subsolul clădirii Arhivei), cu ea în brațe mi-am pierdut capul. Acolo i-am mărturisit totul despre dosar. Atât a fost de ajuns ca să fiu arestat. M-a turnat, domnule Eminescu. M-a turnat la Securitate. Lucra pentru *ei*.

Eminescu zâmbește vag, dând din cap ritmic (în ritmul unui balansoar mental). Înainte și înapoi (cu lentoare). Murmură ceva neinteligibil. Din când în când își smulge, cu vârfurile degetelor, câte un fir din mustață. Îl contemplă pentru câteva momente (firul) apoi îl lasă să cadă în aer de la o oarecare înălțime. La numite intervale de timp, repetă mașinal gestul. Meditează adânc (așa dă impresia). În realitate se întreabă: E Lachman (lasă să cadă un fir), nu e Lachman (altul). Mă mai iubește (Veronica)? Nu mă mai iubește!

Filipescu îl urmărește o vreme, apoi, își reia firul mărturisirii. Au început mai întâi cu o percheziție la domiciliu (au găsit documentele sustrase). A venit apoi citația pentru anchetă, după care m-au arestat. Eu nu rezist la tortură, domnule Eminescu. Când mi-au arătat *instrumentele* explicându-mi ce și cum se procedează (ca să scoată de la tine și ce n-ai visat), am recunoscut

imediat totul. Am recunoscut că am sustras unele documente de serviciu din Arhiva Securității, că am falsificat altele, că le-am, vândut, că eram un element periculos și dușmănos, că eram un spion al agenturilor străine, că în timpul războiului am activat ca agent dublu în Africa sub nume false: John Bramble (*Jon Brambulea* – scrisese anchetatorul) și Hermann Weisenberg. Că vorbesc perfect engleza și germana și că am o relație cu o actriță *străină* Anne Baxter (poza actriței, decupată de mine dintr-o revistă, era prinsă în pioneze deasupra oglinzii de bărbierit).

Ca fost angajat al Securității Statului, m-au judecat la Tribunalul Militar sub acuzația de sustragere de la locul de muncă a unor date și informații secrete. M-au băgat într-un lot cu niște oameni pe care nu-i mai văzusem în viața mea. Procesul a fost o fanfaronadă. Totul fusese stabilit dinainte. Avocatul meu (primit din oficiu) le făcea jocul (știa regula). Undeva, în fundul sălii, am întrezărit-o pe mama. Nu înțelegea nimic din ce se întâmplă. M-au condamnat în baza articolului 209, cod penal, la 25 de ani muncă silnică (maxim de pedeapsă) și la degradare civică 15 ani. Sentința am aflat-o, bineînțeles, la câteva zile după proces. Pentru început m-au dus la Jilava, domnule Eminescu. Am stat acolo un an după care am fost recrutat de *ei*. Recrutat? (Poetul tresare) De cine? Ești mason și dumneata? Nu! Doamne ferește! Stai să vezi! M-au dus tocmai la șeful Securității. Cum îl cheamă? Filipescu face ochii mari. Cum îl cheamă?! Hmm. Nu am voie să-i divulg numele, domnule Eminescu. Mă înțelegi, nu? De ce? Nu-i român? La noi toată pătura superpusă e străină!, explică poetul. E dovedit statistic! Degeaba Caradele, Chirișopolii, Flevii și ceilalți și-au schimbat numele că, vorba ceea, din salcie, oricât ne-am sili, nu putem corci stejar.

Dar de unde să fi știut Filipescu ce origine etnică avea șeful Securității (în orice caz, după nume părea să fie român)?! În schimb, tovarășul de la Partid, care se mai găsea în acel birou, hmmm, acesta, după accentul (cam rusesc), nu putea fi român.

Aha! Ți-am spus eu!, făcu Eminescu triumfător. Și ce-au vrut de la dumneata, domnule Filipescu? Străinul! Ce-a vrut de la dumneata Străinul? Păi, chiar individul în civil, *străinul*, m-a întrebat, fără nicio introducere, dacă sunt de acord să-mi servesc țara. Vezi!, sare, din nou Eminescu, întrerupându-l. Care țară? Ce țară avem noi, românii? Când ne uităm cu binoclul, ne pare scena foarte aproape, când îl întoarcem ea ne pare foarte departe. Dacă am întoarce binoclul istoric spre anul 1654, la încoronarea lui Constantin Basarab, am vedea tot piesa de azi, jucată în alte costume.

Ce bun român nu-și dorește să servească țara, domnule Eminescu? Ce??? Poetul, întrerupt din gânduri, tresare. Când tovarășul de la Direcția de Propagandă a Partidului (*străinul*) m-a întrebat dacă doresc să-mi servesc țara, eu am fost imediat de acord s-o servesc. Dumneata n-ai fi fost de acord, domnule Eminescu? Cu ce? Să-ți servești țara? Țara da, dar nu pe Chiriștopoli, Flevi etc. Pe ei, nu! Înțeleg. Dar când țara și poporul sunt una?, reia Filipescu făcând semnul de *mână-n mână*. Atunci da! Sunt de acord să slujesc poporul. Poporul simplu (pe țăranul bun la suflet). Vezi, domnule Eminescu, nici eu, ca bun român ce sunt, n-am ezitat să mă sacrific și să-mi servesc țara. Să slujesc interesele oamenilor muncii (poporul simplu și muncitor). Bun!

Când tovarășul de la Partid (*străinul*)... Străinul?, îl întrerupe Eminescu. Da, el. Să nu te încrezi în străini chiar dacă aduc daruri! Când mi-a spus, reia Filipescu răbdător, că nu crede în povestea cu John Bramble sau Hermann Weisenberg (văzuse și el filmul *Spionaj în deșert*) și că el personal aprecia felul vigilent și patriotic în care m-am ocupat de dosarul *Poetul național*, am fost uimit. Sigur că dânsul nu putea aproba fapta mea (reprobabilă), adică însușirea unor hârtii și documente originale, falsificarea altora. Acestea reprezentau fapte penale și fusesem închis pentru ele, nimic de zis, dar felul corect în care, ca *patriot*, procedasem (periind dosarul), asta era cu totul altceva.

Ca s-o scurtez, domnule Eminescu, tovarășul de la Partid mi-a propus să fac parte dintr-un grup operativ de informatori care să

se ocupe de dosarul de urmărire al poetului național. Cuvântul *operativ* a fost magic. Mă vedeam, în sfârșit, intrând în acțiune. Ca John Bramble. Plecam pe teren, deveneam *operativ*. Șeful Securității mi-a explicat că misiunea nu era una ușoară, comportând și anumite riscuri. Dar eu, care aspirasem toată viața să devin operativ (activ), nu mai eram atent la riscuri. Am semnat hârtia fără să clipesc. Când mi s-a spus despre ce era vorba (să-l urmăresc pe poetul național) în entuziasmul meu, totul mi s-a părut absolut firesc. Nu e formidabil? Numai că *am aterizat* direct la Viena într-un institut de boli nervoase! Ceea ce e cam neplăcut, fiindcă nu pot să ies de aici. Doctorii mă cred nebun, dar eu nu sunt nebun. Mă prefac numai. Totul în scopul îndeplinirii misiunii. Cu frigul nu mă prea împac fiindcă nu mi-am adus haine groase... Am noroc că vorbesc perfect germana. Și engleza.

Poetul se așază la masă, ia tocul și, pe o foaie de hârtie, desenează un cerc. Divide cercul în patru părți egale, notând fiecare sfert de cerc cu a, b, c, d. Desenează apoi un pătrat, divizându-l prin două diagonale. Numerotează cele patru triunghiuri rezultante cu a, b, c, d. Face calcule (adunând, scăzând), elaborează ecuații diferențiale. Întoarce foaia pe toate părțile și scrie pe unde apucă, în orice colț rămas liber, până umple totul cu ecuații și calcule. I se pare că se apropie de un oarecare rezultat.

Într-o zi, domnule Filipescu, voi fi bogat (arată înspre calculele matematice ca și cum ar fi oferit explicații asupra modului cum avea să se îmbogățească). Mai bogat ca Nababul care are atâtea bogății încât ar putea pardosi întreg orașul cu un strat de aur. Deocamdată, eu am ajuns cu calculele la 48 de milioane. În josul foi, în dreapta, trage o linie. După care, pe neașteptate, sare în picioare, atras de ceea ce se întâmplă afară. Ninge! Uite că ninge! Filipescu, din reflex, ia hârtia cu calcule și o pune, fără nicio urmă de stinghereală sau de fereală în buzunarul larg al halatului său. În picioare, la fereastră, poetul urmărește fulgii rari de zăpadă care, mișcați ușor de vânt, plutesc imponderali. Se topesc în aer

înainte de a atinge pământul. Ninge!, exclamă el, încântat de jocul ireal și nevăzut al fulgilor. Dă să deschidă fereastra, dar nu reușește. O zgâlțâie puternic. Apoi, precipitat, aleargă la ușă. Bate puternic. Cineva să deschidă! Unde sunt?

Doctorul Kremnitz îi pune o mână pe umăr, îl potolește și îl îndeamnă să revină în pat. Încă n-a sosit timpul să părăsească Spitalul brâncovenesc. Afară e zăpadă de-o palmă și jumătate, dar vântul a încetat. Multe sărbători triste a avut poetul de când face umbră pământului, dar prin așa urâtă sărăcie și gânduri negre ca în acea iarnă nu-și aduce aminte să mai fi trecut. Îi cere servitorului toc și cerneală pentru o depeșă scurtă, protocolară (un mandat), către doamna Micle. *Amica mea, Din datoria ce o am către d. Costinescu vă trimit încă 40 fr. pentru scopul cunoscut. Sunt în spitalul brâncovenesc...* Spitalul brâncovenesc. Spitalul brâncovenesc. Repetă *Spitalul brâncovenesc* ca pe o formulă magică cu care se vede descuind porți ferecate. I se pare că a reușit să pună mâna pe un fir subțire, de care se agață cu oarecare speranță. Amintiri din trecut îi revin, treptat, deși, dacă stă să se gândească bine (bine), mai are încă mult de recuperat. Își amintește totuși că, în iarna trecută, a stat două săptămâni în Spitalul brâncovenesc. Suferea de picioare. Asta da. Și altceva? Altceva nimic. Cercetează fereastra, dar nu vede fereastra la care tocmai se uită, ci, peste fereastra de acum, i se suprapune, în minte, o alta, murdară sau aburită (nu se poate decide), mai scundă, dar cu arcadă și, în orice caz, fără perdele (dacă nu-l înșală memoria). Stă aproape imobilizat în pat, respirând aerul înăbușitor dintr-un salon suprapopulat de spital. Pentru un scurt moment, întrezărise licărirea unor imagini nu foarte îndepărtate care, scăpărând în adânc, tulburară suprafața unei conștiințe încă vii, dar amorțite. Spitalul brâncovenesc. Repetă neîntrerupt: Spitalul brâncovenesc. Se strădui să refacă legăturile pierdute (între momente, ierni, ferestre etc.) dar, în ciuda tuturor strădaniilor, imaginile care-i răsăriseră în minte nu se știe de unde, se risipiră mai înainte ca

pacientul să fi refăcut (reînnodat) vreo legătură între ele sau cu ansamblul. Spitalul brâncovenesc. Spitalul brâncovenesc? Apoi, treptat, ecoul luminos al celor din urmă cuvinte se stinse fără alte urmări, înghițit de noaptea neagră a uitării. Am stat în Spitalul brâncovenesc iarna trecută, nu-i așa?, i se adresează într-un târziu lui Filipescu.

Da! E adevărat! Te-a îngrijit doctorul Kremnitz. Există mărturii la dosar despre internarea la Spitalul brâncovenesc. Dacă te interesează, pot să le caut pentru dumneata. Filipescu se ridică vioi cu intenția de a căuta informația cerută de poet. Se îndreaptă înspre dulăpiorul cu dosare. Îl deschide precaut. Am totul aici, domnule Eminescu. Fiecare pas pe care l-ai făcut, fiecare gând pe care l-ai gândit. Poetul curios se apropie de Filipescu. Se uită cu oarecare admirație, dar și cu teamă înspre dosarele frumos rânduite. Nu știe ce să creadă.

Filipescu scoate dintr-un dosar o foaie, aparent la întâmplare, și i-o întinde. Poetul o citește cu voce tare: *Într-o dimineață, era prin sărbătorile Crăciunului, mă duceam la Eminescu. El sta în Știrbei Vodă într-o căsuță veche. Cum scoboram dinspre Episcopie, pe lângă otel Manu, îl văd înaintea mea viind zgribulit, cu gulerul ridicat, cu pălăria pleoștită trasă pe ochi, cu mâinile în piept, vârate în mânecile unui paltonaș cam subțirel. Venea repezător, în fuga mărunță și săltăreată a picioarelor înghețate, căci era zăpadă și viscol mare... Venea la cafenea să se încălzească. Am intrat la Imperial și ne-am așezat aproape de sobă. Sursa: Alexandru*

Îți amintești de întâlnirea cu Vlahuță? Da, răspunde poetul, bucuros. Urma să pledeze în fața Curții cu juri din Târgoviște, în primul său proces. Am vorbit despre pledoarie. Ca unul ce-i știam bine pe avocați, i-am dat unele sfaturi. Există la noi, domnule Filipescu, o aristocrație a avocaților. Asta e cea mai rea dintre toate. Căci ce poți zice despre acești răsucitori de vorbe care dovedesc, firește, după interes, ba că albul e negru, ba că negrul e alb? Nu mai știu însă ce vin am băut. La Imperial, zici? Aveau acolo o cafea neagră foarte bună!

Vezi, domnule Eminescu, dumneata nu ești nebun. Îți amintești perfect unele lucruri, pe altele nu! Dacă vei colabora cu mine, te voi ajuta să-ți amintești tot ce trebuie să știi. Ce zici? Batem palma? Informatorul suprem și poetul suprem! Eminescu, profund tulburat, se așază pe pat și, cu o voce joasă, abia auzită, îi pune lui Filipescu întrebarea care-i stătea de mult pe buze: Ce s-a întâmplat cu ceilalți, domnule Filipescu? Cu Făgărășanu? Ocășanu? Secășanu? Mulțumit că se poate face util, ba mai mult, evidențiindu-se într-un chip nesperat și fericit, Filipescu îi dă toate informațiile cerute. Le cunoștea bine. Ocășanu, Secășanu și Ciurcu expulzați! Făgărășanu sinucis! Și-a pus gâtul pe șina de tren, domnule Eminescu. Filipescu face o scurtă pauză, îngăduindu-i poetului să înțeleagă și să se acomodeze cu toată grozăvia informațiilor (strict confidențiale) pe care i le-a dat, apoi reia întrebarea anterioară, aproape convins de izbândă. Ce zici? Batem palma, domnule Eminescu?

Dar poetul, deși dădu să răspundă, nu mai apucă s-o facă fiindcă tocmai atunci (spre disperarea informatorului) își făcu apariția infirmiera Elise. Cu un semn scurt (degetul arătător pus cruciș peste buze), Filipescu îi ceru poetului tăcere și discreție. Apoi, grăbit, închise dulăpiorul. Infirmiera puse tava cu mâncare pe masă. Ți-am adus cina, domnule Eminescu! Hai să mănânci!, îl invită ea cu blândețe. Și, în timp ce dumneata mănânci, eu am să-ți aranjez patul. Uite ce-ai făcut cu așternuturile! Eminescu, îndatoritor, își aranjează ținuta și, bătos, se îndreaptă spre masă, acolo unde îl așteaptă mâncarea (cam puțină, după cum o cântărește din priviri). Între timp, afară se întunecase complet. Am visat, domnișoară Elise, că un tânăr cu mustațile subțiri și negre ședea în colțul unei sofale verzi și te săruta. Din colțul său, Filipescu îl încurajează, aprobând *strategia* adoptată de poet. Dumneata te făcuseși roșie ca racul și aveai aerul *ambarasat*, însă foarte vesel și fericit. Eu am leșinat [...] – mi s-a părut că m-a lovit damblaua de gelozie, dar m-am trezit din somn c-o grozavă bătaie

de inimă. Nu cunosc nici un tânăr cu mustăți subțiri și negre!, fu singurul ei comentariu, după care se aplecă din nou asupra patului. Astăzi era a treia oară când îl aranja.

Urmărindu-i mișcarea unduioasă, leneșă a șoldurilor, poetul uită de tava cu mâncare. Privind-o, se trezi atribuindu-i în imaginație calități fizice abia ghicite sub veșmântul croit după cerințele de severitate ale stabilimentului. Purta o jupă simplă la spate (fără turnură), tăiată pieziș în față și bine strânsă în talie. Șorțul alb, brodat, trecând puțin peste genunchi, îi dădea un aer șăgalnic, de subretă. Părul negru îl avea prins sub boneta albă, apretată. Poetul o urmări cum întinde cearșaful, cam mototolit și cum, cu îndemânare, îi strecoară marginile sub salteaua tare, fixându-l strâns în plasa de arcuri de dedesupt. Privind cum mâinile ei subțiri se furișau fără grabă sub saltea, aranjând atent marginile cearșafului, poetul simți, în dreptul inimii, cum îl cuprinde subit un fior dureros, usturător. Ar fi vrut s-o îmbrățișeze pe la spate, dar ceva îl opri (turnura rochiei?). Nu turnura, ci păcatoasa înclinare (eminesciană)* înspre elaborarea de abstracțiuni și teorii! Dacă sufletul e punctul de gravitație (centrul), atunci orice individ are un singur punct de gravitație. Logic, nu? Acest punct de gravitație care sare la orice mutare din loc, adică oricând o forță exterioară-l atinge, este sufletul obiectului. A determina direcția de mișcare a punctului de gravitație înseamnă a determina corelațiunea direcțiunii celorlalte puteri în joc. Când centrul de greutate se mută în organul reproducerii (pula), se înțelege că, instinctiv, bărbatul umblă să comunice viață, pentru ca și copilul să fie frumos. Cât se poate de frumos. Această energie nu este decât o fracțiune a aceleiași energii universale, care crește,

* În ceea ce privește viața sexuală, el era de o sobrietate extraordinară. El niciodată nu vorbea despre femei decât având în vedere partea ideală a ființei lor și disprețuia pe oamenii care aleargă după fuste ori vorbesc despre afaceri scandaloase. Slăbiciunile lui erau cu desăvârșire platonice.
Sursa: Șirianul

proporțional, cu abținerea ($E=E/E$). Eminescu se opri din meditat și calculat ascultându-și cu uimire bătăile inimii, când iuți, când tremurate, de parcă acel organ al simțirii, inima, ar fi intrat într-un soi de armonie muzicală cu mișcările agile ale mâinilor femeii (Veronica?) și ale trupului ei unduitor, aplecat deasupra patului. Ritmul care-i pulsa fierbinte în tâmpile se accelera, îmbătându-l cu reverii demult uitate. Tresări, copleșit de un val dureros de amintiri. Stă cu chirie în strada Buzești, nr. 5. Și-a amanetat ceasul de aur pentru o fericire de câteva zile (haine noi, țiľindru, o oglindă, un pat mare, 2 scaune, 1 dulap de cărți, 1 lavabeu cu cele necesare, 2 rânduri perdele, 1 fotoliu, o masă foarte mare, o mașină de cafea etc.). Veronica încearcă să dea o oarecare aparență de rânduială patului în care petrecuseră o noapte plină de amor (ca să nu creadă servitoarea te miri ce). Mă rog, se străduiește, deoarece, încurcându-se în așternuturi, renunță repede (nu-i tocmai o femeie de casă) și, întorcându-se înspre bărbatul, care, tolănit în singurul fotoliu, o urmărește amuzat, își subliniază renunțarea cu-un surâs fermecător. Mimi, *il te restera pour sűr un souvenir charmant de notre amour* (indică cu capul înspre pat). Am trăit cea mai frumoasă noapte* și epocă a vieții noastre, înainte n-a fost decât nebunie și copilărie, tot ce va urma nu va fi decât dezgust și oboseală... Veronică!

Infiriera ținse bine cearșaful și, deplasându-se încet de-a lungul marginilor patului, insistă îndelung cu netezitul, până când

* Ea era albă ca zahărul; atât corpul de-asupra șoldurilor, acea bogăție de frumusețe strălucită și rotundă, cu globurile de zăpadă a sânilor pătați în vűrf cu două alunele dogorite; cât și mai jos, unde pűntecetele se adună ca sculptat într-un nod concrescut. Mai de vale se-ncepea părul luciu-negru și abia'ncrețit, care-i dumbera și izvorul regenerării omenești; apoi urmau trunchii rotunzi a picioarelor, tari și copti, numai buni de-a sugruma șalele unui amant între ele; apoi genunchii ce făceau gropițe... Ea surădea... dantura întredeschisă ca la o leoaică însetată, obraji suflați abia cu rumen... ochii sticleau sub genele pe jumătate lăsate.... fruntea netedă, sălbăticită sub părul în dezordine... Sursa: Mihai

dispărură, ca prin farmec, toate cutele. După ce sfârși, își privi satisfăcută opera. Poetul îi zâmbi abia deslușit, apoi, ca pentru a-i da de înțeles cât de mult îi apreciază munca, își trecu vârful de degetelor peste cearșaful bine întins. Privirea lui spunea: Foarte bine! Asta e femeia (de casă) cu care ar trebui să mă însor! Infirmiera făcu o scurtă plecăciune. Domnișoară Elise, am visat, reluă el, că un tânăr cu mustățile subțiri și negre ședea în colțul unei sofale verzi și te săruta. Dumneata te făcuseși roșie ca racul și aveai aerul *ambarasat*, însă foarte vesel și fericit. Eu am leșinat de durere de parcă m-ar fi lovit dambla. M-am trezit din somn c-o grozavă bătaie de inimă. Domnule Eminescu, ți-am spus că nu cunosc nici un tânăr cu mustăți subțiri și negre! Poate că dumneata nu cunoști, dar eu sunt foarte gelos pe domnul Ac-U-Șor! Să nu râvnească la grădina mea cu nuri, că...! Se apropie de ea privind-o adânc în ochi. *Liebchen was willst du noch mehr?*

Hai să mănânci, îl îmbie infirmiera blând, punându-i o mână pe umăr (era obișnuită cu nebunii). Se răcește mâncarea, domnule Eminescu. Abra Kadabra! Abra Kadabra!, rosti poetul aruncându-se deasupra patului. Aaaaaaaa Uuuuuuuuuuu Mmmm-nuuu.

Infirmiera zâmbi resemnată. Dumneata, domnule Filipescu, vii în salon să mănânci, nu-i așa? I se adresă infirmiera lui Filipescu, accentuând cuvântul *salon*. *Ich heiße Weisenberg*, răspunse acesta sărind în picioare, ascultător. Herr Weisenberg!, îl pofti infirmiera, deschizând ușa. Filipescu ieși primul, urmat de domnișoara Elise.

7, Scurtă sinteză

asupra perioadei 1871-1872, așa cum a fost relatată de către unii dintre amicii poetului (principalele noastre surse). În iarna grea a lui 1872, studentul Eminescu s-a îmbolnăvit *din cauza izolării depline* (conform declarațiilor medicului care l-a consultat). Dar nu numai izolarea a fost cauza agravării bolii, ci și, după cum precizează poetul într-o scrisoare către părinți, lipsa de bani (*Scumpii mei părinți, în momentul în care vă scriu aceste șiruri mă aflu în lipsă deplină de bani...*). Neavând bani ca să-și cumpere medicamente și să se hrănească corespunzător, starea studentului s-a înrăutățit. Pe deasupra, tot scriind și citind aproape fără întreruperi, uita adeseori să mănânce. Nu a uitat însă de cafea și de tutun pe care le obținea pe datorie. Era foarte priceput în prepararea la mașina cu spirt a unei cafele turcești cu caimac, dar aceste excitante (cafeaua și tutunul), în lipsa hranei proaspete și calde, i-au agravat boala.

De la Biblioteca Curtii Imperiale a împrumutat cărți și s-a închis în casă ca să le citească. Iese rar, ca să meargă la Universitate, frecventând numai acele cursuri care îi stimulează fenomenala inteligență și-i atâță curiozitatea. A descoperit lumea indică și pe cea egipteană. Îl preocupă, obsesiv, spațiul și timpul. El consideră că *nu există nici timp, nici spațiu – ele sunt numai în sufletul nostru*. Încearcă să convingă de asta pe oricine îl ascultă (pe sursa Samoil). Scrie neobosit, vociferând din când în când împotriva zgomotului trăsurilor și al copitelor de cai pe pavajul nou (al

lumii exterioare). Uneori fluieră, fredonând câte o melodie. Dacă, plimbându-se prin casă, cântă o melodie veselă atunci compune o poezie, iar când cântă marșuri gândește la scară istorică. Numai problemele filosofice nu le gândește cântând [după cum ne asigură sursa care a stat de vorbă cu el și căreia i-a făcut unele mărturisiri].

Tot din cauza lipsei de bani a fost nevoit să se mute în Schaumburggasse, 15, departe de centru, în Wieden, apoi, la Samoil Isopescu, Landstrasse-Adamstrasse, numărul 5. Începutul anului 1872 a fost extrem de friguros și geros. Din scrisoarea trimisă părinților săi Gheorghe și Rareșa Eminovici (februarie 1872), reiese că timp de douăzeci de zile studentul nu a părăsit locuința: *Astăzi ies pentru prima oară din casă după o trohană îndelungată și după o desăvârșită lipsă de apetit, care-a ținut mai douăzeci de zile.*

Abia ce a revenit în lume, scăpând de guturai, că boala a recidivat: *Anul acesta e într-adevăr un an nefast pentru mine. Abia am scăpat de catarul de stomac și gălbinaie și m-a cuprins o aprindere de mațe care-a ținut trei săptămâni și era să mă coste viața.*

Dar, în ciuda problemelor de sănătate și a neplăcerilor financiare, studentul este încrezător în viață și în forțele proprii. Uneori iese cu colegii (bucoveneni, ardeleni, moldoveni) în cafele, petrecând alături de ei ceasuri în șir. Alteori, tinerii se regăsesc până târziu noaptea în restaurantul Bischof din Wipplingerstrasse. La aceste întruniri, studenții discută, în general, politică (chestiuni de politică externă, dar și probleme naționale). Eminescu se remarcă întotdeauna prin modul limpede și inteligent în care abordează fiecare subiect. Nu se mulțumește să discute detalii concrete, rupte de context, ci, posedând o bogată și vastă cultură, plasează fiecare problemă discutată, chiar și pe cea mai mărunță, într-un cadru general, cuprinzător, conferindu-i valoare de principiu. Îl interesează în mod special problema românilor (transilvăneni, bucovineni) din Imperiul Austro-Ungar. Visul lui politic este *Dacia mare*. Când se plictisesc de politică (ceilalți repede,

Eminescu niciodată), tinerii trec la halba cu bere și la discuții despre femei.

În privința problemelor amoroase, Eminescu gândește cosmogonic, imnic. După impresia pe care și-a putut-o face sursa (Stefanelli), pentru tânărul poet, femeia reprezintă idealul creațiunii, a frumuseții și a perfecțiunii chipului omenesc, *un simbol*. Despre năzuințele trupului, clocotitoare la vârsta tinereții, sursa evită să se pronunțe. Stefanelli îl crede cast, pretinzând că Eminescu (deși putea vrăji ușor femeile prin frumusețea sa *gânditoare*) n-a avut nicio relație amoroasă (sexuală) la Viena. Amicul poetului se simte îndreptățit să facă această afirmație deoarece, petrecând mult timp în tovărășia lui Eminescu, consideră că îi cunoaște viața *din fir în păr*. Susține că n-a observat la dânsul porniri senzuale sau *vițioase*, poetul trecând înaintea tuturor prietenilor drept un *model de corectitudine și moralitate*. În afara episodului cu cele două doamne vieneze (blonda Eliza), relatat cu amănunte de către Stefanelli (*într-o notă informativă, vezi dosar*), poetul nu a fost văzut prea des în societatea damelor. Se mulțumește să le observe de la distanță atât pe burgheze (madam Maier, mamzell Rezi, Clotilda), cât și pe artiste (Frederica Bogner, Augusta Baudis-Wildbrandt). Madam Maier, mamzell Rezi și Clotilda nu au putut fi identificate, deși s-au făcut eforturi mari în acest sens. În schimb, cele două artiste ale Curții ne sunt cunoscute.

Poetul nu vorbește niciodată despre femei, iar dacă ceilalți o fac se plictisește și le zice: Slăbiți-mă cu prostiile voastre! Totuși, singura femeie despre care Eminescu le-a vorbit tovarășilor (imnic) a fost artista Frederica Bogner al cărei salon deschis pe Landstrasse-Hauptstrasse îl frecventează uneori. Aici, la Viena totul se învâрте în jurul operei și al teatrului. Tonul îl dă însuși Împăratul care e un mare admirator al artistei Katharina Schratt. Toți agenții secreți din capitala Imperiului (și nu numai ei) cred însă că e vorba de mai mult decât de o simplă admirație, atribuind preferinței imperiale pentru celebra artistă și unele semnificații,

neîndoios, *politice*. A se afișa în compania artistelor reprezintă pentru bărbații influenți și bogați de la Viena nu numai o obligație mondenă, ci, și una ale căror urmări și avantaje, în vederea dobândirii unui prestigiu politic, nu pot fi ignorate de cineva care se ia pe sine (și cariera sa) în serios. În saloanele *artistelor* se face și se desface aproape tot ce are legătură cu societatea înaltă. Pentru poeți, pictori, muzicieni prezența *artistelor* (actrițele și dansatoarele) este indispensabilă nu numai din punct de vedere social sau politic, ci, mai ales, din punct de vedere poetic, în procesul creației ele jucând rolul de muze și sfătuitoare pricepute. Niciun artist cu pretenții nu poate ignora misiunea inspiratoare a acestora.

În tovărășia actrițelor, Eminescu însuși se simte în largul său. Ca fost sufleur și chiar actor de ocazie în trupa lui Pascally, el era familiarizat cu lumea teatrului. Întâiele versuri (cele din țară) le-a închinat artistelor (*La o artistă* și *Amorul unei marmure*), întruchipând în *artistă* modelul de imagine ideală a femeii. Din datele pe care le posedăm, reiese că Eminescu ar fi compus aceste poezii în împrejurări de circumstanță, ca pe o literatură ocazională, votivă, tipărită pe foi volante, fiind cuprins de febra unei pasiuni pentru o misterioasă artistă (Eufrosina Popescu?).

Lipsa de bani și o ținută corespunzătoare (cămașă albă, guler scrobit, frac) făcea ca frecventarea artistelor să nu fie totuși la îndemâna oricui. De aceea, casele de plăceri sau bordelurile rămăneau singurele locuri unde tinerii nepăsători la etichetă și fără posibilități financiare prea mari își puteau astâmpăra elanul sanguin al vârstei. Discutând însă și cu alți prieteni – dacă era bine sau nu să frecventeze casele de plăceri –, Eminescu consideră că posibilitățile contactării unor boli venerice (sifilis) erau reale și că lipsa mijloacelor materiale pentru un tratament adecvat ar trebui să-i determine să se gândească de două ori înainte de a accepta favorurile unor prostituate. Nu ne mai rămâne decât poezia sau odele!, conchide stoic Eminescu. Totuși, în absența fiorului

dramatic care să confere lirism și oarecare stil suferinței amoroase, poezia sfârșește mult prea repede în cuplete de cafenea și haz general.

Sursa discută despre aceste lucruri cu poetul (dragoste, femei, poezie), arătându-i că excluderea iubirii din repertoriul liric (mai ales, romantic) ar face ca poezia să fie săracă, visarea stearpă și sufletul inert. Poetul nu a avut ce să obiecteze, sursa considerând că îi dădea dreptate în sinea lui, dar că, mândru din fire, nu putea s-o recunoască. Sursa mai crede că poetul a tăcut și fiindcă era îndrăgostit de doamna Micle.

Dragostea pentru Veronica (iubirea absolută) s-a declanșat în acea iarnă cumplită (conform unor surse), când ea ar fi poposit la Viena, din pricini de natură *medicală*. Cunoștința cu doamna Micle a servit de minune idealului poetic al poetului. Veronica, fiind o femeie tânără, frumoasă (pe deasupra, *blondă, ca toate idealele*) s-a suprapus în ochii poetului imaginii idealului închipuit de propria lui fantezie. Singura problemă: idealul său era – o femeie măritată. Dar înălțând în versuri iubirea, poetul a înălțat și femeia (eliminând tot ce nu convenea poeziei: soț, obligații sociale etc.), conferindu-i acesteia (idealului) un statut cu totul special, cel de *înger cu păr blond*. Această imagine a persistat numai la începuturile iubirii, fiindcă, mai târziu, același înger avea să-și piardă în mod fatal statutul celest, devenind, nimic altceva decât ... un măr de ceartă (ca să nu zic mai mult).

„Pietraru“

N.B.

– Agentul a avut sarcina să organizeze o agentură care săculeagă informații despre viața studentului Eminescu Mihai în timpul studiilor de la Viena și să obțină mărturii sau documente despre situația sa școlară.

– Urmează să poarte discuții cu cei care l-au cunoscut pe „Poet“ în acea perioadă, să compare sursele și să verifice adevărul mărturiilor acestora.

– Agentul a primit sarcina să recupereze toate documentele (foi matricole, chitanțe etc.) care îl privesc pe studentul Eminescu în vederea stabilirii autenticității acestora.

– Va culege informații despre activitatea politică desfășurată în cadrul societății studenților români de la Viena.

De câteva săptămâni nu am primit nicio veste din partea acestui agent, din cauză că liniile de comunicație cu exteriorul au fost întrerupte. De aceea agentul nu a putut executa toate sarcinile primite la convorbirea anterioară privind natura relațiilor sexuale ale Poetului și a eventualelor sale amoruri vieneze (sau contactarea unei boli venerice). Ultima notă nu conține prea multe date concrete. Această sarcină necesită mai mult timp și a rămas valabilă pentru perioada următoare.

Cele câteva foi manuscrise sustrase de agent de la locuința poetului conțin unele informații prețioase. Se vor lua toate măsurile care se impun.

Lt. de Sec.

Condurache Mircea

*A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 859, vol. 1,
ff. 71-72.*

8, Eminescu vorbește cu bătrânul domn, cu străinul acela care, din amuzament, se suprapune uneori peste umbra sa proiectată pe perete (*Doppelgänger*). Nu e baronul von Mayr. Nici Lachman. E profesorul Robert Zimmermann. Bătrânul domn i se adresează deschis, prietenește, ca unui vechi student. Nu i-a mărturisit nimic doctorului Obersteiner despre dublul său (bătrânul dascăl). Ce-ar crede domnul consilier aulic și profesor universitar? Că, doamne ferește, pacientul suferă de scindarea personalității, de înstrăinare de sine (despicare a eului), că prezintă manifestări schizoide (!). Te poți aștepta, nu? Să raporteze mai departe (Popasu, Carp, Maiorescu etc). De aceea, e de preferat să tacă. Și să vorbească cu celălalt (cu bătrânul profesor) numai în intimitate*. Dar acesta (*Doppelgänger*-ul) nu stă o clipă locului. Se învâрте prin cameră. Ca un titirez (e foarte sprinten pentru vârsta lui). Poetul, ca să poată ține pasul cu el, îl urmărește. Chiar dacă se învâрте în cerc. Și vorbesc întruna. Unul cu celălalt. În cerc. Despre orice. *Geschichte der Philosophie. Mittelalter und neuere Zeit bis auf Kant*. Luni, Marți, Miercuri și Vineri de la 8 la 9. Simțurile omului nu sunt făcute decât pentru calitățile lucrurilor, adică viind în atingere mediată sau imediată c-un obiect într-un mod hotărât, lăsând cu totul nedelegate cestiunea dacă

* Poetul vorbește singur, una-ntruna. Uneori se adresează peretelui. Vorbește în germană. Dă impresia că poartă discuții foarte aprinse cu peretele. Alteori, de parcă cineva i-ar răsuci cheița, se învâрте prin cameră ca un titirez. Sursa: Filipescu

acele calități sunt inerente lucrurilor. Căci simțurile produc fiecare din ele o serie de fenomene, oricare ar fi impulsul. Fuți o muiere, comunică direcția ta de mișcare în infinit. Nemurierea ta consistă în viața și figurile de procreațiune a copiilor tăi. Nemurierea? Totdeauna mișcarea se comunică în linie dreaptă. *Der Leidenfrost'scher Tropfen* – ascensiunile dând de o piedică (ha!) se prefac în rotațiune. Bătrânul domn face gesturi obscene, gesturi care-l fac pe poet să râdă cu poftă. O rotațiune pe loc imens de repede, care e-n stare să sfarme cazanul când explodează. Soarele *im Leidenfrost'scher Tropfen*. Dascălul îl contrazice. Așa era și Caragiale. Veșnic nedumerit și pornit spre contraziceri (în privința femeilor – să fuți o muiere, a politicii etc.). Cum am putea, întreba mucalit dramaturgul, să discutăm dacă am fi amândoi de aceeași părere? Poetul nu era de acord cu logica asta caragialienească. Prefera să fie combătut din convingere (și pe baza unor argumente raționale, bine întemeiate) și nu doar așa, de dragul discuției. Pe Kant, Caragiale l-a numit *moftangiu* numai ca să-l enerveze pe poet! Ce fel de om e ăla care face totul în contra celorlalți (a oamenilor de caracter, evident)! Poate că și pe Veronica (dragă Momoșel), tot așa ca să-l enerveze pe poet a sedus-o (citește a futut-o). Mai știi! Ăsta (Caragiale) e dracul gol! Un demon al inteligenței, nu om!

Bătrânul domn râde când aude de Caragiale (sau de dracul gol?). Pretinde că se cunosc (cu cine?). Poetul nu se miră. Și cu bătrânul domn e ceva necurat la mijloc (cine mai poartă un joben așa de înalt!)? Ce e *natura naturans*?

Colegul de cameră al poetului (Filipescu) scrie ceva pe o coală ministerială. Scrie tot ce aude din conversația lui Eminescu Mihai cu peretele.

Nota informatorului Filipescu privind comentariile Poetului în fața peretelui.

Poetul vorbește singur. Acum se plânge de mâncare [asta înțelege și Filipescu, partea cu *natura naturans* a rămas pe dinafară,

din cauza incomprehensibilității discursului eminescian]. Din păcate, date fiind împrejurările (1883), nu s-a putut instala t.o. (tehnica operativă). Din care cauză, informatorul este nevoit să consemneze tot. Filipescu nu consemnează chiar tot. Ar fi imposibil. Poetul vorbește uneori foarte mult și e greu să înțelegi ce spune*. Vorbește inspirat și amănunțit despre rădăcina cubică și despre cuadratura cercului. Când un șarpe se ncolăcește observăm următorul lucru. Pielea dinlăuntrul cercului e încrețită, cea dinafara cercului e încordată. Diferența între pieile la-nceput egale e cuadratura cercului. Mai face și filosofie. *Natura naturans?* Ce-o dracu' o mai fi asta? Când poetul vorbește despre mâncare înțelege și informatorul. Eminescu spune că mâncarea e puțină (Filipescu e de acord cu asta, mai adaugă de la sine și faptul că e frig în salon). Că doctorii sunt evrei! Că îngrijitorii sunt evrei. Numai Fräulein Elise e drăguță și îi mai strecoară, din când în când, câte un biscuit. Da! Mâncarea e puțină (zgârcenie de ovrei!). E o conspirație evreiască. Alianța israelită. Și masonică. La nivel mondial. Nu există scăpare! Numai în Brahma! Zeul Indic. Conchide poetul. Antisemit! conchide Filipescu în însemnările sale, subliniind cuvântul *antisemit*.

Informatorul se străduiește să noteze cu conștiinciozitate tot ce aude și înțelege (cât de cât): *Pentru a-și închipui cineva metaforic lumea ar putea să iee o bucată de lut – etern aceeași, care prin urmare, nu cunoaște timp – și să-i dea cele mai felurite forme, pe când una când alta, când așa, când așa.* [Poetul gesticulează mult, clătinându-și capul când la dreapta când la stânga. Nu-i văd fața.] *Lutul rămâne orice caz același. Socialistul Bebel zice în organul său Volksstaat a. 1873 – Sau există un Dumnezeu și-atunci suntem trași pe sfoară, sau nu există, și-atunci putem să ne facem de cap... Ha!*

* La maniaci se constată o nesfârșită sporovăială incoerentă și logoree, astfel încât pare imposibil ca bolnavul să zăgăzuiască cursul ideilor sale în asocieri dezordonate. Sursa: Doctorul

ha! ha! [Socialistul Bebel? Țsta cine o fi, dacă nu e nici Marx, nici Engels ca să nu mai zic că nu e nici Lenin?]

Naturam, furca expellas, tandem... Ț, Ț, ce?! Filipescu face ochii mari. N-am înțeles ce ați spus după asta, domnule Eminescu. *Tandem* ce? Dar Eminescu continuă netulburat.

Viața și moarte sunt ca două poluri! În jurul cărora steaua se-nvârtește! Și amândouă n-au nici timp, nici goluri [Urmează un șir neînțeles și neîntrerupt de cuvinte, notează Filipescu. Vorbire incoerentă]

Abra Kadabra. Abra Kadabra. Eminescu face un salt înspre pat, sare în vârful lui (cu galoși cu tot), se strecoară sub așternuturi și (asemeni unei stafii) se înfășoară în cearșaf (cu capul la vedere) făcând mișcări care imită bătaia din aripi a păsărilor. Vorbește fără șir și fără noimă (i se pare colegului său de cameră). Se poate presupune că e într-un soi de transă temporală. Silaba sacră *aum* este cheia care descuie lacătele ferecate ale timpului. În această silabă sunt cuprinse trecutul, prezentul și viitorul. E ca un cod sau cifru: „a” înseamnă starea de trezie, clic! „u” cea de vis, clac! și „m” cea de somn adânc, clic, clac! Filipescu consemnează tot ce aude, chiar dacă nu înțelege mare lucru, dar dornic să nu piardă nimic din spusele poetului continuă să scrie, ca la un dicteu automat, fără să dea prea mare atenție scrisului. Obține o frumoasă linie continuă cu ghimpi și mici pete de cerneală.

Cine rostește silaba întreagă atinge starea de transcendență în care sufletul individual îl cunoaște pe Brahma. Uuuuuuuuuu! Aaaaaaaaaaaaaaaaaa! Uuuuuuuuu! Mmmmmmmmm! Aaaaaaaa! Mmmmmmmmm! Uuuuuuuuu! Uuuuuuuuu! U! Să călătorească în vremea glorioasă a lui Alexandru cel Bun. Dar imaginea cu mulțimea de cercuri ce se întretaie înfinit încât pare un ghem roșu de fire* și-a pierdut claritatea și stabilitatea (liniile unor cercuri

* Cu mîntea sa genială, Eminescu a anticipat cu un secol înainte teoria în care particulele sunt descrise ca unde pe corzi (păienjenii de fire),

nu se mai văd, ceea ce nu poate să însemne decât un singur lucru: magia nu mai funcționează cum trebuie). Altădată era de ajuns ca poetul să pună vârful degetului în centrul păienjenişului de fire ilustrat în cartea astrologică, liniile să se miște ușor și el să alunece în trecut, tras de o mână nevăzută. I-ar fi plăcut mult să trăiască în trecut, în vremea când domnii îmbrăcați în haine de aur și samur ascultau de pe tronurile lor păreriile castelor sau vorbele de duh ale divanului oamenilor înțelepți (cu părul alb). Iar el (poetul), cu capul plin de inspirațiune, să fie bardul acelor domnitori, inima lor plină de geniu.

Filipescu se ridică hotărât de la masa de scris și, apropiindu-se de patul poetului, zgâlțâi stafia care se mișca dezarticulat, dând din mâini (aripi). După câteva secunde, poetul se potoli, întorcând înspre Filipescu un chip răvășit. Magia nu mai funcționează ca altădată. Acceptând inevitabilul (dezvrăjirea lumii), Eminescu făcu eforturi mari ca să-și acomodeze privirea (obișnuită cu contemplarea absolutului) la realitatea imediată (comună) și nedorită (salonul de spital). I-ar fi plăcut să se fi trezit în alte timpuri (mai vechi). Nu aici (la Viena, Ober-Döbling, Hirschengasse, no. 71, Privatheilstalt)! E pe cale să spună ceva, dar se răzgândește. Se dă jos din pat și se îndreaptă hotărât înspre ușă (atent să nu calce decât pe triumphiurile roșietice care compun – în combinație cu triumphiurile gri – simetria geometrică a pătratelor mari din mozaicul pardoselii). Poate că dincolo (de ușă) e trecutul multvisat. Pentru o clipă, acest gând îl însuflețește, înfiorându-i inima de o emoție voluptuoasă, fierbinte. Înainte însă de a pune mâna pe clanță se oprește brusc ca străfulgerat de o groaznică viziune. Nu poate ieși afară numai în cămașă și izmen! Ce-ar zice despre el oamenii înțelepți din divan? Nu vrea să le facă o impresie proastă,

cunoscută astăzi sub numele de teoria supercorzilor. Rețeaua de spin sau posibila reprezentare cuantică a geometriei spațiului a fost identificată de către Eminescu metaforic cu cearșaful. Sursa: Fizicianul

oh, nu! Cunoaște normele comportării politicoase și ale ținutei decente. Se răsucesce pe călcăie.

În vechi manuscrite, domnule Filipescu, afli pe paginile din urmă ghicitori ciudate pe care și le puneau călugării... Răspunsurile sunt scrise criptografic adică literele întrebunțate reprezintă alte sunete, convenite mai înainte, al căror sens cată să-l stabilești sau să-l ghicești pentru a ceti răspunsul. [*Criptografic?*]

Care e cea mai bună dovadă că există o substanță imaterială în Univers? Materia!

Ha! ha! ha! Într-un pahar încape atâta fier, atâta lapte, atâta apă, atâta abur... Domnișoară Elise! Cine ești tu? Cine sunt eu? Trecutul marmură, prezentul Dumnezeu, viitorul umbră. Elise. Femeia cinstită. Cea care selectează complimentul care-i trebuie. Veroni. Femeia galantă – Cea care selectează complimentele care îi trebuie. Proporționale. O vrei? Curva – Cea care nu selectează. c/b la puterea infinit. Pentru un interes, străin progenerurii (bani, lux).

Die Nebel zersteuenen Vremea

Se răzbună *Das Wetter wird heiter*

A răsufla, apă răsuflată, termen răsuflat, vin răsuflat

Rufă ruha

[Poetul vorbește *criptografic*. Rufă ruha? A se înainta textul de mai sus specialiștilor noștri în criptografie. Consider că în aceste cuvinte, aparent indescifrabile, se află codificat un mesaj către apropiații săi din țară].

Care e cea mai bună dovadă că există Dumnezeu în Univers? Omul? Dracul? Eminescu tace brusc. Fixează cu ochi mari peretele pe care domnul cu joben desenează ecuații încâlcite. Se străduiește să urmărească demonstrația bătrânului dascăl referitoare la existența lui Dumnezeu.

Dumnezeu, explică profesorul Rober Zimmermann, trasând puncte cu creta pe perete (tabla imaginară) *este o putere care lucrează în linie dreaptă – Tatăl. O altă putere egală, dar în direcție*

crucișe i se opune – Fiul. Rezultanta (bătrânul domn unește punctele prin linii) – paralelogramul de puteri: Sfântul Duh.

Acțiune egal reacțiune. Din acțiunea tatălui (linia dreaptă) s-a născut reacțiunea fiului (linie dreaptă în sens invers) și rezultanta Sfântului Spirit (de-a curmezișul Cruce). 3virgulă141592653589793238462643383

Domnule Eminescu, îl întrerupe Filipescu. Domnule Eminescu? Domnule Eminescu? Am pierdut șirul! 3virgulă-ai-spus1415926... Cât? Poetul, vădit deranjat de întrerupere, se întoarce înspre colegul de cameră care-l bătuse ușor pe umăr. Repeti, te rog, ultima frază fiindcă n-am reușit s-o transcriu. Și cu cifrele astea, ce e? Ce reprezintă? Eminescu privește înspre domnul cu joben care, cu un zâmbet indescifrabil, îi face semnul tăcerii. Eminescu e încurcat, nu știe de cine să asculte. Totuși, parcă are mai multă încredere în domnul cu joben (fostul său profesor). Tace. Nu-i nimic, domnule Eminescu. Ai uitat. Lasă! Și cifrele? Nu știi... Eminescu zâmbește cu privirea întoarsă înspre geam. Îl observă pe domnul cu joben cum traversează grăbit curtea (oare când a ieșit?), zvânturând cu bastonul, din cale, frunzele căzute. Există suflet? Există suflet!, îi strigă bătrânul domn. Dar acesta e un atom. Atom. Hi! Hi! Într-un fel nelămurit, poetul are sentimentul că îl vede pentru ultima oară pe profesorul Zimmermann (de ce a plecat fără să-și ia rămas bun?).

Filipescu revine la dosarele lui și, conștiincios, își fișează noile informații. În fond, nu e treaba lui să discute despre religie și Dumnezeu. Asta o vor face specialiștii partidului. Treaba lui e să obțină informații cât mai corecte (dacă se poate). Ridică din umeri și, conștiincios, se apleacă asupra mesei și hârtiei albe. Se pregătește să-și treacă în curat toate datele obținute din fișele de observație ale doctorului Obersteiner. Cu o noapte în urmă, intrase în cabinetul doctorului, copiind din jurnalul medical tot ce s-a putut până la apariția în zori a servitoarei. Spre seară îl va vizita omul de legătură care va transmite informațiile culese la București.

Își înmoaie tocul în cerneală și scrie. *Status und Decursus der Krankheit: 10 noiembrie, Destul de agitat, vorbește incontinuu în tonuri de predică, cu cearșaful peste cap. Dacă i se vorbește omeneste, îl poți determina să răspundă corect. Durch lebhaftes Zureden kann man ihn zu ganz vernünftigen Antworten bringen.* Nu e obișnuit să scrie cu toc [îngrijitorii i-au confiscat lama și prețioasele creioane, ca să nu-și facă rău, chipurile!]. Prin omul de legătură, a cerut noi creioane. Scrisul cu peniță îl înnebunește. Fie se ia prea multă cerneală și, atunci, face porcușori, fie se ia prea puțină, încât nu se mai vede nimic din ce scrie.

9, Filipescu?

Poetului nu-i spune nimic acest nume. Doar dacă nu cumva face parte din rândul celor cincisprezece nume de boieri de rangul întâi din Țara Românească? Era membru al familiei Filipeștilor? Nu! Doamne ferește, domnule Eminescu. Nici vorbă! Rădăcinile mele sunt foarte sănătoase, să știi! La verificările din '49 am rămas în partid, asta spune ceva, nu? Mama: spălătoreasă. Tatăl: mort. Accident de muncă la căile ferate. L-a tăiat trenul. Trenul? (se miră poetul, gânditor). Da, trenul! Și cum vin pe drum de fier... cântecele. Rimează cu *pier*, nu? Nu știi cu ce rimează, domnule Eminescu. Eu nu sunt poet, dar am rădăcini sănătoase! Și un dosar curat în vremuri grele rimează perfect. Zău că da! Mama: spălătoreasă. Tatăl: mort. Îți arăt dosarul meu de cadre!, insistă Filipescu plin de sollicitudine. Poetul face un gest care poate însemna orice: cum că-l crede pe cuvânt, cum că asta n-ar avea importanță, cum că, date fiind împrejurările (trei nebuni, dacă îl socotim și pe bătrânul dascăl), ce mai contează etc. Și totuși. Poetul nu înțelege ce caută Filipescu acolo. Cine era? Bun. Informatorul suprem. Și altceva? Vorbea perfect engleza și germana. Spera să învețe italiana de la Eminescu și să se mai instruiască (așa cum s-a instruit și în anul cât a stat la Jilava). Cee? Italiana?! Nu știa Eminescu 64 de limbi? Ba da! Atunci ar vrea să învețe de la el italiana. De ce tocmai italiana? Oare credea și domnul Filipescu, ca ceilalți latiniști, că noi, românii, trebuie să renunțăm la frumoasa noastră limbă română în favoarea celei italiene? Filipescu

îl privi o clipă, nepricepând. Nu! Fiindcă urma să plece în misiune, în Italia, de aceea... În Italia?

Fidel principiului său (în orice om se opintește universul sau fiecare om e un *problem*), Eminescu deveni curios și, totodată, ceva mai comunicativ și cooperant. Limba asta păsărească în care vorbește arhivarul n-o fi mai dificilă decât albaneza (își spuse). Albaneza! Mai bine să-l învețe albaneza fiindcă limba albaneză îl va duce (îi va duce pe amândoi) la limba universală. Ce zici, domnule Filipescu? Albaneza? Poate altădată... La ce i-ar folosi albaneza?!

Deci nu faci parte din familia Filipeștilor, domnule Filipescu? Nu! Dar ai lucrat ca arhivar la Arhivele Siguranței Statului. Da, domnule Eminescu. La Arhivele Securității Statului, precizează el cu seriozitate, ca arhivar suprem. Hmm! (mormăi poetul satisfăcut). Și ai venit la Viena ca să-l urmărești pe Eminescu. Iată-mă! Poetul sare în picioare, își deschide larg brațele, ca și cum ar spune: Sunt aici! Zâmbetul ironic și superior care-i însoțește gesturile contrastează cu ținuta ușor comică (în halatul descheiat) a pacientului: Mă vezi, dar știi ce vezi? Și dacă mă vezi, ce? Întrebă el.

Și nimic, domnule Eminescu. Nu sunt eu în măsură să judec, răspunse liniștit informatorul. Sarcina mea este să adun informații despre dumneata și să întocmesc note și rapoarte pe care să le înaintez superiorilor mei. Eu nu acționez singur, domnule Eminescu. Cei care ne ocupăm de *caz* reprezentăm o întreagă rețea de informatori și agenți bine pregătiți, o agentură competentă și eficientă. Fiecare știe ce are de făcut. Din dosarul „Poetul național” lipsesc încă unele date și informații. Sper ca și eu, prin eforturile mele, să contribui la completarea golurilor. E de datoria mea patriotică să-mi îndeplinesc misiunea pentru care am fost detașat aici, departe de țară. Spunând cea din urmă frază, colegul de cameră al poetului adoptase un ton emfatic, ușor exagerat, ca și cum s-ar strădui să convingă de sinceritatea sentimentelor sale față de partid și patrie pe cineva a cărui prezență în încăpere nu

ar putea fi demonstrată cu argumentele logicii bunului simț (cu ajutorul văzului), dar nici exclusă din discuție, date fiind împrejurările de natură politică la care se raportează agentul Filipescu (statul polițienesc). Partidul îmi va fi recunoscător! Foarte recunoscător. Filipescu continuă un timp în același registru, înfrumusețându-și cuvântarea în limbajul patriotic cel mai ales. Nu uită să menționeze din când în când că vorbește perfect engleza și germana. Și că e arhivarul suprem.

Eminescu își lasă mâinile să cadă moale pe lângă trup. Ce să spună la toate astea?! Și el își iubește țara, dar fără ciocoi în ea, fără străini (bulgăroi, grecotei, evrei etc.), fără liberali, fără conservatorii miluiți, fără mincinoși, fără fameni, fără bogații care fură de la săraci, fără feneanți și paraziți, fără pătura superpusă, fără garda civică, fără eroii de la 11 februarie, fără drumul de fier, fără plopii fără soț, fără dalile, fără Dunăre, fără Transilvania, fără Bucovina, fără Basarabia etc. Ce mai rămâne, te întrebi. Trecutul! Numai trecutul e de aur. Poetul nu-l mai urmărește pe Filipescu (care vorbește neîntrerupt, ca după o lecție bine învățată, despre datoria patriotică și despre recunoștința partidului). Meditează. Dacă pornim de la ideea că realitatea actuală nu este decât o parte a întregului, a sumei Universului, a virtualității sale, din suma puterilor din univers ($a + b + c + d + r$) atunci putem deduce, prin scădere, realitatea r (r minus a minus b minus c minus d). Și, oare, dacă toate astea sunt teoretic sigure și cunoscute de ce și practic n-ar fi cu putință a se prevedea anumite lucruri? Totul e să separi corect acele puteri (cine admite o materie determinată admite o sumă constantă), să elaborezi operațiile matematice și, conform calculului permutațiunii și a probabilității, să prevezi viitorul. Abra Kadabra. Sufletul nu-i decât o oglindă în care se reflectă, în funcție de unghiurile de înclinație ale conștiinței, trecutul, prezentul și viitorul. Poate că avântul metafizic nu-i decât lupta pentr-un mai devreme sau mai târziu, a miilor de forme, *virtualiter* întotdeauna prezente și-ntotdeauna gata de-a

apărea. O perspectivă nemărginită se deschide înaintea ochilor mei.

Meseria de arhivar, explică Filipescu adresându-se după toate aparențele unei asistențe pe care Eminescu n-o vede, înseamnă ordine, organizare și păstrare a documentelor. Ordinea, tovarăși, e totul! Datoria noastră, ca arhivari, este să ordonăm, să organizăm și să păstrăm bine toate documentele din arhivă. Înțelegeți, tovarăși? Eminescu înțelege. În ceea ce-l privește, și el admiră ordinea. E un maniac al ordinii. Ca revizor școlar a făcut multă muncă de administrație. N-a fost neglijent, dimpotrivă. A întocmit conștiincios fiecare proces-verbal, fiecare adresă către minister. A redactat până și un *Tablou general pentru organizarea școalelor rurale din județele Vaslui, 1875* (cu rubrici și rubricuțe) și, altul pentru județul Iași. În poezie? E tot maniac! Al ordinii, al rigorii, al perfecțiunii (cum altfel?). Dă din cap înspre Filipescu, cum că înțelege și că e de acord (ordinea e necesară). Capul îi vâjâie (de atâta ordine). Buun. Mai departe.

Arhiva primește, păstrează și întreține (recită Filipescu ca din manualul de instrucțiuni) materialele (respectiv, dosarele închise) venite de la unitățile operative. De rânduirea, cusutul materialelor și de filarea dosarelor se ocupă tot arhivarul. Evidența dosarelor, înscrierile în registre (opise) și completarea rubricilor: număr curent, denumirea dosarului, volumul, observații, toate aceste operațiuni trebuie să se realizeze conform procedurilor și directivelor în vigoare. Așa cer normele pe care le cunoașteam cu toții (pauză). Dar vremurile s-au schimbat. Dictatura proletară a învins pretutindeni în țara noastră! Trăim vremuri mari, tovarăși. Foarte mari (pauză). Avem nevoie de legi noi pentru vremuri mari. Pe umerii noștri apasă o grea datorie. Foarte grea (pauză). E moștenirea cumplită a unui trecut care nu mai poate fi schimbat. Dar poate fi îndreptat. De aceea legile noi par cumplite. Înfricoșătoare. Nu putem desființa un regim odios arătând milă. Nu putem făuri un viitor mai luminos fără sânge, fără să călcăm pe cadavre. Ne

dorim un viitor luminos, nu? Foarte luminos. Atunci vom călca pe cadavre. Cadavrul regimului burghezo-moșieresc. Aplauze.

Da, poetul își dorește un viitor luminos pentru dulcea Românie. *Și deasupra idrei flutură cu vântul.* Dar, fără sânge! E împotriva vărsării de sânge! Își dorește să fie nebun și rege. Regele Lear și nebunul său. Sau nebunul care este Regele Lear. Sau Regele Lear care este nebunul. Totuna. Pe Regele Lear nu-l mai doare nimic. Poți să-i faci orice. Pentru nebun totul e o tortură. Îl doare fără să-l atingi. Eminescu se dă jos din vârful patului și se apropie de Filipescu care, încântat de efectul cuvintelor sale, așteaptă răbdător încetarea aplauzelor și a strigătelor de *Moarte dușmanilor! Moarte lor!*

Dar Eminescu, nerăbdător, fără să țină cont de împrejurări sau de faptul că intervine pe nepusă masă chiar în mijlocul cuvântării lui Filipescu, i se adresează cu exaltare: Omoară-mă, domnule Filipescu și ai să vezi că nu simt nimic! Sunt regele Lear. Filipescu e nemulțumit că Eminescu îi strică momentul, intervenind, dar observând jarul aprins din privirile acestuia, nu mai e în stare să spună nici un cuvânt. Omoară-mă! i se adresează cu convingere Eminescu. Ai să vezi că n-am să mor. M-au omorât și alții și n-am murit. Fiindcă sunt etern. Omoară-mă!

Filipescu, somat, astfel, (prins de guler) încearcă să-l facă pe poet să înțeleagă că nu poate. Că nu are voie să se atingă de niciun fir de păr de pe capul poetului. Că n-are voie să se atingă nici măcar de o muscă. Vezi musca aceea, domnule Eminescu (îi distrage atenția). Ce muscă?, se indignează Eminescu pe bună dreptate (dă drumul gulerului lui Filipescu). El vorbește de atman, de brahman etc. și, și, și individul ăsta mărunțel vine cu musca! Musca aia care se zbate la geam, rostește rar Filipescu. Eminescu se întoarce înspre fereastră. Observă musca. O văd, și? Ei bine, chiar dacă e numai o muscă, eu, domnule Eminescu, nu pot s-o omor. Nu am voie să intervin în ordinea imuabilă (așa se spune, imuabil, nu?), în ordinea imuabilă a lucrurilor sau în mersul

implacabil al istoriei (în afara ordinelor primite). Nu am voie să omor nici măcar muște (fără ordin)! Orice gest mărunț, dar ne-săbuit pe care informatorul îl face fără un ordin prealabil ar putea avea consecințe nedorite, putând compromite întreaga misiune. Eu nu pot omori musca, domnule Eminescu! Nu sunt *autorizat* s-o fac.

Eminescu se apropie încet de fereastră. Urmărește atent musca, apoi, își întinde mâna sincronizându-se, la o mică distanță, cu mișcările ei. Când e sigur de reușită, o strivește cu precizie (cu palma). Era o muscă mare, cu abdomenul verde sticlos. Căldura plăcută din încăperea o deșteptase din amorțeala hibernala în care zăcuse adormită în vreun ungher. Musca rămase lipită de geam, eliberând din corp o grămăjoară de oușoare mici, galbene. Am omorât-o!, anunță poetul triumfător, ștergându-și dosul palmei de mâneca cămășii. S-a produs vreo catastrofă în viitorul dumitale? Filipescu e derutat și confuz. E adevărat că nu avusese prea mult timp la dispoziție ca să reflecteze la valabilitatea legilor. Dar poetul (se vede că e deștept, ce spun deștept? – genial) își poate pune probleme. El nu trebuie să respecte coduri. Geniul nu respectă normele (îi dă mâna, dacă are chef, să omoare o muscă și să influențeze viitorul). Musca a murit. E o evidență (o vede și Filipescu, strivită de geam). Te uiți la musca moartă și te întrebi: Are moartea ei vreo urmare catastrofală? Adică, poetul de geniu te obligă să-ți dezlegi de la ochi obișnuințele de gândire și *să vezi* cu ochii tăi (ochii lui). A schimbat ceva moartea unei muște? Strădania de a afla răspunsul la întrebări insondabile i se pare, totuși, de prisos, lui Filipescu. Ce poate fi mai zadarnic decât a-ți pune asemenea întrebări? Moartea muștei a fost inutilă. N-am reușit să aflăm nimic în plus. Filipescu se apropie de geam. Ce scârboșenie! Puah! La vederea muștei, o amețală stranie îl cuprinsese. Îi vine să leșine.

Adevărul, domnule Filipescu, e faptul că lucrurile se repetă la infinit. Toate sunt una. În acest prezent etern. Omori o muscă.

Omorî un rege. Totuna. În planul eternității, întreruperile din natură sunt ne semnificative. Dumneata, însă, ești un caz interesant. Te văd și atunci cred în existența dumitale. Ești cumva etern, ca prezentul? Arhaeus? Și eu sunt etern. Suntem amândoi eterni. Doi nebuni eterni. Trei (cu Bătrânul domn). Hmmm. Domnule Filipescu! Domnule Filipescu, ce ai?

Dar Filipescu nu mai aude nimic. Leșinase (era foarte sensibil când vedea lucruri scârboase). Iar muștele (*calliphora vomitoria*), în special, aveau un efect garantat asupra sa, făcându-l să-și piardă aproape instantaneu cunoștința. Ori de câte ori vedea o astfel de muscă (musca cu abdomenul albastru lucios sau verde), simțea automat în nări mirosul morții și al putreziciunii. Avusese ocazia, și nu o dată în viață, să vadă leșuri omenești năpădite de muște. Dar dintre toate, cel mai greu de uitat era cadavrul tatălui său care, expus pe patul mortuar, se transformase în raiul culinar al unui muscoid singuratic și insistent. Atunci, copilul de opt ani, privind fascinat și îngrozit, zborul calculat și sigur al muștei și intuind minuțiozitatea cu care profitoarea cerceta atent micile orificii (nări, pavilionul urechii, colțurile gurii etc.) în care să-și dureze (depunând ouă) monstruoasa operă, își închipuise fără să vrea aceleași atrocități lacome în trupul său. La acest gând cumplit, leșinase. Noaptea la rând se trezise learcă de sudoare, visându-se hrană pentru viermi uriași.

Căzut la podea, în starea de semiconștiență în care se găsea, Filipescu observă ca prin ceață cum o mulțime de capete se precipită asupra lui. Sau era un singur om cu mai multe capete? Cineva îi lovi obraji cu palmele, încercând să-l trezească. Își aminti că se afla (nu?) în sala în care avea loc adunarea generală a Direcției Arhivelor. Fusese invitat să ia cuvântul și să vorbească despre schimbările importante care aveau loc în țara noastră (1951). Era o onoare binemeritată. Președintele adunării (noul director al Arhivei, numit de către partid) făcuse introducerea, prezentându-l pe tovarășul Filipescu drept unul dintre cei mai

conștiințioși arhivari ai Direcției. Directorul era secondat de noul șef cu propaganda, un tinerel abia ieșit din școala de cadre. La punctul doi al ordinei de zi, președintele ședinței anunțase dezbaterea referitoare la noile *instrucțiuni privind înființarea cartotecii pentru urmărirea executării lucrărilor*, precum și *instrucțiunile privind organizarea și funcționarea birourilor și secțiilor de evidență din cadrul Regiunilor de Securitate*. Pe aceeași ordine de zi se mai găsea *Directiva referitoare la organizarea evidenței operative a „elementelor dușmănoase” din RPR*. În sfârșit, la ultimul punct urma să fie discutate măsurile de „eliminare”, din cadrul serviciului de arhivă a „elementelor antidemocratice, burgheze și incapabile”. Toți lucrătorii din cadrul Arhivei așteptau cu deosebit interes și teamă (unii) măsurile prevăzute la ultimul punct, măsuri care (după cum *se șoptea*) anunțau mari schimbări (epurări) în cadrul direcției. Onoarea de a deschide dezbaterile îi revenise lui Filipescu.

Filipescu a luat cuvântul și a vorbit despre importanța meseriei de arhivar. A explicat în linii mari ce înseamnă să fii arhivar *suprem* (se adresa, mai ales, noilor colegi așezați în rândurile din spate). A făcut o paralelă semnificativă între meseria de arhivar din timpul regimului burghezo-moșieresc (un biet funcționar aflat în slujba unei clase exploatare) și rolul însemnat care-i va reveni arhivarului în cadrul dictaturii proletare (un funcționar care va participa activ la propășirea țării și la lichidarea definitivă a exploatare). S-au auzit aplauze. A vorbit apoi despre transformările prin care trecea țara noastră sub atenta îndrumare a Partidului, despre datoria patriotică de a rupe orice legătură cu fostul regim și despre eliminarea tuturor elementelor antidemocratice din societatea noastră. A fost din nou aplaudat de cei din fundul sălii (corul de partid). În timp ce vorbește, Filipescu observase cu surprindere că unii dintre vechii săi colegi (care ocupau câteva locuri din față) îl priveau cu teamă și suspiciune. Pentru Filipescu *eliminarea* din serviciul de Arhivă a „elementelor

antidemocratice, legionare, burgheze și incapabile“ reprezenta un fel de formulă abstractă, generală (preluată din discursul propagandistic), care, evident, nu se referea la cei din imediata sa apropiere. În ceea ce-l privea, el personal nu cunoștea nici un „element antidemocratic, legionar, burghez sau incapabil“. Nu-și închipuia că astfel de „elemente“ ar putea fi identificate chiar printre colegii săi (de birou) și că vorbele sale îi indica cu degetul în timp ce, la margine, călăii nu așteptau decât să-i ridice.

De aceea, imperturbabil, arhivarul continuase să vorbească. Se referise la importanța preluării vechii arhive a Siguranței și a reorganizării ei. Subliniasse obligația ca noile schimbări din societate (eliminarea claselor exploatare) să constituie un îndemn patriotic de muncă și pentru arhivari. În calitate de mai vechi arhivar, Filipescu se angaja, ca în cadrul cursurilor de pregătire, să-i inițieze pe noii colegi în tainele profesiei și să-i ajute să cunoască normele de lucru (cele clasice). Dar, de curând, la inițiativa Partidului, apăruseră *noi* (accentuase cuvântul *noi*) norme și directive pe care trebuiau să și le însușească cu toții cât mai repede cu putință (ca să nu dea răgaz dușmanului de clasă să profite de situație). În continuare, vorbitorul subliniasse importanța înființării cartotecii cu scopul urmăririi executării cât mai corecte a lucrărilor. Organizarea cartotecii va facilita în viitor munca agenților, va elimina lipsurile și va evita dezorganizarea în activitate. Evident, vigilența va spori. Se va tripla. Directiva referitoare la organizarea evidenței operative a „elementelor dușmănoase“ prezenta o importanță deosebită deoarece constituia, citase Filipescu, „o verigă ajutătoare în sistemul muncii organelor Securității Statului“. Astfel, accentuase vorbitorul, succesul muncii colegilor noștri milițieni sau a procurorilor va depinde și de activitatea anonimă, dar extrem de utilă desfășurată de fiecare funcționar de la arhivă.

Ajungând în acest punct al discursului, Filipescu se lansase ditirambic în elogii inspirate și sincere la adresa profesiei de arhivar. Vorbi despre un nou început. Despre zorii noi. Despre ceasul

care a sunat. Despre istoria în marș. Cei din fundul sălii (recunoscând sloganurile) reacționară imediat, izbucnind din când în când în aplauze (mai ales atunci când se rosteau cuvinte ca: a stârpi, a lovi fără cruțare, a servi democrația proletară, vigilență, sabotori, triumful proletariatului, trâmbițe și goarne etc.). Observând cum se împărțise sala (de-o parte vechii arhivari și de cealaltă noua linie), Filipescu se bălbăise. Ca să-și revină, sorbise o înghițitură de apă. Apoi, în încheiere, recitase conștiincios câteva fraze însușite la cursurile de educare ideologică a membrilor de partid. Aplauzele celor din spate l-au întrerupt aproape după fiecare cuvânt. Drept încheiere își pregătise o formulă personală (la care ținea foarte mult), o formulă care sintetiza deviza profesiei de arhivar suprem: *De păstrarea și organizarea arhivei de astăzi depinde istoria noastră de mâine*. Când, ca trăznit de fulger, se oprise în mijlocul propoziției (la cuvântul *istorie*). Rămăsese cu mâna dreaptă suspendată în aer, indicând vag înspre peretele din fundul sălii, acolo unde organizatorii îngrămădiseră o serie de lozinci și portrete ale liderilor comuniști români și sovietici. Rătăcit, printre marii oameni politici (Stalin, Petru Groza, Gheorghe-Gheorghiu Dej, C.I. Parhon) se găsea și un tablou al poetului național Eminescu. Din tablou (i se păru arhivarului) Eminescu îi făcea semne, ba aplaudând, ba comentând, ba râzând batjocoritor. Toate privirile celor din sală se îndreptaseră într-acolo, dar el, arhivarul nu mai avu puterea să continue și să spună tuturor ceea ce văzuse și-l îngrozise. Nu atât Eminescu îi atrăsese atenția lui Filipescu, cât tabloul din centru, reprezentându-l pe tovarășul Stalin. Filipescu remarcase cum o muscă mare poposi nerușinată și fără pic de respect, chiar pe nasul marelui bărbat. O urmări cum coboară de la baza frunții înspre vârful nasului, unde zăbovi o clipă, executând cu măiestrie o piruetă, apoi, netulburată, trecu încet de la o nară la alta, încurcându-se în jungla stufoasă a mustății mărețului om. Filipescu mai observă cum o mână (cu un braț care se tot lungea) se ivi (nu se știe cum și de unde) ca să

omoare musca. Ceea ce era ciudat era că brațul acela nu avea trup și, cu toate că acționa cu precizie, era imposibil să localizezi sursa forței care îl puneă în mișcare. Dar, pe măsură ce brațul fără trup se îndrepta încet (cu încetinitorul) înspre muscă, chipul tovarășului Stalin își schimba trăsăturile, mustața, pomeții proeminenți ai obrazilor, fruntea și părul pieptănat pe spate dispărând ca prin farmec. În locul chipului liderului sovietic, printr-o scamatorie rapidă și dibace (ca în numărul cu jocul de cărți), apărură figura tatălui arhivarului, cea din tabloul de nuntă cu mama. Filipescu, fixând portretul tatălui său, realizează îngrozit cât de mult începuse el însuși să-i semene. Aproape până la confuzie. Clipise des (sperând că totul nu fusese decât o iluzie), dar nu putu decât să urmărească îngrozit cum brațul fără trup se apropia de chipul tatălui său (de propriul său chip) cu intenția de a omorî musca. Ar fi vrut să strige, să facă vreo mișcare, dar îi fusese imposibil. Înainte de a leșina, Filipescu mai avusese timp să observe îngrozit cum palma care se apropia de muscă, mare cât o labă de animal, nu avea intenția să lovească, ci, având în vedere încetineala calculată cu care se deplasa în aer, părea să urmărească și, eventual, să strivească acel ceva ce i-a atras atenția și i-a stârnit instinctul ucigaș. O muscă. O muscă? Filipescu dădu din cap (ca să scape de muscă), dar degeaba. Atunci leșinase.

Eminescu se apropie de colegul său de cameră, încercând să-l ridice. Cu toate că cel prăbușit avea o constituție plăpândă, poetului îi fu imposibil să-l miște din cauza zvârcolelilor și a rezistenței mari pe care acesta le opunea. Primul gând care-i veni fu acela că ar trebui să anunțe infirmierii, doctorii. Dar acest gând trecu mai departe. Nu făcu nicio mișcare ca să-i dea curs. Cu ochii dați peste cap, imobili în orbitele goale, și cu mușchii obrazului contractați în așa fel încât figura bolnavului își pierduse aproape complet expresia, convulsiiunile trupului acestuia aveau ceva înspăimântător și totodată uluitor. Poetul avu sentimentul că asista la o bătălie care se desfășura interior sau altundeva, o bătălie pe care o urmărea de pe coama unui deal, cu un binoclu întors.

Cel căzut începu să lovească cu picioarele, spasmodic. Partea de sus a trupului zăcea aproape inertă, numai gura, schimono-sindu-se, se deschidea oarecum comic (ca la păpușile de lemn), lăsând să se scurgă printre buze un lichid spumos, bălos. Bolnavul bolborosea cuvinte fără șir. Cee?, întreba poetul spunându-și, în același timp, foarte calm, că nu putea face nimic. Să aștepte. De obicei, aceste crize nu durau. Nu mai mult de cinci, zece minute. Când convulsiile vor înceta și bolnavul se va liniști, va cădea într-un somn adânc. După care se va trezi ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Poetul îl urmărea atent, străduindu-se să-l țină în așa fel încât, în zbaterile lui să nu se lovească de pat, de masă sau de scaun. Când mișcările picioarelor se mai domoliră, un miros greu, înțepător invadă încăperea. Nu-i fu greu poetului să înțeleagă ce se întâmplase. Emisiile de urină, de gaze și de materiale fecale îl luară prin surprindere, stârnindu-i dezgustul. Îl cuprinse o scârbă rușinoasă de trupul celuilalt, de propriul său trup. Dacă n-ar fi sufletul, acea subțirime de fum și vâlvătaie, n-am fi decât un snop de instincte, încordându-se într-o urzeală de oase, carne, secreții și ceva sânge.

Apăsă soneria. În scurt timp în încăperea își făcură apariția un îngrijitor și un infirmier. Adresându-i câteva cuvinte, infirmierul examinează starea bolnavului, testându-i reacțiile. Apoi, cu gesturi îndemânate, cei doi îl dezbrăcă de veșmintele murdare. Poetul observa totul cu deosebit interes. Văzu un trup scheletic mănuit de îngrijitori cu gesturi similare celor ale fetițelor care se ocupau de păpușile lor de cârpe (aceste gesturi îi rămăseseră întipărite în minte din copilărie, de pe vremea când o urmărea pe Henrietta jucându-se cu păpușile). Îngrijitorul înmuia o cârpă într-un lighean cu apă și spăla atent, concentrat, trupul inert al bolnavului. Pe alocuri, acel corp era brăzdat de pete roșii. Îl spală cum putu, întorcându-l când pe o parte, când pe cealaltă (de parcă n-ar fi avut în el viață), dar când ajunsese în zona membrelor inferioare, poetul observă cu surprindere că avea urme de bube profunde pe

picioare. Îi atrase atenția în special una care, în timpul crizei, se redeschisese, lăsând să se scurgă din ea un lichid albicios, amestecat cu sânge și puroi. Infirmierul dezinfectă locul cu iod. În acea clipă, bolnavul își trase piciorul, din cauza usturimii și deschise ochii. Poetul, surprins, tresări puternic (așa cum i s-ar întâmpla oricui care ar vedea o păpușă fără viață, deschizând ochii). Pacientul avea o privire obosită, dar vie. Nu părea să-și dea seama unde se află. Întâlnindu-i privirea, poetul se strădui să-i zâmbescă. Celălalt tresări cu bucurie și cu recunoștință. Privirea lui spunea: Ah, iată pe cineva cunoscut! Filipescu vru să-l întrebe ce s-a întâmplat, dar nu mai avu putere! Închise ochii la loc. După ce bolnavul fu pansat, infirmierul, ajutat și de colegul său, îl îmbrăcă cu veșminte curate. Cei doi bărbați nu vorbeau între ei, dar gesturile lor se armonizau perfect, ceea ce dovedea faptul că făcuseră de nenumărate ori acel lucru împreună. Îl culcară pe bolnav în pat și, după ce-i luară pulsul, începură să rânduiască în încăpere. Unul dintre ei se apropie de geam ca să-l deschidă cu o cheie specială (bolnavii de la secția de izolare nu aveau voie s-o facă). Văzu musca strivită de sticla ușor aburită. Se întoarse înspre poet care, resemnat, îl privea cuminte, de sub pătură. Apoi, fără să spună nimic, infirmierul scoase o batistă cadrilată din buzunarul său și șterse geamul. Scurpă puternic pe sticlă, de câteva ori, și frecă până când orice murdărie fu îndepărtată (administratorul-șef îi sancționa grav dacă găsea cea mai mică urmă de mizerie).

Amintindu-și de muscă, poetul începu să râdă. Mai întâi cu greu, fiindcă își simțea fălcile încheștate, de parcă pielea obrazului i-ar fi fost bine întinsă într-un cadru fix de lemn. Asta îi demonstrează că n-a mai râs cu adevărat demult. De când oare? Apoi, treptat, presiunea din fălci cedă, chipul i se destinse și râsul țâșni din coșul pieptului, dezlănțuit, neîntrerupt, zguduindu-i întreg trupul. Se veselea, mulțumit că putea din nou să râdă, ca altădată. Nu se mai putea opri din râs.

Infirmierul îl privi curios, apoi, după ce isprăvi cu ștersul, vâri batista în buzunar și deschise geamul. De afară năvăli un aer proaspăt, rece.

În acea clipă, în încăpere intră doctorul Obersteiner. *König der Juden*. Doctorul îl găsi pe poet râzând. Îl întrebă de ce râde. Știu că ar trebui să fiu nefericit (un geniu nefericit și pesimist ca Lenau), dar nu mă pot abține să nu râd, domnule doctor. Acesta îl examinează (Scoate limba, spune A etc.), apoi îl încurajă să vorbească. Atunci pacientul, dând impresia că ceva sau cineva îl zorește sau îl îmboldește de la spate, vru să-i explice doctorului totul. Izbucni din nou în râs, dar nu se sinchisi câtuși de puțin, ba, dimpotrivă, găsi rapid un motiv plauzibil și convenabil care să-l scoată din încurcătură. Lenau era pesimist de la natură, organic bolnăvicios. De aceea, el n-a putut niciodată să scrie satire! În schimb, eu sunt vesel! Râd. Vedeți! Am scris și satire. Eu n-am fost un pesimist, domnule doctor, ci am devenit! M-a doborât mediul în care am trăit... Abra Kadabra.

După ce luă pulsul pacientului, doctorul își notă ceva în carnețel: *Ziemlich gleich aufgeregt, spricht fortwährend im Predigertone, mit der Bettdecke über dem Kopf, unsinniges Zeug: Abra Kadabra. Durch lebhaftes Zureden kann man ihn zu ganz vernünftigen Antworten bringen.*

Doctorul închise carnețelul și se ridică de pe patul lui Eminescu. Se duse să vadă și de Filipescu căruia infirmierul îi făcuse între timp o injecție. Părea că doarme liniștit. Îi aruncă o scurtă privire, după care se îndreptă înspre ușă urmat de unul dintre infirmieri. Cei doi începură să vorbească scăzut. Îngrijitorul care rămăsese în încăpere aruncă o privire înspre pacient și, asigurându-se că totul era în ordine, închise geamul, apoi părăsi și el salonul.

Abia se închise ușa în urma lui că Filipescu se ridică în capul oaselor. Au plecat? Îl chestionă pe poet. Da! Răspunse acesta. Bine! Mă întreb de ce au venit. Cum de ce?, se miră poetul Ai avut o

criză. Hmmm, mormăi Filipescu. Și-a notat ceva în carnețel, ai observat? Ne urmăresc, domnule Eminescu, și pe mine și pe dumneata. Știai că directorul acestui Institut e tocmai fratele vitreg al Ministrului Afacerilor Interne, ministrul Haymerle? Aici sunt aduși toți *politicii* care încurcă treburile împărăției. Am auzit de la un paznic că ar fi internat într-o cameră și fiul Mariei Luiza, un nepot al regelui Franz, precum și două altețe cu pretenții domnitoare. Ca să nu mai pomenesc de toți agitatorii politici care vor socialism și egalitate pentru toată lumea. Și dumneata, domnule Eminescu, ești tot un deținut politic. Asta ești. Conspirația se întinde! Ca să nu mai vorbesc de faptul că suntem înfometați și ținuți în frig. Tăria cu care afirmase acest lucru îl convinse și pe poet că Filipescu avea dreptate.

Ex nihilo nil fit, rostește Eminescu cu o voce puternică, dându-se jos din pat. Statul are: eul statului, voința statului și fapta statului. Eul e capul Statului, numească-se: împărat, rege, prezident de republică. Voința Statului e constituția lui. Sau: constituția e organismul voinței Statului. În fine, fapta, acțiunea, Statul ca activ e administrațiunea. Întrucât Statul lucrează ceva, el administrează. Eu n-am nimic cu Regele! Nici cu Împăratul... M-am întâlnit și cu Regina. Ca Regină e maiestuoasă, dar ca poetă....

Eul, voința și fapta statului este partidul muncitoresc, domnule Eminescu. Partidul este totul, adică poporul și Statul la un loc. Idealul comunist: să ajungem cu toții în paradis (paradisul proletar). Cine nu vrea în paradis, dă-i un brânci, ajută-l! Poc! Poc! Mie îmi place în Republica Populară Română! Nu mă deranjează gardienii care stau la porți ca să nu evadăm.

Ce? Republica de la Ploiești?! Asta nu! Mosorul are altă temperatură decât fuiorul. Eu sunt pentru statul natural, organic. Asemănător, ca mod de funcționare, Statului albinelor: Vlad Vodă Dracul, Tudor, Tatu mare vornic, Nanu, Voicu, Manea Udriște cu frate-său Stoica, Iarcu, Radu a lui Borce, Stanciu Honău,

Ștefan logofăt, Dumitru spătar, Șerban vistier, Semen stolnic, Micle paharnic, Radu comis... Dar republică, nu!

Eu sunt pentru democrația populară: Gheorghe, Chivu (a doua oară), președinte, Emil, Petre, Gherasim, Alexandru, Alexandru, Ștefan, Athanase, vicepreședinți. Alexandru vornic.

Vorbesc amândoi deodată, măsurând fiecare cu pași mari în încăperea. Din fericire, traiectoriile lor nu se intersectează.

Vladislav Vodă, fiul lui Dan, sare Eminescu, 1456, Dragomir Udriște, Stanciu vornic, Mihail logofăt.

La externe Avram, la justiție Gheorghe, Leontin hatman, la finanțe Aurel, la transporturi Dumitru, la învățământ și cultură, în ordine: Miron (mazilit), Athanase și, apoi, Ilie. Nicolae!

Nicolae? Eminescu tresare. Ce face Nic? Am uitat de el... Trebuie să ajung la Botoșani! Cum se mișcă agitat prin încăperea, pare muncit de o idee obsesivă: *a făcut rost de bani, a făcut rost de bani*. Nic! Așteaptă-mă, vin! Are bilet la drumul de fier și bani ca să-l poată aduce pe nebun la București. Va răscumpăra și Ipoteștii. Cu mormântul mamei cu tot. Are bani. 48 de milioane. Își golește buzunarele (nu are buzunare). Cuprins de o tulburare febrilă își frânge mâinile. Ar vrea să spună ceva, dar limba (sau ce?) nu-l mai ajută să tempereze ritmul grăbit și arbitrar al asociațiilor de idei și imagini care-i trec prin minte. Neputința de a domoli șuvoiul de gânduri îl lasă fără aer, aproape sufocându-l. Ar vrea să deschidă gura și să scuipe toate ideile și cuvintele învălmășite în cap, ca într-un cazan în fierbere. Se repede la recipientul emailat aflat pe o mescioară (în fața oglinzii). Îl apucă cu ambele mâini și, sforțându-se, izbutește să proiecteze pe suprafața albă de email strălucitor o grămăjoară de scuipat. Apoi, vomită un lichid verzui. După ce-și șterse lacrimile și se liniște, (fălcile revenindu-i la normal, respirația recăpătând ritmicitatea obișnuită), pacientul contemplă o vreme rezultatul chinurilor sale. I se păru că ceva se mișcă în valurile mici de flegmă. În gură avea un gust oribil.

După cum fusese învățat, pacientul scoase în fața ușii camerei recipientul cu vomă. Apoi, cuminte, se îndreptă spre lavabou. Își turnă apă în lighean și se spală pe față. Luă un ștergar și se frecă bine. După care, ostentiv de toată tevatura, se așază pe marginea patului. Era cineva, afară?, îl întreabă Filipescu cercetând chipul fără expresie al poetului. Arăta de parcă ar fi văzut fantome. Mama, răspunse Eminescu liniștit. A venit după Nicolae, dar el nu-i aici. E la Timișoara, scriitor la *advocatul* Emmerich Christian. Nu mai știu nimica de el. Nu răspunde la scrisori. I-am scris domnului D.C., rugându-l să se intereseze dacă e mort sau dacă mai trăiește... Acum aștept grabnic un răspuns. Și, în timp ce rosti aceste din urmă cuvinte, privirea îi fu atrasă de un anume punct de intersecție din cerceveaua ferestrei înalte. Acolo s-a format un mic abur (din cauza frigului de afară). Un punct se așază înaintea altui punct, apoi, un nou punct înaintea celui din urmă punct și, tot așa, până când se formează o linie dreaptă și infinită. Unde sunt mai multe puncte, domnule Filipescu, într-o linie mai lungă ori în una mai scurtă?

10, În jurul mormântului, săpat chiar sub ferestrele bisericii cumpărate de mama poetului, se adunaseră toți Eminovicii. Rareșa Eminovici închisese ochii (după câteva zile de chinuri) în ajunul Adormirii Maicii Domnului. În dreapta preotului, ședea căminarul (înalt, drept, cu barba netăiată de câteva zile, cu capul descoperit). Asculta evlavios cuvintele Evangheliei. *Evanghelia după Luca, cap.21: Cuvântarea lui Iisus despre dărâmarea Ierusalimului și a doua sa venire. 29. Și le-a spus o pildă: Vedeți smochinul acesta și toți copacii: 30. Când înfrunzesc aceștia, văzându-i, de la voi înșivă știți că vara este aproape. 31. Așa și voi, când veți vedea făcându-se acestea, să știți că aproape este împărăția lui Dumnezeu.* Lângă căminar, legănându-se încet, ședea Nicolai (caracter blând, bolnăvicios). Mamă, așteaptă-mă!, șoptea nelămurit, cu privirea rătăcită, fixând fața senină, de nepătruns, a moartei. Era cel mai vârstnic (la acea oră) dintre frați. Șerban (născut în 1841, oacheș ca un țigan, constituție debilă, statură mijlocie) și Gheorghe (născut în 1844, nalt, păr și mustață negre, ochi căprui, pielea albă, sombru, când râdea se schimba vremea) se stinseseră cu doi ani înainte, respectiv cu trei. Ilie (născut în 1846: blond, nalt, vesel, ochi albaștri, mare talent la desen) a murit foarte tânăr, la 16 sau 17 ani. O fată, Ruxanda (născută în 5 mai 1845) a închis ochii la câteva zile după botez. Maria (născută în 1848 sau 1849) a murit la șapte ani. Mihai, cel de-al șaptelea dintre copii, șade, ușor adus de spate, aproape de umărul lui Niculai. 32. *Adevărat grăiesc vouă că nu va trece neamul*

acesta până ce nu vor fi toate acestea. 33. Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece. Dar cuvintele mele: Oh, mamă! Dulce mamă! Lângă Mihai, surorile Aglaia și Henrietta, plâng încetișor în batistele albe de dantelă. Henrietta se sprijină în baston. Matei care se pregătea să devină ofițer, cu un aer de nepătruns (milităros), are fața împietrită. Privește drept înainte.

Cădelnița diaconului face ca fumul de tămâie (mai ușor decât aerul) să urce lin și ritmic înspre crengile salcâmului din apropierea gropii. Mihai urmărește (fumul) visător. Adierea caldă a fumului din cădelniță, ridicându-se în aerul mai greu, imprimă frunzelor subțiri (aurii) de salcâm un freamăt ușor, ca și cum acestea ar fi atinse de-o pală de vânt invizibilă. Freamătul acesta al frunzelor cuprinde apoi și păstăile grele de semințe, rămase de la florile din primăvară, care (ca și cum o mână nevăzută le-ar dezghioca) încep să se scuture pe tabla veche a acoperișului bisericii într-o ploaie cântătoare, de boboțe. Când pământul (proaspăt scos din groapă) fu atins de ploaia de semințe, poetului i se păru că aude cum bulgării uscați de țărână stârnesc prin frecare varii modulații de sunete al căror ecou se prelungește în cercuri concentrice, până undeva departe, peste dealul Haraminului și în toată zarea dinspre Baisa. Apoi, cutremurul de sunete din pânțele pământului, crescând în intensitate, se ridică din nou la suprafață (prin rădăcini și seve), imprimând ierburilor, copacilor și florilor un soi de vibrație aeriană care face ca aerul cald de vară să tremure vălurit și tainic. Suprafața netedă a lacului de sub deal se încrețește inexplicabil ca, (nu știu), ca și cum buzele tremurate ale unui vânt invizibil s-ar fi apropiat neîngăduit de mult, atingând cu un sărut înfiorat oglinda de apă, aburind-o. Când punctul acela fierbinte și rotitor (sărutul vântului), concentrat în mijlocul cercului de ape, prinse a crește, unduindu-se în alte cercuri concentrice, vibrația acestora se răspândi spre marginile cu stufăriș ale lacului. Trestii înalte și subțiri care străjuiau întinderea sclipitoare de ape se legănă cuprinse ca de-o beție

subită, aplecându-se mult, într-o rugăciune mută, înspre luciul de argint al lacului. Mișcarea trestii și a unei bărci ascunse (în trestii) fu preluată într-un vuiet cântător de lăstărișul tânăr (verde crud) al codrului și, unduindu-se prin aer, se ciocni de scoarța tare a copacilor, deșteptându-le sufletele adormite de sub coajă. Coroanele verzi ale stejarilor începură, mai întâi lent, apoi tot mai accelerat să se rotească înspre înaltul albastru (pur) al cerului de vară, în coloane de lumină.

Poetul își ridică privirea și i se păru că vede, pentru o fracțiune de secundă, cum o poartă mare se îndredeschise încet, printre nouri. Înspre spațiul acela de aer se îndreaptă silueta abia întrezărită a unei femei. Undeva, în depărtare, umbre luminoase (ale lui Șerban, Gheorghe, Maria, Ruxanda, Ilie) îi fac semne cu mâna, așteptând-o. Înainte de a păși pe poartă, Rareșa își întoarse privirile înspre fiul ei Mihai. Era gătită de ceremonie, întocmai așa cum o zugrăvisse în ulei necunoscutul pictor vienez aflat în trecere pe la Dumbrăveni, chiar în 1840, anul căsătoriei cu Gheorghe Eminovici. Când voia să-și necăjească nevasta, căminarul îi amintea mereu că acel portret îl costase aproape o pungă de galbeni. Dar nici ea nu se lăsa mai prejos și, cu o blândețe fermă, îi reamintea căminarului întreg conținutul isvodului de zestre (îl știa pe de rost) întocmit de tatăl ei, stolnicul Vasile Jurașcu (*șapte rochii de mătasă, salopul de atlas, rochia de alibet, cămeșile și fustele, în număr de 24 de bucăți, cele șapte șaluri, unul turcesc, două mindire de lână și 12 părechi colțuni* etc.). În portret, Rareșa (sau Raluca cum mai era dezmiardată) avea părul împărțit în două părți egale printr-o cărare dreaptă în mijlocul creștetului. Purta cerceii primiți de zestre, două din cele patru *ineli cu diamant* și faimoasa *alesidă de aur* care-i înconjura de trei ori albeața gâtului gol. De la poarta cerului, îi făcu cu mâna fiului Mihai. Își înclină ușor capul spre stânga, pe buze înflorindu-i feciorelnic un început de zâmbet. Fiul, mai mult tulburat decât surprins de acea apariție, încercă să-i răspundă (la semn, la surâs), dar realizează că nu putea

să se miște. Avea sentimentul că împietrise, așa cum stătea în picioare, cu capul descoperit, lângă mormânt. Că imaginea mamei, moartă (în sicriul descoperit) – în timp ce preotul rostea o ultimă rugăciune – nu-i producea nicio *impresiune* ca și cum o stranie paralizie *afectivă* (a inimii) l-ar fi cuprins dintr-o dată. În schimb, imaginea Rareșei (așa cum o zugrăvisese pictorul vienez), făcându-i semn de la poarta cerului, i se lipise parcă de suprafața minții și, în mod necuviincios față de solemnitatea momentului, se trezi construind în jurul ei alte imagini la fel de îndoielnice, dar pline de poezie.

Undeva departe, în pădure, o secure începu să lovească ritmic în trunchiul unui copac. Sau nu erau decât cuiele pe care le băteau în sicriu cei doi gropari? Nici în acel moment, când groparii închideau sicriul și poetul îi privea cum își îndeplineau conștiincios și sigur datoria, nu simțea nimic. Dar, o dată ce-și îndepărta privirea de la ei, lăsându-se în voia ideilor nebunești, fanteziste, care-i răsăreau de nu știu unde, i se părea că înlăuntrul, în liniștea împietrită și seacă a inimii, ceva începea să tremure.

Își închipui că o dată ce imaginea Rareșăi se va înnegura (îndepărtându-se) și va fi închisă poarta cerului, ar trebui să audă glasul (tânguios) de clopot. Că, lent, pe funii groase, sicriul va fi coborât în mormântul proaspăt. Și că totul va înceta, ca și cum nu va fi fost nicidecum ceea ce tocmai auzise și văzuse (cu mintea). Că ploaia de semințe se va fi oprit, că vibrațiile subpământene de sunete se vor fi absorbit în noaptea profundă a adâncurilor, că ierburile, florile și copacii vor fi încremenit din nou în somnul adânc, vegetal, al sevelor, că lacul, ca ieșit de sub vrajă, își va fi recăpătat liniștea lui gravă, minerală (dintotdeauna). Că, imperceptibil, totul va reintra în lentoarea rutinei ciclice (nestrămutate) a naturii.

Mihai se trezi din visare abia când Henrietta îl scutură de braț. O privi aiurit, ca pe cea dintâi ființă care îi iese în întâmpinare după ce va fi călătorit cu secole înainte într-o lume nouă. Ea îi

face un semn cu capul înspre mormânt. Dezmeticindu-se, poetul înțelese și se aplecă să arunce un bulgăre de pământ. Zgomotul pe care, lovind lemnul sicriului (mamei sale), îl produse bulgărele de pământ îl face să tresară. O clipă i se păru că interceptează (fără să-l descifreze) ecoul îndepărtat al unei lumi de nepătruns. Urmărind bulgărele de pământ rostogolindu-se spre fundul gropii, poetul căută în inima sa, organ pe care în acea clipă, în mod nejustificat, îl mai putea numi *inimă*, oarecare simțământ sau tresărire, dar își dădu seama că totul era în zadar. Atunci, groparii luă rău pețile.

Prin aerul cald, tremurat, de vară, (când mai aproape, când mai departe) i se păru că aude greierii. Glasul lor îl făcură (pe poet) să tresară, să devină atent. Tot mai atent. *Dar ce zgomot se aude?* se-ntrebă uimit. Un zvon îndepărtat și abia perceptibil. *Bâzâit ca de albine?* O strălucire nouă i se aprinse în priviri. Un tremur lăuntric îi înfioră inima, scoțând-o din amorțire.

Zgomotul acela veselos venea de undeva din iarbă, chiar de lângă peretele vărui în alb al bisericii. În timp ce ceilalți Eminovici se îndepărtează, bărbații în față și, în urmă de tot, ținându-se de braț, Aglaia cu Henrietta care abia pășește, poetul se apropie precaut de bisericuță. Observă cum, în direcția peretelui, se îndreaptă, prin iarbă și prin aer, o procesiune măreață (a unei nunți?) de găngănii. În cinstea evenimentului (e negreșit o nuntă, conchide poetul), ingineri dibaci ai unor complicate construcții aeriene, păianjenii, duraseră poduri maiestuoase și trainice pentru ca vestitul alai să străbată mai ușor și fără primejdie aerienele întinderi. Formațiuni harnice șiordonate de furnici (bucătăresele) poartă în spinări saci mari de făină pentru plăcintele și colacii de la ospăț, iar albinele (cofetăresele), bâzâind vesel, aduc prinosul lor de miere. În postură de vornicel, un greier, căruia îi *sar purici înainte cu potcoave de oțel*, trâmbițează în frunte trecerea alaiului domnesc. Pentru o clipă, întreaga suită pare să se oprească chiar în dreptul peretelui bisericii unde, destul de jos, o fereastră cu

ochiuri mici e deschisă larg. Pentru a pătrunde înăuntru, fluturii din alaiul mirelui, *șăgalnici și berbanți* (adevărați crai), precum și restul semințiilor înaripate iau calea naturală a aerului. Noroadele de gănganii fără aripi, înzestrate cu piciorușe bune și multe, urcă temeinic, zorite, zidul scund al bisericuței. Celor cărora escaladarea zidului li s-a părut prea primejdioasă, n-au stat prea mult pe gânduri și, cu simplitatea instinctului înnăscut, au rezolvat dilema (dacă a existat vreuna), strecurându-se dibaci pe sub ușă. Nimeni nu vrea să întârzie sau să lipsească. Își dau întâlnire în fața altarului, la cununie.

Mirele-fluture și mireasa lui *viorică* bat iute, emoționați, din aripile translucide, executând un complicat balet aerian (nupțial). Înveșmântat în catifele, cu pântecul rotund, un bondar psalmodiază ca popii (rar și somnoroși), un cântec. În fața altarului, Rareșa Jurașcu, cea de-a patra dintre fiicele stolnicului (al șaselea dintre copiii lui Vasile Iurașcu și ai Paraschivei), privește liniștită și cuminte înspre iconostas. *Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă*. Face parte dintr-o generație de fete care nu-și fac nicio iluzie în privința măritişului. Poveștile cu sburători (cu plete negre, umbre fără de noroc) pe care, copilă fiind, le auzise din gura doicii sale nu erau decât vrăji și scorneli de-ale babelor, menite să le sperie pe tinerele fete (nu le fie de deochi!) și să le facă să confunde realitatea cu basmul, inima cu pasiunea, bărbatul cu dragostea. Singurele libertăți sentimentale pe care o fată de condiția ei și le putea permite erau deocamdată legate de alegerea veșmintelor și, mai târziu, ca nevastă, de creșterea copiilor care vor veni. În *gardiropul* pe care-l va duce la casa soțului ei (Gheorghe Eminovici) își va rândui frumos cele *șapte rochii de mătasă, salopul de atlas, rochia de alibet, cămeșile și fustele, în număr de 24 de bucăți, cele șapte șaluri, unul turcesc, două mindire de lână și 12 părechi colțuni*. Mai are și *zece părechi scarpe de tot soiul*. Prețuirea de care se bucură înaintea tatălui ei (celelalte surori ajunseseră la mănăstire, tot ca semn de prețuire, dar de o cu totul altă natură)

se putea măsura și în valoarea bijuteriilor ce figurau în foaia ei de zestre. *Patru ineli cu diamant. Una părechi cercei cu mărgean. Un fermual. Două brațele de aur. Una părechi de cercei cu coletul lor. Una alesidă de aur.*

În stânga ei, Gheorghe Eminovici, mirele, îmbrăcat de ceremonie stă drept și falnic. Are barba tăiată cu foarfecele, pieptănată și pomădată. Isvodul de zestre întocmit de stolnicul Jurașcu nu lasă nici o urmă de îndoială asupra hotărârii sale de a se însura cu Rareșa. *Una icoană Maica Domnului, fericată în argint. Una candelă tijă de argint.* Bijuterii și marafeturi femeiești. Tacâmuri. Sticlării și farfurii. Haine, perini, șaluri, prosoape, eșarfe, pânzeturi. *Bani în numărătoare înaintea cununiei – 1500. Bani în numărătoare în ziua cununiei la 29 iunie anul 1840, rest 1500. Adică în bani 3000 galbeni și zestre în haine și obiecte 576.* Dând cu ochii de icoana Maicii Domnului cu pruncul, sulgerul Eminovici se căi că în asemenea momente (ceremonie, biserică etc.) îi trecuseră prin minte astfel de gânduri (negustorești). Dar, la urma urmei, socoti el, apărându-se de muștrările nerostite ale Fecioarei, Domnului Dumnezeuului nostru îi sunt pe plac oamenii care, evlavioși și cumpătați, caută a-și *chivernisi* cinstit viața, răzbătând prin toate greutățile care li se ivesc în cale. Încredințat de justetea celui raționament, privi încrezător înspre tânăra fată din dreapta lui. O privi serios, cu un ochi obișnuit a cântări lucrurile la adevărata lor valoare. Făcuse o alegere bună. Ea, mireasa, îmbujorată, mulțumindu-se cu perspectiva că foaia de zestre dată de stolnic, tatăl ei, îi va oferi o viață tihnită alături de bărbatul sortit, își privi cuminte mirele, acceptându-și soarta bună sau rea, pe care i-o hărăzise Dumnezeu. Apoi, cei doi miri, prinzându-se de mână *cu nunul mare, mândrul soare* și ca *nună, cu mândra lună*, înconjurară de trei ori masa de taină a căsătoriei. Ca nimeni, niciodată, să nu mai desfacă făcutele taine dumnezeiești. De afară, prin micile obloane ale bisericuței, răzbat abia auzit acordurile vagi ale instrumentelor lăutarilor țigani. Dându-se parcă la întrecere cu

armoniile lor vesele, un cor întreg de greieri le ține isonul. Toată lumea să petreacă cu bucate și vinuri alese la serbarea dată în cinstea mirilor! *Și pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten...* — *Să iertați, boieri, ca nunta s-o pornim și noi alături.*

Zgomotul bulgărilor de țărână, azvârliți de lopețile groparilor peste sicriul de lemn al mamei sale, îl trezesc (pe poet) din reverie. De unde îi veniseră oare în minte toate acele imagini?, se întreabă. Le visase oare? Privi pentru o clipă chipurile întunecate (țigani dezrobiți) ale celor doi gropari care-și continuau nestingheriți truda. Cu credința celui pentru care lucrurile simple (osteneala truditorilor) ascund taine adânci și nelămurite, poetul le cercetă chipurile, căutând răspunsuri (noi la întrebări vechi). Dar, oricât de mult s-ar fi străduit să confere sudorii tremurătoare de pe fețele celor doi țigani o expresie înaltă, hamletiană, râvna conștiințioasă cu care aceștia își făceau datoria nu conținea în ea nimic tragic. Graba acestora de a termina cât mai repede nu avea în vedere decât perspectiva câștigului pe care căminarul, deși zgârcit din fire, li-l promisese, precum și sticla de rachiu care-i aștepta (după aceea) la cârciumă. Restul e tăcere (se știe).

Poetul se apropie de bisericuță și începu să examineze cu luare-aminte zidul scund și cerceveaua ferestrei. Cineva pusese zăvorul pe ușă și închisese obloanele. Din alaiul domnesc de nuntă nu mai rămăsese nici o urmă. Poate doar o muscă năucă (*Musca domestica*) care se izbea de ochiul de geam, de cealaltă parte, sperând (inutil) că va putea răzbate afară, la lumină. Poetul își lipi fruntea înaltă de sticla ușor afumată la interior (din cauza fumului lumânărilor), străduindu-se să deslușească ceva în întunericul de nepătruns dinăuntru. Speriată de umbra care se apropiase brusc de fereastră, musca făcu în aer câteva piruete amețitoare, trăgându-se îndărăt. Ochiul poetului (mare și monstruos), apropiindu-se amenințător de sticla geamului, trebuie să-i fi apărut năbădăioasei insecte ca o formă de manifestare sacră și plină de teroare a unei divinități răzbunătoare. Îngrozită de cumplita

apariție (*tremendum*), musca dispăru în oceanul de întuneric dinlăuntru. Treptat, pe măsură ce ochiul poetului se obișnuie cu întunericul, noaptea din interiorul bisericuței începu să se coloreze, lăsând să se întrevadă flacăra unei lumânări de seu care ardea sus, pe sfeșnicul înalt, așezat lângă icoana Maicii Domnului cu pruncul. Interiorul bisericuței îi era binecunoscut. Copil fiind, se refugiasse de multe ori acolo, căutând adăpost în fața mâniei tatălui său. Dar, ce bucurie, când îl găsea mama aproape adormit... Într-un târziu, se depărtă de lângă fereastră. Își roti privirea departe, în zare. În aerul cald de vară, nepăsători la toamna care se-apropia, greierii făceau să sune, melancolic, un concert aerian de violoncelle.

Stând în fruntea mesei, la praznicul defunctei, căminarul se va fi întrebat unde-i fiul său Mihai. Ori de câte ori se lasă pe spate, jilțul de lemn sculptat în care șade dominând trista adunare pocnește din toate încheieturile. Mihai încă nu-i pomenise tatălui despre toate nenorocirile ce se abătuseră asupra lui. Fusese dat afară și din slujba de revizor. Trăia de aproape trei luni din mila prietenilor. *Nevoit să reia toiagul pribegiei*, se refugiasse în cerdacul casei lui Creangă din Mahalaua Țicăului. Cum să-i vorbească bătrânului despre toate astea și să mai adaoge nenorocirilor care se abătuseră asupra Eminovicilor încă una? Încet, mormântul, care primise în el sicriul cu trupul fără viață al mamei sale, se umplu de pământ. *O, mamă, dulce mamă! Moartea e un moment – și nu dureros. Aduceți-vă numai aminte, că bolnavii înainte de moarte se simt atât de bine – cum corpul ostenit se simte bine înainte de a adormi...* Ce bine se simțise în ceasul de dinaintea morții (liniștită, senină)! Cerase să fie scoasă din casă, în cerdac, ca să mai vadă o dată privesceta atât de familiară! Apoi, se spovedise și se împărtășise. Pentru ultima oară, Mihai și-o aminti așa cum o știuse dintotdeauna: bună, caldă, iubitoare, evlavioasă și împăcată cu soarta ei.

Subsemnata Ralu Eminovici, născută Iurașcu, văzându-mă în etate destul de înaintată, citi căminarul rar, stând în capul mesei,

și voind a limpezi afacerile ce am avut cu soțul meu, Gheorghe Eminovici. Se opri brusc, scuturat de tuse. Mișcările violente ale capului făcură să-i fâlfâie ușor firele mustăților lungi. După câteva clipe, revenindu-și, reluă: *voind a limpezi afacerile ce am avut cu soțul meu, Gheorghe Eminovici, declar că de mult timp încoace mi-am luat tot ce aveam înaintea soțului meu, că Dsa nu-mi este datoriu cu nici un ban și că prin urmare nu am și nici nu pot avea vreo pretențiune cu averea Dsale.* Se opri, rotindu-și privirea spre cei adunați în jurul mesei. Două jilțuri erau goale. Unul, în celălalt capăt al mesei, era al Ralucăi. Dar Mihai unde-i? întrebă el aspru. În loc de orice răspuns, puținii meseni își lăsară capetele în farfurii. Henrietta ar fi vrut să spună ceva, dar tăcu.

Insens devii în somn, insens în moarte, gândi poetul, trecându-și mâna prin păr. *Încet, încet nu mai auzi bătând decât visurile ce mai pătrund din lumea treziei, după aceea nimic. Somnul te-a închis în imperiul lui de pace. Se scutură salcâmii de toamnă și de vânt... Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.*

Își lăsa capul pe spate și mai privi o dată cu luare aminte cerul azuriu. În largul albastru, tremurat, al bolșii, străbătut de sclipiri înșelătoare de lumină, nu întrezări nimic. Își înfundă mâinile în buzunarele pantalonilor și grăbit, de parcă ar fi întârziat la o întâlnire importantă, se îndreptă înspre pădure. Cum pășea neatent pe unde călca, imaginea mamei, moartă (în sicriu), îi reapăru brusc în minte. Se opri locului, ca străfulgerat. Mama a murit!, își spuse, dezmeticindu-se ca dintr-un vis. Și, atunci, pe neașteptate, începu să plângă. Închipuindu-și cu atâta claritate și bogăție de imagini un lucru oarecare când, de fapt, date fiind împrejurările (înmormântarea mamei) ar fi trebuit să se poarte ca orice fiu iubitor – ca Neculai – (să plângă sau să se arate ceva mai îndurerat) ar putea fi socotit, cineva, nesimțitor numai pentru că, cu totul surprinzător, în loc să-și exprime cum se cuvine durerea pentru moartea mamei, visează cu ochii deschiși, imaginându-și în detalii și sonorități metaforice o nuntă de fluturi cu multe

neamuri și un alai pe măsură? Dar așa era el. Nimic nu pătrundea în inima și mintea lui nemijlocit. Vedea un om căzut mort pe uliță și, în momentul întâi, lucrul acela nu-i producea nicio impresie. Abia după câteva ceasuri, imaginea celui mort, reapărându-i în minte, îl impresiona profund, făcându-l să plângă...

11, Într-una din zile,

Filipescu se apropie conspirativ de patul poetului și-i șopti cu o duioșie prefăcută: Domnule Eminescu, eu te cunosc foarte bine, să știi! Într-un fel chiar am început să țin la dumneata. Poetul se încruntă ușor, mirat, neîncrezător. E o nebunie, știu! Pe de-o parte, dau note informative și, pe de altă parte, îți spun că te-am îndrăgit. Nici eu nu mai înțeleg, zău! Dar te iubesc ca pe un frate bun, ce mai! Un frate mai mic sau mai mare (încă nu știu).

Declarația lui Filipescu îl emoționează pe poet (de mult nu i-a mai spus cineva că-l iubește, asta e ceva, nu?). Stătea întins, ținându-și mâna dreaptă sub cap. Dădu să se ridice (ca să-l îmbrățișeze, nu de alta), dar cum Filipescu se aplecase mult deasupra lui și nu dădea nici un semn că i-ar fi înțeles intenția, poetul renunță. Fața celuilalt era atât de aproape de cea a poetului încât aproape îi simțea răsuflarea adiindu-i cald și umed pe față. Eminescu ar fi vrut să spună ceva, dar nu găsi nimic în interiorul minții sale, nici un cuvânt. Cel dintâi gând care îi trecu prin vidul mental și buimac (mai degrabă o impresie, decât un gând) era că Filipescu ... a băut vin (îi simțea răsuflarea cu iz acru)... A băut vin? Dar de unde? La masă nu primeau vin (zgârcenie de evrei). Îl privi drept în ochi, întrebător (oare de unde și-o fi procurat Filipescu vinul?). Dacă tot îl iubea ca pe un frate, să-i fi dat și poetului un pahar cu vin, nu? Să închine ca frații! Așa s-ar fi cuvenit! Apoi, brusc, de parcă vorbe ca *vin, frate, pahar, închine* ar fi provocat o reacție în lanț luminoasă, îi apărură în fața ochilor

imaginea lui Creangă, așezat la o masă în grădina hanului lui Alistar din Tătărași. Humuleșteanul ședea dindărătul unei mese pline cu bucate, îmbiindu-l cu bunătăți (friptură de găină cu mujdei de usturoi, sărmăluțe în foi de viță, mămăliguță cu slănină friptă, pastramă și brânză de oaie, castraveci murați, plăcinte poale-n brâu, mult vin, vin crud în carafe sau vin de viță nobilă). Cu fața asudată, căutând să se răcorească, Creangă își dăduse drumul la cureaua pantalonilor și începuse să-și facă vânt cu poalele cămășii. Poetul, amuzându-se, îi spusese că nici Adam nu se putea răcori mai bine în rai (făcând aluzie, firește, la sumarul veșmânt al părintelui strămoșesc). Petrecărețul, râzând în barbă ca un țap (Să ne bucurăm de darurile Domnului!), închină un pahar de vin de Cotnari înspre Eminescu (poetul recunoscu paharul cu capac). Dădu din cap muștrător. Bădie Mihai! Te-am așteptat la Crăciun să vii...

Apoi, cu imaginea lui Creangă, nădușind din greu și închinând paharul, se petrecu ceva ciudat. De parcă n-ar fi fost nimic altceva decât o fotografie dintr-un album, se desprinsese ușor din rama de carton în care fusese prinsă și, purtată ca de adierea unui vânt cald, pluti o vreme în aer. Să crezi că viața și visul sunt filele aceleiași cărți și că a citi în ordine, pagină cu pagină, înseamnă a trăi, iar a răsfoi înseamnă a visa (Schopenhauer) e ca și cum ai crede că trecutul, prezentul și viitorul sunt măști identice ale timpului și că privilegiul de a ține în mână acea carte, întorcându-i paginile după voie (în ordine sau răsfoindu-le), deși cu neputință de imaginat, ar fi, totuși, conceptual posibil (cu adaosul schopenhauerian: pentru omul de geniu). Involuntar, poetul întinse mâna după carte. Dar, o dată ce o apucă și o deschise, filele ei, ca și cum ar fi fost alcătuite din pulbere fină, se topiră, curgându-i printre degete, ca nisipul. Undeva, în auzul dinlăuntru, vocea lui Creangă (fără chip) îl chema, muștrându-l glumeț. Bădie Mihai, ce-ai pățit de te-ai făcut așa războinic? Te-am așteptat la Crăciun... De Crăciun?! Care Crăciun? Frunză verde și-o răsură/ Am un pom în bățatură,/ Vreau să-l tai să-l duc în casă/ Ramurile nu mă lasă.

Intimidat oarecum de privirea fixă și inexpresivă a poetului (pe care nu știa cum s-o *interpreteze*), Filipescu se fâstâci ușor și se îndepărtă de patul acestuia. Căuta explicații. Psihologul care se ocupase de pregătirea informatorilor îi prevenise asupra ambiguității relației cu obiectivul. I-a avertizat că s-ar putea să apară unele sentimente puternice față de *obiectiv*, de iubire sau (după caz) de ură. Dacă nu te pot urî, domnule Eminescu, i se adresă din celălalt colț al încăperii, înseamnă că te iubesc, nu?

Iubire? Ură?, murmură Eminescu. Rimează cu? Rimează cu răsură! Brusc, revenindu-și, sări în picioare. Voia să-i dea o îmbrățișare lui Filipescu (și, eventual, o pupătură). Îl înțelege. Iubire. Ură. Nu e ușor. Îl înțelege. Și îl iartă. Filipescu acceptă îmbrățișarea (și pupătura). Cei doi bolnavi se îmbrățișară scurt, bărbătește. Apoi, Eminescu îl pupă zgomotos pe fiecare obraz. Filipescu era flatat (în amorul propriu) de îmbrățișare (și de pupătură). L-a atins marele poet genial (e ceva, nu?). Poetul național. Luceafărul nepereche. După o asemenea îmbrățișare (și pupătură) te aștepți să capeți și tu, umilul, un strat suplimentar de piele strălucitoare, să sclipești de parcă ai avea paiete pe tine. Dar nu se întâmplă nimic. În fond, în acea clipă poetul nepereche nu era decât, vai! un bolnav neputincios (în halat, cu picioarele goale, urâte). Un bolnav de la care informatorul nu reușea să afle mai nimic (în afara lucrurilor pe care le avea deja la dosar).

După scurtul moment de efuziune, Eminescu recăzu în apatia sa obișnuită. Se așează pe marginea unei sofale. Fusesse transferat (împreună cu Filipescu) de la secția de izolare într-o nouă cameră (mare și frumoasă) unde se plictisea. A primit și de citit: Hebbel. Aruncă o scurtă privire înspre cartea cu coperti tari, aflată pe masă. Totul îi dispăcea la Hebbel. Retorica. Emfaza. E măreț, dar în limitele epocii. Se gândi la cărțile și la hârtiile lui, la lada cu manuscrise rămasă la Simțion. Fiindcă era un geniu și gândea pe mai multe planuri deodată, mintea sa începu să lucreze, în paralel, și la câteva versuri (mai vechi), șlefându-le mental. Astfel ți-e scris

să te arăți. Cu cele trei singurătăți. Astfel ți-e scris să te arăți. Astfel îți este soarta. Cu cele trei singurătăți. Care? Luă o foaie de hârtie. Într-un alt plan, superior (al intelectului), medita asupra rădăcinii cubice. Operațiunile de extragere a rădăcinii cubice sunt. Trei. Singurătăți. Ba nu! Cinci. Operațiuni. Prima. Care? Luă o altă foaie de hârtie. În alt plan, cel al simțurilor, medita și la grațiile infirmierei Elise (Veronica) cea care, făcându-i patul cu o desăvârșită artă, izbutea să-i trezească din amorțire instinctul iubăreț. Când s-o îmbrățișeze (și s-o) ideal? Hi! Hi! Înainte sau după (injecție)? Și, deasupra tuturor planurilor, o moară (stomacul) care măcina în gol și imaginar (friptură de găină cu mujdei de usturoi, sărmăluțe în foi de viță, mămliguță cu slănină friptă, pastramă și brânză de oaie, castraveciori murați, plăcinte moldovenești, poale-n brâu, mult vin, vin crud în carafe sau vin grecesc de la Amira, servit în pahare boierești).

Totodată, nu putea să nu se gândească și la viitor. Își dorea mult să-l întrebe pe Filipescu despre viitor. Domnule Filipescu!, începu poetul abia auzit. Dar celălalt, plimbându-se prin încăpere, dădea impresia că meditează profund. Eminescu, respectuos și timid, nu îndrăzni să insiste și nu-l întrerupse (din meditație).

În realitate, Filipescu era extrem de nemulțumit fiindcă nu reușea să avanseze defel cu misiunea. Din cauza bolii lui Eminescu îi era destul de greu să se înțeleagă cu acesta. Uneori se întreba dacă nu cumva poetul făcea totul intenționat (adică se prefăcea), numai și numai ca să-l deruteze și să-i *saboteze* munca (ca acum). Iată-l, face rime și meditează (ca un geniu) pe mai multe planuri, în loc să răspundă cum se cuvine (nu prin îmbrățișări și pupături) la declarațiile de iubire ale informatorului (concret: să-i dea niște informații noi). Dacă ar fi ajuns la București, în luna mai 1883, așa cum fusese prevăzut inițial, altfel ar fi arătat acum lucrurile. Cu siguranță, Filipescu ar fi aflat mai multe despre împrejurările care au dus la boala poetului, despre contextul politic din jurul redacției (neînțelegerile dintre conservatori), despre valorile

stârnite de Societatea Carpații, despre marea conspirație, despre planul junimist și masonic de a-l îndepărta pe Eminescu din viața publică etc. Ar fi putut și el să se miște mai liber prin oraș. De aici, din acest sanatoriu în care era închis, nu putea face nici un pas. Pentru acești doctori *străini*, Filipescu era un bolnav ca oricare altul. Neavând bani, nu putea să iasă nici în oraș. Din când în când, primește vizita omului său de legătură (ofițerul de securitate) care, în vederea păstrării aparențelor, se dă drept fiul lui. E singurul contact cu exteriorul. Schimbă împreună câteva cuvinte, după care Filipescu îi înmânează toate hârtiile (notele informative scrise). Iar *fiul*, la rugămintă, îi strecoară bolnavului câte o sticlă de vin (fără nicio etichetă și de-o calitate îndoielnică). A cerut și un palton, dar degeaba. Celălalt (așa-zisul fiu) spune că nu are bani ca să-i cumpere, deoarece internarea în sanatoriu îl costă deja foarte mult. Când Filipescu iese singur la plimbare, în parc, ia paltonul poetului. Altădată, ieșind amândoi, Eminescu i-a propus să intre și Filipescu în paltonul larg al poetului* și așa, strânși, umăr la umăr, s-au plimbat prin parc și frig.

Domnule Eminescu!

Domnule Filipescu!

Începură deodată. Mă preocupă viitorul, domnule Filipescu. În privința trecutului sunt oarecum lămurit (prefer să nu mi-l amintesc). Dar acum aș vrea să știu mai multe despre viitor. John Stuart Mill (pe care l-am citit cu mare atenție) consideră că, în fiecare clipă, starea universului nu este decât o consecință a stării din clipa anterioară, așa precum starea unei clipe viitoare nu poate fi decât o urmare logică și cauzală a stării clipei prezente. Asta e

* Poetul mi-a propus să ies cu el la plimbare prin parc. Am acceptat, dar fiindu-mi frig (eu neavând decât un balonzaid subțire) ne-am îmbrăcat amândoi în paltonul lui. Eu fiind mitel și slab am încăput perfect în paltonul larg al poetului. În timpul plimbării am abordat o serie de chestiuni importante pentru misiunea mea de influențare pozitivă. Sursa: Filipescu

legea cauzalității. Imaginează-ți o inteligență infinită și căreia i-ar fi suficient să cunoască o singură clipă (cea de acum) pentru a ști istoria întreagă a universului, atât cea trecută, cât și cea viitoare. Astfel, ca totul să poată fi reductibil la o formulă unică. Sau la o ecuație din care, cunoscând prezentul, să se deducă trecutul și viitorul. Când voi cunoaște acea formulă, domnule Filipescu, devenind acea inteligență superioară, infinită, voi ști totul. Sau aproape. Există și posibilitatea, admite Stuart Mill, ca seria cauzalității să fie întreruptă prin intervenții mai mult sau mai puțin hazardoase. Mill nu e un filosof, domnule Filipescu, cum sunt Kant sau Schopenhauer. E mai mult un gânditor politic și social. Dar filosofia lui nu e lipsită de unele merite. Eu i-am citit *Logica* fiindcă am purtat o polemică cu un oarecare profesor Zotu. E mult de atunci. Nu-mi amintesc exact care era natura polemicii.

Mai dă-i dracu' de filosofi!, sare Filipescu care nu înțelesese mare lucru din explicațiile poetului, că prea și-au stricat mințile! Schopenhauer? Ce să zic? Am auzit că era un mizantrop și un misogin care se certa până și cu femeia ce-l ținea în gazdă. Biata femeie! Ca să se răzbune (pe gazdă) a scris lucruri urâte despre femei. Fiindcă nu avea succes cu filosofia lui și nu suporta pe nimeni (care să nu-l laude), s-a declarat un geniu neînțeles și superior, punându-se deasupra tuturor contemporanilor. Nu suporta să vadă că alții aveau succes și că trăiau pe picior mare (Byron), cheltuind nemăsurat, în stil mare. Un zgârcit, ce mai! Fiindcă se căca pe el de frica vieții, a declarat abstenența și depărtarea de lume. Iar dumneata te-ai grăbit și i-ai preluat ideile *pesimiste* și reacționare, burgheze*. Și uite, unde ai ajuns! Pesimismul e negarea vieții, e *antisocial, antimoral și antiartistic*. Filipescu citează din dosar (sursa: Dobrogeanul) – îl cunoaște pe dinafară

* Schopenhauer era un mizantrop și un intelectual de umoare sumbră, care, ieșit din clasa burgheză, a întâmpinat mari dificultăți și dezamăgiri în carieră. Sursa: Profesorul

– rostește cuvintele rar ca să nu greșească. Chiar și când te revolți (*Împărat și proletar, Satira I-a*), dumneata ești pasiv și melancolic. Revolta eminesciană adoarme (înmoaie) puterile tinerimii, nu le deșteaptă și mulți fricoși atâta așteaptă ca să fugă de pe câmpul de luptă și să se ascundă în spatele pesimismului lui Eminescu (ca fugarul și trădătorul de patrie Cioran). Ai simțit toate mizeriile vieții, dar n-ai simțit trebuința de a lupta cu corupția lumii burgheze, cu această nenorocită molimă. Dar n-ai fost tot timpul așa. Tânăr fiind, erai o fire sănătoasă, cu poftă de viață și foarte vesel. Un pui al pădurii, zburdând între dealurile Dumbăveniilor și ale Ipoteștilor. Iubeai poporul simplu (fără fasoane). Ascultai cuminte și atent poveștile lui Moș Miron prisăcarul. Ți plăcea să dormi în fân (Serbarea de la Putna), să stai de vorbă cu ciobanii, să cutreieri pădurile, să ascuți doine de-ale noastre (românești). Interpretai cu mare talent cântecele lui Barbu Lăutaru. Nu erai făcut pentru obiceiurile gingașe ale saloanelor și nici pentru duiosiile femeilor turmentate de romantism (și de Schumann). Am auzit că dumneata preferi amazoanele, sălbatiche și inteligente, femeile carnale și naturale, zdravene, genul englezoaicelor sau suedezelor (Filipescu îi face cu ochiul). Amorul simplu, țărănesc! Cleopatra? Durdulie? Ce zici? Eminescu îl privește năuc. Nu cunoaște personal nici o englezoaică și nici o suedeză. Cât despre Cleopatra... ea n-are nicio vină. A fost cinstită cu el. Până la capăt.

Societatea în care ai fost atras (fără să vrei) a reușit să omoare tot ce era mai viu (mai românesc) în dumneata, tot ce era bărbătesc (natural). Amăgit de perfidia claselor sus-puse, te-ai dat cu cosmopoliții, cu moșierii*. Alături de ei, te-ai moleșit. Ai devenit

* Eminescu a fost victima regimului burghezo-moșieresc. Viața lui a fost un chin nesfârșit din clipa în care a venit în contact cu exploataorii. Din tinerețe, poetul a fost iubitor de viață, de oameni și de natură. Pădurea și râurile, munții și câmpiile, păsările și insectele, animalele de tot felul l-au preocupat și i-au fost dragi. Critica cosmopolită vrea să facă din el un estet, un poet al artei pentru artă și să transforme opera

senin și pesimist. Ce să spun?! Și în loc să ascuți glasul de jos, al celor mulți, al obidiților, ți-ai făcut urechile pâlnie ca să ascuți muzica sferelor. Când patronii beau șampanie, mâncau icre și discutau la Club treburile țării (împărțindu-și funcții și privilegii), dumneata te dădeai de ceasul morții ca să scoți gazeta și să pui în cuvinte deștepte gângăveala lor de oameni politici. Și cum te-au răsplătit ei? Lăsându-te să mori de foame! Să mori de frig (fără palton). Și când n-ai mai scris cum le-a convenit lor, te-au trimis frumușel la sanatoriu... Cu ce te-ajută ei, astăzi, domnule Eminescu? Cum?, se fâstâci poetul. Eu n-am murit de frig. Ce palton?! Eu am palton. Cine a spus că am murit de frig? Sau de foame? Prietenii mei mă ajută, mă țin aici în sanatoriu ca să mă vindec. M-au condus la gară. Chibici m-a însoțit la Viena, nu? E bucovinean, ca mine! Eu nu vorbesc de Chibici și Simțion, ci de restul. De boieri! De boierii mari pe care i-ai slujit! Acum sunt vindecat!, îl întrerupe poetul. Sau aproape. Mă voi întoarce în țară și voi continua să scriu exemplar în toate privințele. La gazetă.

La care gazetă?!, pufnește Filipescu. Cei pe care dumneata, domnule Eminescu, îi numești prieteni *te ajută* fiindcă vor să te țină departe de casă (de evenimente). Ești periculos pentru planurile lor, plătesc pentru dumneata ca să stai la distanță de politica intereselor lor. Îi încurci. Ai fost aruncat peste bord, domnule Eminescu. Pricepi asta?

Fără să vrea, insinuările lui Filipescu (nebunul) îl mâhniră, redeșteptându-i în suflet numai amintiri triste.

De dincolo, din sala de consiliu a Comitetului dirigent al Partidului Conservator, răzbat voci bărbătești. Nu se aude ce spun, dar Eminescu, care stă la un birou mic (improvizat în hol) și corectează un teanc de șpalturi tipografice, distinge, din când în când, vocea vreunuia dintre fruntașii conservatori (Catargiu,

poetului nostru într-un bun al claselor exploatoare, cu scopul de a le servi interesele împotriva poporului. Sursa: Nicolae

generalul Florescu, generalul Manu, Lahovari, prințul Știrbei etc.). Îi recunoaște după voce, după ticurile verbale, uneori, după tuse. Așteaptă încordat rezultatele dezbaterilor ca să poată redacta articolul de fond pentru gazetă. Pare să fie o întrunire aprinsă. Șefii Partidului Conservator discută despre eventualitatea unei coaliții a opoziției și despre adoptarea unor puncte de vedere comune în problemele aflate la ordinea zilei (modificarea legii electorale și organizarea colegiilor). Junimiștii din Cameră (Carp, Negruzzi, Gane și Maiorescu) sau *opoziția milită*, după cum fericit (din punct de vedere literar), dar neîntemeiat (din punct de vedere politic) i-a numit Lahovari, dau semne tot mai evidente că vor merge în alegeri cu liberalii. Conflictul stă să izbucnească și să dezbine partidul. Și Eminescu? De partea cui să treacă? Maiorescu și Carp? Catargiu, Lahovari, Tell, Vernescu și Kogălniceanu? Pe Maiorescu îl stimează ca om de litere (ca politician, nu). Pe Carp îl stimează pentru inteligență (nu și pentru caracter). Pe Catargiu îl stimează ca boier și conservator (ca inteligență, nu). Pe Kogălniceanu îl stimează ca politician (ca liberal, nu). Se-nvârte într-un cerc vicios, o știe, dar acesta e singurul existent. Ce să facă? Încotro s-o apuce? E cu puțință în România să găsească o altă ocupație intelectuală, să trăiască din condei, făcând știință și literatură, renunțând la politică? Să nu mai fie nevoit să aștepte ore în șir deciziile unui Comitet a cărui vrere – dacă interesul personal o cere – se schimbă de la o zi la alta (de la o oră la alta)? Mai lesne i se pare acum a înțelege legea mișcărilor corpurilor cerești decât legea după care se joacă (dincolo) mica comedie a patimilor omenești și a luptelor pentru putere. Dacă ar putea măcar să scrie fără conștiință, ca ceilalți, ca Bassarabescu, de pildă, combătând azi într-un ziar, mâine într-altul sau, de ce nu?, în același timp, în două gazete opozante!

S-a făcut deja târziu, însă nu poate pleca înainte să afle decizia membrilor Comitetului dirigent și să-și definitiveze articolul. Își pregătise, în avans, câteva fraze introductive pentru ca, atunci

când va avea rezultatul definitiv al dezbaterilor, să adauge restul (conținutul propriu-zis) și să dea cât mai repede drumul la gazetă. *Relele reale care ne bântuie țara*, scrisese, *nu au a face cu principiile conservatoare sau cu cele liberale și nu se cere dialectică și oratorie pentru înlăturarea lor, ci muncă, echitate și adevăr.* Ce? Muncă, echitate și adevăr? Ca formulă gazetărească merge, dar ca principiu? Cine să creadă în România în muncă, echitate și adevăr?! Nu credem că mai crede cineva. *Mizeria materială și morală a populației, destrăbălarea administrației, risipa banului public, cumulul, corupția electorală, toate acestea n-au a face, la drept vorbind, cu cutari sau cutari principii de guvernământ.* Oricare ar fi guvernul și oricare vederile sale supreme, *corupția și malonestitatea trebuie să lipsească din viața publică.* Oricare ar fi religia politică a unui guvern, *ea nu-i dă drept de-a se servi de nulități venale, de naturi catilinare, de oameni de nimic pentru a governa.* Chiar numai *tendința ca statul să fie guvernat de oameni cu probitate morală și să înceteze a fi mărul de ceartă între cavaleri de industrie și facem treburi, cuprinde un întreg program față cu aceia care nu cred în nimic și pentru care principiile politice n-au fost decât pretexte de-a parveni și de-a se îmbogăți.* Pe măsură ce scrie, se înfierbântă, indignându-se. Frazele, în același ton, îi vin una după alta. Articolul e aproape gata și fără rezultatul alegerilor. Ceea ce are să se întâmple, se va întâmpla. De ce să stea să mai aștepte? Să aștepte, ce? Mai bine să plece să mănânce undeva. E flămând fiindcă n-a mai mâncat de cu o seară înainte (când a cinat la Maiorescu). Toată ziua n-a băut decât cafele și a fumat neîntrerupt.

Prin fumul înecăcios îl întrezărește pe băiatul din zețarie care așteaptă manuscriptul ca să-l ducă în tipografie. Stă liniștit, privind visător pe fereastra ce dă în Piața Teatrului. Ce-i pasă lui de politică?! Se gândește la vreo fată sau la vreo midinetă zărită în treacăt... De dincolo, tonul vocilor crește în intensitate. Discuțiile par foarte încinse. Eminescu poate prevedea cu ușurință care va fi rezultatul dezbaterilor din acea seară. Unii conservatori s-au

săturat să fie veșnic în opoziție (fără privilegii) și numai liberalii să-și împartă între ei toate funcțiile în Stat și averile țării. Frigurile reformelor i-au cuprins și pe conservatorii *miluiți*. Vor din nou la guvernare (la *facem-treburî*). Sculați-vă voi ca să ne punem noi! La asta se reduce politica și parlamentarismul în România! La două sau trei partide care, vrăjmășindu-se între ele, se luptă pe viață și pe moarte pentru putere și privilegii. La *opozitiune* care, pizmuindu-i pe cei de la putere, fac tot posibilul să revină și ei la guvernare. La așa-zisa *presă* care, trecând peste toate formele urbanității, atacă oamenii și nu principiile, confundând adevărul cu aparențele, numind erou pe trădător, geniu pe plagiator, *financiar* pe pungaș, om politic pe panglicar, negustor pe cămătar, femeie onestă pe curvă și alte asemenea pe care numai buna creștere mă îndeamnă a nu le enumera până la capăt. Până când? Totul se duce de râpă, își spune abătut. Folosul lui, după atâta muncă, e că s-a stricat cu toată lumea. De când s-a întors în România, decepțiune a urmat la decepțiune. Se simțea atât de bătrân și obosit încât degeaba mai punea mâna pe condei să scrie. A secat de tot moralicește și i-ar trebui un lung, lung repaos ca să-și vină în fire. Numai gândul la Veronica (ca un mănunchi de amintiri fericite pe care-l strânge la piept) îl ajută să îndure și să nu-și piardă de tot speranța de a trăi. Așteaptă. Ce? Telegramele Havas, ca să scriu iar, să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt și n-aș mai fi ajuns să trăiesc!

Domnule Eminescu!, îl face atent Filipescu. Mă auzi? Poetul tresare. Îl vede pe Filipescu. Da! Vorbeam despre prietenii dumitale. Ai prieteni mulți, dar și dușmani. Mă ascuți? Da, cu profund interes. Mă recomand, Eminescu, *rumänischer Schriftsteller*.

Mă recomand, *ein aufgebener Mensch*. De ce dracu' Caragi-ale trebuie să aibă întotdeauna dreptate? Tu-i neamul nevoii! S-a dus epoca patriarhală, epoca de aur și de lapte dulce. Azi avem epoca de hârtie și cerneală violentă. S-au dus și grămăticii cu călimare-n brâu și pană de gâscă la ureche. Dar noi, Eminescule,

chiar dacă am ajuns, ehe, he, he! *proletari intelectuali*, boierii *ci-libii și subțiri* tot pe post de măscărici ne țin pe lângă ei. Strigăm în gura mare la uliță și *combatem sarcastic*, fiindcă boierii ne hrănesc și ne asmuță! Urli cât te ține gura la *Pseudo-Românul* și la liberali (C.A. Rosetti) fiindcă așa vrea Catargiu sau Lahovari. Dar tu, tu Eminescule, ce vrei? De sus, din lojă, de la adăpost, boierii privesc și se amuză când te aud (te citesc): *gușați cretinizați, venetici, decrepiți, idioți, gheșeftari, menajeria zoologică din Dealul Mitropoliei, Chirițopoli, Simulești, Caracude, doamna X cu nume sonor ce poartă bonetul frigian* (adică d-șoara Rosetti). Ce treabă ai tu, Eminescule, cu d-șoara Rosetti? Chiar așa! Până când? Până când masturbația asta intelectuală?

E hotărât să-și dea demisia. Colaborarea lui Bassarabescu la redacția *Timbului* a umplut de tot paharul. Nu-i este indiferent cu cine împarte *onoarea* de a colabora la aceeași publicație. Adică cum? Oricărui scriitor, care crede că se poate dispensa de talent, de cunoștințe și de idei, vorbind incalificabil de persoana Regelui, i se acordă credit și primește autorizația de a colabora la *Timbul*? Bassarabescu *combate (calomniază)* cu talent numai fiindcă strigă mai tare ca ceilalți? Să-l vezi cum s-ar înmuia în contra Regelui dacă ar primi vreo decorație sau vreo numire în funcție semnată de monarh! Dacă până și colonelul Candiano-Popescu a primit *Bene-merenti* clasa I pentru scrierile sale *poetico-militare* (într-adevăr că merita, ne mirăm numai cum de n-a primit această medalie înainte), de ce n-ar primi și un Bassarabescu? Și Macedonski? Și Iuliu Roșca? Te pomenești c-o s-o primească într-o zi și Momoțel!* De ce dracu' Caragiale trebuie să aibă întotdeauna dreptate? Tu-i neamul nevoii! Apucă hotărât o bucată de hârtie și își scrisese demisia. În seara asta i-o va înmâna Prezidentului. Îl

* S-a spus că Eminescu n-a suferit, că n-a fost nefericit în viață, că așa era felul lui, că disprețuia orice onoruri și s-a împotrivit când a fost vorba să i se dea și lui un Bene-merenti. Disprețuia onorurile, e adevărat, dar știți de ce? Pentru că și onorurile l-au disprețuit pe el... Sursa: Alexandru

așteaptă. Ba nu! I-o va trimite prin curier. Gata cu așteptatul! Băiatului din zețarie îi dă articolul de fond. Îl trimite fuga la tipografie. Își îndesă cele câteva foi de țigară în pachetul de tutun, apoi ieși. Nu-l mai interesează rezultatul dezbaterilor. Tu-i neamul nevoii!

Unde pleci, domnule Eminescu?, îi sare Filipescu în întâmpinare. Ă, ă, la plimbare! În galoși? Și fără palton?!

12, Notă informativă

În cursul lunii decembrie 1883, am avut două discuții cu Eminescu Mihai privitoare la schimbările politice din țara noastră și la viitorul mișcării socialiste și comuniste. Poetul s-a arătat foarte interesat de rolul deținut de puterea proletară (de rolul maselor) în cadrul democrației populare din patria noastră.

Din cele două discuții a reieșit că Eminescu cunoaște, chiar dacă nu temeinic, doctrina socialistă cu care a luat cunoștință la cursurile lui Dühring, la Berlin. În vederea aprofundării acestor probleme, Eminescu și-a întocmit o lungă listă bibliografică, doar că, date fiind împrejurările (întoarcerea în țară, intrarea în cercul junimist) nu a mai apucat să facă acele lecturi pe care profesorul Dühring le-a recomandat studenților săi. *Capitalul* lui Marx nu l-a citit decât parțial deoarece nu l-a interesat cu adevărat viziunea acestuia asupra reformării sociale. Nu crede că gândirea lui Marx, fiul unei baroneze, poate fi pusă în acord cu mișcarea proletară. Bebel da, el e un proletar! Cât despre ideile socialiste? E prea devreme să se pronunțe asupra socialismului într-o țară agrară cum e România. Pretinde că a fost *învinuit*, de către confrăți, de idei *comunistice* sau socialiste. Nu înțelege de ce! Adică cum, orice om care se ocupă de probleme sociale e *socialist*?! Din câte înțelege, socialismul constă în *soluțiuni* radicale, cu caracter revoluționar, ceea ce el respinge în mod natural. Acolo unde există rezolvări constituționale ale problemelor sociale, el nu poate fi de acord cu vărsarea de sânge (chiar dacă e o vărsare de sânge justificată de o

revoluție socială). În ceea ce-l privește, nu propune soluții, ba, din contră, dacă ar propune o soluție, aceea „nu ar putea fi decât conservatoare, reacționară chiar“. Munca nu reprezintă o soluție, ci un principiu de organizare necesar pentru dezvoltarea unei societăți, în timp ce o revoluție care are în vedere înlăturarea unei clase sociale dominatoare și înlocuirea cu o alta este o *soluțiune* radicală. Dar că el personal nu e pentru această soluție.

I-am făcut observația că *feneanții și paraziții* din viața publică (acei *facem-trebur*i despre care scrisese și el) nu pot fi îndepărtați și stârpiți altfel decât prin revoluție, că elementele exploatare nu pot fi eliminate decât prin vărsare de sânge. Numai așa puterea va ajunge în mâinile poporului care să devină stăpân și suveran pe soarta sa. Abia după înlăturarea exploatatorilor, muncitorii și țăranii vor fi liberi să-și câștige pâinea prin muncă cinstită. Proletarii vor munci în fabrici și uzine, iar țăranii vor deveni un fel de lucrători agricoli plătiți în raport cu munca depusă pe ogoarele patriei. Partidul va asigura dreptul la muncă tuturor celor care vor să contribuie la edificarea și înălțarea patriei noastre.

I-am arătat că intelectualii și scriitorii care iubesc poporul cu profundă omenie sunt o adevărată sursă de inspirație pentru ideologii partidului nostru. Printre acești mari scriitori care au demască și condamnat regimul burghezo-moșieresc din țara noastră se numără, firește, și Eminescu. N-a suspinat oare gazetarul de la *Timpul* de mila maselor exploatare? Nu s-a plâns el din cauza nedreptăților sociale, compătimentându-i sincer pe proletari și pe țărani? *Chipul unui țăran român*, a scris marele nostru poet Eminescu (înduioșându-i pe ideologii partidului*), *om de la țară, trăit în aer liber, seamănă cu al uvrierului stors de puteri în umbra*

* Eminescu s-a preocupat adesea de soarta muncitorilor de pe ogoare și din fabrici, ridicându-se cu vehemență împotriva exploatării lor nemiloase. Plină de un tragic realism este descrierea pe care poetul o face, într-un articol de ziar, stării de mizerie a țăranimii noastre.... Sursa: Ion

fabricilor... Țăranul care nu are parte decât de mămăligă cu oțet și zarzavaturi, iar pe post de băutură spirt amestecat cu apă și muncitorul (săracul) care a devenit mai rău ca o mașină, o unealtă pentru producere (de exemplu: lucrătorii din fabrica Regiei Monopolurilor Tutunului care muncesc fără întrerupere 12-14 ore pe zi, inclusiv duminică) au fost exploatați fără milă de către regimul burghezo-moșieresc. Eminescu a criticat (în articolele politice) și a satirizat (în poezie) nepăsarea claselor asupritoare și lăcomia păturii superpuse. Partidul a descoperit cu mare bucurie în scrierile lui un comunist adevărat (deși fără carnet de membru). Un alt exemplu de comunist adevărat (în spirit) este și Caragiale (Ce?). Dramaturgul a demască, ca nimeni altul, putreziciunea morală și falsitatea claselor-așa-zis-superioare (dar inculte).

I-am explicat poetului că, odată cu preluarea puterii de către clasa muncitoare, antagonismele dintre clase au dispărut (fiindcă a dispărut exploatarea omului de către om). Exploatatorii (după ispășirea cuvenitei pedepse) au fost reeducați în spiritul muncii și, vrând-nevrând, s-au încadrat în producție sau în diferite domenii de activitate. La orașe și sate, în fabrici și uzine, pe ogoare, în școli și în laboratoare, toată lumea muncește. Partidul Muncitoresc a făcut din muncă nu numai un drept, ci și un principiu de viață.

Iubitor de țărani, Eminescu m-a întrebat cum a rezolvat Partidul Muncitoresc (!) problema agrară. Nu pricepe de ce-ar trebui să se ocupe un partid al muncitorilor de problemele care-i privesc numai pe țărani. El consideră că aplicarea socialismului în țările agrare (mai ales acolo unde există suficient pământ nelucrat) nu se justifică din punct de vedere economic. În mod natural, susține poetul, „nici n-ar putea exista socialism la noi. Populația e chiar mică pentru teritoriul nostru fertil și cestiunea socială începe a fi o cestiune agrară“. E de părere că societatea românească va respinge ca pe un element străin toate aceste principii socialiste în domeniul agrar. La noi, crede el, sunt numai două clase adevărate:

boierii și țăranii. Împăcând aceste două clase între ele, neamul nostru va putea să trăiască, cu condiția să strivească pătura străină (superpusă) care a pus mâna pe frâiele țării. Când se vor răscula țăranii* pentru a scutura jugul ciocoilor, așa-zișii *democrați*, cio-coi, se vor arăta nemiloși și sanguinari față de poporul răsculat. Din contră, numai boierii vor mai găsi în fundul inimii lor milă și îndurare pentru sărmanii răzvrățiți.

I-am explicat că nici vorbă de așa ceva, că dimpotrivă, boierii s-au dovedit la Răscoală la fel de nemiloși ca și ciocoi și că abia după ce vor dispărea toți cei care au supt sângele poporului (clasele exploatoare), abia atunci țăranii vor fi cu adevărat liberi. I-am explicat că țăranii muncesc în colectiv pământul (care e al statului) și că meniul de altădată (mămăligă cu oțet și zarzavaturi) a dispărut, astăzi țăranii noștri mănâncă pâine albă (cumpărată de la magazin) și carne (mezeluri etc.). De băut, beau vin și țuică (cu măsură, evident).

Ca să-l determin să înțeleagă și mai bine starea de lucruri din țara noastră, i-am arătat cât de apreciați sunt astăzi poeții, fiind remunerați corect pentru versurile lor. Mi-a spus mândru că și el a fost plătit de Iosif Vulcan pentru șapte poezii. Șapte poezii?! L-am întrebat dacă știe cât a câștigat Maiorescu de pe urma editării volumului său de versuri. Poetul a ridicat din umeri (nu știe, săracul!). I-am adus la cunoștință că astăzi, la noi, un poet poate obține bani frumoși din versurile sale (cel puțin, cât să-și întrețină decent o familie). Unii dintre scriitori au ajuns să câștige chiar binișor. I-am dat și exemple concrete: un vers, de pildă, se plătește cu o sumă cuprinsă între 2,50 și 6 lei (în funcție de lungimea versului). Numai pentru *Luceafărul*, care în ediția Maiorescu conține 94 de strofe (a câte patru versuri), dacă am socoti versul

* Mi-am amintit de părerile amicului meu Mihai în groaznicul an 1907. Marilor profeți, ca și poeziilor le este dat simțul de a prevedea evenimentele. Sursa: Arbore

cu 2,50 (fiind vorba de versuri scurte), Eminescu ar fi încasat 940 de lei. Prin comparație: în România, salariul lunar pe economie ajunge la 487 de lei. Cât despre *Memento mori*, care cuprinde în versiunea a doua 1302 versuri, socotind cu șase lei versul (fiind vorba de un vers lung), poetul ar fi putut încasa 7812 lei, adică de 16 ori salariul pe economie. 7812 lei numai pentru un singur poem!

Ce de bani! Numai că eu nu scriu cu metrul, domnule Filipescu (atâția metri de poezie, atâția bani), ca să primesc un salariu lunar ca muncitorii. Nici nu fac mățanii de versuri ca alții. Eu, domnule Eminescu, îți spun ce știu din surse sigure. Și crede-mă, sunt scriitori care o duc binișor în țara noastră... Aici discuția noastră a fost întreruptă de apariția infirmierei Elise.

„Filipescu“

N.B.

Informatorul a primit sarcina să profite de prezența lui Eminescu și de faptul că și-a revenit din boală (fiind scos din *izolare*) pentru a lua în discuție frământările acestuia legate de internarea la Viena și să-i alimenteze nemulțumirile personale față de foștii amici de la *Timpul* și de foștii patroni de la Partidul Conservator. De asemenea, să facă eforturi pentru a-l influența pozitiv.

Pentru a-l convinge pe Eminescu Mihai de sinceritatea admirației partidului nostru față de opera sa, informatorul a primit sarcina să-i aducă la cunoștință felul în care țara întregă l-a sărbătorit pe poetul național cu ocazia Centenarului nașterii. În conformitate cu planul de măsuri, se încearcă influențarea pozitivă a lui Eminescu.

13, Tovarăși!*

Dacă studiem opera eminesciană în spiritul ideologiei noastre de partid, să recunoaștem că poezia lui Eminescu este o *fundătură fără ieșire*. Pentru el nu există decât un trecut glorios și un prezent decăzut. Ca să evadeze din prezent, poetul (spuse vorbitorul privind lung bustul de gips al lui Eminescu, adus pentru acel prilej din rotonda Ateneului) se refugiază într-un trecut imaginar (pe care-l mitizează). Nu e bine! (dă din cap înspre bust ca și cum ar dojeni un copil). Trecutul nostru este glorios (dar nu tot), istoria națională este în curs de analiză și elaborare. Prezentul în care trăia poetul a fost decăzut și putred (cu asta suntem și noi de acord), deși existau încă de pe atunci vizionari și înaintași ai mișcării socialiste. Dar viitorul? Poetul a uitat că există undeva și un viitor. Un viitor luminos. Viitorul luminos al clasei proletare.

Noi construim viitorul chiar astăzi (1949), din mers (fiindcă ne grăbim înspre societatea multilateral dezvoltată). Cum de n-a intuit cel care a scris *Împărat și proletar* acest măreț și revoluționar viitor? Eminescu și-a dat seama de viața grea a oamenilor, a observat că societatea vremii lui e strâmbă și a criticat-o. Dar n-a fost în stare să facă pasul decisiv. Saltul calitativ. A oscilat și a dat înapoi. Proletarul poetului, ca și poetul însuși, combate vehement,

* 1949, aprilie 24. Expunere aparținând responsabilului cu propaganda culturală cu privire la organizarea Centenarului Eminescu și a editării operei poetului.

dar critica lui e *intelectuală*, filosofică. Nu îndeamnă la acțiune. Ce face proletarul lui Eminescu? Ține tirade contaminate de socialismul lui Proudhon. Ce?? Să fim serioși, un proletar care să-l fi citit pe Proudhon și nu pe Marx! Nu se poate! Și pe Lenin. Completează cineva din primul rând (un activist zelos și cam incult). Pe Lenin? Hmm. Mă rog, și pe Lenin! În avans, desigur, admite vorbitorul ca să nu intre în polemici inutile, cum că pe la 1870 tovarășul Lenin abia se născuse... Își reia, tușind ușor (nemulțumit de întrerupere), firul discursului. Ce-i propune poetul proletarului? Nimic altceva decât să adopte filosofia lui Schopenhauer! Adică să nu *intervină* în mersul istoric fiindcă totul e etern (etern e sclavul, etern e împăratul). Schopenhauer și Eminescu cred că istoria nu-i decât un caleidoscop în care se schimbă numai figurile, dar nu și bucățelele de sticlă, se schimbă adică rolurile și măștile, dar nu și actorii (unul se naște împărat, iar altul sclav și așa vor rămâne etern). Halal mângâiere, ce să zic!

De aceea, s-ar recomanda (Partidul recomandă) să adăugăm poeziilor eminesciene și unele *interpretări* (note și comentarii), adică să știe lumea cum să citească *corect* opera lui Eminescu. Orizontul ideologic al poetului este limitat (la epocă). Noi trebuie să-l lărgim (orizontul) și să-i îndreptăm confuziile ideologice. De aceea, recomandăm ca unele poezii să primească o notă de subsol în care să se explice greșelile de gândire ale poetului, justificându-se alegerea în volum a respectivei poeziei numai și numai prin valoarea ei artistică. Îmi permit, tovarăși, să dau un exemplu grăitor în acest sens (ca să știm ce avem de făcut). Poezia *Oda (în metru antic)*, de pildă. Pentru a înțelege de ce Eminescu caută liniștea în refugiu și singurătate, ar trebui să explicăm că numai într-o lume bazată pe nedreptate socială (societatea burghezo-moșierească) fericirea nu e posibilă. Pierzând încrederea în iubire și fericire (iubita îl trădează), poetul preferă să se izoleze de lume, să aspire la seninătate, la detașare și să invoce moartea. Astfel, în ansamblu, *Oda* nu-i decât expresia renunțării la luptă și la orice

posibilitate de a dobândi fericirea într-o lume putredă. Fundamental greșită este și concepția din *Glossă* care, bineînțeles, trebuie și ea să fie ajustată. În aceeași situație se găsesc multe alte poezii din volum. Pentru această dificilă misiune, îl propun pe tovarășul poet Sorin Toma. Am convingerea că se va achita foarte bine de sarcina încredințată. [Aplauze]

În privința Centenarului, Comitetul (Perpessicius, Călinescu, A. Toma, Beniuc etc.) a decis și a aprobat un program al desfășurării festivităților. Vom avea invitați de peste hotare (Uniunea Sovietică, Ungaria). De preluarea oaspeților (delegația sovietică alcătuită din scriitorii S. P. Scipaciov și G. N. Leonidze, a lui I. Maximovski reprezentantul VOKS-ului în R.P.R. și delegația maghiară alcătuită din scriitorii Devercseri Gabor, Karinthy Ferenc și Barabas Tibor) și de organizarea dineului (restaurant, vodcă etc.) se va ocupa tovarășul Beniuc. Cu ocazia centenarului, poeții Dan Deșliu și A. Toma (tatăl), care va fi și el sărbătorit la 75 de ani anul acesta, noi îi urăm să atingă centenarul (aplauze pentru A. Toma), vor compune câte o poezie dedicată evenimentului. Poetul muncitor Vasile Iosif va ține o cuvântare la sediul Uniunii Scriitorilor. În vederea „eternizării” memoriei poetului, același Comitet a hotărât următoarele: organizarea unui concurs pentru realizarea unei statui a lui Eminescu (aplauze), așezarea, pe clădirile în care a locuit poetul, a unor plăci comemorative (aplauze), amenajarea casei memoriale (aplauze), instituirea unui premiu național pentru literatură (aplauze furtunoase), atribuirea numelui Eminescu unor străzi și școli (la cererea autorităților locale), emiterea unui timbru memorial cu efigia poetului (aplauze prelungite). Și, ca o recunoaștere supremă a tuturor meritelor, să-l primim pe Mihai Eminescu în Academie.

Pe mine?, întreabă nedumerit poetul. În Academia Română? Toate astea pentru mine? Se ridică, închinându-se ceremonios. Nu e îmbrăcat în frac (cum cere eticheta), ci în halat, dar n-are importanță. Profesorul Traian Săvulescu, președintele Academiei,

conduce ședința solemnă. În sală, printre oficiali, se numără personalități importante ale vieții academice și politice: dr. Petru Groza, acad. prof. P. Constantinescu-Iași, acad. Mihail Sadoveanu, tov. Vasile Luca, tov. I. Chișinevski, tov. Miron Constantinescu etc. Sala Academiei e plină. Cu toții aplaudă. Poetul (proaspătul academician), fericit (post-mortem), ar vrea să coboare de pe scenă ca să strângă mâna celor din primul rând (măcar), să sărute mâna unei doamne (Ana Pauker) pe care o vede chiar în față. Dar nu poate. Ceva îl împiedică. Nu se poate mișca. Își simte picioarele turnate în gips. Pe piept îi atârna colanul de membru onorific al Academiei Române. Filipescu îl trage de mânecă (ca să se așeze). Poetul docil își reia locul.

Sigur, nu toate măsurile au fost aplicate chiar atunci, domnule Eminescu, dar unele dintre ele, da. Povestea cu editarea operei complete a durat ceva mai mult, îi explică Filipescu, dar câteva ediții de poezii s-au scos totuși. Prima a ieșit în 16.000 de exemplare și s-a epuizat *fulgerător*. 16.000 de exemplare! Bine, dar eu, protestează slab poetul, nici nu am apucat să-mi revizuiesc poeziile. Aș fi vrut să corijez greșelile de ritm și rimă. Sunt maniac când vine vorba de versuri. A publica într-o revistă (*Convorbiri, Familia*) e una, dar când o faci în volum totul trebuie să fie perfect, de-o seninătate perfectă. Lasă, îl întrerupe Filipescu, nu-ți mai face atâtea griji. S-au gândit alții la asta, marii specialiști. Dacă era după dumneata, n-ai fi publicat nimic! Zău așa! Eminescu tace. O să le arate el! La toți! Când o să-și publice singur cartea. După care, gata, gata cu poezia. Va încerca altceva. Ceva senin. Proză.

Fiindcă m-ai întrebat despre viitor, i se adresează Filipescu, uite, am să-ți arăt numărul din ziarul *Scânteia*, număr dedicat centenarului poetului național. Eminescu schițează un gest de aprobare. Filipescu, încântat de interes (mulțumit de evoluția lucrurilor), se îndreaptă înspre dulăpiorul cu dosare, dar, înainte de a-l deschide, își ia măsurile de precauție obișnuite. Eminescu

așteaptă răbdător, instalat pe canapeaua de dindărătul mesei. Informatorul verifică ușa (dacă nu ascultă cineva), cercetează fe-reastră înaltă, draperiile. Se uită, apoi, sub pat, după care, ca un adevărat profesionist, începe să-și plimbe vârfurile degetelor în jurul tăbliei mesei. Continuă cu lavoarul, oglinda, carafa cu apă, sfeșnicele etc. Nu lasă nimic necercetat. După ce isprăvește, satis-făcut de rezultat, Filipescu își scoate cheița legată cu un șnur la gât și deschide dulapul. Extrage de acolo un dosar pe care scrie cu litere mari: EMINESCU – CENTENAR. Desface încet sfoara și-l deschide. Dosarul conține o serie de tăieturi din ziare. Chiar deasupra, se găsește un ziar împăturit în patru. Foile gazetei, re-marcă poetul, par proaspete (cerneala miroase încă), ca și cum ziarul ar fi fost tipărit cu cel mult o zi înainte. Eminescu întinse mâna și primi de la Filipescu o gazetă (format mare). Era mai mare chiar decât *Neue Freie Presse*! O întoarse uimit pe toate părțile. Îndemnat de Filipescu, începe să citească de pe prima pagină: *Scân-teia. Organ Central al Partidului Muncitoresc Român. Seria III, Anul XIX, nr. 1634, 6 pagini 4 lei, Luni 16 ianuarie 1950. 100 ani dela nașterea lui Mihail Eminescu. Ședința publică solemnă a Academiei R.P.R. consacrată aniversării de 100 de ani dela nașterea lui Mihail Eminescu.*

Academia Republicii Populare Române a ținut Sâmbătă după amiază o ședință publică solemnă consacrată aniversării centenaru-lui nașterii lui Mihail Eminescu. Au asistat: prof. dr. C. I. Parhon, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, președinte de onoare al Academiei R.P.R., acad. prof. P. Constantinescu Iași și acad. Mihail Sadoveanu. Vice președinți ai Prezidiului Marii Adunări Naționale, dr. Petru Groza, președintele Consiliului de Miniștri, tov. Ana Pauker, secretar al CC. al P.M.R., vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, ministru al Afacerilor Externe, tov. Vasile Luca, secretar al C. C. al P.M.R., vicepreședinte al Consiliului de Miniștri etc. Au participat, deasemeni, S. I. Kaufcaradze, ambasadorul U.R.S.S., Eugen Szell, ministrul Republicii Populare Ungare, și alți membri

ai Corpului Diplomatic, precum și I. A. Maximovschi, reprezentantul permanent al V.O.K.S.-ului în R.P.R. Un portret al poetului a fost plasat pe un trepied chiar în apropierea membrilor din prezidiu. La finalul ceremoniei, președintele Academiei R.P.R. a agățat în mod simbolic de portret colanul de membru onorific al Academiei.

Adică toată elita țării, domnule Eminescu. Ai fost făcut membru al Academiei Române. Poza de pe prima pagină (cu ceremonia de la Academie) era foarte elocventă și reprezentativă în acest sens. Ceea ce înseamnă, îi dădea înaintea Filipescu, că regimul de democrație populară recunoaște valoarea de mare poet a lui Eminescu punându-l alături de marii poeți ai lumii: Maiakovski, Hristo Botev. Ca semn al înfrățirii dintre poporul român și bulgar, Eminescu a fost sărbătorit alături de eroul poet Hristo Botev.

Ce? Bulgarul Hristo Botev? Nebunul de la Caritatea? Acela? Ar vrea să spună ceva despre bulgar (ce ironie!), dar privirile îi fură atrase hipnotic de o fotografie imensă, situată chiar pe prima pagină a ziarului. O privi cutremurat. Fotografia înfățișa pe cineva care îi semăna izbitor, dar în trăsăturile căruia poetul nu se recunoșcu. O fi fost el *matuf* (în fond, nu-i scrisese asta femeii iubite decât ca să accentueze *retoric* – îi plăceau antitezele – diferența dintre ei: el, urât și ursuz, ea, frumoasă și veselă). O fi avut fața umflată de orbalț (cândva). L-a durut și capul, l-au chinuit măselele! Va fi arătat cumplit (de acord), de aceea nici nu-și făcuse fotografia pe care i-o ceruse insistent Veronica. Dar fotografia asta din ziar, să mă bată sfântu'! dacă era a lui! Privirea sălbatică și arțăgoasă, de parcă ar fi căutătura unui câine turbat care abia așteaptă să fie asmuțit și să se repeadă (asupra cui?), nu-i eminesciană! Nu sunt eu! Zău că nu! Dumneata, ce părere ai, domnule Filipescu? Filipescu ia ziarul. Se uită, când la poet, când la fotografie. Analizează detaliile. Compară. Hmmm. Recunoaște și el: nu prea se aseamănă! Nu că acum ai arăta mai bine, admite Filipescu. Arăți groaznic! Eminescu se supără, se aprinde. Se enervează. Smulge ziarul din mâinile lui Filipescu. Ca să-l sfășie. Dar

hârtia acestuia, de parcă ar fi de plastilină, se întinde, lățindu-se în mod straniu. Filipescu, războindu-se cu Eminescu, reușește, în final, să reintre în posesia ziarului (făcuse rost cu atâta greutate de numărul respectiv). Nu trebuie să te superi, domnule Eminescu. Așa era moda pe atunci. Artistul care ți-a retușat poza s-a adaptat și el simțului artistic al epocii. Nu-i el de vină dacă pe atunci se purtau bărbații duri, necruțători. Aspri și neînfricați, ca oțelul! Lasă, nu te mai necăji pentru atâta lucru! Uite, chiar aici sub fotografie, e o poezie care ți-a fost dedicată. Filipescu îi citește câteva versuri, intonând solemn: *Câte sute de catarge/ Dârze lasă malurile/ Multe sunt ce nu le-or sparge/ Vânturile, valurile... Dar vrăjmașii, vieții, zbirii/ Tuturor avânturilor/ Te-au menit adânc pieirii – / Vraci măreț al cânturilor.* Aritmia și disonanța gravă dintre cuvânt și idee zgâriară auzul fin eminescian. Parcă i-ar fi fluierat un bulgar în urechi. Poetul se ridică și mai nervos. Unde-i bulgaru'? Unde-i bulgaru'? Unde-i Hristo Botev? Dar, pe măsură ce se mișcă agitat prin încăpere, nervozitatea sa scade, fiind înlocuită treptat de o tulburare stranie. Mișcărilor îi devin tot mai lente (asemeni unei jucării a cărei cheiță își încetinește ritmul). O negură deasă începu să pună stăpânire pe mintea lui. Acum i se părea caldă și moale, ca o pătură protectoare. Se înveli în ea și se sprijini cu brațul drept de stîngia de fier a patului său. Recăzu în apatie. Să vezi totul clar nu e o bucurie (conchise). Filipescu îl îndeamnă să citească emoționantul articol al lui Petru Dumitriu din pagina a doua, lângă poezia lui Deșliu: *Vom lupta pentru ca nicăieri și niciodată să nu mai fie posibilă drama lui Eminescu.* Poetul dă la o parte ziarul. Nu-l mai interesează nimic. Acum nu vrea decât să doarmă liniștit, fără vise. Să se-mbăieze în somn și uitare.

Dar Filipescu (avându-și planurile sale) nu se dă bătut și îi citește cu voce tare: *Îi văd cu ochii închipuirii pe Mihail Eminescu, bărbatul voinic, cu fața obosită, luminată de ochii negri atât de adânci, cutreerând orașul bazar, peste care domnea prințul de*

Hohenzollern, samsarul băncilor nemțești. Haine tocite, pălăria veche, ghetе scâlciate și căscate: uniforma atâtor mari scriitori în societatea burgheză. Tremura de frig. Era lihnit de foame. În trăsurile lăcuite, făcute la Viena, treceau Cantacuzino-Nababul sau Mitțiș Sturdza, prinți și proprietari de pământ. Trecea Marghiloman, care nu și-a dat niciodată rufe la spălat în țară, ci le trimetea cu poșta la Londra. Trecea domnul Titu Maiorescu avocat, profesor și ministru, și dădea ușor din cap, protector. Poetul privea cu un ochiu necruțător defilarea putreziciunilor. Era prea mândru ca să cerșească de la cei pe care-i biciuise fără cruțare în Scrisori. Filipescu continuă netulburat până la sfârșitul articolului. Nu se poate abține să nu admire în sinea sa cât de frumos știu să se exprime scriitorii!

Nu ești dumneata de vină, domnule Eminescu, că perioada în care ai trăit și ai creat a coincis – din nefericire – tocmai cu acele vremuri întunecate ale istoriei țării noastre. Ai fost contemporan cu coruperea și trădarea de către burghezie a ideilor revoluționare de la 1848, cu împletirea tot mai strânsă a intereselor de jaf și asuprire ale moșierimii și burgheziei, cu consolidarea reacționarului și obscurantistului regim burghezo-moșieresc. Dumneata, frământat de *doruri vii și patimi multe*, ai scris despre toate aceste lucruri cu nerv și cu indignare. Ai gândit ca un adevărat comunist, fără s-o știi. Ai vibrat cu simțire democratică la toate necazurile neamului nostru. Văzând că trădarea revoluției din '48 a pricinuit încetinirea ritmului de dezvoltare economică a țării și a dus la îmbinarea sălbatică a formelor capitaliste de exploatare cu rămășițele exploatării feudale, moșierești, dumneata ai scos la iveală toate afacerile necurate ale exploatarelor. Pe capitaliștii străini (afacerea Strussberg și Offenheim) nu i-ai avut la inimă. Dar n-ai putut schimba nimic din epoca coruptă și nedreaptă în care ai trăit. Politicianismul, demagogia și corupția, josnicia și sterilitatea spirituală nu ți-au putut oferi nici izvorul, nici forța necesară creării unei mari opere literare. Ca să nu mai spun că singur și pesimist cum erai, nu ai găsit nici forța să lupți activ și să te

implici în mișcările sociale. Într-un final, ai cedat. Nu mă mir că ai ajuns aici, la nebuni. Dar îți vei reveni și te vei convinge că foștii patroni te-au folosit numai pentru binele și interesele lor. Nu vei mai scrie pentru ei. Nu te-au prețuit niciodată așa cum meriți. În schimb, domnule Eminescu, poporul român te prețuiește și te iubește ca pe un adevărat poet național. Poetului național i se ridică statui, i se editează opera, este sărbătorit prin spectacole de muzică și poezie. Licee din țară au primit numele de Eminescu, străzi din diferite orașe au fost denumite Mihail Eminescu, cinacluri și concursuri de poezie au fost botezate cu numele Eminescu. Unor ploi fără soț, unui tei care-și troienea floarea, unor codri adânci, mișcătoarelor șesuri, în general, tuturor lucrurilor care nu aveau un nume, un nume propriu, vreau să zic, li s-a spus *Eminescu*. Ce zici, domnule Eminescu?

Hmm. Nicio șansă să adoarmă (să doarmă fără vise), cu Filipescu alături. Informatorul nu-l slăbește nicio secundă. Când nu se ține de capul poetului, scrie note informative. Imposibil să scape de el. De dormit, nu l-a văzut dormind niciodată. Acum îl flatează cu statui, monumente, spectacole, cu premii... Ce poți să zici?! Nu știi! Se strădui să răspundă în chip cât mai politicos la toate acele lingușeli suspecte (ca să nu spun veninoase). Nu-l interesează premiile. Pe mine unul, începu el, mă preocupă operațiunile de extragere a rădăcinii cubice. Poezie nu mai fac. Nici politică. Cândva am fost repetent la matematică, dar acum sunt neîntrecut în calculul cu *decimale*, dar și cu litere. Operațiunile de extragere a rădăcinii cubice sunt cinci. Le știam cândva perfect. Împărțim numărul de la stânga spre dreapta în clase de câte trei cifre. Clasa care la dreapta devine astfel clasa întâia poate avea una sau două cifre numai. Ce? Ce-i asta, domnule Eminescu?

Rădăcina cubică! Ce rădăcină cubică? Dă-o dracului de rădăcină cubică! Hai să vorbim mai bine despre dumneata și despre foștii patroni. Despre domnul Maiorescu care câștiga pe puțin 5.000-6.000 de franci pe lună. Își cumpăra cadă de baie tocmai

de la Londra, știi? A fost transportată cu vaporul. Întreabă-mă și despre ceilalți belferi care se zgârceau când venea vorba de contribuția la ziar, dar care nu ezitau să-și trimită rufăria tot la Londra ca să fie curățată. Poetul îl privește uimit. Ce cadă de baie? Ce rufărie?! Filipescu nu înțelege. Nu înțelege că nu-l mai interesează politica?! Că numai operațiunile de extragere a rădăcinii cubice mai contează acum când...

Întreabă-mă mai bine despre Veronica, îi șoptește perfid Filipescu. Despre Veronica? Poetul tresare puternic. Se apropie de Filipescu. Ce știi despre ea? Filipescu, bucuros că i-a atras atenția, întinse mâna înspre dosar și scoase de acolo câteva hârtii, printre care și o poză. O reprezenta pe Veronica tânără. Poetul luă poza. Veronica! Aproape uitase cum arată. Contemplându-i fotografia, i se păru că se deșteaptă dintr-un fel de somnolență, că undeva în creier se produse (la vederea chipului ei) o imensă și strălucitoare explozie, ca de artificii multicolore. Milioanele de săgeți de lumină i se agățară în carnea de dinlăuntru, ca niște schije de miere. Îl răneau și îi făceau tototdată o imensă și usturătoare plăcere.

Căutăm rădăcina cubică a celei de-ntâi clase și o scriem ca întâia cifră a rădăcinii la locul ei cuvenit în dreapta. Aceasta întâia cifră a rădăcinei se ridică la cub (*a* la puterea a treia), cubul se scrie sub clasa întâi, devine subtratiend și se scade din clasa întâia care joacă rolul de minuend. Veronica! Ce și-ar dori acum (dacă ea ar fi aici) ar fi s-o sărute, uite așa, de jos, de la vârfurile picioarelor până sus de tot, fruntea și urechiușele și buzele, și panglicile, batista parfumată etc. Veronică! Momoțel! Pacientul se ridică sprinten. Lasă poza pe masă. Încet, încet, în fața lui, tot trecutul, timpul acela de dinaintea bolii, se ivi din neguri, desprinzându-se din învelișurile cețoase care-i împresuraseră până atunci creierii. Începe să vadă clar. Tot mai clar. Extragerea rădăcinii cubice. Totul. Pe măsură ce înaintează, figuri palide, ale cunoscuților (d-șoara Maiorescu, Chibici, M-me Slavici), imagini (peronul

unei gări, un colț de stradă, Lipscani?), lucruri (un birou mare, hârtii, cărți împrăștiate pe o masă, o călimară, încălțăminte femeiască, cu puțin noroi uscat pe tocuri), toate astea și multe altele se ivesc în mod neașteptat, uimindu-l. I se păru că ar fi pătruns într-un cabinet de curiozități, unde, acționate de un mecanism nevăzut, imagini cunoscute și oarecum *noi* i se perindau pe dina-intea ochilor cu mare repeziciune. Nu știe încotro să privească mai întâi (ca să nu piardă nimic din spectacol). Grăbit, dornic să cuprindă totul, se avântă nerăbdător înainte, încercând să țină pasul cu viteza cu care se schimbau imaginile. Dar așa cum înainta, fără direcție precisă (rotindu-se ca într-un carusel), nu mai reuși să distingă nimic. Își spuse că trebuie să se oprească. Undeva în creieri, adânc și neregulat, îi bătea inima. Deschise ochii. Cabinetul de curiozități dispăruse. Revăzu patul, masa, canapeaua, balansoarul, lavoarul, ferestrele înalte, scaunele Biedermeier. Ce caut aici? Unde sunt? Se oprește în fața ferestrei. Acum *știa*.

Filipescu aruncă și el o privire scurtă fotografiei Veronicăi. Era celebra poză, cu Veronica frumoasă și melancolică, pe care, în scopul cunoscut (și abia revelat), și-o decupase dintr-o carte. E convins, aproape convins, că a reușit să câștige adeziunea lui Eminescu și *să-l influențeze pozitiv*. Se pregătește să-și redacteze nota informativă. Începe cu descrierea ședinței de la Academie (pe larg prezentată în ziarul *Scânteia*) și cu sentimentele de bucurie manifestate de poet pentru onorurile care i s-au arătat cu prilejul centenarului. În încheiere, propune ca rădăcinii cubice, dacă nu are un nume, să i se spună *Eminescu*.

Lângă fereastră, în picioare, poetul privește undeva departe. Un vânt de iarnă inventează jocuri neliniștitoare în copacii imenși și dezgoliți din curtea parcului. Pe alee, domnișoara Elise înaintează încet, ducând pe după umeri un bolnav îmbrăcat într-un palton lung. Galoșii de gumilastic din picioare îl încurcă pe pacient la mers. Se duc pe deal, își spuse Eminescu privind-i, ca să vadă orașul! O vreme, până îi pierdu din vedere, îi urmări cu mare interes.

14, Înainte de culcare,

tovarăşa Elisabeta Badea [nume de agent: infirmiera Elise] citeşte romanul *Bălăuca* de Eugen Lovinescu. În ziua ei liberă, cu cartea în mână, a cutreierat Viena [care nu s-a schimbat prea mult de pe vremea lui Eminescu], vizitând locurile în care se presupune [Lovinescu presupune] că s-ar fi plimbat cei doi tineri îndrăgostiţi [respectiv, Veronica Micle şi Mihai Eminescu].

Tovarăşa Elisabeta Badea a fost recrutată ca agentă încă din timpul facultăţii [era studentă la Facultatea de Filologie, secţia germană]. S-a remarcat printr-o lucrare despre *Influenţa romanticismului în poeziile de dragoste ale lui Eminescu*. Ea una se săturase să tot audă despre poezia socială şi despre eternul poem *Împărat şi proletar*. Propunând ca temă de licenţă poeziile de dragoste eminesciene, se pregătise şi pentru eventualitatea ca acest subiect *neideologic* să fie respins de către comisie. Spre surpriza ei n-a fost să fie aşa, dimpotrivă, a fost călduros încurajată de către profesorul de literatură şi de responsabilii ştiinţifici ai facultăţii. Mai mult, în cadrul unei şedinţe de partid, a fost felicitată în plen de secretarul cu problemele culturale şi de propagandă pe Universitate. Un tovarăş de la centru a indicat-o pe studenta Elisabeta Badea ca pe un exemplu pozitiv, susţinând că a sosit momentul ca tinerii să descopere lirica sentimentelor şi poezia de dragoste. În ţara noastră, a afirmat vorbitorul, creşte astăzi (1956) un tineret nou şi liber care îşi doreşte să citească în versurile poezilor şi despre fiorul iubirii, nu numai despre îndeplinirea planului de

producție. Până acum, acești poeți au scris despre calitățile morale ale iubitei (frunțasă în întrecerea socialistă) și despre o dragoste fericită și împărtășită care duce, desigur, la întemeierea unei familii. Dar, dragi tovarăși filologi, dragostea nu e întotdeauna fericită și biruitoare (*pauză retorică*). Marii noștri poeți ne-au arătat că dragostea ne doare uneori, că viața, fără să ne cruțe, ne desparte de tovarășa iubită trimițându-ne în depărtări (acolo unde ne cheamă datoria, evident). Să dăm glas sentimentelor de dor ale inimii! (*ridicare de ton*). Să învățăm din lirica lui Eminescu! Să citim poezia de dragoste și, asemeni luceafărului, să ne înseninăm cugetul și să ne ridicăm deasupra greutăților vieții, înfruntându-le și învingându-le, semeț, fără să ne resemnăm (!?). De aceea e bine ca tinerii să-l studieze pe Eminescu, fiindcă avem multe de învățat de la poetul nostru național. Să-i studiem pe marii noștri poeți și scriitori, să ne amintim și de George Bacovia, de Tudor Arghezi, de Liviu Rebreanu. Felicitări, tovarășă Badea! (*Elisabeta Badea s-a ridicat în picioare triumfătoare*). Dragi tovarăși filologi, faceți cunoscută poezia de dragoste a lui Eminescu în fabrici și uzine, pe câmpii și în școli! Vorbiți oamenilor în limba simplă și directă a lui Eminescu! Sala a răsunat de aplauze (a fost o întrunire de neuitat pentru Elisabeta).

După ședință, tovarășul respectiv a luat-o deoparte și i-a propus o întâlnire la comitetul de partid cu cineva care recruta tineri bine pregătiți, cunoscători de limbi străine, pentru o misiune foarte importantă. Așa l-a cunoscut pe tov. Grigore Matuf, de la partid, care a pus-o în legătură cu tov. Mărișeanu, coordonatorul misiunii *Poetul național*. Promisiunea că va lucra în *străinătate* a ajutat-o pe Elisabeta să se decidă rapid. În plus, nu era recomandat să-i refuzi pe tovarășii de la cadre (ei nu făceau de două ori aceeași propunere). La școala de pregătire a partidului și-a însușit cu ambiție toate învățămintele de bază ale gândirii marxist-leniniste, făcându-se ușor remarcată (nici nu putea trece neobservată fiind și o față foarte atrăgătoare, adică sexi – cât de sexi era permis

pe vremea aceea – nu ciorapi de mătase, nu fuste prea scurte, nu decolteuri, iar părul, obligatoriu, prins în cordeluțe, băsmăluțe). După o discuție fără prea multe cuvinte, dar bogată în gesturi semnificative, tov. Liviu i-a propus să lucreze în cadrul celulei operative care se ocupa de Poetul național. A primit cărțile de care avea nevoie (ca să-și formeze o părere) și a fost trimisă pe teren. La Viena. Era prima ei misiune (și prima ieșire din țară). Primul succes: angajarea la Institutul de boli nervoase Ober-Döbling pe post de infirmieră. Când s-a prezentat în fața profesorului Leidesdorf (un domn sensibil la frumusețea feminină) cu toate că nu avea nicio referință și nici măcar diplomă de infirmieră, Elise a știut cum să-l facă pe bătrânul profesor s-o angajeze, preferând-o din toate cele șase candidate. Obiectivele misiunii: să-l supravegheze pe pacientul Eminescu (ce mănâncă, ce visează, ce spune, ce nu spune, ce gândește, ce nu gândește, ce aiurează), să obțină informații din jurnalul doctorului, să raporteze cine îl vizitează pe poet și, pe cât posibil, să relateze natura conversațiilor cu vizitatorii și să raporteze periodic prin curierul diplomatic toate informațiile pe care le obține. Până acum și-a făcut conștiincioasă datoria. Dar se plictisea. Veșnic același lucru: poetul conversează competent cu pereții, se plânge de mâncare și, mai nou, o invită la dans (dacă-l refuză, el se-nvârte în cerc prin cameră în ritmul unei melodii neauzite). Zilele trecute i-a strecurat în buzunarul de la șorț o foaie mototolită pe care el făcuse o sumedenie de calcule algebrice, imposibil de înțeles. Infirmiera va atașa bilețelul la nota informativă pentru a putea fi *decriptat* de către specialiștii în limbaje secrete din cadrul serviciului E. În șirul complicat de calcule, Elisabeta găsi și o formulă care nu avea nevoie de nicio *decriptare: fii a mea, nu o noapte întreagă, o oră! o oră îmi va fi de-ajuns!* Se amuzase.

În rest, mereu aceiași vizitatori: Popasu, Carp (mai rar), dr. Boghean. Aceștia nu discută cine știe ce cu poetul. Despre cum vă simțiți, despre vreme și cam atât (banalități). De

aceea, Elisabeta (Elise) și-a propus (ca să-și mai umple timpul) să cerceteze viața sentimentală a poetului și să descifreze tainele relației cu Veronica Micle, relație începută aici, la Viena. Ea este convinsă că, dacă a înnebunit Eminescu, cauza e numai dragostea, dar, ca să demonstreze acest lucru, avea nevoie de argumente solide.

Elisabeta citește seară de seară romanul *Bălăuca* (carte preluată din fondul secret prin bunăvoința tovarășului colonel Mărișeanu). Se gândește la povestea dintre Eminescu și Veronica Micle. Nu se poate abține să nu *viseze* la romantismul și frumusețea cu care iubeau oamenii din acele timpuri groaznice (burghezo-moșierești), în comparație cu *Te iubesc, tovarășă, dar mai presus mi-e drag steagul roșu și partidul!* un coleg-poet de la cadre, sau, Fato, te dai bine pe lângă mine – citește! te culci cu mine – și n-ai grijă, de cariera ta mă ocup eu! (tov. Grigore Matuf). Cât despre bărbații din Occident, ce să mai zic! Profesorul Leidesdorf se ține tot timpul de capul ei, dar cum a aflat că-l cam supără guta, nu-și mai face mari probleme din cauza lui.

Detaliile romantice ale întâlnirii de la Viena dintre Eminescu și Veronica Micle le-a extras din romanul lui Lovinescu, *Bălăuca*. Scriitorul a descris aici cu o precizie admirabilă și înduioșătoare traseul plimbărilor celor doi tineri prin Viena [Elise a refăcut singură, pe jos, acel traseu]. Catedrala Sfântului Ștefan, Biserica Minorilor, Biserica Sfântului Carol, Hofburgul, Schönbrunn, Belvedere, palatele Schwarzenberg, Harrach, Kinsky, Lichtenstein, Academia de științe, vechea Universitate, precum și noua Vienă de pe Ringstrasse cu Opera, Parlamentul, Burgtheatrul, Votivkirche sau Primăria. Se poate presupune (Lovinescu presupune) că cei doi tineri îndrăgostiți au vizitat și casele în care au locuit Beethoven, Schubert, Haydn sau Mozart.

După o asemenea excursie (mers pe jos), Elise s-a întors (cu tramvaiul) epuizată, în Ober-Döbling. Cu siguranță, meditează ea, Eugen Lovinescu nu s-a gândit [bărbații nu se gândesc la

asemenea lucruri!] la unele amănunte (vai, prozaice!) cum ar fi, de exemplu, limita posibilităților de deplasare impuse de croielile veșmintelor femeiești din epocă (corsaj, jupon, rochie lungă până la pământ, accesorii, umbreluță, poșetuță etc.), sau de incomodele botinuțe (care obligatoriu, ca să arate piciorușul cât mai delicat și fragil – idealul epocii – erau cu un număr, două, mai mici!). Ca să nu mai pomenim de faptul că Eugen Lovinescu era încredințat (și convins) că cei doi tineri au petrecut *ceasuri lungi* în parcurile din jurul Vienei, de la Meidling până departe pe valea Vienei, la Ober și Unter St. Veit, la Hütteldorf și la Newaldegg, apoi Potzleindorf sau Grinzing și, firește, în grădinile pline de îndrăgostiți și muzică de la Nussdorf. *Într-o după-masă se urcară și pe Kahlenberg, de unde se adânciră extatic în priveliștea neuitată a cetății imperiale și a Dunării albastre.*

Romanul *Bălăuca* se desfășoară de-a lungul călătoriei cu trenul pe care Eminescu, la aflarea veștii morții rectorului Micle (încurajat de Mite Kremnitz), o face la Iași cu intenția de a o consola pe tânăra văduvă. Pe parcursul călătoriei de la București la Iași, Eminescu își rememorează, începând cu Viena, toate episoadele relației sale cu Veronica.

Un episod asupra căruia insistă Lovinescu este cel al primului raport sexual dintre Veronica Micle și Eminescu. Data de 27 octombrie 1878 este data, presupune Lovinescu, când Veronica i-ar fi cedat (trupește) lui Eminescu pentru prima oară. Totul se leagă. La acea vreme, Eminescu era la Iași, pentru aniversarea Junimii. În plus, data de 27 octombrie 1882 (adică la împlinirea a patru ani *de când pentru prima oară, într-o casă mică și modestă, ți-am dat dovadă despre iubirea mea*) este data pe care Veronica însăși, dornică să încheie cu viața, și-o fixase în toamna lui 1882 ca să se sinucidă. *Casa mică și modestă* de care pomenesc Veronica nu este altceva [crede Lovinescu] decât hanul lui Nastasache, un han frecventat de femei ușoare. Aici, bărbați grăbiți (*tați de familie*) sau băieți dornici de inițiere în tainele amorului carnal puteau

închiria *odăi cu ceasul* (destul de ieftin), când solicitări de o anumită natură (sexuale) le impuneau o satisfacție imediată (și discretă). Cum Eminescu și Veronica nu aveau unde să se ducă (Menelaos nu murise încă), vor închiria aici o odaie, pentru o jumătate de oră [Lovinescu ni-l înfățișează pe poet târguindu-se la plată, pe scurt: nu avea destui bani ca să închirieze odaia pentru un ceas!]. O jumătate de oră, domnule Lovinescu? Ești răutăcios, un mic burghez răutăcios! Și, se știe, un inventator și falsificator nepriceput!* Nepriceput și ca scriitor. Abia dacă reușește biata femeie să-și dea jos pălăria, mantoul, mănușile, să facă o piruetă și să-și întrebe iubitul cum a călătorit, cum i se pare Iașul, cum o găsește pe ea (mai sunt oare frumoasă?). Ca să nu mai vorbim de năstureii (micuți și deși) de la bluză și manșete, de ghemurile de șireturi de la fustă, jupon, pantalonași, ce trebuiau depănate cu băgare de seamă, fiindcă nu-și închipuie nimeni dintre cei ce cunosc sufletul delicat al poetului (și sobrietatea lui în chestiuni sexuale), că acesta se va fi năpustit (ca să câștige timp) asupra trupului femeii sfâșiind totul (hainele). Au fost cei doi fericiți în acea jumătate de oră? Femeia? Da! (răspunde Lovinescu). Și bărbatul? Ă ă, ă, Nuu! (răspunde Lovinescu).

Din punctul de vedere al legislației în vigoare (codul de drept civil), Veronica Micle comisese un adulter (o relație cu un bărbat în afara căsniciei), din punctul de vedere al codurilor legii bisericești (morală creștină) femeia preacurvise (păcat), dar, din punctul de vedere al inimii îndrăgostitei, dăruindu-se iubitului ei, Veronica nu făcuse decât să-i ofere iubitului dovada (*ți-am dat dovadă despre iubirea mea*) cea mai de preț a iubirii pe care i-o

* Lovinescu a inventat și falsificat un așa-zis *manuscris eminescian* găsit la un prieten la Iași (1909). Acel *manuscris* ar cuprinde, chipurile, reflecțiile poetului asupra romanului *Geniu pustiu*. A făgăduit că va depune documentul la Academie, dar n-a făcut-o, ba, mai mult, 17 ani mai târziu, publicând falsul în ediția definitivă a criticilor sale, l-a rescris, falsificând propriul său document falsificat! Sursa: Dumitru

purta (totul: ochii cei lucii de pisică, mânușițele, piciorușele, sâinii rotunzi, *adâncul mișcător și umed al păienjenişului armonic dintre coapse*). Spera ca Eminescu să aprecieze semnificația adevărată a gestului ei și să înțeleagă că o femeie măritată (ca ea) nu putea ceda trupește unui bărbat (cu totul: ochii cei lucii de pisică, mânușițele, piciorușele, sâinii rotunzi, *adâncul mișcător și umed al păienjenişului armonic dintre coapse*) fără ca înainte să-i fi dăruit acestuia și sufletul. Prin iubire și dăruire totală, sufletul femeii se înălța deasupra păcatului, absolvind-o de orice vină. Așa vedea ea lucrurile.

Dar Eminescu? Înțelegea? De ce să nu fi fost și el fericit în acea jumătate de oră?! Fiindcă Eugen Lovinescu crede că pe Eminescu nu-l interesa decât femeia ideală. Cea reală nu era decât un pretext pentru a ajunge la cea ideală. Ca poet, evident că e dezamăgit de cea reală. Dar ca bărbat?

Elise nu mai știe ce să scrie în raport. Câteva cărți, deschise la diferite pagini, stau împrăștiate pe masa ei. Pe lângă romanul lui Lovinescu se mai inspiră și din cartea doctorului Vlad, pe care a găsit-o la biblioteca universitară din Viena. Nu-l citează în raport fiindcă e un adept al lui Freud și promovează o știință condamnată, pe bună dreptate, de ideologia marxist-leninistă. Nici iubitorii de Eminescu nu l-au prea avut la inimă*. Dar neavând alte cărți la dispoziție, își mai aruncă câte un ochi și în cartea doctorului Vlad. Doctorul român, adept al psihanalizei, explică pe înțelesul tuturor simptomele bolii lui Eminescu pe care Elisabeta,

* Cartea doctorului Vlad e o carte ce trebuie cât de curând arsă în piețele publice. Scopul evreului Freud a fost atins: Eminescu? Da! În această carte Eminescu a fost pus în serviciul unor scopuri: de-a fi cu orice preț un exemplu de confirmare a teoriei freudiste (ce blestem!) și de-a servi drept model preventiv tuturor neurastenilor, perversilor, narcisiștilor, masochiștilor și altele despre care ni se dogorește obrazul de-a scrie. Freudismul nu e o metodă și psihanaliza nu-i o știință. Asta s-o știe toți Vlazii și Călineștii culturii și științei românești! Sursa: Leon

avându-l pe bolnav sub observație, le poate constata aproape zilnic: 1. Înstrăinare progresivă de lumea externă – vorbește cu pereții, cu bătrânul domn cu joben, cu *agentul* (?) Filipescu – ; 2. Negativism (comportare diferită de cum pretinde mediul social) – dă nume tuturor, purtându-se cu bătrânul doctor de parcă ar fi împăratul Chinei!; 3. Narcisism (se vede pe sine ca într-o oglindă); 4. Scindări și alterări de personalitate, nesiguranță de sine (Dan sau Dionis?); 5. Reactivitatea lumii infantile – uneori se comportă ca un copil sau tânăr paj, mai ales cu femeile (cu ea însăși) – ; 6. Bizarerii, stereotipii, catatonii; 7. Raptusuri [un termen de specialitate pe care Elisabeta nu-l înțelege]; 8. Neglijență față de persoana proprie (asta da!); 9. Răspunsuri sau acțiuni alăturate (întrebi una și răspunde alta).

Elisabeta scrie titlul: Notă asupra naturii relației dintre Eminescu și Veronica Micle. Viena

Eminescu care suspina așa de mult după femei n-a avut ocazia să stea prea mult în compania acestora (mediul în care a trăit el fiind unul masculin: Maiorescu, dr. Kremnitz, Slavici, Păulescu, Nica, Gane, Chibici etc.), iar atunci când era singur petrecea cu eroii săi imaginari – tot bărbați (Toma Nour, Ioan, Cezar/Cezara, Ieronim, Dionis etc.). Suferea de un fel de narcisism (preia termenul de la doctorul C. Vlad) din cauza căruia s-a înstrăinat de realitate și, fiind incapabil să se adapteze lumii, s-a refugiat într-un fel de lume imaginară creată după propria sa voință. În această lume imaginară, femeia era când înger, când demon, niciodată o femeie reală. Uneori femeia (Cezara) era chiar un băiat frumos! Astăzi mi-a cerut să mă culc cu el.

Ea însăși (Veronica) se înșela pe sine luând dorința de dragoste drept dragoste. Ea îl dorea ca poet (bărbatul ei, rectorul Micle, o ajutase să se lămurească cum e cu sexul fructuos). Veronica era prea vrăjbită de frumusețea versurilor lui Eminescu ca să se mai gândească și la sex. Acea frumusețe o dorea fără încetare (a versurilor).

Dragostea dintre Veronica și Eminescu a durat atâta timp cât au existat între ei piedici reale. Când au devenit liberi de toate constrângerile morale și sociale și-au inventat altele, de netrecut.

De altfel, în societatea vremii, orice relație care nu depășea stadiul de *flirt* și amuzament, era permisă de regulile jocului galant, monden. Întreaga poezie romantică s-a hrănit din combustia inimilor ce nutreau într-ascuns un vis de iubire, fără ca acest vis (inocent și liric) să pună în vreun pericol stabilitatea ordinii tradiționale (cel mult, sporea numărul sinuciderilor din dragoste – cazul Werther). Societatea matură, masculină, privea cu oarecare condescendență *ironică* aceste scânteieri de lirism ale inimilor tinere. Pentru profesorul de fizică și chimie Ștefan Micle (autor al unor compendii de fizică și chimie), visările și melancoliile soției sale intrau în categoria *sensibilității feminine*, acolo unde erau plasate, de pildă, și indispozițiile lunare (menstruale), neplăceri însoțite adesea de dureri de cap și de enervări subite, aspecte care țineau strict de universul feminin, misterios, capricios (nervicos) și, în esență, nestatornic.

Eminescu mi-e cunoscut. [îi scria rectorul prietenului său Petre Suci]. Totodată cunosc și sentimentele Veronicăi pentru talentul său poetic. Crezi, dragă Petre, că numai dânsa e captivată de versurile lui Eminescu? Aș, toate femeile din Iași îl admiră, îl citesc, îl adoră ca pe un copil al muzelor.

Veronica Micle n-a fost nefericită în căsătorie, dimpotrivă, rectorul Micle, care o adora (în felul său), îi oferise (în măsura salariului de rector) tot ceea ce la vremea respectivă obligațiile mondene pretindeau de la o femeie de lume (o pălărie nouă, o rochie de sezon, umbreluțe, zi de primire, onorabilitate etc.). Concepția Veronicăi despre fericirea și împlinirea femeii corespundea întru totul idealurilor epocii (burgheze) în care crescuse (puțină educație, o căsătorie reușită, copii sănătoși, oarecare bunăstare materială etc.). Când domnul Ștefan Micle (44 de ani), rectorul Universității din Iași, o ceruse în căsătorie, Veronica (14

ani și fără zestre) nici nu s-ar fi gândit să refuze norocoasa partidă (aranjată chiar de maică-sa). Acceptă fără comentarii (de genul: e mai bătrân, sunt prea tânără, am toată viața înainte etc.). Judecând în ansamblu (bărbatul cu întreținerea familiei, femeia cu cheltuirea banilor pentru întreținerea casei și, te rog, Fănică, o pălărie nouă! spune și tu, *mon cher*, cum să ies în lume cu pălăria cea veche!?), căsătoria dintre Ștefan Micle și Veronica a fost o alianță reușită.

În perioada în care a trăit Veronica Micle, părinții și, în special, mamele, precum și școlile de fete, le pregăteau pe tinerele domnișoare pentru viața socială, educându-le în spiritul valorilor morale și ale codurilor de comportament ale epocii. Mai pe scurt: ca să devină soții și mame fericite. Dacă se puteau identifica perfect cu aceste roluri, erau fericite, dacă nu, nu. Femeile din clasele sociale joase duceau, însă, o viață foarte grea. Lor nu li se recunoștea nici un drept la muncă și, totuși, munceau (fiind exploatare) ca slavele. Cât despre iubire? Ce să mai vorbim...

Despre viața de cuplu și, implicit, despre viața sexuală, toată lumea bine educată (din clasele de sus) păstra o tăcere respectuoasă, cunoașterea aspectelor de natură sexuală nefiind conformă exigențelor educaționale ale vremii. Era de dorit ca tinerele fete să fie cât mai neștiutoare în privința sexului. Pe piața matrimonială, castitatea reprezenta o valoare în sine. A te rușina și a roși atunci când în jur se conversa pe teme indecente reprezenta norma după care se făcea distincția între domnișoarele *onorabile* și cele *obraznice*. Dar fetele din lumea bună erau, totuși, scutite de greutățile vieții. Pentru cele din clasele de jos, care reprezentau de multe ori un obiect de schimb sau o marfă de vânzare, viața era destul de grea. Multe dintre ele, ca să-și întrețină familiile, ajungeau în stradă și se prostituau. Vrând-nevrând, aflau totul despre sex foarte devreme.

Cât despre domnișoarele din clasele superioare, în afara îndoielnicelor lecturi din romanele franțuzești, nimeni nu le mai

oferea vreo informație legată de ceea ce își închipuiau că ar fi dragostea (bărbați eleganți, dueluri, valsuri, violete, crini, scrisori, atingeri pasionale, șuvițe de păr etc.). Iar romanele franțuzești ale vremii și lectura unei literaturi de-o factură suspectă și îndoielnică, în special romanțioasă, nu reprezenta un mijloc de educație tocmai potrivit pentru tinerele fete de pension.

Din fericire, astăzi lucrurile s-au schimbat complet. V.I. Lenin a arătat că pentru a deveni libere și pentru a fi cu adevărat egale cu bărbații, femeile trebuie să participe la munca obștească și la munca de producție. Adică să lucreze în fabrici, uzine sau pe ogoare, în spitale, școli sau laboratoare, cot la cot cu bărbații. În plus, ca soții și mame, să aibe grijă de gospodărie, de copii și de soț. Exemplele date în broșura Viața fericită a femeilor sovietice ne demonstrează că rolul femeii în societate este foarte important. Fiind întrebată de femeile austriece De ce femeile sovietice țin să muncească?, Galina Brulinskaia a explicat că dincolo de satisfacția de a spori bugetul familiei, mai important e faptul că, știindu-se utilă societății, femeia sovietică dobândește și o satisfacție morală, personală, precum și stimă de sine. Femeile burgheze, care n-au muncit niciodată în viața lor, n-au cum să înțeleagă satisfacțiile pe care le află Galina în meseria de merceolog și în funcția de șefă a grupului de metale feroase din secția de aprovizionare. În broșura amintită sunt prezentate și alte femei sovietice care muncesc în diferite sectoare de producție, femei cu răspundere și funcții de conducere în Comitetul de Partid. Povestirea despre deputata Liubov Ivanovna Ananieva (care a vizitat și țara noastră) a impresionat-o pe Elisabeta în mod deosebit. Liubov Ivanovna era o simplă textilistă din Gluhovo care fusese aleasă deputată tocmai în Sovietul Suprem. E ceva, nu?

[Elisabeta a strecurat conștient toate lucrurile de mai sus în raport ca să nu se creadă cumva că, trăind provizoriu în Vest – din cauza misiunii încredințate – , ar fi tentată să considere lumea occidentală mai bună și mai frumoasă decât propria ei patrie].

Totuși, chiar dacă se căsătorește cu mai vârstnicul Micle, Veronica nu uită să viseze. Visează când duce ligheanul de apă caldă

pentru soțul ei, când îi pune pansamente fierbinți. Sporovăiește cu slujnica, îmbracă fetele sau adună hainele împrăștiate prin casă, visează. Mănâncă visând, se gătește visând, iese la plimbare visătoare. Face totul visând fiindcă trăiește cu sufletul ca răpit de farmecul imperceptibil al unui dor imposibil de exprimat în cuvinte, un dor ce face inima să tresară ca de-o atingere neîngăduită. Irezistibila nevoie de a iubi cu *adevărat* se furișase în sufletul Veronicăi (încă de la Școala Centrală), îmbiind-o înspre o lume de frumuseți voluptuoase și plină de poezie.

Când torsul s-aude l-al vrăjilor caier/ Argint e pe ape și aur în aer, scrisese Eminescu definind cum nu se poate mai bine starea de răpire a sufletului îndrăgostit de iubire și poezie. Când picioarele osoase ale rectorului tulburară suprafața de lumină argintoasă a apei din lighean, tânăra și frumoasa soție tresări rușinoasă. Viena?! se minunează rectorul. Da! Să mergem la Viena, *mon cher*, ce zici? Aș vrea și eu să mai ies. Să văd lumea. Hmm, mormăi Micle, cred că se poate! Ah, m-ai făcut fericită, nene Fănică! Tânăra femeie sare la gâtul soțului ei, acoperindu-l cu sărutări (ca o fetiță al cărei tată îi împlinește un capriciu).

[De ce oare lirica de dragoste de astăzi e atât de cenușie, de ternă? se întreabă Elisabeta. Oare tovarășa Galina Brulinskaia visează? Și deputata Liubov Ivanovna? Când străbate Rusia cu trenul, ca să meargă la Moscova la ședințele Sovietului suprem, nu visează nimic? Chiar nimic? Dar nici poezii de azi nu mai scriu versuri de dragoste ca altădată. La versuri ca astea: *Trec pe sus cocorii/Și se pierd spre sud/ Glasul tău, iubito, Din Kiev l-aud* nimeni nu tresare. Adică, el e plecat la Kiev în vizită tovarășească și, văzând cocorii, își amintește de iubita de acasă care cântă cântece patriotice la locul ei de muncă. După care, în următoarele trei strofe poetul evocă hărnicia tovarășilor din Kiev. Ce să vă spun?! În schimb, *Vezi rândunelele se duc/ se scutur frunzele de nuc/ Și-așază bruma peste vii - / De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?* Aici se simte cu adevărat că poetului îi lipsește iubita îndepărtată. Elisabeta

Badea se gândește la tov. Matuf. Îi lipsește? Nu! E prea bătrân! Poate că la ofițerul de legătură de la Ambasadă se gândește uneori cu dor. Da! La ofițerul cu care se întâlnește în Prater ca să-i încredințeze notele informative și să le transmită prin curier diplomatic tovarășului Matuf. E tânăr și puternic. Băiat de la țară. Și nu-i prost. Are ambiție. Vrea să se realizeze. Și ea are ambiție. Dar nu e moartă după el! Adică atât de moartă încât atunci când vede rândunelele sau cocorii plecând să se gândească automat la el.]

Uf, făcu Elisabeta, asta nu trebuia să scriu în notă. M-a luat valul. Șterse în ciudată ultimele fraze. Se strădui să regăsească tonul celor scrise anterior. Recitind, nu fu deloc mulțumită cu ce scrisese. Dar trebuia să se grăbească. Avea întâlnire cu ofițerul de legătură. Și mai trebuia să se gătească. Să fie frumoasă. Pentru el. Pentru el? Aș, da de unde! Pentru ea!

Eminescu și Veronica Micle s-au cunoscut la Viena și nu în Iașul prăfuit sau plin de hârtoape în care, înainte de a coborî din trăsură, trebuie să fii cu mare băgare de seamă (oh! ah!) ca să nu-ți rupi piciorușele sau, și mai grav, să calci cu botinuțele cu fundă de catifea, noi-nouțe, într-o baltă (uuf!). Se întâlniră la Viena, orașul proșpețimii și al strălucirii, chiar la acea vârstă dulce și ingrată a primei mari iubiri. Ea îi știa poeziile. El auzise de profesorul Ștefan Micle. Făcând cunoștință, Veronica intuitiv în toată ființa lui un ceva necuprins radios și înfricoșător. Înspre acea strălucire hipnotică, astrală, sufletul ei îmbătat de vise și amor se îndrepta năuc, asemeni unui fluture de noapte ce caută bezmetic lumina. El n-o respinse, dimpotrivă, îi acordă un loc special în inima și versurile lui. *Ochiul poetului, adaptat la rigoarea geometriei pure a ideilor eterne și absolute, o purtă într-o lume de frumuseți intangibile, nemaiumblate până atunci.* [această frază o găsisese într-o carte, dar Elisabetei îi plăcuse atât de mult încât o copiasese cuvânt cu cuvânt în notă fără să citeze sursa]. Citindu-i versurile, Veronica Micle nu se mai considera doar o femeie cu orizonturi casnice modeste, asemeni celorlalte cucoane din Iași pe care le

frecventa, ci, dimpotrivă, *poeziile lui o promovau într-o existență în care, în fața frumuseții nemuritoare a absolutului poetic, legile lumii (fidelitatea conjugală, datoria maternă, etc.) își pierdeau caracterul sacral și, mai ales, influența* [nici exprimarea de mai sus nu-i aparține Elisabetei, dar, pur și simplu, nu se putea abține să nu introducă în notă și astfel de fraze *frumoase*, luate de aiurea].

Henrietta (sora lui Eminescu) susține că poetul și-ar fi făcut *astralul* portret la cererea pe care i-o adresase Veronica (Eminescu i-ar fi dăruit acel portret chiar la Viena!). De ce n-ar fi adevărat? Întorcându-se la Iași (de la Viena), ori de câte ori nu era *dumnea-lui* (rectorul Micle) în încăpere, Veronica scotea din sertare, dând la o parte panglici și dantele, portretul poetului și-l contempla visătoare, îndelung. *M-am gândit cu drag la tine până nu te-am cunoscut,/ Te știam numai din nume..../ Și-am dorit să pot o dată să te văd pe tine eu,/ Să-ți închin a mea viață, să te fac idolul meu*, va scrie doamna Micle mult mai târziu, în noiembrie 1883 [chiar acum! tresări Elise] evocând, în timp ce Eminescu e bolnav la Viena, începuturile relației lor. Și acele începuturi se leagă de pensiunea Löwenbach, unde soția rectorului trăsesese în timpul primei șederi la Viena. [Ce-ar fi să-i ceară ofițerului de legătură să caute amândoi acea pensiune. De ce nu? Ar putea face parte din obiectivele misiunii, nu?]

În secolul în care trăiau Eminescu și Veronica, acest fel de iubire era singura extravaganță sentimentală permisă unei femei măritate, scrisese Elisabeta. [O asemenea dragoste, poate că dă bine în versuri, dar nu este deloc recomandabilă în viață, meditează tot ea. Adică de ce să nu-i arate ofițerului de legătură că e îndrăgostită de el? Și el i-a dat de înțeles că o place, nu? Nu mai departe de alaltăieri, i-a adus un ștrudel. Frumos ambalat. Elisabeta a recunoscut hârtia de ambalaj a unei patiserii din centru. Ștrudelul l-a dus pacientului Eminescu. Atunci? Elise nu-i înțelegea pe poeți. De ce suspinau ei după o femeie la care nu puteau ajunge. Și Eminescu?! De ce nu s-a căsătorit cu Veronica după ce ea a

rămas văduvă? Dacă tot o iubea atât de mult? E mai bine acum că a înnebunit?! Săracul! Crede că e urât (Elisabeta zâmbește). Dar nu e deloc urât. E obosit și cam rebegit. Poate că a dezamăgit-o (sexual) și pe Veronica Micle. De aceea.]

Chiar dacă Eminescu și Veronica s-au cunoscut la Viena, purtați de avântul unor inimi tinere (dornice de amor), este puțin probabil ca între ei să se fi schimbat atunci jurămintele sau cuvintele dragoste. În spiritul moravurilor vremii, neîngăduitul fior ce-i cuprindea ori de câte ori se vedeau în societate se consuma lăuntric și, după toate probabilitățile, nemărturisit. După plecarea doamnei Micle, Eminescu a rămas la Viena. A continuat să scrie, să citească (în odăile lui), să frecventeze cursurile (care-i plăceau), *să-l lumineze* pe Slavici, să participe la întrunirile studenților români, să scrie articole politice cu pseudonim, să bea cafele negre, să-și trateze *troahnele*, să se mute dintr-un loc într-altul (după posibilitățile financiare). Să viseze (Toma Nour) la îngeri blonzi, la revoluții și la asceză. Veronica s-a întors la Iași. A continuat să iasă în lume, să *primească*, să-și pieptene și să-și coafeze savant buclele (celebrele bucle), să piardă ore în șir îmbrăcându-se și dezbrăcându-se, să scrie scrisorele, bilețele, panseuri, să citească romane franțuzești, să se lase rugată să cânte (la serate) arii din opere (Verdi), să se ocupe de dumnealui și de familie (ligheanul cu apă, jiletca, pălăria, cravata, tăierea filelor gazetei, papucii etc.), să viseze. Să viseze la un *sfânt poet din altă lume*, la un chip de farmec plin, să se îmbete de amor și să-l aștepte (la Iași). Ce a urmat?

Agentă Elisabeta Badea se oprește din scris. Oricât de mult și-ar dori să afle continuarea poveștii de amor dintre Eminescu și Veronica Micle știa că misiunea de la Iași va fi încredințată altcuiva. Sigur, dacă și-ar dori cu adevărat, ar putea să-l determine pe tov. Matuf s-o detașeze la Iași (ar ști ea cum). Dar, nu! Prefera să rămână în străinătate (motivul: milițianul de la ambasadă). Eventual, să plece la Berlin (tot pentru cazul Eminescu). Și cu milițianul cum ar rămâne?

Reciti nota. O consideră prea lungă. În fond, nu făcuse decât să copieze (compileze) din diferite surse. Ce vor înțelege șefii ei din acele încercări de a explica natura relațiilor dintre Veronica Micle și Eminescu? Pe tov. Matuf (șeful de la partid) și pe tov. Mărișeanu (șeful de la Securitate) îi interesau lucruri concrete: de ce a înnebunit Eminescu? de ce boală suferă? de ce l-au trimis junimiștii la sanatoriu la Viena? ce motive ascunse aveau? are sau n-are poetul național sifilis*?

Eminescu a înnebunit, conchide Elisabeta, fiindcă n-a putut fi cu Veronica. E foarte limpede. Toți, în special bărbații, cred că el a înnebunit din cauza politicii. Ce prostie! Nimeni nu-și pierde mințile din pricina politicii sau a unor cauze pierdute [cauza românilor din Ardeal, Banat și Bucovina]. Dar, când din rațiuni binecunoscute (sărăcie), nu poți fi cu persoana pe care o iubești și totul (lumea) e împotriva ta, complotând, oh, da, atunci poți să cazi în depresie și să înnebunești, nu alta! Cum să scrie însă așa ceva în nota informativă? Sau în raport? Ce va crede despre ea tov. Matuf sau tov. Mărișeanu? Că e neserioasă, că are o gândire prea *feminină*! Cel mai bine ar fi să nu se lase furată de emoții și să se rezume numai la date concrete, la informații verificate, asta da! Copia scrisorii pe care a primit-o de la fata din casa domnului Popasu este un document autentic. O transcrie în întregime și o alătură notei informative ca anexă.

* Cezar Petrescu descrie cu o fantezie de invidiat modul cum poetul se îmbolnăvește de lues într-un bordel din Viena. Dar ce-i iertat unui romancier și-au permis și cei mai de seamă critici ai noștri. Astfel, Călinescu susținea sifilisul poetului, fiindcă boala exogenă corespundea felului cum îl vedea el pe poet, pe când Lovinescu, din contră, susținea că a fost bolnav de o psihoză endogenă, deci nesifilitică, deoarece altfel nu și-l putea imagina. Iată criterii fără vreo legătură cu boala propriu-zisă, pur subiective, deși în contextul dat, evident Lovinescu avea dreptate. Intervine și Ibrăileanu declarând sentențios, fie ce-o fi, pentru el Eminescu nu a putut să sufere decât de-o mare întunecime. Sursa: Ovidiu

C. Popasu către Titu Maiorescu [Viena 28/12 1883]: *Astăzi am fost la Eminescu. Starea lui nu s-a schimbat de loc. [...] Atacul care l-a avut, se vede că n-a fost paralizie, căci după atâtea săptămâni a rămas fără urmări. Momente mai limpezi are. Mai cu seamă dacă cineva insistă cu întrebări, dă răspunsuri destul de bune. Din nefericire însă atari momente are puține și trec prea iute. [...] Am rugat pe profesorul, dacă se poate să-l înduplece să scrie ceva. Până acum însă nu i-a succes decât să-l facă să promită că va scrie D-lui Chibici.*

Apoi se dichisi (pierdu mai bine de o oară) și ieși în oraș, la întâlnire.

15, În această admirabilă și romantică seară, poetul o conduce acasă pe doamna Micle (Tolla). Nu e târziu, dar afară e deja întuneric. E o seară frumoasă, cu lună, fără pic de vânt. Un ger aspru pare să fi încremenit totul ca într-un vechi și neasemuit tablou. Cuprins de extaz (din cauza splendorii aspre a nopții sau din cauza apropierii iubitei), Eminescu îi vorbește doamnei Micle despre poema *Strigoii* (sau *Strigoii*, poetul încă nu s-a decis asupra titlului). Pășesc de parcă ar pluti unul lângă celălalt (dragostea îi face aproape imponderali). Nu se ating, dar e atâta electricitate între ei încât impulsurile sexuale, sublimare, transpar imperceptibil în gesturi și mișcări de o senzualitate tulburătoare și electrizantă. Poetul gesticulează și vorbește. Neîntre-rup. Dacă s-ar opri din vorbit n-ar mai fi stăpân pe sine. Ea, Tolla, îl ascultă sorbindu-i cu nesaț cuvintele eminesciene.

Arald, tânărul crai al avarilor*, explică Eminescu cu voce armonioasă, dar puternică (îi ies aburi din gură când vorbește), Arald, conducându-și poporul barbar și războinic prin stepele Asiei, trece prin foc și sabie ținuturile întâlnite în cale (poetul, cu un pas înaintea doamnei Micle, se mișcă gesticulând larg de parcă ar avea în mâini săbii cu care crestează bărbătește aerul, făcându-și

* În piesa *Strigoii*, în deșert te vei întreba de ce poetul își ia de subiect pe un Arald, stăpân peste avari, și care Arald mai are defectul de a nu fi existat niciodată. Sursa: Aron

drum drept prin stepă sau zăpadă). Cucerind totul în cale, Arald ajunge la Nistru și, apoi, la gurile Dunării. Dar, aici, la gurile Dunării... (poetul se oprește cu doi pași înaintea doamnei Micle și, făcând să scârțâie zăpada sub picioare, se întoarce șovăitor de parcă s-ar mișca pe gheața subțire a Dunării). Oprindu-se cu armatele sale la gurile Dunării, reia poetul, Arald se înfățișează înaintea crăiesei Maria ca să-i ceară supunere (o plecăciune înspre doamna Micle). Văzând-o pe crăiasă (era frumoasă, se înțelege!), războinicul este cuprins de vrajă și, într-o clipă, o fulgerătoare dragoste îi cucerește și îi înmoaie inima dură și neînfrică (glasul poetului capătă inflexiuni mătăsoase și tremurătoare). Vor trăi împreună o iubire măreață și cumplită. Ea îl iubește?, întreabă timidă Veronica. Oh, da!, izbucnește poetul cu patimă. Îl vizitează în fiecare noapte. Eminescu, privind spre doamna Micle, începe să recite: *De-atunci, fecioară blondă ca spicul cel de grâu,/ Veneai la mine noaptea ca nimeni să te vadă/ Și-nlănțuindu-mi gâtul cu brațe de zăpadă...*

Gândul poetului* e la blonda muză (și-ar dori ca Veronica să vină la el noaptea, nu?). Blonda muză (fecioară?) se gândește la *fecioara blondă ca spicul cel de grâu*. Blonda muză nu mai era fecioară (avea două copile), dar cum în poezie totul e posibil (și, prin analogie cu poezia, viața însăși poate suferi anumite modificări, de semnificare, dacă nu de esență), Veronica se închipui o

* Eminescu nu este numai carnal și sălbatic în erotismul său, ci este și trivial și obscen. Ce ar zice un părinte dacă fiică-sa s-ar lăsa dusă de Eminescu într-un *codru ascuns și acolo să-i desprindă vâlul din creșter*? Ce ar zice o mamă când fiica ei s-ar duce cu unul ca Eminescu *să vorbească în întunecime și apoi să nu aibe grije nimeni de ei*? Ce ar zice părinții când fetele lor le-ar spune *cum a dormit Cupidon cu ele în pat și cum s-a suit noaptea la ele pe ferești*? Destul să fie, vor zice părinții de familie, destul ca atari trivialități și obscenități. Și să nu te miri când unii văd în așa un poet cel mai mare geniu al românilor? Sursa: Canonicul

fecioară castă și pură (asemeni crăiesei Maria, iubită de Arald). Își dorea să fie aceea fecioară imaginată în versurile eminesciene. Uită de soț, de copile, de tot. Îl ascultă vrăjită și înaintă încet spre poet. Din cauza frigului (sau a dogorii interioare), obrazii îi luară foc (îi era și frig și cald totodată), fiind cuprinși de fierbințeală. O sete nepotolită îi ardea buzele. Se priviră în ochi (poetul și muza), o fracțiune de secundă, apoi, dezmeticindu-se, mai făcură câțiva pași. Dintr-o anumită pudoare respectuoasă, ceea ce văzu fiecare în ochii celuilalt va fi trecut sub tăcere de data aceasta.

Atunci Veronica, alunecând cu botinuțele înalte pe zăpada înghețată (n-a făcut-o intenționat, zău!), se dezechilibra, dând să cadă. Ahhhh! Căută speriată brațul poetului. El reuși s-o prindă, susținând-o (se atinseră). N-a existat un aparat (ampermetru) care să înregistreze intensitatea curentului electric dintre ei, dar cu siguranță, dacă ar fi existat, acele indicatoare ar fi tremurat puternic (șopăind de ici-colo) neputincioase. Râseră amândoi ca doi școlari neastâmpărați. Se desprinseră sfioși unul de altul. Mai departe? Întrebă ea veselă, privindu-l în ochi cu o nouă strălucire. Ce? Poemul lui Arald, domnule Eminescu, *Strigoii*. Poemul nu era gata, dar Eminescu știa că numai povestindu-i despre proiectele sale putea întârzia graba femeii de a ajunge acasă. Mai departe?, repetă el în gând. Și?, îl zori ea, dornică să afle continuarea înainte ca plimbarea lor să se sfârșească. Cu fiecare pas cu care se apropiau de casa rectorului, deznădejdea lui Eminescu creștea. Ce să facă? Inventează. Concepe noi imagini și versuri. Maria, fecioara cu părul blond ca un spic de grâu, moare. Ah!, șoptește Veronica. Așa se termină?, întreabă ea emoționată. Poetul e în încurcătură. Dacă se termină așa de repede vor grăbi inevitabil pasul. Nu înțelegea nici el de ce spusese că Maria moare. Moartea eroinei însemna sfârșitul poemului și al plimbării (?), iar poetul nu dorea asta. Îi veni o nouă idee (romantică). Nu! Nicidecum. *Arald pe un cal negru zbura. În juru-i fug ca visuri – prin nouri joacă luna* – Arald cuprins de dor pornește în căutarea preotului

Zalmolxe, zeul păgân, cel care prin vrăji și magie ar putea s-o readucă la viață pe Maria. Prin vrăji și magie? se miră Veronica. Da! Cum să spun, doamnă Micle? Arald nu era creștin, era un războinic barbar (avarii erau triburi barbare), de aceea el mai credea în puterea vechilor vrăji și mituri. Iată-l pe Arald pornind să-l caute pe Zalmolxe*. *Atuncea dinaintea lui Arald zidul piere: / El vede toată firea amestecat'afară – / Ninsoare, fulger, gheață, vânt arzător de vară – / Departe vede-orașul pe sub un arc de pară...* Ca acum, șoptește Veronica. Ninsoare, gheață, vânt arzător de vară. Își strânse scurteica în jurul taliei. Apoi? Zalmolxe, îmbătrânit și uitat de oameni, fiindcă noua religie, creștinismul, îl alun-gase cât mai departe din lume, acceptă să îndeplinească rugămintea lui Arald, astfel că, prin vrajă, supune legile firii (logica poeziei romantice o permite) și o recheamă pe Maria din lumea morților.

Ea reapare. *O dulce întrupare de-omăt. Pe pieptu-i salbă/ De pietre scumpe... părul i-ajunge la călcâie,/ Ochii căzuți în capu-i și buze viorie;/ Cu mâinile-i de ceară ea tâmpla și-o mângâie/ Dar fața ei frumoasă ca varul este albă.* Ah! murmură cu inima tremurând de-o spaimă inefabilă Veronica. Îi era puțin frică de acea imagine (gotică) creată de poet: o ființă întoarsă dintre cei morți?! O sta-fie vie? Poate că cei doi îndrăgostiți, regăsindu-se, vor trăi fericiți până la adânci-bătrâneți, nu?, domnule Eminescu? De ce n-ar trăi fericiți până la adânci-bătrâneți? Nu știu, răspunde poetul. Și? Mai departe?

Într-o dureroasă și lucidă fracțiune de secundă, poetul realizează cât de aproape ajunseseră de casa rectorului. Cine știe când o va revedea. Ea urma să plece la Văratec pentru câteva zile. În minte

* Ce naiba caută Zalmolxe, zeul dacilor, pe timpul avarilor? De ce logod-nica moare? De ce ei sunt strigoi și de ce acești strigoi sunt avari? De ce i-a pus într-un timp și un popor despre care nu știm dacă credeau în strigoi? La toate acestea nu află nici un răspuns, nici poți scoate vreun fir conducător din băguiala și învălmășeala de fraze. Sursa: Aron

își făurise un plan pentru seara aceea: s-o strângă în brațe și s-o sărute. O strategie: când își vor lua rămas bun lângă poartă, oprindu-se unul în fața celuilalt. Avea oare curajul să-l ducă la îndeplinire (planul)? În interiorul său se dădea o luptă amarnică: ce să facă cu capișonul de lână care-i acoperea femeii aproape o jumătate din față? Dacă vrea s-o sărute ar trebui să-l dea la o parte (nu-i vor tremura mâinile? nu-l va respinge Veronica?), dacă se va mulțumi numai cu o îmbrățișare atunci va uita de capișon și de pălărie (ca s-o ia prin surprindere și să nu-l respingă va trebui să fie iute în gesturi). Ce? Are și pălărie?

Mai departe?, întreabă curioasă Veronica. Vrea să știe ce se întâmplă cu Maria cea întoarsă din lumea morților prin puterea dragostei nepieritoare a lui Arald. Poemul încă nu e gata, recunoaște Eminescu. Mai am de lucru, la formă, la fond. Glasul îi sună stins, moale. Neștiind ce să mai spună, tace. O vreme pășesc fără să-și spună nici un cuvânt. Veronica se gândește la Maria (*făptura de omăt cu ochii căzuți în cap și buze vineții*), Eminescu se gândește la plan (măsoară din ochi pașii până la poarta casei). Cum înaintează încet, unul lângă celălalt, liniștea înghețată și aspră a nopții îi absoarbe cu totul, făcându-i să se simtă asemeni celor din urmă locuitori ai unei lumi nepământene, lipsite de dureri. Ca un ecou vag, zăpada subțire, scârțâind sub încălțările lor, întrerupe în ritmul lent al pașilor tăcerea adormită a nopții, apoi, departe, la câteva străzi distanță, zgomotele abia auzite ale unui vehicol întârziat (poate o sanie trasă de cai) răzbat o vreme, îndepărtat, până la ei. La ce mai lucrezi?, îl chestionează dulce Veronica ca să pună capăt tăcerii dintre ei. Poetului nu-i place să vorbească despre poeziile aflate în lucru, dar, având în vedere planul său (sărutul și îmbrățișarea), ar face orice ca să-i fie pe plac și să n-o supere (să-i câștige bunăvoința). Își amintește de poezia *Dorința*. *Vino-n codru la izvorul...* și bucuros de a mai fi găsit un pretext oarecare ca s-o rețină, poetul începu să-i descrie cu amănunțime un loc de vis (îl avea în minte: codru, izvor, prund și,

desigur, teii înfloriți) în care un poet îndrăgostit (el însuși) avea să-și ducă (răpească) iubita (pe Veronica). Ei îi place mai mult *Dorința* decât *Strigoii* (care o înspăimântase puțin) și, acceptând jocul poetului, plin de ambiguități lirice, îl întreabă cum arată acea imaginară (?) iubită. Poetul nu-i spune cum arată iubita, în schimb își dă în vileag (în mod poetic și limpede) întreg planul: *Să-ți desprind din creștet vălul, Să-l ridic de pe obraz*. Ah!, exclamă ea, aranjându-și capişonul sub un felinar din stradă (abia aprins de lampagiu).

*Vei da gurei mele pradă
Ale tale buze dulci,
Capul tău cel blond și tânăr
Pe-a mea inim-ai să culci.*

Mai fac câțiva pași pe covorul de zăpadă înghețată. Nici un firicel de vânt nu tulbură acea neclintire sticloasă a înserării. Peste lume, luna întinsese un fel de veșmânt transparent din fire subțiri și argintoase, ca de paiete scânteietoare. În întunericul nopții, nu departe de locul în care se opriră cei doi, se întrezări adormită, casa rectorului. Era o clădire destul de modestă, cu hochparter, având și un demisol pentru dependențe. Și?, întreabă Veronica.

Să dezmiard cu mâna umerii tăi albi și netezi, rostește poetul, neîndrăznind s-o privească, tu să-mi numeri cu urechea alipită de piept bătăile inimii, cu gura abia deschisă să mă mângâi cu șoapte, când zâmbești să se vadă dinții mici și albi ca laptele. Să simt inima cum îmi crește de un vis frumos cu jale. Să-mi întinzi vișătoare dulcea gură. Domnule Eminescu, protestează ea cu duioasă cochetărie în glas, dar nu poți scrie așa ceva! De ce? Cine va citi va ghici totul. Ce va crede lumea (Cornelia Emilian, Reuniunea Femeilor Române etc.) despre mine? Bine, îngăimă poetul, dar nici nu te-am sărutat încă! Știu, dar lumea va crede că ai făcut-o. Ah! Lumea! Ce-i păsa lui de lume?

*Astăzi sunt setos de forme,
Urmăresc aprins cu ochii*

Încrețirea trădătoare

A subțirii tale rochii.

Nu! Nu merge nici asta! E prea concret! Prea concret, zici tu? Da, așa zic! *Gărgăuni prin cap îmi umblă*. Să-ți văd brațele (goale), piciorul micuț (descuț), haina ta albastră să alunece în jos, să apară sânii (goi), haina să coboare – *Să te văd o dată goală! De la cap pân'la picioare*. Taci! Ce spui tu acolo!, ea, îmbujorată, grăbește pasul. Rușinoasă, feciorelnică, cu inima aprinsă.

Poetul, îmbătat de amor, o urmează. Sufletul îi e cuprins de atâta deznădejde încât uită și de planuri și de strategii și de tot. Se opresc în fața porții. Nu se grăbește nici unul să-și spună la revedere. El își ridică ochii spre cer. Vede stelele și se lansează într-o teorie (abstractă) asupra minunatei ordini a poziției lor (ca s-o mai rețină). Descriind cu vorbe și, mai ales, cu gesturi largi, indicând spre cer, cutare și cutare stea, pleiadele și noianul de constelații în cădere, poetul, apucându-se să vorbească atât de inspirat despre cosmos, nu era neapărat interesat de alcătuirea cerească când, sub pavăza nopții și a pustietății de pe stradă, ar fi putut profita de ocazie și s-o sărute. Ea râde în sinea ei de abstracțiune, de teorie, de strădaniile lui (nu-l ascultă, îi privește pe furiș buzele). Nici el nu se ascultă vorbind, doar vorbește (și-i privește pe furiș încrețirea rochiei). Veronica aruncă înspre casă o privire fugară. Își aduce subit aminte. Ah! În seara aceea, rectorul avea o întrunire politică. O avertizase că va veni târziu. Nu intri?, îl invită ea pe poet. Afară se făcuse frig. Un frig aspru, fără vânt, un frig înțepător de februarie. Le tăia obrajii în felii subțiri de roșeață. Ba da!, îngăimă el extaziat. Urcară scara cu balustradă, intrând într-o mică terasă cu geamlâc. Aici se scuturară de zăpadă. Apoi, ea deschise o altă ușă și trecură în hol. Înăuntru domnea aceeași tăcere. Era întuneric. Doar luna de afară (prezentă și ea) pătrundea prin perdelele subțiri aruncând în interior o lumină fantomatică și vrăjită. Nu-și vorbesc. Ea își dă la o parte capişonul de lână și își desprinde din păr pălăria. O aşază pe o măsuță. Își

descheie scurteica de blană și o aruncă pe scaun. Rămâne în rochie. Pe marginile de jos ale rochiei, acolo unde țeșătura se udase de zăpadă, se formaseră mici țurțuri care, atunci când Veronica își scutură ușor poalele, sunară încet și ademenitor. El își dă jos paltonul. Îl agață în cuier. Pe cap nu avea nimic (nu suporta să poarte *țilindrul*). Apoi, printr-o minune mare, se găsiră unul în fața celuilalt. Poetul uită tot ce-i spusese în stradă (teoria despre minunata și muzicala ordine a mișcării stelelor pe boltă). O îmbrățișă. Tot dorul și flacăra dragostei lui se găseau în acea îmbrățișare. Luna îi privea rece, luminând părul ei blond-cenușiu cu reflexe de aur topit. Obrajii înghețați de ger se înfierbântară. Poetul îi caută însetat buzele. Le sărută pentru prima oară. *Dacă e vro plăcere pe acest pământ (va scrie el mai târziu), pentru care ai sacrifica toate celelalte – apoi e prima sărutare, inocentă, copilăroasă, pedantă chiar, dar, o! Câtă dulceață e tocmai în această copilărie...* Îi strânge mijlocul subțire. Nu se pot desprinde unul de celălalt de parcă ar pași îmbrățișați într-un vis nesfârșit și fericite de iubire.

O! Te iubesc... n-ai știut niciodată cât te iubesc... și glasul ei era dulce, slab, plin de lacrimi, sfințit de cea întâi sărutare. Îmbrățișați, își mărturisiră unul altuia dragostea. Pentru întâia oară, își spuneau pe nume. Tu! Gajus. Tolla.

Aș vrea să-ți dăruiesc ceva!, îi șopti fierbinte în ureche Veronica (Acinorev, Verona, Aronev, Aquinora, Aquinore, Irena etc.). Pe tine, Anna! Anna (cum o alinta în ultima vreme) era iubita lui Bogdan Dragoș din drama istorică la care lucra, dar și numele de botez al Veronicăi. Pe tine!, gândi el înflăcărat și arzând de dorință (adică să-l părasească pe Menelaos, ce dracu'! și să fie a lui, numai a lui!). Ea se răsuci pe călcâie (făcea asta mereu, înnebunindu-l pe poet). Pe măsura din hol, într-un vas de alabastru, abia ghicite în lumina de afară a lunii, erau câteva flori. Ea ridică din vas un fir de floare și-l dăruie poetului. El (luând darul de preț) îl vâri grăbit în buzunar, apoi se aplecă să sărute din nou buzele iubitei. Nu se mai sătura atingându-le. Pentru prima oară în viață se

simțea viu, ca și cum fiecare nerv s-ar fi trezit subit la o nouă și miraculoasă existență și, apoi, din focul îmbrățișărilor acelor mănunchiuri nevăzute de fibre (terminațiuni nervoase) îi crescură în trup noi organe (inimă, plămâni, stomac, bilă, ficat etc.), mai vioaie și mai vrednice (dornice) de viață decât cele vechi, de dinainte.

Poetul și-ar fi dorit s-o înghită cu sărutarea lui și s-o țină captivă înlăuntrul inimii sale (ca să n-o mai vadă nimeni altcineva). Să coboare, apoi, în acele străfunduri sufletești (un fel de piramidă egipteană) în care ea va fi tronând (frumoasă și despotică), asemeni unei prințese din anticul Egipt. El să îngenuncheze supus la picioarele ei. Își închipuia totul cu intensă și dramatică claritate. *O, cum nu pot în brațe să te omor plângând! Tu, blond al vieții mele și-al dragostei copil!* Să te omor iubindu-te și, asemeni lui Arald, să te readuc dintre morți (numai pentru mine) cu ajutorul magului păgân. Du-te acum!, îi șoptește tandru Veronica. Trebuie să se întoarcă Fănică. Hai, du-te! Se lipește din nou de el. Du-te și scrie!

Gajus Iulius Caesar Octavian August se duse acasă. Se așeză dinaintea focului și zise zâmbind: Tu ești un măgariu! Se căută în buzunarul jilecii. Găsi firul de floare albastră. Făcu câteva însemnări pe ceea ce avea la îndemână (un manuscris popular: *Amar-talon sotiria*). *Ziua de 4/16 februarie 1876 a fost cea mai fericită a vieții mele. Eu am ținut pe Veronica în brațe, strângând-o la piept, am sărutat-o. Ea-mi dăruie flori albastre pe care le voi ține în toată viața mea.* Flori albastre! Repetă. Floare albastră. Totuși.

Rămasă singură, Veronica aprinde luminile în toată casa. În sobă, focul se stinsese. Cărbunii puși de slujnică arseseră. Dar nu-i era frig. Ardea toată. Se făcuse târziu, însă Micle încă nu sosise. Se dezbracă încet, apoi, pe măsură ce o anumită nerăbdare interioară o cuprinsese, gesturile îi deveniră tot mai grăbite, neastâmpărate și îndrăznețe. *Gărgăuni prin cap îmi umblă. Încet haina să coboare – Să te văd o dată goală! De la cap până la picioare.* Hainele

îi alunecă ușor, foșnitoare, formând în jurul gleznelor ei un fel de soclu de mătăsuri și dantele. Trupul subțire, dar împlinit al femeii încremeni câteva fracțiuni de secundă într-o atitudine statuară, ușor provocatoare. După care, grăbită, alergă să stingă luminile din casă și goală se vârî în pat. Ducându-și mâinile spre sâni goi, se simți cuprinsă de un fior nedefinit, ispitor. Bucuria goliciunii trupești o făcu să tremure, emoționată. Apoi limbile unor vâpăi invizibile îi dezmiardară pielea (cuvintele poetului), făcând-o să palpitate ca străbătută de un curent răcoros și arzător, deopotrivă. Îmbrățișează plapuma ca și cum ar fi vrut să cuprindă în brațe o himeră adorată. I se face cald. Cu un gest scurt îndepărtează plapuma, bucurându-se de adierea vremelnică a valului de curent răcoros. Înălțându-se pe jumătate din așternut, în obscuritatea lăptoasă din încăpere trupul abia conturat al femeii dobândește luciri ca de smalt. Veronica începu să se studieze, trecându-și degetele peste sâni, coborând spre coapsele încinse. Aromele calde care se ridicau din așternuturi, ca un val aerian de aburi o îmbătau, amestind-o. Bărbatul ei n-o văzuse niciodată goală. În momentele în care, noaptea, ea se supunea conștiințioasă tradiționalei datorii conjugale, nu făcea decât să-și ridice cămașuța (aproape acoperindu-și fața) pentru ca soțul, semețindu-se deasupra trupului femeii, să se achite cu oarecare zel și stăruință de misiunea rânduită după natură bărbatilor. În fața lui... lui Mihai, oh, da!, s-ar dezbrăca toată, fără pudoare. Roșind de plăcerea acelui gând, se adânci în așternuturi, ca într-un vis cald, apropiindu-și cu mișcări lente, coapsele aprinse și umede. Cu mâna stângă își mângâia extaziată sâni, în timp ce degetele mâinii drepte, răsfirate, coborau ușor spre pânțele. În acea clipă, de parcă ar fi atins cu degetul oglinda imobilă a unei ape, a simțit cum un nou tremur, rotitor, a pus stăpânire pe trupul ei, făcându-l să vibreze ușor. O fierbințeală și o lumină puternică i s-au răspândit în tot trupul, ca și cum un soare mic, cât o unghie, i s-ar fi strecurat acolo și, înălțându-se din adâncurile umede ca din mare, a

răsărit uriaș în inimă, răsfirând cu raze tot întunericul dinlăuntru. A avut senzația că sub piele i s-ar fi deschis deodată, ca la comandă, milioane de ochi, gâdilând-o. Acea senzație s-a intensificat insuportabil făcând-o să se desfacă încet, cu o dureroasă intensitate. Apoi, a zvâcnit violent și, tremurând din cauza luminii orbitoare care o străpunsese, ochii i s-au umezit de lacrimi și extaz. A încremenit, ca suspendată deasupra unui vid mișcător. Treptat, pe măsură ce a început să se miște, mănunchiul de raze din interiorul ei s-a stins, topindu-se în *depărtări albastre*, infinite. Dar, o târzie rază, subțire și fragilă, a continuat să ardă, lipindu-i-se de inimă și, învăluind-o cu lumina ei tremurătoare, a făcut-o să vi-seze. A adormit fericită cu un vag surâs pe buze. Când, în toiul nopții s-a trezit speriată, a dat cu ochii de Micle care o privea cum adormise goală. S-a rușinat și, cu-un surâs dulce, și-a tras peste ea cămășuța de noapte.

16, Pe o bancă, în parcul Copou,
sub un tei, poetul îi recită doamnei Micle poezia *Venere și Madonă*.
Când ajunge la versurile: *Suflete! De-ai fi chiar demon, tu ești sfântă
prin iubire,/ Și ador pe acest demon cu ochi mari cu părul blond*,
doamna Micle începe încetișor să plângă (Eminescu o vede cum
își șterge cu o batistă fină și brodată ochii umeziți de lacrimi).
Poetul râde și, neștiind ce să mai spună, bate în retragere. În fond,
și ea zâmbește blond printre lacrimi (chipul îi strălucește). Și cum

* Plăcerile lui Eminescu cu femeia stau numai în sărutări, îmbrățișări, cuprinderi peste mijloc, plimbări prin pădure în singurătate și alte platitudini, cât din punctul acesta de vedere, poeziile lui sunt un adevărat lupanar literar. Un simț nobil senzual nu caută în femeie numai trupul frumos, talie subțire, păr lung și alte grații trupești, ci caută caracterul femeii, modestia, virtutea, noblețea, educația, spiritul, inteligența și însuflețirea pentru idealurile omenirii. De aceea, poezii nobili și geniali nu vor cânta numai partea trupească a femeii (la alcătuirea căreia ea, femeia, n-a avut nici o contribuție), ci vor cânta partea sufletească a acesteia, câștigată cu multă osteneală și devotament. Dar că, din nou, Eminescu nu e un poet nobil și genial, putem lesne deduce și din felul senzual și carnal (ca un mahomedan) în care privește el femeia. Lui îi trebuie umeri rotunzi și goi, păr lung, față bălaie și alte calități trupești pe care numai pudoarea mă oprește ca să le enumăr (citându-le din poezia lui, evident). Cinismul lui merge până acolo încât iubește pe femeia frumoasă în trup chiar și atunci când aceasta se dovedește a fi un diavol în privință sufletească. De exemplu, în poezia *Înger și demon*: *Suflete! De-ai fi chiar demon, tu ești sfântă prin iubire, / Și ador pe acel demon cu ochi mari, cu părul blond*. Sursa: Canonicul

să nu zâmbească fericită când vede arzătoarea dragoste din ochii lui? Și cum să nu plângă nenorocită când știe că dragostea din ochii poetului alunecă pe trupul ei fără să-l atingă și, întinzându-și înspre ea brațele molatice de iubire, le întinde spre un *demon cu ochi mari și părul blond* închipuit în imaginația lui de poet?

Din punctul de vedere al poeziei, lumea reală (chiar și cea burgheză) poate servi uneori drept un important sistem de referință (pentru poeți). De exemplu, părul blond al unei femei, în culoarea căruia un poet vede și aude foșnetul aspru, dar dulce pentru auz, al spicelor de grâu unduindu-se în bătaia vântului. Sau, în funcție de noi exigențe poetice și stilistice: *un păr de aur moale*. Părul blond din poeziile lui Eminescu aparține soției rectorului Universității din Iași, doamna Veronica Micle. Și părul negru (!) al femeilor din poeziile lui Eminescu (*M-ai chinuit atâta cu vorbe de iubire*, de exemplu) aparține tot soției domnului rector (perioada ieșeană – veroniană, cu certitudine). Părul blond – femeia înger: dulce, iubitoare, frumoasă și tandră (Veronica). Părul negru – femeia demon: lunecoasă, rece, frumoasă și indiferentă (Veronica). Sunt două ipostaze contradictorii, dar complementare ale singurei femei de care interesele sale poetice și sufletești erau atât de strâns legate, îngemănându-se. Poetul dăruia complimente poetice sau arunca invective (tot poetice) în funcție de toanele femeii sau de modul ei de a se comporta în prezența lui: dulce* și supusă – înger, indiferentă și despotică – demon. Așa era el, gândea totul în termeni de antiteză romantică: femeia, iubirea, patria, istoria, totul.

Pentru sora poetului (Henrietta), culoarea bălaie a părului femeii iubite de către fratele ei reprezenta (conform superstiției

* Cercetând, pe baza ediției Maioreescu, vocabularul lui Eminescu (2980 de cuvinte), am ajuns la concluzia că adjectivul *dulce* este cel mai frecvent întrebuințat (dintre adjective), venind, în ordine, după substantivul *lume* și după verbul *a trece*. Nu mă mir că tot ce are legătură cu femeia iubită e dulce. Sursa: Vasiliu

populare unanime) simbolul nenorocului și, implicit, al nenorocirii care s-ar abate asupra celui care, din nebăgare de seamă, neatent, s-ar afla în apropierea ființelor bălaie (farmazoane) cu ochii verzi-albaștri (deschiși la culoare). Adică tocmai invers de cum vedea Eminescu (înamorat) lucrurile. Henrietta avea părul negru ca al fratelui ei și, în mod evident, nu avea nicio simpatie față de femeile blonde (Veronica). Superstiția Henriettei era, însă, alimentată și de o anumită societate feminină a orașului, invidioasă, cum altfel? pe succesele sociale ale femeii *bălaie*: *Bălăuca era de spirit ștrengăresc care nu se potrivește de feliu unei femei de societate bună. Ea ținea mult la rolul de amantă, și ca să poată fi atrăgătoare era luxoasă, se uita galiș la bărbați iar cu femeile era înțepată* (sursa: Cornelia Emilian). Dar ce știau Henrietta, Cornelia Emilian sau virtuosele membre ale *Societății femeilor Române din Iași*?! Că poetul a fost fermecat de strălucirea aurie a părului iubitei sale nu mai încape îndoială. Unul din elementele fizice (dar nu numai) pe care Eminescu îl descrie cu insistență în poemele sale este tocmai părul femeii iubite. Să nu se creadă, însă, că poetul avea o fixație cu părul iubitei, Eminescu a invocat (după cum se știe) și alte elemente fizice ale trupului femeii (atât cele care se puteau vedea cu ochiul liber, cât și cele care nu se puteau vedea decât cu ochii minții): ochii, buzele, piciorușul, sânii, coapsele etc. Sau chiar *subsiorile*, un paradis poetic (fermecător) atât de puțin cântat la alți poeți.

O femeie ca Veronica știa măcar atâta lucru: cum să-și pună în valoare calitățile fizice (părul, brațele, subsiorile, mijlocul etc.) fără să pară că face aceasta în mod intenționat. În fond, nici n-ar fi știut să explice de ce se purta într-un anume fel cu poetul (vrăjindu-l și înnebunindu-l). Adică de ce își răsucea visătoare în zona gâtului câte o buclă aurie pe un *deget subțire alb* (atrăgând poetului atenția înspre acea direcție), de ce, uneori, melancolică, își netezea o şuviță mai rebelă de păr (rostind înciudată ah-uri și oh-uri aproape muzicale), de ce se întorcea brusc din călcâie

atingându-și oaspetele, din neatenție, cu părul (pe obraz) sau de ce (un gest al ei) își lăsa ușor capul spre stânga ca și cum, din timiditate, ar fi simțit atingerile pasionale, închipuie doar, ale poetului (suntem la Iași în 1875 sau în 1876 – perioada romantică de apogeu a iubirii lor – când ea era căsătorită, adică o femeie respectabilă, iar el era singur și fără obligații, dar bine educat în raport cu normele sociale). Cum să explici aceste gesturi (de-o tulburătoare feminitate) prin cuvinte savante și grave? Până și sentimentul cochetăriei va fi dispărut din felul ei de a se purta cu poetul atunci când el (în Copou, pe o bancă) îi recita versuri, fermecând-o. La urma urmei, ea însăși era vrăjită de efectul pe care îl exercita asupra lui (mai precis: era îndrăgostită de ceea ce vedea în privirile poetului). Când îi asculta poeziile (rostit de fostul sufleur cu voce clară și armonioasă), ea își dorea (din tot sufletul) să nu mai fie o femeie oarecare (soția rectorului), ci să se înalțe mai presus de sine (de soția rectorului) și să devină acel înger/demon cu ochi mari și părul blond din privirea lui. Nici poetul, când se uita la Veronica nu o vedea pe doamna Micle (soția domnului profesor și rector Micle), ci, cum deducem din poeziile scrise în acea perioadă, el își închipuia un fel de înger deșteptat din somnul cast prin iubire, o fiică de împărat (Blanca) sau o fată îndrăgostită alergând cu iubitul ei în codru, la izvor etc.

Cealaltă imagine, cea a femeii-demon (vanitoasă, lunecoasă, rece, șireată și cochetă) a rămas oarecum tănuită în manuscrise (poetul având grijă ca Veronica să nu afle nimic despre asta sau să bănuiască foarte puțin). Eminescu se străduia, în prezența doamnei Micle, să treacă sub tăcere suferința și deznădăjduirea pe care (fără voia lui) i-o producea cealaltă (Veronica-*măr de ceartă*) și, concentrându-se asupra imaginii femeii-înger, să debiteze o sumedenie de metafore în favoarea blondei și duioasei zeități feminine care-i călăuzea viața, inima și versurile. Veronica (cum altfel?) își dorea din tot sufletul însetat de poezie să fie *duioasa zeitate* blondă (înger, fată de împărat etc.) din poeziile lui

(deși, în realitate, fără să vrea, se purta uneori ca *femeia măr de ceartă*) fiind, într-un fel nelămurit, geloasă pe ceea ce vedea (își închipuia) poetul privind-o (de aici comportamentul ei contradictoriu) și, atunci, inevitabil, îl necăjea. E una să te poți bucura, în imaginație, de frumoasele plăsmuiri ale poeților și alta (nu-i așa?) să crezi că poți să le cuprinzi în realitate, identificându-te cu ele. Dar, din dorința de a se adapta cât mai bine cerințelor poetice eminesciene (și să se ridice la înălțimea viziunii), Veronica îi cerea poetului noi și precise lămuriri despre ceea ce își închipuia el în imaginație. Și mai cum e îngerul tău blond?

Ea nu se mulțumea însă cu aprecieri de genul: *tu ești mai dulce/ Decât o roză, decât un crin*. Sau: *Bela copilă, de grații plină,/ Muză sublimă, soare d-amor*. Or, cu exprimări prea directe și spontane ale amorului: *Amoru-n piept sbocotește/ Și poștește doftorie,/ Dar nimic nu-i folosește/ Făr' tu!...* Doamna Micle (ca poetă și iubitoare de poezie) era foarte exigentă în materie de lirism. Ca să facă față acelor exigențe și să fie pe placul iubitei sale, Eminescu nu apela (ca alți amorezi) la poeții consacrați (Heliade Rădulescu, Bolintineanu sau Alecsandri), ci (nemulțumit de bibliografia pe care o avea la îndemână) inventa el însuși o serie de metafore și de jocuri de cuvinte în care își exprima personal și original dragostea. Poetul, însă, nu era interesat exclusiv de poezie sau de metafore. Îl interesa și părul ei. Adică, să-l atingă. Îl mai interesau buzele ei. Să le sărute. Și, de ce nu? îl mai interesau sânii ei, la ale căror forme abia ghicite în corset se uita cu intensă și dureroasă dorință (când credea că ea nu-l vede), închipuindu-și atunci că mâinile lui îi eliberează din veșminte, de sub dantele și de sub alte fleacuri femeiești (care îi înfierbântau imaginația). Ea era interesată exclusiv de dragostea poetică. Și, de ce să n-o spunem?, de magnetismul (dorința) din privirea lui. Ar fi vrut ca ziua să nu se mai sfârșească în Copou. Să nu se mai însereze. Să nu mai trebuiască ca el s-o conducă până în pragul casei soțului ei. Să nu fie nevoită să-l lase amărât (deznădăjduit) în poartă (*ca un stâlp în lună*

– în alte dăți), închizând ușa în urma privirii magnetice a ochilor lui. Chiar de-ar trebui totuși să se despartă (prin voia destinului), să nu trebuiască să revină în lumea ei reală, să dea dispoziții servitoarei ce și cum să pregătească cina pentru *dumnealui*, ce și cum să dea de mâncare copilelor, ce și cum. Să fi fost liberă să se arunce peste patul din camera ei (așa cum făcea la Școala Centrală) și să viseze cu ochii deschiși, făcându-și iluzii *șarmante* și albastre despre viitor. Să se lase mângâiată de versuri și de închipuiri dulci. Să-și descheie încetișor bumbii bluzei, așa cum ar face-o și el (un fel de zburător cu negre plete), neîndemânaticul, și să se lase copleșită de dogoarea închipuitelor sărutări. Apoi, dezmiertată și grea de sărutări, să alerge la măsuta de scris și să-și înmoaie penița în cerneală. Să scrie versuri. Veronica scrie versuri. Ba nu. O scrisoare:

Onorabile domn redactor,

Iertați-mi vă rog îndrăzneala care o iau, aceea de a supune savantei domniei-voastre aprecieri câteva din încercările mele poetice.

În cazul dacă le veți găsi prea slabe pentru a putea fi publicate în jurnalul „Convorbiri literare“, pe care aveți onoarea a-l redacta, cu onoare vă rog a mi le înapoia.

Primiți vă rog, domnule redactor, cu această ocaziune asigurarea distinsei mele considerații.

16 noiembrie 1875

Lassy

Semnează: Veronica Micle

În numărul din decembrie, Negruzzi publică cele trei poezii trimise de soția distinsului rector. Eminescu însuși o încurajase să-i scrie domnului Negruzzi.

Poezia *Fugi...*, una dintre cele trei publicate de *Convorbiri*, o scrisese într-o astfel de seară când întârziase peste măsură cu poetul în parcul Copou. Târziu, ajungând acasă, găsi haosul și neliștea. Servitoarea (ardeleană – adusă de soțul ei tocmai din

Feleac) era disperată (Nò, conîță!), neștiind ce să pună pe masă (nu cumpărase nimic din târg, stăpâna ei lipsind toată ziua). Copilele alergau gălăgioase prin casă, iar rectorul nu-și găsea gazeta și tutunul. În sufletul ei (plin de iubire și de rime) se dădea o luptă cumplită. Rațiunea de femeie măritată îi spunea să nu se lase în voia imboldurilor dulci și arzătoare ale inimii și să-și vadă de viață (lumea reală – comună și prozaică). La rândul ei, inima, ca o suverană peste imperiul copleșitor și despotic al sentimentelor, asculta netulburată glasul ademenitor al iubirii. Femeia îndrăgostită gândește în versuri. *Fugi îți zic, căci a mea minte/ Prevestește numai rău.* Veronica se mișcă prin casă de parcă s-ar plimba pe portativ. Inima îi strălucește șoptind: Iubitul meu, iubitul meu. Liniștește copilele (*ça suffit! arrêtez!*) și le hrănește (cu ce găsește prin casă), distribuie sarcini servitoarei, scoate din birou tutunul soțului (era chiar la vedere, dar el se obișnuise ca soția să-i pună totul la dispoziție), cât despre gazetă era, unde altundeva, Fănică! decât acolo unde stau gazetele proaspete, pe măsura din antreu! Țăie pentru soț paginile cu cuțitașul de argint. *Nu te du, șoptește-n taină/ Sufletul și dorul meu.*

Fugi îți zic, căci a mea minte

Prevestește numai rău

Nu te du, șoptește-n taină

Sufletul și dorul meu.

Apoi, târziu, după ce rectorul se va fi culcat sforâind ușor și liniștit (*Veronica este o soție model. Mamă duioasă și iubitoare. Ascultă de sfaturile mele mai mult decât ale oricui*), copilele vor fi adormit lipite una de alta, iar servitoarea se va fi dus în cămăruța ei, singură Veronica, pieptănându-se, se va ridica brusc de pe scaunul de toaletă, va alerga spre masa de scris și va adăuga un nou vers. Va reveni la oglindă (admirându-se cât e de frumoasă, închipuindu-se în ochii poetului: înger blond! așa sunt?). Neîncrezătoare, ezitând: oare sunt atât de frumoasă cât și-ar dori el (poetul)? Și, din nou, alergând spre masa de scris, luând tocul în mână și adăugând noi versuri la poezia abia începută:

*Tu cunoști câtă iubire
Pentru tine eu păstrez
Ș-apoi cu cuvinte rele
Cum mereu te depărtez;*

El îi reproșă mereu asta. Că e răutăcioasă. Că nu-i spune deschis. Ce să-i spună deschis? Că îl iubește?! Ce altceva? Dar el nu vede iubirea din ochii ei, chiar dacă vorbele femeii (Suntem în societate, dragul meu!) spun altceva? Nu vede.

*Și nu știi cui a te-ncrede:
Vorbilor ce ți-am rostit,
Sau iubirii făr' de margini
Ce tu-n ochii-mi ai cetit.*

Acest conflict deschis și iremediabil dintre minte și inimă (mai precis și abstract spus: conflictul dintre iubire și legea morală) o preocupă zi și noapte pe soția rectorului (pe lângă restul preocupărilor cotidiene: copilele, servitoarea, bărbatul, tratamentul de astm pentru *dumnealui*, gazeta, tutunul, epistolele către prietene, garderobul, pălăriile, greaua iarnă de afară, potopul de ninsoare din Copou, reprezentațiile teatrale la care nu se poate duce din cauza biletelor prea scumpe, carnavalul care se apropie...).

*Vai! și eu nedumerită
Mă muncesc cu mult mai mult
Căci nu știu ce-a fi mai bine:
Mintea, inima s-ascult?*

Eminescu reține dilema (minte și inimă), dar răspunsul lui vine mai târziu (în postume), în fragmentele compozite *Minte și inimă*, în care poetul imaginează un dialog (comic, ironic, liric) între o mătușă (un fel de conștiință trează, dar îngăduitoare) și o tânără văduvă Anna (în 1879, de când datează postuma, rectorul Micle abia murise) care nu știe dacă să aleagă cu inima (iubire, dar, prin natura împrejurărilor, neajunsuri materiale) sau cu mintea (o căsătorie aranjată, care să-i asigure în viitor existența). Mătușa (de partea iubirii) o sfătuiește să dea glas inimii fiindcă:

Numai inima-i izvorul fericirii vieții noastre. Începutul fragmentului din postume amintește însă de poezia Veronicăi (Fugi!) din Convorbiri:

*Ce privești în jos smerită,
Că te mâinii te prefaci,
Când îți zic că el îți place
Și că tu de mult îl placi....*

17, Eminescu a ajuns la concluzia că ar fi de preferat să nu mai răspundă provocărilor celor din jur (nebunului cu care își împarte rezerva, bătrânului domn cu joben, doctorului Obersteiner, personalului, domnului Popasu, domnișoarei Elise etc.). Totuși, o tăcere completă și încăpățânată ar da de gândit (depresie, melancolie). Cu consecințe (în condica bolnavilor) ușor de prevăzut: *delir când expansiv sau maniac, când depresiv sau melancolic*. De aceea, se străduiește să răspundă numai dacă e întrebat sau *interpelat*.

Cum ați dormit, domnule Eminescu. Bine, domnule doctor! Ați visat ceva? Da! Ce? Un vis frumos! Despre ce? Puteți să ne spuneți? Se făcea că adormisem sub un tei. (*În vis gândirea se face după sisteme cu atât mai infantile, mai primitive, mai arhaice, cu cât e regresiunea mai mare, adică cu cât e somnul mai adânc*). Oare ce să însemne asta? Ninge cu flori de tei și eu dormeam îngropat în potopul de flori! (*tendință de reîntoarcere în natură*). Visam că visez un vis nelămurit. În ninsoarea de flori de tei. Și cum înaintam în vis prin ninsoare, florile de tei se împiedicau de mine în cădere. Ce?? Florile de tei se împiedicau de dumneata? Da! În loc să mă împiedic eu de ele se împiedicau ele de mine... Fiziologicește – ca să-l rezum pe domnul Maiorescu – somnul este o amortire a nervilor, a creierilor, prin încordare, amortire. Eram la malul mării, adormit și amortit! (*dorință de sânul cald al mamei*) Și era cald! (*nevoie de protecție*). Soare! Soare, domnule Eminescu?

(masculin) Poate lună! Lună?! Monarhul adorat. Masculin. Luna? Regina nopții? Masculin? Nu! Feminin*. Luna plină. Gravidă.

Erați singur, domnule Eminescu? În vis? Da, în vis, erați singur? Oare ce să-i spună doctorului? Că era singur sau că nu era? De fapt, a visat-o pe Veronica. Se plimbau prin Copou și îi recita versuri... Cum e mai bine să spui ca să nu dai prilej unor interpretări nedorite? Să fii singur sau nu? Soare sau lună? Bărbat sau femeie? ** Apoi, deodată, din visul frumos n-a mai rămas nimic. I-a apărut casa de la Ipotești. Ruinele casei de la Ipotești. Salcâmi din spatele casei, uscați. Lacul mălit. Vedeă totul (ruinele casei) din burta lunii, unde se refugiase fericit, nenăscut. Dar nu mai contează. Azi sunt fericit!

Ieșiți la plimbare, domnule Eminescu? În parc? Azi e frumos afară! A nins, e zăpadă! Zăpadă??? Brrr! Suntem în ianuarie! A nins! Cu fulgi de tei. Ați prevăzut în vis ninsoarea de astă-noapte, domnule Eminescu. Ah, da? Știți ce zi e astăzi? Iarnă (țărnul nordic) și sâmbătă. Aveți o vizită! Nu doriți să vă plimbați în parc (pe țarm) cu domnul Maiorescu și cu domnul Popasu? Au venit să vă vadă. E frig? Da, e frig. Nu mai vreau frig! Nu mai vreau. Domnii vă așteaptă în salon.

Se vede treaba că din cauza căldurilor mari, ce erau pe la noi în iunie 1883, dumneata, domnule Eminescu, ai început să suferi de

* Mai întâi luna este monarh adorat, numaidecât devine regina nopții, va să zică își schimbă genul din bărbat în femeie. Se poate ori nu se poate schimba natura ca și caleidoscopul, nu-l privește! În poezie se poate orice nebunie, dar în realitate? Sursa: Aron

** Întreg studiul doctorului Vlad e plin de astfel de baliverne ce ar face pe Freud să zâmbească și care în fond sunt înrudite mai mult cu teoria lombroziană a geniului ca formă de demență. Eminescu degenerat, impotent, homosexual, incestuos cu mama și cu sora, făcând... filosofie, grandoman, zănnatic și scrântit, iată frumoasa contribuție pe care o aduce d.dr. Vlad... înrădăcinează și mai mult, și fără vreun folos științific, concepția populară că poeții sunt niște nebuni, fără măcar să poată dovedi cătuși de puțin că are dreptate... Sursa: Profesorul

o meningită sau inflamație a pielii creierilor, mai întâi acută, apoi cronică, din care cauză ai avut un delir continuu de peste 5 luni, până când s-a terminat procesul inflamațiunii. În tot timpul acestui vis îndelungat, ai fost de o veselie exuberantă, încât e păcat că nu ai păstrat nicio aducere-aminte a trecutului imediat. Was nützt die Heiterkeit, wenn sie nur in erinnerungslosen Traum verläuft? Ei, acum ai ieșit din vis, precum trebuia să ieși, și ți-ai recâștigat conștiința.

Domnule Maiorescu! Domnule Eminescu! Domnule Popasu. Ce zi splendidă! Duminică și Anul Nou! Anul Nou? Poetul ar vrea să comenteze cum că, după socotelile lui, Anul Nou pică abia mâine (nu?), dar tace. Nu-l poate contrazice pe domnul Maiorescu, mai ales în probleme atât de exacte, cum ar fi calendarul (vechi și nou). Pe gulerul blănii de samur a domnului Maiorescu, agățate în perii aspri, întăriți de ger, steluțele scânteietoare de zăpadă se transformaseră (din cauza căldurii din salon) în stropi reci de rouă. Atunci, dacă tot e Anul Nou, să-l întrebe pe mentor ce a făcut în ajun, în noaptea de Revelion. Poate a petrecut-o la vărul și nepotul domniei sale, domnul Popasu? Ce ați făcut astă-noapte, domnule Maiorescu? De Revelion? Să nu-ți vină să crezi, Eminescule, dar am petrecut cea din urmă oră a anului 1883 în camera mea de *otel*, la Métropole, singur, aproape trist. Nu m-am dus la petrecerea vărului Popasu ca să nu-i întristez și pe ceilalți musafiri. Săptămâna aceasta trăită la Viena a fost parte muncă, parte timp de copil de școală, cu ciudată suferință. M-am gândit la multe. La cele care au fost și pe care, să le uităm, Eminescule, vrei? Uite, am ceva pentru dumneata! Un cadou?! Julklapp? Jucăm Julklapp? Nu, Julklapp e de Crăciun. Evitând să-l privească direct în ochi, Maiorescu îi întinse poetului o carte (ca și cum i-ar întinde mâna înspre împăcare). Eminescu ia cartea (nu și mâna), o examinează preț de câteva clipe, apoi, fără nici un cuvânt o puse deoparte. Maiorescu se aștepta la ceva entuziasm (recunoștință, de ce nu?) sau măcar la un gest de aprobare că i-a

publicat poeziile. Le-a trimis deja Emiliei, lui Chibici, Doamnelor Mandrea, Marian, Hurmuzachi, lui Annette, lui Alecsandri, lui Zizin Cantacuzin. Un exemplar de lux i-a trimis Reginei. Va expedia un exemplar și Societății Academice „România jună”, din Viena. Acolo unde s-a publicat întâia oară frumosul *Luceafăr*. Maiorescu și-ar fi dorit ca Eminescu să frunzărească măcar volumul și să vadă că a ținut cont de cele din urmă corecturi la poem. Oare își mai amintește că, înainte de boală, i-ar fi dat o ultimă corectură la *Luceafăr*? Dar Eminescu tace. Nu-și mai amintește... Ca să treacă peste tăcerea penibilă îl invită în parc, la o plimbare. Ieșiră toți trei [Maiorescu, Popasu, pacientul Eminescu].

Cum te simți, domnule Eminescu?, îl întrebă criticul după ce făcură câțiva pași pe aleea principală. Poetul se însufleți brusc, amintindu-și visul din noaptea precedentă. Eu am visat. Mai fericiți suntem când dormim, căci atunci suntem mai aproape de adevărata realitate și obiectivitate. Am visat că adormisem la marginea mării. Și că treceau două vapoare, albe [indică cu brațul undeva înspre marginea îndepărtată, ninsă, a parcului]. În fiecare vapor, câte un căpitan stătea la provă. Privea în zare. Le-am făcut cu mâna, dar ei nu m-au văzut. Când am sărit într-o barcă ca să-i ajung și am început să vâlesc, am observat, da!, am observat cu spaimă, că apele mării se măliseră. Doctorul zice că a nins astă-noapte. Da, a nins. Uite, grădina sanatoriului e acoperită de zăpadă și, mai departe, se vede orașul nins, ca într-o carte poștală. E frig, dar gerul de afară, în lumina sclipitoare a soarelui, are ceva proaspăt și curat. Mie nu-mi place iarna, afirmă Eminescu cu gândul la cumplita iarnă precedentă. Mă înțeapă ochii de la zăpadă. Clipesc des. Da, și tremuri. Hai înăuntru, domnule Eminescu. Oricum eu trebuie să plec. Deja? Unde vă grăbiți, domnule Maiorescu? Iau prânzul la Breying, cu Popasu și cu Brăescu-Filipescu. Măine mai am de făcut niște cumpărături, mă întâlnesc și cu ministrul nostru, cu Carp (a ajuns ministru la Viena, știi?), apoi voi pleca spre Cracovia. Dumneata să n-ai grijă, domnule

Eminescu, mă ocup eu de tot. Și să auzim de bine! Trec să-l văd și pe general (pe Cerchez). Ai aflat că e și el internat aici, nu?

Titu Maiorescu către Emilia Humpel [23/1 1884]: *Eminescu s-a trezit din visul urât al nebuniei sale; e în deplinătatea conștiinței. Tensiunea nervoasă în care l-am văzut în ajunul Anului Nou (?), a fost ca o trecere spre îndreptare. Câtă deplină limpezire are, ai s-o poți vedea din copia alăturată scrisori către Chibici. Această scrisoare este un minunat document psihologic. Păstrează-ți-o de tot, dar dă-o câtva timp lui Missir, ca s-o arate Sâmbătă Junimii și prin aceasta să intensifice contribuțiile.*

C. Popasu către Titu Maiorescu [30/1 1884]: *De la plecarea d-tale am văzut pe Eminescu de mai multe ori. [...] De câteva zile a început a ceti câte ceva. Cu un cuvânt merge spre bine; este mult mai bine de cum era, când l-ai văzut d-ta, iubite unchiule.*

Poetul a învățat să se poarte cât mai cuviincios cu puțință. Și respectuos. Cu colegul de cameră. Cu personalul. Cu domnișoara Elise pe care o iubește interesat (de îndemânarea cu care-i face patul). Se poartă plin de respect și cu Regele Norvegiei, cu Regele Iudeilor, cu Heinrich Heine, cu Împăratul Chinei, cu domnul Popasu, cu domnul Rosetti (Theodor Rosetti). Cu domnul Petre Carp (chiar și cu domnul Petre Carp!). Face tuturor o impresie bună. Mai puțin domnului Carp (care oricum nu-l avea la inimă pe fostul jurnalist de la *Timpul*): *Eminescu nu este de tot vindecat, ochiul nu-i clar, mâinile i-s uscate și degetele ascuțite. Se vede treaba că a slăbit, nu?!*

Poetul e incredințat (după cum l-a informat și domnul Maiorescu) că a ieșit din vis și că a revenit la realitate (care realitate?). Lumea asta străină (nouă și necunoscută) în care nu știa prea bine cum să se orienteze e, oare, realitatea? Își aminti de cineva care a fost plecat mult timp și, întorcându-se în locurile natale, nu mai recunoaștea pe nimeni fiindcă între timp, au trecut secolele unul după altul. Dar cine era acel cineva? Nu mai știa... E trist. Din cauza asta e foarte trist (Valea Amintirii). Reține câteva comenzi

extrem de importante. Dreapta, stânga! Iarnă! Duminică! Anul Nou! Mai aproape suntem de adevărata realitate și obiectivitate când visăm, nu? Mai e oare cu putință să mă întorc din nou în vis? Ce am văzut după ce *am ieșit din vis* nu-mi place...

Plimbarea cu trăsura (cu domnul Popasu) i-a plăcut totuși. A stat tot timpul cu capul descoperit. Ce bucurie, să te biciuie frigul! Când ne mai dăm cu trăsura, domnule Popasu? Când dorești, Eminescule, când dorești!

Status und Decursus der Krankheit: 12 ianuarie, Nu se mai află în secția de izolare. Nu mai cântă, mai degrabă deprimat, nu mai dă nume eronate, citește (Hebbel?). Vizita lui Maiorescu, fără vreun fel de urmări.

Prof. Dr. Obersteiner către Titu Maiorescu [10 Fevruar 1884]: *Nu mai este așa de închis în sine și se poate discuta cu el asupra tuturor chestiunilor ce nu-l privesc personal, de pildă asupra literaturii germane. Până nu demult Eminescu nu era în stare a ceti ceva fără întrerupere, și petrecea cea mai mare parte a zilei fără ocupație. Acum însă citește dramele lui Hebbel, pe care i le-am recomandat.*

Hebbel? Nu există nimic mai plictisitor (retorică greoaie, emfază artificioasă etc.), dar, ca să-i facă plăcere doctorului, Eminescu citește și Hebbel. De ce nu? Bătrânul profesor Zimmermann crede că în exemplul lui Hebbel se găsește confirmarea teoriei cum că elementele necesare unui poet însemnat sunt caracterul, profunzimea și valoarea concepției filosofice. Mai pe nemțește: *Und wer der Ansicht ist dass auch der Mannescharacter und die Tiefe und Weite einer phylosophischen Weltanschauung* etc. etc. etc. I-a spus asta doctorului Obersteiner, ca să-i facă plăcere.

Din scrisoarea doctorului Boghean: *Azi însă Eminescu e de câteva săptămâni complet restabilit. Vin chiar acum de la Döbling, unde m-am întreținut cu dânsul o jumătate de oră fără a fi putut descoperi în vorba lui nici o urmă cât de palidă de demență. Nu-i melancolic, dar psychic deprimat. ... Grija lui este sărăcia. Nu știe cine l-a trimis și în ce condiții se află în oștiu și mai ales cine are*

să-l scoată. Îmi mărturisea că grija asta nu-l lasă să doarmă noaptea. Când i-am spus că ar fi bine să eassă – o dată a venit la Viena – mai ales, el îmi mărturisi că e tare sărac, n-are nici un ban.

De altfel, din anumite măsuri de precauție, explicabile (pentru cineva care și-a redobândit luciditatea), poetul evită să se plângă (că n-are chef de Hebbel, că îi e dor de mămăliga strămoșească, că nu apreciază cine știe ce cadoul primit de Anul Nou de la domnul Maiorescu), pentru ca nu cumva plângerile lui să fie interpretate greșit, ca semne ale nebuniei (în cel mai rău caz). Cel mai tare îl deranjează că n-are bani, altfel ar pleca de aici.

Lui Chibici îi mărturisește totul (sau aproape). Într-o scrisoare lungă. *Nu sunt de loc în stare să-mi dau seama de boala cumplită prin care am trecut, nici de modul în care am fost internat aici în ospiciul de alienați...*

18, Eminescu este invitat la masă de către regele Chinei și de Heine în persoană, *König der Juden* (respectiv, doctorii Obersteiner și Leidesdorf). E supărător că trebuie să refuze această invitație regală din cauză că nu se poate prezenta decent în fața acestora (nu are haine potrivite și n-a mai fost de ceva vreme la frizer). Refuză invitația sub un pretext oarecare. Dar, cu răbdarea și încăpățânarea caracteristică capetelor încoronate, doctorii insistă cu invitația. Nu-i poate refuza (la infinit). Ar fi o necuviință. Infirmiera Elise se oferă să-l ajute cu ținuta. Poetul ar fi putut apela la Popasu, la Excelență (Carp) sau la doctorul Boghean ca să-i aducă un rând de haine noi, dar preferase să n-o facă. Elise, binevoitoare (ca întotdeauna), i-a procurat lui Eminescu o cămașă albă și i-a periat hainele (cele cu care a venit de la București). A chemat un frizer care l-a tuns și l-a bărbierit. Apoi, l-a ajutat să se îmbrace (i-a încopciat nasturii, lui îi tremurau mâinile). Fiindcă nu dispunea de un guler scrobit la cămașă (așa cum cerea eticheta), Elise a renunțat să-i mai lege cravată neagră. I-a întins vestonul, mânecile mai lungi ale acestuia mascând absența manșetelor de la cămașă, obligatorii și ele în ocaziile mondene. În fond, din partea unui pacient, până nu demult nestăpân pe sine, nimeni nu putea avea pretenții la ținuta de rigoare, cu atât mai mult doctorii care îl tratau și cunoșteau bine situația bolnavului. Pacientul i-a zâmbit mulțumit (il vede zâmbind – adică zâmbet, zâmbet! – pentru prima oară de când e aici). Apoi, politicos, s-a înclinat ceremonios. Domnișoara Elise a făcut

o reverență elegantă (a învățat mișcarea de la subreta doamnei) și, luându-l de braț, l-a însoțit până în salonul unde se servea cina.

Eminescu are sub brațul stâng volumul lui Hebbel. La brațul drept o are pe Elise. Este fericit. Din cauza căldurii brațului femeii. Nu a dramelor lui Hebbel. Știi, domnișoară Elise, urmând cursurile profesorului Zimmermann, pe care l-am revăzut mai zilele trecute (!), l-am admirat mult în tinerețe pe Hebbel. L-am îndrăgit imediat ce am aflat că a șters dintr-o carte de școală cuvântul „Rippe“ fiindcă, numai citindu-l, își închipuia automat un schelet și i se făcea frică. Eu am rămas repetent la matematică și latină. Când eram elev aș fi șters toate cifrele din lume. Numai văzul cifrelor îmi stârnea fiori și dureri pe șira spinării (de la biciul părintelui meu). Azi sunt foarte deștept când vine vorba de calcul diferențial și de algebră. Am chiar o particulară slăbiciune pentru calculul diferențial care e un leac numai bun împotriva poftelor trupești, domnișoară. ??? Cât despre latină, pot să recit pe de rost din Vergiliu. Știu toate cele zece bucolice, dintre care, cea mai lungă are 111 versuri. Le recit în original, se înțelege. Dar pe Hebbel l-am citit cu pasiune într-o perioadă în care cochetam cu teatrul. Eram tânăr și visam numai drame istorice, epopei naționale. Am fugit cu o trupă de actori, știai? Și m-am bucurat de favorurile actrițelor. Ce vremuri! Dar s-a dus! Ce s-a dus, domnule Eminescu? Tinerețea, domnișoară! Nu-i adevărat!, protestează ea, ciupindu-l ușor de braț, ești încă tânăr și arătos. Un bărbat la 34 de ani e încă tânăr! 34 de ani? Eu? Nu, domnișoară Elise, moralizește mi-e frig de parcă aș avea 80. Mă simt bolnav și bătrân. Foarte bătrân. Și ce raport mai poate să existe între un bătrân ca mine și un înger blond, momoșel și bobocel moșat? Cine? Eu?! Nici un raport! Ești prea aspru cu dumneata, domnule Eminescu. Trebuie să lupți! N-am voință, domnișoară, zău! Pe Hebbel l-am citit, ca să-i fac plăcere doctorului, dar fără entuziasmul de altădată. Să știi! *Die Nibelungen*. O trilogie. Sau *Maria Magdalena*. Sublima dramă! În trei acte! Am observat însă că cititul, mai ales

atunci când mă plictisește, mă liniștește (mă anesteziază moralicește). Liniștea e oricum mai bună decât bucuria. Decât entuziasmul. Seninătatea e sângele albastru al înțeleptului, domnișoară. Înțeleptul nu se bucură și nu se supără din orice, ca nebunul. Liniștea e mai bună. Pe zi ce trece, devin tot mai liniștit. Tot mai înțelept. Și mai bătrân! Am împlinit 80 de ani. Taci! Ce tot vorbești prostii! Nu ești bătrân, uguește ea ca o porumbiță, lipindu-se de el. Ca să nu mai spun că nu ești orișicine. Ești Eminescu! Câți de Eminescu mai avem noi, românii? Nici unul! Toate femeile ar vrea să-ți fie alături (muze)! Să intre, uite așa, braț la braț cu dumneata în nemurire! Poetul zâmbește îndepărtat. Domnișoara Elise îi amintește într-un fel anume (lipindu-se de el) de Veronica. Într-un fel dureros. Intrară în salon (infirmiera, respectuoasă, cu doi pași în urma poetului).

La masă se vorbește despre *jüdischer Selbsthass*. Doar suntem la Viena, nu? Infirmierei Elise i s-a permis (Leidesdorf a insistat) să rămână în salon. Să-l supravegheze, dintr-un ungher, pe bolnav. La masă s-a vorbit despre *jüdischer Selbsthass*, notează ea, mai târziu, în nota informativă. Doar suntem la Viena. Eminescu se comportă normal, deși trădează o ușoară nervozitate, abia vizibilă. Din locul în care șade, agenta Elisabeta îl vede cum își frânge mâinile sub masă (maschează și el cum poate absența manșetelor). Uneori apucă neatenț câte un colț al feței albe de masă și-l răsucesce în jurul degetului mare de la mâna stângă. Nu pare că-și dă seama de acest lucru. La un moment dat, infirmiera a avut senzația că pacientul va înfășura toată fața de masă (cu tot ce se afla pe ea: farfurii, pahare, tacâmuri etc.) în jurul degetului său. S-a oprit la timp (Elise era pregătită pentru orice eventualitate), chiar înainte să se producă dezastrul și să se răstoarne totul (castronul cu supă fierbinte, paharele cu vin etc.).

Despre *jüdischer Selbsthass*, Eminescu nu se pronunță, dar în chestiunea evreiască (evreii cârciumari din Moldova, împământarea evreilor, simțământul de rasă evreiesc, Alianța izraelită etc.)

ar mai avea câte ceva de spus. Sau pentru a vorbi ca deputatul din Silezia, Cienciola, ovreii sunt îmblătitorii, noi îmblățiții (*die Iuden die Drescher, wir die Gedrischenen*). A discutat totuși chestiunea la rece, publicând un studiu amplu și extrem de documentat (*Cestiunea izraelită*) în patru secțiuni: I. *Uzura*, II. *Rezultate ale uzurii în România*, III. *Industrie și comerț*, IV. *Regularea relațiilor evreilor în Prusia*. Acest studiu a apărut chiar în perioada (1879) în care se dezbătea în Adunarea Deputaților și în Senat modificarea articolului 7 din Constituție referitor la procedurile de acordare a cetățeniei române (cu recunoașterea dreptului de împământenire, indiferent de rasă sau religie). Evident, în centrul dezbaterii se găsea chestiunea evreiască. Modificarea articolului 7 era susținută atât de liberalii de la guvernare (fiind o condiție impusă de Puterile europene în vederea recunoașterii independenței țării), cât și de către unii dintre liderii conservatori (cei ce participau în secret și la consiliul de familie roșu). Fără să țină cont de poziția lui Maiorescu sau Carp (lideri conservatori), Eminescu și-a susținut cu tărie punctul de vedere (adică o împământenire *individuală* a evreilor și nu în masă după cum se urmărea), supărându-l astfel foarte tare, mai ales, pe cel din urmă (care și-a retras automat susținerea financiară de la ziar). Se știe că Eminescu n-a scris ceea ce a scris despre domnul Carp cu plăcere, dar a făcut-o fără șovăire. Și domnul Maiorescu s-a supărat atunci pe redactor. A trimis o scrisoare deschisă *Timpului* în care preciza că niciun articol din cele publicate în gazetă nu-i maiorescian (Grea epocă Eminescu!). Adică să se știe că, în ceea ce-l privea, nu împărtășea defel punctul de vedere al lui Eminescu (în chestiunea evreiască). Dar Eminescu e departe de a-i urî pe evrei. Se știe că toate măsurile restrictive pe care le-a susținut i-au fost dictate numai de dreapta judecată și de instinctul de conservare național. Precum ciocoimea a alungat pe boierii vechi din locul lor, tot astfel evreii, având dreptul de a cumpăra bunuri imobile la țară, ar lua în mâini proprietatea de mijloc, ai cărei

arendași sunt deja, iar neamul românesc ar ajunge cu desăvârșire *proletar*. Pericolul nu stă în împrejurarea că evreii ar acapara toată proprietatea, ci într-aceea că aceștia nu pot fi români, precum în genere nu sunt și nici pot fi germani, engleji, franțuji, italieni, deoarece la ei simțământul de rasă e mai puternic decât patriotismul.

Eminescu ar mai avea de comentat și alte aspecte ale chestiunii (cum că de ce în țările civilizate, de pildă, s-au stabilit evreii cultivați, cum sunt acești doctori, și la noi au ajuns toate adunăturile din marile imperii vecine: Imperiul țarist, Imperiul otoman și Imperiul austro-ungar?), dar se abține, mulțumindu-se să-l asculte politicos pe doctor (când pe unul, când pe celălalt). E clar că numai liberalismul extrem al legilor noastre (promovat de roși) a prefăcut România într-o mlaștină de scurgere pentru elementele de prisos din țările de pîmprejur. Să nu se înțeleagă însă că *elementele de prisos* sunt numai evreii, ci toți acei străini de neam și țară, ca grecoteii, bulgăroii, sârbii etc. Și credeți că aceste elemente au venit la noi ca să *muncească*? Oh, nu! Au venit să îngroașe rândurile elementelor improductive. S-au repezit cu toții spre meseriile cele mai ușoare și cu foloase mai multe. Statisticile din 1878 arată că izraeliții (de exemplu) sunt în număr însemnat în acele ramuri care aduc un profit mare și imediat: bancheri și zarafi, bijutieri și giuvaergii, hăinari, comercianți de mobile, mănușari, birtași, cafegii etc. Când e de pus umărul și de muncit din greu, nu dai peste ei. Astfel, printre dulgheri, potcovari, cosași, sacagii, zidari etc. nu găsești nici unul. Ca să nu mai vorbesc de țărani! Pe mine unul mă deranjează groaznic toți cei care nu muncesc, fără osebite de naționalitate sau religie, că sunt români, că sunt străini. Mă deranjează profitorii, în general, acele elemente nesănătoase care se încuibă la noi, sperând să trăiască fără muncă. Ce vină am eu că toate aceste elemente sunt majoritar *străine*! Când nația cosmopolită a lui C.A. Rosetti urmărește să biruiască adevărata nație românească și văd cât de cumplită e starea de lucruri

(decăderea socială), că nici pana lui Tacit sau limba sfântului Duh nu o pot descrie, atunci, oricâtă fiere aş avea şi eu în călimară, îmi este tot mai clar că scrisul, într-o asemenea societate, e fără de folos şi că nu are decât un rol ornamental şi de prisos. În momentele cruciale de conservare a naţionalităţii, acest rol ar trebui să înceteze şi să înceapă cel al călăului.

Clinchetele melodioase ale tacâmurilor de argint (mânuiute elegant în mărunţirea biftecului vienez) acompaniază vocea doctorului (subţire, dar plăcută), care, ca amfitrion, încearcă să-l atragă şi pe oaspetele său în conversaţie. Poetul ascultă cu atenţie, dar nu intervine. Nu face decât să înghită conştiincios tot ce i se pune în farfurie (friptură de vită cu garnitură de legume). Îi fusese foame. Se abţine să vorbească cu gura plină. Încearcă să mănânce frumos, cât mai frumos (fără zgomot). Şi-a învăţat bine lecţia la dineurile date de Mite Kremnitz (cum se soarbe supa, cum se stă la masă, cum se taie friptura, când trebuie să tacă, când să aprobe cu o uşoară mişcare a capului etc.). Nu doreşte să-şi supere sau să-şi scandalizeze amfitrionii printr-un comportament inadecvat. Agentă Elisabeta reţine faptul că poetul e rezervat şi că, atunci când nu mânuieşte (destul de stângaci) cuţitul sau furculiţa (aşezate elegant, în cruce, pe farfuria goală), îşi strecoară mâinile sub masă de parcă ar vrea să şi le ascundă.

Simptomele acestei uri de sine evreieşti (*jüdischer Selbsthass*) apar şi la Heine, explică doctorul Obersteiner (îşi şterge minuţios cu şervetul buzele şi-şi netezeşte barba). Trei rele apasă asupra evreilor, continuă el. Asta o spune chiar Heine. Cele trei rele ar fi: sărăcia, boala şi iudaismul. De departe, răul cel mai greu de vindecat este iudaismul. E un rău incurabil, herr Eminescu. Pentru sărăcie şi boală se mai găsesc leacuri. Dar pentru iudaism, singură bunăstarea materială nu constituie un remediu pe termen lung. Emanciparea prin *Aufklärung*, continuă doctorul, n-a fost decât o emancipare incompletă. Nedesăvârşită. Liberalismul a izbutit, imediat după 1848, să consolideze o anumită poziţie

comercială a evreilor, fără să le confere, însă, și statutul social cuvenit stării lor materiale (tot mai prospere). A venit atunci rândul unei noi generații de tineri evrei ca să se afirme. Acești tineri (printre care mă număr și eu) s-au bucurat de tot confortul oferit de părinți, nemaifiind nevoiți să muncească. S-au îndepărtat de meseriile tradiției evreiești (comerțul?), dornici de lucruri noi (artă, medicină, politică?). Această nouă generație consideră că, în vederea depășirii iudaismului învechit al strămoșilor, *Bildung*-ul constituie un mijloc de educare și de emancipare spirituală. Prin artă se poate ajunge mai ușor și la integrarea socială. Noua generație a primit o aleasă educație și are acces în societatea bună vieneză sau în cercurile artistice cele mai strălucite și elevate. Civilizația rafinată de astăzi nu e numai rezultatul, cum cred unii, a acelui romantism revoluționar care a desfăcut societatea în bucăți, făcând loc și oamenilor cu însușiri alese (dar fără avere) ci, mai degrabă, odată cutremurul social încheiat, o stare de lucruri la care se ajunge prin bogăție și cultură.

Dumneavoastră ce credeți, Herr Eminescu? E provocat. Integrarea prin artă? Bogăție și cultură? Dar pot evreii ocupa la universități orice catedră sau numai cele indicate de lege? Eu știu că nu. Cel puțin în Prusia (vezi legea din 1874). Sunt admiși ca membri ai senatului Universității? Pot ocupa funcțiuni ale statului și exercita puteri judecătorești, polițienești sau executive? Să admitem că e posibil, că în curând va fi posibil. Ce limbă vor vorbi ei, atunci? În ce limbă își vor ține registrele comerciale? Dumneavoastră, domnule doctor, ce limbă vorbiți în familie? Preferați germana, nu? Adevărata integrare se face, mai ales, prin limbă. Când evreii vor vorbi și la noi limba română (în familie, mă refer), oh, atunci, acordarea necondiționată a cetățeniei se va impune de la sine.

Privirile comesenilor se opriă asupra lui Eminescu, așteptând ca acesta să catadicsească să răspundă întrebării doctorului. Oaspetele își șterse gura cu șervetul brodat, apoi, atent la formulări, spuse: Eu l-am ajutat pe Tiktin (evreu) la întocmirea dicționarului

Rumänisch-deutsche Wörterbuch, inițiindu-l în literatura română și în limba poporului. El îmi este recunoscător pentru sprijin. Mi-a făcut plăcere să lucrez cu el. Gaster (tot evreu) nici până azi nu mi-a restituit niște vechituri ce i-am împrumutat*. Citeam împreună din *Viețile sfinților*, oprindu-ne asupra unor cuvinte și expresii vechi românești. Am fost de câteva ori și la teatrul evreiesc din Iași, despre care am scris, dacă bine-mi amintesc. Era o trupă venită din Rusia care a jucat câteva comedioare satirice, fără interes dramatic, dar jocul actorilor pot să spun că a fost excelent. Jucau într-o germană cam stricată, iar piesele aveau ca teme universul casnic evreiesc sau problemele religioase. Publicul era format din evrei. Cel mai mult mi-a plăcut piesa *Filosoful amoretzat și hasidul luminat*, fiindcă actorul care-l juca pe hasid l-a reprezentat perfect, exact cum îl vedem în toate zilele: cu vorba repede și mărunță, încrezut, râzând iute și clipind din ochi. A fost cel mai talentat actor din toată trupa. Tot la Iași (unde există o comunitate evreiască însemnată), l-am apărât pe librarul-anticar Samuel Șragăr când s-a pomenit cu bastonul domnului Codrescu peste spate. M-am bucurat că domnul Codrescu n-a scăpat nepe-depsit, fiind obligat să facă o vizită la secția a patra de poliție. Să lovească un om (fie el și evreu)! Adică nu se poate. Eu sunt pentru dreptate și egalitate. Dar, mai presus de toate, pentru muncă. Munca e folositoare. Am mai scris și despre un caz interesant care a avut loc la Chateaux aux fleurs, tot la Iași, când s-au luat la palme doi evrei, domnul Otto Max (antreprenor) și domnul Moritz Brander (agent). Dar între ei totul s-a rezolvat amiabil, cu 200 de franci pe care provocatorul (Otto Max) i-a plătit celui ofensat (Moritz Brander). Eu, personal, nu am nimic cu evreii, dar când văd că în România nu mai sunt români mă întreb, evident, ce s-au ales de ei (de români), unde au dispărut...

* După moartea lui, toate manuscrisele ce le lăsase Eminescu la mine i le-am înmănat lui Titu Maiorescu, rugându-l să le predea Academiei Române. Nu mă îndoiesc că așa a făcut. Sursa: Mozes

Cât despre Heine? Ce să vă spun?! Un romantic răspopit! Doctorul aprobă din cap, îi dă dreptate. Lui Eminescu. Lui Heine. În fond, Heine a recunoscut-o primul (*sunt un romantic răspopit*), explicând de ce nu poate fi ca Novalis (un băiețel sentimental). Și totuși, generații întregi de germani l-au iubit mai mult pe Heine (evreul) decât pe alți poeți romantici (decât pe Novalis, de pildă). Fiindcă Heine a știut cum să fecundeze spiritualitatea iudaică (tânguirea, jeluirea de sine) cu energii contrastante, provenite din fondul german (sarcasm, luciditate ironică), fără să se identifice nici cu o parte (nici german complet), nici cu cealaltă (nici evreu în totalitate). Înțelegeți, Herr Eminescu? Poetul înțelegea! Doctorii preferau să vorbească despre Heibel, despre Heine, despre *jüdischer Selbsthass* decât să discute despre boala pacientului (Eminescu) sau despre condițiile care l-au adus acolo (despre cine se interesează de el și despre cine plătește), cu atât mai puțin, despre viitor. Pe Eminescu îl preocupă viitorul. Dacă se va face bine.

Am citit, își amintește poetul, am citit undeva (nu mai știu unde) că directorul unui liceu din Triest a demonstrat într-o broșură cum că poetul roman Quintus Horatius Flaccus, favoritul împăratului August și amic al lui Maecenas, a fost evreu din naștere, tatăl lui fiind un evreu erudit din Alexandria. Acel profesor mai spune că filosofia vieții exprimată de Horatius în versurile sale se regăsește în cărțile sacre evreiești, iar epicureismul și humorul poetului e o trăsătură iudaică întâlnită și la ... Heine cu care-l compară. *Credat Judaeus Apella*, spune Horatius într-o satiră. Cunoașteți latină, domnule doctor? Eu, ca român, vorbesc perfect latina. Vorbesc 48 de limbi. Doctorul Obersteiner își privește surprins pacientul. Nu știe ce să înțeleagă. Unde ați citit asta, domnule Eminescu? Ce? Despre Horatius. Nu mai știu. Cu o mină serioasă, ușor încurcată, pacientul răspunde că nu-și mai amintește unde a citit despre Horatius-evreul, dar e convins că a avut cândva în mână broșura profesorului din Triest. Hmm.

Știați că și Lenau a fost internat cândva în acest sanatoriu?, intervine doctorul Leidesdorf, schimbând diplomatic subiectul.

Ah, da! *Der arme Niembusch ist sehr unglücklich!* Germanul Niembusch e foarte nenorocit! Așa se explică *Foaie vestejată* (după N. Lenau). O premoniție? *Vântu-o foaie vestejită/ Mi-au adus mișcând fereastra/ Este moartea ce-mi trimite/ Fără plic scrisoarea aceasta [...]* Ce s-a întâmplat cu el? De ce a ajuns aici? Politic? Domnul Filipescu crede că aici, toți suntem politici! Cine? Ha! Ha! Oh, nu, domnule Eminescu! Lenau a ajuns la noi din cauza unor probleme sentimentale! Dragostea! Doctorul face o scurtă pauză retorică (privirile îi alunecă pe trupul mlădios al tinerei servitoare care, aplecându-se ușor, pune sufleul de legume în mijlocul mesei). Ochii îi strălucesc într-un mod care nu lasă nicio urmă de îndoială asupra importanței pe care bătrânul doctor o acordă senzualității feminine. Elise știa bine acest lucru fiindcă, nu de puține ori, uzase de farmecele ei ca să-l convingă pe Leidesdorf să-i facă jocul și să-i împlinească hatârul. Prezența ei la masă reprezenta cel mai actual exemplu.

Dragostea?, repetă mașinal poetul. Sau, poate, (rectifică doctorul ca să nu pară prea patetic) acel *Weltschmerz* romantic care produce o durere fără obiect, dar și fără leac. E o boală, domnule doctor? *Weltschmerz*-ul? Hmmm. Da, poate fi, în anumite cazuri. Dacă asociem *Weltschmerz*-ul cu lipsa unor activități practice (Lenau nu se putea decide ce facultate să studieze, trecând ba la una, ba la alta) și mai adăugăm la lipsa de ocupație o dramă sufletească profundă, atunci până la depresie și la nebunie nu mai e decât un pas. *Genus irritabile vatum*. [Agenta Elisabeta trage cu urechea la discuție. Lenau nu a făcut politică și totuși a înnebunit. Cauza? Doctorul însuși a spus-o: dragostea! Dacă Eminescu a înnebunit, cauza e dragostea și nimic altceva.]

Lenau s-a îndrăgostit de baroneasa Sophie von Löwenthal, la Viena. Au purtat o corespondență intensă. O corespondență, ca să zic așa, duală, una oficială (conform rigorilor și manierelor vremii) și una intimă (conform presiunilor poetice ale inimii și dorinței). Acest lucru (a scrie persoanei iubite în două stiluri,

complet opuse, stilul exaltat și stilul convențional) explică, într-un fel, adâncirea rupturii interioare a poetului. Eminescu înțelege perfect (Dulcea mea Veronică, Măi Poțoțoni și Stimabilă Doamnă sau Rămân cu tot respectul al D-Voastre supus servitor și, din nou, Dulcea și drăgălașa mea copilă, Dragă Veronică, Emin al tău în genunchi, Măi ramură de liliac și, of, Doamne! din nou, Doamnă și rămân cu tot respectul).

Ca să intre și el în rândul lumii (și să ducă o viață normală), Lenau s-a logodit cu Marie Behrends, fiica unui patrician din Frankfurt, dar, la scurt timp după logodnă, i s-a declanșat boala. Cred, consideră doctorul, că se temea de căsătorie (și el?), fiind terorizat de ideea de familie, de viața de cuplu. Nu se considera suficient de pregătit pentru acest pas important, mai ales că nu avea o situație materială stabilă. Lui Eminescu toate acestea îi sună în ureche ca o melodie binecunoscută. *La pauvreté est une mauvaise chose* și nici chip să scapi de sărăcie nu e, o dată ce ai mușcat din pâinea ei amară. Să faci știință și literatură, să trăiești adică cu condeiu, într-o țară ca România, cum să fie oare cu putință? Arta adevărată sau știința adevărată se fac în România cu pagubă, nu cu câștig. Nici domnul Maiorescu nu trăiește [și nu dă dineuri îmbelșugate, nu călătorește în străinătate și nu-și cumpără haină de blană, cadă de baie de la Londra etc.] din condei. Dumnealui îi dă mâna să facă literatură, critică, filosofie, psihologie, memorialistică etc., să trateze cu finețe de *distincțiuni juridice* problemele politice, atâta timp cât are un venit asigurat din procesele pe care le câștigă uimitor de ușor, numai cu ajutorul și influența elocinței sale. Dar el, poetul? Poeții? Care nu sunt nici avocați, nici oameni politici, nici arendași cu capital (Alecsandri)? Pot trăi poeții din condei? Nici măcar la glorie nu pot aspira, de vreme ce pentru glorie se cere un public cultivat, care să aprecieze poezia, un public care la noi lipsește. În plus, să mai vrei să te însori, luându-ți pe cap o femeie ca Veronica, cu două copile de crescut, asta nu se poate. Cum să-i facă una ca asta femeii iubite (s-o

condamne cu bună știință la sărăcie)? Dar Lenau de ce nu s-a însurat cu fata patricianului (presupunem, bogat)? Din cauza baronesei? Sau a actriței Caroline Unger?

Noi credem (cei doi doctori: ginerele și socrul) că exemplul căsătoriei nefericite a părinților săi i-a adâncit neîncrederea în viața de familie. Tatăl lui a fost ofițer austriac (detașat cu armata în Ungaria), iar mama provenea dintr-o familie maghiară bună. Tatăl a murit când Nikolaus avea vreo cinci ani, copilul fiind apoi disputat între cele două familii (a mamei și a tatălui). Toate aceste emoții și dezacorduri între cele două familii i-au zdruncinat sănătatea fragilă. A urmat mai multe facultăți, fără să le termine. Nu a fost capabil să se decidă ce meserie să practice (a urmat și cursuri de medicină pe care le-a abandonat). Din fericire, la un moment dat, a primit o moștenire care l-a scutit o vreme să se gândească la viața de mâine. S-a mutat la Stuttgart. Aici s-a îndrăgostit de Gmelin, nepoata unui bun prieten. Dar, incapabil să se stabilească și să se fixeze în viața socială (să se însoare cu Gmelin), a părăsit orașul și a emigrat în America. Nu i-a plăcut nici acolo (nu avea stofă de pionier), revenind, după numai un an, în Europa. Atunci a cunoscut-o pe Marie Behrends, de care s-a îndrăgostit. Căsătoria cu ea i-ar fi asigurat stabilitatea (emoțională și materială) de care avea nevoie, dar, înfricoșat la gândul acestei perspective (de stabilitate) a cedat psihic și, la puțin timp după logodnă, s-a îmbolnăvit grav. Mai întâi a ajuns la azilul din Winnental. La noi a fost adus abia după aceea, aproape complet paralizat. Nu s-a mai putut face nimic pentru el.

Dacă mă gândesc la Faust, comparându-i pe Marlowe, Goethe și Lenau, intervine pacientul, căutându-și cu atenție cuvintele, cred că cel din urmă (Lenau) a creat un Faust superior celorlalți printr-o concretă caracterizare, căci ceilalți doi au pus prea mult preț pe forma care întunecă înțelegerea. *Der arme Niembusch ist sehr unglücklich.*

Cânta și la vioară, știați? Lenau? Un mare talent, domnilor.

Și eu cânt, surâde Eminescu. Am o voce frumoasă, de tenor. Mai ales pentru doinele românești. De la Nistru pân'la Tisa. Nu asta, dar altele. Poate ne faceți plăcerea, într-o zi, domnule Eminescu să ne cântați și nouă cântece românești. Desigur, doamnă. Poetul se întoarce în direcția soției doctorului Obersteiner, o femeie cu trăsături plăcute, palidă, seamănând într-un fel cu tatăl ei. Se știe că doamna Obersteiner e cea care conduce latura economică a sanatoriului, fiind întâlnită peste tot unde e nevoie de intervenția și implicarea ei. Eminescu o privi zâmbind. Înclină ușor capul, politicos. Făcea mecanic toate acele gesturi impuse de etichetă, dar faptul că izbutea să le facă de la sine, fără efort, îl reconforta într-un mod plăcut. Numai să-mi revină vocea și cuvintele. În privința gesturilor sunt mulțumit, mă port exemplar. Cu cuțitul, cu furculița, cu suflul de legume. Păcat, doamnă, că nu cunoașteți limba română (care e cea mai veche din Europa) ca să înțelegeți mai bine cântecele noastre. Limba română? Hmmm. Ce fel de limbă e româna, domnule Eminescu? Limba română e la sine acasă o împărăteasă bogată. Împărăteasă?! E cumva de origine slavă? Ah, limba română! Eminescu se pornește să explice cum e cu româna. Cu Traian și Dochia. Cu uniunea mistică și metafizică dintre Roma și Dacia. Oferă exemple din poezia populară. Comentează proporția fondului latin și a celui tracic. S-a depărtat și s-a înstrăinat însă de latină fiindcă lungă vreme n-a fost scrisă. Explică apoi rolul influenței slave (limbajul bisericesc).

Poetul e absolut convins că se poate învăța o limbă străină numai cu ajutorul poeziei. Le împărtășește și celorlalți această idee. O susține cu argumente. Poezia ritmată e mai ușor de ținut minte. E asemeni unei fraze muzicale. Galant, îi propune doamnei (soției doctorului și fiicei bătrânului doctor) s-o învețe limba română. O încurajează să repete după el: Așa-mi vine-a uneori,/ Să mă duc la munți cu flori,/ Să mă jeluiesc cu dor,/ Să-mi vină ceasul să mor. Doamna Obersteiner (care, ca orice fată bine

crescută, are un simț muzical educat) repetă amuzată după poet, poticnindu-se la silabele/cuvintele mai greu de pronunțat (*munți, jeluiesc*). Eminescu o încurajează blând. Da, recunoaște ea (Mite Kremnitz?), există o anumită muzicalitate în aceste versuri. Să învețe limba română! Ce idee! Să înveți o limbă străină numai cu ajutorul poeziei! Ar fi posibil, de ce nu? Așa cum înveți notele muzicale, nu, domnule Eminescu? Doamna Obersteiner aprobă zâmbitoare tot ce spune pacientul. Ca fiică și nevestă de medic s-a obișnuit cu bolnavii celor doi bărbați din familie (tată și soț). Știe cum să-i facă să se simtă în largul lor la masă, să nu-i intimideze și să nu-i contrarieze (sau să facă te miri ce și să tragă după ei fața de masă ori să taie fileul de pește cu cuțitul pentru friptură). În treacăt fie zis, Eminescu și-a pus cocoloașe de pâine în supă, dar el face asta dintotdeauna, de când era mic (și nu era nebun). Doamna Obersteiner, însă, nu are de unde să știe. Mărinimoasă ca orice femeie de lume, bine educată, i-a trecut cu vederea acest obicei *popular* (vulgar). Ca să nu mai menționez că oaspetele și-a ținut aproape tot timpul mâinile sub masă. Ori de câte ori și le scotea (ca să apuce lingura sau furculița), doamna Obersteiner tresărea speriată, închipuindu-și că pacientul ar putea face să apară de sub masă cine știe ce grozăvii. Asta o făcea să-și amintească de o cutie pictată, primită cadou în copilărie și din care, la deschiderea capacului, un cap de clown, împodobit cu panglici și clopoței, fixat într-un arc răsucit, țâșnea amenințător afară, îngrozind-o. Chiar și după ce interiorul cutiei încetase să mai fie o surpriză pentru fetiță, aceasta tresărea speriată ori de câte ori ridica capacul și clownul, cu gura până la urechi, îi sărea vesel în față.

Vă învăț eu limba română, se entuziasmează poetul. Fără bani, desigur. Doamnă Kremnitz, mă jigniți! Doamna Kremnitz?! (Domnul și doamna Obersteiner schimbă priviri scurte, mirate). Eminescu protestează. Nu vrea bani. O face din pură plăcere. Complet dezinteresat. Scoate automat din buzunarul

de la pantaloni o bucată de hârtie (doamna Obersteiner tresare sperioasă) și o face bucățele. Apoi, tacticos așază bucățelele de hârtie în farfuria goală. A mâncat tot (îi fusese foame). Ar mai fi cerut o porție de friptură, dar s-a abținut. Amfitrioana, dând dovadă de un tact rafinat și adecvat oricăror situații neprevăzute de etichetă, zâmbește (monden) și face un semn scurt servitoarei, cerându-i să ia farfuria din fața musafirului. Și să servească desertul. Ștrudel cu mere, asortat cu sirop de scorțișoară. În mijlocul mesei, servitoarea a așezat și un vas imens cu fructe. Eminescu, amator de curmale, le-a pescuit pe toate din vas. Mai întâi și-a umplut farfuria cu curmale, apoi, după ce s-a asigurat că le-a luat pe toate din fructieră, a început tacticos să le mănânce. Lua câte una, pe care, dintr-o singură mișcare o vâră în gură, mestecând încet, ca pentru a-i savura îndelung dulceața. Doamna Obersteiner nu găsi nimic nenatural în preferința oaspetelui său pentru curmale (chiar dacă în fructieră se găseau și alte soiuri de fructe), în schimb medicul curant, consilierul aulic Obersteiner căuta semnificații mai adânci, psihologice.

Doctorii preferă să facă conversație obișnuită (în fond sunt la masă, în familie) și, conform teoriei reintegrării pacientului în mediul social normal (teorie verificată prin practică), aceștia nu precupețesc nici energie, nici timp, pentru vindecarea bolnavului. Minunați doctori! Ai dracu' doctori! Te invită la masă cu ei, cu familia lor și te supraveghează chiar și atunci când mănânci curmale. Nimerise o curmală cam uscată și tare, pe care, cu toată bunăvoința, nu reuși s-o înghită. O ținea pe vârful limbii, plimbând-o de ici colo prin gură. Ce să facă cu ea? S-o înghită totuși? S-o scuipe? Unde? N-avea nici batistă. Evaluând în pripă situația, Eminescu luă șervetul de lângă farfurie și (sub privirile dezaprobatore ale amfitrioanei) după ce-și șterse întâi nasul, se descotorosi (împingând-o cu limba afară) de curmala nedigerabilă din gură. Dezagreabil, dar ce să fi făcut? Stăpâna casei făcu ochi mari, apoi, revenindu-și iute, îi ceru servitorului să strângă. Ochiului

expert, de femeie de lume, nu-i scăpă din vedere faptul că musafirul său nu numai că nu avea batistă, dar nu purta nici rufărie albă, scrobită. Totuși, mărinimoasă, atribui toate acele lipsuri (manșete, guler la cămașă, rufărie albă etc.) mai degrabă unui posibil obicei vestimentar oriental (soțul ei avusese drept oaspeți niște ruși, care nici ei nu păreau să dea prea mare importanță unor astfel de detalii), decât situației de bolnav a musafirului său. După masă, doctorul Obersteiner îi permise pacientului să fumeze. Ba mai mult, îi oferă chiar el, din propria rezervă, o țigară de foi.

Din însemnările doctorului (traduse și transcrise de Elise): 24 ianuarie. *Aparent destul de bine, dă răspunsuri corecte, nu își amintește de începuturile bolii, activ, sincer, prietenos, dorește informații despre legăturile lui.*

Când, după cină, Filipescu l-a chestionat despre ce a discutat cu doctorul și cu familia lui la masă, poetul i-a spus simplu că despre poezie: Heine, Novalis, Lenau. Lenau a fost internat aici, la institut. Știi? Era politic și el? Nu. Îndrăgostit! A murit nebun. Am mai discutat despre limba română. Doamna Obersteiner își dorește să învețe limba română. I-auzi! făcu Filipescu, consemnând tot. I-am promis s-o învăț. Fără bani. Dacă îmi dă bani, îi fac, uite așa, bucățele în fața ei. Îmi amintește de cineva, adaugă poetul gânditor. De Mite Kremnitz?, îl ajută Filipescu. Doamna Mite? Da, de ea! Doamna Mite și copilul Baby. Îmi amintesc. Se îmbujoră ușor, simțindu-și inima ca atinsă de-o văpaie. Buzele îi zvâcniră, apoi, cu o voce limpede, melodioasă rosti: Cândva am citit împreună cu Mite Kremnitz din Dante, nu mai știu exact ce. Cântul al V-lea, versul 133 și următoarele*, precizează Filipescu cunoscător al tuturor detaliilor și amănuntelor din dosar. Ah, da?

* Cântul al V-lea cuprinde cercul pătimășilor cu trupul. Citindu-l, poetul părea un școlar care a făcut o strașnică poznă; și deși eram vișinie la față și jenată că mi se întâmplase tocmai mie ceva așa de extraordinar, nu puteam fi supărată pe el și nici măcar pe mine. Însă între noi totul se schimbă dintr-odată. Sursa: Mite

Am fumat și o țigară, domnule Filipescu, se lăudă poetul ca un copil căruia părinții i-au permis să rămână în salon peste ora de culcare. După masă, noi bărbații, ne-am retras în fumoar și am discutat politică, adaugă el. Filipescu face ochi mari. Ce? Politică? Da. Am discutat despre influența austriacă și/sau rusească asupra țării noastre și despre contextul politic actual, de expansiune a germanismului. Ce ar fi mai bine pentru România. Filipescu, curios (în vederea scrierii notei informative), îl descoase cum știe el mai bine. Eminescu, bucuros că încep să-i revină amintirile (chiar dacă într-o ordine dezordonată), răspunde, asemeni unui școlar cu lecția bine învățată, că încă nu știe dacă între domnia asutriacă și cea rusească ar fi de preferat una sau cealaltă. Sub cea dintâi, explică el competent, țăranii ar deveni șerbii evreilor, moșiile ar fi colonizate cu nemți și nația ar fi redusă la starea de proletariat. În cazul al doilea, dacă ne-am lăsa în mâinile rușilor, atunci, adio limbă română în biserică și stat, țăranii ar duce-o mai bine, e adevărat, dar cu condiția să se rusifice. Despre situația mea n-am vorbit, însă doctorul mi-a promis că, cel târziu după Carnaval, mă lasă să plec de aici și că, dacă totul va fi bine, de Paști, voi fi acasă. Acasă?! Unde? Nu știu, la mămăliga strămoșească.

19, Pe 1 martie

Eminescu susținu conferința *Influența austriacă*. Prima conferință din viața lui (și ultima). Doamna Micle, soția rectorului, fusese în sală. Momentul acelei întruniri îi găsea certați. Prelegerea Junimii reprezenta prima ocazie de a o revedea după ce-i trimisese o scrisoare semnată Gaius. Cuvintele aspre ale acelei epistole îi erau încă bine întipărite în minte. *De mult joc un rol nevrednic de mine însumi și nevrednic de simțemintele care le-am avut pentru d-ta, căci sperez că nu le mai am*. Zâmbește amar. Cât de mult crezuse în aceste cuvinte atunci când le scrisese! Și-ar fi dorit acum să nu le fi scris. De ce oare inima omului, parte organică a trupului nostru (ca ficatul, rinichii și toate celelalte), acționează câteodată ca un soi de *rațiune* autonomă dictând ce și cum, punându-se de-a curmezișul oricărei judecăți raționale a creierului? Și ce încredere poți avea în această rațiune oarbă a inimii care, neținând cont de nicio logică, e, în fond, atât de imprevizibilă și nesupusă? *Doi ani de zile, doamnă, n-am mai putut lucra nimic și am urmărit ca un idiot o speranță, nu numai deșartă, nedemnă*.

Conferențiarul (după cum cerea tradiția) se găsea într-o anticameră a aulei așteptând momentul când urma să-și facă apariția în sală. Până la Universitate, conform tradiției, trebuia să vină singur, neînsoțit, într-o trăsură cu coșul ridicat. Tot în scopul păstrării *secretului* și în acord cu exigențele ritualului, se impunea ca vorbitorul să se furișeze *nevăzut* în Universitate și, evitând coridoarele principale, să se îndrepte înspre anticamera aulei

(cabinetul de fizică al profesorului Miclea). Aici urma să aştepte până când maestrul de ceremonii (Jacques Negruzzi) va veni să-l anunţe că putea intra în sala de conferinţe. În anticameră, Eminescu, nervos şi nerăbdător, nu-şi găsea locul. Din aulă se auzea un zumzet nelămurit, monoton. Nu se mai putu abţine şi recurse la mica fereastră din grilaj, prevăzută special în partea superioară a uşii cabinetului ce dădea direct în aulă. Atunci o observă pe doamna Micle intrând însoţită de bărbatul ei, rectorul Universităţii ieşene. La câteva clipe de la apariţia lor, în jurul cuplului se şi formă o mică societate de tineri aspiranţi. Se întreceau care mai de care să sărute mânuşile doamnei şi să laude în cuvinte alese distincţiunea şi meritele academice ale bărbatului ei (rectorul Micle!). Linguşeli! Încercă să-şi stăpânească dorinţa de a ieşi din cabinet, să alerge dincolo (şi să facă ce?). Ca să nu comită un act necugetat, se îndepărtă de locul de observaţie. Îşi trecu nervos mâna prin păr şi, precipitat, se căută în buzunar, de unde scoase câteva hârtii. Avea nişte notiţe făcute pe o carte de vizită. Tradiţia prelegerilor Junimii, inaugurate de Maiorescu, cerea ca cel care ţinea conferinţa să nu aibă nicio însemnare pe catedră şi să vorbească liber (aproape o oră). Lui Maiorescu îi dădea mâna, fiind un bun orator. Dar ceilalţi? Celorlalţi li se permitea să vină cu mici notiţe de care să se servească, la nevoie, în timpul conferinţei. Eminescu scoase din buzunar şi ciorna unei scrisori în franceză pe care voise să i-o trimită doamnei Micle (şi care se rătăcise împreună cu notiţele prelegerii). Exerciţii de compunere şi traducere în limba franceză – numise acea tentativă şi început de mărturisire. Expunând în cuvinte şi stil franţuzesc (autoironic, înduioşător şi comic) chinurile dragostei (zadarnice) prin care trecea un tânăr cam naiv şi prostănac în treburi lumeşti fiindcă cea pe care o iubea (păr blond, profil dulce de ceară albă, ochi de o culoare problematică, verzui, poate) îl trata cu indiferenţă (era tot timpul indisponibilă, răcită – *toujours enrhumée*, plecată cu treburi etc.), nu dorea decât să atragă atenţia destinatarei (prin

aluzii cam transparente) asupra comportamentului lipsit de milă al unei femei care se știe iubită, dar care (răutăcioasă și vicleană) nu răspunde în aceeași manieră. *Madame! Comment vous vous êtes amusé en Russie?* (sau la Văratice, adică la Piatra, unde fusese plecată Veronica).

Nu se mai putu stăpâni și se aruncă din nou asupra ochiului de geam de la ușă. Dincolo, doamna Micle rămăsese singură în compania tinerilor (curtezanilor). Rectorul, conformându-se cutumelor sociale cerute de eveniment, făcu un tur al sălii, oprindu-se din când în când cu diverși cunoscuți. Prelecțiunile Junimei, care se ținuseră regulat în ultimii ani, erau unele dintre cele mai importante evenimente sociale și mondene ale Iașilor. Seria din acel an a *influențelor* (*Influențele consecutive asupra poporului român*) o continua pe cea din anul precedent (*Elementele naționale*). Domnul Xenopol deschisese la mijlocul lui februarie seria prelegerilor cu lecțiunea *Privirea teoretică*. Acest privilegiu (deschiderea conferințelor) îi revenea de obicei domnului Maiorescu, dar, cum Excelența sa era ocupată la București cu problemele căderii guvernului (și cu apropiata demisie), nu putuse să participe.

Sala se umpluse de cucoane (în toalete elegante). Ca de obicei, se găseau și câteva dintre personalitățile marcante ale urbei (președintele, președintele partidului conservator, șeful poliției, reprezentantul austriac etc.). Nu lipsea nici beizadeaua Grigore Sturdza. Dacă la ședințele Societății participau doar membrii cu drepturi depline și câțiva invitați mai *speciali*^{*}, la prelecțiuni avea acces toată lumea bună a orașului.

Poetul își schișase pe câteva foi ideile esențiale. Stătuse la Viena destul cât să înțeleagă că Imperiul Austro-Ungar, a cărui structură internă infirma principiul de drept modern al *unității naționale*,

* Se cunoaște cazul special al d-lui Gheorghiu de la Școala de fete, care a frecventat Junimea timp de vreo zece ani, fără să scoată, în toată această perioadă, nici un cuvânt. Sursa: Guță

ca și *condiție principală* a existenței unui stat (principiu consfințit în toată Europa de revoluția de la 1848), își întărește puterea imperială printr-un sistem politic de guvernământ eficient, printr-o administrație și o justiție *cum se cade*, printr-un *negot liber* și printr-o *industrie modernă* și, nu în ultimul rând, chiar *printr-o mișcare științifică însemnată*. În comparație cu Imperiul austriac, România nu era decât *un popor mic cu o populație agricolă*. Deși existența țării noastre ca stat se consolidase în jurul ideii naționale (limba și credința strămoșească), *funcțiile vitale ale țării* (*negotul de import și export, manufacturile sau drumul de fier*) încăpuseră pe *mâinile străinilor* (grecotei, bulgăroi, ovrei, nemți etc.) care, urmărindu-și propriul lor interes (material – de îmbogățire și politic – de asuprire a majorității, adică a românilor), nu vor deveni niciodată o clasă socială *pozitivă*, autohtonă. Toate aceste idei Eminescu avea să le dezvolte pe tot parcursul prelegerii chiar cu riscul de a displace reprezentantului austriac (prezent în sală) sau celor câțiva membri ai *păturii superpuse*. Va dezvolta, desigur, și ideea de *stat al albinelor*. Această idee (la care ținea enorm) îi va permite să exprime cât mai adecvat conceptul de stat natural și de muncă, în sens social. *Într-adevăr statul e un organism, ca orișicare altul, ca statul albinelor și-al furnicilor și ca corpul de exemplu. Dacă un organ nu-și împlinește funcțiunea sa este probabil că nu el este de vină ci o cauză esterioră venită de dinafară*. În afară de Creangă, nu vorbise încă cu nimeni despre aceste idei care, în sfârșit, după atâtea lecturi, începeau să capete formă. Îmboldit de vinul de Cotnari de la Bolta Rece, poetul expusese în fața prietenului său întreaga teorie pe care urma s-o susțină la prelegere. Creangă, după ce trăsese o înghițitură zdravănă, în loc de orice comentariu, îl îndemnă vesel să guste din minunatul vin, servit în beciurile păturii superpuse (Ce pătură superpusă?! Grecul nostru, bădie Mihai?).

Poetul își scoase ceasul din buzunarul jilecii și, fără să observe cu adevărat unde erau îndreptate limbile sale, îl strecură distrat

la loc. Mai aruncă o privire în sală. În afara unor mărunte reflecții, cabinetul de fizică al profesorului Miclea nu-l prea inspira și nu-l atrăgea. Adevărata inspiratoare se găsea dincolo (!). Doamna Micle conversa amabil cu câțiva tineri. Bodnărescu tocmai îi săruta mâinile. Îi spuse ceva, arătând cu capul înspre anticamera aulei (i se păru poetului). Dar, deși doamna Micle execută o mică piruetă, întorcându-se înspre ușa săliței, poetul nu-i văzu ochii din cauza vizierei de dantelă neagră a pălăriei pe care o purta.

Doamnă! Mă bucur că ați venit! Domnule Eminescu! *Ce să mai continuăm, doamnă, o comedie, pe care d-ta ai știut s-o joci bine, nu-i vorbă, dar în care mie rolul de bufon nu-mi convine!* Ea să-l certe amuzată, cum făcuse și la Avereasca. Domnule Eminescu! N-ai mai venit să mă vezi. Ca revizor, ești mereu pe drumuri! Faci versuri nevestelor de primari din sate. Și nevestelor de învățători! Așa umblă vorba! *Ca nalt revizor școlar/ Stai în gazdă la primar/ Și cu primărițele/ Îți incurcai ițele!* Cum sună cântecelul cu versuri scrise de conul Iacob. Ea, făcându-și vânt cu evantaiul, să se ridice pe vârfuri ca să pară mai înaltă și să-și aranjeze o șuviță imaginară care-i iese de sub pălărie. Zâmbește. Îi zâmbește lui Burlă (firește), cel care tocmai venise să-i prezinte omagiile. *Zgârcită în orice zâmbet și orice privire cu mine, care mi-aș fi dat viața bucuros pentru atâta numai, n-ai fost așa cu oricine, o știu bine asta.* Zâmbetul acela, îmbătat de senzualitate (ca aripile grele de miere ale unei albine), zâmbetul acela era al lui! Numai al lui! N-ar fi trebuit ca ea să-l ofere privirilor altui bărbat! Și buzele!? De când și le unise cu ale poetului, să le fi ascuns de privirile celorlalți bărbați (ar trebui să existe și pentru buze mânuși, așa cum există pentru mâini)! Ar zdrobi în picioare pe oricine i-ar privi buzele mai mult de o miime de o miime de secundă! (chiar și asta ar fi prea mult!) *Și ce dulce dezlegare azi mi-a dat frumoasa-ți gură,/ Când te mlădii, când te bucuri și când râzi ca visul clar/ Urmăresc orice mișcare cu un ochi adânc, avar/ Gândul meu să se-ncrețească pe-ncrețirea hainei tale...* Purta aceeași rochie ca în ziua în care o

ținuse în brațe și, strângând-o la piept, o sărutase (sau, nu?). El nu mai putea s-o vadă decât în *acea* rochie. După ce o sărutase, ea îi dăruise flori albastre. Își amintește cu dureroasă exactitate de rochia viorie cu dungi mari negre, croită în pliuri verticale (după ultima modă). Un bolero strâns pe trup (din catifea sclipitoare) îi accentua în mod senzual subțirimea fragedă. Volănașele albe ale bluzei din olandă fină ca... (nu știu! poetul nu găsi nicio comparație potrivită) îi fluturau amețitor ori de câte ori se mișca fără astâmpăr. Din cauza gulerului înalt al bluzei și a cravatei artistice înnodate își ține capul drept. Buzele acelea îi aparțin! Și zâmbetul! Cum poate face una ca asta? Să zâmbească altuia! Zvâcni brusc, ca și cum înlăuntrul lui un resort înțepenit s-ar fi pus instantaneu în mișcare antrenându-i fiecare fibră și nerv. Dădu să încalce tradiția și să iasă din săliță. Să se arunce asupra lui Burlă! Tocmai când puse mâna pe clanță, simți o oarecare împotrivire. În săliță își făcu apariția Negruzzi care-l anunță zâmbind: Ai o sală plină! Contez pe dumneata, domnule Eminescu. Poetul își redresă ținuta. Mormăi ceva. Iată cum facem: Calculează cât timp am să fac eu până voi ajunge în sală și, când crezi că am ajuns, atunci intră. Ne-am înțeles? Da! Negruzzi ieși.

Numără câteva secunde în gând și, deschizând ușa, pași mândru spre dânsa. *Vei înțelege, doamnă, că nu voi, n-am vrut, n-oi voi să împart cu nimene nimic. Ce-i al meu e al meu și... sau erai a mea pe deplin și mă urmați oriunde-n lume, lăsând și pe Menelaos* ... Bună ziua, Doamnă! Doamna Micle era întoarsă cu spatele. Deși îl auzi, inițial, nu făcu nicio mișcare*. Poetul îi contemplă,

* Conform codurilor de comportament ale epocii, faptul că o femeie stătea cu spatele atunci când un bărbat i se adresa nu era considerat un act lipsit de politețe. A nu privi direct în ochi interlocutorul (plecându-ți privirea, ascunzându-te după viziera pălăriei sau stând cu spatele etc.) era o manieră prin care (în cazul femeilor decente) se manifesta tot ceea ce avea mai bun o doamnă (sau, după caz, o domnișoară): pudoarea și buna creștere. În cazul femeilor experimentate și fără prejudecăți (citește:

din spate, bustul subțire, bine strâns în corset, urcând încet cu privirea înspre locul în care părul buclat se furișa neascultător, ieșind de sub voalul complicatei pălării. O simți tresărind lăuntric sub intensitatea privirii lui. Spinarea ei dreaptă, asemeni unei flori fragile înspre care suflă o pală imaginară de vânt, păru că se frânge ușor din mijloc imprimând întregului trup un soi de tremur interior (complicata arhitectură de mătase a *turnurii* rochiei se cutremură imperceptibil). Ah, Monsieur Eminescu!, se întoarse spre dânsul, întinzându-i, după toate regulile conduitei politicoase, mâna. Poetul se înclină ceremonios. Pentru o clipă, mâna ei micuță, protejată de mănua de dantelă, se odihni în mâna lui. Abia o atinse cu buzele, că femeia și-o și retrase. Poetul simți că ea îi lăsase ceva în mână. Era o hârtie împăturită. O scrisoare? (tresări el fericit). O vârî iute în buzunarul redingotei. Influența austriacă, vorbi ea, amintindu-i de prelegere (evitând să-l privească, cum altfel?!). Trebuie că dumneata cunoști bine Imperiul, domnule (privea pe sub viziera pălăriei într-o direcție oarecare)! Ți-ai făcut studiile la Viena! Nici când rosti numele capitalei Imperiului, doamna Micle nu-l privi (repezeziunea cu care ea își schimba direcția privirii îl înnebuni pe poet). Iar glasul doamnei Micle, atunci când rostise Viena, căpătase inflexiuni ce stârniră în trupul lui Eminescu furnicături dulci și reci totodată (ca *fulgerul de miere*)! Da, Doamnă!, rosti el scurt și se opri de parcă i s-ar fi terminat toate cuvintele. Făcu un pas înainte. Era decis să nu se lase intimidat. *Reîntoarcere din parte-mi nu e decât c-o unică condiție. Aceasta e să împarți soarta rea în care trăiesc eu, să fii a mea oricum aș trăi și oriunde. Dacă aș ști că ai o scânteie de iubire pentru mine aș aștepta și o sută de ani, dar știind că n-ai, de aceea condiția mea e cea mai grea posibilă.*

frivole sau imorale!), arta prin care se evita privirea directă (recurgându-se la alte soiuri de priviri: galeșe, pe sub sprâncene, de exemplu) putea fi interpretată (era interpretată) și ca semn de cochetărie feminină bine studiată (un soi de trucuri femeiești în vederea stârnirii dorinței bărbatului). În cazul doamnei Micle? Sursa: Liga femeilor emancipate

Pășind în aulă, Eminescu se îndreptă direct înspre podium evitând să privească în direcția doamnei Micle. În sală se stârne o oarecare rumoare. Publicul, observând pregătirile vorbitorului, se foi nerăbdător. Doamnele își neteziră cutele rochiilor, își potriviră pălăriile și, cu mâinile în poale, protejând săculețul de mătase (conținând câteva mărunțișuri femeiești), priviră (prin binoclu sau nu) înspre vorbitor. Ce tânăr pare!, remarcară unele. Și atât de neîndemânatic! Ia uite-l cum își tot privește ceasul și-l scoate din buzunarul jilecii. Iar redingota (cam ponosită), să fie oare de închiriat de-i atât de strâmtă în umeri!? Domnii își îndreaptă spinările și, cu bărbuile sprijinite de gulerul tare, scrobit, iau o atitudine demnă. Unii, avantați de natură cu podoaba unor favoriți bogați, îi mângâie cu vizibilă importanță. Pălăriile *haute forme* împreună cu mănușile de piele stau imobile pe vârful genunchiului. Să sperăm că n-o să ne țină o cuvântare despre libertățile românilor din Ardeal! comentează unii în șoaptă. Cu atât mai mult cu cât în sală se află și reprezentantul austriac! Eminescu și amabilitățile politice! Fuși de-aici, domnule! Ți-ai găsit!

Poetul tușește, încercând să-și dregă glasul. Onorat auditoriu. Dar, când începe să vorbească, îl surprind în chip neplăcut stridențele disonante din propria-i voce. Tușește din nou și, reîncepând, scade brusc din intensitatea vocii, încât abia se mai aude ce spune. Articulează cu greu cuvintele (i-ar trebui puțină apă, dar tradiția cere: fără nici un pahar cu apă pe masa vorbitorului!). Unii domnii își puseseră monoculul ca și cum lentila acestuia i-ar fi făcut să înțeleagă mai bine cuvintele vorbitorului. Făcând eforturi ca să audă, cei din rândurile din spate își scutură capetele, înălțându-le, mișcare ce produce un efect înduioșător de comic. Poetul vede toate astea, dar, o dată intrat în subiect, *căpătă curaj*^{*}.

* Odată început subiectul, el merse gradat înainte fără întrerupere, fără lipsuri de memorie și căpătând mai mult curaj, după câteva aplauze ce răsunară în sală la un moment dat, conferențiarul își făcea efectul dorit înălțându-și atenția auditoriului și interesându-l tot mai mult. Sursa: Bogdan

În primul rând de scaune, doamna Micle, într-o poziție încremenită (cu buzele strânse), privește undeva fix înspre vorbitor. Abia acum poate citi în atitudinea rigidă (de femeie jignită) imputări nerostite. *Nu crede că-ți fac imputări. Ce imputări se pot face unei femei ușoare?* Aceste cuvinte i le scrisese plin de o mânie și de o turbare a căror aducere aminte îl făcu să se bâlbâie. Se opri în mijlocul unei propoziții ca trăsnit. *Popoarele nu sunt produse... nu sunt produse... Popoarele nu sunt produse ale inteligenței, ci ale naturii – aceasta trebuie stabilit.* Apoi, după ce reluă, frământându-și în mâini însemnările, dobândi un nou ton în voce. Rece și ferm. *Popoarele nu sunt produse ale inteligenței, ci ale naturii – aceasta trebuie stabilit. În începutul dezvoltării lor ele au nevoie de un punct stabil împrejurul căruia să se cristalizeze lucrarea lor comună, statul lor, precum roiul are nevoie de o matcă.* Era decis să termine cât mai repede (nu putea: regula era ca o conferință a Junimii să țină de la ora două la trei fără cinci) și să iasă grabnic din sală. Obosi înainte de a fi trecut trei sferturi de oră. În ultimul sfert de ceas, deși își epuizase subiectul își prelungea frazele (ca să câștige timp), gândindu-se la comparația finală, cu care, conform cutumei, trebuia să se încheie orice conferință. Influența austriacă și influența rusească. Astfel am avea a alege între domnia austriacă și cea rusească. Sub cea dintâi, evreii ar intra în sate în număr mai mare decât astăzi, țăranii ar deveni servii lor, moșiile ar fi cumpărate de societăți de capitaliști, colonizate cu nemți, iar nația redusă la proletariat. În cazul al doilea, un ucaz ar șterge limba din biserică și stat, țăranul ar trăi mai bine, însă sub condiția să se rusifice. Prohodul na Sibir...ă, ă,... administwrym poriadkom.

I se părea că se sufocă. Nu se mai termină! Unii au afirmat că prelegerea lui Eminescu a fost un fiasco*, alții că a fost un succes

* N-am asistat la conferință, dar mi s-a spus că ar fi fost deplorabilă. Eminescu nu putea vorbi în public din cauza faptului că trata teme impenetrabile într-o formă impenetrabilă. În plus, făcea multe digresiuni, încărcându-și inutil fraza cu propozițiuni incidentale. Nu cred să

(M. Schwarzfeld). Doamna Micle n-a înțeles nimic fiindcă nu-i stătea ei capul la *influența austriacă*. Nu putu ajunge la Eminescu deoarece la sfârșitul conferinței toți cei intimi făcură cerc în jurul lui, felicitându-l. Părăsi sala fără să-i vorbească. Cât despre reprezentantul austriac, domnul Hans Wenzl a înțeles puțin (din cauza limbii române pe care n-o stăpânea pe deplin), dar îndeajuns pentru a-și forma o opinie și a redacta un raport amănunțit. Crezându-l profesor universitar, l-a felicitat totuși pe vorbitor.

mai fi ținut vreo altă conferință. În concepția lui, acest gen de manifestațiuni erau oricum ridicele și demne de un suveran dispreț. Sursa: Guță

20, Doctorul Obersteiner este satisfăcut de evoluția pacientului Eminescu. Îi scrie o scrisoare domnului Maiorescu anunțându-l că starea acestuia se îndreaptă simțitor. Poetul a acceptat să ia masa alături de familia doctorului, lucru pe care înainte îl refuzase. S-a arătat atent, serios și politicos la masă. Revenirea unui bolnav psihic la deprinderile de om de lume, binecrescut, este extrem de îmbucurătoare și încurajantă, un semn că procesul dificil al vindecării începe să dea unele roade. Eminescu citește (dramele lui Hebbel) și dă răspunsuri foarte exacte și la obiect (despre Hebbel, despre limba română, despre Lenau). I-a propus doamnei Obersteiner s-o învețe limba română *pe gratis*. I-a recitat câteva poezii populare românești fără nicio ezitare, ceea ce înseamnă că i-a revenit și memoria. E un caz cu adevărat unic – un miracol – că vindecarea s-a făcut atât de repede. Nu mai există nici un temei de ordin medical pentru ca poetul român să nu poată părăsi stabilimentul și, după o perioadă de acomodare, să revină în societate. Din punctul de vedere al doctorilor care l-au îngrijit, Eminescu este aproape refăcut. Totuși, o trecere imediată și nechibzuită la ocupații care necesită oarecare efort și încordare intelectuală (gazetărie, poezie etc.) ar fi cam riscantă. De aceea, pentru început – *ca o tranziție mult mai preferabilă* –, ar fi indicat ca pacientul să petreacă câteva luni de aclimatizare într-o țară mai caldă unde, ferit de griji și emoții prea puternice, să se întrezeze fizic și să-și refacă forțele psihice zdruncinate de boală. După care, în funcție, evident, de evoluția stării sale de

sănătate, să fie ajutat să revină în societate. În cazul în care se va decide să plece într-o călătorie de refacere, se recomandă să fie însoțit de cineva apropiat deoarece în condiția sa încă nu poate fi lăsat să călătorească singur. Italia*, cu clima ei plăcută, pare a fi o destinație numai potrivită pentru suferinzii de boli nervoase.

Doctorul așteaptă din partea domnului Maiorescu** instrucțiuni cu privire la data prevăzută pentru externare, precum și la perspectivele care-l așteaptă pe bolnav în viitor. Cel târziu după săptămâna Carnavalului, poetul va putea fi liber să părăsească institutul psihiatric Ober-Döbling.

Instrucțiunile domnului Maiorescu privind data externării și soarta hărăzită poetului întârziiau. Toată lumea era în așteptare. Doctorul Obersteiner (care observa cum poetul devine din ce în ce mai deprimat din cauză că nu-i permiteau să se întoarcă imediat în țară). Popasu (care obosise să tot alerge la ospiciu, la poștă, la telegraf). Doctorul Boghean care făcea naveta Berlin-Viena-Berlin (și-și dădea seama că pacientul suferă închis între alienați). Ministrul Carp (care susținea că nu a sosit încă timpul). Elise (care, plictisindu-se de ofițerul de legătură, își dorea o nouă schimbare). Filipescu (cu speranța reîntoarcerii în țară).

În cele din urmă, domnul Maiorescu e de acord cu ideea ca Eminescu să părăsească Institutul mai devreme decât prevăzuse,

* Italia îi trebuia lui? La noi, românii se duc în străinătate numai când au intrat în anul morții (Cuza, Bălcescu și alții). Trebuie să fii ofticos în ultima fază, neurastenic vecin cu nebunia, dacă nu chiar nebun, ori să ai nevoie de operații urgente ca să pleci din țară. Sursa: Dobrogeanul

** Am primit de la Dr. Obersteiner o scrisoare în care constată că starea lui Eminescu se îmbunătățește constant și propune eliberarea lui din institut, precum și o călătorie în Italia. În acest scop, Chibici pleacă poimăine, duminică, la Viena, va fi luni la Eminescu, îl va lua din institut probabil marți și va pleca cu el, pe 6 săptămâni, la lacul Maggiore sau la Florența. El ia cu sine 2400 franci în numerar, care sunt disponibili acum pentru Eminescu. Contribuțiile vor continua, ca să aibă o rezervă după întoarcerea în țară. Sursa: Titus

dar cum nu făcuse încă aranjamentele necesare pentru ca poetul să poată reveni în țară, acceptă bucuros ideea unei călătorii de refacere în Italia. Reglează totul din punct de vedere financiar, încredințându-i lui Chibici 2400 franci în numerar. Îl însărcinează cu nobila misiune de amic și însoțitor. Pentru început, cei doi (poetul și Chibici) vor rămâne câteva zile la Viena. După care, își vor cumpăra haine de voiaj și cele trebuitoare (un geamantan și ghidul Baedeker) pentru călătorie. O dată lămurite aceste aspecte de natură practică (financiară), s-a decis ca Eminescu să părăsească sanatoriul chiar a doua zi după sărbătoarea din ultima seară a Carnavalului.

După obicei, ultima seară din săptămâna Carnavalului era petrecută cu oarecare fast și culoare la Ober-Döbling, fiind așteptată cu multă nerăbdare de către toată lumea. Pacienților mai puțin grav afectați de boală li se îngăduia să participe la o cină festivă, comună, fiind încurajați să se deghizeze sau să se costumeze potrivit tradiției. Discuțiile privitoare la Carnaval, la costumații și măști, începeau aproape imediat după Anul Nou, stârnind printre pacienți un oarecare entuziasm și interes. Din motive medicale lesne de înțeles, dintre cei aproximativ șaiszeci de bolnavi internați la Ober-Döbling, numai celor care sufereau de afecțiuni psihice mai ușoare li se îngăduia să ia parte la Carnaval. În toată această perioadă, corespondența dintre pacienți și cei de acasă se intensifica, pe lângă relatările curente cu privire la evoluția stării de sănătate a celui internat sau a obișnuitelor dări de seamă asupra micilor întâmplări ale zilei, în scrisorile către familie își făcuseră loc și unele solicitări de sume suplimentare necesare pregătirilor pentru sărbătoare. Cei mai entuziaști dintre bolnavi lăsau frâu liber imaginației, oferind în plus amănunte privitoare la cum aveau să se costumeze și, fără nicio economie de cerneală, de hârtie cu antet sau de vocabular, descriau cu multă vervă starea sărbătorească, plină de voie bună ce domnea în întreg Institutul. Totodată, celor de acasă, bolnavul putea să le facă

unele mărturisiri în legătură cu deghizamentul pe care, fără știrea celorlalți din jurul său, îl puna la cale, făcându-i pe cei din familie părtași la *secretul* lor. Vorba vine *secret* – deoarece unii dintre pacienți nu se puteau abține să nu se fâlească în gura mare (ca niște copii) cu costumul de Carnaval. Tânărul nepot al împăratului Franz (suferind de mania persecuției) merse până într-acolo cu deconspirarea măștii sale încât coiful de kaiser ce-i fusese trimis de acasă, ca accesoriu al costumului său de împărat, îl purta neîntrerupt, chiar înainte ca sărbătorile carnavalului să înceapă. Abia putea fi convins să-l dea jos seara, înainte de culcare. Dacă în schimbul de scrisori dintre familie și cel bolnav febrilitatea așteptării serii de Carnaval atingea cote maxime, în corespondența dintre familie și medici chestiunile medicale care-l priveau pe pacient, condiția sa, precum și unele considerații asupra eventualei ameliorări a stării sale de sănătate psihică erau firește discutate în tonul moderat și stilul caracteristic lumii celei mai civilizate.

De cealaltă parte, familia se arăta extrem de mulțumită de entuziasmul *sărmanei* rude, dând acestei nevoi de distracție a bolnavului (chiar și fără încurajările doctorilor) un înțeles semnificativ, în orice caz, un sens mai larg, de oarecare schimbare în bine și de ameliorare a stării sale psihice. Se spune că ar fi existat un caz în Institut al unui bolnav care, timp de aproape trei ani, în ciuda îngrijirilor, nu a scos nici un cuvânt și nu a interacționat absolut cu nimeni până când, în seara tradițională de Carnaval, s-a ridicat din patul său (ca Lazăr din morți), întrebând senin: Costumul meu unde e?, fiind din acea clipă aproape vindecat. Astfel de istorii cu cazuri de vindecare miraculoasă erau binecunoscute de către toată lumea (preluate cu înflorituri stilistice de către gazete – trimiterea la Lazăr aparținea unui ziar vienez) și chiar dacă nimeni, nici măcar doctorii nu erau pe deplin lămuriți asupra naturii acestor însănătoșiri neașteptate, cu toții (în special, membrii familiei) se entuziasmau în mod naiv, agățându-se de cea mai firavă iluzie și speranță a vindecării. În plus,

pentru Institut, o astfel de poveste miraculoasă reprezenta și o bună reclamă, sporindu-i faima atât în interiorul granițelor Imperiului Austro-Ungar cât și mai departe, până în Rusia sau chiar America.

La cina sărbătorească din ultima seară a Carnavalului luau parte atât doctorii cu familia (Leidesdorf, Obersteiner și asistentul celui din urmă), cât și întreg personalul medical sau administrativ al stabilimentului (inspectorul, dama de companie a femeilor din casă, paznici și infirmiere). E greu de stabilit în ce măsură seara carnavalescă, acceptată de administrație, reprezenta, în raport cu viața de claustrare a nefericiților bolnavi, un binevenit divertisment sau dacă nu cumva făcea parte dintr-un plan mai amplu, bine ticluit de către cei doi doctori (Leidesdorf, Obersteiner), un plan care să servească și unor înalte scopuri medicale, terapeutice. Nu de puține ori, prin analiza atentă și plină de subtilitate a discuțiilor purtate cu pacienții, referitoare la masca sau costumația de carnaval, doctorii au izbutit să descopere natura exactă a unor complexe de care suferea bolnavul și, acolo unde situația a permis-o, să-l ajute să-și depășească acele blocaje interioare care conduseseră la dereglarea comportamentului psihic. În alte cazuri, însă, pacientului nu i-a folosit la nimic, ba, dimpotrivă. Astfel, un tânăr de succes din Dresda, care ar fi trebuit să preia conducerea unei bănci de credit, a fost ulterior repudiat de către ai săi de îndată ce doctorii i-au anunțat familia că sub hainele băiatului pe care-l crescuseră ca pe un viitor bancher se ascundea, de fapt, o *fată*. Deși, la începutul tratamentului, doctorii nu avuseseră nicio explicație rațională asupra manifestărilor stranii ale pacientului, comportamentul deviant al tânărului a ieșit la iveală abia în seara de Carnaval când s-a costumat în domnișoară. S-a dovedit că nu suferea de nicio altă afecțiune psihică și că, în ciuda acelor minore tulburări de comportament, putea să părăsească liniștit institutul, ba chiar, cu puțină atenție, ar fi putut duce o viață cât de cât normală. Dar familia a primit

vestea ca pe o insultă, insistând ca tânărul să rămână în continuare (până la deplina vindecare), în sanatoriu. Refuzul familiei de a-l reprimi și menținerea în sanatoriu au avut însă un efect negativ asupra pacientului, conducând la reizbucnirea violentă a bolii. Nu s-a mai putut face nimic pentru el. În cele din urmă, a fost transferat într-un azil specializat unde a căpătat îngrijirile cuvenite bunei sale condiții materiale.

Pentru Eminescu sărbătoarea de Carnaval cădea chiar cu o seară înainte de a părăsi definitiv stabilimentul. Era pentru poetul nostru un bun prilej ca să se despartă oarecum festiv și amiabil de toți cei cu care interacționase în intervalul de trei luni și jumătate cât stătuse acolo: Regele Norvegiei, regele iudeilor și Heine (Obersteiner) sau Împăratul din China (Leidesdorf). De alte asemenea figuri importante din lumea aristocratică: nepotul împăratului, altelele lor prințul H. și prințul W. Dar și de Filipescu sau de domnișoara Elise.

Programul zilei, statornicit deja de câțiva ani buni, începea devreme, imediat după micul dejun, cu un drum în oraș, în parcul de distracții. În Prater, pe toată durata Carnavalului, până în noaptea de Lăsata Secului, puteau fi văzute mici farse, spectacole de stradă oferite de trupe ambulante de actori, precum și măști de bălci care defilau prin mulțime, antrenând uneori în jocul lor burlesc și spectatorii. Deoarece în vremea Carnavalului totul era permis, nimic nu părea nepotrivit atunci când un arlechin sau vreo zglobie colombină se adresau într-un limbaj familiar (adeseori deocheat) doamnelor și domnilor eleganți care treceau pe alei amuzându-se, fără să se scandalizeze (ca în alte dăți). Grupul pacienților care ieșea în Prater era format, în special, din cei care aveau să părăsească în curând Institutul, complet vindecați sau aproape. Din considerații ce țineau de natura planului terapeutic, ieșirea lor în parcul de distracții reprezenta și o bună ocazie de deprindere cu libertatea și forfota amețitoare a lumii de afară. Însoțit fiecare de câte un îngrijitor sau chiar de către un membru

al familiei căruia i se permitea cu acest prilej să se alăture grupului, pacienții de la Ober-Döbling se amestecaseră printre ceilalți spectatori, bucurându-se și râzând în voie de comicăriile și jongleriile care aveau loc în parcul de distracții. În mod special, pentru nepotul împăratului Franz fusese trimisă o trăsură de la curte, care se distingea prin eleganță (și prin culorile albastru și galben) de toate celelalte. Ca însoțitori, nepotul împărătesc avea doi aghiotanți galonați, îmbrăcați în tunică militară. Trăsuri personale, luxoase, fuseseră tocmită și de către familiile prințului H. și prințului W., dar și de către familia unei contese poloneze ce urma să părăsească în câteva zile institutul. Pentru cei care nu dispuneau de astfel de mijloace, direcțiunea institutului tocmise trăsuri de piață închise (al căror tarif, desigur, avea să fie adăugat la costurile finale de întreținere a pacientului).

Era o zi grandioasă de început de februarie, când gerul iernii își mai pierduse parcă din aspreală, iar albastrul de-o puritate desăvârșită a cerului conferea zilei un aspect înviorător, ca de tablou flamand. Eminescu era însoțit de către infirmiera Elise. Poetul clipea des din cauza strălucirii de azur a cerului și parcă nu-i vedea să creadă că era martorul unei asemenea splendori cromatice. Un zâmbet fin, vag melancolic, îi însufleșea chipul, încoronându-l. Filipescu, care primise și el învoirea de participare la sărbătoarea Carnavalului, a încercat să se țină cât mai aproape de cei doi compatrioți. Atenția grupului de interni de la Ober-Döbling a fost atrasă minute în șir de roata cea mare din Prater, unde, în clinchete de zurgălăii și în strigăte, ba vesele, ba înfricoșate, se roteau cei care, dispunând de suficientă nebunie și îndrăzneală se lăsaseră ademeniți de iluzia zborului cu roata. Din motive lesne de înțeles, asemenea manifestări sportive, mult prea excitante, nu erau permise și pacienților doctorului Obersteiner, dar privitul, deși dădea oarecare ameteți, reprezenta pentru toți gură-cască o compensație emoțională, foarte reconfortantă. Existau însă și distracții accesibile căroră pacienții de la Ober-Döbling

li se dedicară cu mult zel și entuziasm febril. Una dintre acestea era cheltuirea banilor de care dispuneau. Unii dintre pacienți profitară de ocazie și-și cumpărară suveniruri de carnaval, trompete de jucărie, mici instrumente de suflat, tobe miniaturale, pocnitori, tichii, coroane de regi, regine sau alte fleacuri specifice. Servitoarea contesei poloneze abia se vedea din spatele pachetelor pe care le purta pe brațe, pachete ce conțineau cadouri pe care stăpâna le cumpărase pentru cei de acasă.

Lui Eminescu, toată acea atmosferă sărbătorească îi amintea de târgul de la Moși. Dacă în raport cu Moșii, aprecie poetul, Praterul era superior atât în privința scării mărimilor (Roata cea mare, întinderea parcului, mulțimea și diversitatea distracțiilor), cât și a distincției (eleganța spectatorilor, frumusețea jongleriilor, standardul amenajărilor etc.), din punctul de vedere al ofertei culinare, Eminescu, fidel bucătăriei noastre (mămăliga strămoșească) și mare amator de delicatessuri orientale, restabili automat echilibrul, acordând târgului de la Moși o binemeritată prioritate. Infiriera Elise le permise celor doi pacienți români, Eminescu și Filipescu, să bea câte o cană de vin fiert îndulcit, cu scorțișoară. Acompanied vinul cu un măr caramelizat. Amândoi fură de acord că, în acele condiții de frig și soare cu dinți de oțel, un rachiu fiert (ca la Moși) ar fi fost cu mult mai potrivit. Cei doi nu făcură nicio economie în folosirea superlativelor atunci când îi explicară domnișoarei Elise, întrerupându-se unul pe celălalt (ca niște copii), ce bunătați nemaipomenite oferea târgul Moșilor din București. Elise îi asculta visătoare.

După un tur complet al parcului, care n-a durat mai mult de două ore, grupul de pacienți de la institutul Ober-Döbling se regăsi la intrare. Cu toții aveau obraji îmbujorați și o anumită lumină în priviri, mai vie, mai umană și oarecum mai dornică de a pune capăt perioadei de durere sufletească și izolare care-i ținuseră în sanatoriu, departe de ai lor. Contesa poloneză, adresându-li-se în franceză, împărți tuturor mici daruri (suflători,

măști venețiene), ca semn de bun rămas. Bucuria de a se întoarce acasă îi îmbujorase obraji, dându-i un aer ușor febril, ca cel al bolnavilor de oftică. Când grupul fu complet, păstrând aceeași formație ca la sosire, se urcară cu toții în trăsurile ce îi așteptaseră la intrare. În prima trăsură, doctorul Obersteiner cu soția, copilul și domnișoara Marie. Nepotul împăratului a urcat împreună cu însoțitorul său în trăsură trimisă special de la curte. Cei doi aghiotanți (îmbrăcați în uniformă roșie cu galoane) s-au plasat în picioare, în spatele trăsurii. Elise luă loc între Eminescu și Filipescu, iar, pe bancheta din fața lor, se instalează alți doi pacienți împreună cu însoțitorii. Pe tot parcursul drumului, pacienții schimbă între ei ultimele impresii: Eminescu cu Filipescu în românește, ceilalți doi, din fața lor, în sârbă (după cum deduse Eminescu). Infermierii păstrau o atitudine rezervată, dar atentă. Elise urmărea distrată conversația dintre Eminescu și Filipescu în care cei doi, din considerații și rațiuni patriotice ușor de înțeles, criticau marele parc vienez (în special din cauza lipsurilor de natură culinară), elogiind, prin antiteză (procedeu poetic la care Eminescu se pricepea de minune), târgul Moșilor.

Programul zilei continua, după un mic prânz, frugal, cu cina festivă. În întreg sanatoriul, pe coridoare, în special, se simțea o anumită atmosferă sărbătorească, febrilă și extrem de veselă. Se închideau, se deschideau uși, infirmierele și îngrijitorii treceau dintr-un salon într-altul într-o grabă care vorbea de la sine. Unii purtau pe brațe costume, fie închiriate de pacienți, fie aduse de acasă de către membrii grijulii ai familiei. Pentru o vreme, cuprinși de febra discuțiilor și a aranjamentelor necesare, aproape uitau cu toții – vreau să zic, atât bolnavi, cât și infirmieri – că se găseau într-un stabiliment de boli nervoase și, trecând peste eticheta medicală, ușor rigidă, a locului, se comportau altfel decât în mod obișnuit. Aritudinea infirmierelor era mai veselă, zglobie, chiar caldă, iar pacienții se arătau mai puțin mofturoși ca de obicei, dar și mai puțin temători față de personalul medical. Cina urma să

fie servită în sufragerie, prilej cu care mesele fuseseră aranjate atent și împodobite ca de sărbătoare. În acea zi, chiar și bolnavii aflați la *izolare* primiseră un supliment de mâncare, tava pe care li se servise cina fiind și ea aranjată cu oarecare dichis.

Eminescu, tocmindu-se cu Filipescu, de la care ceruse cu cămătă niște bani (promițând că are să-i restituie a doua zi când vine Chibici), își cumpărase de la unul din chioșcurile din Prater un rând de haine de recuzită, botine de lac și mănuși galbene. În locul Țilindrului aferent, preferase să-și achiziționeze un turban turcesc de culoare verde. Nu era el un expert într-ale carnavalului, dar de costumat tot se va costuma. Se va deghiza în – nu știa prea bine nici el ce reprezenta costumul său – nici domn, nici turc. Hmmm. Când o întrebasese pe frau Elise cum avea să se costumeze, infirmiera îi zâmbi într-un fel anume, însoțind zâmbetul misterios cu o elegantă reverență (era tot mai pricepută la reverențe). Cât despre Filipescu, acesta ceruse de la administrație hainele civile cu care fusese adus în sanatoriu, veșminte care reprezentau, în concepția sa, o costumație tocmai potrivită și originală pentru carnaval. Se va deghiza, evident, în agent secret, în agent dublu (precizase el).

Startul sărbătorii a fost dat de un tânăr pacient, un băiat din Pomerania occidentală, care, deghizat în ofițer de cavalerie a călărit un cal de lemn de-a lungul coridorului pavilionului și, suflând din trompetă, a îndemnat pacienții, cu gesturi semnificative, să se adune în sufragerie. În câteva clipe, ieșiră din saloane, cu oarecare timiditate și stinghereală la început, măști de felurite soiuri, prințese elegante înveșmântate în voaluri, dar și subrete cu fuste mai scurte și șorțuleț alb, apoi un călugăr capucin care-și ascundea fața în interiorul glugii mari, Kaiserul în persoană, un prinț, o alteță regală, un domn cu botine de lac, mănuși galbene și turban verde, un agent secret. Mai erau acolo o mască de domino, un pacient mai vârstnic deghizat în bebeluș, cu o suzetă între buze, o soră medicală cu chip înspăimântător (zbârcit),

purtând în mână dreaptă o coasă de lemn (simbolizând moartea), un călău cu un topor de jucărie, o mască venețiană, precum și alte măști nostime.

Doctorul Leidesdorf se deghizase în Împăratul Chinei. Muștațile și le întinsese cu fierul de frezat îndreptându-le colțurile în jos. O coadă ornamentală, lungă și împletită, pe care și-o trecuse peste umărul stâng, în față, îi ieșea de sub marginile unei tichii de mătase cu care-și împodobise creștetul. Tichia de chinez bine îndesată pe cap îi acoperea vârfurile urechilor, dar lăsa pe dinafară buclele perucii de care nu se despărțea niciodată. Împăratul Chinei purta o bluză galbenă de mătase, închisă cu nasturi până sub bărbie, iar în jurul brâului se încinsese cu un șal lat, de satin. Celălalt doctor, Obersteiner, alesese să se deghizeze în Heinrich Heine, aranjându-și părul în stil romantic, ușor ciufulit, cu o cărare pe stânga. Purta haine închise la culoare și o cămașă albă al cărei guler bogat, vaporos, ieșea în mod nestudiat, dar elegant în evidență. Ca să fie cât mai asemănător cu masca pe care o întruchipa, doctorul își sacrificase până și barba la care ținea atât de mult (și pentru care făcuse un adevărat cult), dar obrazul complet ras, trandafiriu, dădea chipului său un aspect mai tineresc, proaspăt. Ceea ce mai amintea de doctorul Obersteiner erau, în primul rând, urechile mari, cu vârfurile ascuțite în sus ca la – Eminescu se feri să facă vreo comparație – și, sub fruntea lată, o privire vie, sfredelitoare.

Doamna Obersteiner se costumase în ținută populară, de țărăncă austriacă, împodobindu-se cu două codițe laterale, împletite, care porneau din spatele urechilor, aproape perpendicular în aer. Purta o fustă roșie care-i dezvelea ușor gleznele, o bluză albă cu mâneci bufante și un laibăr, bine strâns în talie, de culoare verde. Șorțul alb brodat care-i acoperea partea din față a fustei îi dădea un aer foarte nostim. Ca să mai atenueze puțin din paloarea feței își pusese mult roșu în obraji. Frau Elise nu se costumase deocamdată, deoarece, pe toată durata cinei, continua să-și

îndeplinească datoria de infirmieră, supraveghindu-i pe pacienți sau ajutându-i la nevoie. În locul bonetei albe, obișnuite, ca să fie oarecum în ton cu ceilalți, purta un tricorn de hârtie colorată, cumpărat de dimineață, din Prater. Iar fusta, în pliuri, constată Eminescu, avea o scurtime cam lipsită de considerație față de normele vestimentare (până deasupra genunchiului), dar foarte nostimă. Purta ciorapi albi, groși, cu imprimeuri. Cât despre decolteu, – pentru cititorii care țin la astfel de amănunte – era rotund, tăiat adânc și mai mult decât generos. Pentru a spune însă întreg adevărul, ceea ce-i provocase oarecare amețală poetului, înfiorându-l, n-a fost nici decolteul, nici scurtimea fustei, ci vederea brațelor goale, subțiri, mișcându-se mlădios, vioi și, totuși, cu oarecare încetineală, asemeni unor lebede perechi care, știindu-se privite, își întind delicat grumajii. Gingășia pielii acelor brațe îl duse pe Eminescu cu gândul la frăgezimea și puful florii de cireș. Frau Elise se strecura grațioasă printre mese, fără să-i piardă din priviri pe Eminescu și pe Filipescu care ședeau chiar la masa din fața șemineului. Nici poetul, vrăjit, n-o pierdea din priviri. Ca să nu mai vorbim de împăratul Chinei, a cărui privire sticlea într-un fel ce nu lăsa nicio urmă de îndoială asupra tulburării pe care o încerca la vederea fetei. Nu regreta că o alesese tocmai pe ea dintre toate candidatele la postul de infirmieră, chiar dacă celelalte avuseseră referințe excelente și mult mai multă experiență cu bolnavii. Cu cât o urmărea mai atent, cu atât se convingea că făcuse o alegere potrivită. Domnișoara Elise învăța repede.

Generalul Cerchez apăruse la cină în mare ținută de gală, așa cum șade bine unui militar neobosit. Pe piept își prinsese câteva medalii și decorații care, ori de câte ori se întindea să ia ceva (o felie de pâine) din mijlocul mesei sau să se îndrepte în scaun, sunau în chip plăcut și mângâietor în urechile generalului. Ca să audă cât mai des acel sunet înviorător, generalul român, legănându-se înainte și înapoi, făcea în mod repetat acele mișcări (își

clădise un munte de pâine lângă farfurie), fapt ce-i dădea un aer comic, înduioșător. În dreapta generalului, purtând o mustață falsă, Kaiserul (nepotul împăratului) mânca zgomotos fără să-i pese de impresie sau de etichetă. Nu acceptase să renunțe la coiful de pe cap, chiar dacă îl incomoda teribil în mișcări. Eminescu îl înțelegea perfect, deoarece nici el nu-și abandonase turbanul turcesc chiar dacă era la cină și începuse să se cam încălzească la față. Mănușile galbene le vârâse în buzunarul hainei. Botinele de lac îl cam strângeau, dar, cum nu putea să și le scoată, (pentru aceasta ar fi trebuit să se aplece sub masă și să le desfacă din copci) suferi cu stoicism întreg calvarul.

De candelabre atârnav panglici colorate, sfeșnicile de pe mese fiind și ele împodobite cu funde sau cu mici crenguțe verzi. Fără excepție, toate luminile din sufragerie erau aprinse. Doctorul Obersteiner, respectiv Heinrich Heine, se ridicase și se plimba printre mese, oprindu-se din când în când la vreuna dintre ele și, ajutat de un servitor, ciugulea câte ceva alături de pacienți. De la masa doctorilor (așezată în așa fel încât să permită o viziune de ansamblu asupra sufrageriei), König von China urmărea un prilej potrivit ca să iasă după domnișoara Elise și să se asigure că fata avea să-i facă o mică vizită în apartamentul său. Doamna Obersteiner, împreună cu dama de companie și cu cei doi copii (dintre care unul pe jumătate paralizat), ocupa masa pe care tocmai o părăsise soțul ei. Obișnuită cu astfel de evenimente sociale, doamna Obersteiner urmărea totul, dând indicații servitorilor pentru strângerea farfuriilor și servirea unui nou fel de mâncare. Se întreținea cu asistentul soțului ei și cu soția acestuia. Din când în când, intervenea în discuție și König von China, cu aceeași eternă poveste despre cum l-a tratat de insomnie pe sultanul Imperiului Otoman. Amintirile despre drumul său la Constantinopol și despre șederea la curtea sultanului îi fuseseră redeșteptate doctorului de vederea turbanului de turc al unuia dintre pacienții ce stătea la masa de lângă șemineu (Eminescu). Fiica sa, doamna

Obersteiner, cunoștea întreaga poveste, dar, ca o femeie de lume ce era, își asculta tatăl cu luare aminte, îmboldindu-l prin câte o întrebare bine plasată, să continue. În ce an a fost asta, papa? În dreapta lui Leidesdorf, ținut într-un scaun ceva mai înalt, se afla unul dintre cei doi nepoți ai bătrânului doctor, un băiat paralizat, căruia doica, în urma unui întreg ritual de gesturi, abia izbutea să-i strecoare printre buzele îndărătnic închise câte o lingură de supă. Bavețica băiatului păstra urmele vizibile ale acelui dificil efort de persuasiune din partea doicii și de îndârjire din partea gurii încleștate a copilului.

În periplul său prin salon, doctorul Obersteiner alegea câte o masă, lua loc alături de pacienți și intervenind în discuție se interesa de semnificațiile măștilor celor prezenți, punându-le întrebări discrete și aparent nevinovate în atari circumstanțe (o seară obișnuită de carnaval). Fără doar și poate, acelor întrebări banale li s-ar putea atribui și un oarecare interes profesional, iar concluziile, dacă vor exista, se vor regăsi ulterior în jurnalul medical sau în diagnoza pacientului. Desertul îl luă în compania unei măști de domino în spatele căreia se ascundea nimeni alta decât contesa poloneză. Discuția se purtă în franceză.

În mod excepțional, în acea seară specială, fiecare pacient primi, după preferințe, un pahar de bere, de vin sau de lichior dulce. Cina decurse într-o atmosferă sărbătorească, veselă și fără incidente neobișnuite. Numai un ochi vigilent și foarte competent, care să urmărească atent gesturile repetitive (mecanice ori smucite) sau ticurile comesenilor, ar fi putut bănui că în spatele acelor măști de carnaval, afișând când unele manifestări afectate și infatuante, necontrolate îndeajuns, când bizare, se ascundeau clienții unui institut de boli mintale. În orice caz, în afara acelor mici detalii ce puteau fi trecute lesne cu vederea (sau puse pe seama petrecerii), atmosfera generală era una plăcută, destinsă. Sub pretextul măștii de Carnaval, încordările și incompatibilitățile sociale se estompaseră (Kaiserul stătea la masă cu poporul de

rând), iar complexele personale sau maniile treceau drept lucruri absolut normale.

Lui Eminescu care, în privința tutunului, era un adevărat turc, i se permise, după masă, să fumeze. Doctorul Obersteiner deghizat în Heinrich Heine îi oferì una din celebrele lui țigări de foi olandeze. Trecură amândoi în cabinet ca să fumeze nestingheriți. Era ultima seară pe care Eminescu o petrecea acolo, de aceea poetul nostru profită de ocazie ca să-i mulțumească doctorului Obersteiner pentru grija acordată și, ca semn de gratitudine, îi dăruì un exemplar din volumul său de poezii. Adaugase și o frumoasă dedicație (cu litere gotice): *Dem hochgeehrten Herrn Dr. Obersteiner zur gütigen Erinnerung an M. Eminescu*. Cu țigările de foi între degete, cei doi se înclinară ceremonios unul în fața celuilalt, schimbând amabilități potrivite unei astfel de împrejurări. Apoi, se așezară fiecare în câte un fotoliu cu spătarul înalt. Ca să arate cât de mult îl prețuiește pe Heine (cu care stătea de vorbă), Eminescu recită câteva poezii din opera poetului german. Avea o voce plăcută, melodioasă, iar germana lui, când recita, era impecabilă. În continuarea acestui preludiu poetic, vorbiră evident despre poezie, despre Heine și despre *Buch der Lieder*.

Cu toate că aprecia just melodicitatea și simplitatea versurilor lui Heine, Eminescu recunoscuse, cu tot respectul față de interlocutor!, că îl preferă totuși pe Schiller. Pe lângă Schiller, ceilalți trei: Heine, Novalis sau Lenau nu erau decât niște muzicanți de bâlci, geniali, dar totuși muzicanți. Poezia lui Schiller, se lansă Eminescu, este ca un templu măreț, are măreția gravă a anticilor și forța copleșitoare a modernilor, amândouă la un loc. În comparație (cu acest templu măreț), poezia celorlalți nu-i decât o... o flașnetă jeluitoare și sentimentală! Doctorul Obersteiner (Heinrich Heine) nu-l contrazise. Lui personal, chiar dacă se deghizase în Heinrich Heine, poezia, în afara celei clasice, latine (bineînțelese), nu-i spunea mare lucru. Dintre toate artele (de care se face atâta caz și, uneori, fără motiv), doctorul Obersteiner prefera

muzica. Muzica le este superioară celorlalte arte, fără îndoială. Efectul produs de sunetele muzicale asupra psihicului omenesc în comparație cu cel produs de cuvinte este, domnule Eminescu, cu mult mai puternic și, în modul intim – medical – aș putea spune, chiar benefic și tămăduitor. Adresându-se direct urechii și inimii omenеști, așa cum o face numai Dumnezeu, muzica are darul de a liniști simțurile și, înfășându-ne sufletul în sonoritățile ei sublime, ne împacă cumva cu natura atotcuprinzătoare. S-a constatat că muzica religioasă reprezintă nu doar un punct de sprijin sau o călăuză pentru sufletele fragile, ci și un bun remediu în atenuarea unor suferințe psihice acute. S-a observat că bolnavii care ascultă muzică sunt mult mai receptivi la tratament decât cei care o resping pe motiv că e prea... zgomotoasă sau pătimășă. De nu mi s-ar părea o inițiativă prea îndrăzneată care, pe deasupra, ar încărca și nota de plată pentru pacienți, aș instala aici în salon o mică orchestră, o orchestră de cameră. Desigur, ar fi dificil de ales bucățile muzicale potrivite (care să placă tuturor), dar nu imposibil...

Și mie îmi place muzica, intervine Eminescu. Schopenhauer a demonstrat că, dintre toate artele, muzica e cea mai metafizică, dacă pot să spun așa. Acea năzuință omenească, fără obiect (*Verlangen*) pe care reușește s-o redea muzica într-o manieră foarte precisă, aproape matematică și câtuși de puțin cerebrală este de natură metafizică, fără îndoială. Dar, desfătându-ne simțurile cu armonii divine, tulburătoare, muzica ne umple, deopotrivă, de plăcere și suferință, adică, tocmai de opusul uitării de sine (care ar trebui să fie scopul existenței omenеști, nu?), va să zică, ne trezește pasiunea de viață. Cât de măgulită se simte atunci în noi voința de a trăi, amuzându-se în taină de bietul nostru suflet care, vrăjit, vibrează (ca o coardă bine întinsă) la cea mai mică atingere – îmi pot închipui! Eminescu zâmbi îndepărtat, cu țigara în gură și, lăsându-se pe spătarul fotoliului, picior peste picior, alunecă cu privirile spre vârfurile pantofilor de lac, confecționați ca

să țină nu mai mult de-o seară de Carnaval. Dacă i-ar da jos (oricum îl strângeau) și i-ar pune pe focul din cămin, cu siguranță ar arde ușor, ca o bucată de carton.

După un scurt moment de tăcere, în care cei doi fumători savurară aroma țigării de foi, doctorul, amintindu-și că-l observase pe Eminescu în ultimele zile zăbovind în bibliotecă, citind gazetele, îl întrebă, schimbând subiectul, cum i se par ultimele știri din jurnale. Neschimbate, fu răspunsul prompt al poetului. Nimic nou. Eminescu se aplecă ușor înainte ca să scuture scrumul țigării în focul potolit din cămin, apoi, satisfăcut parcă de întorsătura discuției, își ridică ochii spre doctor, privindu-l direct, fără timiditate. Pan-germanismul militarist e în creștere, iar antisemitismul la ordinea zilei. Cât privește politica de asimilare a Austriei îmi pare că dă unele semne de oboseală. E oarecum începutul sfârșitului. Ce sfârșit, domnule Eminescu? Nici când Austria n-a fost mai puternică! Eminescu dă din cap, încruntând sprâncenele. Tocmai în această putere stă și pândește germenul slăbiciunii ei! Ficțiunea diplomatică care e Austria va fi demascată chiar dinlăuntru, iar funcționarea acestei erori politice numită dualism mă face să cred că mecanismul a început deja să scârțâie. Atunci, pe neașteptate, ca și cum un resort lăuntric, nevăzut, ar fi fost acționat printr-o singură mișcare (printr-o apăsare de buton), poetul se aprinse și, fără să țină cont de împrejurările de natură formală în care se găsea, se lansă în comentarii politice competente, dar, i se păru doctorului, cam vehemente, mai ales, într-o situație în care respectarea protocolului unei despărțiri amiabile ar fi fost de preferat oricărui schimb prea sincer de opinii politice, divergente. Pe măsură ce argumenta și dezbătea (despre românii din Bucovina, din Transilvania, cât sunt ei de vechi acolo etc.), vocea lui Eminescu se intensifica, iar ideile, exprimate într-un ritm precipitat, alert, deveniră tot mai tăioase și intolerante (în raport cu caracterul formal al conversației). Doctorul (nebănuind cât de sensibil era Eminescu la problematica politică) regreta deja faptul că

adusesse în discuție tocmai un asemenea subiect și, dând impresia că-l urmărește atent, nu făcea decât să caute un prilej potrivit ca să intervină și să-i oprească logoreea poate justificată din punct de vedere patriotic, dar inadecvată în acea situație. Eminescu însuși, odată ce se pornise să vorbească, nu-și mai permitea răgazul să aprecieze în ce măsură spusele sale sunt sau nu conforme naturii unei conversații ce trebuia să rămână până la capăt politicoasă și respectuoasă față de conveniențe. Observând înverșunarea pe care Eminescu o pune în argumentație, doctorul înțelese că, dacă are să-l lase să continue în acel ritm, bolnavul își va pierde în cele din urmă cumpătul și concentrarea. Se temea că pacientul său va sfârși printr-o nouă criză, ceea ce n-ar fi fost de dorit, mai ales că tocmai a doua zi Eminescu urma să părăsească sanatoriul, aproape vindecat. Atunci doctorul se aplecă spre cămin și, cu un gest scurt, zvârli mukul țigării în foc, apoi, îndreptându-și spina, tuși în mod semnificativ, ațintind asupra lui Eminescu o privire autoritară. Adică, ca de atâtea ori în astfel de situații, nu făcu decât să se impună și să restabilească echilibrul raportului de subordonare dintre pacient și medic, echilibru ce fusese oarecum afectat de aparența de familiaritate a serii de carnaval. Își întrerupse pacientul cu o voce caldă, dar fermă, schimbând tonul convorbirii (ce avusese până atunci un caracter colocvial, monden) cu unul nou, sigur pe sine, obișnuit să i se dea ascultare. Herr Eminescu! Să lăsăm politica și să ne întoarcem la oile noastre, cum spun francezii. Ce oi??? *Revenons à nos moutons!* Să revenim la subiectul nostru! E o figură de stil. Ascultător, pacientul tăcu.

Așadar, e ultima seară pentru dumneata la Ober-Döbling, îi aminti doctorul. Îl întrebă cum i s-a părut șederea acolo. Eminescu, deși iritat de schimbarea bruscă a subiectului conversației, răspunse totuși politicos că, în privința condițiilor și a ambianței, totul a fost bine. Făcu eforturi să se stăpânească, domolindu-și bătaile precipitate ale inimii. În fond, nici el nu-și dorea tocmai acum, în ajun de plecare, o nouă criză. Ca să nu-l mai rețină acolo

peste termenul prevăzut, nu de alta! Nu va pierde totuși ocazia, mai ales că era ultima seară petrecută la institut, să nu-i spună doctorului întreg adevărul și sărind peste amabilitățile de ordin formal (mulțumiri, recunoștință etc.), să facă observațiile cuvenite. În legătură cu tratamentul (nesatisfăcător). Ce tratament? Masaj electric? Băi? Bromuri? Țsta e tratament? Mâncare? (cam puțină). Cu parcul (prea ordonat pentru gusturile lui de băiat crescut lângă pădure). Cu repartizarea bolnavilor în camere (e de preferat ca pe viitor să se evite instalarea unui om sănătos alături de un nebun).

Doctorul îi mulțumi pentru sinceritate, asigurându-l că va reține toate criticile pacientului (rostitute cu ton de emfază, afectat) și că în viitor va lua măsurile necesare. Va profita totuși de ocazie, de această sărbătorească seară și, pe un ton degajat, amical – dacă pot să mă exprim așa – îi va face pacientului său câteva recomandări pentru viitor. Cine știe dacă mâine va mai avea ocazia, ca acum, între patru ochi. Se poate? Vă rog! Așadar, legat de dietă*. Ah, dieta! Deci, herr Eminescu, fără băuturi alcoolice, de niciun fel. Nici vin? Măcar la masă! Cu măsură totuși! Și repaos! Cât mai multă odihnă! Să se evite excesele de orice natură. Oricât ar fi ele de tentante (excesele). Femeile? Socrul meu crede că de la asta vi se trage. Ce? Boala. I-a scris și domnului Maiorescu un bilet în acest sens. Cum?

* Ca tratament principal, și e important acest fapt, Obersteiner i-a recomandat lui Eminescu reținerea de la excese, de orice fel, inclusiv intelectuale, tratamentul cu sedative ori fizioterapeutic fiind secundar. Dacă ar fi bănuț o paralizie generală, Obersteiner ar fi fost obligat, așa cum s-a făcut în cazul lui Nietzsche de către Binswanger, să-l declare incurabil. De altfel, așa s-a procedat și cu Hölderlin, ieșit din clinica de la Tübingen diagnosticat incurabil de medici. Obersteiner n-avea de ce să ascundă diagnosticul înaintea lui Maiorescu și, dacă nu a făcut-o, înseamnă că nu s-a oprit la diagnosticul de sifilis cerebral paraltic la poet. Sursa: Ovidiu

În ceea ce-l privește, el personal, Obersteiner, nu credea în boala luetică, de aceea a și dispus, imediat ce pacientul a intrat în grija sa, întreruperea tratamentului cu mercur. S-a văzut ulterior că întreruperea acestuia a dat unele roade. Pe de altă parte, nu se poate nega totuși existența unei anumite afecțiuni nervoase, de natură maniacială, care, crede doctorul, ar putea avea undeva și o cauză organică, somatică. Dar e greu de dovedit și de stabilit acest lucru. Privirea vie, sfredelitoare a doctorului, cuprinse fotoliul în care stătea Eminescu, dând pacientului impresia că, fără să fie atins, era, astfel, expus unui minuțios examen medical. Din păcate, cercetările în anatomia creierului se găsesc abia la început. Eu însumi sunt foarte interesat de anatomie și cred că unele tulburări psihice pot fi explicate și prin cauze anatomice. Am un laborator, știți domnule Eminescu? – dotat cu tot ce e necesar în vederea disecțiilor pe creier și a studierii microscopice a țesuturilor afectate. Totuși, în ciuda evoluției științei, nu putem spune că știm astăzi mare lucru despre creier. Doctorul zâmbi vag, mângâindu-și, într-un gest reflex, barba ce fusese rasă în scopul deghizamentului de carnaval. Dar sunt convins, domnule Eminescu, că, nu peste mult timp, vom ajunge la o metodă pozitivă, cum există și în alte domenii ale medicinei, care ne va permite să aflăm mai multe despre fibrele nervoase din creier și despre cele corespunzătoare din măduva spinării sau despre structura și repartizarea celulelor în scoarța cerebrală. Eu cred că bolile psihice, paralizii, în special, sunt, de fapt, și boli ale creierului. Nu e departe timpul când se va putea dovedi științific acest lucru. În laboratorul meu am inițiat câteva cercetări experimentale în această direcție. Acum, de pildă, fiindcă am reușit să obțin de la morgă câteva mostre de lobi ai creierului dezvoltate *per excessum* mă preocupă în ce măsură se pot stabili legături, conexiuni, între unele paralizii și deteriorarea anumitor zone ale lobilor. În cele mai multe din cazurile analizate de mine până acum, am observat că tulburările psihice se datorau existenței unor tumori pe creier,

pe care, însă, numai autopsia le-a putut aduce la lumină. Problema e dacă n-am putea descoperi aceste tumori mai devreme și, desigur, interveni.

Eminescu dă impresia că îl ascultă cu mare atenție. E interesat de ce spune doctorul. Vechea lui patimă pentru cunoaștere i se readeșteaptă, făcând să vibreze corzi sufletești crezute definitiv moarte. Își amintește de pasiunea ce-l încercase în studenție pentru științele pozitive, de lecțiile de anatomie ale lui Hyrtl și de cursul de fiziologie al lui Brücke. De încăperea răcoroasă de la subsolul Spitalului General, unde studenții asistau, vădit tulburați, la vivisecțiuni.

Corpul omenesc, domnule Eminescu, prezintă un sistem în echilibru destul de fragil. Păstrarea acestui echilibru e definitorie pentru sănătate. Medicina intervine în restabilirea echilibrului afectat prin diferite forme și metode, dar mai sunt încă porțiuni din corpul omenesc inefficient explorate fiindcă sunt, cum să spun, invizibile ochiului liber și, implicit, inaccesibile intervenției la scară comună. Mă refer, evident, la universul celular. Acolo, cred eu, se joacă adevărata carte a echilibrului. Iată, herr Eminescu, un cuvânt esențial și în medicină-i *echilibrul*. Echilibrul e necesar și în artă, nu-i așa? Da, intervine poetul, s-a zis că proporția de forme e frumoasă, dar eu cred că adevărata proporție e cea de mișcare. Exact! Formidabil, domnule Eminescu. N-aș fi putut s-o formulez mai bine! Proporție de mișcare și echilibru. Ca în muzică! În muzică, echilibrul compozițional și proporția de mișcare e totul. Să luăm, de pildă, Simfonia a VII-a de Beethoven! Cunoașteți simfonia a șaptea, herr Eminescu? Vag, rosti Eminescu tulburat de discuție. Ei bine, ascultând-o îți dai seama că, deși alcătuirea muzicală propriu-zisă (proporții și ritm) este perfectă, totuși, fără respectarea acelui echilibru riguros în ansamblul orchestral, întreaga compoziție ar avea mult de suferit. Fagotul! Fagotul care are un registru grav, să cânte *fortissimo* într-un loc nepotrivit, ce dezastru și oroare! Ori un contrabas care să intre

piano într-o poziție *forte*! Fiecare instrumentist, domnule Eminescu, dispune de mici însemnări deasupra notelor care reprezintă semnele dinamice ale expresiei, indicându-i nu ce, ci *cum* ar trebui să interpreteze respectiva frază muzicală. Instrumentiștii trebuie să înțeleagă fiecare și să respecte aceste indicații pentru a putea reda cât mai fidel muzica originală. În corpul nostru, domnule Eminescu, singurul care cunoaște partitura completă – ca să zic așa – este creierul, dar și el are nevoie de anumite semne corespunzătoare (ca acele însemnări ale compozitorilor) pentru a ști cum să coordoneze unele funcțiuni sau să acționeze în consecință, potrivit situației. Dacă ar fi să mă refer, de pildă, la aparatul muscular de care m-am ocupat datorită interesului meu pentru sistemul nervos și pentru funcționarea creierului, vă pot spune că, la fel ca în muzică, există anumite corespondențe și semne care ajută creierul nostru să știe, în raport cu împrejurarea, ce mușchi specifici trebuie să acționeze și când. Astfel, funcționarea și punerea în mișcare a musculaturii este *interpretată* în sens oarecum muzical de către creier, deplasarea în spațiu și menținerea echilibrului reprezentând o acțiune concertată a simțurilor și a organelor aferente. Să nu uităm că menținerea *echilibrului în mișcare* – cum bine ai spus dumneata – este și o funcție importantă a sistemului nervos central.

Eminescu asculta atent, încercând să înțeleagă. Efortul de gândire, chiar dacă îl obosea, îi făcea bine, amintindu-i într-un mod dureros și emoționant de mai vechiul său interes pentru științe și cunoaștere. Își ținea capul ușor rezemat de speteaza tare a fotoliului în timp ce privirile îi alunecau undeva deasupra interlocutorului său, spre un tablou de pe perete, reprezentând o natură moartă. Interesant e dezechilibrul, interesantă nedreptatea, credea Macchiavelli. Din starea de echilibru (a egal cu a), care e o stare de liniște și inerție, nu iese nimic. Geniul e dezechilibru, e nebunie. *Rerum concordia discors*. Echilibrul nu e bun decât pentru proști, ca să se creadă mai deștepți decât sunt. Doctorul păru să mediteze profund, dar nu făcu decât să reia cu uimire cele

două cuvinte rostite de poetul român. Dezechilibru și geniu!? Hmmm. Atunci Eminescu își coborî privirea spre doctor și, cu glasul emoționat, aproape rugător, i se adresa într-o manieră complet lipsită de orice echivoc. Credeți, domnule doctor, că și creierul meu e afectat? Vă rog să-mi spuneți adevărul! Una e să ai gome sifilitice pe creier și alta e să fii un geniu al cărui creier s-a dezvoltat în mod anormal. Încă nu mă pot pronunța, domnule Eminescu. Din păcate, afecțiunile anatomice ale creierului le putem constata abia la autopsie și disecție, așadar, numai după moartea pacientului. Doctorul Obersteiner tăcu, întorcându-și privirile. În chip firesc, ideea conținută în ultima frază, rostită de doctor pe un ton neutru, de om de știință, îi făcu pe amândoi să se gândească automat la același lucru (autopsia creierului lui Eminescu), dar, evident, din perspective complet diferite. Obersteiner ca doctor anatomist, curios, dornic de explicații, iar Eminescu, cu un zâmbet încremenit, nepăsător.

Înțeleg. Eu am o particulară slăbiciune pentru fiziologie, domnule doctor. Îmi amintesc cu deosebit interes lecțiunile de anatomie ale profesorului Hyrtl și cele fiziologice ale lui Brücke. Ah, făcu doctorul. Și eu am fost student al lui Brücke. Nemaipomenit! I-am audiat cursul prin 1867, dacă nu mă înșel. Eu, explică Eminescu, eram student la Filosofie, dar, ca să înțeleg mai bine ce este viața (răspunsurile filosofilor nu m-au mulțumit), m-am dus în mod expres la cursurile de anatomie ale profesorului Hyrtl și cele de fiziologie ale lui Brücke. Și, ai înțeles domnule Eminescu? Ce? Ce este viața? Încă nu, dar împreună cu un amic ardelean, i-am uitat numele, am purtat o dezbatere privitoare la artere și la găurile prin care arterele pătrund în craniu. Amicul acela al meu spunea că nu artera pătrunde pe unde e gaura, ci gaura s-a format pe unde în mod firesc avea să pătrundă artera în creier. Eu l-am contrazis, afirmând că artera a existat și mai înainte de a se fi încheșat oasele și că gaura a persistat tocmai fiindcă, trecând artera pe acolo, osul n-a mai putut să se închege. Asta am înțeles eu! Că viața e germenul morții și moartea-i germenul vieții. Într-o zi,

cum spuneți și dumneavoastră, domnule doctor, vom afla cum funcționează creierul. După moarte, orice creier (de împărat, de sărman, de german sau de maimuță) poate fi scos din găoacea lui, ținut în mână, studiat, secționat. Poate fi păstrat în borcane cu substanțe chimice. Cu organul inimii, la fel. Toate astea sunt materie și pozitivism! Dar despre suflet, care nu-i decât puțin neant și strălucire, adică nimic pozitiv și explicit, ce vom afla vreodată? Îi vom cunoaște cu adevărat sediul? Dumneavoastră, doctorii, îl veți putea apuca cu mâinile, diseca și macera în soluții de laborator, studiindu-l cu ajutorul unor metode pozitive?

Sufletul?, reluă doctorul gânditor. Puțin neant și strălucire!? Frumos! S-a crezut că ar fi un fel de anexă a creierului, dar, în ciuda tuturor disecțiilor și a metodelor de analiză microscopică, nimeni nu l-a putut încă localiza. Cel puțin, nu în creier! Eu unul, domnule Eminescu, nici nu cred că sufletul are o existență fizică, el existând doar ca un concept. Un concept metafizic. Compus din puțin neant și strălucire, cum poetic ai spus dumneata. Cine știe, însă, n-ar fi exclus ca, în viitor, știința să-l descopere pitit în vreo celulă infinitezimală. Da, calculul infinitezimal și integral. Aplicat la toate. Ecuatiunea universală. Julius Robert Mayer din Heilbronn. *Bemerkungen über die Kraefte der unbelebten Natur*. Stabilirea echivalenței dintre lucrul mecanic și căldură. J. Tyndall. *Head a mode of motion* (1863). E o carte interesantă! Citiți-o, domnule Heine! Cândva și eu am citit mult. Aici poetul se opri și își stinse țigara. Aruncă mukul în focul din cămin. Nu mai avea nimic de spus. Deodată se simțea foarte obosit, abătut și străin.

Îndepărtă cele câteva fire de scrum alb de pe pantaloni. Se ridică din fotoliu și, încă o dată, în semn de prețuire, strânse mâna doctorului. E posibil ca mâine, când va sosi trăsura cu Chibici, să nu mai aibă timp s-o facă fiindcă, în mod obișnuit, după vizita scurtă de dimineață, doctorul Obersteiner pleca în oraș și nu se întorcea mai devreme de ora trei după-masă. A fost o discuție interesantă, foarte interesantă, domnule doctor!

21, Acestea fiind spuse,

cei doi, Eminescu și Obersteiner, alias Heinrich Heine, reveniră în sufragerie, unde atmosfera se încinsese. Mesele fuseseră date la o parte și, în mijlocul rămas liber, masca deghezată în infirmieră dansa cu coasa, lasciv și senzual, un dans provocator, dansul morții. Se cuvine să adăugăm totuși că așa-zisul *dans al morții* nu era decât un joc, nici serios, nici grotesc, un joc pe care-l joacă numai copiii sau nebunii, un joc fără nicio regulă prestabilită, poate doar cu o necesară și spontană dispoziție spre joacă, spre imitație și maimuțareală. Participanții la joc se apropiau de coasa morții, gata să fie răpuși, după care, cu gesturi sprintene, încercau să-i scape, râzând vesel. Cel ce era totuși *atins* de coasa învelită în hârtie colorată de care atârnav panglici și clopoței sunători merita să îndure toate chinurile iadului, mai precis, o altă soră medicală, cu aer de călugăriță, să-l împungă cu o seringă uriașă (o sticlă la gura căreia fusese prinsă o andrea lungă) și să-i facă vânt în căldarea focului veșnic. În tot acest timp, o mască de domino (contesa poloneză) improviza la pianul din încăpere o muzică adecvată momentului, săltăreață și extrem de veselă. Dar, ca un *memento* solemn și oarecum nepotrivit veseliei generale, printre tonurile zglobii, se făceau auzite, întâmplător, unele note mai grave și triste (Chopin), conferind jocului deșucheat din mijlocul salonului un caracter presant, oarecum tulburător. Scenariul suferința unele mici modificări, mai ales atunci când, în hazul general, se iscau bătălii instantanee între coasa morții și celelalte măști care încercau să-l

salveze pe *nefericit* de la prigoana focului expiator. Atunci, se producea învâlmășeală, măștile cădeau râzând unele peste altele, entuziasmându-se de atingeri și proximități care, în circumstanțe normale, adică în raport cu caracterul formal și, oarecum, rigid al vieții din sanatoriu, contravin normelor buneii cuviințe. Dar cum spiritul sărbătorii de Carnaval face ca inhibițiile și spaimel de orice natură să fie uitate sau cel puțin trecute cu vederea, decătușările sufletești nu numai că în acea seară specială erau permise, ci, în scop medical, chiar necesare și de dorit.

Oprindu-se în pragul sufrageriei, Heinrich Heine cuprinse totul dintr-o privire, observând și analizând întreaga scenă. Nu va interveni, nu în acea seară, când va lăsa lucrurile să se desfășoare în ritmul lor carnavalesc, liber, fără constrângeri. Va interveni numai dacă lucrurile vor degenera în chip nepermis, punând în pericol sănătatea sau siguranța bolnavilor. Undeva într-un colț, sprijinindu-și brațul de șemineu, împăratul Chinei discuta ceva scăzut cu agentul secret Bramble/Weisenberg. Despre Eminescu (evident), nu despre insomniile sultanului. Din informații sigure, Filipescu avea știrea că Leidesdorf i-ar fi scris un bilet lui Popasu în care, abordând problema diagnozei, doctorul ar fi precizat drept cauză a îmbolnăvirii poetului național o boală luetică. Scrisoarea (nesemnată)*, confirmând și diagnosticul lui Maiorescu, fusese păstrată cu grijă deoarece servea drept o dovadă concludentă și justificativă în favoarea tratamentului împotriva sifilisului, început încă de la București, la institutul dr. Șuțu. Filipescu, cu mâinile înfundate în buzunarele raglanului său, cu pălăria turtită, ușor dată pe ceafă, îl chestiona pe Leidesdorf în această privință, cerându-i unele lămuriri.

* Cu siguranță că Leidesdorf i-a scris lui Popasu o scrisoare semnată și utilizând termeni profesionali, dar că acea scrisoare n-a convenit lui Maiorescu, fiindcă nu i-a confirmat diagnosticul de sifilis, astfel, în locul acelei scrisori dispărute astăzi, a apărut acest bilet inabil confecționat. Plastografie eșuată? Sursa: Theodor

Eminescu, mai amorezat ca oricând, o căuta din ochi pe domnișoara Elise. Gândul că pleca a doua zi și că n-avea s-o mai vadă niciodată îi amplificase subit și amețitor dragostea, brațele goale, decolteul și toate celelalte dichisuri femeiești contribuiseră în egală măsură la accentuarea stării sale de îndrăgostit (deznădăjduit). În lunga și greaua perioadă a bolii, caracterizată printr-o abținere deloc veselă, poetul acumulase energii pe care era din nou dornic să le cheltuiască în sensul cunoscut. Interesul erotic pe care i-l trezise domnișoara Elise îl consola oarecum de pierderea celorlalte interese, a celor de o natură mai înaltă, spirituală (poezia, filosofia, matematica, fiziologia și anatomia). Cheltuind mult peste puterile lui financiare (împrumutând bani de la Filipescu), își alesese costumul de Carnaval numai cu scopul de a face o bună impresie (ca să nu apară în veșnica-i ținută ponosită) și de a o cuceri pe domnișoara Elise. Nu era el un petrecăreț și nici un amator de astfel de manifestări zgomotoase și vesele, dar nu degeaba se spune că dragostea e oarbă și că cel atins de săgeata lui Cupidon își pierde capul, nemaștiind ce se cuvine și ce nu, ce i se potrivește și ce nu-i de nasul său. Poetul parcurse din priviri întreaga privescătoare ce continua să se desfășoare cu tot mai multă voioșie în sufragerie, dar nici unul dintre chipurile mascate, care ajunseseră deja să-i fie familiare, nu-l ascundea pe cel al drăgălașei infirmiere. Făcu stânga-mprejur și ieși din sufragerie. Ușile încăperii fuseseră date la perete, permițându-se accesul direct înspre coridorul ce făcea legătura cu pavilionul bolnavilor. Pe acest hol larg de trecere, în spațiul dintre ferestre, se aflau câteva canapele, pe care se izolaseră în mici grupuri unii dintre bolnavi. Dumnezeu știe despre ce discutau între ei kaiserul cu un ofițer ungar cu mustăți false (despre Transilvania, nu?). Sau fiica unei baroneze cu alteța sa regală, prințul H., în brațele căruia durdulia față se cocoșase fără să-i pese prea mult de conveniențe. Amor, ce altceva?

Dornic s-o găsească pe Elise, Eminescu se îndreptă înspre camera (gineceul) infirmierelor, situată chiar la capătul holului.

Trebuia să-și ia rămas bun de la ea, deoarece mâine, la sosirea lui Chibici, nu se știe dacă va mai avea ocazia (acesta era pretextul politicos, dar adevărul adevărat a fost deja dezvăluit mai sus). Cum înainta bășos, în hainele lui de gală, cu botine de lac și mănuși galbene, legat la cap cu turbanul verde de turc, i se păru că pereții coridorului se dau cumva la o parte, făcând loc unei imense săli de bal mascat. Pătrunse în sala luminată a unui teatru pe care-l recunoscuse ușor. Ambianța sărbătorească și veselă îl cuprinse imediat, îmbrățișându-l cald din toate părțile. Câteva perechi înlănțuite dansau pe ring, în timp ce alți petrecăreți, cu toții mascați, ocupau șirul de scaune așezate lângă perete. Atmosfera era electrizantă și încinsă. În dosul măștilor de carton moale sau de mătase, acoperind fie toată fața, fie numai porțiunea din jurul ochilor, privirile tuturor sclipeau în mod halucinant și îmbătător. Buzele roșii ale femeilor fremătau, schișând stări sufletești de-o uluitoare gamă de expresii, de la cele mai subtile și delicioase zâmbete, cu șirul de dinți abia întrezăriți, până la cele mai îndrăznețe și voluptuoase râsete, expunând la vedere întreg palatul aburind al gurii. Bărbații își răsuceau mustățile, satisfăcuți de ceea ce vedeau (decolteuri, umeri goi, gesturi îmbietoare, râsete etc.), făceau aprecieri în ordini de mărimi elocvente și reîncepeau învi-orăși asaltul amoros. Orchestra de pe scenă cânta un vals foarte vesel, antrenant. De la barul de lângă garderobă, oricine putea să se trateze cu șampanie sau cu băuturi spirtoase, ingrediente absolut obligatorii și necesare pentru menținerea bunei dispoziții.

Primul care-i ieși în cale lui Eminescu, prinzându-l de braț, fu Bătrânul domn cu joben, deghizat în Bătrânul domn cu joben (sau în Caragiale). Fluiera o melodie la modă în care era vorba de sentimentele unei fete înșelate care se confesa, în ordine: lunii, stelelor și ... bastonului uitat de donjuan în cămăruța ei. Bastonul, având o măciulie de sidef, dobânda în cântec unele virtuți magice și, atacându-l pe trădător, dădea o oarecare satisfacție fetei, răzbunându-o în chip fericit, dar deloc romantic.

Întâlnirea cu bătrânul domn cu joben nu-l bucură pe poet, cu atât mai mult cu cât în acea clipă, fiind în căutarea celei de care se înamorasese, nu prea avea chef de algebră, calcul diferențial sau de filosofie politică. Poetului i se păru că Bătrânul domn cu joben încerca să-l determine prin vorbe lingușitoare și viclene să renunțe s-o mai caute pe domnișoara Elise și să-l abată din drum, sugerându-i să părăsească acel loc al pierzaniei. Vorbele Bătrânului domn cu joben îi picurau în ureche venin, dar, pe măsură ce acesta îi vorbea de *blonda Liză* sau de vechea măsură a unei *vedre*, de *universul cristaliză* și de *hexacontetraedre*, îndemnându-l s-o dea uitării (pe Liza-Eliză), inima poetului se aprindea mai tare, înnebunit că cea mult căutată și adorată nu-i ieșea în cale. Eminescu făcu un tur al balului, cercetând chipurile mascate ale petrecăreților, iscodind și cele mai ascunse unghere, interpellând două-trei măști care i se părură că seamănă celei căutate, dar totul fără nici un rezultat. Domnișoara Elise nu era acolo.

Însoțit de Bătrânul domn cu joben și urmărit de vorbele lui ticăloase, părăsi încăperea de bal și trecu în una alăturată, apoi mai departe, din încăpere în încăpere, deschizând și închizând uși. Peste tot nu dădea decât de cupluri înlănțuite, îmbătate de amor și dorință. Într-una din încăperi, ce părea să fie una privată (aparținând personalului medical), Eminescu dădu peste bătrânul doctor Leidesdorf care, în chip de Împărat al Chinei, se străduia din răspuțeri să seducă o tânără infirmieră pe care, din cauza luminii difuze, dar și a grabei cu care fata părăsi locul, abia dacă o observase în treacăt. Pe Elise nu o întâlni, însă, nicăieri. Din cauza aceasta, Eminescu era fericit și nefericit, deopotrivă: fericit fiindcă n-ar fi vrut s-o găsească în brațele altuia, expunându-și nuri în vreun ungher ascuns, nefericit ca un erou romantic, fiindcă o pierduse din nou în zarea albastră, necuprinsă. Văzând că astfel n-o scoate la capăt cu Eminescu, Bătrânul domn cu joben îi făcu mărturisiri grave și *secrete*, susținând că Elise era trimisă cu o misiune specială pe lângă poet, că avea sarcina să-l supravegheze

și că nu era cine părea a fi. Și ea?, zâmbi poetul. Atunci, cu atât mai mult trebuia s-o întâlnească și să se lămurească ce și cum. Netulburat, Eminescu își continuă periplul, trecând mai departe, din încăpere în încăpere.

Când, la un moment dat, deschise ușa unei ultime camere dădu peste Filipescu. Observându-l pe Filipescu, bătrânul domn cu joben ezită, rămânând afară. Un zâmbet enigmatic îi apărui pe buze, dispărând de îndată. În urma zâmbetului, rămase o grimasă de dispreț. Apoi, ridicând din umeri, se întoarse pe călcăie și o luă țopăind de-a lungul coridorului. Fluiera aceeași melodie cu naiva fată ce dădea crezare puterilor magice ale unui baston cu măciulie de sîdef.

Filipescu îi făcu semn lui Eminescu să intre. Abia după ce intră, poetul observă că informatorul nu era singur. Alături de el, la masa din mijlocul încăperii, se găseau alți doi indivizi. Eminescu îi recunoscuse ca fiind cei doi sârbi cu care împărțiseră de dimineață aceeași trăsură pentru drumul în Prater. Ce avea de discutat Filipescu cu cei doi sârbi, Eminescu nu era defel lămurit. De fapt, după cum îi recomandă Filipescu, numai unul dintre ei era sârb, celălalt fiind croat. Poetul nu făcu nici un efort să le rețină numele, nu atât din cauza pronunției dificile, cât, mai ales, din sentimentul că nu-i va revedea niciodată, în viitor. Chipurile celor doi aveau un ceva amenințător, făcându-l pe Eminescu să ezite dacă să le întindă sau nu mâna. Toată situația în sine comporta un anume caracter tulburător, intrigant. Formula curentă de care ne-am putea servi în atare circumstanță ar fi cea de *conjurație* – felul cum stăteau toți trei în jurul mesei, lustra din tavan a cărei lumină cădea în mod egal pe chipurile lor, expresiile îndârjite ale feței – totul te ducea cu gândul la o întâlnire secretă, având ca scop o uneltire politică sau socială – rămânea de văzut. Filipescu, dând de înțeles că avea deplină încredere în colegul său de cameră și că nu avea nimic de ascuns în legătură cu prezența sa în acel loc, îl puse rapid la curent asupra acestui aspect. Da, cei doi se

aflau acolo într-o *misiune ultrasecretă* (accentuă ultimele cuvinte). În misiune? Evident, își spuse poetul plictisit. Începuse să-și piardă răbdarea (oriunde se îndrepta nu dădea decât de misiuni, poliție politică, agenți etc.).

Toată lumea știe, domnule Eminescu, că institutul lui Leidesdorf și Obersteiner (intim al ministrului de interne Haymerle) e și un loc numai bun de pus la loc sigur (la supraveghere) agitatorii politici din toate colțurile Împărăției. Cine îndrăznește să se ridice împotriva Împăratului și a ordinii lui politice, la balamuc cu el! Așa deci, la balamuc... Eu, domnule Filipescu, începu Eminescu, murmurând și un cuvânt de scuză pentru deranjament, am venit să-mi iau rămas bun de la dumneata! Măine pleci, nu-i așa? Da! Filipescu se ridică sprinten de la masă și făcu câțiva pași în direcția poetului. Îi făcu semn să iasă. Ceea ce avea să-i spună nu trebuia auzit și de alții (care oricum nu înțelegeau limba română, dar, mă rog – așa era agentul, maniac când venea vorba de secrete). Ieșiră pe hol, Eminescu înaintea, Filipescu în urma lui. Se opriră în picioare, unul în fața celuilalt: Eminescu în așteptare, Filipescu nehotărât (cu un cap mai mic decât poetul), neștiind cum să înceapă. După câteva secunde de tăcere, fostul arhivar dădu drumul frazei care-i stătea de ceva vreme pe buze: Domnule Eminescu, n-ai vrea să mă iei cu dumneata în Italia? În Italia? se minunează poetul. Dar nici prin gând nu-i trece să plece în Italia. Mai întâi, își dorea să iasă de aici, apoi o să-l convingă el pe Chibici să renunțe la ideea asta absurdă cu Italia. Fac orice, insistă Filipescu implorator, îți duc valiza, paltonul etc., și când spuse aceste lucruri își împreună mâinile ca pentru rugăciune. În ochi câteva lacrimi stăteau gata să cadă la nevoie. Eminescu era uluit. Nu-l mai văzuse niciodată pe Filipescu cu lacrimi în ochi. Sau o fi de la vinul servit la cină?! Sobrietatea cu care Filipescu se comportase până atunci, în ciuda maniei, decente totuși – cu dosarele și creioanele lui ascuțite – contrasta în chip frapant cu izbucnirea emoțională din acea clipă.

Nu i-ar putea reproșa nimic colegului său de cameră (doar obsesia cu notele informative, fantezia cu centenarul și toate celălalte). În fond, fiecare avem nebuniile noastre, nu? Eminescu își aminti de banii împrumutați în Prater pentru costumul ce-l purta în acea seară. Îl asigură că mâine când va veni Chibici să-l ia de acolo îi va restitui toți banii. Cu dobândă, firește. Filipescu dă din mână într-un gest care spunea că poate să uite de împrumut. Îl privi pe poet stăruitor, așteptând de la acesta o promisiune, promisiunea că mâine nu-l va lăsa acolo, singur, abandonat. Dar Eminescu nu putea să-i promită așa ceva, nu era în puterea lui să decidă un astfel de lucru. Domnul Filipescu trebuia să înțeleagă asta! Nici propria lui soartă nu și-o mai putea hotări singur. Deja o făceau alții în locul său.

E timpul să ne luăm rămas bun, domnule Filipescu. Poetul îi întinse mâna în semn de la revedere, dar și de îmbărbătare pentru celălalt. Câteva fracțiuni de secundă Filipescu îl lăsă cu mâna întinsă, apoi, cuprins de efuziune, îl trase la pieptul său și-l îmbrățișă. Văzând că îmbrățișarea se prelungea cam mult peste norma obișnuită în asemenea ocazii, Eminescu încercă să se desprindă. Dar Filipescu nu-i dădu drumul, ținându-l strâns, ca într-o menghină. Poetul mai făcu un efort să se desfacă din chingi, apoi, un altul. Reuși cu chiu cu vai să se rupă din brațele agentului și, odată eliberat și înspăimântat oarecum de privirea lui Filipescu, se răsuci pe călcăie, mărind iute pasul. Botinele de lac îl cam strângeau din cauza umflăturilor de la picioare, dar, cum nu avea timp să se oprească și să le descalțe, o luă în pas alert pe coridor. În câteva clipe, ajunsese în sufragerie. Filipescu fu imediat lângă el. Fără să-i pese de ceilalți, agentul căzu în genunchi și-l apucă strâns de pulpanele redingotei de recuzită. Poetul încercă să se smucească și să se elibereze. Ca să scape de Filipescu se avântă în mijlocul grupului de petrecăreți din sufragerie. Agentul făcu la fel, dar, neatent, se dezechilibra și căzu, moment în care *coasa morții* îl atinse, răpunându-l. Asupra lui Filipescu tăbărâră ceilalți

bolnavi, sora, ca să-i facă injecția fatală și restul, care încerca să-l ridice și să-l salveze din ghearele morții neîndurătoare. Un călugăr împărțea cruci în dreapta și stânga, psalmodiind un cântec bisericesc, murmurat. Nu se știe de unde, apărură ca din senin cei doi tovarăși cu care Filipescu se întreținuse adineaori în încăperea secretă, respectiv sârbul și croatul. Aceștia săriră în ajutorul tovarășului lor, producând o mare învălmășeală și o zgomotoasă agitație. Cu noii actori, apăruiți ca din senin, întreaga scenă se reînsufleși, căpătând parcă, nu știu de ce, noi accente și o neașteptată semnificație. Ca și cum ar fi existat un soi de complicitate secretă între ei, prezența celor trei bărbați (fără măști) – deși expresia de conspirativitate de pe chipul lor putea juca ea însăși rolul unei măști – transformă totul, conferind acelui simplu joc carnavalesc, impresia neliniștitoare de diversiune și de acțiune cu implicații nu tocmai curate. Acest lucru se vădea mai cu seamă în gesturile lor, pumnii ridicați în aer, privirile neînduplecate, dorința de front comun, insistența pe cuvântul *luptă*. Treptat, agitația lor îi cuprinse pe toți, deoarece fiecare, în felul său, ba individual, ba din punctul de vedere al clasei sociale din care făcea parte, avea de luptat împotriva a ceva sau a cuiva. Începură să se facă auzite în multe limbi tot soiul de îndemnuri la luptă (împotriva injecțiilor, a infirmierilor, a camerei de izolare, a societății etc.) și, treptat, tot mai distinct (sub influența conspiratorilor), amenințări politice la adresa Împărăției, a Împăratului, a tuturor asupritorilor și exploatatorilor. Agitatorii profetizau o lume fără clase sociale și fără inegalități. Îi îndemnau pe cei de jos (pe năpăstuiții sorții) să se ridice și să se revolte împotriva privilegiilor celor bogați, a tiraniei insuportabile, iar pe popoarele asuprite să lupte pentru împlinirea idealurilor lor naționale. Curând, abil conduse de conspiratori, sloganurile politice deveniră unicul refren al întregului cor de proteste și văicăreli.

Kaiserul, sătul să tot asculte atâtea injurii la adresa înaltelor clase, crezu de datorია lui să intervină și să pună o nouă ordine

politică în lucruri. Maiestuos (cum şade bine unui monarh) răzbi în învălmăşeală cu vădita intenţie de a potoli situaţia internaţională care degenerase într-o manieră îngrozitoare. Având atât de multe lucruri în comun cu monarhia şi cu confortabila ordine socială, din solidaritate de clasă (superioară), Prinţul W. se alătură Împăratului. La fel făcu şi cealaltă alteţă regală, prinţul H. Fiul mării ducese, dintr-un simţ ascuţit al nevoii de a i se da ascultare, încercă să-şi impună punctul de vedere, dar se izbi de voinţa de fier a nepotului împăratului Franz şi, mai ales, de coiful strălucitor care-i ţinea pe toţi la distanţă. Nici poporul nu se lăsa mai prejos şi, reprezentat prin subrete, îngrijitori sau alţi oameni de rând (cu măşti), interveni în larma generală (în care nimeni nu mai ţinea cont de rangul şi starea socială), cerându-şi, într-un limbaj direct şi mişcător, dreptul la o nouă viaţă.

În tot acest timp, masca de domino (contesa poloneză) cânta la pian fragmente de piese muzicale pe care nu izbutea să le ducă la bun sfârşit. Ataca cu avânt o nouă piesă, apoi, din lipsă de note, se oprea în mijlocul câte unei fraze muzicale, neştiind cum să continue. Nu improviza aşa cum ar fi făcut orice artist ca să iasă din încurcătură, ci, din nou, cu un reînnoit avânt, începea o altă piesă muzicală ce împărtaşea aceeaşi soartă cu precedentă, adică se întrerupea tocmai atunci când părea că linia melodică a fost, de bine de rău, găsită. Biata contesă amesteca de-a valma piese clasice, cunoscute, cu altele populare, uşurele şi foarte accesibile. Dar până şi acestea din urmă îi dădeau la un moment dat de furcă, chiar dacă, ritmul simplu, uşor de memorat, n-ar fi trebuit să pună probleme unui pianist cât de cât talentat. Lângă masca de domino, pe un scăunel alăturat, şedea pacientul costumat în bebeluş. Acesta, din când în când, lovea cu beţele o tobă de jucărie cumpărată din Prater. Bătrânul domn cu joben învârtea bastonul cu măciulie aurită deasupra capetelor tuturor strigând: Încă un suflet răătăcit! Niciunul dintre cei doi doctori, constată Eminescu, nu se afla în acel moment în încăpere ca să potolească

oarecum lucrurile. Asistentul doctorului și doamna Obersteiner discutau scăzut undeva într-un colț ca și cum nimic nu s-ar întâmpla.

Atunci când totul păru să fi atins o cotă alarmantă, se auzi distinct un foc de revolver. Întreaga adunătură amuți, ca trăsniță. Nimeni nu știa cine sau de unde se trăsesese, cât despre victimă, nu mai exista niciun semn de îndoială. Victima atentatului era însuși nepotul Împăratului. Cu toții încremeniră în pozițiile în care se aflau. Pianul se opri brusc din cântat. Câteva secunde, ecoul ultimelor acorduri pluti vag prin încăpere, ca un semn rău prevestitor. Întins în mijlocul încăperii, pe burtă, nepotul împăratului zăcea imobil. Cele două altețe regale se aplecară asupra lui. Îl întoarseră cu fața și-i scoaseră coiful. Țăranca austriacă, cu lacrimi în ochi, îi șterse cu o batistă fină, brodată, fruntea de sudoare (de sânge se poate presupune). Se lăsă o tăcere respectuoasă, solemnă. Generalul Cerchez luă o atitudine milităroasă, în poziție de drepti. Părea că așteaptă ordine. Eminescu, care nu iubea monarhia, prevăzuse dintotdeauna un astfel de deznodământ. Îi căută din priviri pe conjurații din Balcani, fiind absolut convins că atentatul nu putea fi decât opera lor, dar aceștia, împreună cu Filipescu cu tot, dispăruseră. Probabil că acum erau departe, își cumpărau pașapoarte false, dornici să ajungă undeva în țări îndepărtate din America sau Asia. Cel puțin până va trece potopul. Deodată izbucni un râs binecunoscut tuturor. Era râsul nepotului împăratului Franz. Ha! Ha! Ha! Înviase. Atunci, ca la un semn, veselie și jocul reîncepură. Era Carnaval.

Eminescu profită de ocazie ca s-o ștergă. Tot acel spectacol ieftin (pus la cale nu se știe de cine și în ce scop) nu făcea decât să-l abată din drumul către adevăratul său ideal: domnișoara Elise. Oare unde o fi? Cu pași hotărâți, părăsi salonul pășind pe holul acum pustiu. I se păru că, deși mai trecuse de multe ori pe acolo, abia acum observase ușa pe plăcuța căreia stătea scris *Laborator anatomic*. Încercă clanța. Fu extrem de mirat să găsească ușa

deschisă. Pătrunse înăuntru. Un aer mai răcoros decât pe hol, încărcat de mirosuri de substanțe chimice, unele înțepătoare, altele grele, îl învălui odată cu întunericul care domnea în încăpere. Pe o masă lungă, aflată în mijlocul laboratorului, un sfeșnic cu patru brațe, în vârful cărora ardeau patru lumânări (cam pe sfârșite) arunca asupra obiectelor din imediata apropiere o lumină albă, firavă. O vremelnică bătălie părea că se dă în acel mic spațiu luminos, între obscuritatea rece, acaparatoare și cele patru lumânări, înălțându-se ca s-o înfrunte până la capăt. Încercând să se obișnuiască cu întunericul, poetul făcu câțiva pași în încăpere, orientându-se, orbește, cu ajutorul brațelor întinse. Aruncând vagi reflexe luminoase, ochiul mare de sticlă al unui dulap cu vitrină, situat chiar în dreapta ușii de la intrare, îl ajută să se orienteze. Se apropie încet de dulap. Se aflau acolo expuse o serie de ebrubete, recipiente pline cu un lichid (biocromat de potasiu) în care, după cum putu Eminescu să constate, pluteau creiere omenești întregi sau numai porțiuni de creier ori artere secționate. Se întrezăreau și creiere mai mici care aparțineau cu siguranță unor animale, oi – se poate presupune. Ceva mai sus, deasupra unei polițe, Eminescu întrezări un borcan de o formă neobișnuită, având atașată o etichetă pe care se putea citit: Lenau, 23 august 1850. Auzind un vag zgomot din direcția mesei (cum ar fi căderea unui mic obiect de metal într-un vas emailat), poetul tresări surprins și se întoarse. Abia atunci observă că în încăpere se mai afla cineva pe care, datorită faptului că stătuse aplecat mult deasupra mesei, confundându-se oarecum tăcut cu întunericul, poetul nu reușise să-l observe. La auzul zgomotului, Eminescu încremeni, sperând că nu fusese descoperit, dar celălalt, concentrat asupra studiului, nu dădu niciun semn că ar fi sesizat prezența vreunui intrus în laboratorul său. În figura cercetătorului nocturn, Eminescu îl recunoscu ușor pe doctorul Obersteiner care, între timp, își schimbase costumul de Heinrich Heine, deghizându-se, după toate aparențele, în Regele iudeilor. Poetului nu i se păru

deloc neobișnuit ca Regele iudeilor să poarte peste costumația clasică, conservată în memoria iconografică, un halat negru, ba dimpotrivă, găsea lucrul acesta foarte natural. Absorbit cu totul de munca sa, doctorul Obersteiner executa cu mișcări încete și cu nespusă migală o acțiune ce părea că necesită o atentă concentrare. Tocmai separa vasele intacte de parenchimul macerat anterior în biocromat de potasiu.

Ca să nu-și trădeze prezența, Eminescu se dădu un pas în lături, nimerind într-un colț întunecat și, cu inima bătând să-i spargă pieptul, se lipi de dulapul cu vitrină și creiere conservate. După câteva secunde de atenție încordată, respiră ușurat, fiind convins că se găsea în deplină siguranță. Apoi, curios, încercă să-l urmărească pe Regele iudeilor care stătea cu spatele, mult aplecat asupra mesei. Deși locul în care se afla era unul perfect pentru o ascunzătoare, nu era tocmai un loc potrivit pentru a urmări ce se întâmpla în mijlocul laboratorului, la masa de lucru. Pe direcția punctului de observație al poetului, doctorul Obersteiner eclipsa cu trupul său lumina sfeșnicului plasat chiar în mijlocul masei printre borcane, recipiente și alte instrumente de laborator. Astfel, ceea ce vedea Eminescu nu era decât o siluetă întunecată, abia întrezărită printr-un inel subțire de lumină, înconjurată de un halou luminos și difuz, o siluetă ce părea să se îndeletnicească cu un soi de activitate ce pretindea multă concentrare și atenție. În acea clipă, doctorul Obersteiner tocmai examina ceva la microscop, poate chiar vasele separate anterior din țesutul lor de bază. Ideea că asistă la strădania de a pătrunde cu privirea dincolo de limitele universului observabil cu ochiul liber și, mai mult de atât, gândul că cel a cărui viață celulară, intimă, expusă astfel privirii microscopice, nu mai era printre cei vii, dar că, totuși, prin mănunchiul de țesuturi, oferit ca o ofrandă științei, privea, încremenit din moarte, înapoi, îl făcu pe Eminescu să se clatine, amețit și tulburat. Ar fi vrut să se apropie, să-l roage pe doctor să-l lase să privească și el prin ochiul de lumină fantomatică al microscopului, dar nu îndrăzni. Cumva i se făcu frică.

Încercând să-și ocupe un punct de observație mai potrivit, poetul execută un mic pas lateral dreapta. Din acel loc, cu puțin noroc (dacă doctorul nu-și schimba poziția), putea să vadă mai bine ceea ce se petrecea la masă. Atenția lui Eminescu fu imediat atrasă de o tavă emailată, în care se găsea un creier ce părea, după aspect, să fi intrat într-o stare de putrefacție incipientă. Totuși, în ciuda aspectului, mărimea considerabilă a acelui creier îl determină pe Eminescu să se gândească automat la Schiller. Nu putea fi decât creierul unui geniu, creierul lui Schiller, conchise el, deși prin minte îi trecu pentru o fracțiune de secundă ideea că poetul murise demult. Și totuși, creierul era mult prea mare pentru a fi creierul unui om de rând sau al unei oi! Curios, Eminescu se înălță ușor pe vârful botinelor, aplecându-se mult în față, periclitându-și oarecum echilibrul. Textura creierului, în ciuda unei ușoare deformări a masei, vizibile și cu ochiul liber, se prezenta de o extremă finețe și delicatețe. În contact cu aerul își pierduse însă caracterul apos, strălucitor, căpătând o culoare ștearsă, de organ în descompunere. Între timp, după cum putu Eminescu să-și dea seama, doctorul, lăsând microscopul la o parte, începuse să-și pregătească instrumentele în vederea secționării. Când termină cu acele mici preparative, întinse mâna înspre creierul din tavă. Îl luă în mâini cu infinită grijă și precauție (purta mănuși albe de cauciuc). Îl studie din priviri, oprindu-și atenția asupra regiunii frontale și occipitale. I se păru că întrezărește ceva. Într-adevăr, ventriculii laterali păreau foarte dilatați în raport cu micșorarea vizibilă a masei creierului. Circumvoluțiunile celor două emisfere se prezentau foarte bine dezvoltate și mai adâncite decât în mod normal. Din păcate, însă, din cauza neglijenței celor de la morgă starea de conservare a creierului nu era tocmai bună. Ca din întâmplare, i se spusese, creierul fusese uitat pe o fereastră câteva ceasuri bune. Când Obersteiner a trecut pe la morgă ca să ridice un creier pe care-l solicitase anterior (în vederea unor cercetări), l-a zărit și pe acela care zăcea pe fereastră. Forma și mărimea acestuia i-au atras

imediat atenția și, la înțelegere cu supraveghetorul, a reușit să-l obțină pe o sumă modică. De cum l-a văzut (poate din cauza aspectului său voluminos), și-a dorit să-l cerceteze. Din păcate, în starea de descompunere în care se găsea, nu știa dacă va reuși să realizeze măcar un sumar examen histologic. Mai întâi îl puse pe cântar. 1400 de grame. Hmm. Își notă în carnețel greutatea exactă. O dată ce va separa cele două emisfere și cerebelul, va cântări totul și pe porțiuni. Dacă mărimea unui creier era importantă, nici raportul cantitativ dintre materia albă și cea cenușie nu trebuia totuși neglijat.

Întinse mâna înspre cuțitul de secționat. Cu toată strădania, din locul în care se găsea ascuns, Eminescu nu putu observa prea bine ordinea mișcărilor doctorului, dar i se păru curios că nimic din acele gesturi nu avea de-a face cu procesul propriu-zis de secționare a unui creier. Dimpotrivă, mișcările doctorului, așa după cum le observa poetul din spate, semăna cu gesturile cuiva care, tacticos, mânduia cuțitul și furculița, mărunțind o porție de carne, înainte de a o vâri, bucată cu bucată, în gură. Pornind de la premisa că gesturile nefirești ale doctorului nu făceau parte dintr-un vis cumplit și că, fără să aplicăm scenei la care tocmai asista poetul criteriile mai riguroase ale realității, să admitem, cel puțin, ca ipoteză, noțiunea convențională de *viziune*, Eminescu, închipuindu-și toată demonstrația prin reducere la absurd, avu un moment de tresărire lăuntrică și ezitare. Visa oare? Simți cum un tremur febril, interior îl cuprinse. Ca scuturat de friguri, icni din mijloc, gemând încet, pe dinlăuntru. Îl apucă o durere de cap cumplită, făcând să-i clănțâne dinții ca de la un ger strașnic. De sub turbanul de turc i se prelingeau pe frunte boabe reci de sudoare. I se părea că globii ochilor, ca la cei ce dau să se înece, i se întorseseră în cap de spaimă. Dădu din mâini să se salveze. Ar fi vrut să iasă afară și să se îndepărteze, dar durerea de cap îl ținutui locului, împietrindu-l.

Tocmai în acel moment, fără nici un avertisment prealabil, Regele iudeilor se întoarse înspre poetul nostru, arătându-i, astfel,

că fusese tot timpul conștient de prezența acestuia în laborator. Eminescu observă că, din colțurile buzelor doctorului, se prelingea un lichid, ce putea fi atât salivă, cât și un firicel de sânge. Regele iudeilor rânji înspre poet cu o expresie înfiorătoare pe chip. Urechile mari și ascuțite ale doctorului Obersteiner se făcură, parcă, și mai mari, ca la drac. Sprinten, de parcă ar fi fost un gnom cățărător, sări pe masa lungă din laborator și începu să topăie răsturnând eprubetele, recipientele care, ajungând pe pardoseala de piatră, se sparseră cu mult zgomot. Lichidul se scurse, prelingându-se pe pardoseală, iar creierele întregi sau pe anumite porțiuni secționate (emisfere, cerebel), în funcție de conținutul recipientelor, se împrăștiară în neorânduială.

Eminescu se frecă la ochi, își spuse că totul nu era decât un vis urât și că trebuia să se trezească. Atunci, ca la un semn, pătrunseră în laborator toți pacienții doctorului, făcându-și intrarea prin nenumărate uși. Printre măștile de dinainte din salon (pe care le recunosc ușor), Eminescu sesiză și prezența unor noi apariții, nemaivăzute până atunci. Erau pacienții de la izolare care, scăpați de sub supraveghere, dădeau frâu liber comportamentului delirant, nebunesc. Cu toții dansau frenetic, ireverențios, topăind peste creierele împrăștiate pe jos, fără să le pese câtuși de puțin că s-ar putea tăia în bucățile de sticlă spartă sau că soluțiile chimice prelinse pe pardoseală le-ar provoca răni periculoase.

Ca la un semn nevăzut, în vacarmul general, fu adus pe o targă un băiat de vreo zece ani, aproape paralizat. E băiatul doctorului, își spuse Eminescu, recunoscându-i bavețica. Băiatul fu urcat pe masa de disecție și doctorul, în halat negru și cu mănuși de cauciuc, începu operațiunea. Luă un fierăstrău cu care despică cutia craniană a băiatului suferind de o boală cerebrală. În momentul în care doctorul își introduse, fără nicio urmă de delicatețe, vârfurile degetelor în interiorul cutiei craniene a băiatului, Eminescu își pierdu cunoștința.

22, Când, într-un târziu,

își reveni, nu mai era nimeni în jur. Se regăsi pe o bancă într-o piață mică (Veneția? Milano?), înconjurată de clădiri nu prea înalte, având aproape toate obloanele trase. Era ora siestei. Îl trezise, poate, vântul subțire, primăvăratîc sau spaima din vis. S-a înțeles cu fratele lui, Neculai cel prost, asupra orei de întâlnire. Ora cinci. Fratele lui a omis să-i spună însă locul. Nu se poate supăra pe el. Nu-i vina lui că nu s-a gândit la acest aspect. În fond, minor. Inutil să se grăbească ca să nu întârzie, din moment ce nu cunoaște locul întâlnirii. Dar, pe de altă parte, nu poate să nu fie prezent la întâlnire. Neculai îl rugase stăruitor să vină. Cu bani. Avea nevoie urgentă de bani. Nu-l va întreba la ce-i trebuie bani unui prost. Ar fi inutil. Acum Eminescu, cu totul întâmplător, a făcut rost de bani. I-a împrumutat din mai multe locuri. Ca să-și ducă fratele bolnav într-o casă de sănătate. Oricum Neculai nu specifică în bilet de ce i-a cerut insistent să vină.

Eminescu preferă să meargă pe jos, spre răsărit. Nu ca să admire splendorile orașului italian sau copacii fantastici, cum ar putea să se creadă, ci ca să nu plătească trăsura. Să nu cheltuie nimic din suma care i-a fost încredințată. Și apoi, cum să ceară unui birjar să-l ducă la o destinație pe care nici clientul n-o cunoaște? Ce păcat că fratele lui n-a specificat locul întâlnirii! Și-ar fi putut face și el (Eminescu) un plan. Nici orașul nu-i este tocmai familiar, dar se lasă în voia picioarelor. Și a soarelui. Cu soarele în spate e sigur că se îndreaptă înspre locul potrivit. Spre țară (spre

mămăliga strămoșească). Fratele lui e la Ipotești, îi trecu prin minte. În starea lui nu putea părăsi Ipoteștiul. Cum de nu se gândise, oare, la asta?! De aceea nici nu s-a ostenit să menționeze în bilet locul de întâlnire. Atâta lucru trebuia să-l ducă mintea și pe Mihai! Nu?! Hmmm! Făcu o scurtă oprire, ca să-și mai tragă sufletul. Sintetizează: ora cinci, Ipotești, răsărit! Nu e nevoie să întrebe de nimeni unde se află răsăritul. Soarele blând, care-i învăluia ca într-o manta caldă umerii, îl călăuzea în tăcere și siguranță, împingându-l înainte. Se va duce în direcție opusă soarelui care coborâse deja înspre asfințit, Ipoteștiul era la răsărit. La fel și țara. Atunci, o porni din nou la drum.

De departe, după ce lăsă în urmă ultimele case din oraș, întrezări dealurile Ipoteștilor. Nu mai avea mult. Ar putea s-o ia pe scurtătură, pe lângă coșerile de la locul numit Sicna. Apoi, înconjurând iazul, să apuce pe cărarea ce duce spre vie și livadă, să se apropie nevăzut de bordeiele slugilor. Să se uite de acolo spre casă, pândindu-l pe Neculai când avea să iasă. Dar dacă Neculai nu se află în casă? Și cum să evite, dacă ar trebui să traverseze curtea, întâlnirea cu Matei? Hmmm. La asta nu se gândise. Făcu cale întoarsă. Găsi, nu departe de iazul plin cu pește, un loc corespunzător pentru întâlnire. Lângă trestii, unde se opri, se legăna ușor o barcă. Îl va aștepta aici pe Neculai. Ora cinci. Nu avea ceas. Ceasornicul lui rămăsese la București. În ladă. Și cărțile și hârtiile. În siguranță. La prieteni! *Nu suntem atât de străini unii de alții*, i se spusese. Le va recupera mai târziu. De îndată ce va ajunge în București. Mai întâi însă, așa cum se înțelesese cu Neculai, va merge la Ipotești. Cu banii adunați îl va interna pe Neculai la sanatoriu (la doctorul Șuțu). Unde se va bucura de cele mai bune îngrijiri. E convins că fratele lui nu putea să întârzie. Neculai va veni. Avusese și el (poetul) o rugămintă pentru Neculai. Una pe care numai *Nec. cel prost* putea să i-o îndeplinească. Îi scrisese în prealabil despre asta. Explicându-i unde se află pistolul cel vechi al bătrânului. Îi ceruse prostului să fie cu băgare de seamă și să

i-l aducă. Să nu dea de bănuț. Să se comporte normal. Fără schimonoseli și gesturi inutile. Să pună piedica. La pistol. Să nu uite de piedică! Mai ales, să nu uite de piedică. *Contează pe persoana și pe caracterul meu, măcar că oamenii mă numesc Nec. cel prost.* Conta. De aceea se afla acolo, așteptând în întuneric. Gulerul scrobit îl deranja. Drăcuind, abia îl putu desface din butoni. Apoi, eliberat de strâmtoarea de la gât, respiră ușurat. Aerul răcoros. Ascultă liniștea nopții. Urmări luna, cum se înstăpânea încet pe toată suprafața lacului de sub deal, ca o bură luminoasă și fină. E târziu. Abia atunci începu să se îngrijoreze. Trebuie să fi trecut demult de ora cinci. Neculai, deși i-a cerut să conteze pe el, n-a venit așa cum promisese. Se bazase pe un prost! Poate n-a găsit pistolul! În condiția lui, nici nu-i de mirare că n-a fost în stare să-l găsească, cu toate că Eminescu îi dăduse indicații precise. Sau, în cel mai rău caz, l-a prins bătrânul. L-a bătut cu harapnicul, ca pe evreii de pe moșia din Cătămărești, când îi opriseră vitele. L-a închis în casă. Fără lumină. Fără de nicio lumină. Dar bătrânul nu mai e! A murit. Stăpânul e acum Matei. Vinde tot! Henrietta n-a putut face nimic ca să-l oprească pe Matei. Să vândă toate vitele, la număr 27, mobile din casă, 5 stoguri de fân, 3 vagoane de păpușoi. Să ia hârtiile de valoare. Și să plece cu banii. Lăsându-i fără sprijin (pe ea și pe Neculai). Nici să-l oprească pe Neculai. Să se sinucidă. La ora șapte și jumătate. În casa din Cucorani. Ce căuta Neculai în casa din Cucorani? Nimeni nu poate să spună. Atunci poetul sări în barcă. Ca să scape de urmăritorii care se aflau pe urmele lui. Precipitat, dădu să vâslească, dar, vâslele se afundaseră în mâl. Pistolul!

Căută pistolul. Îl găsi. Era într-unul din buzunarele costumului de recuzită cumpărat din Prater. Era pistolul cu care a fost ucis nepotul împăratului. Dar ce căuta acel pistol la el? Cineva – nu mai avea nicio îndoială – i-l strecurase în buzunar ca să-l compromită (sârbul? croatul? Filipescu?). Se uită neliniștit în jur. Nu văzu pe nimeni. Unde să-l ascundă? Cum să scape de pistol?

Atunci îi veni o idee salvatoare și, iuțindu-și mișcările, deschise precipitat geamul din hol. Îl aruncă cât putu de departe afară, în noapte. Scăpase! Undeva, în cap, distinct, auzi detunând o împușcătură. Și Nic? Oh, Doamne!

Contemplă dintr-o privire holul scufundat în obscuritate. Oare adormise? Visase? Nu mai știa. Pe o măsuță, sub marea oglindă venețiană, pâlpâiau într-un sfeșnic patru lumânări aprinse, ademenind parcă privitorul spre o lume de fantasmе și mincinoase jocuri luminoase. Razele lor tremurătoare se reflectau hipnotic în oglinda de cristal al cărei luciu de argint, ușor aburit, părea, printr-un efect de iluzie optică (în raport cu lumânările), să se încrețească discret, înșelător. Din sufragerie răzbăteau vagi râsete, combinate cu armoniile frânte, fie vesele sau triste, ale pianului. Ostenit, Eminescu se așeză pe una dintre canapelele din hol, afundându-se în pernele moi. I se păru că îl cuprinde din nou somnul, un somn vătuit și cald. Dar nu apucă să închidă pleoapele fiindcă o văzu apropiindu-se. Veronica!*, îi șopti el, tresărind. Dumneata? Tu? Nu mai avu putere să se ridice și s-o întâmpine cum cerea buna cuviință și eticheta (să se ridice în picioare, să se incline). Eminul meu! După ce făcu o mică reverență (era tot mai expertă în reverențe), Veronica se așeză lângă poet (fără nici un alt protocol), lăsând între ei o mică distanță.

Aș fi vrut să-ți scriu, începu el ca vrăjit, și să-ți cer iertare pentru toate păcatele. Există, Nicuță dragă, vreo putere

* În seara Carnavalului m-am deghizat în Veronica Micle și am purtat o lungă convorbire cu poetul. Am încercat să profit de moment și să-l descos în privința planurilor pe care le are la întoarcerea în țară. Din felul în care s-a comportat, mi-a făcut impresia că poetul nu făcea nici o distincție între Veronica cea reală și Veronica deghizată, vorbindu-mi ca și cum s-ar fi adresat celei adevărate. Am intrat în jocul său – era seara Carnavalului – și, fără să mă trădez, m-am identificat cu masca mea până la capăt. Pentru ca totul să pară cât mai autentic, m-am inspirat din lucrarea *Simfonia venețiană* de Octav Minar pe care o cunoșteam bine. Sursa: Elise

dumnezeiască pentru ca cel ce a îndurat chinurile cele mai grozave ale nebuliei să fie mântuit? Dacă există, continuă el rostind cuvintele fără întrerupere, atunci acea mântuire se găsește ascunsă în sufletul femeii. Acolo, în colțul acela, doarme de veacuri bunătața femeii care iubește. Iubirea sinceră ce i-a arătat Veronica în tot timpul prieteniei lor a fost proba cea mai puternică că, dăruindu-i-se, ea a sacrificat totul pentru el. Acum știe că o iubește fără condiții de reciprocitate și că iubirea pentru ea e singurul său reazăm pe pământ. De acum s-a învățat minte și nici nu mai trăiește, nici nu mai moare fără de ea. Va considera timpul de boală ca o călătorie lungă, lungă, nesfârșit de lungă, de unde se reîntoarce obosit, dar gata să ceară iertare pentru toate păcatele trecutului. Are să fie cel mai fericit om din lume dacă ea îl va iubi din nou. Căci ea (Nicuța) e cel dintâi amor al lui și cel din urmă. Veronică! Tu!

Veronica nu știe cum să reacționeze la aceste revărsări de sentimente și cuvinte pe care atât de mult le așteptase în ultimul timp, fără speranță, totuși. Eminescu tăcu o clipă și, îmbătat, o cuprinse cu o privire ce trăda tot dorul și năpasta inimii sale. Era chiar ea, Veronica visurilor lui! Fără nicio îndoială. Părul blond întunecat, complet necoafat (fără bucle), ci doar prins cu ajutorul unui fileu și a unei diademe simple, deasupra capului, era părul ei. Câteva fire rebele scăpaseră din strânsoarea fileului, jucându-i-se, molatic, pe pielea gâtului. Ochii, în reflexul cărora pluteau nevăzute promisiuni dulci, șirete, erau fără urmă de îndoială ochii ei. Dar, ceea ce-l făcu să fie convins că femeia de lângă el era nimeni alta decât Veronica erau brațele, brațele goale, acoperite de o mânăcă din tul transparent, ce părea să se contopească în mod intim și ispititor cu pielea. Poate că uitase, în timpul scurs departe de ea, forma trupului femeii iubite, poate că era mai scundă sau mai înaltă decât și-o amintea, poate că se mai împlinise sau, dimpotrivă, se ofilise, pierzându-și acel *brin d'amour* irezistibil și seducător, poate că veșmintele ce le purta îi erau acum cu

totul străine, poate că părul își schimbase în timp culoarea de altădată, poate că vocea însăși, vocea cu care-i șoptise cândva dezmierdări dulci căpătase accente și tonuri noi, dar în privința brațelor, mai precis a acelei porțiuni cuprinse între terminațiile mânușilor de dantelă și locul în care, după capriciul croitoresei, mâneca bluzei continua într-o fină țesătură de tul, în privința formei lor subțirate, a aromei pe care o degajau mișcându-se, a moliciunii ca de floare de cireș cu care-l vrăjiseră dintotdeauna, amețindu-l, asupra tuturor acestor lucruri și a altora pe care memoria lăuntrică și, de ce nu? memoria poetică, le reținuse în cele mai mici amănunte, asupra identității posesoarei acelor brațe goale, Eminescu nu mai avea nicio îndoială. Veronica visurilor lui se afla, din nou, lângă el.

Atunci, e adevărat că m-ai iubit Emin, dragul meu, scumpul meu copil? Spune-mi că m-ai iubit! Veronica visurilor își întinde spre el, încet, brațul drept. Când se mișcă o boare de căldură și gingășie se ridică din brațul ei, învăluindu-l. Femeia își trecu ușor vârfurile degetelor peste adânciturile și cutele din obrajii lui, vrând parcă să le netezească. Se opri o clipă în acel loc în care mustața se arcuia aspră spre colțurile bărbiei poetului, apoi își retrase mâna. M-ai iubit, șopti ea mai mult pentru sine. Felul în care rostise acele cuvinte, prelungindu-le, făcu să se formeze îndărătul lor un ecou tulburător, ce părea să nu se mai stingă din auzul poetului. *Și eu te-am iubit, nu din vanitate, cum știi să se prefacă unele femei, te-am iubit fiindcă te-am înțeles de la început, am pătruns adânc în eul personalității tale și acum ai devenit pentru mine în decursul anilor un simbol de îndrăgire eternă.* Dar te-am și urât, Eminule...

Acum tot răul s-a sfârșit, Veronică!, începu el, înțelegând că nu avea prea mult timp la dispoziție. Sunt vindecăt! Liniștit și senin, ca amorul meu pentru tine! Am ieșit din visul cel rău! Un vis din care nu-și mai amintește decât că vorbea fără șir, ca o *morișcă mecanică*, repetând încontinuu vorbe neînțelese. Îi revenise memoria, luciditatea, totul. Și-a pierdut, însă, voința, dorința

de a trăi. Numai ea, cu darul ei de a însenina lucrurile, de a-l înveseli, l-ar mai putea face să trăiască din nou și să se întoarcă la lume. Altfel, nu! Îl va ierta, oare?

Eminul meu! M-ai făcut să plâng și să sufăr, dacă ai ști! Te-am urât cum numai o femeie e în stare să urască! Tu voiai să mă vezi lacrimând, cuprinsă de durere, eu râdeam, veselindu-mă. Am vrut să râd de nebunia ta și să te uit. M-am lăsat curtată de alții ca tu să nu crezi că numai la tine mă gândeam. Nebună! Am vrut să te pedepsesc, pedepsindu-mă și pe mine. Dar și tu ai fost rău cu mine. Titi rău! Băiețelul meu iubit! Să pot azi întinde mâna, s-o pun pe fruntea ta... Cum ți-aș mai da la o parte șuvițele de păr, senină să rămână... Uită-te la tine! Te-ai îngășat... Șapte kilograme, preciză el. Și dumneata, Nicuță? Tu?

Mi-am cumpărat o pălărie nouă! De la Viena. Ți place? De pe Ringstrasse. Și rochia e nouă... Am dat pe ea toate economiile ce le mai aveam, dar nu-mi pare tare rău. E de crep de China, negru cu vergi... Jupa, uite, e drapată și pe margini cu dantelă... La corsaj... apoi vorbele ei se pierdură, topindu-se într-o tăcere moale, ca de vată. O vedea mișcându-și buzele, fără să mai înțeleagă nimic din spusele femeii. Dar turuiala ei, vătuită parcă cu o liniște mângâioasă îi făcea bine, ca un cântec de leagăn. O somnolență stranie îl cuprinse, îmbiindu-l. Se simțea ispitit de somn și de senzația de beție și amortire care-i cuprinse simțurile. Se întinse pe canapea, punându-și capul în poala ei. Zâmbind cu duioșie, domnișoara Elise îi desfăcu încet turbanul verde de turc, desfășurându-l ca pe un bandaj. Când fu gata, îi mângâie fruntea, rânduindu-i frumos șuvițele de păr, ca unui copil. De la turbanul prea strâns încins în jurul capului, urmele câtorva șanțuri adânci, înroșite, răsăriră pe frunte, chiar la rădăcina firelor de păr. Elise își trecu vârfurile degetelor pe acolo, dar urmele tot nu dispăruă. Apoi îi cuprinse cu brațele capul, legănându-l... După o oarecare vreme, crezând că a adormit, femeia se ridică încet, cu grijă, și-i potrive capul pe o pernă. Îi săltă picioarele pe canapea și-i desfăcu

copcile botinelor de lac. Îl descălță, desprinzându-i cârpele în care-și înfășurase picioarele dureroase. Poetul avea gambele ușor umflate, roșii.

Domnișoară Elise!, exclamă el, deschizând ochii. Dumneata? Te-am căutat, unde ai fost toată seara? Se ridică de pe canapea, brusc înviorat. Am visat, am visat-o pe Veronica. Îți vine să crezi? Își ținea evantaiul închis, pus pe inimă. Uite așa!, improvizează el, folosindu-se de degetul arătător și de cel din mijloc, pe care le alătură punându-le pe piept, în dreptul inimii. Știi ce înseamnă asta (în limbajul evantaielor)? Sunt a ta! Cândva am fost fericit, domnișoară Elise, prea fericit într-o lume în care fericirea nu poate exista, într-o lume în care nu există loc pentru atâta amor. În ordinea lucrurilor lumii (invidie, răutate, basseță), amorul nu se potrivește, e o anomalie. Noi suntem în voia unor capricii, domnișoară Elise, a unor puteri situate deasupra noastră, a unor forțe de care nu ne dăm seama. Când trec pe alee, în parc, sunt fatalitatea pentru toate furnicile pe care le strivesc sub picioare. N-aș vrea, zău, să le omor! Așa și cu oamenii, nu vrei să-i faci să sufere, dar nu poți altfel. Veronica a suferit mult. Și eu. De ce? Nu știu. Se oprește, izbucnind în râs. Dar de satisfăcut, am satisfăcut-o. Cel puțin de trei ori. Ea mi-a spus. Când am întrebat-o dacă a avut acea culme pe care trebuie s-o aibă o femeie în cea mai intimă îmbrățișare, ea, pudică, timidă, mi-a spus că da. De trei ori. De trei ori. Oh, de-aș ști aceasta numai!

Râde într-un fel straniu. Apoi, schimbă brusc tonul. Acum sunt îndrăgostit de dumneata. Nebunește. Poetul vorbește precipitat. Te-am căutat toată seara. Fiindcă te doresc. Dar avem și matematica. Calculul algebric. Ca să calculăm în ce proporție există o ecuație ($a = b$) care să echilibreze dezastrele și puterile potrivnice existenței noastre printr-o constantă n (sau variabilă t) ce să ne garanteze că lucrurile rămân etern neschimbate. Ca acum. Etern neschimbate. Eu = liniște. Există o asemenea lege, domnule Eminescu. Care să ne garanteze, ce? Că lucrurile rămân

neschimbate? Nu știu. Poate. Mă gândesc la ea (la lege). Uite, de pildă, dragostea. Schimbă tot. Spune-mi, dumneata, domnișoară Elise, ce constantă (număr) ar trebui inventat pentru ca ecuația vieții cuiva să reziste acestui dezastruos dezechilibru? $Eu + Veronica = (Veronica + n) / Eu$. Ce reprezintă n ? Capriciile femeii (n tinde la infinit). Poate. Rădăcina cubică! Nimic mai înălțător ca rădăcina cubică. Filipescu a denumit rădăcina cubică cu numele meu: Eminescu. Eu (modest) i-am propus să-i dea numele *Veronica*. Rădăcina cubică trebuie să poarte un nume de femeie, nu crezi?

Eu sunt urât, negru, păros. Nu ești urât, domnule Eminescu! Poetul n-o aude, își privește gambele picioarelor, goale. Ea era albă. Cum să rimeze? Mâna mea (ce spun? laba mea neagră de maimuțoi) și mâna ei, delicata mână. Albă, mângâioasă. Nu rimează. Frunzele nu rimează cu pietrele. Pietrele cu ghetetele. Ghetete cu caiete, băiete, scaiete, tăiete, bete, Elisabete [infirmiera tresări: oare știe ceva?], îmbete, șerbete, curcubete, tabiete, biete, cete, încete, d, r, nc, de, te, bu, ta, he, ghe, te, go, ge, să, j, erete, uș, ofte, ite, invite, aite, uite, alte, imte, ante, oante.... Am obosit! Vezi, domnișoară Elise. Ești frumoasă, se-nțelege, și fecioară! Elise tresare, nu mai era fecioară, dar ce frumos lucru îi spusese poetul! Culcă-te cu mine! Vai! Văd o femeie, mă întreb. De ce aceasta nu-i a mea? Vrei? Ce să vreau, domnule Eminescu? Poetul începe să râdă. Ne vom culca! Ne vom culca! Vom visa. Am să te. Am să te. Am să te. Fffffut, limbut, băut, plăcut, de necrezut, slut, stătut, statut, cnut, Prut, așternut, combătut, strănut. Hapciu! Vrei? Bine! îi zâmbi ea. Haide, domnule Eminescu! Seara de Carnaval s-a încheiat!, și, zicând aceasta, îl luă de braț și-l conduse în salon. Îi promise că turbanul și botinele de lac avea să le recupereze mai târziu.

23, Notă informativă

privind șederea lui Eminescu Mihai la Viena (12 februarie-26 februarie 1884), după externarea din sanatoriul Ober-Döbling.

Înainte de a urca în cupeu și de a părăsi Ober-Döbling-ul, Eminescu i-a strecurat domnișoarei Elise un bilețel... *M-am răs-popit*, scria pe bilețel. [Rugăm deciptarea]

Eminescu și Chibici au petrecut la Viena două săptămâni așteptând din țară vești și bani (de la domnul Maiorescu). În acest timp, poetul a vizitat Clubul „Tinerimii române“, întâlnindu-se cu mulți studenți aflați aici la studii. Într-o atmosferă prietenoasă, a rememorat împreună cu aceștia anii studenției vieneze. Printre studenți era cunoscut, mai ales datorită *Luceafărului* care apăruse și acolo, la Viena, cu un an înainte. La Burgtheater a vizionat *Hoții* de Schiller cu Carol Moor, celebrul actor. Încântat de Schiller, recită oricui îl ascultă versuri din opera poetului german. Începe să-i revină verva și memoria fenomenală (de care am tot auzit vorbindu-se), deși nu este chiar pe deplin vindecat.

Într-o zi, trecând pe Frederikstrasse, a zărit din birjă o florărie și l-a rugat pe Chibici să oprească. Erau acolo expuse primele flori ale primăverii (violete, narcise, zambile, primule). S-a învârtit fericit prin florărie atrăgând în mod alarmant atenția celorlalți clienți. Mirosul de pământ proaspăt și jilav l-a amețit atât de tare încât, dacă n-ar fi fost Chibici să-l scoată afară, Eminescu s-ar fi tăvălit pe jos, dornic să *înoate* în flori și pământ. Înainte de a ieși, poetul a apucat un buchețel de violete de care n-a vrut să se mai

despartă. Chibici, jenat de comportamentul prietenului său, le-a plătit și, cu scuze pentru deranjamentul produs, a ieșit luându-l de braț pe Eminescu. Cu violetele frumos ambalate, ținute cu mâna dreaptă aproape de piept, poetul i-a explicat lui Chibici că violetele erau florile preferate de Veronica.

Mai târziu, fără știrea lui Chibici, a făcut o vizită doamnei Löwenbach, fosta gazdă a doamnei Micle din Viena. A regăsit-o pe bătrâna doamnă în mare suferință fiindcă un băiat îi murise de curând. Deși nu-și mai amintea de Eminescu, doamna Löwenbach l-a primit pe fostul student cu amabilitate. Din cele câteva cuvinte schimbate cu neașteptatul vizitator, bătrâna doamnă a reușit să-și aducă aminte de chipul fin și plin de grație al doamnei Micle, *die schönst Frau von Moldau*. Cuvintele bătrânei l-au impresionat profund pe poet. I-a dat buchețelul de violete cumpărat de Chibici. Doamna Löwenbach i-a mulțumit cu lacrimi în ochi. După ce a ieșit de acolo, Eminescu a stat ore în șir în fața pensiunii într-o stare de fericită seninătate. Într-un târziu, a venit un polițist care l-a întrebat politicos ce face acolo. El, calm, fără să-și piardă cumpătul, i-a dat toate amănuntele, apoi, polițistul l-a escortat până la stația de birje și, apoi, la hotel.

În tot acest interval, domnișoara Elise s-a întâlnit cu poetul de trei ori (în Prater) pe motivul că acesta, vrând să expedieze în țară scrisori fără știrea lui Chibici, a rugat-o să-l ajute. De fiecare dată când a venit la întâlnirea cu Elise, Poetul era convins că cineva se afla pe urmele lui. Presupune că e vorba de agentul Siguranței austro-ungare Lachman, cel care l-a avut sub observație și la București. Altădată vorbește despre un bătrân domn cu joben. I se pare că l-a întrezărit și pe Filipescu pe stradă, însoțit de un sârb și de un croat. Ajunge la întâlniri foarte agitat, uitându-se în toate părțile, suspectând pe toată lumea care trece prin preajmă. Când Elise îl întreabă de cine crede că e urmărit și în ce scop, Poetul se înverșunează și nu răspunde, zâmbind într-un anume fel. Eu sunt etern!, spune în final.

În privința relațiilor lui Eminescu cu domnișoara Elise, ele sunt foarte bune, prin grația ei, sursa reușind să-i câștige încrederea. Poetul i se plânge de faptul că *prietenii*, fără să-l întrebe, au decis ca el să plece în Italia (să vadă Veneția), deși în ceea ce-l privea s-ar întoarce bucuros în țară. Întrebat de către sursă ce ar face dacă s-ar întoarce la București, Eminescu răspunde că nimic (eventual, să se călugărească) fiindcă a învățat multe din trecut, acum fiind complet edificat și *răspopit*. Mai multe explicații poetul nu dă, iar sursa, pentru a nu-i trezi, pe moment, suspiciuni, nu insistă. Discută, în schimb, foarte mult despre doamna Micle pe care poetul regretă că a făcut-o să sufere. Își dorește să-i scrie, dar nu știe dacă s-o facă după toate câte s-au întâmplat. Se decide totuși să-i scrie. Pretextul celor trei întâlniri dintre poet și sursă l-a constituit elaborarea și expedierea scrisorilor către doamna Micle.

Scrisorile pe care poetul intenționa să le trimită în țară îi erau adresate doamnei Micle. Domnișoara Elise nu a expediat scrisorile deoarece, motivează ea, poetul nu i-ar fi dat și banii necesari pentru timbre, pretextând că banii sunt la amicul Chibici. Sursa nu a reușit să facă rost de banii trebuincioși pentru expedierea scrisorilor, astfel de cheltuieli nefiind prevăzute în bugetul misiunii și neputând fi decontate. A copiat însă scrisorile și le-a transmis serviciului nostru de corespondență prin curierul diplomatic. Motivează că originalele le-ar fi pierdut în împrejurări greu de elucidat. Având o înclinație romanțiosă destul de puternică, deși este un cadru foarte competent și conștiincios, există suspiciunea că sursa să fi contrafăcut aceste scrisori sau că ar fi intercalat în conținutul scrisorilor originale unele fraze neeminesciene.

În vederea elucidării chestiunii, să se ia măsurile cuvenite.

„Bătrânul domn cu joben“

N.B.

S-a luat legătura cu un reputat biograf al lui Eminescu care a demonstrat că este imposibil ca Eminescu să-i fi scris doamnei Micle scrisori la ieșirea sa din sanatoriu, argumentând această afirmație prin faptul că relațiile dintre cei doi s-ar fi răcit considerabil în perioada de dinaintea declanșării bolii poetului. Poeziile pe care Eminescu și Veronica Micle le publicaseră înainte de iunie 1883 sunt o mărturie concludentă asupra urii pătimase ce izbucnise între ei. Practic, nici nu mai voiau să audă unul de celălalt.

Chestionată asupra autenticității scrisorilor, domnișoara Elise a recunoscut că Eminescu nu i-a dat nicio scrisoare pentru doamna Micle, dar că au stat de vorbă de trei ori și că el i-ar fi mărturisit dorința de a-i scrie femeii iubite, spunându-i cam ce și cum ar vrea să-i scrie. Domnișoara Elise nu a făcut decât să reproducă, acasă, din memorie cuvintele eminesciene și să le transcrie, imitând scrisul poetului. Regretă fapta pe care a comis-o, considerând-o iresponsabilă. Își face autocritica, fiind de acord cu eventualele măsuri de sancționare ce s-ar lua împotriva sa. Roagă respectuos biroul să aibă în vedere faptul că n-a făcut decât să pună prea mult *exces de zel* în îndeplinirea sarcinii încredințate: aceea de a-și consolida relațiile de prietenie și de încredere cu Eminescu Mihai. Promite să se abțină în viitor de la orice *intervenții directe* în mersul lucrurilor și evenimentelor în afara celor pentru care a fost pregătită și prelucrată.

Domnișoara Elise (Elisabeta Badea) să rămână în misiune și să-și ducă la îndeplinire toate sarcinile încredințate conform planului de măsuri.

Nu consider că e necesară nicio măsură disciplinară în cazul ei. După încheierea misiunii de la Viena, Elisabeta Badea va reveni în țară.

Col. L. Mărișeanu

III

1, Oh, muză, spre îndepărtatul 1960 îmi poartă acum visarea. În comunism. Și inimii dă-i strune noi să cânte, cuvântului – puterea care smulge din neguri oarbe, neuitarea. Cu degete pe tastatură alerg, cu gândul la trecut, tu, muză dragă, șoptește-mi în ureche toate, așa cum, tu, senină, le-ai văzut! Ce spui, duioasă? Mai rar, fii răbdătoare, căci mintea-mi nedeprinsă cu cântul de demult, ca să cuprindă câte, în depărtata zare, pe lume s-au zvonit, așteaptă de la tine inspirarea. Fii bună dar și spune-mi de anul pomenit!

1960?, începe muza. Ah, vai!, în noaptea dintre ani, ce bine-am petrecut! Revelionul l-am sărbătorit alături de eroii muncii socialiste la Palatul Republicii, (frunțași pe țară în activitatea de producție) unde m-am strecurat printre invitați și i-am văzut cum, în haine de gală (rochii lungi, smoking), dansau fericiți și plini de speranță pentru noul an. După ce am băut și eu un pahar de șampanie și m-am unduit grațioasă printre perechile ce uitaseră pentru o noapte de întrecerea socialistă și de planul de producție, i-am lăsat să petreacă în continuare, luându-mi zborul să văd cum sărbătoresc și alți români ca ei (mai mult sau mai puțin eroi ai muncii socialiste). Am poposit atunci la casa de cultură a tinerețului din raionul I.V. Stalin, unde, prin ferestrele intens luminate am văzut la mese-mbelșugate cum se veseleau, râzând și cântând, tinerii încrezători în anul abia-nceput... Aruncându-mi în acea

noapte a Revelionului ochii peste țară (într-o ochire), am constatat că lumea petrece și se bucură de viața nouă și de mijirea unui nou început.

Au și de ce, îmi spui, zeiță! Fiindcă la noi în țară e din ce în ce mai bine și mai frumos. Problema lichidării rămășițelor cumplite ale trecutului fiind soluționată cu pricepere și înțelepciune de către partid, a sosit vremea, și-au spus conducătorii luminați, să se facă ceva și în privința ridicării nivelului de trai și a înfrumusețării vieții care ar trebui să fie, după muncă, evident, cât mai plăcută și amuzantă (ca să nu se arate în statisticile din țările imperialiste că românii nu sunt fericiți și că au uitat să râdă). Semnalele acestei înviorătoare și îmbucurătoare politici de stat se pot observa și în grija cu care administrația capitalei a plantat, numai în 1959, 7.500.000 de flori, 75.000 de arbuști, 150.000 de trandafiri, 2 kilometri de gard viu, îmi cânti neobosită și sprintărară. De asemenea, se are în vedere amenajarea unor noi parcuri și spații de joacă pentru copiii patriei. Când, după serviciu, oamenii muncii din țara noastră ies să se distreze, cu toții, bărbați și femei, deopotrivă, își doresc să se îmbrace cât mai bine (să dea jos salopetele, halatele, uniforme, costumele etc.). De aceea, în 1960, Ministerul Industriei bunurilor de Consum va pune la dispoziția acestora 160 modele noi de tricotaje, 350 modele noi de încălțăminte, 120 modele noi de confecții, 10.000 de poșete, 10.000 metri țesături din fire fine de bumbac. Anul acesta se vor purta gulere bogate, croite în cele mai felurite chipuri (încrețit pe bandă dreaptă, ce poate fi purtat și ca glugă sau închis la două rânduri cu nasturi de sidef). Linia modernă a balonzai-delor să fie foarte amplă. Casele de modă recomandă țesăturile fine, cu desenul mare. Taiorul clasic tinde să fie înlocuit cu rochiile, în loc de fustă și jachetă. Nici tovarășii de viață ai femeilor nu vor fi uitați, linia masculină diversificându-se cu modele noi care să-i facă pe bărbați să se simtă cât mai largul lor. Tradiționalul costum poate fi înlocuit, în funcție de împrejurări, cu articole mai lejere: pulovăre *en coeur* sau la baza gâtului, jersee, veste și cămăși asortate.

M-ai convins, oh, muză, că moda acelui an o știi prea bine. Dar hainele cochete ce-atât de măiestrit le-ai prezentat pot fi găsite, oare, chiar și-n comerțul socialist de stat?

Negreșit! Noile modele vor putea fi cumpărate în magazinele de îmbrăcăminte și de încălțăminte deschise în toată țara. Comisia de control obștesc va avea grijă ca magazinele să fie bine aprovizionate și ca perioada de inventar să nu dureze prea mult, astfel încât clienții să-și poată cumpăra cât mai repede hainele noi de sezon. Eventualele sugestii și reclamații din condică vor ajunge direct la secția comercială a Sfatului popular raional și se vor lua măsuri urgente în vederea remedierii neregulilor semnalate de cetățeni.

Înțeleg, oh, muză, dar spune-mi, înainte ca viața să fie atât de frumoasă, cum meșteșugit ai descris-o, n-ar trebui să fie și ceva mai *bună*? Adică să nu existe lipsuri de niciun fel. Dacă te referi la alimente și la alte produse de consum, atunci să știi că și cu magazinele alimentare stăm foarte bine. Magazine alimentare noi au fost înființate în toate cartierele, în apropierea blocurilor de locuințe pentru ca cetățenii să nu fie obligați să facă drumuri lungi pentru aprovizionarea zilnică. Curând se va deschide și pe strada Brezoianu unul nou. Aici găsiți tot ce vă poftiți! Vă recomandăm marmelada în borcan! Este un aliment hrănitor, conține zahăr și fructe, e bogat în vitamine. Pentru ca oamenii muncii să nu piardă mult timp în căutarea produselor de care au nevoie, se preconizează, pe lângă înființarea alimentarelor și deschiderea de noi farmacii, magazine cu produse electro-casnice, magazine de mobilă, cofetării, precum și câteva restaurante. Toate acestea vor fi amplasate chiar în cartierele noi de blocuri care răsar de la o zi la alta, din pământ. Numai în capitală, în curând (conform planului), se vor da în folosință: blocul de 42 de apartamente din strada Batiștei nr. 9, cinci vile însumând 60 de apartamente, pe strada dr. Staicovici, un alt bloc de 18 apartamente pe strada Pompiliu Eliade etc. Cu ajutorul noii industrii a prefabricatelor, pe șantierul din Bulevardul Pieptănari, se ridică (montează) zilnic 8

apartamente! Sunt mii de familii tinere și, nu numai, care se mută fericite în case noi (ca urmare a politicii înțelepte de urbanizare). Ei sunt România de mâine. Bună ziua, viitor!

Bună ziua, muză! Mai cântă! Mărire patriei cuvântă!

Să urcăm împreună pe schele! Să intrăm în fabrici și uzine, să ne-aruncăm privirea pe ogoare, să coborâm și sub pământ, în mine, peste tot unde oamenii muncesc cu spor și dragă inimă la înfăptuirea planului de producție. Toată suflarea participă la întrecerea socialistă. Minerii din Valea Jiului se dispută pentru faimoasa cască de aur care va fi a celei mai bune echipe miniere din Vale. Cască de aur, fixată pe o pernă de catifea violet, protejată de un glob de cristal a fost câștigată, la ultima întrecere, de cei mai tineri mineri din vale, minerii de la Uricani. Această echipă de tineri se va strădui să nu mai lase din mână râvnitul trofeu. Pentru aceasta vor munci mai mult și mai cu spor în acest an. Fosta Vale a Plângerii, cum era numită în perioada exploatarei burgheze, este astăzi o Vale a bucuriei și prosperității. Lupenii anului 1929 a devenit un coșmar în poze, afișat la gazeta de perete sub titlul *Să nu uităm!* Doar cei mai vârstnici își amintesc. Cei tineri nu mai privesc spre trecut, au planuri mari de viitor. Și cum să nu aibă când conducerea de Stat le-a asigurat o viață bună și prosperă în Valea Jiului (salarii bune, 6000 de apartamente până în prezent, nouă cluburi de dans, 39 de biblioteci cu 120.000 de volume și 12.000 de tineri înscriși)? Ca să mulțumească partidului pentru toate aceste condiții, dar și pentru a asigura siderurgia românească cu cărbuni de cea mai bună calitate, minerii din Valea Jiului se angajează să îndeplinească toate obiectivele fixate pentru următorii ani, așa cum au fost ele prezentate de tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej la congresul al III-lea al Partidului (respectiv, 6 milioane tone huilă până în 1965)*.

* *Punând în muncă mult avânt/ Să dea cu spor materii prime,/ Deși lucrează sub pământ/ Au fost mereu la... înălțime.* Poetul-activist

O deținătoare a drapelului de frunză pe țară în depășirea planului este și uzina de mecanică fină „21 Decembrie“ din Capitală. Planul anual de producție a fost depășit încă din 27 noiembrie anul trecut, reprezentând un plus de 11,5 % față de sarcină. Au fost obținute succese și în privința reducerii prețului de cost, precum și în îndeplinirea planului pe ceilalți indici. La uzinele „Înfrățirea“ din Oradea, muncitorii se întrec în cele 17 meserii de bază ale activității uzinei: strungar, forjor, frezor, electrician, turnător și așa mai departe. Un deosebit succes al industriei noastre îi reprezintă și cei zece ani de electrificare, sărbătoriți cu mândrie în 1960. Raportăm 3.000 de sate electrificate și 7,7 miliarde kWh (față de 2,1 miliarde în 1950). La fabrica de strunguri din Arad...

Oprește-te, zeiță flecară, de gură mult prea ușoară, cunoști, vād bine, cum stă activitatea în fabrici și uzine. Ești bucuroasă, de mândrie plină, când sate noi, au de la bec, lumină. Comorile de vers meșteșugit a patriei cântare în imnuri neîntrecute le risipești desăvârșit (și măiestrit). Mai bine spune-mi, în politica de stat, *cum*, *ce* și *câte* s-au mai întâmplat. Despre Congresul al III-lea al PMR din acel an, ce poți a-mi spune? Că numărul membrilor și candidaților de partid a crescut cu 40% față de anul 1955, am citit și eu în cărțile de istorie contemporană. Că, la același congres, Gheorghe Gheorghiu-Dej, prim secretar al C.C. al P.M.R., membru al Prezidiului Mării Adunări Naționale, împreună cu apropiații (acoliții), și-a asigurat controlul total asupra partidului nu mai e azi nicio taină. Între timp, și-a îndepărtat (lichidat) cu tact (se știe cum), toți adversarii politici. În Biroul politic al Partidului cei nouă membri îi sunt fideli. Nou-veniții (Ceașescu și Drăghici) îi erau devotați, atât lui, cât și (mai ales) partidului. Asta ar fi trebuit să-l facă fericit* pe *cel ce întruchipează în modul cel mai*

* Celebrul Troțki spunea că în secolul al XX-lea *puterea este tristă* și că cei care nu acceptă puterea împletită cu crimă n-ar fi trebuit să se nască în

desăvârșit aspirațiile poporului român și voința sa de pace, nu? Mai știu că, dintre toate elitele comuniste din Blocul sovietic, tovarășii de la București erau mai staliniști ca Stalin (celebrul mort) și că nici prin gând nu le trecea să se schimbe. Ba, dimpotrivă, ca să-și consolideze puterea, au demarat o serie de procese politice și demascări publice, cu mii de arestări. Statisticile de depășire a planului de arestări i-ar face invidioși și pe muncitorii de la uzinele „Înfrățirea“! Istoria din cărți o știu, e-o scoică ce-n zadar o țin cu mâna la ureche, căci tot ce-aud nu-i decât vuiet neconținut și slab, un muget fără noimă, complet neinspirat.

Muză sunt, fiică a Mnemosinei și a lui Zeus, cum bine știi și multe lucruri mi-a fost dat să văd, e adevărat! În vechime, cântam isprăvile minunate ale zeilor nemuritori, cunoșteam deopotrivă trecutul și prezentul, iar viitorul îl ghiceam fără de greș. Alături de ale mele opt surori, întregul sobor zeiesc îl încântam cu cântecele noastre. Eram nouă muze, până nu demult. *Impari musae numero gaudet*. Dar, Partidul s-a gândit (înțelept) că nouă eram prea multe și, după o atentă reciclare și o mai eficientă redistribuire a sarcinilor, ne-a *reduc* la patru: Clio se ocupă de istorie (eroii patriei) și astronomie (spațiu cosmic, sateliți etc.), eu de toate genurile literare (tragedie, comedie, epos și lirică), Euterpe de artele vizuale și ale spectacolului (muzică, dans, serbări patriotice), pe Erato (săraca), muza poeziei erotice, au *îndepărtat-o* după ce a fost demascată ca *imorală* într-o ședință publică*. Po-

acest secol. După cum arată într-o poză din 1960, la tribuna Mării Adunării Naționale, Ghe. Gheorghiu-Dej nu prea pare fericit. Sursa: *neidentificată*

* Cf. Notă a Securității cu privire la demascarea în ședință publică a Muzei Erato (A.S.R.I. Fond documentar nr. 760, f. 72-75). Datorită raporturilor sale binecunoscute cu membri importanți ai corpurilor diplomatice ale legațiilor străine (SUA, Anglia, Elveția, Franța și Grecia), Muza Erato nu a fost anchetată, nu a urmat proces și nici martorii nu au fost audiați. La scurtă vreme după demascarea publică, nereușind

limniei, cea cu lirica și mimica, i-au distribuit noi sarcini în domeniul cenzurii (tace, taie, adaugă și intercalează, după caz). Celelalte surori, cele rămase fără obiectul muncii, Melpomena, Talia, Terpsihora și Urania s-au recalificat, fiind dirijate în diferite sectoare artistice în care își puteau folosi competențele (teatru, balet, traduceri etc.). Noi, cele patru rămase, am participat la cursuri de marxism-leninism și ne-am însușit atente și conștiințioase tendințele estetice și direcțiile artistice, recomandate de către partid. Eu, deși nu pricep prea bine toate subtilitățile poetice ale realismului socialist, îl promovez cu sânguință și *elocuență*. Nu mă pot plânge. Producția literară a crescut simțitor și s-a îmbunătățit considerabil. Vremurile s-au schimbat însă față de vechime. Ne-am schimbat și noi, muzele. N-am avut de ales.

Cândva am fost o muză drăgălașă, cu dar divin și l-am inspirat pe neîntrecutul Homer, cel care până și-n știința sa despre corăbii pe toți i-a uluit. I-am cântat vestitului Demodocos despre întâmplările din atât de poeticul și minunatul război al Troiei. Iar vestitului Lucrețiu i-am dezvăluit toate secretele naturii, susurându-i în ureche taine interzise oricărui muritor. M-am cuibărit, cum bine zice vestitul Plato, înlăuntrul inimii poetului (tuturor poezilor de geniu) și am cuvântat de acolo cu multă inspirație despre câte și mai câte adevăruri și nimicuri.

Dar, ce mai poți spune, hmm? astăzi, când vremurile în toate s-au schimbat? Despre așa un an (1960) cum a fost cel de care acum m-ai întrebat ce-ar fi de spus? Ce poți cânta la modul *inspirat* despre comunism? Să mai ai și tonul potrivit? Fără să faci politică, istorie și morală sau alte melancolii. Mai bine adresează-te surorii mele Clio, dacă vrei să afli despre faptele și evenimentele istorice din anul 1960. Ea se ocupă de sectorul istorie. Eu m-am

să-și găsească serviciu și să se încadreze în câmpul muncii, a plecat din țară. I-a fost tot mai limpede că poezia erotică nu cadrează cu morala și arta socialistă.

consacrat literaturii și *elocuenței*, sentimentelor frumoase și vieții. Pe când Hesiod vorbea despre cele nouă surori, fiice ale lui Zeus și ale Mnemosinei, *politica* încă nu dobândise atâta faimă și respect (ca să nu mai spun că nu e nici amuzantă) încât să fie cântată în soborul zeiesc. De aceea, eu una, în politica de stat prefer să nu mă bag. Ajunge doar să-i vezi pe toți acești bărbați dârzi: Gheorghiu-Dej, Ion Gh. Maurer, Chivu Stoica, Gh. Apostol, N. Ceaușescu, Al. Drăghici etc. ca să-ți vină să fugi, nu alta. Unde? nu prea știu, fiindcă granițele țării sunt foarte bine păzite. Sora mea Erato mă tot cheamă în străinătate, îmi face și chemare, dar, spune, zău, și dumneata, cum să plec? Unde să plec? Și pe scriitorii români cui să-i las? Cum să rămână numai ei, dintre toți scriitorii lumii, neinspirăți!?

Am înțeles cum stau lucrurile, dragă muză, iartă-mi *devierea* nedorită. Să lăsăm atunci politica și conducerea de Stat. Pe Clio o cunosc, la ea am *apelat*, ca să mă introducă cât mai aproape de scena istoriei și-un loc modest, neobservat (de cenzură), divina muză mi-a repartizat. Dacă tu te ocupi de literatură, de viață, cum spui, ai putea oare pe cei ce-atuncea au trăit, să-i chemi în față iar și șoapta lor mai bine s-o aud? De oamenii acelei vremi aș vrea să știu, de ei ce poți, zeiță, nimicuri să-mi înșiri (în stilul realismului socialist)?

Cum stau comodă (un pic grăsuță fiindcă n-am mai zburat de mult) și leneșă pe-un norișor de raze și mă uit, în jos, la anul 1960, privirile îmi cad în casa unui tânăr electrician de la Grivița Roșie care și-a luat de soție o fată din Muscel, brunetă, voinică, isteță și frumoasă. Saveta e soră medicală și-și iubește meseria și soțul (pe Anghel). În urmă cu un an, atunci când Saveta și Anghel s-au căsătorit, nu aveau aproape nimic. Azi, cum trag cu ochiul în apartamentul lor, primit de la Stat, văd un nou șifonier (triplu), un divan elegant, radio și au în plan cumpărarea unui aragaz cu trei ochiuri (despre asta discută acum, Anghel trăgând cu urechea și la meciul Rapid-Farul de la radio). De când s-a însurat, Anghel

nu mai merge la stadion, dar se consolează cu radioul. Nu-i încântat de evoluția meciului, după ce Rapidul a condus cu 3-0, Farul s-a apropiat la numai un gol. Saveta îl înveselește. Atâta pagubă! Haide, bucură-te, luna viitoare avem aragaz! Și-am să-ți fac fasole cu cârnăciori! Cu cârnăciori, cu cârnăciori! Se-nvârte ea prin casă fericită. S-au căsătorit din dragoste, evident, ca tot atâția alți tineri de felul lor. Căsătoriile cu mijlocitoare nu se mai practică astăzi, fiindcă nu mai sunt averi de cântărit, nici de-o parte, nici de alta. Averele le sunt brațele și trupul tânăr. Iată viața adevărată, reală! Ce nevoie mai e de literatură?

Un alt cuplu tânăr, vecini cu ei, Costel (macaragiu frunțaș) și Viorica (vânzătoare) așteaptă un copil anul acesta. Costel vrea un băiat, Viorica vrea ce vrea Costel. Umăr la umăr, la masa din bucătărie, socotesc (Viorica face socotelile) cum vor folosi banii depuși lunar la CEC: mobilă, lucrătoare pentru copil, un aragaz. La radioul marca „Concert” din casă se transmit știri despre vizita tovarășului Hrusciov și a tovarășei Nina în Franța, unde oaspeții sovietici au fost primiți de generalul De Gaulle și de doamna De Gaulle. La Paris, tovarășul Hrusciov a vizitat casa din strada Marie-Rose nr. 4, unde, între 1909-1921, a locuit tov. V.I. Lenin. Monetăria franceză va dăruia tov. Hrusciov o medalie de aur pe care sunt gravate câteva monumente de artă franceze, dominate de Sputnik și de porumbelul păcii.

Îmi pare mie, muză, sau te-ai lăsat din nou condusă de valul propagandei comuniste și a realismului socialist? Dar înțeleg că, din cauza fricii și a rigorilor cenzurii, nu mai poți vorbi deschis. Spune-mi, mai bine, de scriitori și de poeți, și despre cum i-ai îndemnat la scris. Ce opere mărețe cu neîntrecut talent le-ai inspirat?

Pe scriitori i-am inspirat cu meșteșug (și mult au scris), le-am înălțat la cer simțirea sfântă și-am dat prin glasul lor senină cugetare și-ogorul poeziei cu plugul îl deșțelin când George Dan ne cântă de nemuritorul Lenin.

De Nina Cassian îmi șoptești că a predat la ESPLA un volum de versuri cu titlul provizoriu *Sărbătorile zilnice*, tânărul prozator Fănuș Neagu lucrează la romanul *7 văi și-o vale adâncă* a cărui acțiune se petrece într-o gospodărie agricolă colectivă din Bărăgan. Colecția Biblioteca pentru toți a căpătat un nou avânt, apărând sub o nouă înfățișare grafică. În planul editorial sunt prevăzute să apară cărți de Eminescu, Caragiale, Dostoievski, Alecsandri, Ion Creangă, Henri Barbusse, Mihail Sadoveanu și alții. În cinstea celei de-a 40-a aniversări a partidului, Dragoș Vicol are în plan scrierea unui roman inspirat din viața muncitorilor forestieri. Se va intitula, cum altfel?, *Pădurea*. Dumitru Mircea își propune să oglindească într-un roman viața unui activist de partid. Lui Dan Deșliu i-ai inspirat poemul *Ziua Victoriei: Un vânt de lume nouă bătea peste pământ...*

Ce-i, muză dragă? Chipul ți-l acoperi? Ai vrea să-mi spui și totuși, eziți și tremuri...

Pe scriitori și pe poeți i-am ajutat să fie inspirați (de dragoste față de partid), dar, de la datoria ce-am avut, am mai și dezertat când nesperat am început iubirea iar să cânt și sensul ei să-l aflu, nemurind. După atâtea versuri patriotice și poezii de pace înălțătoare, îmi cam pierdusem subțirimea și grația poetică, dar când tânărul Nichita m-a chemat la el, am lăsat în urmă fabrici și uzine, betoane și ogoare, pe Lenin chiar cu steaua-i roșie cu tot, și ne-întârziat pe brațu-i fruntea mi-am culcat. Volumul lui Nichita a scăpat de cenzură (am pus o vorbă bună și la sora mea Polimnia) și a fost publicat. De un real folos a fost și prefațatorul care a încadrat poezia tânărului Nichita în aria *poeziei reflexive asupra triumfului socialist și asupra puterii omului eliberat*. Cât despre poezia *Internațională. La aniversarea lui Vladimir Ilici* (a treia din volum) nici că putea să existe un argument mai convingător pentru cenzorii Direcției de presă și tipărituri. I-am dictat această poezie cuvânt cu cuvânt (el nu putea s-o scrie de timorat și constipat ce era). Ca să-l mai alin am golit împreună o sticlă de vin.

Cu toate astea n-am scăpat de drumul la Securitate, m-au chemat și m-au certat că eu (ca muză și, implicit, autocenzură) n-am fost mai atentă. S-au tot legat, nu știu de ce, de poemul *O călărire în zori*, dedicat lui *Eminescu tânăr*. De *Eminescu* s-au legat, că de ce *Eminescu* și nu ... Bălcescu tânăr? Le-am explicat atunci că și muzele mai pot greși (minți cu socoteală). Am invocat, ca să mă scot, poezia *Sirena lui Roaită. Strigătul rotitor al sireniei/ acoperă palatele stăpânilor...* Nu-i frumos și patriotic? Mi-au cerut să fiu mai vigilentă pe viitor! Am semnat angajamentul, ce era să fac?

Despre anul 1960, multe și frumoase mi-ai șoptit. Îți mulțumesc, dar, știu, oh muză, că nu toată lumea trăia și-mpărtășea entuziasmul comunist pe care tu, atât de simțitoare, cu vorbe alese mi l-au zugrăvit. Despre condamnății politic din valul de procese a anilor 1957-1960, ce poți să-mi spui? Tot ce mai rămăsese viu din vechea elită culturală lua drumul închisorilor și a lagărelor de muncă. Pe poeții închiși sau deportați nu i-ai vizitat, în calitate de muză, te întreb? De poetul Filimon Ilea, oare ai auzit? Condamnat la muncă silnică, își ispășește pedeapsa în lagăr. La el am vrut s-ajung când întrebări am început a-ți pune despre câte s-au petrecut în anul invocat (și să-mi formezi o părere generală despre epocă).

Filimon Ilea? Poet? Lagăr de muncă? Cee? Vă rog, respectuos (indignată), tovarășe, să vă adresați Direcției penitenciarelor, asta nu mai e de resortul meu! M-am adresat, dragă muză, dar mi-au răspuns că nu au în evidență pe nimeni cu acest nume. Am consultat și arhivele CNSAS, fără nici un rezultat, însă. Numele Filimon Ilea nu apare nicăieri oricât de mult m-am străduit eu să îi dau de urmă cercetând arhivele. E posibil să nu fie numele lui real. Nu am de unde s-o știu, dar asta e tot ce am. Un nume: Filimon Ilea. Așa mi-am amintit de harul muzelor de altădată și, după modelul scriitorilor din vechime (*Cântă zeiță mânia ce-aprinse*), mi-am încercat și eu norocul, invocând ajutorul muzelor, fiicele Mnemosinei și ale lui Zeus, neîntrecute în

cunoașterea trecutului, prezentului și a viitorului. Dacă ai putea să mă ajuți și să faci oarecare lumină asupra acestei probleme, mi-ai fi de mare folos ca să-mi pot continua povestea.

Dar nici eu n-am auzit niciodată de acest nume, protestează muza. Cum aş putea să te ajut, oare?! E drept că la *întâmplări imposibile cu înfățișare de a fi adevărate* nimeni nu mă întrece, dar cu cenzura asta pe capul meu... Uf! Uf! Dar, vai, în auzu-mi o voce străină răsună și la demult uitatul homeric îndemn îmi plecazi urechea: Spune-ne muză divină de multiscusitul bărbat...

2, Șeful Direcției a III-a M.A.I., col. Mărișeanu, avea pe biroul său dosarul lui Filimon Ilea (deținut politic), înaintat de către ofițerul responsabil cu recrutarea și prelucrarea de informatori. Nu era defel mulțumit de încetineala cu care decurgea recrutarea lui Filimon Ilea. Parcurse din nou, răbdător (frunzărindu-le), toate piesele din dosarul acestuia. În mare parte, îi cunoaștea conținutul. Era oare necesar să intervină ca să grăbească lucrurile?

În urmă cu mai bine de un an, la sfârșitul lui 1958, Mărișeanu avusese o discuție cu șeful Direcției de Propagandă și Cultură a CC al PMR (și membru supleant al Biroului Politic). Problema ridicată a reprezentat-o lipsa rezultatelor pozitive în activitatea Serviciului VI, rămas în urmă față de celelalte servicii din cadrul Direcției (în comparație cu Serviciul IV – culte, de pildă) și lipsa de eficacitate manifestată în sarcina de anihilare a activității criminale desfășurate de elementele dușmănoase din rândurile intelectualității, a tineretului studios și a lucrătorilor artei și culturii (principala atribuție a Serviciului VI). Pașii care se făceau în direcția lichidării rămășițelor trecutului (din domeniul cultural), precum și a îndrumării ideologice (în același domeniu) erau destul de mici, ca să nu mai vorbim de faptul că, văzuți de la vârf, de acolo de unde privea scrutător șeful Direcției de propagandă și cultură, respectivii pași nici că se întrezăreau (atât erau de neînsemnați). Într-un cuvânt, Serviciul VI bătea pasul pe loc.

Mi se pare că aici sunt serioase deficiențe, afirmase răspicat șeful Direcției de Propagandă și Cultură a CC al PMR. După Decretul 318 lucrurile au evoluat spectaculos, e adevărat, dar încă mai avem probleme serioase la sectorul cultură! Propaganda noastră trebuie să fie mai ofensivă și să conlucreze mai eficient cu organele de securitate și de anchetă! Fără să încerce să se dezvinovățească, Mărișeanu recunosc că, din punctul său de vedere, acordase o mai mare atenție activității din celelalte Servicii care se ocupau cu predilecție de grupurile dușmănoase (verigile legionare) și naționaliste, de elementele reacționare politice (foștii membri ai partidelor burghezo-moșierești) sau religioase (cler și culte), poate, uneori, în detrimentul domeniului cultural. În raportul general al Direcției, menționase toate aceste probleme și aspecte ale activității sale. Șeful direcției de propagandă și control nu urmărea (evident) să-l critice pe Mărișeanu (eventual, să-l critice constructiv), ci să-l avertizeze că venise timpul ca atenția acordată sectorului cultural și, în general, intelectualilor, trebuie să crească și să dobândească o mai mare importanță ca până acum. Altfel, explică el, vom ajunge în situația nedorită ca, slăbind supravegherea dogmatică în acest domeniu, să ne trezim cu o lipsă totală de orientare ideologică în cazul scriitorilor mai vechi sau mai tineri (dacă nu suntem îndeajuns de vigilenți cu educația lor, a tinerilor) ori cu producții șablonate, reci și convenționale care nu au nimic de-a face cu talentul.

În ceea ce privește procesul recuperării valorilor trecutului, trebuie să remarc, și aici, o oarecare neglijență și lipsă de vigilență dogmatică. Procesul de recuperare și de integrare în patrimoniul cultural a operei lui Eminescu Mihai, de pildă, a scăpat complet de sub controlul ideologic, existând pericolul unei *mitizări* (forțate și nedorite) a imaginii poetului național. Acest proces de *mitizare*, dacă nu e oprit la timp, poate conduce la formarea unor idei și concepții greșite despre opera și personalitatea poetului. Comitetul pentru „eternizarea” memoriei lui Eminescu și-a cam depășit atribuțiile, încurajând un cult exagerat al personalității

acestui. Și, în fond, cine e Eminescu ăsta? (*ton ascendent*) Este chiar așa de mare ca Pușkin, chiar așa de genial ca Pușkin, chiar așa de național ca Pușkin, chiar așa de universal ca Pușkin, chiar așa de nemuritor ca Pușkin? (*pauză retorică*) Unii mi-au mărturisit că Eminescu ar fi fost negricios, păros și mic de statură, sifilitic și cam nebun. (*ironic*) Ca să nu mai spun că era naționalist și antisemit. (*insinuant*) Un xenofob care a arătat că principalul pericol pentru națiunea română îl reprezintă străinii! Cam așa considerau și legionarii, nu? Adică cum? (*schimbare de ton*) Când tocmai noi, *străinii* de bine, împreună cu marea și puternica familie internațională marxist-leninistă am făcut din țara asta o țară fără de clase sociale, o țară complet *nouă* după un model de succes, modelul sovietic! Câți amărâți (exploați) din țările imperialiste din Occident nu și-ar dori să trăiască liberi și demni în Uniunea Sovietică? Ca să nu mai vorbim de intelectualii occidentali care iubesc necondiționat Uniunea Sovietică și admiră fără rezerve toate realizările ei!

Tovarășul Mărișeanu ridicase din sprâncene, mulțumindu-se să asculte, prudent. Discuția avusese loc în biroul șefului Direcției de Propagandă și Cultură. Mărișeanu își mai amintea că acel început de decembrie debutase cu ploaie rece și vânt (abia stătuse pe scaun din cauza unei dureri de spate).

În întâlnirile pe care le-am avut cu diferiți reprezentanți ai organizațiilor de tineret, continuase șeful Propagandei, mi s-a confirmat faptul că influența poeziei lui Eminescu asupra tinerilor este nesănătoasă, pervertindu-le acestora (tinerilor) gândirea și simțirea. Oare n-a fost Eminescu considerat de către legionarii Moța și Zelea Codreanu un fel de profet al ideologiei lor naționaliste? Nu l-au considerat trădătorii de patrie Cioran și Eliade un *mare* român? Hmm. Trebuie să fim mai atenți, tovarășe, cu lecturile tinerilor! Uite, numai în ultimii zece ani s-au scos 700 de mii de exemplare din cartea de poezii a lui Eminescu. Propaganda noastră a prezentat *Luceafărul* ca ilustrând teza unui conflict dintre creatorul de artă și lumea ce-l înconjoară, conflict care, în

cazul lui Eminescu, este rezultatul direct al vieții de mizerie și a disprețului cu care l-au tratat clasele exploatoare (belferii!). Așa am prezentat *noi* Luceafărul. Dar *ei, ei* l-au citit pe *dos*, l-au interpretat, chipurile, *universal*, afirmând că geniul e superior și *diferit* de ceilalți, preferând să se retragă în lumea ideilor. Cum? Că Eminescu respinge lumea burgheză, coruptă și putredă, în care a trăit, asta înțeleg, dar poeții de astăzi care se cred *genii* (ce să zic!), ce motiv mai au să respingă realitățile sociale pe care le trăim și să se izoleze în turnul de fildeș? Citindu-l pe Eminescu, poeții au căpătat tot felul de idei și, în loc să scrie poezii angajate, care să reflecte transformările sociale din țara noastră, se refugiază în brațele unui estetism steril și periculos, încercând (evident) să scape de răspundere. Teoria estetismului în artă și a spiritului critic trebuie redefinită în litera curat științifică a marxism-leninismului. Avem nevoie de o estetică nouă, științifică, care să lupte împotriva tratării idealiste a trecutului, împotriva tendințelor de izolare a fenomenului literar de realitățile istorice și sociale. Pe de altă parte, ca să învățăm totuși ceva din greșelile anterioare, nu trebuie să ignorăm specificul literaturii, a creației literare și artistice, în general*.

Trăim vremuri interesante, tovarășe. Cum deschidem un pic robinetul, cum se reped cu toții înspre valorile (*ironic*) Occidentului. Trebuie să strângem din nou șurubul! Raportul lui Hrusciov și contrarevoluția din Ungaria prea i-a făcut pe unii să *viseze*. Felul în care în mediile culturale și științifice continuă să se manifeste influența unor concepții străine marxism-leninismului îmi dă mult de gândit. Nu spun să-i lichidăm pe intelectualii care gândesc greșit, ci, cu tact, să-i determinăm să-și recunoască greșelile de orientare ideologică și să-i atragem pe pozițiile noastre

* Aceste idei au fost expuse de către șeful Direcției de propagandă și cultură cu prilejul unui seminar cu activiștii de partid din domeniul propagandei.

(să urmeze linia partidului). Oricum nu au de ales. Sunt cazuri în care am reușit cu succes *anihilarea*. Demascările publice sunt și ele o lecție ce trebuie bine învățată! Cu viii merge, fiindcă au ambiții și slăbiciuni, pot fi *lichidați*, apoi, resuscitați și chiar *miluiți* (Arghezi) sau, dacă nu merge nimic, reduși la tăcere, *muțenie* (Ibădoiu Blaga), dar cu morții e mai greu. Nu-l putem aduce pe Eminescu pe scena Operei, ca pe Milița Petrașcu și restul, să-l demascăm public și să-l săpunim un pic, deși mi-aș fi dorit asta! De ce nu?, intervine calm Mărișeanu. Șeful Direcției de propagandă îl privește atent, gânditor. Găsim noi o formulă, *simbolică*, vreau să spun. Aha! Zici dumneata ceva!, reluă, după un scurt moment de tăcere, șeful propagandei, împreunându-și mâinile albe, grăsuțe, deasupra mesei. O demascare publică într-o clădire semnificativă! La Universitate? Nu! La Biblioteca Universitară? Nu! La Academie? Hmmm. Mai bine la Ateneu! Poetul național adus în fața oamenilor muncii la Ateneul Român! Ce câștig politic pentru noi! Un prilej pentru clarificarea ideologică a oamenilor muncii în legătură cu poetul național. Să fie selectați niște oameni de încredere care să ia cuvântul, prelucrați dinainte de instructorii de la Comitetul Central. Dar pentru o asemenea ședință, tovarășe colonel, ne trebuie probe! Eventual, să demarăm o anchetă, nu?...

Nimic mai simplu, tovarășe! Dacă îmi dați voie să vă vorbesc deschis, vă pot spune că soluții există. Ce vrei să spui? l-a întrebat șeful propagandei. Vorbește!

Tovarășul Mărișeanu l-a informat atunci pe șeful Direcției de Propagandă și Cultură despre existența unui *Serviciu VII*, înființat în secret în cadrul Direcției pe care o conduce, serviciu care nu apare Structura organizatorică* de bază. Acest Serviciu posedă

* Structura organizatorică de bază a Direcției a III-a cuprindea 6 Servicii, cu birourile aferente, precum și un Birou Secretariat. Existența Serviciului VII nu apare în structura de bază.

un birou care activează în cadrul unui proiect pilot intitulat *Trecutul istoric*. Proiectul presupune rescrierea pe baze științifice a istoriei naționale și o mai *actuală* înțelegere și interpretare a evenimentelor istorice.

Un deosebit succes al proiectului a fost impunerea imaginii lui Bălcescu drept unul dintre cei mai de seamă revoluționari de la 1848. N-a fost ușor, dar am reușit. Scriitorii (tovarășul Camil) au făcut din Bălcescu eroul lor, artiștii se grăbesc să-l picteze și să-i facă bustul. Ce ne-am putea dori mai mult? Se lucrează și la alte evenimente istorice care urmează să fie prezentate *favorabil* și *actualizate*. În vederea demonstrării *vechimii* relațiilor româno-sovietice, am scos la lumină dovezi și documente care s-o ateste peste veacuri. Cazul principelui Dimitrie Cantemir este deosebit de grăitor în acest sens. Cât despre celebrul său fiu, Antioh, ce să mai spunem? Un vizionar ilustru care a scris poezii direct în limba rusă (!). Iar Războiul de la 1877, când armata rusă ne-a ajutat să ne dobândim independența față de otomani, asta nu dovedește altceva decât buna înțelegere și vecinătate dintre țările noastre. Ca să nu mai vorbim de faptul că am șters de peste tot orice aluzie și urmă la Basarabia sau Bucovina. E ceva, nu? În toate aceste cazuri, agenții noștri au fost dirijați cu misiunea de *a scoate la lumină dovezi noi și grăitoare* în scopul dorit de propagandă sau de *a elimina* altele, nedorite.

Cred că am putea înființa, în cadrul aceluiași Serviciu VII, un al doilea birou pentru sectorul literar și să aplicăm aceleași procedee și pentru recuperarea *dirijată* a literaturii. Pe modelul *istorie* aș crea și îndruma o celulă de agenți speciali cu sarcini de *corectare*, eventual, de *remaniere* a anumitor evenimente literare ce se vor reevalua. În vederea procesului de demascare a poetului național s-ar putea întocmi un dosar complet cu tot ce trebuie (documente, mărturii, probe etc.). Asta cere timp, dar vom încerca să ne mișcăm repede.

O inițiativă foarte bună, tovarășe Mărișeanu! Sunt de acord cu înființarea unui birou care să se ocupe de sectorul literar și

artistic. Îți aduci oamenii de care ai nevoie. Pentru asta ai tot sprijinul meu. Dacă ai nevoie de fonduri, nu ezita să le ceri. Vei colabora direct cu omul meu de încredere, tovarășul Grigore Matuf, pe care îl vei numi șef de birou. De existența și funcționarea Serviciului VII nu va afla nimeni, niciodată, îți garantez. Dosarul de care vreau să te ocupi cu prioritate este cel al poetului Eminescu Mihai. Fă tot ce trebuie făcut, numai să mă ții la curent. E timpul să dăm un caracter mai ofensiv propagandei noastre de partid!

Mărișeanu s-a ocupat personal de cazul Eminescu și de funcționarea Serviciului VII (cu cele două birouri). Dosarul „Poetul național“, închis în 1951, a fost redeschis la începutul lui 1959 conform procedurilor. În anul care s-a scurs de la acea primă întâlnire cu șeful Direcției de Propagandă și Cultură, Mărișeanu a făcut mari progrese. Dosarul de acțiune informativă individuală a poetului Eminescu Mihai cuprindea deja o mie de file. Obiectivul era lucrat pe două planuri: supravegherea poetului în scopul stabilirii atitudinii sale politice (dacă desfășoară activitate dușmănoasă și în ce constă aceasta), cât și în scopul strângerii de probe cu privirea la activitatea poetică, în vederea prevenirii oricăror acțiuni dușmănoase. Mărișeanu a trimis pe teren o echipă de trei agenți specializați (Filipescu, Elisabeta și Pietraru) și un ofițer de legătură. Promovarea promisă de șeful propagandei (gradul de general de securitate) îi dădea aripi.

Mai întâi, a avut grijă ca informatorii și agenții săi să lanseze o serie de zvonuri, astfel încât mărturiile contradictorii despre ziua de 28 iunie să încurce orice încercare de a afla vreodată adevărul.

Un succes lăudabil l-a reprezentat și epigrama lui Macedonski în contra lui Eminescu, strecurată la ziar fără știrea lui Macedonski. Scandalul epigramei a scăpat rapid de sub control (după cum era de așteptat), dovedindu-și din plin eficacitatea în scopul acțiunilor urmărite în planul de măsuri.

Agenții au avut și misiunea de a recruta informatori care să afle poziția politică a obiectivului și să stabilească cercul de relații și natura acestora. Prin intermediul unor surse de încredere s-a acționat constant asupra poetului în direcția determinării schimbării atitudinii acestuia față de vechii patroni (partidul conservator) și a apropierii lui de mișcarea socialistă. În prezent (1884) este certat aproape cu toți conservatorii (Carp, Zizin Cantacuzino, Lahovari) și supărat pe amici (Maiorescu, Slavici, Simțion etc.). În plus, Mărișeanu și-a concentrat toate forțele în vederea pregătirii apropierii lui Eminescu de mișcarea socialistă a vremii (ideea planului era ca socialiștii să-i întindă mâna și să-l ajute atunci când el va fi abandonat de amici). Se încearcă cu ajutorul unor surse de încredere influențarea lui pozitivă, în măsura în care va fi posibil. Începutul a fost făcut de Filipescu la sanatoriul din Viena. Dacă Eminescu nu acceptă condițiile, se vor lua, evident, și unele măsuri punitive (de izolare față de prietenii junimiști și, dacă va fi cazul, chiar de privare de libertate). Pregătirea procesului de demascare publică decurgea ca la carte.

Planul de acces la faimoasa ladă cu manuscrise a poetului se găsește în plină desfășurare. Dar pentru aceasta ar avea nevoie de un agent specializat în eminescologie care să știe *ce* și *cât* să se păstreze din acea ladă care va ajunge, în final, (de la Maiorescu) la Biblioteca Academiei. Colaborează direct cu cei care se ocupă de Dosarul de obiectiv al Academiei Române, care l-au ajutat să creeze la Bibliotecă o agenție competentă de informatori.

Cu numai o zi în urmă, Mărișeanu fusese primit în audiență la șeful Direcției de Propagandă și Cultură. Îi expusese întreaga situație din dosarul „Poetul național“, solicitându-i noi ordine.

Vă raportează, a început el intrând direct în subiect, că, în momentul de față, poetul a ieșit din sanatoriu și petrece câteva zile la Viena. S-a decis, ca să mai câștigăm puțin timp, să facă o călătorie în Italia. Se opune călătoriei în Italia pentru că se teme că va fi iarăși internat în vreun institut sau va fi lăsat să se piardă pe

acolo, dar, neavând bani, nu are de ales. O problemă de rezolvat rămâne cea a pașaportului și a vizei. Dar asta sperăm s-o rezolvăm cu legația noastră din Milano prin legătura lui Maiorescu cu consulul vienez Grisebach. Avem în vedere și perspectiva unei cure balneare la Hall (dacă sursa va reuși să-l convingă să accepte, ceea ce este puțin probabil). Nu știm însă cum să procedăm după întoarcerea lui în țară (pe care o cere în mod constant). Ideea de a rămâne în străinătate o respinge vehement. Din notele informative pe care le deținem, coroborate cu buletinele de analize din jurnalul medical al doctorului Obersteiner, reiese că este complet vindecat. Ce sugerați, tovarășe? Să-l obligăm să rămână în străinătate și să-l declarăm trădător, fugar? Să revină la București și să continuăm acțiunea de informare? Să reia gazetăria? Dar unde? De *Timpul* nici nu mai poate fi vorba după ce va fuziona cu *Binele public*. Să pregătim ședința de demascare publică? Sau să mai așteptăm?

După câteva clipe de gândire, șeful Direcției de propagandă se ridică leneș de la birou și făcu câțiva pași prin încăpere. Să revină în țară, dar nu la București, unde ar putea relua legăturile cu vechii amici. Să meargă, fie la Iași, fie la Botoșani. Acolo va fi mai ușor de supravegheat. Folosiți toate posibilitățile existente pentru a pune la punct o agentură sigură. Luați legătura cu unitățile teritoriale. Dacă va fi nevoie, să fie pus în filaj. Și, în plus, direcționându-l la Iași, va părea tuturor că reacționarul Maiorescu și restul își doresc cu orice preț ca Eminescu să pară nebun și să iasă din viața publică. Difuzați în cercul său de relații versiunea că poetul nu mai scrie nimic, că e *terminat*. Recuperați tot ce se poate din lada cu manuscrise. Unde e lada acum?

La Simțion! Perfect! Organizați pătrunderea la domiciliu și efectuați o percheziție secretă. Lada să ajungă apoi la Maiorescu. Să reiasă că acesta i-ar fi sustras din ladă câteva manuscrise sau documente, înainte s-o predea Academiei. Când Eminescu va fi atât de jos încât nu-l va mai ajuta nimeni, mișcarea socialistă să

fie în apropiere și să-i întindă o mână. Să apară articole în presa vremii în care să se arate lipsa de recunoștință a societății burgheze față de poeți și artiști. Vorbiți în acest sens cu membrii mișcării socialiste, cu Mille și ceilalți. În cazul în care va respinge ajutorul nostru, demarăm acțiunea de demascare. Vreau o convertire publică a lui Eminescu! L-am făcut membru postum al Academiei Române, ce dracu'! Să pună și el puțin osul la înălțarea culturii noastre! Să scrie poezii noi, mai angajate! Ce-ar fi să compună alte *versiuni* la *Împărat și proletar*, mai explicit socialiste? Iar poemul *Scrisoarea a III-a* să-l *completeze*, în sensul în care, să existe și o parte a treia cu *viziunea* unui viitor comunist. Nu așa ar fi logic: trecutul istoric glorios, prezentul burghezo-moșieresc decăzut, viitorul comunist și mai glorios?

Și dacă nu va fi de acord să scrie?, interveni Mărișeanu.

Atunci pune pe cineva să scrie *noile* poezii eminesciene. Se obișnuiește și la *Scânțtea*. Avem redactori care scriu articole pe care oamenii de cultură sunt de acord să le semneze (n-au de ales). Nu e mare lucru! Eminescu să fie determinat să semneze ce i se dă, eventual, să *copieze* cu mâna lui noile texte astfel încât să pară eminesciene. Dar așa avea nevoie de un poet pentru această misiune!, a intervenit Mărișeanu. Și nu avem poeți capabili s-o facă? Uite, Beniuc? Nu scrie rău. Poemul împotriva lui Tito mi-a plăcut. Nu știu, îndrăznește Mărișeanu, dacă ar fi o idee prea bună, eu, personal, cred că ar trebui să găsim pe altcineva, un poet complet necunoscut. Nu de alta, dar munca asta de versificare e o muncă de *negru* (neplătită și lipsită de orice glorie personală). Nu știu dacă tovarășul Beniuc... Da, poate că ai dreptate! Nu i-ar conveni lui Beniuc. E prea cunoscut!

Când i-a strâns mâna la plecare, șeful propagandei l-a încredințat pe Mărișeanu că ordinul de promovare în gradul de general a ajuns deja pe masa ministrului de interne Drăghici. Gata să-l semneze! În privința ședinței publice, totul să fie gata până pe 15 iunie! Am înțeles tovarășe, să trăiți!

Părăsind biroul șefului Direcției de Propagandă și Cultură, Mărișeanu se simțise încrezător în propriile forțe. Perspectiva ridicării în gradul de general constituia un imbold extraordinar pentru ambițiosul șef al Direcției de Securitate. Și totuși, sarcinile noi pe care le primise nu erau tocmai ușoare (mai ales sarcina cu scrierea de poezii eminesciene). Cine ar putea s-o facă în afară de Eminescu însuși? În discuția cu șeful Direcției de Propagandă și Cultură, Mărișeanu exagerase succesele echipei sale, căutând să le pună într-o lumină cât mai favorabilă (se gândea la avansare). Misiunea pe care o coordona nu era însă deloc ușoară. Apăreau mereu probleme. Stabilirea contactului cu agenții din străinătate se făcea adeseori cu mare dificultate. Uneori căile de comunicare erau bruiate de imperialiști și, până la restabilirea legăturilor cu agenții, aceștia erau forțați de împrejurări să ia decizii fără să se mai consulte cu superiorii lor. De multe ori, deciziile pripite afectau sau chiar deviau mersul acțiunii de urmărire, ceea ce ducea la întârzieri în obținerea rezultatelor sau chiar la neîndeplinirea planului. Fără a mai pune la socoteală și doza de hazard, de imprevizibil, care apărea întotdeauna în astfel de situații. Cum nu toți agenții și sursele lor aveau cunoștința unii de alții, acționau de multe ori în direcții contradictorii, creând confuzii, încurcându-se reciproc. Ca să nu mai vorbim de cazurile de trădare. Cu puțin timp în urmă, Mărișeanu fusese informat cum că agentul Pietraru ar fi un agent dublu, acționând și în favoarea imperialiștilor sub numele de cod *Bătrânul domn cu joben*. Din nefericire, în cazul de față, astfel de informații erau extrem de dificil de verificat.

Unde mai pui că Mărișeanu trebuia să se mai confrunte și cu cei de la Teatrul Național care își cereau neîncetat costumele înapoi (costumele cu care și-a îmbrăcat agenții trimiși pe teren) fiindcă, chipurile, sunt pe inventar și au nevoie de ele pentru o piesă de secolul al XIX-lea (*Livada cu vișini*). Cum să-i spună directorului că nu-și va mai vedea niciodată costumele înapoi. De

acum, pentru noi misiuni, va trebui să apeleze la un alt teatru din capitală. Cât privește Teatrul Național, va căuta soluții ca să-i determine să tacă. Îi are la mână cu unele nereguli administrative.

În fond, Mărișeanu era conștient că reușita acțiunilor viitoare va depinde de mai buna coordonare a agenților și a informatorilor aflați pe teren. În plus, pentru a susține financiar Serviciul VII (inexistent în actele contabile), Mărișeanu era obligat să gândească diverse modalități de plată, la limita legii. Rămăși uneori fără surse de finanțare, agenții de pe teren erau obligați să recurgă la unele subterfugii pentru a se descurca. Elisabeta, de pildă, a fost nevoită să-și găsească pe cineva (un văduv) care s-o întrețină (cel puțin așa i-a spus ofițerul de legătură). Ceilalți? Fiecare se descurcă cum poate. În asemenea situații, e de înțeles că unii trec de la o tabără la alta, ca să mai facă un ban (Pietraru alias Bătrânul domn cu joben?).

Convins de dificultatea sarcinii încredințate, dar dornic, în același timp, să se facă apreciat (în vederea avansării promise), șeful Direcției a III-a se agață de un pai: Filimon Ilea.

3, Printr-o sentință a Tribunalului Militar al Regiunii a II-a București (1950), inculpatul Filimon Ilea a fost condamnat la 6 ani de închisoare pentru activitate legionară. A fost pus în libertate în 1956. În 1959 a fost arestat din nou. Motivul arestării: încercarea de trecere ilegală a frontierei de vest spre Ungaria. La arestare, s-au găsit asupra lui două lucrări manuscrise, stenografiate, precum și *Istoria Românilor* de A. Tr. Laurian, stenografiată în întregime. În lucrarea *Eminescu și începuturile naționalismului românesc* (confiscată de Securitate), Filimon Ilea analizează gândirea ideologică eminesciană într-o manieră ce nu corespunde gândirii de bază marxist-leniniste. El a afirmat că viziunea *deterministă* în care Eminescu înțelegea noțiunile de *rasă* și de *națiune* a conferit, în plus, ideii naționale, pe lângă o valoare politică, și una cultural-ideologică, inspirându-i, mai târziu, și pe ideologii mișcării legionare care s-au revendicat de la Eminescu.

Filimon Ilea analizează din punct de vedere politic publicistica eminesciană, încercând să demonstreze că interpretările pe care toate regimurile politice le-au dat articolelor publicate în *Timpul* au impus și promovat în scopuri ideologice imaginea unui gazetar intransigent, naționalist, antisemit, xenofob, anti-liberal etc. În vederea elaborării acestui text, Filimon Ilea a utilizat o literatură editată în timpul regimului burghezo-moșieresc care a fost clasată la index. A avut acces la această literatură prin intermediul altor elemente dușmănoase regimului, citate ca martore în proces.

În scopul fugii din țară, Filimon Ilea a stabilit o serie de contacte cu ajutorul unor foști deținuți (elemente dușmănoase) care să-l ajute. Asupra lui s-a mai găsit și manuscrisul intitulat *Istoria unei lacrimi*. Este vorba despre un roman de ficțiune, stenografiat, avându-l ca personaj principal pe poetul Eminescu. În acest roman, viața lui Eminescu nu corespunde biografiei reale, cunoscute, de aceea se consideră că textul este unul cu cod, cifrat. Manuscrisele au fost confiscate de către organele în drept. Tribunalul Militar l-a condamnat la 12 de ani muncă silnică pentru activități repetate împotriva securității statului.

În dosarul său se află expusă această sentință.

Sentința nr. 231

Astăzi, anul 1959, luna iunie, ziua 06

Tribunalul Militar al Regiunii a II-a București

Președinte: maior de justiție

Asesori populari: Lt.-maj. Marius Ciocan

Deliberând în secret conform legii asupra concluziilor de învinuire din mai 1959, întocmite de M.A.I. București – Serviciul de anchete penale – și confirmate de Procuratura Militară Orașul București împotriva inculpatului: Ilea Filimon, învinuit pentru crima de trecere ilegală a frontierei și de activități repetate împotriva securității statului, p.p. de art. 209 pct.1 C.P.

Având în vedere concluziile orale etc...

Având în vedere că din instrucția orală urmată de... în cauză... se constată următoarele:

În fapt:

Înculpatul Ilea Filimon, pătruns de idei anti-democratice în activitatea sa de scriitor a dovedit în mod repetat că este pătruns de ură și dușmănie față de regimul democratic de stat și, complotând împotriva liniei trasate de partid și guvern în legătură cu activitatea

literară, a hotărât să treacă la desfășurarea unei activități contrarevoluționare în vederea subminării ideologice a regimului nostru.

Astfel, inculpatul a continuat să scrie și să redacteze lucrări necorespunzătoare din punct de vedere ideologic, cu un conținut naționalist (legionar), mistic, precum și alte scrieri idealiste despre poetul Eminescu Mihai. În aceste scrieri și-a format o idee cu totul greșită despre opera lui Eminescu, situându-se în contradicție cu interpretarea oficială. Ilea Filimon consideră că demască (din punctul său de vedere) acțiunea de recuperare dirijată, susținând că voința de integrare a poetului în patrimoniul nostru cultural este o comandă politică și că cei care au primit această sarcină de partid nu cunosc opera lui Eminescu, ba, dimpotrivă, o interpretează eronat, pervertindu-i sensul adevărat. În vederea trecerii ilegale a frontierei, Filimon Ilea a acționat singur. A fost prins în timp ce încerca să treacă fraudulos frontiera în R.P. Ungară, în zona orașului Salonta.

Nu există circumstanțe atenuante în favoarea inculpatului.

În consecință:

Tribunalul în numele poporului

Hotărăște: Cu unanimitate de voturi condamnă pe inculpatul Ilea Filimon, domiciliat în strada Eminescu (fostă Romană), nr. 5, la 12 (doisprezece) ani de muncă silnică și 10 (zece) ani degradare civică pentru crima de uneltire contra securității statului.

În baza art. 25 pct. 6 alin. 1 C.P. se confiscă în întregime averea aparținând inculpatului.

Inculpatul se obligă la următoarele cheltuieli de judecată:

Tribunalul, reintrând apoi în ședință publică... etc.

4, Procesul de recrutare

a lui Filimon Ilea a decurs conform legendei. Candidatul și-a expus autobiografia. S-a născut în 1925, în orașul Sibiu. Părinții, actualmente decedați, au fost de origine mic-burgheză: tatăl, român, profesor de limba germană, iar mama (săsoaică), profesoară de pian, fiica unui meseriaș sas, organist și acordor de pian (cu stare materială foarte bună). Cursurile primare și liceul le-a făcut în orașul natal. A urmat Universitatea din București, dar, în perioada 1941-1944, a frecventat neregulat cursurile, deoarece, ca să se întrețină, s-a angajat copist la Arhivele Siguranței Naționale. A publicat câteva poezii (de factură modernistă) și o serie de cronici literare în diverse publicații. A fost arestat în 1950 pentru activitatea legionară din trecut. A fost eliberat în 1956, după îndeplinirea și ispășirea pedepsei. Rearestat în 1959, pentru încercarea de trecere ilegală a frontierei. Asupra lui au fost găsite două lucrări stenografiate: *Eminescu și începuturile naționalismului românesc* și *Istoria unei lacrimi*. De asemenea, avea asupra sa și *Istoria Românilor* de A.Tr. Laurian, stenografiată. Nu se știe ce intenționa cu aceste lucrări odată ajuns în străinătate.

La ultimul interogatoriu (la care a participat și tov. col. Mărișeanu), Ilea Filimon a fost încurajat să vorbească despre Eminescu Mihail. A răspuns corect din punct de vedere ideologic, afirmând că, dintr-o înțelegere eronată a poeziei lui Eminescu, a pus deasupra valorii etice și morale a operei, valoarea ei estetică. A înțeles în detenție și, mai apoi, în lagărul de muncă la cursurile de

reeducare că cel mai important etalon în judecarea corectă și, eventual, în procesul de reabilitare și integrare a operei unui clasic în literatura română, îl reprezintă caracterul etic și moral al operei. A fost întrebat dacă înțelege exact ce înseamnă aceasta. A răspuns afirmativ.

I s-a explicat că situația s-ar putea schimba în sens pozitiv pentru el. A întrebat în ce fel. I s-a spus că, dacă dorește să-și repare greșeala de orientare ideologică din trecut și să se reabiliteze, demonstrându-și atașamentul față de regimul democrat-popular, ar putea face multe lucruri folositoare pentru societate. A întrebat ce fel de lucruri ar fi acelea. I s-a adus la cunoștință planul de măsuri care s-ar lua în favoarea sa dacă va accepta să colaboreze cu organele noastre. Va fi angajat ca cercetător la Biblioteca Academiei unde va avea sarcina să studieze și să cerceteze opera lui Mihai Eminescu (asta cu biblioteca era o noutate pe care Filimon Ilea și-a explicat-o numai prin prezența sefului Direcției!). Va avea sarcina de a se ocupa de Eminescu și de a informa organele în legătură cu toate cercetările privind activitatea literară a poetului sau cu descoperirile documentare legate de biografia sa.

În cazul în care vei accepta această sarcină (nu zic ușoară), vei fi exonerat de orice vină (Mărișeanu). Dacă dorești, chiar de luni (azi e sâmbătă), îți vei putea începe activitatea la Bibliotecă. În comparație cu munca asta înfiorătoare care îți distruge sănătatea (cărat pământ cu roaba), e ceva, nu? Câți ani mai ai de ispășit? 11 ani. Mi s-a spus că ai fost diagnosticat cu o boală de plămâni. Dacă rămâi în lagăr, n-ai s-o mai duci mult. Ce mai aștepți? Oricum, la eliberare, tot vei semna (vrei nu vrei), un acord de colaborare cu Securitatea. Așa e procedura. Cei mai mulți vor semna. Dumneata ai ocazia să câștigi cei 11 ani. Ce zici? Vei lucra la bibliotecă, vei face cercetări despre un poet pe care îl cunoști foarte bine. Ce-și poate dori mai mult cineva în situația dumitale? În viitor, îți vei putea publica cărțile. Manuscrisele dumitale nu s-au pierdut, să știi! Sunt în arhiva noastră. Vei intra curând în

posesia lor. Te sfătuim să le trimiți Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor, iar, după ce vei primi acordul lor, le vei preda unei edituri pentru publicare. Voi pune și eu o vorbă bună.

Propunerea lui Mărișeanu l-a luat prin surprindere. A promis că va reflecta asupra ei. A cerut termen de gândire o zi (a doua zi fiind duminică). I s-a acordat o oră (Mărișeanu trebuia să revină urgent la București).

Filimon Ilea se afla la mijlocul vieții, avea 36 de ani. O mare parte a existenței și-o petrecuse în închisoare sau lagăr. Nu mai știa ce înseamnă să trăiești normal. Viața din lagăr nu era una normală. Dar viața de afară? Mai era oare una normală? Nu știa. Cândva (în urmă cu 15 ani) crezuse că va ajunge un mare poet. Începuse atunci, cuprins de entuziasmul firesc al tinereții, să trimită poezii la revistele timpului. Uneori nu primea niciun răspuns, alteori primea câteva încurajări formale sau impresii reci și politicoase. I se sugera frecvent să renunțe la artificii și simboluri. A procedat exact invers. A făcut din artificiu un țel poetic, supralicitând. Atunci s-a întâmplat să fie publicat cu poezia: *Poem în culori cacofonice*.

Negru pe violet,

Galben cu negru pe violet,

Albastru în galben cu negru pe violet,

Roșu sub albastru în galben cu negru pe violet,

Alb peste roșu sub albastru în galben cu negru pe violet,

Verde ca albul peste roșu sub albastru în galben cu negru pe violet,

În dungi cu verde ca albul peste roșu sub albastru în galben cu negru pe violet,

Și buline negru cu violet,

unde bulinele sunt violet și spațiul dintre ele negru sau invers...

Pot să fie și cercuri: cercuri galbene, interiorul cercurilor violet și fondul negru sau invers în toate combinațiile posibile...

Seară de toamnă,

*Pe frunze cu galben ca verdele în roșu sub auriu în alb și brumă,
Lună fumegând...*

Primise aprecieri elogioase pentru poezie. Era încrezător. Trimisese o a doua. O publicaseră și pe aceea. Între timp, din cauza războiului, se angajase copist la Arhive. Credea că va răzbi cumva, în ciuda tuturor piedicilor (lipsa banilor, a protectorilor influenți, războiul etc.). În acea vreme l-a cunoscut pe Gabriel. Frecventau împreună câteva cursuri la Universitate. Opiniile politice ale acestuia deveniseră, pe nesimțite, și opiniile lui Filimon. Apropindându-se de Gabriel, s-a lăsat cuprins de efervescența și beția sufletească a unor sentimente contradictorii și stranii. Nu se întreba dacă era bine să simtă așa ceva (atracție pentru un alt bărbat). Pentru poezie, în orice caz, era bine. Scria fără să se mai gândească (inspirat). Se lăsa condus de simțuri și trăiri sublime (credea el). Aerul pe care-l respira în prezența lui Gabriel era aerul înălțimilor și al inspirării poetice. Se îndrăgostise de privirea acestuia în care descoperise ceva din *puritatea și virginitatea sălbatică a unor începuturi de lume* (cum poetic se exprimase). Numele pe care-l purta i se potrivea de minune, era frumos, pur și plin de asprimi, ca un arhanghel. Acea frumusețe consta dintr-un amestec straniu de timiditate și forță, de inimă neprihănită și senzualitate violent aprinsă. Morala reformată în care Filimon fusese crescut de mamă nu-i dădea voie să-și manifeste liber sentimentele, dar ceea ce simțea în prezența celui alt îl purta dincolo de ordinea firească a lucrurilor, făcându-l expansiv și jovial (ceea ce nu era în firea lui). Se îngrozi, dar, fără să se poată opune în vreun fel, deveni sclavul pătimaș al iubirii. Sfârși prin a accepta cu ochii închiși, totul.

Rareori viața anunță la răscruce, în bătaie de tobă (Lume! Lume!), iminența catastrofelor, însă Filimon își spusese ulterior că ar fi trebuit să prevadă ceea ce avea să urmeze (dezastrul) prin acele mici semne de avertizare, pe care, distrat, nu le luase în seamă, la vremea lor. Gabriel era, ca toți tinerii din anturaj, legionar. Credea sincer în regenerarea morală și spirituală a patriei

(indiferent de preț). Filimon, dimpotrivă, credea în spiritul rațional, într-o etică și o morală care își aveau originea undeva în credința reformată a mamei sale. Pe tatăl său, ortodox (și socialist în gândire), nu-l interesase niciodată religia. Gabriel visa la puritate și sânge. Filimon avea oroare de sânge. Gabriel își dorea o nouă și puternică Românie (*acea* schimbare la față a țării) și o cât mai urgentă rezolvare a problemelor neamului românesc (din punct de vedere etnic). Îi vorbea despre Eminescu ca despre un adevărat maestru spiritual al mișcării (un precursor *viu* încă). Eminescu ca poet a fost mare, îi spunea deseori Gabriel, dar ca Român și mai mare! *Geniul lui Eminescu în gândire și geniul Căpitanului în acțiune: polii destinului românesc!* Eminescu legionar?! Se îngrozise Filimon. Luceafărul? Luceafărul identificat cu Arhanghelul Mihail? Un luceafăr în cămașă verde? Atunci începu să studieze atent publicistica eminesciană de la *Timpul*. Fu izbit de forța cu care Eminescu mânuia condeiul, de precizia și tăria cu care făcea incizii pe viu în tot ce era românesc (trecutul glorios, țăranul simplu, codrul, Ștefan cel Mare, Transilvania, Bucovina, Dunărea etc.), sau nu era românesc (prezentul decăzut, pătura superpusă, evreii, drumul de fier, Carol Îngăduitorul, Transilvania, Bucovina, Dunărea etc.). Privindu-l cu ochii lui Gabriel, *văzu* un Eminescu *anexat* gândirii legionare. Fără îndoială, neluând în considerare împrejurările (în care a scris și a trăit), Eminescu *putea fi* considerat (printr-un *act de efracție intelectuală*) și legionar. Pe Filimon îl șocase ușurința cu care, în spiritul ideologic, ideile puteau fi transformate în adevărate plutoane de execuție. Își propuse să restabilească echilibrul. Dar nu merse prea departe cu cercetările. Când se găsea în prezența lui Gabriel și a celorlalți tineri din anturaj gândea ca ei, nu se putea altfel. Gabriel îi deschisese porțile unei lumi pe care nu ajungea să o înțeleagă pe deplin cu toate că, pătrunzând în intimitatea ei, îi auzea ritmul asurzitor și acaparant, un ritm ce îmbina în mod surprinzător armoniile contemplative și grave ale gândirii unui spirit superior

cu sonoritățile vibrante ale unui marș colectiv, triumfal și isteric. În această atmosferă de evanescență lumească și delir, aproape de hipnoză, toate jongleriile rațiunii treze (de care altădată era foarte mândru) îi provocau o senzație de insipid, de fad și de lipsă de autenticitate. Când se îndepărta de Gabriel, ajutat de puțina brumă de rațiune care-i mai rămăsese, se străduia inutil să se trezească din acea amețală, dar lumea veche, cunoscută, nu-l mai satisfăcea. Revenea neîntârziat în preajma celui iubit, dornic de noi beții. Dacă iluzia de iubire pe care o trăia în preajma lui Gabriel ar fi rămas în domeniul imaginației și a euforiei simțurilor, fără atingerea realității care, se știe, alterează chiar și cele mai frumoase idealuri, atunci, fie din oboseală, fie dintr-un exces de fantezie, totul s-ar fi stins de la sine, pasiunea topindu-se treptat în neantul cuminte și răbdător. Dar n-a fost să fie așa. Își însoțise prietenul la întrunirile la care acesta participa, îmbrăcând, de dragul lui, până și cămașa verde. Ar fi mers, probabil, și mai departe dacă Gabriel i-ar fi cerut-o. Cât de departe a mers Gabriel însuși prefera să nu știe, deși, parcurgând ziarele cu evenimentele politice la zi, putea să bănuiască cumplitul adevăr. Vremurile erau tulburi și iute schimbătoare. Imediat după război, când începuse vânătoarea de vrăjitoare, Filimon a acceptat să ascundă la el acasă niște cărți și broșuri legionare pe care i le încredințase prietenul său. Îi promisese că n-are să le distrugă. Când și-au luat rămas bun în acea noapte, Filimon citise în licărirea ochilor lui Gabriel moartea sau victoria (nu mai știa exact). Fusesse convins că prietenul său avea să se sinucidă. Departe de a-l înspăimânta acest gând sau departe de a-l determina să facă ceva ca să-l salveze, ideea sinuciderii lui Gabriel îl umpluse de o fericire nefirească și egoistă, conferind pasiunii sale mistuitoare un accent nou, tragic. Astfel, realitatea groaznică (istoria) și atracția neîngăduită (dorința) sau, într-o expresie, tot ce nu era sublim din punctul de vedere al sufletului (lui Filimon) se va mistui (își spusese), odată cu dispariția fizică a obiectului devorator al patimii sale. Dar Gabriel nu

s-a sinucis în acea noapte. Cu toate că, după război, aderase cu convingere la ideile comuniste, câțiva ani mai târziu, în 1950, fusese demascat ca fost legionar și arestat. La anchetă îi scăpase de pe buze numele lui Filimon. Nici nu era nevoie de mai mult pentru ca Filimon Ilea să fie arestat și trimis la Canal. Departe însă de a-l regăsi pe prietenul de odinioară, Filimon descoperi în Gabriel un înfocat comunist. Vechii credințe, celei legionare, îi luase locul o alta nouă, ideologia comunistă. Filimon nu credea în acea convertire, dar fu obligat s-o accepte. Constatând că fostul său prieten se metamorfoza văzând cu ochii (devenind o unealtă în mâinile noilor stăpâni), Filimon oscila între stupoare și groază. În arta diabolică a reeducării, Gabriel își întrecuse cu mult măestrîii. O singură dată a ajuns și Filimon în mâinile fostului prieten. Dar acea amintire a îngropat-o atât de adânc în sufletul său, încât, dacă ar fi s-o reconstituie, n-ar mai putea face nicio distincție clară între ce s-a întâmplat cu adevărat în acea cumplită noapte și ce a fost nălucire și lăstăriș de groază. Cei doi ani petrecuți în lagăr, în proximitatea lui Gabriel, până când l-au transferat, au fost cei mai teribili. Pe lângă acei ani, lagărul de acum, deși crâncen, i se părea infinit mai suportabil. Într-un anume fel, se obișnuise cu răul, nimic din ce vedea sau auzea nu-l mai surprindea. Gabriel, împreună cu alții ca el, a fost judecat pentru faptele sale. A făcut câțiva ani de pușcărie după care a fost eliberat înainte de termen. Nu mai știa ce ajunsese. Nici nu dorea să afle. Privind acum, în urmă, i se părea că totul se petrecuse undeva, în altă viață. Să trăiești visător într-o lume aparte de senzații poetice și, într-o clipă (fără să poți reacționa), virajele neașteptate ale istoriei să te readucă în ordinea cumplită și brutală a vieții. Ce poate fi mai înfiorător și dureros!?

Ajunsese (cum necum) la 36 de ani (*Nel mezzo del cammin*). Ce-i rămânea de făcut? În afară de cei 36 de ani (pentru care nu făcuse nimic ca să-i obțină), nu-l mai avea decât pe Eminescu. Singurul la care nu încetase în toți acei ani să se gândească. *Cerul*

de deasupra-l schimbi, nu sufletul, marea trecând-o, spusese Eminescu fără să prevadă cerul roșu, inventat de comuniști. Acel Eminescu, însă, cu care conversase zilnic în toți anii din urmă, nu era altceva decât un înveliș protector, o gogoasă în interiorul căreia se ascundea o larvă (un fluture) sau nimic.

Ce-l aștepta în viitor? Părinții lui muriseră. Mama dispăruse într-un lagăr din Rusia (fusesse deportată la începutul lui 1945, în Urali sau Siberia – nu se știa exact), iar tata, care încercase să afle ce s-a întâmplat cu mama, murise în condiții ce au rămas neelucidate (nu a primit niciodată răspuns la cererile prin care solicita detalii despre împrejurările și locul unde aceștia au murit). Casa părinților săi, vechea casă a bunicilor dinspre mamă, din centrul Sibiului, fusese naționalizată (la parter și la etaj locuiau două familii de securiști). Bunicul său, fostul acordor de pian, murise și el. Doar bunica mai trăia, o bătrână uitată, care își ducea zilele de azi pe mâine într-una din odăile din fund. Îi scria câte o scrisoare pe lună, oferindu-i o sumedenie de amănunte despre bătrânul motan Wolf (numele bunicului său) care îi ținea companie, necăjind-o cu răzvrătirile lui de crai bătrân. Unde să se ducă?

Nu! Răspunsul lui la propunerea securiștilor era nu. Prefera să rămână în lagăr până la ispășirea pedepsei. Afară nu mai avea pe nimeni. Aici, cel puțin, își crease o mică lume de obișnuințe și rutină. Învățase, ce-i drept, pe propria piele, cum funcționează regulile din lagăr și cum se împart raporturile de forțe dintre deținuți și gardieni, dintre deținuți și deținuți, dintre gardieni și șefi, între spaimele zilei și groaza viselor, noaptea. Despre lumea dinafară nu mai știa aproape nimic. În scurtul interval de libertate, de la prima arestare până la cea de-a doua, nici nu apucase bine să se dezmeticească pe ce lume se află. Un fost coleg de la arhive, Filipescu, îl ajutase să obțină un post mărunț de om de serviciu în clădirea Arhivei. La scurt timp, Filipescu fusese și el arestat (politic). Înțelese atunci că nu va putea niciodată să urce

în ierarhia socială mai sus de acea umilă poziție (mătură, teu și găleată cu apă) și că trecutul politic îl va urmări pretutindeni. Treptat, a început să-i încolțească în suflet ideea plecării din țară. Își dorise să fugă, oriunde. La plecare, nu luase asupra lui decât cele două manuscrise și *Istoria românilor*. Prietenul cu care urma să treacă granița îl asigurase că totul era bine pus la punct și că pregătise cele trebuincioase, el să nu-și facă nicio grijă. Se bazase în totalitate pe asigurările acestuia, dar, din rațiuni pe care n-a ajuns niciodată să le elucideze, prietenul său se răzgândise și nu se prezentase la întâlnirea stabilită la gara din Salonta (deciseseră să călătorească separat cu trenul până acolo). În acel moment (pe peronul pustiu al gării), când nimeni nu bănuia încă nimic, Filimon ar mai fi avut timp să dea înapoi și să se întoarcă la București (probabil pe asta se bazase și prietenul său neavertizându-l). N-o făcuse, ci, conform planului prestabilit, plecase hotărât înainte. Când l-au prins, soldații de la frontieră au râs de el fiindcă nu mai arestaseră până atunci niciun fugar care să nu aibă nimic asupra lui (nici mâncare, nici apă, nici hărți etc.). La percheziție nu au găsit decât cele două manuscrise și *Istoria românilor*. Râsul vameșilor i-a amintit, într-un mod tulburător, de *Pădurea spânzuraților*. Și Bologa trecuse linia frontului având asupra lui numai câteva hărți. Ca și cum ar fi sperat să fie prins, nu? Felul în care au decurs ancheta și procesul nu reprezentase o noutate pentru Filimon Ilea. Nici măcar n-a fost nevoie de bătaie ca să recunoască la anchetă toate capetele de acuzare. Singurul lucru despre care n-a suflat nici un cuvânt a fost înțelegerea avută cu prietenul său. Fără alte probe, procurorii l-au crezut că a acționat singur fiindcă l-au considerat și puțin nebun. La ce bun, așadar, să plece din lagăr? Răspunsul lui definitiv era nu.

Atunci, șeful direcției a III-a de securitate, col. Mărișeanu, îi ceru subalternului său să iasă. Rămas între patru ochi cu Filimon Ilea, colonelul își trase un scaun aproape de deținut. Trebuia să

joace și ultima carte, nu mai avea de ales. Uite ce e, începu el mios, insidios și perfid*, cu o voce aproape șoptită.

Când se trezi de sub vrajă (hipnoză?), Filimon Ilea acceptase propunerea lui Mărișeanu. Nici n-a apucat bine să se dezmeticească că a și trecut la redactarea angajamentului de colaborare cu organele, a autobiografiei și a listei de legături. *Deja*, visul din închisoare și lagăr i se părea visat de altcineva.

După semnarea angajamentului i s-a făcut un instructaj conștând în: maniera de comportament față de cei cu care va intra în contact (colegii de la Biblioteca Academiei), felul în care să discute ca să obțină material informativ fără a trezi suspiciuni, tehnica de redactare a materialului informativ și menținerea contactului cu persoanele de legătură în cazuri urgente sau neprevăzute. A dat asigurări că a înțeles perfect cum funcționează munca de agent informator. În plus, va informa organele în drept despre toți cei care mai studiază sau analizează la bibliotecă opera lui Eminescu și care sunt convingerile lor politice.

* Uf, doamne, muză! Ce greu mi-e să intru în rolul unui asemenea personaj! Să-mi trag pe mine o piele alunecoasă de șarpe, să am o privire sașie și să mă apropii lent și calculat de biata victimă, ca pentru a măsura mai bine gradul crescător al terorii la care o supun. Să mă lipesc de nefericit și să mă încolăcesc în jurul lui, până-și pierde aproape răsuflarea de groază, să-i susur în ureche hipnotic și lasciv promisiuni de bucurii nemaivăzute și prin limba despicată să-i picur direct în ureche un venin pur, o esență de otrăvuri combinate. Cu o primă picătură bine dozată de venin, să-i adorm conștiința și să-i strecor idei pe care să-l determin să creadă că-i aparțin. Să-și piardă orice putere de voință și să facă exact ceea ce-i cer, ca un mielușel cuminte. Să-l pun să umble în patru labe în fața mea și cu coada de drac să-l pleznesc dulce peste fese. După ce l-am îngenuncheat astfel, ca pentru a-i reda o parte din demnitatea pierdută, să-i dezleg lesa, să-l invit să se așeze, să-i permit să-și aprindă o țigară și să stăm de vorbă ca doi amici. Să batem palma. Oh, muză! F.I.

După recrutare, Filimon Ilea a fost preluat de către tovarășul Grigore Matuf, responsabilul Secției de recuperare a clasicii literaturii noastre. În interiorul secției funcționa o celulă specială în care fiecare agent era pregătit să se ocupe de scriitori ai trecutului nostru și de obținerea de noi date și informații care să elucideze caracterul operei fiecăruia, în vederea reintroducerii acestora în patrimoniul cultural sau (după caz) pentru indexarea operelor respective. În acel moment, se avea în vedere cazul mai multor autori importanți din trecutul burghezo-moșieresc: Eminescu, Caragiale (s-a redeschis și cazul său), Maiorescu, Macedonski etc.

S-a propus ca Filimon Ilea să înceapă pregătirile necesare în vederea însușirii instrucțiunilor și să colaboreze cu ofițerul care se ocupă de poetul Eminescu Mihai din cadrul Secției de recuperare clasici.

5, Ministerul Afacerilor Interne

Strict secret

Direcția a III-a

Ex. nr. 1

416345 din 1959

Plan de măsuri privind acțiunea dusă asupra lui Eminescu
Mihai din București,
Str. Piața Amzei, nr. 6

Eminescu Mihai, fiul lui Gheorghe și Raluca Eminovici, născut la 15 ianuarie 1850, în Botoșani, poet și gazetar, fost redactor la *Timpu*, cu domiciliul provizoriu în Piața Amzei, nr. 5. Nu este membru de partid.

În baza aprobării organelor de partid competente, Eminescu Mihai este lucrat prin dosar de urmărire informativă în vederea stabilirii atitudinii sale, dacă desfășoară activitate dușmănoasă și în ce constă aceasta. În urma măsurilor întreprinse până în prezent s-a stabilit că Eminescu Mihai se situează pe o poziție de rezistență față de actualitate.

Pentru clarificarea caracterului estetic, dar și ideologic a operei lui Eminescu Mihai și pentru a se ajunge la măsuri operative, în cazul în care se va dovedi că scrierile sale au o tendință negativă și contrarevoluționară, se pun în fața organelor noastre următoarele sarcini:

Dirijarea informatorilor în vederea cunoașterii poziției politice a obiectivului, stabilirii cercului de relații și natura acestora.

Se continuă pe diferite căi acțiunea de discreditare a raporturilor poetului cu Junimea și cu membrii Partidului Conservator.

Interceptarea sistemului de relații pe care Eminescu îl are cu intelectuali sau politicieni români aflați dincolo de granițele țării (Societatea Carpații) care acționează împotriva intereselor țărilor vecine și prietene.

Stabilirea corpusului de manuscrise pe care le posedă și investigarea activității publicistice până la momentul declanșării bolii.

Cercetarea întregii creații a poetului, selectarea și trierea manuscriselor aflate la Biblioteca Academiei. În vederea eventualei publicări manuscrisele să fie supuse controlului Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor.

Identificarea locului unde se află restul manuscriselor, precum și corespondența privată cu Micle Veronica (Avem informații că această corespondență ar fi părăsit țara și se află în arhiva familiei Grigorcea).

Instruirea unor agenți (C. Mille, Morțun, Vlahuță) cu simpatii socialiste în vederea atragerii poetului înspre mișcarea socialistă.

Agenții din mișcarea socialistă să-l sprijine pe poet când acesta va avea nevoie de ajutor.

În vederea realizării acestor sarcini se impun următoarele măsuri:

Pentru cunoașterea activității lui Eminescu Mihai, în perioada următoare (începând cu noiembrie 1883), vor fi instruiți agenta Badea Elisabeta și ofițerul Baltazar Ionel din Direcției a III-a specială M.A.I. care vor fi marșrutizați la Viena pe toată perioada internării poetului la Ober-Döbling. În măsura posibilităților, aceștia își vor continua misiunea și după plecarea poetului din sanatoriu.

Tot în același scop se va folosi și agentul Filipescu Stelian, marșrutizat la Viena.

De asemenea (pentru perioada 1883-1889), va mai fi folosită sau recrutată agentura după cum urmează:

La Maiorescu Titu, sursa Ventura și, mai târziu, Petrașcu

La Micle Veronica, sursa Octav Minar

La Eminescu Henrietta, sursa Emilian Cornelia

La Burlă Vasile, sursele „Un elev“ – State Dragomir și „O bătrână“

La Iași, doctorii Iuliano și Bogdan

La Băile Repede, sursa Riria

La Ospiciul Mănăstirii Neamțului, sursa „Intendent“, informatorii „Rudolf“ și „Panait“

La Botoșani, medicul Francisc Izsac și fotografii Jean Bieling

La București, doctorii Al. Șuțu și Z. Petrese, primul procuror de pe lângă Tribunalul Ilfov, G. Maurus și judecătorul G.G. Bursan.

Se vor studia posibilitățile de infiltrare pe lângă Eminescu Mihai și legăturile lui din Iași: Micle Veronica, Pompiliu Miron.

Se recomandă să se încerce, după încheierea tratamentului de la Viena, direcționarea poetului înspre Iași unde va fi preluat de unitatea teritorială și pus în urmărire permanentă.

Studiarea recrutării pe baza unor materiale compromițătoare a unor elemente din apropierea lui Eminescu Mihai, în vederea precizării legăturilor pe care acesta le are cu alți scriitori, în vederea stabilirii influenței artistice a poetului asupra creației acestora.

Se vor studia pentru recrutare (la domiciliile lui Eminescu Mihai) persoane care locuiesc în același imobil și care ar putea oferi detalii referitoare la activitățile sale zilnice.

Se va începe recrutarea unor medici care să-l țină sub supraveghere pe poet și, eventual, la momentul potrivit să poată fi folosiți în scopul îndeplinirii unui plan de rezervă (planul B).

Se vor intensifica eforturile de căutare a documentelor sau a pieselor de arhivă referitoare la viața și activitatea poetului.

Sunt de cercetat cu prioritate următoarele chestiuni:

- dacă există și unde o versiune a *Luceafărului șlefuit* de către Eminescu,

- originalul procesului-verbal al poliției din ziua de 28 iunie 1883, de la baia Mitrașevschi,

- dosarul curatelei din 12 iunie 1889 în vederea instituirii unei pensii pentru poet,

- corespondență (scrisori trimise, primite sau neexpediate),

- identificarea pe baza unor analize filologice a documentelor existente în lada de manuscrise a poetului,

- recuperarea jurnalului medical al doctorului Obersteiner.

Vor fi cercetați și anchetați toți cei care l-au cunoscut în timpul vieții, cei care au auzit sau știu despre el lucruri fiindcă au fost contemporani (l-au văzut de aproape, de departe sau au auzit de la terți), cei care au privit în ochii celor care l-au privit pe poet direct în ochi. În funcție de caracterul depozițiilor, cei anchetați vor fi puși sub învinuire și asimilați *lotului* Eminescu.

ANCHETE ȘI AUDIERI

În vederea stabilirii și documentării activității lui Eminescu Mihai, vor fi anchetați în regim de urgență:

Caragiale Ion Luca bănuie de colaborare cu regimul burghezo-moșieresc (cazul său se află în prezent în atenția aceleiași Direcții).

Slavici Ioan (urmărit de noi și pentru activitățile sale din Transilvania – se recomandă colaborarea cu autoritățile ungare în vederea închiderii sale la Vacz).

Micle Veronica.

Chibici-Revneanu (să fie determinat să relateze tot ce știe despre perioada cât a stat în apropierea poetului).

Eminescu Henrietta (în vederea clarificării aspectelor șederii poetului la Botoșani).

Bădescu Scipione.

Iszac Francisc.

Vlahuță Alexandru.

Se recomandă ca aceste anchete să se facă în cea mai mare discreție, fără să fie implicați activ agenții aflați pe teren. Se vor folosi, eventual, legăturile noastre din Direcția administrativă a poștelor, care ne vor pune la dispoziție scrisorile schimbate între toți cei aflați în anturajul poetului Eminescu Mihai. Să se utilizeze (de către agenții special antrenați în plastografiere) scrisori false pentru a se încerca lansarea anumitor informații neadevărate în vederea obținerii (fabricării) de noi date (adevărate).

MIJLOACE SPECIALE:

Din cauza condițiilor tehnice necorespunzătoare (lipsa de prize, de telefoane, de fire electrice), instalarea T.O. nu este posibilă.

Suplimentarea agenților de pe teren, în măsura posibilităților. În acest scop, se are în vedere pregătirea agentului Filimon Ilea.

Pătrunderi secrete se vor efectua la locuința lui Slavici, eventual, Simțion, pentru a se inventaria lada cu manuscrise și cărțile poetului, înainte ca aceasta să ajungă la Titu Maiorescu.

De asemenea, se va studia posibilitatea pătrunderii și percheziționării secrete a domiciliului lui Maiorescu Titu din strada Mercur și a domiciliului lui Kremnitz Wilhelm despre care avem informații că ar deține manuscrise ale unor lucrări ale lui Eminescu Mihai.

Vor fi luate măsuri de supraveghere a corespondenței interne și externe a numiților: Eminescu Mihai, Chibici-Revneanu Alexandru, Maiorescu Titu, Humpel Emilia, Popasu C., Obersteiner Dr., Pompiliu Miron, Eminescu Henrieta, și Burlă Vasile.

Se vor lua măsuri de supraveghere operativă a lui Eminescu Mihai cu ocazia deplasării în Italia. Se va reglementa cu Legația română din Milano obținerea pașaportului și a vizei.

Se va studia în amănunt biografia poetului (în acest scop vor fi puse la dispoziția informatorului Filimon Ilea toate documentele biografice ale vieții lui Eminescu Mihai). Fondul de arhivă

„Torouțiu“, recuperat de către organele noastre (din str. Argentina, nr. 39), să fie pus la dispoziția lui Filimon Ilea în vederea cercetării.

Se vor analiza toate articolele politice ale lui Eminescu publicate la organul conservator *Timpu* (atât cele semnate cât și cele nesemnate). Editarea acestora se va face cu mare grijă și numai după o analiză atentă a fiecărui cuvânt, a fiecărei propoziții, a fiecărei fraze și a fiecărui paragraf. Nu vor fi uitate nici virgulele.

Se va avea în vedere și cercetarea anturajului junimist și conservator al poetului. De asemenea, să fie cercetate relațiile sale cu Societatea Carpații și cu membrii marcanți ai acesteia. Orice aluzie la *Bucovina* sau *Basarabia* trebuie să fie îndepărtată cu discreție.

Să nu fie înaintat nimic înspre editare până când ancheta va lămuri gândirea politică a lui Eminescu Mihai, precum și sentimentele pe care le are față de regimul democratic de stat și de prefacerile revoluționare ce au avut loc în țara noastră.

Prezentul plan de măsuri va fi pus în aplicare imediat, urmând ca la sfârșitul trimestrului să se efectueze analiza rezultatelor obținute în urma realizării acestor măsuri și, în raport cu aceasta, să se întocmească o sinteză care va fi prezentată structurilor politice superioare, cu propuneri pentru luarea de măsuri corespunzătoare în continuare.

Șeful Direcției a III-a M.A.I.
Col. Mărișeanu L.

6, Din cauza unor probleme

apărute în sistemul de distribuție a curierului, colonelul Mărișeanu primește cu oarecare întârziere rapoartele de pe teren. Astfel, deși Eminescu a părăsit sanatoriul din Ober-Döbling, Mărișeanu mai primește note informative din partea ofițerului care a restabilit legătura cu agentul Filipescu. Cele din urmă se referă la ultimele zile petrecute de Eminescu Mihai în sanatoriul de la Viena, la sărbătoarea de Carnaval, precum și la discuțiile agentului cu bătrânul doctor Leidesdorf. De asemenea, Filipescu a întocmit o notă de analiză succintă și foarte utilă referitoare la perioada internării poetului la sanatoriu. Chiar dacă sunt oarecum *anacronice* față de mersul acțiunii (Eminescu aflându-se deja în Italia), Mărișeanu citește cu atenție ultimele note primite de la Filipescu. Și-a făcut un principiu din a citi fiecare hârtie pe care o primește în acest dosar.

Prins cu o agrață de birou, ofițerul de legătură atașase notei de analiză și un bilețel sosit – pare-se – în ultima clipă din partea lui Filipescu:

Poetul are o infecție (otitis) la ureche. Mă tem să nu mă molipsesc și eu. Mă feresc cât pot de apropierea de Em. Îi dau sfaturi, dar nu mă ascultă: să nu se scarpine, să nu atingă obiectele din cameră, să nu ducă mâna la gură, să se spele pe mâini etc. Sper ca operațiunea noastră să nu fie compromisă din cauza acestui fapt. Doctorul Obersteiner mi-a propus, dacă mi-e frică de infecție, să mă mute într-o altă cameră. Am refuzat.

Am toată convingerea să cred că Eminescu Mihai mai este lucrat într-un alt dosar de urmărire individuală. Deocamdată nu pot da mai multe detalii. Aștept nota de sarcini. Vă rog să aranjați ieșirea mea din sanatoriu.

Agentul așteaptă nota de sarcini în vederea deplasării pe urmele poetului în Italia. Roagă să i se aranjeze ieșirea din sanatoriu și să fie informat la timp asupra măsurilor. Nu cunoaște limba italiană, dar speră, dat fiind faptul că și l-a apropiat pe Eminescu, să ajungă în anturajul acestuia, iar la revenirea în țară să-și continue misiunea.

„Pietraru“

N.B.

Propunem să nu se facă nici un demers pentru scoaterea agentului din sanatoriu. Recomandăm (în vederea păstrării secretului absolut asupra operațiunii) ca acesta să fie abandonat în ospiciu. Agentul „Pietraru“ să obțină date suplimentare referitoare la informațiile din bilețelul lui Filipescu.

În vederea întoarcerii în țară a poetului, am organizat agentura care va prelua misiunea de urmărire a lui Eminescu Mihai.

Șeful Direcției a III-a M.A.I.

Col. Mărișeanu L.

Bilețelul lui Filipescu îl pusese pe Mărișeanu pe gânduri. Era scris cu o altă cerneală. Fusesse elaborat în mare grabă. Din câte avea cunoștință Mărișeanu, nu mai exista nici un dosar de urmărire pe numele poetului național. Va trebui să facă unele cercetări discrete și, dacă nu va afla nimic, să-l întrebe pe șeful direcției de propagandă a partidului căruia îi transmitea periodic note de analiză referitoare la cazul Eminescu. Să se fi revizuit între timp ordinele și lui Mărișeanu să nu i se fi adus la cunoștință acest lucru? A căpătat, oare, ancheta o altă direcție? Se dorește altceva

decât s-a stabilit inițial? N-ar fi ceva neobișnuit pe durata unei anchete, dar ca șeful direcției de securitate să nu fie informat asupra unor eventuale schimbări și revizuirii ale temeiului și scopurilor anchetei, asta îl făcea să bănuiască un amestec *extern* (de mai sus) sau, de nu, măcar o lucrătură *internă*, însemnând, dacă era adevărat, în oricare dintre variante, că ceva necurat se găsea la mijloc.

Că din cauza canalelor de comunicare, sabotate de către serviciile secrete străine, notele informatorilor și ale agenților din structura operativă ajungeau la colonelul Mărișeanu cu oarecare întârziere, asta mai putea s-o înțeleagă, dar faptul că începuse să primească note informative a căror ordine cronologică (sau lipsa de ordine cronologică) era dacă nu *neserioasă*, cel puțin, curioasă și fără temei, îl determină pe șeful Direcției a III-a de Securitate să fie mai precaut și cu extremă băgare de seamă. Dacă, până la urmă, Mărișeanu ajunsese oarecum să se împace cu imprecizia și lipsa de rigoare cronologică a notelor primite (cu datarea *neserioasă, iresponsabilă*), totuși, faptul că semnatarii acestora (sursele și informatorii) nu făceau parte din structura sa operativă, acest lucru, cu totul neobișnuit într-o anchetă, îi crea colonelului o stare de inconfort teribilă. Cu toate că făcuse cercetări aprofundate în fișele cartotecii generale, numele de cod ale respectivilor informatori n-au putut fi identificate. Poate că Filipescu avea dreptate susținând că mai exista un dosar de urmărire pe numele poetului național. Dar instrumentat de cine? Și în ce scop?

Șeful Direcției a III-a de Securitate, colonelul Mărișeanu primește note informative datate *codificat* 2001, 2005... 1996, 1994, 1998 etc. Să fie vorba de un nou dosar de urmărire deschis pe numele lui Eminescu Mihai? Sau era vorba de același vechi dosar numai că, după câte își putea da seama Mărișeanu, s-a procedat ulterior la o schimbare a încadrării juridice? După tonul notelor, fundamental schimbat, nu putea fi vorba decât despre un nou dosar de urmărire. Dacă înainte totul era îndreptat într-o anumită

direcție, acum totul era îndreptat în direcție opusă. În mod obișnuit, modificările de curs ale unei anchete erau determinate fie de noi directive de sus (de la vârf), fie rezultau direct din materialele de anchetă penală. Dar, în dosarul „poetului național“, în absența unei ordonanțe care să confirme schimbarea de încadrare juridică, precum și a planului de măsuri aferent, șeful Direcției a III-a de Securitate nu se putea pronunța. Totuși, colonelul Mărișeanu citește cu atenție aceste note și decide să le claseze în dosare separate: *Dosarul 2000* și *Dosar 1994-1998*. Notele datate două mii, două mii și ceva i se par cam *exagerate* și, în raport cu prezentul, fanteziste. Le lasă deoparte, deocamdată. Revine la cele din *Dosarul 1994-1998*. 1998?, visează el (mă rog, mai visează și ei!). Oare ce va fi atunci? Face un scurt calcul, o scădere simplă. În 1998 ar împlini 84 de ani. *Să nu-mi bat capul cu asta*, își spuse oarecum iritat de rezultatul matematic nefavorabil. Revenindu-și rapid din scurtul moment de slăbiciune omenească (Sunt și eu, colonelul Mărișeanu, muritor?), nu putea fi decât pe deplin satisfăcut că brațul Securității (atât de lung și ferm) ajungea până departe, în viitor. E bine!, își spuse mulțumit de sine, de situația lui de privilegiat (șef al Direcției a III-a de Securitate), de situația din țară (țara noastră RPR), de forța teribilă, ubicuă și atotstăpânitoare a partidului.

Cu toate că aceste note sunt, în concepția sa, *nenerioase, iresponsabile*, colonelul Mărișeanu nu se poate abține să nu recunoască că a dat acolo și de unele informații *interesante*. De suprimarea din iunie 1883 de la *Timpu*, se arată într-o notă de analiză, nu ar fi fost străin nici Maiorescu (în cârdășie cu Brătianu), nici apropiatii poetului (Simțion, Făgărășanu etc.) care au consimțit la soluția lui Maiorescu fiindcă nu aveau alta mai bună (ca să-l îndepărteze din viața publică și *să-l protejeze*). Iar doctorul Șuțu, care a avut misiunea să-l țină printre nebuni, l-a *tratat* intenționat cu mercur (pastila albastră) ca să-i dea *halucinații* și ca totul să pară cât mai veridic. În toate aceste note, datate halucinant

(1994, 1996, 1998, 2000 etc.) sau nedatate, se demonstrează existența unei adevărate *conjurații* politice împotriva lui Eminescu. Se crede că Eminescu ar fi fost *răpit și sechestrat* de amici și că certificatul medical (un *bilet* scris și semnat de dr. Șuțu la 5 iulie 1883) prin care poetul a fost declarat bolnav era unul fals (în orice caz, ilegal). În noiembrie 1883, ar fi fost scos din țară clandestin cu ajutorul lui P.P. Carp care ar fi așteptat la graniță la Sinaia, aranjând ca poetul să poată părăsi România și să treacă nestingherit frontiera împreună cu Chibici. De toate aceste *vicleonii și mașinațiuni politice*, evident, nu era străin nici Titu Maiorescu, care s-a bucurat ulterior de o binemeritată *recunoaștere* a eforturilor sale. Se mai vorbește în aceste note despre *moartea antumă* a poetului național, despre *dubla sacrificare*, despre misterul morții și despre alte și alte controverse neelucidate. Concluziile notelor sunt foarte clare: Eminescu a fost *aruncat peste bord* și *omorât* (sacrificat) în numele binelui țării (respectiv, al Regelui, al junimiștilor *miluiți* și al liberalilor) și al Imperiului cezaro-crăiesc.

Printre numeroasele note informative date în mod aberant, șeful direcției a III-a remarcase una din 8 decembrie 2011, o notă în care un *informator* sesizează contradicțiile unor mărturii (în legătură cu ziua de 28 iunie 1883^{*}) trăgând unele concluzii *interesante*. Totuși, oricât de ciudat și absurd ar putea să pară, teoria

* Referitor la arestarea și internarea lui Eminescu există trei relatări contradictorii. În fond, cele trei mărturii despre arestarea lui Eminescu (toate adevărate) se referă, fiecare, la câte o arestare. Grigore Ventura vorbește de o zi (prima?), Russu-Șirianu de alta (ultima?) – iar comisarul Niculescu notează o a treia dată. Locul comun care le unește este baia. Concluzia nu poate fi decât una singură: au existat trei arestări (rețineri), nu una. În două rânduri, poetul a fost eliberat, nefiind întrunite toate condițiile legale pentru reținerea sa. E foarte probabil ca procesul-verbal semnat de comisarul Niculescu să fie post-datat. Sursa: Neagoe

elaborată de acest *informator* îi confirmă lui Mărișeanu faptul că agenții din structura sa operativă și-au făcut bine treaba. Încurcând intenționat evenimentele prin lansarea unor zvonuri neadevărate, contradictorii (*dezinformare*) sau făcând să dispară anumite acte și documente din epocă, falsificând altele (procesul-verbal original al comisarului de poliție, file din jurnalul medical al dr. Obersteiner, etc.), Mărișeanu reușise să construiască cu ajutorul agenților săi o legendă informativă ce rodea și prolifera și care, pe măsură ce se ramifica, căpăta contur, puncte noi de sprijin (rădăcini), se extindea surprinzător (progresiv), organizându-se într-o ordine de sine stătătoare, cu totul nouă și imprevizibilă. Împlinindu-se firesc cu mersul real al evenimentelor, fiind aproape imposibil să se mai deosebească adevărul de legendă, *mitul Eminescu* lua amploare, devenind o *ficțiune* mult prea reușită și măreață încât să mai poată fi atribuită numai sânguinței și fanteziei unui singur om.

Un alt grupaj de note informative se ocupa de rolul *ocultei evreiești* în procesul de suprimare a lui Eminescu. Fiecare notă din această serie (Eminescu și evreii) se încheia cu o formulă neobișnuită (masonică?): <http://www.codulluieminescu.ro>*. Cu toate eforturile depuse, specialiștii din serviciul de decriptare nu au reușit să spargă respectiva parolă. Dacă formula *codul lui Eminescu* ar putea fi interpretată favorabil la nevoie, restul, adică începutul <http://www>. și finalul .ro, nu prezenta niciun înțeles coerent

* Un episod al istoriei românilor, ținut permanent secret, este cel legat de „boala” și moartea poetului național al României, Mihai Eminescu. Ceea ce se cunoaște de către puțini inițiați este cum, pentru atitudinea sa, Eminescu a fost ucis printr-o conspirație iudeo-masonică. Al. Șuțu, medicul care l-a îngrijit la Caritatea, era membru al Lojii „Steaua României”, aflate sub obediența „Lojii Marelui Orient al Franței”, lojă controlată de evrei. Fr. Iszac, cel care l-a îngrijit la Botoșani, intoxicându-l cu mercur, era un medic polonez evreu. Sursa: <http://www.codulluieminescu.ro>

pentru niciunul din specialiștii serviciului F. În lipsa unei cărți sau a dicționarului prestabilit (pe care se baza orice cod), toate încercările de a găsi „cheia” de descifrare a acestuia nu au dus la niciun rezultat. Nimeni nu mai văzuse așa ceva până atunci (1961), deși specialiștii în decriptare se confruntaseră cu multe *limbaje secrete*, (*coduri, cifruri, texte convenționale*) la viața lor.

În unele zile, șeful Direcției a III-a de Securitate aproape că nu mai iese din biroul său copleșit de multitudinea de note informative, rapoarte, stenograme ale unor interogatorii sau audieri, hârtii referitoare la Eminescu, pe care, într-o avalanșă de neoprit, le primește neconținut. Neavând încredere în nimeni (în circumstanțele date), nu și-a luat nici măcar o secretară care să-l ajute, preferând să facă totul de unul singur. A încercat diferite metode în a-și organiza munca, dar niciuna nu a dat vreun rezultat pozitiv. Cantitatea de hârtii și documente a devenit mult prea mare, dar, scrupulos la datorie (cum se spunea în limbajul epocii), parcurge cu mare atenție toate notele și rapoartele primite.

Notă a informatoarei „Liza”
despre realizarea unui grupaj de articole în *Dilema*

27.I.1998

Strict secret

Ex.nr....

Sursa a reușit să obțină o invitație din partea lui B. C.-P. pentru a participa la o discuție despre realizarea unui număr al revistei *Dilema* având ca subiect *Cazul Eminescu*. La biroul unde a avut loc întâlnirea au fost invitați mai mulți critici și scriitori care erau la curent cu scopul principal al întâlnirii. Cu toții consideră că mitul lui Eminescu trebuie *reanalizat* și că se impune urgent o *revizuire* a canonului literar. Fiecare dintre cei prezenți și-a dat acordul pentru publicarea unui articol în numărul viitor al revistei dedicat *cazului* Eminescu.

La întâlnire, s-a pornit de la ideea că se va contesta *perceperea* sau *receptarea* lui Eminescu și nu valoarea estetică a operei sale.

În al doilea rând, scopul, pe termen lung, era acela de a genera *polemici* constructive și de a încuraja scrierea unor studii serioase despre opera poetului. Fiecare dintre cei prezenți și-a expus propria opinie referitoare la caz.

B. C.-P. a făcut o introducere asupra problematiei afirmând că *monstruosul cult al personalității* lui Eminescu trebuie să înceteze. A explicat celor prezenți cum vede el grupajul de articole dedicat *cazului* lui Eminescu. Le-a mai spus că acest grupaj va cuprinde și un articol de M. N. (absent la discuții) în care acesta va susține că, dacă vrem să facem din Eminescu contemporanul nostru, este absolut necesar *să ne despărțim de poetul național* și abia după aceea să ne apropiem de el și să-l vedem ca pe un contemporan cu noi. În linii mari, ideea numărului ar reprezenta *despărțirea de imaginile construite* ale lui Eminescu. După o recapitulare atentă, cele mai cunoscute imagini care trebuie demolate ar fi: poetul național, poetul nepereche, geniul absolut, poetul frumos ca un luceafăr, gânditorul de geniu etc., adică, mai ales, acele construcții de care s-a folosit, manipulându-le, *ideologia* comunistă. Evident, cea mai *nefericită formulă* dintre toate e cea de *poet național*.

Scriitorul Bo. T.O. s-a referit la statuia lui Eminescu din fața Ateneului și, glumind, a făcut câteva referiri licențioase la adresa poetului și a virilității sale. Le-a cerut celor prezenți să facă un exercițiu de imaginație și să-și închipuie cum ar arăta, de pildă, Maiorescu cu un ștergar în jurul șoldurilor. Sau Caragiale. Ori, și mai haios, doamna Hortensia Papadat-Bengescu în costum de baie! Un Sadoveanu cu grăsimile revărsate peste șnurul boxerilor sau un Bacovia cu sistemul osos expus la vedere. Discuția a continuat în acest ton frivol, fiecare dintre cei prezenți venind cu noi detalii despre fizicul poetului (preluate din cărțile citite). Scriitorul C. M., citând din diferite surse (surse pe care le-a menționat atent), a spus despre poet că era *mic și îndesat*, foarte *negricios*, că era *păros*, că avea *platfus la ambele picioare* (Matei Eminovici). O

citează pe Mite Kremnitz care zicea despre el că umbla „nebărbierit, murdar pe haine și îmbrăcat fără nicio îngrijire“. La masă, *mânca zgomotos, râdea brutal, cu gura plină și avea dinții mari, galbeni*. Cei care îl întâlniseră fuseseră cam dezamăgiți de înfățișarea marelui geniu.

Scriitorul R. R. a declarat că nu este un *fan* al poeziei lui Eminescu și că îl consideră un poet talentat al sfârșitului secolului al XIX-lea și cam atât. A recunoscut că poezia lui Eminescu *îl lasă rece*. I se pare exagerat cultul lui Eminescu, iar imaginea falsificată pe care o avem despre el *inconfortabilă*. Crede că imaginea reală a lui Eminescu este cea a unui *om retractil, însingurat, nefericit prin autoimpunere și nu prin vocație, cu tabieturi tipice poetului romantic, cu o relație chinuită, sordidă și provincială, lipsit cu consecvență de detașare și de umor în scrierile sale*.

L. I. B. a afirmat despre Eminescu că, pe lângă toate calitățile, avea ca toți oamenii, și defecte. Atât calitățile, cât și defectele erau, evident, la un ins ca el, *exacerbate*. Pe cât de elevat, pe atât de popular (sau vulgar), pe cât de visător, pe atât de monden, pe cât de utopist sublim, pe atât de ridicol și xenofob etc. În concluzie: *un Eminescu plural, contradictoriu, fascinant, exact la polul opus imaginii muzeale, mumificate, a poetului național*. F. Ș. crede că nu e cazul să ne mai dăm atâtea aere cu *poetul național* Eminescu, fiindcă oricând poate să apară câte un critic francez care să ne pună la locul nostru așa cum, nu demult, un Pierre Gamarra a făcut și cu poetul național al Georgiei care, în comparație cu Apollinaire, de pildă, nici nu rezistă când vine vorba de succes, iar când vine vorba de valoare, ehh... Cel puțin, sursa asta a înțeles din limbajul personal al lui F. Ș.!

Scriitorul R. P. Ghe. afirmă că dacă n-ar fi fost Eminescu, sigur, noi, românii, am fi găsit pe altcineva, atât de mare nevoie avem de o imagine ca cea a lui Eminescu. Este dificil să *atentezi* la această imagine mitică a poetului național. S-a nimerit să fie Eminescu și, o dată pus pe soclu, e greu să-l mai dai jos. Nici

comuniștilor nu le-a reușit deși au încercat cu Neculuță. O. Z., care trebuia să fie și el prezent, nu a mai ajuns. În orice caz, se crede că el va aduce în discuție erorile de interpretare ale publicisticii eminesciene și că va insista asupra păstrării echilibrului și *spiritului critic* în analiza acesteia. Din câte și-a dat seama sursa, publicistica eminesciană reprezintă încă un subiect sensibil și greu de asimilat de cultura noastră.

În concluzie, B. C.-P. s-a arătat încântat de felul cum va arăta grupajul de articole propus, fiind convins că, în afara unor grupări naționaliste, orbite de mitul poetului național, intelectualitatea noastră va înțelege imediat și fără rezerve demersul autorilor și va reacționa în consecință. Apoi, discuțiile s-au mai relaxat și s-a ajuns la obișnuitele bârfe din lumea literară.

S-a plecat pe rând. Cei dintâi care au plecat au fost C. M. și L. I. B. Sursa a rămas printre ultimii. A plecat însoțit de R.P. Ghe. Pe drum au revenit asupra celor discutate. La despărțire, acesta a insistat asupra ideii că dacă n-ar fi existat Eminescu, am fi găsit noi pe altcineva în locul lui. Sursa a întrebat pe cine, dar n-a primit niciun răspuns pozitiv.

„Pietraru“

Sarcini trasate: [Mărișeanu nu știe cui trimite aceste sarcini, dar convins de necesitatea lor, le elaborează cu aceeași atență seriozitate și fără nicio abatere de la litera și norma regulamentului].

Agentul a primit sarcina să stea de vorbă cu scriitori și oameni de litere pentru a vedea dacă mai sunt și alții care împărtășesc aceeași opinie față de poetul național. În același timp, agentul va urmări toate mișcările celor vizați și va raporta în ce fel sarcinile trasate au fost îndeplinite. Cere o listă a autorilor care au scris despre Eminescu și rapoarte despre conținutul lucrărilor acestora.

O copie a notei la acțiune pentru documentare.

7, Dar asta nu e tot!

Mărișeanu primește note informative din partea unei artiste pe nume Milly. Nu știe exact cine este această artistă și de unde a apărut, dar așa-zisa Milly* utilizează curierul diplomatic intern adresându-i în mod expres notele sale. Mărișeanu le citește atent, deși notele artistei sunt cam decalate în timp față de cursul evenimentelor. I se pare că sub numele acestei artiste se ascunde Elisabeta Badea de la care nu mai primise nicio veste de mult timp. În notele semnate de Milly i se raportează despre șederea la Berlin a poetului. Notele sunt anacronice în raport cu mersul acțiunii, dar Mărișeanu le parcurge cu mare atenție. Nu vrea să-i scape absolut nimic din viața poetului: ce citește, ce gândește, ce scrie, ce mănâncă, ce bea, de ce boli suferă, cu cine se întâlnește, cu cine se fute (cu Milly, evident).

Nota artistei Milly

Ca student al Universității din Berlin, Eminescu umple caiete întregi cu prelegeri universitare, precum și cu diverse traduceri și note de studiu.

* Blânda Milly cu ochi albaștri și cu buze roșii, a fost numai o amăgitoare mijire de lumină în viața posacă a surghiunitului de la Berlin. Mânca prea multe turtițe cu nuci ca să nu devină, cu anii, o respectabilă berlineză durdulie, gospodăroasă și cu jumătate duzină de prunci. Era încântătoare rostind cuvintele românești cu accent berlinez, înălțând de sub pălăria lată de pai o mutrișoară de bălaie Lorelei fără niciun mister. Sursa: Cezar

Uneori îmi dă voie să-i văd caietele, dar nivelul ridicat al cunoștințelor sale nu îmi îngăduie, deși cunosc perfect limba germană, să mă pronunț competent asupra acestor notițe. Le copiez totuși și le anexez la notă. În plus, eu fiind artista Milly nu trebuie să-i dau impresia că aș fi prea deșteaptă, m-aș deconspira pe mine și întreaga misiune. I-am recomandat însă călduros să asiste la cursurile socialistului Eugen Dühring. Își face notații sub titlul *Idealele omenirii*. I-am spus că socialismul e frumos fiindcă nu mai există exploatare și fiindcă toți oamenii au drepturi egale la muncă. M-a întrebat de unde știi aceasta, eu răspunzându-i că o știu dintr-o broșură pe care am primit-o în tramvai de la un tânăr muncitor.

La Berlin, Eminescu are puține contacte. Pe Șerban (fratele lui) l-a frecventat rar, cât a stat aici. L-am întrebat dacă nu-l deranjează singurătatea. Dacă nu-i lipsesc prietenii (Slavici etc.). Asociațiile studențești? Mi-a răspuns râzând că nu e singur și m-a privit direct în ochi. Se referea oare la mine (Milly) sau la doamna Micle (femeia pe care o lăsase la Iași și despre care îi ceruse informații fratelui său Șerban, reîntors în țară)? Uneori cade brusc pe gânduri. Pare că e foarte departe. Alteori, studiază (majoritatea timpului). Citește și scrie. Se află încă sub influența ultimelor impresii cu care venise din țară și, mai ales, stăpânit de amintirile proaspete ale ședinței de la Junimea, în care citise* nuvela *Sărmanul Dionis*. E în căutarea unor argumente filosofice la îndoielile pe care membrii cercului le formulară cu privire la nuvelă (*sfârșitul și modul dezlegării nu corespunde cu caracterul întregii scrieri*). Nuvela nu e încă definitivată. Negruzzi, îmi explică el, așteaptă finalul. Cine e Herr Negruzzi? Întreb (fac pe proasta). Secretarul

* Eminescu continuă cu citirea... D-nul Negruzzi, care de obicei, deși cu zâmbetul pe buze, aproba teoriile lui Eminescu, începu a tuși tare și repetat, făcând din ochi și din mâini semne disperate, că nu este chip de înțeles ceva. Dacă voi publica nuvela asta, i-a șoptit lui Xenopol, cititorii *Convorbirilor* au să-mi întoarcă înapoi revista. Sursa: Guță

Junimii. Apoi, îmi vorbește despre înțelesurile nuvelei, dar firul acțiunii evenimentelor e destul de complicat și greu de urmărit încât e foarte greu să-ți dai seama unde vrea să ajungă. Dan sau Dionis, cine e unul, cine altul? Nu știe nici el.

Fost-au vis sau nu, asta-i întrebarea. Nu cumva îndărătul culiselor vieții e un regizor a cărui existență n-o putem explica? Spiritul, îmi explică el (stăm amândoi în patul meu strâmt de fier), se trezește ca din somn într-o lume de unde contemplă în oglinda magică imagini simultane ale vieților sale anterioare (ale ființei eterne). În vis aceste imagini au o realitate tulburătoare. Nu ți se pare, mă întreabă, că uneori îți amintești imagini dintr-o altă viață și nu știi de unde ți-au venit în minte? Oh, ba da! Uneori, îi mărturisesc, mă văd purtând fuste scurte, așa ca de mărimea juponelor, sau chiar mai scurte... Hi, hi, hi! Pe stradă? Da, pe stradă! Toate femeile poartă așa ceva în visul meu, Michael! Eu cred, îmi explică el, că divinitățile din somn ne determină, la trezie, *să uităm* ceea ce am văzut în acele țări de vis îndepărtate și, dacă nu reușim să uităm, ca să păstreze secretul, ne fac să ne pierdem mințile?! Ce-ar fi, draga mea, dacă ai ieși pe stradă în jupon fiindcă ți-ai amintit că într-o altă viață purtai fustele mai scurte? Nu te-ar închide, oare, la balamuc? Râdem amândoi. Stai să vezi ce mi s-a întâmplat ieri, la cafenea! Ca să fie mai convingător se ridică pe marginea patului. Cu trupul gol, pe jumătate întors spre mine, mă privește. Începe să-mi vorbească. Îi strălucesc într-un mod ciudat ochii.

După cursul de ieri al lui Lepsius, pe care l-am ținut la Muzeul Egiptean, începe el, m-am dus direct la cafenea. Aveam nevoie să mă gândesc. Când, stând la o masă și privind fix prin sticla geamului, pe care e scris, pe dinafară, numele cafenelei, nume care, văzut din interior, apare ca în oglindă, mi-am închipuit că am în fața ochilor o scriere ciudată, incomprehensibilă minții, o scriere hieroglică, dar care, într-un fel tainic, își găsea înțelesuri adânci undeva în străfundurile sufletul meu. *Îmi pare c-am trăit odată în*

Orient și, când în vremea carnavalului..., citesc în numărul din *L'Illustration* de pe masă. Transcriu în caiet: *J'ai toujours été surpris de ne pas entendre l'arabe couramment; il faut que je l'aie oublié.* Numărul din *L'Illustration* e unul mai vechi, de la începutul lunii, mă lămurește el, dar textul la care m-am oprit pare să fi fost scris special pentru a-mi confirma propriile intuiții. Sunt convins că de capacitatea gândirii de a trece dincolo de aparențele cu care ne înconjoară lumea sensibilă depinde succesul sau insuccesul nostru în a sesiza principiile după care materia eternă (pisica lui Schopenhauer care se repetă în toate pisicile) își schimbă succesiv tiparele sub care se manifestă (multiplicându-se în formele unei pisici mai noi sau mai vechi, aceeași? alta?).

Sunt eu o pisică? Pisica lui Schopenhauer?, îl întreb pisicește, îmbrățișându-l pe la spate. El continuă să vorbească (fără să mă bage în seamă). Nu înțeleg ce spune, dar transpun cuvânt cu cuvânt (în nota informativă). Fiecare din aceste forme individuale, spune el, sunt reprezentate prin numerele unei loterii care se trage veșnic. Toate numerele vor trebui să iasă, să se sfârșească de tras, să se reînceapă de tras, să iasă din nou și așa mai departe. Etern. Nașterea, precum și existența în sine nu fac decât să întrerupă reveria eternității cosmice în care, înainte de a se întrupa în materie, dormitase sufletul, punând în mișcare angrenajul hazardului controlat al loteriei cu numere. *Fost-au vis sau nu?* asta-i marea întrebare. Schopenhauer e cel dintâi dintre filosofi!, declară el cu emfază.

Închipuie-ți, zice, că un oarecare doctor Johann Jakobi*, scriind într-o oarecare revistă germană, și-a permis să-l pună pe Schopenhauer alături de domnul consilier aulic Hegel, de un Fichte și de un Hartmann. Ce glumă proastă! Schopenhauer

* Nu se știe la care dintre cei doi Jacobi, contemporani cu Goethe, se referă Eminescu: la poetul Johann Georg Jacobi sau la filosoful Friedrich Heinrich Jacobi, frate cu poetul. Sursa: Ilie

alături de... de... Le-am scris o scrisoare de protest. Încă n-am expediat-o, dar o voi face. Marea națiune germană pe cât de puțină vină, pe atât de puțin merit are că este colosal de mare. De aici înainte, te asigur, draga mea, că nu mai puneți, voi, germanii, mâna pe un Goethe, pe un Schopenhauer. În schimb, se vor naște o mie de Redwitz, de Geibeli, de Schellingi, de Hegeli și de alți consilieri aulici. Eu râd, amuzându-mă. Cine sunt aștia, Michael? După consilierul aulic Hegel, îmi explică el serios, istoria universală e pusă în circulație de două motoare: de stomac și de încă ceva care se poate ghici ușor (face semn în direcția sexului), dar, fiind de față doamne (se înclină în direcția mea), din delicatețe, mă jenez să spun. Ha, ha! Ha!

Și pisica lui Schopenhauer, Michael?

Tu ești pisica mea! O pisicuță dulce... Am avut noroc la loterie!, râde el. Ehee! Acum trebuie să ies. Unde pleci? La cafenea. Mă duc să mă gândesc cum e cu... (mă privește adânc în ochi) cu transmigrația sufletelor. Dacă am să te mai văd vreodată (devine brusc serios) să fii tot o pisicuță dulce, mă auzi? Trebuie să ies. Mă cheamă! Cine? Pisica (din toate pisicile). Pisica lui Schopenhauer, evident. Își caută hainele să se îmbrace.

Îi place enorm să zăbovească în cafenele. Îmi explică că, la cafenea, pe lângă o bere Kümmel sau o cafea neagră, poate citi gratuit gazetele. E interesat de tot ce scriu gazetele pe care le citește cu multă pasiune. Urmărește situația politică din Germania. Îl interesează rolul pe care are să-l joace Berlinul în politica europeană pe care îl prevede a fi unul esențial și lipsit de echivoc în privința intereselor de expansiune. E convins că rapiditatea cu care avansează mișcările naționaliste și șoviniste ar trebui să ridice unele semne de întrebare, ideologia naționalismului de stat, consideră el, e și o sabie cu două tăișuri. În timp ce își trage pantalonii încearcă să mă convingă că lumea politică funcționează în legătură strânsă cu lumea afacerilor. E la curent cu crahul de la bursă despre care îmi spune, invocând autorități în materie de

economie și finanțe, că servește unor interese politice foarte precise, despre al căror grad de implicare în politica europeană abia se poate vorbi fără a atrage atenția birourilor informative.

Îmi spune toate astea grăbindu-se să iasă în oraș. Gesturile lui au ceva militaros. De parcă ar fi ale unui soldat chemat urgent la raport în curtea cazărării. Tarra bumbum. Recită. Tarra bumbum. Pe geamul deschis se aude forfota zgomotoasă a orașului. Tarra bumbum. Râde el, învârtindu-se în pași de paradă prin mijlocul odăiței mele (e numai pe jumătate îmbrăcat). E copilăros (un băiețoi) și vesel. A primit salariul de la legație (10 napoleoni). Se zvonește că Th. Rosetti va fi rechemat în țară, fiind numit membru al Curții de Casație. Mi-a spus-o ofițerul de legătură. În locul lui va veni domnul Kretzulescu.

Am informații cum că *bătrâna excelență* îl va păstra pe Eminescu în postul de secretar (dar îi va diminua salariul). Nu-i spun nimic din toate astea. Le va afla curând. Acum e fericit. Are bani și îmi promite că vom merge la Potsdam. Își încheie nasturii la surtuc. Tarra bumbum. Imită bătaia tobelor. Bate pasul de defilare: mulțime de oameni pași grăbind, tarra bumbum, ostași trecând în marș sonor, prohod, tineri, femei, copii, norod, tarra bumbum, o fată privită din profil, un lotru de băiet, tarra bumbum, hamali, un orb cerșind, orologii ce bat în orașul furnicar fără ca nimeni, tarra bumbum, de vorbă multă, de lume multă, tarra bumbum, să le mai audă... Îmi place să-l văd fericit și plin de neastâmpăr.

În legătură cu veștile care îi vin de la părinți, e convins că nu va mai primi niciun sprijin din partea familiei sale, de aceea, conștient de perspectivele de viitor (datorită simpatiei de care se bucură din partea junimiștilor), îmi mărturisește că dobândirea *unui locșor la stat* (*panem et circenses*) l-ar aranja în mod avantajos pentru tot restul vieții sale. Nu e foarte încântat, însă, de această perspectivă. Are un schimb de scrisori cu viitorul ministru de Instrucție (Maiorescu) care îl sfătuiește să-și dea doctoratul.

Îmi citește din scrisoarea domnului Maiorescu: *Pesimiști de felul d-tale trebuie, poate, din când în când, să fie deșteptați din visul prea concentrat al microcosmosului lor interior și îndreptați în atenția lor spre legăturile intime, ce-i unește cu noile încercări de viață în patria comună*. Eminescu îmi spune că domnul Maiorescu, mutându-se la București, i-a promis catedra de filosofie de la Universitatea din Iași. Îl felicit sincer, îmbrățișându-l (eu nu m-am îmbrăcat, sunt numai în combinezon și pantalonași). Sunt caldă, încă, cum abia m-am smuls din așternuturi, el mă adulmecă, respirându-mă odată cu aerul, apoi, liniștit, se desprinde de mine, lămurindu-mă: cu o unică și, aparent, neînsemnată condiție, să-mi iau doctoratul în filosofie. Doktor Michael Eminescu! Îl îmbrățișez din nou, pisicindu-mă: Atunci mai rămâi la Berlin! Mă sărută râzând, amenințându-mă fermecător cu degetul.

Cu doctoratul îl încurajez și eu cât pot, dar el are niște idei cam ciudate. Ca să-l înțeleagă mai bine pe Kant s-a apucat să-l traducă. Se căznește să-l traducă în limba română. Se căznește cu limba română (vreau să zic), nu cu Kant (pe care îl înțelege perfect)! Se căznește să găsească echivalențe potrivite în limba română.

E gata îmbrăcat! Bătând pasul și recitând tarra bumbum a ieșit în oraș.

După plecarea lui, mă îmbrac și eu iute [cât pot de iute în veșmintele astea imposibile, în culori *trandafirii*^{*}, nu înțeleg cum puteau femeile să poarte mai demult așa ceva! Ce dor mi-e de o fustă scurtă!]. Îl urmăresc de la oarecare distanță. Îmi ascund cât pot chipul sub pălărie (!). Lumea mă privește cam ciudat (din cauza pălăriei sau fiindcă am pasul prea sprinten pentru gustul și codurile de comportament ale epocii?). După direcția în care a

* Și-au dat întâlnire la cea din urmă alee în *Unter den Linden*. De dragul lui, a plimbării lor, îmbrăcase rochia nouă trandafirie, cu umbrelă trandafirie și pălărie de pai cu panglică trandafirie. Trandafiriu îi era obrazul și trandafirii buzele umede. Sursa: Cezar

apucat-o, îmi dau seama că se îndreaptă spre cafenea. Nu-l mai urmăresc. O iau într-o direcție opusă. Până la întâlnirea noastră din Unter den Linden mai sunt câteva ore. În acest răstimp, mă voi întâlni cu ofițerul de legătură ca să-i predau toate notele redactate până în prezent, precum și cópiile unor scrisori.

8, Să presupunem

că este o duminică superbă la Berlin. Cu gândul la scrisoarea primită din partea domnului Maiorescu, poetul zâmbeste vag (un zâmbet din acelea, zâmbetul lui, un zâmbet abia schițat, în colțul gurii). Se îmbătă de miresmele tari ale noii primăveri înspre care își deschide larg porțile inimii, intuind ceva din măreția puterii regenerării cosmice prin care, proaspătă și sfioasă, ca o fecioară în fața altarului, natura făcuse să rodească, din nou, sevele. Se poate presupune că e îndrăgostit. Îndrăgostit de Milly? De iubire? Se află într-un birt modest din Charlottenburg (nu departe de castel și de noua sa adresă din Orangetraße). Astfel de birturi, ca acesta, cu zgomotul lor de halbe și cu acompaniamentul de râgâieli ale comesenilor, vor fi date uitării atunci când va fi depășit stadiul de etern doctorand în multe științe fără folos (*ewiger Doktorand in vielen unmützen Wissenschaften*) și va fi devenit profesor la catedră. Uitate vor fi și drumurile repetate la telegraf, drumuri al căror unic și arzător țel nu fusese decât acela de a da depeșe în țară după bani. Uitat Berlinul (orașul furnicar). Uitate misterioasele sale iubiri.

Pe când se gândește la toate astea (și la multe altele), deschiderea bruscă a unei uși eliberează prin aerul înțesat de fumul dens de țigară mirosurile tari ale cârnaților berlinezi care se frig la bucătărie. Eminescu, nepăsător la atmosfera din birt, întoarce distrat, pe o parte și pe alta, foaia scrisorii domnului Maiorescu. *Ich erwarte Ihr Doctorat Mitte Juli*, urgencează mentorul Junimii.

E imposibil!, îi răspunde în gând tânărul (mișcându-și imperceptibil buzele) și, trăgând, apoi, cu nesaț din țigara de foi, pecetluiește cu noi rotocoale de fum atmosfera încețoșată din modestul birt. Urmărește ascensiunea neregulată a fumului țigării. Deodată, brusc, totul amuțește în jur. Cunoaște această stare de imponderabilitate a sufletului care se produce din senin așa cum, uneori, fără de nicio veste, se pornește în unele seri de vară, vântul. Își simte inima accelerându-și bătăile. I se pare că înaintează lent, ca într-un vis, tăind aerul cu mâinile, urmând unei chemări a cărei atracție i-ar fi greu s-o înțeleagă și s-o justifice. Prin acea perdea transparentă și fierbinte, interpusă între el și lume, vede cu o precizie uimitoare tot ceea ce se întâmplă în jurul său. Ca și cum ar privi din mai multe unghiuri deodată. Dar, asemeni fumului care umple birtul, lumea nu-i decât aparență și puțin vânt. Pe suprafața mișcătoare a acestei lumi, noi, oamenii, nu suntem decât *spume* care plutesc în voia vânturilor, *spume cu ochi*. Ne depărtăm încet de zidurile de marmură ale unui trecut asupra căruia nu mai avem nicio putere. *Trecutul marmură, prezentul Dumnezeu, viitorul umbră*. Ne îndreptăm spre *umbra* unui viitor neștiut.

Ca un semn binevoitor sosit de undeva din viitor, scrisoarea Excelenței Sale așteaptă desfăcută pe masa de lemn, pe suprafața căreia cenușa fierbinte a multor țigări lăsase cratere minuscule și negre. În acea scrisoare, depășind etapa întrebărilor prudente despre intențiile de viitor ale tânărului student, domnul Maiorescu se exprimase cât se poate de clar privind urgentarea obținerii unui doctorat în filosofie sau în istorie. Cu o asemenea diplomă în buzunar, numirea la catedra de filosofie la Universitatea din Iași era ca și garantată (chiar din partea ministrului). Ce aștepta studentul, așadar?

După cum îi explicase domnului Maiorescu și în scrisorile anterioare, studentul nu se simțea suficient de bine pregătit teoretic pentru a face față exigențelor unei asemenea poziții. Între

timp, *ceva* se schimbase. Nu mai avea mărginirea de student de la Viena când i se părea că un profesor universitar reprezintă culmea oricărei înțelepciuni posibile. Nu mai era o victimă a imaginii exagerate conform căreia un profesor de filosofie depășește în înțelepciune tot ceea ce se putea închipui. Respectivii domni pot să se înșele. Mai grav, înșelându-se, îi înșală și pe ceilalți (pe tineri) cu știința lor încremenită. De parcă s-ar fi trezit dintr-un somn adânc, noile lecturi făcuseră ca ochii tânărului student să se deschidă spre o nouă și proaspătă realitate. Ca și cum s-ar fi destrămat o pânză care-i acoperise ochii și-l împiedicase până atunci să vadă limpede. Încercase să-i explice asta și viitorului ministru. Lumea reală își pierdea din interes. Realitatea nu e decât o stare de vis iluzorie și tranzitorie, din care eul, geniul, trebuia să se sustragă cu toată forța și să refuze participarea conjuncturală la ritmul fantomatic al curgerii.

Eminescu îi scrisese, din Berlin, excelenței sale, mulțumindu-i pentru perspectiva eventualei numiri în calitate de profesor de filosofie. Studentul recunoștea în scrisoare că filosofia lui Kant *i-a căzut în mână relativ târziu*, de asemenea și filosofia lui Shopenhauer, ceea ce însemna că ar mai avea încă de studiat și că, pentru a-l preda pe Shopenhauer, deși îl socotea familiar, i-ar mai fi necesare studii aprofundate de științele naturii și de antropologie. Admite sincer că nu s-a gândit în mod serios la numirea sa ca profesor de filosofie, explicând că interesul său pentru filosofie se manifesta dintr-o cu totul altă perspectivă decât ar fi, în mod obișnuit, necesară pentru dobândirea unei pregătiri de nivel academic. *Nu m-am gândit niciodată la posibilitatea unei eventuale numiri ca profesor de această știință și n-am început cum ar fi trebuit să începă un viitor profesor, ci am atacat lucrurile mai ales în acel punct în care, potrivit materiei lui, sistemul mi se părea prea puțin elaborat.* În concepția lui Eminescu, pentru a fi profesor de filosofie, capacitatea de a explica și de a reproduce un sistem filosofic oarecare, perceput din afară și conceput ca pe o materie de studiu,

era suficient. Dar adevărata cunoaștere (spre care aspira el) însemna mai mult decât reproducerea papagalicească a concepției și gândirii filosofilor din trecut. Adevărata cunoaștere presupunea o abordare din interior a problemelor filosofice și, implicit, o critică analitică a acestora. *Un titlu de doctor m-ar aranja într-adevăr cu lumea și cu ordinea ei legală*, recunoaște el cu luciditate, *nu și cu mine însumi, care deocamdată nu mă mulțumește, nu*. Nu! Să aleagă! Se vedea stând în fața viitorului ca înaintea unei ghicitori cu două răspunsuri, pe cât de clare, pe atât de contradictorii, amândouă. Să urmeze calea destinului lumesc, jucând în drama socială ale cărei reguli, prestabilite, sunt cunoscute și aplicate cu mai multă sau mai puțină corectitudine de către toți jucătorii. Să devină, așadar, profesor de filosofie și *să se aranjeze* cu lumea adaptându-se rânduielilor ei. La urma urmei, pentru adaptare la existență nici nu e nevoie de o prea mare inteligență, nu se cere decât o anumită rapiditate în a acționa atunci când o serie de conjuncturi devin favorabile. Conjunctura (simpatia Junimii) îi era extrem de favorabilă. Viitorul pe care i-l garanta domnul Maiorescu se deschidea luminos în față. Nu trebuia decât să pășească încrezător înainte. Avea momente când credea cu tărie în asta. Când era convins că o muncă de cercetare în arhivele orașelor din Europa Centrală pentru a investiga trecutul istoric al relațiilor Țărilor Române cu Polonia și cu țările din centrul Europei ar fi posibilă și complet justificată pentru dobândirea unui titlu de doctor (în istorie). Dar, alteori, un demon interior, care părea că-și bate joc de toate cele ale lumii, luându-le în derădere, îl ademenea cu vagi promisiuni și ispititoare chemări, stârnindu-i curiozitatea. N-ar fi putut să spună ce anume reprezentau zărilor cețoase spre care îl atrăgea acel demon neștiut. Era ca începutul nebulos al unui drum al cărui capăt nu putea să-l întrevadă, dar gândul că ar putea să pășească înainte, liber și fără obligații *oficiale*, îl făcea să se simtă cuprins de o febrilitate abia stăpânită.

Poetul apucă halba de bere și-o duse însetat la buze. Animația din birt cunoscuse brusc o veselă intensificare prin apariția a două

fete, sumar îmbrăcate, care, fără părtinire, trecură în brațele vân-
joase ale convivilor. Prezența fetelor magnetiză aerul, însuflețind
atmosfera. Milly!, îi fulgeră prin gând poetului. Ce nerod! Îi
promisese că o duce în călătorie la Potsdam. Sări ca ars. Întârzia
la întâlnire. Azvârlî grăbit câțiva bănuți pe masă și ieși val-vârtej
în aerul cald al primăverii timpurii de afară. Vârî scrisoarea lui
Maiorescu în buzunarul de la surtuc și, îndreptându-și cravata,
începu să facă pași mari. Spera să dea de o birjă cu care să ajungă
la gară. Din păcate, în zona aceea din Charlottenburg circulau
destul de rar birjele și având în vedere faptul că era și o zi de
duminică, șansele de a da peste una se reduceau simțitor. Se în-
dreptă hotărât spre stația tramvaiului cu cai (*Pferdebahn*). Avea
nevoie de Milly! Chiar dacă fata nu corespundea idealurilor în-
flăcărate ale femeii-înger și ale femeii-demon spre care, din rațiuni
poetice, înfierbântata imaginație a sufletului său înclina, Milly,
aleasa momentană a trupului, era atât de pricepută în tainele
amorului carnal (o adevărată pisicuță)! *Zice Darwin, tata Darwin,*
îngână poetul în ritmul grăbit al pașilor, Cum că omul, cum că
omul... Cum că omul e-o maimuță; Am nume de, am nume de,...
Milly-nsă de pisicuță. Am nume de, am nume de... Înaintează dând
din mâini, de parcă ar vrea să-și facă loc prin aerul ce-l împiedică
la mers. Mișcările dezordonate ale mâinilor, închipuindu-se în
pielea păroasă a strămoșilor, îl fac să surâdă, ajutându-l să-și gă-
sească rima, *Am nume de maimuțoi, Milly-nsă de pisicuță.* Se apucă
în ultima clipă cu mâinile de bara tramvaiului, rămânând agățat
și balansându-se amuzat în închipuirea de maimuțoi. Sunt un om
care se visează un maimuțoi?! Sau sunt un maimuțoi care se visează
om?! Sunt un om!, conchide poetul, în capul unui maimuțoi nu
s-ar fi născut aceste întrebări, dar membrul meu, care nu gândește,
e membrul unui maimuțoi și pisicuța Milly îl vrea cât mai arțăgos.
De meditat!, își spuse poetul, legănându-se în mersul tramvaiului
cu cai. Aerul cald de primăvară îl învăluie cu suave miresme,
îmbătându-l de senzualitate și voluptate arzătoare. Prin minte îi

trec imagini care îi pârjolesc pielea, făcându-l să tremure ca prins de friguri. N-are alt gând decât s-o strângă pe Milly în brațe, *Bonsoir, mon ange... Clarisse... Clara Brommer*, trupuri goale de femei, copile-demoni cu umeri rotunzi și cu *globurile de zăpadă a sânilor* și, mai jos, spre pânțele, caldă și mistică, – *dumbrava cerului – organismul inferior al părului luciu-negru și abia încrețit*. Privi, pe furiș, din mers, ceasul din turnul unei biserici gotice, ale cărei ziduri cenușii sclipeau în frăgezimea blândă a soarelui primăvărat. Era în întârziere, dar știa că fata îl așteaptă. Ah, Shopenhauer! *Cine știe durerea și furia voluptuoasă cu care omul lucrează pe femeia pe care-o iubește recunoaște că energia grămadită în el de mult timp are o singură direcție, aceea pe care o are Universul întreg și că această energie nu este decât o fracțiune a aceleiași energii universale, care crește cu abținerea se-nțelege*. Poetul împunse aerul cu degetul, ca pentru a fixa pe tabla invizibilă din fața sa ecuațiunea care tocmai îi venise în minte $E=E/E$. *Sentimentul de a da propensiune sau nu de fugă a punctului gravitației către obiectul dorit. Când pula se scoală centrul de gravitație se mută (din cap?) în alt loc*. Ah Milly, așteaptă tu energia cu care te-oi lucra eu.

Doamnă! se înclină ceremonios, închipuindu-și că se află un-deva într-un salon elegant, pregătindu-se să sărute mâna unei femei ce-i apărea ca fiind întruchiparea însăși a *Elenei lui Menelaos coborâtă pe pământ să-l tortureze*. Un zâmbet îi flutură pe buze. Cei câțiva călători din tramvai erau mult prea preocupați de griile lor ca să dea atenție ciudatului tânăr. Doar o fetiță, ținând cuminte în mână cercul, îl privi curioasă. Doamnă Micle! *Cerc și pătrat. Pătratul: finit*. Îi zâmbi fetei, ea, însă, răutăcioasă, ferindu-se să n-o vadă bona, îi scoase limba. O limbă rozalie. *Cercul: divizie a finitului prin infinit: Proporțională*. Fetița își legănă apoi trupul înainte și înapoi, mișcând cercul prin fața ei în așa fel încât să-și atingă vârfurile pantofiorilor de lac. Doamnă Micle!, rosti poetul, înclinându-se și, sărutându-i mâna, zări pentru o

secundă vârfurile ascuțite și ușor ridicate în sus ale botinelor tinerei femei care, atunci când doamna se aplecase ușor înainte, ieșiseră de sub poalele încrețite ale rochiei. *Valuri! Valuri!* De ce nu-mi scrii? Îl certă tânăra soție a rectorului. Nu vă știu adresa, Doamnă, se scuză poetul, redresându-și ținuta. Încă nu dăduse drumul mâinii micuțe, înmănușate, care se zvârcolea în mâna lui ca o pasăre subțire, sperioasă. De ce n-ai cerut-o fratelui dumitale, Șerban? Aflu că e la Berlin. Chipul ei, frate Șerban, nu-mi dă răgaz să studiez în pace. Vezi de te interesează dacă nu s-a mutat de acolo unde ședea. Pe fratele meu Șerban îl văd rar, Doamnă. Sunteți ocupat, domnule Eminescu! Ocupat, da!, reia mașinal poetul, să adorm a mele simțuri, da! *Mă nimicesc pentru a te iubi?* Milly! *Nein mein Kind! Pentru a-mi propaga direcția de mișcare ce mi-a imprimat-o părinții mei, Doamnă, n-am nevoie de atâta sacrificiu. Aleg pământul.* Milly! *Orice pământ bun e bun!* Ajutată de bună, fetița cu cercul coborî la capătul parcului. Din mersul tramvaiului, poetul îi făcu un semn cu mâna atunci când mica domnișoară întoarse capul ca să-l mai vadă o dată. Nu-i mai scoase limba. Își scutură capul cu mica bonetă albă, după care, sărind într-un picior, o luă înaintea bonei pe alee. Apoi imprimă cercului o mișcare de rostogolire. Eminescu nu mai apucă să vadă dacă fetița a mai prins cercul fiindcă tramvaiul coti după clădirea Universității. Trebuia să ajungă la gară. Pleca trenul spre Potsdam. Cât de nesuferit îi devenise Berlinul cu toate zgomotele lui! Dar unde să se ducă? La Iași? *Și eu pun destinul acestei lumi într-o inimă de om.* O inimă în jurul căreia se învârt amețitor inele concentrice de vid.

9, Se întoarse la Iași (toamna 1874).

Neanunțat. Fără turlе și trâmbițe, se înțelege. Fără covorul roșu și fără titlul de doctor. Junimiștii se vor fi purtat elegant cu poetul. Nu vor fi insistat. Că de ce? De ce nu ți-ai luat doctoratul, tinere? Nu banii trebuie să fi fost problema, nu-i așa, domnule Eminescu?! Aveai o bursă, nu? Păi, să vedeți, eu... Că vor fi fost înțelegători și iertători (sunt moldoveni, deci țin, prin tradiție, la toți moldovenii) și că vor fi acceptat explicațiile poetului stă mărturie și faptul că nu l-au exclus din rândurile lor. Nu l-au excomunicat. Maiorescu care avea o oarecare idee despre aceste explicații ce țineau strict de natura exigenței profesionale a poetului (cum că filosofia e o treabă serioasă, iar catedra universitară e o treabă și mai serioasă) continua să-l sprijine. Era convins că Eminescu n-a renunțat la ideea doctoratului. Doar că amâna (conform explicațiilor binecunoscute) pregătirea acestuia. Între timp, Maiorescu devenise ministru (cu atât mai mult niciun junimist n-ar fi îndrăznit să comenteze în contra protejatului Excelenței sale). Ba dimpotrivă. Îl vor convinge pe Samson Bodnărescu (poet și el) să se dea la o parte din toate căile poetului (ale poeziei, ale funcțiilor) și să cedeze postul de director al Bibliotecii Universității în favoarea lui Eminescu (adică să demisioneze).

Astfel, toate acestea fiind aranjate*, în ziua de 30 august 1874, în Aula Universității, Eminescu depuse în fața rectorului Ștefan

* Cf. Ordinul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunilor Publice către rectorul Universității din Iași, prin care i se face cunoscută numirea lui

Micle jurământul de credință și onoare, în calitate de nou director al Bibliotecii. În octombrie, decretul de numire fu semnat de ministrul instrucției Titu Maiorescu. Ulterior, și de rege.

Iar eu, Samson Bodnărescu [Dacă e ordin, coane Titule, mai încape vorbă!] am intuit că *ceva* mai presus de mine (Samson Bodnărescu), de Junimea sau de alte calcule era pe cale să se petreacă. Că acel *ceva*, care, în lipsa oricărei alte denumiri mai riguroase poartă numele de *destin*, ne-a cuprins pe toți (junimiști, miniștri, regi), făcându-ne obedienți și înțelegători. Mai mult decât înțelegători! Bucuroși de a răsplăti cu bine binele făcut (vorbesc în numele meu!). Eminescu își avea destinul său. Și cine eram eu (Samson Bodnărescu, poet și director de Bibliotecă) ca să mă opun avântului impetuos și implacabil al destinului poeziei românești care își va fi făcut loc printre noi, dându-ne pe toți la o parte din mersul său. Și, la urma urmei, *ce* ar fi putut unul ca mine să comenteze când Ministrul Cultelor și Instrucțiunii publice îi cere să demisioneze? Ca să nu mai spun că domnul Titu Maiorescu era și un critic literar de temut. Nimeni nu intra în împărăția literelor (românești) fără recomandarea domniei sale. În ceea ce mă privește, nu pot să mă plâng. Am fost menționat în faimosul articol *Dirrecția nouă* (1872), imediat după Alecsandri și Eminescu. Domnul Titu Maiorescu mi-a dedicat două-trei pagini (trei sferturi din respectivele pagini o reprezintă fragmente din poeziile mele, dar orișicum). Distinsul critic a remarcat faptul că lucrările mele sunt demne de studiat. Ceea ce înseamnă *ceva*, nu? A mai spus despre stilul tragediei mele *Rienzi* că e prea greoi, dar, adică să ne înțelegem, tot domnul Maiorescu a recunoscut *că greutatea limbii se explică prin greutatea materiei*. În sensul că una e poezia lirică (rime facile, grațioase, de romanță etc.) și alta

Mihai Eminescu în postul de bibliotecar al Bibliotecii Centrale din Iași, 1874, august 24. Sursa: Universitatea Alex.I. Cuza, Iași, fond Rectoratul, dosar 4/1873-1874, f. 81.

tragedia, nu? În poezia lirică și eu, Samson Bodnărescu, eram un maestru. Domnul Maioreescu demonstrează talentul și măiestria mea prin poezia *De la mare*. Iar dacă veți băga bine de seamă, veți recunoaște că din strofa *Dar n-am fost, ah! Nici aicea / Fericit cu al meu dor. / „Mai departe, mai departe, / Dragă luntre, zbori ușor!“* până și Eminescu s-a inspirat în poezia *Peste vârfuri: Mai departe, mai departe, / mai încet, tot mai încet, Sufletu-mi nemângâiet / Îndulcind cu dor de moarte*. Versul *Mai departe, mai departe* e identic. Ați văzut? M-a plagiat, nu? Ca să nu mai vorbesc de *Ahasveros*, un *op* la care lucram pe când eram student la Viena (1869)* și mă visam în postura de Goethe al românilor. Ciorna manuscrisului, dacă nu mă credeți pe cuvânt, poate fi cercetată în arhiva Bodnărescu de la Biblioteca Academiei. E adevărat că am publicat târziu lucrarea, abia în 1884, sub titlul *Scena*, dar cu siguranță că Eminescu știa despre ideile mele legate de jidovul rătăcitor pe care le-a preluat și le-a dezvoltat apoi în prozele sale. Dar, deh, poți să zici ceva? Cine ești tu, Samson Bodnărescu? *Un om blând, timid, academic, ceremonios ca toți junimiștii și foarte îndatoritor* (junimiștilor, în special). *O fire veselă care se supunea cu sfințenie regulei* (sursa: Profesorul). Când junimiștii râdeau de lucrările mele sumbre (*O casă părăsită*), lucrări pline de reflecții pesimiste care toate se terminau cu *pustiu* și *nimica*, nu mă supăram, începeam să râd și eu, fiind un om foarte bun, foarte blând, plăcându-mi să asist la veselie altora (sursa: Guță). La Junimea, cum îmi deschideam caietul și mă porneam să citesc versuri, începeau protestele: Iar metafizică! Iar pesimism! Iar lucruri nebuloase!** Am scris și versuri mai hazlii. Cum ar fi, de exemplu:

* Bodnărescu lucrează la *Ahasveros* sau jidovul rătăcitor, o poemă în felul lui *Faust*. Sursa: A.D.

** O filosofie disperată, o iubire de neant, o vagă neliniște de ce are să fie în cursul veacurilor, ideea de micimea omului și de trecerea lui neînsemnată prin lume, toate aceste idei pot fi regăsite la Bodnărescu într-o formă cam greoaie, însă. Sursa: Guță

o pasișă după poezia *Singurătate* a lui Eminescu. *Cu privirea sus în pod/ El admiră cârduri dese/ Tot de ploșnițe alese/ Și-n cărți șoarecii cum rod./ Pe aceste măreții/ A naturii creatoare,/ Face-le nemuritoare/ În vestite poezii.* E vorba de nefericitul poet Eminescu! Ați râs? Nu? Îmi pare rău! Vedeți, nu sunt un mare optimist, dar, când te ocupi de tainele infinite ale lumii în raport cu nimicnicia omului, cum ai putea, oare, să fii vesel și fericit ca divinul Alecsandri? Iar el? Cine era el? Nimeni altul decât Mihai Eminescu! Luceafărul poeziei românești! La vremea aceea, *viitor* luceafăr! Destinul avusese grijă însă să ne avertizeze. Pe toți. Să fâlăie din aripi deasupra noastră. Eu am auzit fâlăitul. Și am văzut cum umbra aripilor mari, luminoase, planează asupra lumii. M-am dat la o parte din căile lui (n-a mai contat nici biografia). În fond, eu îmi luasem doctoratul. Cu o lucrare despre *Laokoon*-ul lui Lessing. L-am dat la Gissen. Am primit *Multa cum laude*. Ce ziceți de asta? Dar eu sunt bucovinean! Deci respectuos, prin tradiție. N-am comentat. M-am dat la o parte, cum vă spuneam. Din toate căile lui. Ale poeziei și ale funcției.

În ceea ce mă privește, am fost o adevărată creațiune a societății „Junimea“, în special a d-lui Maiorescu (sursa: Guță). Și poate, tocmai din cauza iubirii mele nemărginite pentru literatură (a fanatismului meu), eram mereu ținta ironiei generale. Dar eu le răspundeam printr-o *tăcere absolut senină*. Când am citit la Junimea poezia mea *Pe mare*, toți au sărit felicitându-mă: Bravo, Samsoane! Bravo, Samsune! Dar eu am intrat în panică, fiindcă atunci când cei *nouă* (Beldiceanu, Cernescu, Ganea etc.) împreună cu *caracuda* și președintele ei (Miron Pompiliu) înțelegeau ceva, asta nu era de bine (deoarece aceștia, cum se știe, nu înțelegeau niciodată nimic). Eram foarte încurcat, mai ales că domnul Maiorescu n-a fost de față ca să-și dea cu părerea și să spună cel din urmă cuvânt. Am pus poezia la *carantină*.

De la poezia lirică am trecut la epigrame (care au născut discuțiuni la Junimea, dar nu m-am mirat, fiindcă direcțiunea

culturii noastre estetice este departe încă de studiul frumuseților cuprinse în literaturile limbilor clasice, cum sunt epigramele). Celebra mea epigramă *Sus pe Olimp sau pe Tempe cea înflorită mă cheamă a mea zână* (deși e o mostră de epigramă în sens clasic) a fost ridiculizată de cei de la *Contimporanul* în *Muza de la Borta Rece*. Tot eu sunt și ținta principală a acelei nesărate satire. Adică, chipurile, eu m-aș duce în Olimp să cer diplomă de poet și mă întorc de acolo cu o muză, Teresa, care nu e alta decât... fosta bucătăreasă a zeilor. De mine au putut să-și bată joc fiindcă sunt un simplu poet, absolut inofensiv, n-am scris niciodată în contra nimănui. Unde mă pui acolo stau (în tabloul Junimii, în partea stângă, sus, între Teodor Nica și N. Beldiceanu). De la Biblioteca Universității am trecut la catedră. Ca director la Școala Normală de la Trei Ierarhi. Pe Eminescu l-am și găzduit la mine, într-o vreme. Eram holtei. Burlaci. Și eu, și el, și Miron Pompiliu (ardelean). În toamnă apărură și Slavici. Cu toții frecventam saloanele și seratele literare (damele). Fie în casa Matildei Cugler (soția lui Burlă*), fie în casa doamnei Micle (soția știm noi cui!). Frecventam din când în când și cârciumile. La Bolta Rece, de pildă, găseai vin bun (deși eu unul nu beau) și o societate mai *populară*, ca să zic așa. Evident că seniorii junimiști nu intrau în astfel de localuri ieftine. De aceea tare mă mir că cei de la *Contimporanul* erau atât de naivi încât să creadă că Bolta Rece era un fel de loc de întrunire al junimiștilor. De parcă ar fi fost singurul lucru asupra căruia să se fi înșelat! Cine citește *Muza de la Borta Rece* își dă seama cu ușurință câte naivități și ineptii zac acolo! Cu toate astea, au fost vremuri frumoase! Pline de poezie.

Dar să revin la Eminescu (Minunescu)! Și la muze. Eram tineri! Cu toții aveam în cap numai muze (femei). Chiar și domnul Maiorescu, de obicei sobru, distins, când se găsea în prezența unei

* Poreclit *Rață* de la o polemică ce o avusese cu d-l Hasdeu asupra originii sanscrite a acestei păsări foarte lacome. Sursa: Guță

femei devenea galant, surâzător, seducător cu știință. Eminescu? Eu? Eu gândindu-mă la o ființă de soiul meu cu care să mă însoțesc, el (hrănindu-se cu fantezii și gândindu-se la ființe de alt soi decât cel omenesc) visa la îngerul blond. Îngerul blond avea o zi specială de primire. Acolo Eminescu strălucea. Ca un luceafăr (se înțelege). Ca un bărbat bine (se admite). Era atât de frumos să-l vezi așa îmbătat de amor! Ea credea că poetul e îndrăgostit, ceea ce, de altfel, nu era departe de adevăr, și îi oferea în compensație (ca răsplată pentru frumusețea versurilor lui) singura satisfacție (dacă vor fi fost și altele, eu unul nu mă pronunț) pe care, în condiția ei de femeie măritată, și-o putea permite în societate, respectiv, priviri galeșe. Și zâmbete! Vorbeau unul cu celălalt din priviri, dar cu inimile bete de zâmbete! Amor! Amor! Amor! Ju-nețe!

Apoi vinerea, serioși și spășiți, după ce ne periam hainele și ne aranjam ținutele (Eminescu era cel mai arătos dintre noi), ne grăbeam la ședințele Junimii. El strălucind în versuri, în idei, în toate, eu ridiculizat (de alde Pogor, Lambrior, Panu, Ganea, Negruzzi etc.). Proza mea o socoteau prea *bătrână*, versurile *lapidare până la întunecime* (Panu). Mie însă nu-mi păsa. Mă gândeam totuși și la viitor, nu numai la literatură. Îmi doream, ca toți bucovinenii, să mă așez la casa mea (m-am căsătorit cu Eugenia). Eminescu ne-a felicitat în paginile *Curierului de Iași*. Să am copii (am avut vreo cincisprezece). N-au trăit cu toții, dar tot e ceva, nu? Era clar că nu mă născusem să devin *luceafărul poeziei românești*. Cu atâția copii! La urma urmei, știind ce a ajuns bietul Eminescu, cine și-ar mai fi dorit? Eu cu amorul fructuos (sex în scurtele pauze dintre sarcinile succesive), el cu amorul ideal (inima plină de zâmbete). Și totuși. Mai bine tatăl atâtor odrasle: Margareta, Carmen, Hălușel, Maricica, Ioan-Enea etc. Nu-i mai înșir acum pe toți, că sunt mulți. Atâtea guri de hrănit! Dintr-un salariu de profesor și director de școală! I-am hrănit pe toți. Când, după căderea guvernului conservator (1876), ne-am mutat la țară,

la Pomârla (Dorohoi), am cumpărat două vaci (cu lapte), doi viței și doi cai. Am avut grijă de vite, pe copii i-am crescut cum am putut. Eminescu abia dacă a reușit, în scurta lui viață, să aibă grijă de el însuși. S-a consacrat poeziei. Eu m-am consacrat vieții, carierei pedagogice și propășirii speciei. Natura, fără să se consulte cu nimeni în privința scopurilor ei (adică, vrei sau nu vrei să fii poetul național? vrei sau nu vrei să fii tatăl a cincisprezece copii?), face întotdeauna cele mai potrivite și cumplite alegeri. Iar Eminescu, ce altceva?, n-a avut de ales. Eu am stăruit ca el să vină la Pomârla, să predea istoria universală și filosofia. Am cerut pentru anul viitor școlar doi profesori. Dacă Eminescu se decide să vină, un post e sigur al lui. I-am scris și dlui Maiorescu în acest sens (să intervină pe lângă Pogor, Ianov și Șuțu) și să-l convingă pe Eminescu să se hotărască. Domnia sa va face ce crede de cuviință. Eu unul (Samson Bodnărescu) atât am avut de spus. *Ce poate fi va fi!*

10, Și doamna Micle? Veronica?

Veronica citește și suferă în taină. Citește romanul epistolar *Eloiza și Abelard* (*Viața, iubirea și nefericirile Eloizei și lui Abelard*). I-l recomandase Eminescu (care, indicându-i-l, sperase să-i atragă atenția înspre propria lui *nefericire* de îndrăgostit). Pe Veronica o impresionează povestea celor doi legendari îndrăgostiți (nu înțelese aluzia sau se făcu că n-o pricepe), comentează stilul, care, i se pare, abundă în *fraze pompoase și căutate*, fiind lipsit de naturalețe și simplitate. Această observație este firească pentru un suflet care aspiră, el însuși, la exprimarea simplă și directă a sentimentelor (fără prefăcătorie) într-o lume (societatea Iașului) a unei permanente și reciproce supravegheri (cine? ce? cu cine?) și a unei rafinate și elegante ipocrizii (Vai, ce bine vă stă pălăria, doamnă!). Veronica citește și *Tragediile Parisului*, un roman fad (după gustul ei), dar, fiind *en vogue*, ca o doamnă de lume ce era, Veronica își face datoria de cititoare pasionată.

Ce altceva mai face Veronica? Suferă în taină și scrie scrisori. Îi scrie (în franțuzește) unei bune prietene (Eugenia Frangolea) care se afla la un Institut pedagogic din Germania (Gotha)*.

* Printre bursierii trimiși la studii pe timpul ministeriatului lui T. Maiorescu se afla și Eugenia Frangolea. Aici s-a întâlnit cu Samson Bodnărescu, un alt bursier al ministrului Maiorescu, cu care s-a căsătorit în 10 aprilie 1877. Scrisorile primite de la Veronica Micle între 1875-1876 sunt inedite și mi-au fost încredințate de Mariela Fortunescu, nepoata lui Samson Bodnărescu și a Eugeniei, măritată cu căpitanul Teodor

Acesteia, Veronica îi mărturisește despre o anume stare de melancolie, dulce și irezistibilă care o cuprinsese în ultima vreme (dragostea pentru Eminescu, oare?). O melancolie greu de precizat și de definit: *acest sentiment care nu e altceva decât o năzuință vagă, c-o fi spre o fericire pământeană sau poate către viața viitoare [...]*. În acea iarnă (1875/1876) iese puțin din casă, dar visează mult și scrie (versuri, scrisori). Mai scrie (24 decembrie 1875) despre o schimbare subită care s-a petrecut cu ea (*je ne sais quel subit changement s'est opéré en moi*) fără să încerce s-o exprime mai limpede, precizând numai că se simțea de parcă ar fi îmbătrânit brusc cu zece ani (pe atunci avea 25 de ani) atât era de plictisită și de blazată de lume (*je sens que mon coeur depuis l'année passée a vieilli de dix ans tans le monde m'ennuie et tant je me sens blasée de tout ce je vois*). Cum să înțelegem această mărturisire? Că Veronica (o femeie care adora să iasă în societate unde, cum altfel? era admirată pentru frumusețea ei) începuse să se plictisească de lume (respingând-o), din cauză că inima ei era atât de plină de o iubire secretă și imposibilă (în acele condiții) încât tot ceea ce nu avea legătură cu sentimentele și trăirile proprii i se părea lipsit de strălucire și cumplit de banal? Prietena ei din școală o întreabă despre distracțiile (amuzamentele) sociale la care participă. Veronica îi răspunde în același ton melancolic: seratele și balurile n-o mai atrag (?). Nu iese din casă cu zilele (15-20 de zile). Veronica (femeia despre care bârfele spuneau că îi plăcea mai presus de orice luxul, balurile și complimentele bărbaților)? Era ceva neobișnuit pentru ea, nu?

Suntem în vremea sărbătorilor, iar balurile se țin lanț. Veronica primește invitații (la balul Clubului, la balul Reuniunii etc.), dar nu le onorează. Nu are niciun motiv serios să nu meargă la baluri.

Fortunescu. Maiorul Constantin Ciobanu, din Marele Stat Major al Armatei, a fost cel care l-a convins pe căpitan să-mi înmâneze scrisorile pentru a fi editate. Sursa: Ilie

Pur și simplu, nu-și dorește să iasă în lume. Dacă, la început, viața de femeie măritată și obligațiile sociale impuse de noul statut i se păruseră amuzante și extrem de interesante (în comparație cu rutina vieții școlarești – Veronica se măritase direct de pe băncile școlii), în ultima vreme, tocmai acele îndatoriri lumești (ieșiri, vizite, serate etc.) ajunseseră să n-o mai satisfacă, chiar plictisind-o sau enervând-o. Dacă, din comoditate, respectase toate îndatoririle de femeie măritată, găsind chiar o satisfacție deplină în viața confortabilă și rodnică de familie, mulțumită ieșirilor la serate și la baluri nu făcuseră decât să întrerupă, în mod regulat și fericit, ritualul monoton al unei existențe bine rânduite de normele și tradițiile sociale. Tânăra doamnă Micle trăise până atunci numai pentru ceea ce-i oferise, generoasă, viața (un soț, o familie, o situație, o nouă rochie, o altă pălărie etc.), fără să facă nici un efort să-și dorească și altceva. Evitase, din anumite considerente, să se gândească la acel lucru după care inima ei tânjise în taină încă de pe băncile școlii (adevărata dragoste). Ce însemna această *adevărată dragoste* nu era limpede nici pentru Veronica (romanele de dragoste o ajutaseră să-și formeze o oarecare părere despre pasiune: sinucideri, dueluri, tragedii, dragoste eternă, extaz și nefericire, garoafe roșii și sânge, amorași sculptați pe mormintele tragicilor amanți și crini). Dorința de iubire care, în mod misterios, îi călăuzea idealurile sufletești contrasta puternic cu obligațiile concrete ale datoriei conjugale și sociale (normele morale) care îi călăuzeau viața. De aici, un anume *état nerveux* (mărturisit în scrisori scumpei sale prietene Eugenia).

Ieșirile în societate (chiar dacă constituiau singurul prilej de a-l mai putea întâlni pe Eminescu) nu făceau decât să-i întărească convingerea că, într-o lume lipsită de orice sensibilitate și sinceritate, însingurarea îi era garantată. Altădată se arătase plină de încântare și admirație față de persoanele socotite *cultivate*, dar, în ultima vreme, ascultându-le discursurile pompoase și false (concurând – cel puțin prin lungime – cu discursurile de recepție la Academia Franceză) i se păreau derizorii, iar stăruințele lor (în a

părea cultivate și superioare), o jalnică și patetică trudă. Se îndrăgostise de poezia lui Eminescu fiindcă el reușea atât de bine (ca nimeni altul) să exprime cu simplitate cele mai intime trăiri (țipete și tângiri) ale inimii. Și-ar fi dorit să poată scrie ea însăși astfel de poezii. Și să cânte cu sinceritate iubirea (*Aș cânta mereu iubirea/ Și pe ploaie și pe soare,/ Și pe maluri de izvoare,/ Aș cânta c'asa mi-e firea/ Iubitoare*). Pe de altă parte, Veronica era conștientă de faptul că poezia nu o putea elibera complet de constrângerile și îndatoririle sociale (căsătoria), dar, cel puțin, în intimitatea sufletului ei, îi oferea un adăpost temporar unde, atunci când plictiselile (marele căscat al) lumii exterioare o copleșeau, reveriile poetice și romantice care-i înflăcărau și-i ațâțau, interior, imaginația prindeau viață. Și-ar fi dorit ca toate comorile de sensibilitate feminină pe care le tănuia în suflet să le poată dărui celui care (Eminescu?) ar fi în stare s-o iubească așa cum și-ar dori ea însăși să fie iubită (platonice, pasional și poetic). *Vin, iubite, și'npreună/ Vom cânta cu drag iubirea,/ Vino, când adoarme firea, Să găsim sub clar de lună/ Fericirea*. Era oare posibil?

Veronica refuză invitațiile la baluri. Nu se arată nici la nunta surorii lui A.D. Xenopol, deși fusese invitată. Atâta vreme cât sufletul ei tânjea după *altceva*, balurile (petrecherile) nu o puteau nici mulțumi, nici satisface. În plus, consideră (cu luciditate? orgoliu?) că era mai bine să nu cheltuiască cei 40 de galbeni pentru toaleta la balul Clubului, unde lumea din societatea înaltă (de un lux strălucitor) se va uita oricum cu dispreț (de sus) la așa-zisa *grenouille prolétaire* căreia i se îngăduia, preț de o seară, să se alăture societății bune a orașului. Doamna Micle era soția rectorului Universității din urbe, dar, atunci când se puneau problema averii, acesta (rectorul) nu putea rivaliza cu câștigul unui avocat, a unui prefect sau a unui proprietar de moșie, ca să nu mai vorbim de familia prințului. De aceea, mai cumințe, Veronica preferă să stea (în perioada sărbătorilor) în casă. Din când în când, primește câte o vizită (plicticoasă) sau scrie epistole și felicitări de Sărbători. Mai scrie poezii. Uneori cântă. Are o voce foarte frumoasă. A

învățat câteva lieduri de Schumann și niște arii de Verdi. Îi face plăcere ca, rotindu-se prin casă, să le interpreteze.

În ajunul de Crăciun (1875), deși era departe de a fi o bună gospodină (după cum mărturisește cu ușoară autoironie), până și o femeie ca ea (leneșă din cauza firii romanțioase, nu de la natură) își amintește că are ceva de făcut și că ar trebui să se ocupe de unele pregătiri (*je suis loin d'être une excellente ménagère, pourtant dans un tel jour que celui d'aujourd'hui, tout les paresseux se souvient qu'ils ont quelque chose à faire*). Și totuși (fire romantică), lasă totul în plata Domnului (pregătirea bucatelor, împodobitul bradului, aranjarea casei etc.) și se așază la masa de scris. Îi scrie prietenei ei din Gotha o lungă scrisoare (chiar în ajunul de Crăciun). O informează despre unele evenimente mondene (un oarecare locotenent Amfilofie s-a căsătorit cu d-șoara Xenopol, unul din d-nii Drăghici ia în căsătorie pe d-șoara Predidici etc.), dar, în continuare, acuză aceeași *apatie morală* (!) care o îndeamnă să nu iasă în lume. Mărturisește că aproape a uitat cu totul *dacă trăiește la Iași sau în China sau în altă parte*. Cauza? O mie poate, și nici una.

De Sărbători, e nevoită totuși, din rațiuni sociale, să facă acele vizite la care politețea și normele lumii elegante o obligă. O singură dată (28 decembrie 1875) a fost la teatru, la reprezentația premierei *Năbădăile dramatice* (o farsă cu cântece). Să se ducă la reprezentațiile trupei Keller (12 în total) nu putea fi vorba, bilețul la o lojă era atât de scump (trei ducăți) încât Veronica, resemnată (neavând de ales), rămâne în casă. Dar starea de intimitate pe care o trăiește cu ea însăși o face mai fericită decât oricare alte plăceri sau distracții pe care și le-ar putea procura ieșind în lume (*je vis ma chère amie dans une si grande intimité et amitié avec moi-même que je puis dire je trouve tant de plaisir et n'y passe guère cette situation de mon âme qui m'a fait plus heureuse que mille autres plaisirs*).

Chiar dacă nu iese din casă, doamna Micle citește *Convorbirile*. Poeziile lui Eminescu le citește și răscitește. Le știe pe de rost.

Înțelege. Crede că înțelege. Înțelege cu inima. Interpretările inimii o iau cu mult înaintea interpretărilor minții. Starea de beatitudine și de euforie este atunci indescritibilă. Dar, dacă el nu vine în vizită sau vine și stă mofluz (înțepat), starea ei de euforie se topește ca prin farmec. Îi spune vorbe ironice (să fie și el ceva mai sociabil, nu?). *Drag mi-ai fost, mi-ai fost odată,/ Dar ce-a fost n-a să mai fie,/ Am văzut c-această lume/ Făr-de tine nu-i pustie* (sic). Pe care (inevitabil), după plecarea lui, le regretă amarnic. Îl întreabă despre nevestele de primari din satele pe care le vizitează ca revizor, necăjindu-l (e geloasă?). Cochetează cu ceilalți invitați (actori din trupa lui Aslan, tineri ofițeri din garnizoană sau discipoli ai venerabilului universitar Micle etc.).

Nici poetul nu se lasă mai prejos:

*Te văd cum al tău zâmbet voioasă multor dăruie,
Că veselă și dulce vorbești apoi oricărui
Și risipești privirea-ți....*

*Cochetă, lunecoasă, lingușitoare, rece –
Cu viața-mi sfărâmată urâtul tău petrece;*

Eminescu are totuși cavalierismul să nu trimită *Convorbirilor* acele poezii în care își exprimă durerea, gelozia, ardoarea, dorința, neputința, deznădejdea și, mai presus de toate, blestemul și binecuvântarea unei iubiri interzise (de morala lumii).

Nici în timpul Carnavalului n-a fost văzută la baluri. Veronica nu iese din casă cu zilele, dar așteaptă. Prelecțiunile publice ale Junimii, de exemplu: *Sper să am în fiecare duminică până la Paști cea mai frumoasă distracție, cum știi, societatea literară Junimea începe prelegerile sale publice, care sunt foarte frecventate de lumea care știe prețui de ce folos sunt aceste cursuri*. Într-una dintre scrisori, remarcă calitatea unor conferințe susținute de Vârgolici* sau

* Ce?? Cavenco negustor de porci? Scurt și gras. A susținut o conferință despre poloni (influența polonă), pe data de 9 martie (după Eminescu).

Negruzzi, dar nu pomenește nimic despre cea a lui Eminescu. *Mă întrebi, scumpa mea, dacă sunt mereu melancolică, și stau în casă ca în iarna trecută; în casă nu, natura-i prea frumoasă ca să nu merg s-o văd, s-o contemplu; cât privește tristețea, ea nu-mi devine mai puternică decât la priverile acestei misterioase și frumoase naturi. Totul în acest anotimp te face să visezi. Și ce-i această melancolie dacă nu starea unei triste reverii? La fel mă întrebi dacă plimbările sunt însuflețite, da scumpa mea amică, cred că sunt mai însuflețite ca niciodată, cu toate că criza este foarte mare.*

Crizele, certurile, imputările, rezervele și, inevitabil, despărțirile (Nu vreau să te mai văd niciodată!) fac parte din cortegiul ineputabil și sentimental al inimii. Dar cât de dulci pot fi împăcările după o oră, două zile, o săptămână sau o lună de la despărțire numai un suflet îndrăgostit o știe. Iar atunci când, printr-o fericită și fatală combinație, acel suflet suspină și în versuri, împăcarea dobândește accente lirice, atingând cele mai înalte corzi ale inimii și simțirii (și de-o parte și de cealaltă)*.

Totuși. După primirea scrisorii semnate Gaius, Veronica nu mai vede nicio împăcare. Ea nu mai poate să-l ierte. E jignită. Eminescu îi strecurase scrisoarea într-una din seri. Poetul nu se mai ostenise s-o pună la poștă. Veronica aștepta de la el o poezie când colo, poftim!... *De mult joc un rol nevrednic de mine însumi și nevrednic de simțămintele care le-am avut pentru d-ta, căci sperez*

Ce putea să-i placă? A asudat mult, s-a înroșit ca racul, dar degeaba (n-a convins pe nimeni). *Porco, porco!* Iar Negruzzi, carul cu minciuni? A vorbit despre francezi (tot după Eminescu). Cu aceleași anecdote. *Faul, faul!* Sursa: Guță

N.B. Să se ia măsuri în vederea decriptării notei elaborate de sursa Guță. E posibil să urmărească înșelarea vigilenței organelor.

* În perioada august 1874-octombrie 1877 (cât a stat la Iași) au fost redactate cele mai frumoase poezii de dragoste ale lui Eminescu. Unii istorici literari, în frunte cu Perpessicius, au numit acest interval *perioada veroniană*. Sursa: Augustin

că nu le mai am... Doi ani de zile, doamnă, n-am mai putut lucra nimic și am urmărit ca un idiot o speranță, nu numai deșartă, nedemnă. Îi scrisese el. Nici nu se ostenise să treacă pe curat scrisoarea. Părea o ciornă (cu tăieturi și ștersături) când i-o dăduse. După *idiot* ar mai fi ceva scris, dar poetul ștersese. Veronica se cutremură când citi scrisoarea. Cum să-l facă să înțeleagă?, se frământa ea. El suferă. Știa asta. Dar și ea suferă. El nu știe asta. Dacă l-ar face să înțeleagă că și ea simte la fel (adică dragoste, poezie, voluptate etc.), dar că, având anumite obligații (fiind căsătorită), trebuie să facă în așa chip încât să păstreze (cât de cât) aparențele lumești, aparențe pe care el, desigur, le disprețuiește. El nu știe ce înseamnă să trăiești neîncetat sub privirile lumii (deși lumea te plictisește) și să te prefaci neconținut că te bucură societatea celorlalți (deși te plictisește și te enervează).

Veronica fusese plecată la Văratec (la mănăstire). Și la Piatra. El îi reproșase că nu-i scrisese nici un cuvânt cât timp lipsise din Iași. Îi fusese oare dor de ea? Da. (Veronica zâmbește măgulită). Poetul (nemulțumit) se supăraseră pe tăcerea ei (evident). Dar înțelegea el oare că nu avusese cum să-i scrie? Sau, chiar dacă i-ar fi scris, n-ar fi putut să francheze scrisoarea (uitase să cumpere mărci poștale înainte de plecare) și să i-o trimită. S-ar fi aflat imediat (servitorii vorbesc) că trimite scrisori domnului Eminescu. Nicio clipă nu încetase însă să se gândească la el. Dacă ar ști el asta (fără ca ea să fie nevoită să i-o tot repete)! De ce are el nevoie să-i spună tot timpul (chiar da) că ea se gândește la el, la versurile lui. Așa cum ea posedă facultatea de a ști ceea ce gândește și simte el (adică că e îndrăgostit și că o dorește nespus), de ce nu știe și el atâta lucru (că și ea îl iubește)? Că o femeie ca ea (soția rectorului) trebuie să facă conversație în societate, asta e de la sine înțeles. Că trebuie să zâmbească tuturor și să întindă (politicoasă și amabilă) mâna bărbaților care (respectând normele elegante) i-o sărută. Asta iar e de la sine înțeles. De la sine înțeles e și faptul că ea face toate astea fără să se gândească (fără nicio intenție

de noi cuceriri). Ci fiindcă așa se cuvine și așa e natural. Nici ei nu-i face întotdeauna plăcere, dar n-are de ales. El îi reproșează tocmai faptul că ea zâmbeste tuturor (numai lui nu), că are o privire pentru toată lumea (numai pentru el nu) etc. El nu dorește ca ea să fie a lui, dorește ca ea să fie *numai* a lui. Să se despartă de Micle. Ce? Cununându-se la biserica greco-catolică, ea se obligase (cu semnătură) că nu se va despărți de soț atâta timp cât acesta va trăi! În condițiile date (căsătorie – lege morală) nu se poate, dragul meu. El iarăși nu înțelege [Veronica zâmbeste] că, dacă l-ar privi (cu adevărat) o secundă numai (în eternitatea unei secunde), ea ar fi pierdută (pentru lume). Pierdută pentru mine zâmbind prin lume treci. S-ar da imediat de gol. S-ar vedea totul în ochii ei. Toată iubirea de care sufletul ei (îmbătat de amor) era în stare. Ce mai scrie el? *Credeam în dumneata, nu mai cred. Cine mă cunoaște cum m-ai cunoscut dumneata, cine știe, cum știi d-ta, că n-am putut iubi nici pe mumă-mea mai mult decum te-am iubit; că cel mai mic sacrificiu ce binevoiai a mi-l face mai adăugea încă acea iubire, acela va ști cum au trebuit să fiu când am căpătat siguranța că era destul să ieși pân-la Vărativ (adică la Piatra) pentru ca să nu mai gândești un moment măcar la mine.*

Nu-i adevărat!, izbucnește ea, răstindu-se epistolei. Nu-i adevărat! M-am gândit mereu la tine. Nu ți-am scris. E adevărat! Dar cum aş fi putut s-o fac, neavând nicio clipă de răgaz din cauza invitațiilor (la ceai sau hai să facem o plimbare cu trăsura, să vizităm împrejurimile etc.) și a societății care se afla la mănăstire (cunoscute din Iași). Gândește-te puțin, dragul meu. Ca să-ți pun scrisoarea la poștă ar fi trebuit să ajung la oraș (ca să cumpăr mărci poștale). Să fi trimis scrisoarea fără mărci (se putea franca și la destinație, nu?). Bine, dar cum puteam eu să plec de la Văratec? Să fi tocmit o trăsură (mi-ai spune). Adevărat. Însă trebuia să-i cer bani lui Fănică și să-i spun unde mă duc (nu?). Așa face o femeie măritată (dacă nu știi). Fănică mi-ar fi dat bani, dar ar fi insistat să mă însoțească (înțelegei asta?). În servitori (să fi trimis

pe cineva de la mănăstire) n-am avut încredere. Nu-ți spun că ți-am scris dacă nu ți-am scris. *Doar nu-mi vei spune* (îmi scrii d-ta insinuând lucruri nedrepte) *că mi-ai scris și din Piatra, cum ai spus că mi-ai scris din Iași și n-am primit eu scrisoarea*. Din Piatra nu ți-am scris (după cum ți-am explicat mai sus), dar din Iași ți-am scris. Ce pot face eu dacă n-ai primit scrisoarea. Nu răspund eu, domnule, de distribuirea corespondenței. Fă reclamație la Direcția poștelor! (ce să mai zic, dacă tu nu mă crezi, iubitul?!).

În plus, n-am lipsit mult. Cum m-am întors (nu chiar imediat, e adevărat) am căutat un prilej să te întâlnesc. Nu s-a ivit prilejul (ce să fi făcut?). Noroc cu conferințele Junimii. Te voi vedea la prelegere. Vei susține o prelegere despre Influența austriacă. Asta mă duce cu gândul la Viena. Îți amintești? Viena! Te cunoșteam din versuri. Mă îmbătam cu versurile tale și cu vederea portretului tău. Te adoram înainte de a te cunoaște. *Și-acum mă'ntreb eu: simțire adâncă! Cum de se naște pentru un portret?! Căci nu văzusem ochii tăi încă! Știam atâta că ești poet!* Asta nu e de ajuns? Nu e. Nu-ți ajunge. De ce nu-ți ajunge? *Reîntoarce din parte-mi nu e decât c-o unică condiție. Să fii a mea*. Dar sunt a ta! De ce nu vezi tu cât sunt de a ta? De ce? Sufletul meu îți aparține. Pentru totdeauna. Trupul? Nu e nici al bărbatului meu chiar dacă dorm alături de el. Măinile, dacă mi le sărută și alți bărbați, nu sunt ale lor. Zămbirile așșderi. Numai tu știi să mă privești cum mă privești. Sunt a ta. Cu totul sunt a ta. Și trupul meu îți aparține (chiar dacă nu mă poți atinge). Înțelege? Nu! Nu înțelege... *Vei înțelege doamnă, că nu voi, n-am vrut, n-o voi să-mpart cu nimene nimic*. E clar. Poetul nu înțelege. Și, implicit, e nedrept. Cumplit de nedrept. Îi cere să-l lase pe Micle (Menelaos) și să devină femeia lui. Oh, doamne! Veronica recitește apoi infamele cuvinte: *Nu crede că-ți fac imputări. Ce imputări se pot face unei femei ușoare? Dacă am a imputa cuiva ceva este numai mie, mie care am fost atât de dobitoc ca să cred o iotă în vorba dumatăle*. Femeie ușoară? O femeie de ușurința dumatăle? Ce cuvinte sunt acestea, domnule?

Adică cum? Tocmai dumneata să spui asta despre mine? Veronica râde isteric. Da, ai dreptate, domnule! Sunt o femeie ușoară. O femeie ușoară tocmai fiindcă ți-am dăruit inima mea uitând (uitând, nebuna de mine) că m-am juruit altui bărbat (rectorul și soțul meu), cununându-mă la biserica unită (știi ce va să însemne asta? adică cu semnătură). Mi-am sacrificat copilăria mărîtându-mă așa de tânără și acum că am două fiice de crescut, crezi că mi-e ușor? Am ascultat imboldul inimii, lăsându-mă fermecată de cuvintele și poeziile dumitale, domnule. Da, ai dreptate, dragul meu. Sunt o femeie ușoară, dar n-ai grijă că voi deveni de mâine (nu de mâine, chiar de azi!) o femeie respectabilă. Și atunci, vei înțelege, domnul meu, care este diferența dintre o femeie respectabilă și o femeie ușoară. Am decis. Veronica a decis. Îi va înapoia scrisoarea. Cu primul prilej. Exact așa cum i-o dăduse el. Strecurându-i-o în mână. Prilejul se ivi. Mai repede decât ar fi crezut. Conferința Junimii.

Când el intră în sală, doamna Micle își întorsese capul înspre soțul ei. Îl auzi urcând la catedră. Se strădui să nu i se vadă tulburarea. În timpul prelegerii Veronica luptă cu ea însăși. Nu se putea stăpâni să nu admire pe vorbitor. O gândire limpede. Idei clare, exprimate cu precizie. Îi admira inteligența. Atât. Nimic mai mult (își spuse). Poate îi era și puțin milă de el. Milă când îl vedea cât era de pierdut. De nesigur. De timid (intimidat de prezența ei?). Suferind? Poate. Regreta scrisoarea pe care i-o trimisese? Aștepta răspunsul ei? Ce să-i fi răspuns? *Reîntoarcere din parte-mi nu e decât c-o unică condiție*. Veronica știa care era acea unică condiție (să-l părăsească pe Menelaos). Cum? Era o condiție imposibilă (cum altfel?). La finalul prelegerii, consulul austriac din Iași, domnul Hans Wenzl, îl felicită pe vorbitor. Veronica părăsi aula fără să-i mai fi putut vorbi*.

* Când conferința se sfârși, publicul nu-și economisi aplauzele și în urmă toți cei mai intimi făcură cerc în jurul poetului, discutând și

Câteva zile mai târziu se împăcară. Nu vor mai vorbi despre scrisoarea semnată Gajus. Ca și cum el nici nu i-ar fi trimis-o. El reveni în salonașul ei. Cu o poezie frumos caligrafiată, pe care i-o întinse fermecător de stingherit. Semnase cu monograma E. Poezia se numea *Dorința*.

*Fericiți să fim în lume,
Fericiți peste măsură.*

manifestându-și simpatiile lor. Am întrezărit-o și pe doamna Micle, dar n-am observat să-i fi vorbit. Seara a fost mare chef la vestita Bolta Rece.
Sursa: Bogdan

11, Fericiți peste măsură,

îl întreabă Veronica ținând în mână hârtia striată în filigran pe care el îi caligrafiasse *Dorința* (o versiune). E posibil, oare? Domnule Eminescu? Îl chestionează, învârtindu-se neastâmpărată prin încăpere. Din fericire, Miron Pompiliu și avocatul Niculescu (amicii cu care Eminescu împărțea locuința) nu erau acasă. Veronica, vioaie, curioasă, inspectează totul. Domnește o dezordine îngrozitoare. Peste tot erau împrăștiate cărți și hârtii. Prin unghere, aeriene arhitecturi de păienjenis tremurau ușor, în fragil echilibru. Câte un șoarece speriat alerga prin vrafurile de cărți clădite la întâmplare (pentru mai multe detalii vezi poezia *Singurătate*). După cum îi era obiceiul, Eminescu (spirit universal) citea din mai multe cărți deodată. Își făcea apoi însemnări (în vestitele Caiete). Îl preocupau mitologiile nordice, dar și învățăturile budiste. În același timp, interesul său se îndrepta și înspre literatura populară românească. Se gândea la o mitologie românească. În minte concepea o dramă istorică: *Bogdan Dragoș*. Nu-i vorbise încă despre drama lui. Se vedea pe sine ipostaziat în figura legendarului prinț. Pe ea, pe Veronica, o numise Ana (adevăratul ei nume). Peste vârfuri trece lună..., cânta Ana îmbătată de glasul de corn. Acum Ana era la el!

Poetul nu se așteptase la această vizită (deși o ceruse neîncetat de la zodie, după cum ne mărturisește el însuși într-o poezie). Când ea intrase (luminându-i încăperea), el scria. Lucra la o nouă (veche) poezie. Ce scrii, domnule Eminescu?, îl întrebase ea,

uitându-i-se peste umăr. Nu-l lăsa să răspundă. Își ridică voalul pălăriei. El sări în picioare și începu să se încheie la nasturii jilecii. Să știi că poezia *Dorința* nu poate rămânea așa (așa cum i-o caligrafiasse el pe hârtia fină), îl certă ea cochetă. Așa cum? E prea concretă! Poezia, în toate exprimările ei, tinde să surprindă eternitatea clipei. Nu, domnule Eminescu? Eternitatea clipei?, repetă năuc poetul. Da, universalul! Nu? El, care de obicei era foarte vorbăreț (cu amicii) în fața ei rămânea aproape fără cuvinte. În astfel de situații (ca să se salveze) Eminescu apela întotdeauna la teorii abstracte elaborate în urma impresiilor pe care lecturile filosofice o avuseseră asupra sa. În acest domeniu poetul era ineptuizabil.

Dacă credem lui Lavater, peroră el (începând cam de departe cu explicațiile), că putea să cunoască din trăsăturile feței, din structura capului, în fine din corp nu numai caracterul sufletesc, ci până și întâmplările vieții care influențează asupra aceluia suflet, atunci am putea zice cum că tocmai așa sufletul unei poezii poartă în sine deja ideea corpului său, astfel cum cauza poartă în sine o urmare neapărată a ei. Veronica, impresionată, rămase pe gânduri (nu prea știa unde voia el să ajungă). I se păru că înțelege. Vrei să spui că numai uitându-te la un om, la trăsăturile feței, poți spune (în funcție de forma chipului) ce fel de om este acela? Da, așa susține Lavater în *Physiognomische Positionen*, confirmă Eminescu. De exemplu: Sprâncene compuse din linii drepte și din linii arcuite exprimă un spirit viril, iar sprâncenele dese, bine desenate anunță inteligență, inimă rece. În timp ce, sprâncenele sălbatice și confuze sunt semnul unei violențe înfocate. Hmmm, făcu Veronica trecând-și vârfurile degetelor (înmănușate) peste sprâncenele frumos arcuite. Cât despre obrazul unei persoane care surâde, afirmă același Lavater, dacă observăm trei linii circulare și paralele, atunci putem conchide că în acea persoană se află o doză considerabilă de nebunie... Nebunie? Mi-e frică de Lavater al dumitale. Ce-ar spune oare despre chipul meu?, îl întrebă ea cu

o notă de cochetărie feminină în glas. Nu știu, se fâstâci poetul. Că ești frumoasă, se-nțelege. În acea zi Veronica era frumoasă și strălucitoare. Primăvara de afară o inspirase în alegerea veșmintelor: purta o rochie viorie (de culoarea viorelelor) din tafta subțire, tivită în partea de jos în arcuri largi de volane diafane, iar peste bluza cu guler înalt, din linon alb și subțire, îmbrăcase un bolero din mătase fină (violet închis), lucioasă, care, încheiat cu nasturi până sus, îi puneă în evidență liniile unduioase ale taliei. Pe cap purta o pălărie ușoară (împodobită cu maci și spice), evocând și sărbătorind, astfel, venirea primăverii. Întreaga înfățișare a doamnei Micle și toată grația din mișcări nu erau altceva decât reflexul direct al unei naturi care, în acel început de mai, explodase în miresme și culori înnebunitoare. Atât? Domnule Eminescu? Acest Lavater poate spune totul despre caracterul unui om analizându-i trăsăturile fizice, de acord! Frumusețea unei femei, domnule? Dar nu e nevoie de știință ca s-o vezi. Poate de puțină poezie ca s-o exprimi, nu? Veronica zâmbi fermecător. Despre sufletul acelui om, sufletul acelei femei, ce poate spune filosoful? Poate analiza și judeca expresiile chipului cuiva și să deducă apoi, fără greș, fizionomia sufletească a unui individ? Da!. În lucrarea sa *Physiognomische Fragmente zur Beförderung der Menschenkenntniss und Menschenliebe*, Lavater, susține că *exteriorul omului în totalitatea sa reproduce interiorul lui în totalitate, fizionomia fiind un adevărat compendiu al naturii intelectuale și pasionale: o hieroglifă care se poate descifra*. Că e posibil (vorbește Eminescu evitând s-o privească) ca în lumea reală exteriorul (materia sau trupul) să poarte în sine, imprimată, forma interiorului (sufletul). Nu știu dacă e adevărat și nici dacă această teorie se susține în toate cazurile naturii și firii omenești sau numai în cele particulare (bolile patologice, de pildă, atunci când la vederea unui idiot oricine poate spune că acela e un idiot). În poezie e oarecum invers. Ideea e sufletul și acest suflet poartă în sine ca immanentă deja cugetarea corpului său. Adică, întreabă Veronica, dumneata ca poet, odată

ce ai atins sufletul unei poezii, știi dinainte cum va arăta în formă acea poezie? Oarecum, admise poetul. Dar asta nu e totul. Această dezvoltare dinăuntru în afară e cea acceptată de clasici. Mai există însă și o dezvoltare care lasă teren întâmplărilor *esterne și hazardoase*. Acest fapt e caracteristic dramei populare, plebeice. Întrebarea e cum să combine armonios aceste tendințe de dezvoltare a unei poezii: sentimentul cu perfecțiunea formei. Mi se pare, domnule, râse Veronica, că dumneata te-ai cam lăsat dus în *Dorința* pe care frumos mi-ai caligrafiat-o de forță *esternă și hazardoasă* a imaginilor. Eminescu izbucni în râs. Veronica avea dreptate. Privind-o în ochi, râzând, poetul făcu câțiva pași în direcția ei. Veronica se retrase ușor, apropiindu-se de masa lui. Nu-și scosese mânușile fine (din fire de ață) și așa cum era, înmănușată, își trecu degetele printre hârtiile lui. Bărbatul, îndrăzneț, o cuprinse pe la spate în brațe. Ea încercă slab să se sustragă îmbrățișărilor sale. Asta îi dădu curaj poetului care-și apropie buzele de umărul ei. Gulerul înalt al rochiei nu-i permise să ajungă prea departe. O cuprinse peste mijloc încercând s-o întoarcă cu fața spre el. Ea se lăasă moale în voia brațelor lui. Poetul îi căută buzele aplecând-o ușor peste masa sa cu hârtii. O sărută cu patimă sălbatică. Toată foamea și setea din ultima vreme răzbătea dureros în acea sărutare. Era și o oarecare înverșunare în îmbrățișările lui. Înverșunare împotriva alcătuirii lumii (nedrepte), împotriva veșmintelor ei atât de, atât de *îmbumbate* (cu o mulțime de năsturei), *de strânse* (cordonul cu cataramă strâns în jurul taliei, cravata mătăsoasă de la gât), *de legate* (panglica de la cravată, de la pălărie), împotriva nestăvilitei și arzătoare doriinți (o dorea nespun), împotriva gulerului înalt (mai ales împotriva gulerului înalt).

Apoi, deodată, afară se auzi poarta și zgomot hotărât de pași în cerdac. Speriați amândoi se răsturnară peste masa de scris. Din greșeală, călimara cu cerneală a poetului se împrăstie peste hârtii. O pată mare de cerneală se ivi instantaneu. Veronica, netezându-și hainele, aranjându-și pălăria, privi fascinată și speriată pata. Ceva

nelămurit îi atrăgea într-acolo privirile. Pata de cerneală, împrăștiată prin hârtiile de pe masa poetului (Ms. 2283, fila 128 cu ciorna poemului *Mureșanu*), stârni în inima femeii un tremur înfiorat și straniu, făcând-o să se îmbujoreze ușor ca de comiterea unei fapte rușinoase, dar pline de-o intensă voluptate. Ar fi vrut să adune toate acele hârtii și să le îndese în săculețul care-i atârna pe braț. Roși, închipuindu-se făcând asta. Observă apoi cum un strop de cerneală îi pătase și rochia cea nouă. O îmbrăcase în acea zi pentru prima oară. În mod straniu, mica pată de cerneală de pe rochie n-o indispușe, ba, dimpotrivă, la vederea ei, inima i se umplu de o încântare duioasă și răscolitoare. Zâmbi fericită amin-tindu-și degetele poetului veșnic pătate de cerneală. Petele de cerneală de pe degetele poetului și pata de pe rochia ei se contopiră în mintea femeii într-o unică și misterioasă viziune, a cărei semnificație (crezând c-o înțelege) îi îmbujoră inima. Veronica se aplecă asupra biroului și ridică călimara răsturnată. Citi versurile pe care pata nu le acoperise:

Vezi,

Noi suntem tot tineri și trezi,

*Zidim într-o clipă - tăiat peste un cuvânt, înlocuit cu - din
spume*

tăiat și înlocuit cu *O lume*

Repetă: *Zidim într-o clipă din spume O lume*

Lac,

Pe care în cânt se desfac

Cu dulci și armonice glasuri

Talazuri.

Talazuri, talazuri, talazuri?, repetă ea în gând.

Observă atunci cum pata de cerneală, ca și cum ar fi fost o vietate lacomă și nesupusă, începuse să se întindă pe coala de hârtie umplută cu versuri de poet (în forma unui deget lung și subțire arătând acuzator în sus). În jurul petei (a corpului principal al acesteia) se formaseră alte mărunte, imperceptibile puncte

de cerneală. În acea clipă, ceva neașteptat (asemeni unui nor întunecat apărut brusc pe întinderea unui cer senin) înlătură suava sclipire de bucurie și voluptate care i se cuibărise anterior în suflet, înlocuind-o cu un sentiment nedeslușit, rău prevestitor, care-i înfioră inima ca de o neliniște grea și nelămurită. Printr-o curioasă, dar îndreptățită corespondență, pata de cerneală se asocie în mintea ei cu o noapte adâncă și nesfârșită (*și pe-ale tale pagini o noapte s-a întins, / Nimic nu-ți mai rămâne din câte-ai fost tu scris*). Continuând să fixeze fascinată și îngrozită pata de cerneală de pe manuscrisul poetului, Veronica se strădui inutil să scape de acel simțământ neliniștitor și rău care pusese stăpânire pe inima ei, tulburând-o până în cele mai neștiute adâncuri*.

Se auzi ușa, dar Veronica nu se întoarse când înăuntru năvăli (crezându-l pe poet singur) Miron Pompiliu. Din doi pași, Eminescu se postă în fața intrusului. Acesta se opri o clipă în prag și, neînțelegând, încremeni privindu-l pe poet (cu chipul transfigurat). După câteva momente de gândire (Miron era ardelean și lent) pricepu că era de prisos și ieși închizând ușa în urma lui. Veronica, clipind iute, de parcă s-ar fi trezit abia atunci dintr-un somn adânc, redeveni doamna Micle. Își îndreptă ținuta și-i zâmbi poetului. Să vii la mine la serată, domnule Eminescu, mă auzi? Ziua de primire e aceeași. Alea Asachi! Te aștept! Am făcut ieri dulceață de cireșe (îi zâmbi felin). Să nu mă cerți dacă vei găsi vreun sămbure (făcu ea cochetă). Bine? Să vii, mă auzi? Da! (bâiguie poetul) Nu mai sta cufundat în stele! Nu vezi ce frumos e afară? S-a făcut primăvară. Îi făcu un mic semn cu mâna și, rotindu-și umbreluța de soare (din același material ca rochia), părăsi încăperea. El rămase mut, privind în urma ei pe fereastra ușor întredeschisă. Încerca să se dezmeticească. Clipi des din cauza luminii prea puternice de afară. Era ca și cum o forță puternică

* Când îți scrii cea mai frumoasă pagină, în cartea vieții tale, soarta, cu vecinica ei ironie, varsă cerneală peste foile care urmează. Sursa: Veronica

(un vânt devastator) ar fi smuls, până aproape de bază, vârful piramidei întunecoase în care se închisese în ultimele zile (lucrând la *Bogdan Dragoș*), permițând luminii soarelui (orbitoare și atotstăpânitoare) să pătrundă înăuntru. Totodată, voiosul zvon al începutului de mai ajunse, prin fereastra deschisă, la urechile sale. Asemeni unei melodii uitate demult, ritmul energiei harnice și fecunde a firii îi răsună îndelung și sprinten în auz. Pentru câteva clipe, o umbră luminoasă se mișcă vioaie dincolo de fereastră, după care dispăru cu primăvară cu tot. Lui Eminescu îi scăpă printre dinți o înjurătură (nemetaforică și bărbătească). Îi venea să-l omoare pe Pompiliu. Cine dracu' l-a adus acasă? Ieși vijelios (purtat de valul de sânge care-i urcase în piept, înăbușindu-l) ca să-i ceară socoteală. Și, eventual, să-l omoare.

12, Cu aceeași bună credință

și înflăcărat avânt (ca în cazul predării: logică, germană sau în cazul directoratului de la bibliotecă: liste de inventar etc.), Eminescu se angajă cu toate forțele în noua misiune încredințată (revizor școlar). A dovedit pe tot parcursul revizoratului său o râvnă administrativă mai rar întâlnită. În vederea preluării atribuțiilor, cutreieră în birjă satele din județele Iași și Vaslui și constată (surpriză!) starea deplorabilă (jalnică) a învățământului rural. Întocmește rapoarte obiective și lucide către minister (la minister, rapoartele și adresele sale au fost înregistrate și păstrate la arhivă). Revizorul alcătui și un tablou de reorganizare a școlilor din județele arundate. Remarcă faptul că unele dintre problemele pe care le au școlile rurale se datorează mai ales primarilor care *ca mici tirani ai comunelor* dețin o putere locală absolută. Nu de puține ori învățătorii se aflaseră în situația de a accepta tirania primarilor (nu li se plăteau salariile la timp, lipseau lemnele de încălzire etc.) doar pentru a nu fi alungați din sat. Existau însă și situații în care primarii și învățătorii *cooperau* în bună înțelegere înspre folosul amândurora (folosul personal, desigur!). În satul Șipotele, de pildă (inspectat în 29 noiembrie), revizorul observă că învățătorul, în *unită complicitate cu primarul* (la care mai și locuia din când în când, învățătorul neavând un domiciliu fix), servea ca perceptor în sat, că școala nu mai funcționa de șase luni, iar clădirea școlii (închisă) se transformase în locuință pentru învățătorul-notar. În sala de clasă, acesta păstra curechiul și

nutrețul pentru vite! Noul revizor institui o comisie de învățători care să constate abuzurile și ceru reținerea salariului respectivului învățător. Nu se mulțumi numai cu demisia învățătorului, ci, semnalând abuzurile (*frustarea statului și a comunei cu apunamentele plătite* unui învățător care n-a ținut nici o oră timp de șase luni!), revizorul recomandă ca învățătorul și primarul din Șipotele să fie dați în judecată.

Dar, pe lângă numeroasele constatări de natură administrativă (legate de comportamentul învățătorilor și al primarilor, de locurile deplorabile ale școlilor sau de bugetele mici alocate de către minister), Eminescu critică în rapoartele sale și metodele didactice de predare ale învățătorilor. Cea mai veche și infailibilă dintre ele, bătaia (ruptă din rai) se aplica încă în aproape marea majoritate a școlilor primare vizitate de revizor. O altă metodă pedagogică, utilizată cu precădere de către învățători, era memorarea mecanică și papagalicească (consolidată prin admirabila tradiție latină: *repetitio mater studiorum*). Bătaia și memorarea mecanică reprezentau, așadar, cele două pietre de temelie ale învățământului rural românesc.

Că zelul administrativ și dăruirea profesională cu care Eminescu a inspectat în calitate de revizor școlar toate satele din județele Iași și Vaslui erau de bună credință nu mai încapă îndoială. Dar, vai, felul său de a fi (serios, conștiincios, exigent, activ, devotat) era în total dezacord cu vremurile și cu mentalitatea. Va fi străbătut Eminescu neobosit drumurile celor două județe, expunându-se atât frigului, ploilor și noroaielor cu care erau binecuvântate satele din circumscripția sa, cât și indolenței primarilor nepăsători și răuvoitori. Și, în loc să-și umple birja cu butelci de vin sau bunătați din gospodăriile generoase ale primarilor (ca să închidă ochii la nereguli), se întorcea în Iași (din inspecții) însoțit de amenințări și de ocări. Pentru ce, vă întreb? Pentru că era sincer convins că ar putea contribui cu ceva la dezvoltarea și modernizarea învățământului primar de la sate. Că ar putea

schimba ceva! Unde s-a mai pomenit în țara noastră așa ceva? Să-și dorească un funcționar public (destul de important) să se implice trup și suflet în problemele din administrația sa și să-și îndeplinească conștiincios datoria, fără să țină cont de calcule (politice sau materiale). Domnule Eminescu, pe ce lume trăiești? Ce dracu'! Trezește-te, omule!

Trezirea s-a produs treptat. A deschis mai întâi un ochi, odată cu căderea guvernului Catargi (februarie 1876). L-a deschis și pe al doilea (și a făcut ochii mari), când a primit din partea noului ministru (liberal) o adresă nu tocmai prietenoasă. Eminescu pricipu jocul. Pentru a fi demis (pe motiv că era junimist și, deci, simpatizant conservator) i se căutară pricini de neglijență în serviciu (!). Și, conform principiului cine caută găsește, deși cusut cu ață albă (sau roșie, că prea era băcător la ochi!), motivul fu găsit! Întreg mecanismul birocratic (care, în astfel de situații, funcționează ca uns) se puse în mișcare. Subprefecții de Iași și Vaslui asigurară prefectura de Iași că *domnul revizor școlar în intervalul de la 15-31 martie expirat n-a inspectat școlile acestui județ*. Raportul fu semnat de prefectul D. Antipa. Dimitrie Ghidionescu, directorul general, trimise raportul Consiliului Permanent al Instrucțiunii care îi dădu avizul. Pe baza aceluiași aviz, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice trimise o adresă revizorului școlar prin care acesta era invitat să arate *cari sunt cauzele ce l-au împiedecat să-și îndeplinească această datorie*. Adresa cu numărul de înregistrare 3483 era semnată de ministrul Gheorghe Chițu și conținea (admirabilă acuratețe birocratică) toate semnăturile, numerele de înregistrare ale avizului, adresei și rezoluțiilor finale. Intențiile ministrului liberal de a descoperi cu orice preț abateri în activitatea protejatului lui Maiorescu deveniseră astfel cât se poate de transparente.

Adresa primită de la minister îl îndignă pe Eminescu. Îndepărtarea din funcțiile administrative a tuturor simpatizanților unui guvern demisionar, indiferent de calitățile profesionale ale

acestora, era un procedeu politic obișnuit, procedeu care, cu timpul, s-a impus, formând o adevărată tradiție în politica românească. Eminescu se indignă. Adică cum?! Asta îi era răsplata? Să i se reproșeze că timp de două săptămâni nu făcuse nici o inspecție!? El care bătuse toate drumurile din circumscripție (pe orice vreme și în orice condiții)! Atât, domnule ministru Chițu??! Să se fi găsit ceva mai de soi, Excelență, ceva mai grav! Ilegalități, abuzuri! În fond, nu era nevoie! Un revizor școlar putea fi schimbat din pricini și mai mărunte decât se încerca în cazul său. Eminescu cunoștea regulamentul. Îi va răspunde neîntârziat ministrului. Punctual! Îndată ce se va întoarce din acea inspecție.

Își strânse umerii, înfășurându-se mai bine în pelerina de ploaie. Nu trecuse nici o jumătate de oră de la plecarea din Brodoc, când ploaia deasă îl surprinse pe drumul spre comuna Laza. Nu luase rădvanul, gândind că vremea va fi bună, dar, din senin (consfințind zicala despre capriciile lunii april) vremea se înrăutăți brusc, făcându-l să regrete trăsura cu coviltir. Ploaia rece de aprilie se prelingea ușor pe pelerina cu care se învelise. Fără să fie deranjat de hurducăturile birjei, poetul (încercând să uite de adresa ministrului) se afundă în gânduri, dar, deși era asaltat de cugetări din cele mai felurite, nu putea evita problema care îl preocupa în acea clipă (adresa Ministerului). În adresa dumneavoastră, Excelență, sunt acuzat că din 15 martie până în 30 martie anul curent n-am făcut nici o vizită la școlile din circumscripție! Repetă de câteva ori, în minte, datele de 15 și 31 martie ca și cum simpla invocare a acelor zile ar fi făcut ca memoria lui să se redeștepte și să-i dea răspunsurile căutate. Își șterse cu o batistă fruntea udă și își desfăcu gulerul pelerinei de ploaie, eliberându-și grumazul. Caută cu aviditate aer. Ploaia mărunță îi udă fața. De pe vârfurile mustății i se prelingeau stropi scânteietori de ploaie.

Strecurându-și mâna sub pelerină, poetul încercă să ajungă la ceasornicul pe care-l ținea în buzunarul jiletcii. Nu era chiar atât

de târziu pe cât avusese impresia. Cerul jos, acoperit de norii cenușii, îl făcuse să creadă că se înserase demult. Dar era abia ora cinci. Spera să poată înnopta la Laza. Din cauza întârzierii primarului din Brodoc, care fusese reținut cu o afacere de cai peste Prut (mai precis: un proces cu niște hoți de cai), se pornise destul de târziu la drum. La școala din Brodoc constatase că situația nu era chiar atât de rea, dar că, firește, s-ar mai putea îmbunătăți. În conformitate cu regulamentul, rezultatul analizei activității școlii fu notat și în condica de inspecție. Așteptându-l pe primar, Eminescu se retrăsese împreună cu învățătorul într-o sală de clasă. Revizorul nu înțelegea de ce, acolo unde existau condiții în școli (ca la Brodoc, de pildă), oamenii nu-și trimiteau copiii să învețe carte. Se plânsese de asta și învățătorului. Acest lucru era peste puterile lui de înțelegere (și peste ale învățătorului care nu îndrăzni să se pronunțe într-o chestiune atât de delicată, în fond, simplă!). Dacă ar fi oamenii convinși, se înflăcăra poetul, dacă ar fi convinși că cititul și socotitul nu reprezintă un moft, ci o necesitate a vremurilor noastre. Boierii luminați de altădată îi trimiteau pe copiii țăranilor de pe moșiile lor la școală. Ridicau școli și aduceau dascăli pe cheltuiala lor. Așa e!, îl aprobă sfios învățătorul. Astăzi (de când nu se mai preocupă boierii de luminarea poporului, ci Ministerul) toate s-au schimbat. Poate că Ministerul ar trebui să preia inițiativa (rolul boierilor luminați de altădată) și să facă mai multă propagandă pentru trimiterea copiilor la școală. Să încurajeze (să oblige) oamenii să-și dea copiii la învățătură! Măcar ca fiecare să ajungă să scrie, să citească și să socotească! Ce ar putea face Ministerul ca să-i încurajeze (pe părinți)? Dacă le-ar da bani copiilor, Domnule! (îndrăzni învățătorul). Bani!? (se miră revizorul). Doar nu vei fi vrând să le dea și de mâncare, domnule învățător! Dascălul se fâstâci. Bani pentru încălțări, Domnule! Copiii sunt desculți! Unii nu vin la școală de rușine, că nu au cu ce să se încălțe! Cum așa?! Eminescu se zburli (era o explicație plauzibilă, nu?). Se aprinse de mânie. Împotriva liberalilor (au pângărit

sufletul românesc!), împotriva păturii superpuse (au sărăcit poporul, le-au luat totul, nu le-au mai lăsat nici opincile în picioare!), împotriva întocmirii existenței, împotriva sâmburelui răului existențial etc. Învățătorul nu înțelege nimic, dar tăcu. Se temea să nu-l fi supărat cu ceva pe domnul revizor. Ce pricepea unul ca el (fiu de țăran) din politică!? Și la ce i-ar folosi să înțeleagă ceva?! Nu-l interesa decât leafa. Ca să aibă din ce trăi! Cu ce să-și crească odraslele! De aceea, fidel principiului (sănătos) de a nu-i deranja (contrazice) pe superiori, ascultă respectuos tirada domnului revizor. *Roșii*, îi explică Eminescu fierbând, îi îndepărtează de la putere pe toți junimiștii (direcția nouă)*. Da, domnule! (aprobă dascălul). Bodnărescu e neliniștit, în timp ce Pompiliu și-a pregătit geamantanele și vrea să fugă în Magyarország. Panu se plimbă tulburat prin Copou, iar Lambrior șade în cafenea la Max și pe toți câți intră acolo îi întreabă ce se-aude.

Cât despre mine?! Vă schimbă și pe Dumneavoastră, domnule! Nu mai am mult! Am primit o adresă oficială de la minister prin care sunt chestionat despre *cauzele* (accentuă *cauzele*) care m-au împiedicat să inspectez în *intervalul 15-30 martie expirat* școlile din circumscripție? Auzi, domnule, *cauzele*!? Dacă n-ar fi trebuit să fac și pe curierul, pe copistul, pe registratorul, pe administratorul și pe *esaminatorul* atunci poate că aș fi avut timp să fac *inspecțiuni* mai dese la școlile din circumscripție! Și toate pentru o singură leafă! Știi ce leafă am, domnule învățător? Nu! 212 ½ lei noi pe județ! Puțin, domnule revizor! Foarte puțin! Dar să vedem ce scrie la regulament! Acolo scrie că revizorul ar trebui să inspecteze de două ori pe an fiecare școală din circumscripție! Prin

* Pogor va demisiona în ajunul zilei când voiau să-l destituie *fără multă formă*. Gane va fi suspendat *fără arătare de motive...* Leon se-nțelege *s-a demisionat și s-a retras cu totul la țară*. Xenopol și Burlă vor fi dați afară de la Universitate... *Postul lui Eminescu va fi suprimat, iar Bodnărescu, după ce va fi înlocuit*, nu va mai avea posibilitatea să participe la nici un concurs, *căci concurs nu se mai publică...* Sursa: Jacques

circulara ministerială nr. 8114 din 26 august 1872, Prefectura din Iași este obligată să trimită rapoarte tot la două săptămâni privind inspecțiile efectuate de revizorul școlar. Sunt rapoarte de informare, nicidecum de verificare ale activității (efectuării sau neefectuării inspecțiilor) revizorului. Niciun revizor de până acum nu le-a luat drept obligații sacrosancte. Adică să vin de două ori pe an la dumneata la Brodoc! Spune sincer, de când ești dumneata învățător, a mai fost vreun revizor școlar în inspecție de două ori pe an la școala din Brodoc? N-a fost, domnule! (recunoaște dascălul). Vezi! Nici n-ar fi avut cum! E o imposibilitate fizică să faci asta! Stai să vezi! Ținând cont de numărul de 152 de școli publice și private din circumscripție, împrăștiate în două județe pe o suprafață de mai multe sute de kilometri pătrați (1.143.570 p.)! 1.143.570 p.?! Pași! Formidabil, domnule Eminescu! Dacă mai luăm în considerare și lipsa mijloacelor de comunicație dintre comune, precum și relieful (dealuri, păduri, codri seculari! frumos, n-am ce zice, dar dificil de străbătut dacă n-ai aripi de poet sau picioare de apostol), dacă lăsăm, apoi, la o parte, sărbătorile și vacanțele de peste an și mai avem în vedere faptul că nu se pot inspecta în mod conștiincios mai mult de două școli pe zi (de vreme ce ziua școlară are numai 5 ore), ei bine, ce zici, domnule ministru (se adresează retoric ministrului, deși vorbește cu dascălul din Brodoc), ei bine, domnule, mai poți să vizitezi de două ori pe an cele 152 de școli din circumscripție? O problemă simplă de aritmetică! De două ori 152 de școli! Asta face în total 304 inspecții în cele 180 de zile lucrătoare. Dacă lăsăm 28 de zile pentru cancelarie și administrație (de rezolvat sute de hârtii, plângeri, cereri, statistici etc.), ar trebui să plec în inspecție tot la două săptămâni. O imposibilitate fizică, Domnule Ministru! *Fiindcă legile timpului și ale spațiului sunt apriorice și nu sufăr nicio discuțiune, de aceea vă veți convinge că îndatorirea de a inspecta școalele din 15 în 15 zile este o imposibilitate fizică asupra căreia n-a insistat nici chiar ministrul care a emis ordinul respectiv.* Adevărat,

domnule revizor! Aprobă învățătorul. O imposibilitate fizică! E foarte limpede, domnule învățător! Vor să mă *suprime*! S-ar putea ca asta să-mi fie ultima inspecție în calitate de revizor școlar!

Luați de gustați, domnule! (între timp nevasta învățătorului întinsese o față de masă curată și, deasupra, pe un ștergar alb, puse câteva bucate – mămăligă, slănină, pastramă, brânză de burduf etc.). Și vin.

13, În acel moment,

vizitiul îi arătă în zare cu biciușca un șir de case împrăștiate între dealuri. Abia se vedeau din cauza aburilor albicioși de ploaie. Laza!, rosti poetul cu ardoarea credincioșilor care văd înaintea ochilor profilându-se turnurile cetății Mecca (se gândea la Laza ca la un loc uscat și călduros și asta făcea cât toate darurile cetății sfinte a musulmanilor). Avea picioarele ude (pantofii erau plini de apă) și-l dureau îngrozitor (ca și cum prin tălpi i-ar fi pătruns săbii înroșite, iar în contact cu carnea și sângele toți nervii îi sfârâiau înfiorător). De la genunchi în jos, picioarele îi dospeau mocnit, ca un aluat încins. Îi ceru vizitiului să caute un han. Hanul, însă, situat chiar la intrarea în sat se dovedi a nu fi decât o cârciumă murdară și sordidă. Hangiul, un evreu cu anterior și tichie, îi propuse o încăpere situată chiar sub acoperiș (mai precis: în pod). Ce? Poetul inspectă locul. Aerul din pod era încins, iar frigul care pătrundea prin crăpăturile din acoperiș îl făcu să tremure. Paiele întinse pe jos păreau ude. Emanau un miros fetid. Își aminti de adresa Ministerului (se indignă, pe bună dreptate!). Să poftască Excelența sa, domnul ministru Chițu, să viziteze de două ori pe an un asemenea loc! Și să doarmă pe paie ude (asta da ospitalitate de evreu!); Mergem la primar!, îi ceru birjarului. Era decis să-i solicite o odaie, chiar cu riscul de a părea nepoliticos (de a pretinde, profitând de funcție, favoruri). Birjarul ceru lămuriri de la hangiul despre locul unde se afla casa primarului. Acesta i le dădu morocănos.

Casa primarului se afla chiar în centrul comunei. Era o casă arătoasă cu cerdac mare. Când revizorul școlar bătu la poarta de la intrare o femeie tânără veni să-i deschidă. Domnule revizor! Pofțiți! Vă rog! Bărbatul meu nu e acasă, se-ntoarce numai mâine dimineață, dar mi-a lăsat poruncă strașnică să am grijă de dumneata. Ești ud! Ți-am pregătit o odaie. Haide, vino! Îl ajută să-și dezbrace pelerina de ploaie, apoi încălțările ude. Îi oferi niște papuci de casă și-l conduse într-o odaie din fund. Poetul abia dacă rostise până atunci un singur cuvânt (textual: Mulțumesc!). Nu se așteptase la o asemenea primire. În general, fiindcă puteau fi trași la răspundere de proasta funcționare a școlilor, atitudinea primarilor față de revizorii școlari nu era deloc binevoitoare, ba, după cum s-a dovedit, în unele cazuri (celebrul caz Șipotele!), chiar ostilă. De aceea, căldura cu care fu primit în casa primarului din Laza îl împacă (temporar) cu ingrata misiune a slujbei de revizor școlar. Ochii verzi și galeși ai nevestei primarului stărniră în el fiori dulci, iar felul în care se mișca în jurul lui îl făceau să simtă un soi de fericire beată, domoală (somnolentă). *Că cu a ta zâmbire/ Mă farmeci și mă pierzi, / Că-nveninat de-amoru-ți/ Mă uit în ochii verzi...* Am poruncit să-ți pregătească masa. Sau poate că preferi să mănânci în odaie... Totul exprima în acea femeie căldură și dorință de a fi pe plac (fără nicio urmă de cochetărie, conchise poetul, dar ce știa el!). Nu mai avusese parte demult de un asemenea tratament. Doar blânda lui mamă Raluca îl mai răsfășase cu atâtea atenții. Uitat, ca din întâmplare, pe o poliță, poetul observă un număr din *Convorbiri literare*. Era un număr mai vechi. Așadar femeia primarului îl cunoștea. Știa că scrie poezii. Asta explica totul. Văzându-i privirea, ea se roși, făcu o mică plecăciune și ieși din încăpere emoționată. Poetul își scoase vestonul. Apoi jiletca. Avea manșetele cămășii ude. Le desprinse și le așeză pe speteaza unui scaun. Își desfăcu și cravata. Se așeză pe sofa încercând să-și destindă picioarele. Își trecu mâinile prin păr, netezindu-l, apoi, nerăbdător și curios, se ridică și apucă

numărul din *Convorbiri*. 1 februarie 1875. Era un număr mai vechi. Publicase atunci *Făt-Frumos din tei*. Îl răsfoi visător. Iată *Toane sau vorbă de clacă* a lui Slavici. Un studiu de Panu. Alecsandri cu câteva *poesii*. Apoi, poemul *Blanca, află că din leagăn!* În acea clipă auzi o bătaie timidă în ușă. Era gazda care-i aduse o cofă cu apă caldă. Dacă domnul revizor ar vrea să se spele înainte de cină! Da, răspunse domnul revizor cu *Convorbirile* în mână. Gazda, văzând publicația în mâinile ospetelui, de parcă ar fi fost surprinsă făcând o faptă rușinoasă se îmbujoră și își făcu de lucru cu apa pe care o turnă în ligheanul de pe lavoarul din încăpere. Dar poetul o pofti să șadă, ignorându-i îndemnurile de a se primeni puțin înainte de cină. Ea, încurajată de gestul cu care domnul Eminescu o îmbia să șadă, se apropie timidă de sofa. Se așeză la o distanță cuviincioasă. Evantaiul îl poartă închis, legănat în mâna stângă. A citit undeva că, în limbajul evantaielor, asta înseamnă: sunt în căutare de prieten (iubit).

Poetul află că numărul acela din *Convorbiri* fusese cumpărat de la Iași, când fusese cu soțul ei pentru niște treburi. Îi plăcea să citească. Și să se îngrijească de casă. Nu avea copiii, dar spera că într-o zi bunul Dumnezeu se va îndura și de casa lor. Femeia își trecu palmele peste cutele rochiei, netezind-o. Gândul întristător că nu avea copii dispăru făcând loc unei expresii mai senine. Îi mai plăcea să coasă. Să coasă cu mâinile ei tot soiul de lucruri (fețe de pernă, perdeluțe etc.) Îți plac perdeluțele mele?, îl întrebă pe poet. Da! De ce nu?! Dar, mai presus de orice, în timpul liber (când primarul lipsea și lipsea cam mult) îi plăcea să citească. În special, poezie (fiindcă e mai scurtă și mai ușor de ținut minte)! Poetul află că printre poeziile ei favoriți se afla domnul Alecsandri, doamna Cugler și, firește, recunoscute ea făstâcindu-se, domnul Eminescu! Știa pe de rost *Floare albastră* și, ca să-i demonstreze acea afirmație, începu să recite cu un glas frumos, cântat, întreaga poezie. O recitase și la cercul de literatură și de broderie (cusătorie) din sat (compus din preoteasă, nevasta notarului cu cele două

fete, nevasta învățătorului, sora învățătorului, văduva fostului primar și fiicele ei).

Poetul o lăasă să termine, dar când gazda ajunsese la ultimul vers, în loc de *Totuși este trist în lume* (cum apare și în *Convorbiri*), ea rosti cu multă convingere *Totul este trist în lume*. Îi zâmbi (misterios)*. Încurajată de zâmbetul lui, gazda îi declară cu emoție în glas că îi plăcea poezia fiindcă, spre deosebire de vorbirea obișnuită (de zi cu zi: Fă, adă-mi ligheanul cu apă și mișcă-te mai repede că nu-i fi de lemn!), versurile exprimă atât de convingător trăiri și gânduri pe care, de obicei, nimeni nu le rostește cu voce tare (concret: tinerețea și frumusețea sunt trecătoare, dragostea așijderea, ligheanul cu apă, nu! parcă-ar fi etern!). *Când ai pierdut în astă lume! Ori ce speranță, ori ce dor!* începu din nou să recite cu un glas duios, încărcat de melancolice nuanțe: *Când știi ce grabnic trece earăși/ Tot ce-ai avea în viitor/ Atunci nu ceri eternitate/ De la o roasă ce-a'nflorit/ De ea te bucuri cât trăiești/ Și n-o mai plângi de-a vestejit*. Poetul încercă să-și amintească ale cui erau acele versuri. În zadar, însă! Întrerupându-i efortul lăuntric de rememorare, ea atacă, cu nuanțe noi în glas, ultima strofă. *Nu ceri credință neschimbată/ Nu ceri amor pân la mormânt/ Căci știi că raiul se coboară/ Numai o clipă pe pământ*. Se opri, împurpurându-se ușor, fiindcă tocmai își mărturisise cu glas tare tot secretul inimei. Poetul, neatent (la secret) și amuzat (de situație: o femeie îi recita versuri), se întreba tulburat a cui putea fi poezia aceea. Nu-i veni nici un nume în minte. Doamna Cugler! rosti ea cu competență, adunându-și mâinile în poală. Ah, da! aprobă poetul. Și tăcu. *Totul este trist în lume!*, șopti ea în chip de

* Deși în lume există momente de fericire (Concesivă), totuși este trist în lume (Principală), fiindcă momentele de fericire sunt rari clipe trecătoare, în noianul de dureri și suferințe ale vieții (Cauzală). Că aceasta este concepția despre fericire, — clipa rară — a lui Eminescu o dovedesc multe din poeziile lui în versuri ca: Nu e păcat/ Ca să se lepede/ Clipa cea repede/ Ce ni s-a dat? Ș.a.m.d. Sursa: Matei

concluzie irevocabilă și-n corsetul rochiei, (cea mai bună pe care o avea) inima i se zbătea gata-gata să-i sară din piept. Câtă dreptate ai, domnule Eminescu! Se vede treaba că ai iubit și ai suferit din iubire! Da!, rosti el. Cunoști poezia Doamnei Micle?, o întrebă curios poetul, făcându-și loc pe sofa mai aproape de locul unde ședea ea. Da!, recunoscă tânăra femeie, observând cu emoție manevrele domnului revizor. Dar nu pot s-o sufăr (pe doamna Micle)! Am auzit că e o cochetă! Poetul izbucni în râs, repetând după ea. O cochetă! De unde știi dumneata că e o cochetă?, o întrebă devenind brusc serios. Îi plăcea s-o audă rostind cuvântul *cochetă*. Pe buzele ei, acel cuvânt suna înduioșător de ridicol și de comic. Numai o femeie cochetă poate să scrie versuri ca acestea: „*Fugi*“ *îți zic, căci a mea minte/ Prevestește numai răul/ „Nu te du”, șoptește-n taină/ Sufletul și dorul meu.* Da, aprobă el, deși nu-și amintea când Veronica (doamna Micle) scrisese acele versuri. Dumneata o cunoști, nu-i așa?, îl chestionă ea privindu-l cu naivitate (și cochetărie) pe sub genele lungi. E o femeie frumoasă, am auzit!, completă, văzându-l că tace. Da!, recunoscă poetul apropiindu-se și mai mult. O plăci? Drept orice răspuns el îi cuprinse mijlocul cu brațul stâng. Nu știa ce îl determină să facă acest lucru. Încurajările ei mute? Privirile galeșe, îmbietoare? Faptul că îl întreba despre Veronica, provocându-l? Sau nu era decât irezistibila chemare a fructului oprit (nevasta primarului, casa bărbatului ei etc.)? Sau mai mult decât asta: tensiunea acumulării unor instincte sexuale neconsumate (în modul știut și râvnit)? Și mai mult decât asta: o amplificare dureroasă și insuportabilă a dorinței (de atâta privit: decolteul, piciorușul micuț de sub poala rochiei, porțiunea liberă de la urechiușe la gulerul înalt, în cazul în care își ridică părul în coc, încheietura mâinii de la bumbii cu care își încheie mănuașă până la manșetele apretate ale mânecii etc., restul... e vis!)? Domnule Eminescu!, insistă ea văzându-l că tace. Nu păru să observe cât de aproape ajunsese poetul de trupul ei. Da?! O plăci pe doamna Micle? Ea e muza dumitale?, întrebă

ea, mișcându-și rapid evantaiul (ceea ce însemna: nu sunt sigură în ceea ce te privește). Muza mea e dragostea!, șopti el, apropiindu-se și devenind tot mai îndrăzneț (îi simți părul jucându-i-se pe obraz, vesel, vesel!). Femeia (îmbătățită de clipa divină, unică, dar scurtă, *a coborării raiului pe pământ*) nu protestă, ignorând asalturile bărbatului asupra raiului divin (rai constând, conform viziunii asediatorului, în: sânul rotund și alb, mijlocul subțire, coapsele, cum altfel? fierbinți etc.). Ea, sorbindu-l din priviri, îi aștepta cuvintele (mai precis: voia ca poetul să-i facă o poezie!). Se uita la el (cu ochii mari, îmbătați de dorință), de parcă s-ar fi aflat înaintea unei cupe cu ambrozie care i se cuvenea numai ei. Privirea femeii, plină de extaz urmărea cu atenție încordată buzele bărbatului, ca și cum, din clipă în clipă, acele buze vor rosti pentru ea versurile prin care universul de miere al poeziei își va deschide porțile lăsând-o să pătrundă braț la braț cu poetul admirat. După acel rai (rai constând, conform viziunii nevestei primarului în: poezie, dragoste, strălucire, extaz) inima ei tânjea în taină, neconsolată. *Căci știi că raiul se coboară/ Numai o clipă pe pământ*. Amintirea versurilor Doamnei Cugler îi dădu aripi (femeii). I se părea că plutește în văzduh, ușoară, ca o pasăre adormită în zbor. Curenții calzi de aer o purtau în sus. Se lăsa în voia lor. Toate strădaniile și preocupările (de până atunci) de a imprima vieții (Fă, adă-mi ligheanul cu apă și mișcă-te mai repede că nu-i fi de lemn!) un caracter poetic, mai înalt, nu făcuseră decât să pregătească clipa aceasta unică. Poetul se afla lângă ea și (Oh, Doamnel!) avea să-i facă o poezie. Mai frumoasă decât oricare i-ar fi compus vreodată nesuferitei doamne Micle.

Dar, în acel moment, (s-ar zice că Necuratul își vârâse coada!) interveni ceva care năruie toate elanurile poetice ale nevestei primarului din Laza și nu mai rămase nimic (dar nimic!) din senzația de plutire în eterul poetic luminos (sau din ninsoarea cu petale de roze sălbatice, sau din beția de arome a crinilor imperiali, sau). Căderea fu mortală. Din înălțimi ameteitoare. Fu mai rău ca atunci

când, la cercul de literatură, după lectura unei poezii, preoteasa întreba (fără nicio legătură cu poezia sau cu literatura) dacă știe careva un leac pentru diaree că pe bărbatul ei (părintele) îl apucă câteodată și duminica când trebuie să-și țină slujba în biserică. Fu mai rău chiar decât sforăriturile zgomotoase ale primarului imediat după... (știți dumneavoastră după ce!) care, de atâta efort, adormea brusc, ca un prunc. Așa era felul lui de a-și manifesta satisfacția față de plăcerile și bucuriile vieții (cu o serie neîntreruptă de râgâieli după o masă copioasă și cu sforăituri asurzitoare după o partidă amoroasă). Ce să aștepți mai mult de la unul ca el? Ei bine, cu astfel de lucruri se obișnuise deja (bolile părintelui, complimentele nearticulate ale bărbatului ei etc.) toate acestea nu o mai surprindeau. Dar poetul? Domnul Eminescu în persoană. Eterul poetic luminos (ninsoarea cu petale de roze sălbatice, beția de arome a crinilor imperiali, patul imponderal purtat de lebede aeriene), toate acestea existaseră pentru o secundă. Le atinsese cu mâna. Până când, până când nările sensibile ale femeii surprinse-seră un miros ciudat (de roze sălbatice nu, de crini imperiali nu, de flori de tei nu). Era un miros care venea dinspre poet. Îl identifică cu ușurință. Un miros (duhoare) de tutun, de rachiu, de, de, de ceapă? De ceapă!? Da, poetul mâncase și ceapă verde la Brodoc (am uitat să precizez când am vorbit despre meniu). Un miros de haine ude îmbibate cu sudoare. Iar pe cămașă puteau fi observate cu ușurință chiar și pentru un ochi mai puțin exersat decât cel al gazdei câteva pete de cafea și de vin. Picioarele, învelite în scarpe, degajau un miros fetid, încins. În plus, degetele de la mâna cu care cuprinsese sânul stâng al tinerei neveste erau murdare și pătate de cerneală (!!!). Poetul avea unghiile neîngrijite. Albeața apretată a dantelei care acoperea decolteul de la corsetul ei contrasta scandalos cu mâna lui negricioasă (mă rog, murdară!). O femeie cu pretenții (să admitem că nevasta primarului se încadrează în această categorie) s-ar simți profund jignită de atingerea acelor mâini. Mirosul acru pe care, mișcându-se, îl

emanau veșmintele poetului o făcu să strâmbe ușor din nas. Și acel miros nu era nicidecum al rozelor sălbătice, al crinilor imperiali, al florilor de tei! Visul liric, plutitor, căruia i se abandonase cu dureroasă și pasională intensitate se destrămă brusc (cum altfel? ca un vis!). Ba, mai mult, (de parcă cineva i-ar fi turnat plumb pe aripi) se prăbuși din înălțimi amețitoare încât aproape îi venea să leșine (să vomite: din cauza mirosului). Soția primarului era complet derutată. Tocmai atunci când își închipuise că un zeu (demon) al poeziei o purta pe sus înspre patria celestă a poezilor, un lucru atât de banal (în fond jenant) făcuse să se năruie ambițiile de ascensiune ale sufletului ei însetat de zbor și de absolut. Ieși, lovindu-și ușor rochia cu evantaiul închis. Abia mai târziu și-a dat seama că lovirea rochiei cu evantaiul însemna altceva decât crezuse. Încurcase totul.

În seara zilei de 27 aprilie, sursa a petrecut câteva ore alături de Eminescu Mihai, venit în calitate de revizor școlar ca să inspecteze școala din Laza. Deși susține că nu l-a încurajat în niciun fel, sursa pretinde că poetul i-ar fi făcut unele avansuri. Foarte indignată de comportamentul acestuia, sursa a spus despre poeți că sunt cu *toții niște mincinoși, lipsiți de maniere*. Cercetând cu atenție ținuta poetului i-a descoperit o serie de alte cusururi: cutele pantalonilor (de doc) lăsau mult de dorit, cămașa nu era de mătase (nici albă, nici scrobită, nici). Era nebărbierit [poetul se bărbierise dimineață, dar, cum lama briciului i se tocise, abia dacă îi mai tăia firele din barbă], iar părul îl purta cam lung [e adevărat: pe la frizer n-a avut timp să treacă]. Avea unghiile murdare și degetele înnegrite de tutun. Mi-a spus că poetul i-a stârnit aceeași repulsie pe care i-o stârnește și bărbatul ei atunci când, venind acasă direct de la cârciumă, murdar de sudoare și praf (noroi, zloată etc.) și duhnind a tutun și băutură, are chef de hârjoneală. Dacă ea (de bună credință) îi cere (bărbatului ei) să se spele, nu reușește decât să-l întărească și mai tare. Îmi mărturisește

că a crezut despre poeți că sunt altfel (altfel decât toți bărbații care se știe că sunt niște porci) și că, înainte de a cere gurișă, poezii trebuie să se încline ceremonios și să le miroasă gura a trandafiri, nu a tutun, ceapă, vin etc. Așa cum a văzut ea la teatru.

M-a încredințat că a respins energic avansurile poetului-revizor, îndepărtându-i brațul din jurul taliei. După tentativa nereușită (de a se da la ea), sursa l-a lăsat singur, anunțându-l că se duce să-i pregătească cina. I-a sugerat că n-ar strica să se spele puțin înainte de masă. După care, s-a retras cu o plecăciune. A lăsat servitoarea să-l servească.

Poetul a mâncat singur (sursa nu știe dacă s-a spălat sau nu). A doua zi, revizorul a plecat devreme ca să inspecteze școala. Sursa l-a urmărit cu privirea din dosul perdeluțelor cusute de ea însăși. A aflat de la soțul ei că școala a primit calificativul *foarte bine*. Primarul a fost foarte mândru de această realizare (!). La clubul de lectură al preotesei l-a mărturisit tuturor celor prezente (membri ale clubului), cu amănunte semnificative, cam ce fel de bărbați sunt poezii.

O lună mai târziu, sursa a aflat din ziare că, la începutul lui iunie, Eminescu a fost revocat din funcția de revizor printr-un decret regal. Nu-i pare bine. Totodată, Petrino, actualul director al Bibliotecii Universității din Iași i-a intentat un proces prin care fostul director este acuzat de sustragerea unor cărți din fondul bibliotecii, precum și de însușirea unor piese de mobilier. Îi este milă de bietul poet pe care a sfârșit prin a-l îndrăgi.

Din anumite surse mai știe că lui Mihai Eminescu i s-a imputat suma de 100 de galbeni pe care (din fondul milei) ex-ministrul Titu Maiorescu i-ar fi aprobat-o pe când se afla la Berlin în vederea obținerii doctoratului. Toate aceste *belele* i-au făcut Iașul *nesuferit*, de aceea, poetul ar prefera să se stabilească la București. Dar, deocamdată, din lipsă de orice perspectivă, se va muta, în această toamnă, la Creangă în Mahalaua Țicăului.

Anexez o solicitare a sursei prin care aceasta cere să i se distribuie alte sarcini în cadrul misiunii. Pretinde că în acest sat (Laza) este destul de izolată de evenimente. În plus, fiind femeie, nu poate face niciun pas neînsoțită. Pentru a merge la Iași, în vederea obținerii de informații despre obiectiv, trebuie să apeleze la soția preotului (o proastă) care s-o însoțească. Soțul ei, primarul (chiar dacă îi satisface toate mofturile), n-ar fi de acord ca sursa să plece singură și să rămână în oraș peste noapte. În aceste condiții dificile (imposibilitatea de a călători singură, preoteasa care stă cu ochii pe ea), nu-și poate îndeplini corect și în bune condiții misiunea.

A considerat că, măritându-se cu primarul din Laza, va scăpa de neplăcerile materiale și că, ducând o viață normală, va izbuti, la adăpostul acesteia, să-și poată îndeplini cu succes sarcinile încredințate. Nu a luat însă în calcul faptul că, în societatea vremii, libertățile femeii erau îngădite de o seamă de tradiții (patriarhale) și de o morală (etică) foarte strictă. Acum se află într-o situație destul de complicată, de aceea solicită sprijinul biroului. Cere permisiunea să plece de aici, să-și piardă urma (în acest scop, să se aranjeze un certificat de deces pe numele soției primarului și să i se elibereze acte noi), să încerce să se stabilească în București, de unde, să continue să-și desfășoare misiunea ca și până acum. Acolo va încerca să-și găsească o slujbă de dansatoare englezoaică sau suedeză (solicită pașaport nou, în acest caz), ca să se poată întreține.

Primește: Lt-maj. Condurache

Sursa: Eliza

Data: 01.IX. 1876

Locul: Casa Primarului

14, Eminescu reveni la doamna Micle

întovărășit de amici (printre care și Pompiliu, scăpat ca prin minune de răzbunarea eminesciană). Poetul gustă din dulceața de cireșe. Nu găsi nici un sâmbure. În schimb, dădu peste un invitat nou: un ofițer țațoș, abia încartiruit în oraș. Veronica făcu prezentările. Ofițerul (chipeș și zâmbitor) avea o mustăcioară subțire pe care uneori, în treacăt, o netezea ușor cu vârfurile degetelor (stârnind disprețul lui Eminescu). Toată ființa locotenentului emana (mai ales când, îndreptându-și ținuta, își umfla pieptul) un soi de forță tinerească și vigoare milităroasă, virilă. Mâna stângă și-o sprijinea în mânerul sabiei. Zornetul de piteni, când ofițerul își apropia călcâile, producea un sunet strident, ca de goarnă ce îndeamnă soldații la un nou asalt. Câmpul de bătălie: salonul doamnei Micle. Trofeul pus în joc: favorurile amfitrioanei. Eminescu nu găsi prilejul să-i vorbească doamnei Micle între patru ochi. Deși îl primise veselă, ea îi ocolise toată seara privirile (încărcate de reproșuri). În schimb, se întreținea voioasă (zâmbind îmbătătoare) cu noul oaspete. Urmărindu-i (pe cei doi) pe tot parcursul seratei, Eminescu nu făcuse altceva decât să inventarieze lucid și amar toate gesturile de cochetărie ale femeii (privirile galeșe ale ochilor ucigător de dulci, răsucirile de bucle, mișcările din talie, întoarcerile pe călcâie, zâmbiri molatice de felină etc.), gesturi care altădată îi fuseseră lui (și numai lui) adresate. Mai remarcă (cu amărăciune) cât era ea de strălucitoare (îi reproșă în gând asta): *gura roșă*, voluptuoasă, părul blond, unduindu-se

luminos, vorba îi era vie și în ochi îi plutea o anume langoare, iar mâna, când i-o întinsese să i-o sărute, îi era fină, dulce, mângâioasă. Dar toată strălucirea și frumusețea ei contrastau discordant cu propria sa stare de spirit, care, mai ales în acele nefericite zile, exprima demoralizare și cumplită deznădejde. Aștepta revocarea din funcția de revizor și, pentru că acest lucru nu era îndeajuns ca să indispună (amarnic) pe cineva (rămas astfel fără niciun alt mijloc de trai), Dimitrie Petrino (care, deși junimist, se lepădase subit de Junimea odată cu venirea la putere a liberalilor) îi intenta un proces la parchet, motivând că fostul director de bibliotecă (Eminescu) ar fi sustras, din gestiune, mobilier și cărți (!). Ca să nu mai vorbim de veștile sosite de la Ipotești (boala gravă a mamei), vești care nu făceau decât să completeze, în acel sfârșit de mai, tabloul unei existențe lipsite de orice speranță și bucurie. Venind în vizită la doamna Micle, Eminescu crezuse că (văzându-o și vorbindu-i) va dobândi puțină alinare și liniște în suflet. Ca orice îndrăgostit, spera că amorul ei are să-l mântuie de toate nenorocirile, dându-i noi speranțe de viață (i-ar fi fost de ajuns o singură privire). În fond, cerea atât de puțin!

Dar, își spuse poetul cu amărăciune (observând jocul cochetăriei rafinate al doamnei Micle) ce încredere poți avea în sentimentele unei femei, oricât ar fi ele (sentimentele) de arzătoare și înălțătoare? Eminescu nu mai înțelegea nimic. Cu câteva zile înainte, Veronica îi făcuse acasă o vizită (nesocotind anumite coduri sociale), se lăsase sărutată (și dacă n-ar fi apărut Pompiliu, Dumnezeu știe, Doamnă, am fi comis păcatul strămoșesc!), iar astăzi, revăzându-se, abia dacă îi acordase puțină atenție (nu mai mult ca celorlalți invitați, exceptându-l, firește, pe noul oaspete). Femeia? Ce mai e și acest *măr de ceartă*? Între un poet care abia înnoadă vorbe (de salon) și un ofițer cu spada subsuoară (țanțoș), ce va alege femeia? Nu e greu de răspuns, nu-i așa? Poetul (*împușcă-n lună*) stă greoi, ca un trunchi, undeva în colț (abia îndrăznind să ridice ochii), oftând trist, în timp ce ofițerul,

purtându-se dibaci și galant cu femeile, face glume (ea râde) și, ca un adevărat *filfizon* știe, cu aleasă artă, să-și pună în evidență ținuta (superbă și virilă). Poetul nu are nicio șansă, mai ales că ea (femeia) nu vrea iubire. Vrea adorare.

Abia în treacăt Veronica îl întrebase ce mai face. *Monsieur, ce ai mai scris?* Gingașă și mlădioasă își lăsase capul lin pe spate, făcându-l pe poet (mereu atent la gesturile ei) să interpreteze în două moduri (poetice) comportamentul femeii: fie ca semn al unei radioase și facile fericiri (știindu-se dorită și iubită), fie al triumfului de feminină vanitate (din cauza turnirului nesângeros, dar nemilos, în care se angajaseră admiratorii). Eminescu nu știe ce să răspundă, fâstâcându-se (*venin și farmec* întrezări în ochii verzi, lunecoși). Privind-o (râzând copilărește), un nou tremur făcu să se trezească fiecare nerv din trupul său, golindu-i, totodată, capul de gânduri. Nu-și putu stăpâni decât cu greu neastâmpărul nervos și clocotitor al sângelui. Doamna Micle îl întrebase despre Arald. Dar când să mai și scrie? Evenimentele, luând-o parcă înaintea, se precipitaseră într-un ritm cumplit și fatal.

Amfitrioana nu-i așteptă răspunsul și, curtenitoare (răpitoare), se întoarce înspre ceilalți invitați. Eminescu, năuc, privi în urma ei, vrăjit și sedus. Se strădui să nu se mai lase subjugat de frumusețea femeii (mai precis: să pună *zăvor minții și lacăte inimii*). Dar oricât încerca să suprapună un obrăzar de ceară peste zâmbirea ei cea dulce (și imaginar să-i taie pielea și buzele, să-i smulgă părul, dezvelind hidoasa căpățână, să scoată la iveală sângele și flegma cu care se-ncheagă o scârboasă și nevăzută morfologie fojgăind pe sub pielea cea frumoasă), nu izbuti să șteargă vraja (și dorința) care-l cuprinsese din nou văzând-o. Cumplitele încercări de negare (a frumuseții) și de înjosire (a femeii) nu făceau decât s-o ridice pe un nou și inaccesibil pedestal. În ciuda tuturor intențiilor poetului de a-i compromite frumusețea și a strădaniei de a închea un șirag competent de acuze la adresa femeii, sentimentele sale pentru Veronica rămâneau la fel de puternice (*Spuneți-mi cum că*

fața o mască e de ceară! Și mai mult o să crească iubirea mea amară).
Ce să facă? Să plece (cât mai departe)! Fu oprit însă de discuția care, inevitabil, se învârtă în jurul ultimelor evenimente (criza politică și schimbările succesive de la guvern).

Așa se întâmplă, comentează între ei oaspeții, într-o țară în care partidele guvernează în mod consecutiv și absolutist. Fiecare vine la putere cu suita sa de oameni pe care o răsplătește (pentru diverse servicii), asigurându-i funcții bine plătite la stat. Câteodată (inevitabil), acei oameni nu sunt de valoare. Nu-i vorbă că și domnul Maiorescu a pus în funcții pe cei din suita sa, dar cel puțin aceia (numiți de dânsul) reprezentau elita intelectuală a țării! Nu? Acum ei vor rămâne pe drumuri. Printre ei și Eminescu. Liberalii au început să-i schimbe (fără părtinire) pe toți.

Ce vei face, domnule Eminescu, dacă te demite ministrul? Sunt ca demis, doamnă!, își înalță el mândru capul. În ochi îi strălucește o lumină stranie. Ah, da? Canalia liberală a nimicit în mine ideile ce mi le făcusem despre lume și viață. Credeam într-o societate ideală, întocmită după rânduiele naturale, străvechi (asemănătoare statului albinelor). Dar liberalii, cu setea lor de câștig, le-au distrus (și societatea și albinele și ideile). Ce pot face? Ministrul Chițu mă destituie fiindcă am fost numit în funcție de un ministru conservator (domnul Maiorescu). Mi s-au căutat (ca să pot fi demis în mod *legal*) tot soiul de pricini (mai vechi sau mai noi) de natură administrativă. Aștept demisia. Lumea-i un bâlci, făcu el semeț și impersonal, un bâlci unde unii cântă, alții joacă, unii vând, alții cumpără, unii beau și chiuiesc, alții numai privesc. Precum în fundul mării stă mărgăritarul și mărgeanul și în fundul pământului pietrele cele scumpe, iar pe fața mării toate mortăciunile, așa și în lume... Cei vrednici și cinstiți ascunși și nevăzuți, iar cei nerozi în cinste mare... La noi, mortăciunile au ajuns, în fine, la suprafață. Puterea a încăput în mâinile lor, străini de neam și țară (grecotei, bulgari, jidani etc.) care nu fac altceva decât să-și consolideze prin orice mijloace acea putere. Dar acești oameni,

trăind în veșnică dușmănie cu gramatica și cu alte cunoștințe, ca să nu spun și cu dreapta judecată, nu fac decât să urmărească un singur și unic scop: înavușirea proprie. Ce cunoștințe de gramatică, Eminescule?, îl întrerupe Bodnărescu. Eminescu se încruntă (nu-i plăcea să fie întrerupt, dar, fiind vorba de amicul Bodnărescu, tăcu, înghițând în sec). Cine a devenit la noi om (bogat și faimos) cu ajutorul cunoștințelor dobândite în universități? Nu sunt eu doctor în filosofie al Universității din Giessen? Și la ce-mi folosește? Poate te referi la alt soi de cunoștințe (de genul: Mă cunoaște dumnealui!). Așa e!, susține în cor asistența. În vremurile noastre, e nevoie, mai ales, de *cunoștințe* de natură liberale! Pe care, intervine Eminescu vehement, eu nu le am și nici voiesc să le am. Prietenia și simpatia conservatorilor nu-mi mai servește la nimic. Eventual la mizerie. Rămas fără o poziție materială asigurată și fără niciun scop și ideal voi fi nevoit să iau toiagul pribegiei. Dar unde?

Militarul, netezindu-și mustața, zornăie din pinteni. Își umflă pieptul. În ceea ce-l privește, singura lui politică o reprezintă seducția (în saloane) și, pe terenul de scrimă, victoria (asupra camarazilor). Numai lașii suferă de foame, domnule!, intervine el. Bărbații adevărați, ca noi, niciodată! Țara noastră are nevoie de bărbați adevărați, indiferent de politică. Lumea se schimbă, dar forța și caracterul unui bărbat adevărat nu se schimbă odată cu *politichia*! Eu cred în progres, domnule. Dacă progresul e liberal, atunci sunt și eu liberal, dacă progresul e susținut de conservatori, nimic nu mă împiedică să fiu și eu conservator. Tinerii trebuie să promoveze progresul și să nu-și piardă speranța în viitor. Sunt convins, domnule Eminescu, că nici dumneata nu vei muri de foame! Încheie el, zâmbindu-i mărinimos doamnei Micle. Cine te împiedică să muncești? De ce să creadă posteritatea că ai fost lăsat să mori de foame? Ce nerozie!

Înțelegei ceva din politică, domnule?, sare iritat Eminescu. Militarii nu fac politică, domnule, îi răspunde senin locotenentul

(zâmbind malițios, i se păru poetului). Politica noastră (a soldaților) e iubirea de patrie. Iar atunci când suntem *en société*, făcu el galant o plecăciune înspre doamna Micle), singura politică a ofițerului e să devină servul umil al distinselor doamne (zornet de pinteni). Veronica zâmbește, îmbujorându-se de plăcere (i se pare poetului). Nu suportă asta! Cochetăria femeii toarnă venin (și gelozie) în inima (omenească, prea omenească) a lui Eminescu. Să zâmbească militarului așa cum îi zâmbise și lui altădată?! Îi va spune, probabil, că îl iubește așa cum îi spusese și poetului (cu aceleași cuvinte, cu aceeași tulburare în glas)? *Cochetă, lunecoasă, lingușitoare, rece. Femeia – măr de ceartă*. Atunci să te luminez eu, domnule locotenent, sare arțăgos Eminescu (nu mai putea răbda comedia care se desfășura chiar sub ochii lui și pe care singurul, turbat de gelozie, o observa). În plus, seninătatea marțială (și batjocoritoare) a ofițerului îl călca pe nervi (pe poetul de geniu). Ceilați oaspeți se uitară unii la alții, neînțelegând nimic. Veronica își făcea vânt cu evantaiul, neliniștită.

Progres?, pufnește Eminescu cu dispreț. Mă mir cum sunt oamenii, ce pot să creadă, că lumea și istoria are de bază intenții-uni și principii, că în ele e progres și că istoria merge din bine în mai bine. Istoria e raportul dintre dinamica și statica puterii brute, nimica alta: din două puteri care se combat. Înțelegi, domnule? Sunt două cazuri posibile: sau ele-s egale – atunci sătule de luptă intră într-un compromis de egalitate sau sunt neegale și-atunci cea mai slabă suferă asupra sa o presiune cât se poate de mare. Puterea, domnule, și nu progresul, este motorul naturii și al oamenilor. Iar numele moral al puterii este *răul*. Dezvoltarea în rău e dezvoltarea în genere. Cei răi, care nu se pot înșela unii pe alții, se vor înțelege între ei pentru o dominație comună și vor forma deasupra celor mulți o pătură grea de legi morale și civile. Cel ce n-are principii va ști, în numele progresului de care vorbești dumneata cu admirație, să se strecoare prin privegherea generală și să ajungă cât mai sus pe scara de mărire a celor care nu respectă

nimica. Acela e menit a fi mai mare decât toți cei ce prin întâmplarea nașterii sunt sus. Aceasta numești dumneata progres? Adică lupta pentru putere și dominație? Dumneata crezi că progresul îi diferențiază ideologic pe liberali și pe conservatori, domnule? Ofițerul dă nepăsător și impertinent din mână (discuția asta, din care nu înțelege nimic, îl plictisește). Ar prefera să treacă la jocul de cărți. E neîntrecut la skat. Pe el, atâta vreme cât își primește solda, nu-l interesează politica. Proaspăt sosit în oraș, și-ar dori să frecventeze saloanele (în căutarea fetelor bune de măritat și cu zestre bună) sau de ce nu? și în căutarea unor facile distracții (aventuri galante și fără obligații cu damele bine).

În termeni generali, explică Eminescu, deosebirea între liberali și conservatori e că aceștia din urmă privesc statul ca pe un *product* al naturii, determinat de o parte prin natura teritoriului statului, pe de alta prin proprietățile rasei locuitorilor, pe când pentru liberali statul e *productul* unui contract, da!, contract, domnule!, a unui contract răsărit din liberul-arbitru al locuitorilor, indiferentă fiind originea, indiferentă istoria rasei, indiferentă natura pământului chiar. În termeni generali, dacă vorbim de oameni onești și cu principii, aceasta e deosebirea. Dar liberalii care au ajuns astăzi la putere nu sunt nici onești și nu au nici principii. Acei ce-și zic liberali, continuă Eminescu, ridicând vocea, deși vorbesc în numele progresului, nu fac decât să subordoneze tuturor ideilor mari cauza patimilor mici din culise. Nu au niciun program politic. Singura lor ideologie o reprezintă schimbările și numirile noi în funcții! Cât despre progres, da! primesc, dar să aibă legătură directă cu propriile lor afaceri (drum de fier, transport pe Dunăre, câștiguri la bursă etc.). Liberalii nu fac politica majorității românești, ci a acelei minorități străine (greci, bulgari, evrei etc.), din care provin și ei, minoritate care i-a propulsat la putere și care își așteaptă, evident, răsplata. Politica liberală nu se discută în parlament sau în cabinetele miniștrilor, ci în culise (în spatele cortinei, cu doi, trei actori). Iar victimele, ah, victimele nu sunt, cum

s-ar crede, marii noștri politicieni din opoziția conservatoare, ci tot slujbașul mărunț, adică acei nenorociți ca mine, Bodnărescu, Panu, Pompiliu sau Lambrior care nu pot să se apere de înscenările și procesele lor.

Înțelegi asta, domnule! Eminescu se răstește la ofițer de parcă acesta (săracul) ar fi de vină pentru toate relele care s-au abătut asupra poetului (remaniere, demitere, procesul de la parchet, boala mamei, infidelitățile femeii). Dar, dincolo de problemele de principii politice pe care Eminescu le atacase cu atâta înverșunare, se simțea disperarea (aproape audibilă) a cuiva care, într-o încăpere întunecată și izolată, crezându-se înconjurat și atacat de dușmani, taie aerul cu sabia. Înțelegi, fandă Eminescu, că noi toți rămânem pe drumuri? Îl fulgeră pe militar cu privirea. Ce politică am făcut eu ca revizor școlar? Singura mea politică a fost reforma învățământului la sate (în satele noastre românești) și ridicarea prin învățatură a poporului (esența românismului). Adică progresul adevărat, domnule! Ce politică a făcut Bodnărescu ca director de liceu? Niciuna! Pe ce motive am fost schimbați? Politice, evident. Am fost numiți în funcții de către conservatori! Și fiindcă avem idealuri. Idealuri, domnule! Să mai înțeleagă cineva ceva! Răzbunarea noilor veniți la putere (liberalii) este murdară și odioasă. Lovindu-i pe cei mici nu vezi alta, în răzbunarea lor, decât atitudinea lașului. Să lovești în cei slabi e o dovadă de lașitate, domnule! Nu să mori de foame atunci când ești prea demn ca să întinzi mâna și să cerșești! Asta numesc eu *bărbat adevărat*! Poetul se opri, alb la față.

Veronica, profitând de moment, schimbă grațioasă subiectul discuției care se anunța din ce în ce mai înfierbântată. Rutina mondenă o învățase să se descurce cu bine în astfel de situații. Dar, ce ziceți, domnilor, ce formidabilă vreme! Să ne aflăm în ultima săptămână din mai și peste florile primăverii să se aștearnă ninsoare și să cadă îngheț! Sărmanele floricele! Cine a mai pomenit așa ceva la noi! Hotărât lucru, natura ne dă de știre că ceva rău are să se întâmple!

Cel puțin pentru Eminescu, semnele vremii nu se arătasera deloc bune. Își pierdu slujba de revizor (prin decretul domnesc nr. 1013, semnat la 3 iunie) și, implicit, nemaiavând bani, ajunse pe drumuri (trebuind să plece până și din coșmelia sărăcăcioasă din Valea Plângerii). Procesul intentat împotriva lui de către D. Petrino, directorul Bibliotecii Centrale (reintegrat în funcție de către liberali) își urma mersul judiciar (citații, audieri, procese verbale, înfățișări și declarații la Înalta Curte de Conturi etc.). Ca să nu mai spunem că, în 10 iulie, Parlamentul deschidea procedura de acuzare a foștilor miniștri (Maiorescu fu învinuit că sprijinise cu burse, din fondul milei, tineri români care studiaseră în străinătate: printre ei aflându-se Eminescu și Slavici). Lui Eminescu i se ceru să restituie banii (40 de galbeni) primiți pentru studii, la Berlin. De unde? Economiiile pe care le mai avea la Societatea de economii nu erau de ajuns. Tatăl lui, Gheorghe Eminovici împrumutase o sumă mare de bani punând garanție Ipoteștii ca să plătească din datoriile lui Șerban (mort la Berlin) și să le aducă pe fetele plecate la băi, acasă. Bătrânul cheltuise toți banii. Așadar, din partea familiei, poetul nu mai putea spera la niciun sprijin material. Tot în acea vară (august), muri și Raluca Eminovici.

15, Înspre toamnă,

deși strâmtorat, Ionică Creangă, îi deschise cu bucurie ușa bojdeucii din Mahalaua Țicăului (*o căsuță de vălătuci, povârnită spre cădere de n-ar fi rezemată de 24 de furci de stejar, și acelea putrede*) unde îl mai primise de atâtea ori. O vreme (până se răci de tot afară), poetul dormi pe o ladă, în cerdacul lat, acoperit de streășină, din spatele bojdeucii. Priveliștea care i se deschidea, până departe, spre dealul Cîrcului era frumoasă nu-i vorbă, dar, când dădu frigul și veniră ploile, Eminescu se mută într-una din cele două odăițe. Cu ajutorul amicilor junimiști (Gane, Vărgolici sau Negruzzi), poetul se angajă ca redactor-administrator și corector la *Curierul de Iași*, „foaia vitelor de pripas“ (cum o numea el), sau, mai pretențios spus, *Buletinul publicațiilor Curții de Apel din Iași*. Salariul era de 100 de lei pe lună.

În *Curierul de Iași*, proaspătul redactor publică deciziile Curții de Apel, ale anunțurilor oficiale, ocupându-se și de știrile cu caracter public. După ce potrivea toate coloanele oficiale și obligatorii, în spațiile rămase libere, strecura (uneori fără semnătură) diverse comentarii și analize personale, de natură politică (*Influența austriacă asupra Românilor din Principate, Despre drepturile politice ale evreilor, Planul unei confederațiuni balcanice, Idealul istoric al Rusiei, României și Austro-Ungaria, Turcia și Europa, Neutralitatea României* etc.), economică (*Industria națională românească, Vechiul și noul regim administrativ în România* etc.) sau socială (*Buna gospodărie bătrânească, Tinerimea franțuzită, Despre*

societățile studențești, Repaosul de duminică etc.). Începând cu 1 iulie, Eminescu reveni la o pasiune mai veche, teatrul, publicând și cronici dramatice. Într-un cuvânt, făcea totul de unul singur. Când era în lipsă de timp sau în pană de idei (politice, economice, istorice, sociale etc.), redactorul strecura în coloanele neocupate, în mod oficial, fragmente din scrierile proprii. Așa apăru, în *Curierul*, schița *La aniversară* și, în foiletoane, nuvela *Cezara*.

În puținul timp liber pe care-l mai avea la dispoziție, Eminescu reveni asupra poemului *Strigoii*, încercând să-l definitiveze. Nu era convins că l-ar fi terminat, dar, îndemnat de amici, îl citi la *Junimea*. N. Xenopol găsi în *Strigoii* reflexul unei *imaginații mahlave*. Maiorescu (într-o scrisoare către Nicu Gane) sugerează să se facă *neaparat o schimbare*, considerând că *poezia este puternică în efectul ei și are, ca toate lucrările lui Eminescu, nu știu ce suflare măreață*. *Strigoii* a apărut în decembrie în *Convorbiri* fără modificarea sugerată de Maiorescu. Veronica îl citi emoționată. Deși îl reciti de câteva ori nu înțelese finalul. Ce final?, întrebă poetul.

În privința poeziei *Dorința*, Veronica era mulțumită. Poemul apăruse în *Convorbiri*, în numărul din septembrie, alături de *Melancolie*, *Crăiasa din povești* și *Lacul*. Eminescu ținuse cont de sugestiile ei și eliminase din poem referirile directe și concrete (la relația lor), poezia dobândind acea abstracțiune ideală care o făcea atât de frumoasă și unică.

Ultima oară, Veronica îl vizitase în septembrie, în biroul întunecat al redacției (*Curierul de Iași*). Ca să i-o ducă pe *Morella* (nu de altceva). Ea (foarte serioasă când era vorba de preocupările ei intelectuale) îl îndemnase să-i citească manuscrisul. Să vadă dacă nu cumva ar mai fi ceva de corectat (greșeli de exprimare, de traducere). Dar el, lăsând la o parte pe *Morella*, trecu direct și nerăbdător la subiect. Nu mai voia să-și piardă vremea cu politețuri și dulcegării de salon. Îi ceru, din nou (răspicat), să plece de lângă Micle și să fie a lui (numai a lui). Altfel... Dar, Titi al meu, nu se poate! Tu știi asta! Nu pot să-l părăsesc pe Micle. Am jurat

în fața preotului să-i rămân credincioasă până la moarte. Tu ești foarte inteligent, însă dragostea (doriința) nu te lasă să judeci limpede. El atâta știa: că o va iubi în veci și că (în van) va întinde brațele (poetic) să cuprindă o umbră. Mai știa că nici pe maică-sa (de curând moartă) n-a iubit-o la fel de mult și nici n-a plâns-o cum a plâns din cauza femeii (Veronica) pe care o credea un înger, o zee (*ca marmora de rece*). Când ea (deși frumoasă) nu era decât o femeie (muritoare). Din cauza ei își pierduse orice urmă de rațiune și judecată, nu mai putea mânca, dormi, umbla ca un nebun pe străzi, căutând-o în mersul și părul (pălăriile) femeilor întâlnite în cale. Nu se mai putea concentra să scrie. Turba de gelozie când o vedea cum le dăruia tuturor zâmbete și priviri, când el ar fi fost dispus să moară pentru o vorbă a ei măcar. Când și-o închipuia, noaptea, adormind lângă trupul veșted al unui bărbat bătrân, își pierdea mințile de durere și deznădejde. Veronica asculta tăcută (intimidată și vrăjită) tiradele romantice eminesciene (ultimative și contradictorii). Îi plăcea, însă, ce aude: *O, tu! tu dumnezeul și viața vieții mele... Nici astăzi al tău suflet de mine nu se-ndură? Viața-mi se nutrește din acea dulce gură, De-un zâmbet, de o vorbă ce mi-o arunci în milă – Să te iubesc atâta nu e păcat, copilă!* Da' prost mai e!, gândi femeia (*copila*) cu genele plecate. Cum stătea, sfioasă (smerită), cu mâinile în poală, părea o tânără fată, castă și cuminte.

Îl lăsa (pe poet) să-și verse tot năduful și s-o acuze de cochetărie, viclenie, înșelăciune, ironie, răceală etc. Să dea, astfel, satisfacție întregii posterități critice și literare. Nu comentă nici când o acuză (vulgar) că se bucură (până-n rărunchi) văzând cum, la picioarele ei, alți admiratori fac spume la gură, tânjind după favoruri. Pe măsură ce declama, Eminescu, îmbătându-se cu propriile cuvinte ca de esențe tari, se înfierbânta creând noi imagini și versuri. Clocotitor ca un torent care amenință că va străpunge munții, geniul său launtric se înălța la suprafața stihial și avântat. Sublim moment să-l vezi declamând (eminescianizând) și

măsurând odaia cu pași mari (de luceafăr). Dădea impresia că se joacă cu cuvintele (că cineva, viclean și demonic, i le șoptește la ureche, ațâțându-l). Poetul găsea și celor mai dificile rime o neașteptată rezolvare: *seninu-i* să rimeze cu *mă chinui!* Ideile îi veneau, uite-așa, cum ai clipi! Veronica (îmbujorată și plină de fascinație) îl asculta, urmărindu-l pe sub genele blonde, lungi. Versurile lui (deși dure și tăioase ca diamantul) o fulgerau cu miere și dezmierdări. Veronica nici nu îndrăznea să se miște de teamă să nu-i întrerupă elanul ditirambic și să curme furtunoasa elocvență eminesciană pe care o primea cu modestia și exaltarea femeii (muritoarei) asupra căreia se revarsă din ceruri ocheade de foc și calde ploi de aur. O dureau și o usturau cuvintele poetului (din cauza nedreptelor acuze), dar plăcerea cu care se lăsa pătrunsă de forța diamantinilor trohei îi aducea, în ochi, lacrimi de bucurie și extaz. Nu mai trăise niciodată ceva similar. I se păru că lumina (soarele) care-i invadase trupul aproape o orbește. Simți înțepături de plăcere pe sub piele de parcă cineva, pe dinlăuntru, căuta, prin mii de brațe, s-o cuprindă într-o îmbrățișare fierbinte și dureroasă. Când soarele din trupul ei începu să se topească, desfăcându-se încet până la miez, Veronica, zvâcnind, începu ușor să plângă. Atunci poetul, oprindu-se brusc, văzând-o că tace sfioasă (ca un copil nevinovat) și că boabe mici de lacrimi îi curg rar (diamantin) pe obraz, se opri ca trăznit de un fulger. Pieptul femeii era cutremurat de suspine adânci și un tremur interior, neînțeles, îi scutura, începând de la mijloc, trupul. Eminescu (observând toate astea: nevinovăția, lacrimile, suspinele și tremurul) se rușină de sine (de furtunoasa elocvență eminesciană) și-i căzu în genunchi. Nu mai știa cum să-și ceară iertare. Ce neghiob fusesel! Îi cuprinse supus picioarele, lipindu-și fruntea de botinele ei. Ea îl mângâie încet și moale pe creștet. Pe buze îi flutura un zâmbet stins. În ochi i se citea o dulce osteneală și amorțală. Îl iertase, așadar? *Urăște-mă, privește la mine cu dispreț, / Să te iubesc prin astea tu mai mult mă înveți.* Șopti el extaziat. Să spună ceilalți (inclusiv posteritatea)

orice despre tine, *copil cu păr de aur*, (că ești o prefăcută, o femeie ușoară, că ești heteră sau monstru etc.) eu nu pot face altfel. Ești prea frumoasă, Doamnă, și prea mult te iubesc! Iartă-mă!

Eminescu publică traducerea povestirii lui Poe (*Morella*) în numărul din 8 octombrie al *Curierului*. De atunci ea nu-l mai întâlnise. Îl observase, în urmă cu câteva zile, la teatru, în treacăt.

Din acea seară de sfârșit de mai, când Eminescu se certase cu locotenentul, Veronica nu-l mai invitasese în salonul ei (soțul îi arătase niște scrisori pe care le primise de la *prieteni*, scrisori în care ilustrului profesor i se atrăgea atenția asupra atențiilor exagerate pe care soția lui le acorda unui poet anume). Era el (soțul) ardelean, înțelegător și îngăduitor (*Atâta ură contra femeiei mele, adresate din partea unor persoane inculte și răutăcioase, nu se poate explica decât din invidie*), dar până la un punct. Din care cauză (ca să nu-și supere soțul), Veronica evitase să se mai expună în văzul lumii în prezența lui Eminescu (purtându-se distant cu el). Dar gândul ei și inima zburda (libere) înspre poet (el nu știa asta și, neștiind, umplea pagini întregi de postume cu vorbe grele la adresa femeii).

Veronica află de la Bodnărescu că Eminescu fusese la București, la invitația domnului Maiorescu. Că citise acolo *Călin – file de poveste*. Se vorbea și despre o posibilă (iminentă) plecare a lui la București. Ce să mai facă la Iași?! Când Bodnărescu îi spusese toate astea, Veronica își simțise inima bătând cu putere. Gândul plecării la București a lui Eminescu o tulburase mai mult decât ar fi crezut. Inima ei refuza să se gândească la o asemenea perspectivă, în schimb, rațiunea (de femeie măritată) îi spunea că ar fi singura soluție pentru el (să părăsească Iașul), dar și pentru ea (să nu-l mai vadă). Tensiunile din ultima vreme dintre ei îi sleiseră de puteri (pe amândoi). Tăcerile fiecăruia (și de o parte și de alta) acuzau asurzitor. Nu se mai lăsau ademeniți de visuri zâmbitoare și nici de doruri învăpăiate. Nu-și mai vorbisera (altfel decât în societate). Veronica nici nu mai știa dacă el o mai iubește, cât despre ea, era prea mândră în sinea ei ca să admită că nu l-a uitat.

Se mai zvonea că locuia împreună cu Creangă în Mahalaua Țicăului (despre Creangă se spunea că ar avea o Țiitoare). Fiecare aluzie la Eminescu trezea în inima doamnei Micle o amintire dulce și dureroasă. Se mai spunea (Panu) că cei doi dispăreau câteodată cu zilele. Ieșeau din oraș, pe jos, până la Păcurarilor, făceau înconjurul pe la Copou și Aroneanu, dormeau pe o laviță la vreun han, în bună tovărășie cu hangițele sau se opreau la crâșme murdare, ca să mănânce pastramă friptă ori cârnați cu usturoi. Când se întorceau în oraș, mai să nu-i recunoști, apărând amândoi veseli nevoie mare (din cauza vinului), cu hainele în neorânduială (de atâtea zile departe de apă și lighean), obosiți de trudă (mersul pe jos), dar fericiți de hoinăreală. A doua zi erau gata s-o ia de la capăt. Când îi căutai, dădeai de ei unde altundeva decât la Bolta Rece. Dacă îi întrebai ce tot vorbeau unul cu altul, Eminescu răspundea evaziv: Vorbim ce ne trece prin minte.

În anul următor (1877), Eminescu (poate și supărat puțin pe junimiști) nu publică nici un vers în *Convorbiri*. În lipsa poeziilor multășteptate, doamna Micle se mulțumea cu lectura regulată a *Curierului de Iași*. Devenise o cititoare pasionată de ziare, în special a *Curierului*, un bun prilej pentru soțul ei ca s-o necăjească cu duioșie. Poetului, în schimb, Iașul îi devenise insuportabil (*Unausstehlich*). Avea toate motivele: iubirea fără perspectivă pentru Veronica și lipsa de experiență în fața clevetelilor unei lumi de orașel de provincie (*Krähwinkel*).

În cei trei ani pe care i-a petrecut la Iași (1874-1877), Eminescu nu va fi avut prea multe posibilități s-o vadă pe Veronica altfel decât *en société* (în saloane, la teatru, pe stradă etc.). Să-i sărute ceremonios mâna (*mănușițele*). Doamnă Micle! Domnule Eminescu! Cât înseamnă asta pentru îndrăgostiți? Puțin (în raport cu dorul și neastâmpărul inimii). Mult (în raport cu imaginarul poetic și cu poeziile de dragoste publicate în acei ani în *Convorbiri*). În viziunea îndrăgostiților (mai ales a celor care trebuie să se ascundă de ochii lumii), orice lucru, ca în poezie sau în vise,

semnifică și trimite (implicit) la un alt lucru. Amândoi se îmbătau de iluzia cunoașterii reciproce a acelui limbaj fermecat și vaporos al iubirii (*vom visa un vis fericit*). Strălucea (în saloane, la teatru, pe stradă, în *Convorbiri* etc.). Strălucind, se dădea de gol. Fiind însă o dragoste neîngăduită în raport cu morala vremii, Eminescu și Veronica erau nevoiți să-și ascundă sentimentele de ochii lumii (de bârfa saloanelor). La acest lucru doamna Micle se pricepea de minune (la jucat teatru). Era expertă. Îi plăcea jocul (de ce nu?). Priceperea ei în acest domeniu stârnea de nenumărate ori nemulțumirea poetului care îi imputa în scrisori o serie de lucruri, vai! nedrepte: indiferență, ușurătate, nestatornicie, zgârcenie în exprimarea sentimentelor, infidelități (mai mult sau mai puțin imaginare). Dar Veronica avea de apărat o reputație, nu? Eminescu voia să pună capăt tuturor acestor lucruri (ori ești a mea, ori nu). Dacă Veronica nu putea fi a lui, atunci singura soluție (pentru poet) rămânea plecarea din Iași. Atacurile calomnioase la adresa sa (procesul intentat de D. Petrino, conflictul cu directorul tipografiei unde se tipărea *Curierul de Iași*), precum și lipsa posibilităților materiale de trai (nu mai avea nicio slujbă sigură) grăbiră decizia poetului (care de felul lui era cam ticăit). *A-ți spune pe larg*, îi scria lui Slavici, *câte împrejurări contribuie a-mi face Iașii nesuferit ar însemna a scrie volume*. Într-un cuvânt: își dorea să plece. Îl întrebă pe Slavici despre eventualele perspective ale stabilirii sale la București. Un post de redactor la *Timpu* (unde lucra și vechiul său prieten) i-ar conveni de minune. Slavici (sfătuitându-se cu Maiorescu) îl chemă la București. Eminescu, fără să ezite, dădu curs chemării. Astfel, în acea toamnă (1877), Eminescu părăsi orașul cu gândul de a se stabili la București. Dar, înainte de a pleca, făcu o vizită de rămas-bun familiei Micle. Veronica nu era acasă. Se bucură și se întristă totodată.

La scurt timp (abia stabilit în București), poetul primi de la Veronica o scrisoare: *Nu e așa că indiferența mea ți-a zdrobit inima, inima plină de ființa mea? Dar iau pe Dumnezeu de martur dacă*

*această indiferență era adevărată, această răceală prefăcută nu era decât o contrabalansare a dragostei tale nemărginite ce o arătai fără încetare. Privirea ta, în fine întreaga ta ființă, față de mine nu dovedea decât iubire. Erăi așa de puțin stăpân pe tine, încât cel mai prost om își dădea seama că ești îndrăgostit de mine; de aceea, nu trebuia oare ca să dau o desmințire și să ascund ochilor scrutători, reciprocitatea unei dragoste tot așa de mari? Veronica scrisese acea scrisoare (triste banalități de gândire și cochetații de curtezană bătrână – cum remarcă un comentator postum) în casa prietenei sale Eugenia căreia îi ceruse toc și cerneală pretextând că are de trimis o scrisoare urgentă. La ea acasă (unde era spionată) ar fi fost imposibil să scrie (unul ese, altul vine, sunt mai rău ca la un otel). Nu-i așa că vei veni de sărbători la Iași?, îl întrebase pe poet în scrisoare, promițându-i că n-are să fie răutăcioasă cu el, ba, dimpotrivă, va fi blândă și-l va legăna (dezmierda) pe brațul ei (aluzie la *Dorința*). Semnează: *Tolla cea nenorocită*.*

Că Eminescu nu ajunge la Iași de sărbători (deși era așteptat) aflăm dintr-o scrisoare a lui Creangă: *Bădie Mihai [...] De ce Iași pe Veronica să se zbuciume? Te-am așteptat de Crăciun să vii, dar [...]. Acum stau lângă horn cu pisicile mele și mai pun rânduială în cele însemnări. Tu, te cerți cu politicianii prin Timpul; ce-ai pățit de te-ai făcut așa războinic?*

IV

1, La întoarcerea în țară (27 martie 1884),
Eminescu a fost întâmpinat la gară de *către domni* [informațiile le-am obținut din scrisoarea lui Mite Kremnitz către Emilia Humpel, interceptată printr-o funcționară de la Direcția poștelor]. Care domni? Probabil aceiași care l-au condus la tren și în urmă cu șase luni când a plecat spre Viena. Maiorescu era unul dintre domni. [Agent: Pietraru]

Revederea a fost sobră, protocolară. Evenimentele ultimului an schimbaseră ceva în relațiile dintre acești domni și Eminescu. Ceva?! Ce spun *ceva*?! Totul! Nimic nu mai era ca înainte. Nimic nu va mai fi ca înainte. În primul rând, Eminescu avea niște întrebări care, nu se știe de ce (se poate presupune numai), nu primeau niciun răspuns satisfăcător pentru poet. Cine plătise pentru șederea la sanatoriu? Cui îi era dator pentru excursia de plăcere în Italia? Unde era lada cu cărți și manuscrise? La Simțion?! Și de ce, de ce domnul Maiorescu s-a grăbit cu publicarea poeziilor? (când el, poetul, ar fi vrut să revină asupra unora, să mai prelucreze – șlefuiască, versurile de care nu era pe deplin mulțumit).

Dintr-un simțământ de datorie literară, domnule Eminescu! Scrie și în prefață. Nu ai citit prefața, dragul meu? Dumneata ai fost întotdeauna prea impersonal (ca un geniu) și, de așijderea,

prea nepăsător. Avere sau neaverea, rangul sau ridicarea socială, onorurile și premiile – toate acestea au fost dintotdeauna indifferente geniului și seninătății abstracte în care te-ai înfășurat, înălțându-te luciferic deasupra tuturor semenilor. Trăind numai în cercul pur al ideilor generale ți-ai căutat refugiul în lumea cugețării și a poeziei fără să te gândești la aspectele pozitive ale vieții (*cercul strâmt*). Trebuia să se găsească ceva să-ți publice poeziile, nu? Să se bucure de opera lui Eminescu toți iubitorii de literatură. Am inclus în volum și poemele mai vechi (*Venere și Madonă, Mortua est!, Epigonii* etc.), ai observat? Adică, exact acele poeme care la 1872 l-au determinat pe el, criticul Titu Maiorescu, să-l socotească pe foarte tânărul Eminescu un poet de frunte al direcției noi, așezându-l imediat după Alecsandri. Ar fi fost cu totul altceva dacă ar fi scris *azi* acel articol, întrucât n-avea decât să citească ceva volumul de poezii publicat la Socec ca să-și dea seama cât de singular (unic) e Eminescu (fără Alecsandri și ceilalți), meritând cu prisosință să fie socotit cel dintâi și mai mare poet al direcției noi. De aceea el, Maiorescu, e decis să revizuiască din punct de vedere critic (estetic) ierarhiile (canonul) și, în viitorul apropiat, să elaboreze un studiu dedicat exclusiv poeziilor lui Eminescu. În cuvântul înainte al volumului apărut la Socec, Eminescu să observe totuși că editorul (prevăzător) a menționat faptul că poetul n-a mai apucat să revadă unele poezii (în cazul în care ar fi dorit să mai facă corecturi). În cazul celorlalte, domnule Eminescu, mi-am permis unele mici intervenții, pe care le-am discutat, de altfel, împreună, în ședințele de la mine de acasă, dacă bine ți-amintești?... Poate nu-ți mai amintești nimic relativ la acest lucru din cauza cumplitei boli prin care ai trecut...

Prea civilizat sau prea impersonal și melancolic (ori prea apatic) ca să intervină, formulând toate întrebările care-i stăteau pe limbă – statutul de geniu singular care tocmai îi fusese conferit cu atâta eleganță impunea și un anume caracter (abstract), dar, mai ales, o anumită conduită (senină) – Eminescu surâdea

îndepărtat, cu finețe, și-n surâsul lui (eminescian) se răsfrângea, nedeslușit, un noian întreg de expresii. Dar Maioreescu nu putea lăsa lucrurile așa (nedeslușite) și, dornic să-și îndeplinească rolul până la capăt, oricât ar fi acesta de dureros și de fără compasiune (nemilos), reorientă discuția în direcția și scopul pe care le prevăzuse inițial (impersonalizarea geniului), reluând, fără să ezite nici o secundă în alegerea cuvintelor, firul unei argumentații critice la care meditasе îndelung în ultima vreme.

Ai fost înzestrat, domnule Eminescu, cu darul de a întrupa adâncă simțire și cele mai frumoase gânduri într-o frumusețe de forme sub al cărei farmec limba română primește o nouă înfățișare. Limba română, pricepi? Iar limba e ceva care ne privește pe noi toți! Crezi că poți să vii așa neștiut, incognito, să dai o nouă viață și formă limbii române și să dispari (cu poeziile lui Eminescu) într-un nor de fum? În Nirvana!? Nu, domnul meu! Dacă una ca asta îi este permisă unui simplu muritor, unui poet ca Eminescu, – adică acelui poet care, în viziunea mea, a atins cea dintâi treaptă de înălțare a literaturii naționale, în legătură cu aspirarea generației noastre spre literatura occidentală, împlinind cele două cerințe esențiale pentru această înălțare: *primo*, să arate în cuprinsul ei o parte din cugetările și simțirile care agită toată inteligența europeană în artă, în știință și filosofie și, *secundo*, să aibă în forma ei o limbă – o limbă, domnule Eminescu, înțelegeți?, o limbă adaptată fără silă la exprimarea credincioasă a acestei amplificări, – reiau, așadar – unui asemenea poet, *național* și *european*, deopotrivă, nu-i este permis, ca oricărui muritor de rând, să fie doar un *caz individual*, adică o întâmplare externă și hazardoasă de împrejurări și interese comune.

Și, vrei nu vrei, poeziile lui Eminescu ne aparțin, geniul lui Eminescu, așijderea, tot ce înseamnă *Eminescu* ne aparține nouă tuturor (celor care te-am privit în ochi și, în viitor, tuturor celor care ne-au privit în ochi pe noi cei care te-am privit în ochi și, mai departe, celor care i-au privit în ochi pe cei care ne-au privit

în ochi pe noi cei care te-am privit direct în ochi și tot așa, mai departe, în veacul ce va veni). Poeziile lui Eminescu sunt ale noastre, ale tuturor românilor: ale mele, ale lui Chibici, ale lui Slavici, ale lui Jacques, ale lui Nica, ale lui Laurian, ale lui Carp, ale românilor transilvăneni de la Blaj până la Oradea cea Mare, ale românilor din Bucovina, ale majestății sale Regina, ale lui Mite, ale Emiliei care te admiră, ale doamnei Zoe Mandrea, ale doamnei Marian, ale lui Anette, ale Liviei care te adoră, ale lui Leni Popasu, Leni Popasu? Da! Soția vărului meu Popasu pe care l-ai cunoscut la Viena. Și ale Veronicăi, nu? Mă rog, admise Maiorescu, și ale lui Madame Micle, în general, ale tuturor cucoanelor care te-au citit, ale fetelor din pensioane, ale băieților de la școlile de băieți, ale Societății Academice „România Jună“, ale iubitorilor de poezie, ale visătorilor și îndrăgostiților, ale criticilor tăi și, pe cât se poate omeneste prevedea, ale viitorului, ale veacului următor și ale tuturor celor ce va să vină. Poate că dumneata te vei duce în Nirvana, declară el prudent, îngăduitor, nu avea de unde s-o știe, dar poeziile pe care le-ai creat vor rămâne aici, cu noi, pentru totdeauna.

Și mai lasă-mă, domnule, cu lada aia! Eu unul nu sunt singur. Nu acționez de capul meu, ci în numele tuturor. Al *datoriei literare* pe care o am față de literatura română. Față de veacurile următoare. Pe mine a picat măgăreața. Despre mine să se spună că eu, Titus Maiorescu, mi-am însușit comoara dumitale de cărți și de manuscrise. Adică un lucru care nu mă onorează. Absolut deloc, Domnule! Eu nu mi-am însușit niciodată nimic! Eu sunt un avocat de caracter! Am principii și convingeri ferme, juste. Ce dacă îi apăr pe evrei! Ei nu sunt oameni?! De fapt, insistă avocatul – conștient că în felul acesta zgândărea incompatibilități și încordări mai vechi (fără să știe prea bine cum ar putea reacționa Eminescu), dar considerând, totuși, că era absolut necesar să-și reafirme (confirme) poziția – de fapt, continuă el, netulburat, eu unul nu cunosc și nu pricep deloc ura ce o au oamenii în contra

Evreilor. Ca să nu mai spun că sentimentul național al românilor se dovedește exagerat de puternic mai ales când vorbesc de rău despre Evrei, dar, subliniază Maiorescu, ridicând ușor tonul, niciodată destul de tare ca să facă ceva pozitiv pentru Români. *Touché*. Și, la urma urmei, dacă mi-am făcut ceva avere, Domnule, n-am făcut-o pe spinarea săracilor, ci tot a bogaților de care, potrivit statutului și situației mele, sunt în bună măsură legat și eu. Ca să nu mai spun că arta politicii și a justiției, în sensul elegant, latinesc (*Jus est ars boni et aequi*) sunt niște domenii atât de apropiate și intim legate între ele, încât, dacă le stăpânești bine (pe ambele, vreau să zic), cu toții și, în special, noi, românii – care abia ce am scos capul în civilizație – nu avem decât de câștigat. Oare n-a intermediat el, avocatul Titus Maiorescu, în favoarea guvernului român cumpărarea unor moșii bisericești secularizate, din Bucovina, iritându-i teribil pe austrieci, dar dovedind în felul acesta un patriotism mai pragmatic (din punct de vedere diplomatic) decât cel zgomotos sau visător al unora și altora? Vezi, domnule, n-ai știut că, datorită mie, guvernul român are azi posesiuni în Bucovina... Foarte deștept, nu? Cât despre cărțile și manuscrisele lui Eminescu, reveni el pe neașteptate în miezul discuției, eu nu le țin pentru mine (ce să fac eu unul cu ele?), ci pentru veacurile următoare, pentru acel timp când ființa noastră cea pieritoare, a mea și a lui Eminescu, va fi dispărut demult de pe acest pământ.

Crezi că e ușor să fii în locul meu, domnule Eminescu? Să scrutezi timpul? Și să înțelegi ce e mai bine din perspectiva eternității și, fără ezitare, să acționezi în consecință? Să-ți dai seama că prezentul numește lipsă de milă și de sensibilitate ceea ce perspectiva eternității numește viziune și certitudine profetică? Că urmările imediate sunt cumplite? Nedrepte și necruțătoare. Crezi că e ușor să trăiești cu această povară insuportabilă, să-ți cenzurezi neîncetat slăbiciunile și înclinațiile sufletești? Ce s-ar întâmpla dacă dumneata ai avea lada cu cărți și manuscrise

eminesciene? În starea în care te afli acum, nu ştiu, zău...! Sau, mai târziu, ar veni căpitanul şi ar susţine (juridic vorbind, ar avea dreptate!) că el este urmaşul direct al moştenirii Eminescu. Ce s-ar alege de ediţiile de poezii îngrijite de dânsul? Vezi, domnule Eminescu, judecă şi dumneata, cine are dreptate?

Aşa cum sunt zugrăvite lucrurile de către domnul Maiorescu (adică din perspectiva eternităţii), îşi dă seama oricine că Eminescu nu mai poate să pună întrebări nepotrivite (şi meschine) despre drepturile de autor de la Soccec, despre lada cu cărţi şi manuscrise sau despre celelalte lucruri ce vor rămâne deocamdată (spre binele tuturor) nelămurite. Cât despre cine şi cât a plătit pentru dânsul ca să se trateze la Viena, în societatea domnilor foarte manieraţi, invocaţi mai sus (prezenţi pe peron), asemenea chestiuni, neonorabile din punctul de vedere al normelor civilizaţiei celei mai alese şi desăvârşite, nu prezentau interes şi nici relevanţă. Ca şi doctorii de la Viena, aceşti domni, din respect pentru convenienţe şi stilul politicos, preferă să facă conversaţie. Cum a fost călătoria? Cum s-a simţit în Italia? Cum i s-a părut Florenţa? Italiencele? (fiind de faţă numai domni, se putea glumi fără reţinere pe această temă!) Englezoaica de care te-ai îndrăgostit? I-ai mai găsit urma? Eminescu nu-şi amintea de nicio englezoaică. Era englezoaică?... Şi la Milano? Ți-a plăcut oraşul, domnule Eminescu? Şi Domul? Are Dom?! Dar *stinsa* Veneţie pe care admirabil (şi cu mişcătoare tristeţe) ai cântat-o fără s-o fi văzut înainte? Acum că ai vizitat-o, cum ți s-a părut? Nu se discută nici măcar chestiuni politice. Eminescu ar fi vrut să ştie ce mai e prin ţară. Ce s-a ales de chestiunea dunăreană, de mitropolia catolică din Bucureşti, de reforma electorală, de revizuirea Constituţiei etc. (probleme de care Eminescu se ocupase pe larg înainte de a părăsi redacţia *Timpului*). Ce s-a ales de gazetă? Cine ce mai scrie? La asta se poate răspunde: Slavici a scris *Pădureanca*. S-a citit acasă la domnul Maiorescu. Dar Slavici unde-i? Se pregăteşte să plece la Sibiu, definitiv. Să preia redacţia *Tribunei*... Cât

despre ce va face în următorul timp și unde va sta, din ce va trăi, aceste chestiuni personale și irelevante (din aceeași perspectivă a eternității) nu prezintă interes decât pentru istoricii literari, iscoditori și fără de lene când e vorba de viața intimă a scriitorilor. Poetul să nu-și bată capul cu asta. Totul e aranjat. Și din perspectiva viitorului imediat, dar și din perspectiva eternității.

Pentru început, din perspectiva viitorului imediat, poetul va merge la Iași. La Iași? Ce să facă la Iași? Ar fi preferat să rămână în București. Da, dar posibilitățile ca el să rămână în București sunt extrem de limitate. Ce să facă aici? Din ce să trăiască? La gazetărie nu se mai poate întoarce. Cariera lui de jurnalist e ca și încheiată. Ah, da? Pentru cine să mai scrie? Partidul conservator, din cauza multor neînțelegeri și a diferențelor de opinii, s-a scindat. O parte dintre ei au devenit liberali-conservatori. Șefi: L.Catargi și Vernescu, un jurnal *România*, un club de întrunire la conservatori. Liberal-conservatori? Da, domnule Eminescu. Liberal-conservatori! Ți-ai dori să scrii pentru noi? Gazetăria nu e pentru unul ca dumneata. Cum să spun, îți lipsește cel mai elementar tact al vieții! ??? Nu presimți niciodată de unde bate vântul! Or, în politică, asta e totul! Flerul! Nu ai așa ceva! Fiind impersonal și nepăsător în perceperea lumii (ca un adevărat geniu) – după cum am arătat mai sus, nu ești capabil să te adaptezi realității vieții și a condițiilor ei. De aceea, e mai bine pentru dumneata să mergi la Iași (deocamdată).

Să știi că s-au făcut totuși unele demersuri ca să rămâi în București. Mite Kremnitz a vorbit cu regina care te va primi în audiență. Majestatea sa a mai promis că va vorbi cu ministrul. Din păcate, nu se pot aștepta prea multe de la regină. După cum bine se știe, miniștrii sunt cei care semnează actele. Când vorbești cu o regină nu e ca și cum ai vorbi cu un ministru din cabinetul căruia ieși (dacă ai norocul!) cu actul gata semnat. Reginele nu semnează acte. Pot doar *să uzeze* de influența lor pe lângă un ministru mai important. Sau să promită că o vor face. Uneori o

fac, altele n-o fac. Uneori au succes (pe lângă ministru), altele nu au. În plus, Titus, ca un filosof ce e, nu pune prea mult suflet în salvarea lui Eminescu. Crede că e zadarnic. Or, atunci când Titus spune ceva (crede ceva), e un lucru știut, el este cel care are dreptate întotdeauna, nu noi, femeile (scrie Mite Kremnitz). S-a decis. Maiorescu a decis: Eminescu va pleca la Iași.

În seara sosirii în București (marți), Eminescu nu se află printre invitații la cină ai lui Maiorescu. Probabil, din cauza oboselii drumului, i s-a sugerat poetului că ar fi mai bine să se odihnească (la Simțion? la hotel?). În schimb, Chibici cinează la Maiorescu. Lumea aștepta cu nerăbdare vești proaspete. Îl însoțise pe Eminescu în Italia. Îl supraveghease zi și noapte. Concret: avea ce povesti într-un cadru intim de prieteni aleși (fără să-l audă toată Europa). La masă vor mai fi prezenți Rosetti cu nevasta, doctorul Kremnitz cu Mite, Burghel, Jacques și Slavici. Vor analiza, firește, situația lui Eminescu. Nimeni nu contestă ameliorarea stării sale. E aproape vindecăt. *Pe toată linia*. Are nevoie însă de odihnă. De cineva care să se îngrijească de el. Să-l îndemne să facă ceva, altfel nu face. Să-i spună unde și când să se așeze. Să-l cheme la masă. E cam lipsit de voință în privința asta. Impersonal, da!

În fine, în legătură cu viitorul imediat al poetului, cu toții erau de acord că ar fi spre binele bolnavului dacă acesta și-ar petrece următoarele luni numai în scopul refacerii și odihnei. Până aici nu există obiecții. Rămân deschise întrebările: unde? și din ce va trăi? E de presupus ca asupra acestor aspecte fiecare să-și fi spus părerea. La Ipotești? Nu! Henrietta, sora lui, l-a informat pe Maiorescu că fratele lor, căpitanul, a vândut tot ce s-a putut și a dispărut cu banii. În plus, cât a fost bolnav, nimeni din familie nu s-a interesat de soarta lui. Bătrânul a murit, fratele lui Nicu (nebunul) s-a împușcat. N-a mai rămas decât Henrietta. Cât despre fratele lui, militarul... Să meargă la Botoșani? La Henrietta? Henrietta e bolnăvicioasă și nu deține suficiente mijloace ca să-și întrețină fratele. La București? Ce să facă în București? În starea

în care se află ar fi foarte greu să-i obținem o slujbă potrivită. În plus, nu e un moment politic tocmai favorabil unor astfel de intervenții (fuziunea cu liberalii, formarea unui nou guvern – cine vine, cine pleacă – chestia Filișanu-Baron Hye, procesul Băncii contra Athanasiu, ședințele Academiei). Singura soluție rămâne Iașul. Deocamdată. Mai încolo vom vedea. Emilia (sora lui Maiorescu) face niște demersuri în această direcție. Missir a fost însărcinat cu misiunea de a găsi o locuință pentru Eminescu (n-a găsit deocamdată decât casa formată dintr-o singură odaie a lui Pompiliu). La Iași este așteptat. Este iubit. Acolo își va regăsi liniștea. Pe Veronica? Nu! Despre Veronica nu va fi adus nimeni vorba, deși imaginea ei nu avea cum să nu-și fi făcut oarecare loc în mintea fiecăruia dintre cei prezenți la cină. Să trecem în cabinet, domnilor! E timpul pentru cognac și pentru țigările cu foi.

2, Ce va fi făcut Eminescu

și unde va fi locuit în cele zece zile cât a stat în București nu este foarte sigur. *România liberă* ne informează într-o notiță din 29 martie că, în ziua precedentă (28 martie), Eminescu ar fi vizitat redacția ziarului (își căuta oare o nouă slujbă?). Și cam atât *. Că va fi încercat sau nu să-și recupereze cărțile și manuscrisele nu există mărturii clare. Va fi întrebat, desigur, de soarta lor. Numele lui Eminescu nu apare nici pe lista invitațiilor dineului dat de către Junimea (!) în onoarea lui Alecsandri la Hôtel Boulevard. Ziua: joi, 29 martie. Ora: 7. Ar fi fost un prilej bun pentru poet să apară în societate. Să-i mulțumească personal lui Alecsandri pentru sprijinul financiar acordat în vederea internării la Viena. Desigur, invitațiile fuseseră făcute cu mult timp înainte, pe când Eminescu încă se mai plimba prin Italia și nu se știa cu certitudine data întoarcerii sale în țară. În plus, în situația cuiva care trăise atâtea luni departe de lume și țară, nu se putea prevedea cum ar reacționa la vederea atâtor cunoscuți (Alecsandri, Ghica, D. Sturdza, T. Rosetti, Nica, Slavici, Gane, Negruzzi, Ventura etc.)

* M-am întâlnit cu Eminescu după însănătoșirea sa din întâia boală, când tocmai se întorsese din Italia. Eram mai mulți inși împrejurul unei mese din grădina Otelului de Boulevard la câte un pahar de bere într-o duminică după-masă. Eminescu era foarte în vervă, foarte vesel și comunicativ. Ne-a recitat bucăți întregi din Virgiliu. Despre necazul prin care a trecut și despre boala de care suferă n-a suflat o vorbă. Sursa: August

și necunoscuți (chelnerii). S-ar fi putut să se simtă jenat. *Embarrassé*. În cazul lui trebuiau evitate cu orice preț situațiile care să-i rănească sensibilitatea și să-i zgândărească rănilor vechi.

Regina l-a primit în audiență și a fost amabilă cu el, uitând jignirile mai vechi*. L-a îmbărbătat din toată inima, dar el abia dacă a spus câteva cuvinte (atât era de apatic și de deprimat). Mite a fost cam dezamăgită de întâlnire. Ar fi putut și el să fie ceva mai comunicativ, să-și arate gratitudinea față de majestatea sa (care l-a sprijinit financiar cu 500 de lei). Dar așa sunt poezii. Ingrăți. Are dreptate Titus. În toate privințele, are dreptate.

Domnule Maiorescu! Domnule Eminescu! Pentru dumneata, domnule Eminescu, singura soluție rămâne, în acest moment, Iașul. După aceea vom mai vedea. Mai întâi să te odihnești. Să te refaci complet. Ai nevoie de repaos. Nu-ți face griji, la Iași totul e aranjat. Măine te conducem la gară. Măine? Da, chiar mâine. O să-i telegrafiez Emiliei să înștiințeze pe Miron Pompiliu, pe Missir și pe Melik să te aștepte. Duminică sunt Paștele, o să petreci sărbătorile la Iași! Te însoțește Chibici. Da, tot el! Amicul Chibici! El va duce și scrisoarea mea către Emilia. Cu amănunte. Despre ce e vorba în scrisoare, domnule Maiorescu? Nimic senzațional, domnule Eminescu. I-am transmis Emiliei câteva recomandări în ceea ce te privește. Iată rezumatul ei:

Unu: În privința gândirii logice, ți-ai revenit complet, domnule Eminescu. Extraordinara dumitale memorie nu a avut de suferit din cauza căderii sufletești pe care ai trăit-o. Dar, trebuie să recunosc, mai remarc câteva trăsături patologice. Când ai avut timp să le observai, domnule Maiorescu? Cu atâtea pe cap (problema fuziunii, a formării unui nou guvern, chestia Filișanu-Baron Hye, în plus, Academia, discursurile de la Cameră, discuțiile

* Numai doi oameni au îndrăznit să-i prezinte reginei observațiile lor, bătrânul om de stat Kogălniceanu și poetul Eminescu care, după ce i-a tradus suveranei o nuvelă, i-a spus cu sinceritatea lui originală că n-ar fi bine s-o publice. Sursa: Barbu

pentru *Dicționarul Etimologic*, Banchetul în onoarea lui Alecsandri)!? Ca să nu mai spun că, în cele zece zile cât am stat în București, abia dacă ne-am întâlnit. Domnule Eminescu! Eminescule! Tot n-ai înțeles încă? Eu sunt omul timpului meu. Un adevărat călăreț de circ care încalecă pe mai mulți cai deodată: Cameră, Palat, Academie, *advocatură*. Sunt peste tot: în societate, în excursii, la biroul meu (scriu, corectez, elaborez), în patul conjugal (în patul conjugal, recunosc, mă mai eschivez, nu mai încalec, ha! ha! ha!)... Așadar, chiar dacă ne-am văzut rar, (cu perspicacitatea mea, dublată de niște lecturi de specialitate în domeniul psihologiei) pot spune că am observat la dumneata anumite *trăsături patologice*. De exemplu: lipsă de voință. E adevărat? Da! Ești apatic, posac. Nu faci nimic neîndemnat: nu mănânci, nu stai jos, uiți să te speli, să te bărbierești... Vezi, Eminescule, de toate acestea trebuie să se îngrijească zilnic cineva. Dimineața vei primi regulat cafea cu lapte, apoi ți se va servi masa. Vinul nu e exclus, dar cu măsură! Cafeaua neagră și ceaiul sunt interzise. Fără cafea?! Fumatul este permis. Femeile, în schimb, nu! Plimbările da! Cât mai multe plimbări în aer liber. Vine primăvara. Înfloresc teii. În Copou trebuie să fie frumos când înfloresc teii. Sunt tei în Copou, domnule Maiorescu?! Trebuie să fie, sau nu?

Doi: Nu te mai preocupa atât de mijloacele pentru existență. Nu ești bogat, o știi, dar nici sărac nu ești. Atâta cât ai nevoie să trăiești vei avea întotdeauna la dispoziție. Lasă! O să fie bine! Trag nădejde că vom reuși să-ți găsim un post în Iași. Poate chiar la bibliotecă. Ai mai lucrat acolo, nu? În felul acesta vei avea și dumneata un venit sigur. Ca să nu fii nevoit să ceri bani străinilor. Ce zici?

Trei: Mai ai asupra dumitale 850 de franci. Rămăși de la Viena. Au fost prevăzuți pentru cheltuielile curente. Nu trebuie să-i restitui nimănui. Folosește-i cu încredere. Să te duci la bărbierit. Să-ți cumperi haine de schimb. Lenjerie. Cămăși curate etc. Tot ce ai nevoie. Ai înțeles? Nu, n-ai înțeles!

Patru: Văd că nu te mai interesează deloc chestiunile spirituale (poezia?) și nici cele intime (dragostea?). Nu-i nimic. Va trece și asta. Îți vei reveni. Important este că ți-ai păstrat luciditatea. Sunt atât de mulți oameni în jurul nostru care vorbesc neîntrebați (majoritatea). Dumneata ești tăcut și liniștit. Impersonal. Preferi să răspunzi numai când ești întrebat. E bine...

Cinci: Nu există punctul 5.

Câteva indicații ar mai fi însă de dat. Dar pe acelea aș prefera să nu ți le spun acum. Nu în mod direct. I le transmit surorii mele. În scris.

Draga Emilia, ar fi vorba de un post de bibliotecar, postul ocupat de Caragiani. Am aranjat ca acesta să demisioneze numai de formă, locul lui urmând să fie ocupat de Eminescu. Caragiani își va primi în continuare leafa, iar Eminescu va primi un salariu de 285 franci lunar, plătit de *noi*. La înțelegere cu casierul instituției, i se va plăti lui Eminescu lunar acest salariu (el va avea astfel convingerea că e salariatul Bibliotecii). Vom avea grijă ca banii aceștia să ajungă la timp. Deocamdată nu e recomandabil să i se dea lui banii în mână. Îi ascunde și se plânge tuturor că nu are bani. Lui să i se dea numai pentru cheltuielile mărunte. Acești bani să fie folosiți pentru plata cheltuielilor de întreținere (chirie, îmbrăcăminte, mâncare). Dacă se întâmplă ceva neprevăzut fiind urgentă nevoie de bani, îmi telegrafiați și eu mă voi conforma oricărei cereri.

Acestea fiind spuse, Domnule Eminescu, dă-mi voie să-ți urez multă sănătate și drum bun. Când te voi ști plecat, ajuns cu bine și așezat la Iași, atunci îmi voi permite să mă gândesc și eu la ale mele. Și ai văzut câte am pe cap... Domnule Maiorescu, vă mulțumesc! Pentru tot! Domnule Eminescu, mi-ai mulțumit deja. Îl îmbrățișează (pe poet). Care e moale, ca o cârpă. O cârpă ce va flutura peste timp. Cu darul său demiurgic de a îmbrățișa dintr-o privire veacurile, eternitatea, Maiorescu vede asta. Fălfăitul. Steagul. Stindardul. Mare și lipsit de voință. E nevoie de bărbați. De

mâini vânjoase care să-l apuce. Să-l înalțe. Pe cerul patriei noastre. Sus. Cât mai sus. O misiune grea, dar nobilă. Maiorescu luă brațul poetului și-l conduse spre ieșire. Oare va înțelege posteritatea cât de greu i-a fost?

3, Eminescu a plecat la Iași.

A fost așteptat de prieteni și informatori (informatorii lui Maiorescu). Sursa mi-a spus că mai întâi a fost adăpostit de Miron Pompiliu. Apoi, a plecat de la Miron Pompiliu la Burlă fiindcă se credea supravegheat (de Miron Pompiliu). N-a rezistat prea mult nici la Burlă (din același motiv), mutându-se în *hulubăria puțin confortabilă* de la hotel *România* sau *Petrea Bacalu* (cum i se mai spune). Aici locuiește într-o mansardă din podul unei șuri de piatră la care se ajunge pe o scară exterioară. Această cameră spațioasă, dar cu plafonul jos, fără prea multă lumină, are drept mobilier un singur pat, un scaun și o masă simplă la mijloc. Deși puțin confortabil, sursa spune că lui Eminescu îi place podul șurii din cauză că îi oferă singurătatea și izolarea de care are atâta nevoie (fără să se mai simtă supravegheat). Cel puțin, acolo în pod, se știe la adăpost de bunăvoința amicilor. Doar că acest sport periculos (urcat și coborât scara) l-a făcut să-și fractureze ambele oase ale gambei drepte spre mijlocul ei (a alunecat). Se internează la Sf. Spiridon câteva săptămâni* unde, aproape imobilizat, își trece vremea citind sau jucând șah.

* Aici i s-a pus întâi piciorul în gutieră, pe urmă i s-a aplicat aparatul lui Scultet, după aceea i s-a aplicat un bandaj de gips. Tratamentul în spital până la vindecare a durat aproape șaizeci de zile. Cu toată dragostea de care era înconjurat, domnii Miron Pompiliu, Burlă și Humpel veneau zilnic să-l vadă, el rămânea trist și descurajat. Puțin pretențios în toate

Din discuțiile cu junimiștii *aleși* (A.C. Cuza) sursa a aflat că aceștia îi făcuseră diferite oferte de locuință, camere mult mai confortabile, dar că poetul le refuzase politicos. El preferă să locuiască în centru, singur, în apropierea localurilor pe care le frecventează împreună cu Creangă, veselul Budușcă, simpaticul compozitor Humpel și alții. De la un alt junimist (Missir), sursa a aflat că Eminescu este ținut sub supraveghere de către prieteni fiindcă acesta nu-și poate purta singur de grijă și că domnul Maiorescu se îngrijorează de Eminescu, cerând mereu informații despre el. Dar că, uneori, poetul scapă de sub supraveghere și se lasă atras în mici escapade de unul ca Budușcă (Petru Grigoriu), cu care colindă cârciumile de la marginea orașului, ceea ce îi face rău. Vinul, vreau să zic.

După experiența cu căzătura pe scara podului șurii, a fost mutat într-o nouă locuință: o odăiță* în ogradă, la etajul al treilea din casele Lepădatu, în strada Lăpușeanu.

Frecventând societatea Iașului, sursa a constatat că peste tot se vorbește numai despre Eminescu. Se spune că ar fi început să bea fără *cumpăt* (cu mai vechii amici), frecventând crâșme periferice cu vin vechi (de exemplu, Bolta Rece), că, *împins de un instinct erotic congenital*, ar fi *decăzut* cu fete de la Café-chantant. Cu toții sunt indignați (femeile) și amuzați (bărbații) că nu se mulțumește numai cu compania acelor fete, începând să se dea

și cumpătat se purta ca un om modest încât, dacă n-ai fi știut că acela era Eminescu, ai fi putut crede că e un ins oarecare. Sursa: Maria

* Cum intrai în această odăiță te lovea simplitatea ei. În față se găsea o oglindă cu consolă și în mijloc o masă cu două scaune. În fund, în stânga odăii se afla un pat simplu de fier cu vergi, la capătulul căruia, chiar în dreptul ferestrei, se găsea o măsuță cu un sfeșnic, o carafă cu apă și un teanc de sferturi de hârtie albă, un condei și-o călimară. Pe jos și pe mese tot soiul de reviste, broșuri, cărți, împrăștiate în dezordine, precum și bucăți de hârtie cu versuri, proză, unele șterse, altele rupte, mototolite. Sursa: Maria

și la dame (serioase?) încât bieteile nu mai e chip *să treacă liniștite și nesupărate de dânsul* (mai precis îi place să le tragă de *turnură*, adică de acel accesoriu de stofă sau perniță de sub rochie, pus în partea dindărăt, sub talie). Miron Pompiliu i-a spus sursei că toate damele bine îi știu de frică și, de departe, când îl zăresc, îl evită. Uneori, respectivele dame se supără pe el (se scandalizează), alteori, le face plăcere atenția pe care le-o acordă Eminescu (e cazul curtezanelor germane de la hotelul Vanghele cărora poetul li se adresează în germană: *Fräulein... Milly! Fräulein, machen sie auf*). Dacă damele *serioase* sunt însoțite, atunci domnii, din obligație (de *gentleman*), se indignează de comportamentul neobrăzatului trecător și-i cer satisfacție (nu în maniera cavalească, respectiv prin duel, ci, verbal sau cu intimidări de baston, agitat frenetic în aer). I. Kauffman-Galați i-a relatat sursei un asemenea incident la care ar fi fost de față. După ce i s-a explicat domnului ofensat cine era bărbatul lipsit de maniere și de ce nu se cădea să se supere pe dânsul (E nebun, bietul de el! Și poet!), acesta (ofensatul) a clătinat din cap cu înțelepciune. E poetul Eminescu, domnule! Vă rog să-l scuzați! Cine?! Nu ați auzit de Eminescu? E puțin nebun, domnule! Atunci, înțeleg!

De la Cornelia Emilian (o doamnă foarte respectabilă) sursa a aflat și despre alte manifestări curioase ale poetului. De exemplu, că s-ar fi înverșunat, tot în aceeași manieră războinică, împotriva a *două fanare de la uliță, stricându-le*. Nici oalele de pe garduri nu scapă nesparte dacă în vreun fel nevinovat, s-ar putea spune, atrag atenția lui Eminescu. Când poetul trece pe uliță se distrează lovind cu bățul în zaplazuri și ziduri. Probabilitatea ca, la un moment dat, un astfel de *băț* să spargă niște oale e destul de mare, astfel că, într-o fatală zi, oalele (cam vechi) s-au spart în bățul poetului. Consecința acestor jocuri nevinovate cu oalele a fost aceea, după cum i-a relatat sursei Miron Pompiliu, că poetul a fost dus la *comisie*, dar, din fericire, fiind *recunoscut*, i s-a dat drumul.

Prin intermediul lui State Dragomir (licean) sursa a fost informată despre un alt incident, petrecut de data asta în fața

magaziei lui Scharage care ținea și o vitrină cu cărți. Incidentul a avut loc pe strada Lozonski pe care poetul urca escortat amical de trei sergenți și urmat de o droaie de femei și de copii (care se țineau de el așa cum te ții de nebunii amuzanți). Eminescu se ruga de sergenți să-l lase în pace, că se descurcă și singur. Ajungând însă în dreptul vitrinei de cărți a lui Scharage, ceva i-a atras atenția (poetului) și, brusc, surprinzând pe toată lumea (sergenți, femei, copii, trecători curioși, câini vagabonzi) a dat buzna înăuntru. S-a luptat cu un băiat de prăvălie, apoi, a înhățat mai multe cărți. Sergenții au sărit în ajutorul băiatului și abia au reușit să-i smulgă poetului cărțile din mâini. Nu pe toate! Cu un volum pe care a reușit să-l păstreze, poetul a zbughit-o afară. Aici, în fața celor câțiva gură-cască (printre care și State Dragomir), Eminescu a *sfâșiat în mii de bucățele* cartea.

După ce poetul a fost reținut de către sergenți și dus la *comisie*, State Dragomir s-a aplecat să ia cartea sfâșiată, curios să vadă ce anume atrăsese în așa măsură furia poetului. Era vorba despre volumul lui de versuri (ediția Maiorescu), publicat de Socec (!). Pe una din file se mai putea citi: *Cobori în jos luceafăr sfânt... Sfânt?* Sursa redă comentariile lui State Dragomir: *Într-adevăr c-avea nevoie de lumină, acum, această viață care crease în para gândurilor ce-l chinuiau* (!). De la *comisie*, unde poetul a fost dus de către sergenți, i s-a dat drumul datorită intervenției domnului Vasile Burlă (directorul Liceului național), pe care l-a înștiințat în grabă State Dragomir. Autoritățile l-au eliberat imediat pe poet fiindcă nu s-a făcut nicio plângere împotriva sa.

Tot prin intermediul celor pe care-i frecventează, sursa a aflat că nici la teatru (la vechiul teatru de la Copou), în mijlocul societății alese a târgului, Eminescu nu dovedește un comportament prea elegant, indignându-i pe spectatorii de bună credință și pe iubitorii de artă dramatică (ba că se întinde pe scaune, de parcă ar fi la el acasă, ba că își scoate ciorapii și-i așază tacticos alături, îngrijindu-și rănilile de la picioare). Câteodată face observații critice

cu glas tare, dându-și cu părerea despre spectacol. Nu sunt aprecieri pozitive, se înțelege.

Uneori, Eminescu ia parte și la întruniri mondene sau la banchete unde se arată ceva mai rezervat. Participă la întrunirile sau la banchetele tradiționale ale Junimii (întunecat la față). A fost prezent și la banchetul prilejuit de centenarul Horea (21 octombrie 1884, hotel Traian). Reușind să facă rost de o invitație, sursa a participat la acest banchet, strecurându-se printre cei 150 de invitați. Pe poet l-a urmărit de la distanță. Nu a îndrăznit să se apropie de Eminescu care stătea cuminte (absent) lângă Creangă. Când Creangă l-a invitat să ia cuvântul, poetul s-a mulțumit melancolic să ridice paharul și să zâmbească. A fost mai mult decât un discurs. Nu excelează nicăieri în veselie și în bună dispoziție (e melancolic sau abătut, conform mărturiilor), dar nici nu sparge sticle sau pahare.

Cu ocazia unui alt banchet (26 octombrie 1885, la *Otelul Binder*), în urbe s-a aflat și domnul Maiorescu. Sursa nu a putut face rost de invitație fiind un banchet exclusivist (al 22-lea *praznic tradițional* al Junimii), dar a stat de vorbă cu cineva din anturajul d-lui Maiorescu care i-ar fi spus cât de dezamăgit a fost criticul aflând despre Eminescu că ar fi *decăzut cu fete de la Café-chantant*. Cu ocazia respectivului banchet, în prezența *membrilor tuturor triburilor Societății*, Maiorescu l-ar fi proclamat pe Alecsandri rege al poeziei. De la același, sursa a aflat că Eminescu nu a fost prezent. În schimb, ca la toate *praznicile* Junimii, mâncarea și băutura au fost principalele senzații ale serii.

Sursa mi-a relatat că, din mare grijă pentru poet, domnul Maiorescu ar fi fost cel care a aranjat ca Eminescu să fie angajat de *formă* la Biblioteca Universitară de unde primește un salariu (plătit de junimiști)*. Domnul Maiorescu consideră că, pentru

* Domnul A. Filipide a demisionat din postul de subbibliotecar, în locul lui fiind numit prin înaltul decret al M.S. Regelui no. 2532 din 24

confortul psihic al lui Eminescu, faptul de a avea un serviciu și un salariu nu poate să-l influențeze decât în mod pozitiv. Dar despre ce face el la Biblioteca sursa nu a auzit decât rareori de bine*. În rest, plângeri peste plângeri: ba că lasă ușile deschise și cărțile la voia întâmplării, ba că împrumută din publicațiile bibliotecii fără să le noteze în registre, ba că întocmește liste cu persoane respectabile (și dați-mi voie: importante pentru urbea noastră!) care, chipurile, ar fi întârziat cu restituirea cărților, depășind termenele de împrumut. În data de 17 aprilie 1885, Eminescu a semnat o circulară prin care persoane ca N. Culianu, P. Poni, I.G. Stravolea, Ar. Densușeanu, Dr. A. Fătu, Ștefan Emilian (lista conține numai persoane de vază) sunt rugate să restituie cărțile împrumutate de la bibliotecă. Adică, cine se crede el de își permite să trimită domnului Culianu sau domnului Emilian circulare ca să restituie cărțile?! În plus, se zvonește că ar cheltui toate depozitele de bani ce i se lasă pentru cărți (concret: garanțiile pentru cărțile împrumutate). Tot de formă a fost numit și în Comisiunea de inventariere a documentelor depozitate în urma marelui incendiu la Biserica Sf. Nicolai din Iași. Nu se cunoaște ce a lucrat Eminescu în această comisie, dar se poate presupune că, de vreme ce instituțiilor în cauză li s-au restituit, ulterior, documentele, comisia, din lipsă de activitate, s-a desființat de la sine.

Totuși, în pofida îngrijirii și atenției de care se bucură din partea junimiștilor ieșeni, Miron Pompiliu i-a spus sursei că poetul e din ce în ce *mai prăpădit, nu numai în privința intelectuală și a îngrijirii de sine, dar și în privința morală*. Acest lucru i l-a

septembrie 1884, domnul Mihai Eminescu, absolvent al Facultății de Filosofie din Viena. Arhiva de Cancelarie, Biblioteca Universitară din Iași.

* L-am văzut la biblioteca Universității vechi, citind tot timpul la biroul lui din fund, în fața intrării. Mi-a făcut impresia unui om absolut normal și a unui funcționar conștiincios, care-și face slujba aproape cu plăcere. Bibliotecarul titular dădea foarte rar pe la bibliotecă. Sursa: Ion

scris și domnului Maiorescu într-o scrisoare, după cum îi precizează sursei, recomandând trimiterea poetului într-un *stabiliment de cură*, unde să fie liber, dar supravegheat atent de către un personal specializat și unde să i se acorde un tratament potrivit cu *relele* de care suferă.

În vederea eventualei interceptări a scrisorii, sursa îmi dă toate amănuntele: Scrisoarea lui Miron Pompiliu către Titu Maiorescu, Iași, 14 mai 1886.

Observații:

Din propriile mele cercetări rezultă că nu există urmări de natură polițienească (reclamații la secția de poliție) sau juridică (punere sub interdicție) împotriva lui Eminescu Mihai. Dintr-o sursă am aflat că ar fi fost reținut la comisariatul Despărțirii I din ordinul prefectului poliției. L-au reținut pentru câteva zile, poetul dormind acolo pe o canapea veche. Sursa s-a dus să-l viziteze, cerându-i comisarului Dioghenide să-i permită să-l scoată la o locanță din apropiere ca să dejeuneze*.

Totuși, în ciuda tuturor eforturilor, nu am reușit să obțin nici un document scris (deși unii susțin că există). Consider că faima lui Eminescu (de poet sau de nebun) a făcut ca toate incidentele pe care le-a relatat sursa (tragerea de turnură a damelor, spargerea oalelor pe uliță, vociferări la teatru) să fie privite cu oarecare înțelegere și cel mult cu compasiune de către autoritățile locale (poliție). Prefectul poliției, domnul G. Morțun, trecând drept un om cult, nu risca să-și compromită viitoarea carieră politică emițând

* O friptură suculentă, puțină brânză, câteva fructe (smochine), un pahar de vin și o cafea l-au înviorat numaidecât. Contrar obiceiului său, a început să-mi vorbească despre sine, spunându-mi să nu-l cred ignorant, și că el cunoaște mai multe limbi. A început să fredoneze *Cucuruz cu frunza-n sus*, cântec pe care – zicea el – l-a învățat în Bucovina. Mi-a mai cerut vin, dar eu știind că n-are voie i-am spus că nu mai am parale și că nu-l cunosc pe cârciumar ca să-mi dea pe datorie. Sursa: I.N.

ordine de arestare pe numele lui Eminescu. Se știa că protectori importanți și influenți îi purtau poetului de grijă.

Iată ce mi-a declarat sergentul de stradă: Nu te pui cu aceștia (protectorii importanți). Mai ales când ești sergent de stradă și un *amărât* ce ai în întreținere o familie numeroasă. În momente de tulburare a ordinii publice (spart felinare, atins turnuri la dame, rupt cărți etc.) nu faci decât să dai o scurtă satisfacție publicului privitor, îl apuci de braț pe recalcitrant și-l duci la secția de poliție. Eventual, la *comisie*. Dar acolo i se dă drumul imediat. Cu scuzele de rigoare. Tot timpul intervine cineva pentru dânsul. E cunoscut și apreciat în urbea noastră.

Bine, domnule Eminescu, dar se poate una ca asta?!, l-au întrebat domnii de la comisie. Dumneata, un mare poet! Să spargi felinare! Să apuci damele de turnuri! (bărbații și-au făcut cu ochiul). Să spargi oale din gardurile bătrânelor! Bineînțeles că n-ai vrut dumneata! Ce vrei! Erau și vechi, ciobite pe alocuri (respectivele oale)! Domnii au avut cu dânsul o discuție amabilă, prietenoasă! Totul fără hârtii, reclamații, interdicții! Suntem și noi oameni, se poate! La urma urmei, ce pagubă! Două felinare, acolo! Niște oale din gard! Nimeni nu a depus plângere. Nici doamnele în cauză (cele cu turnuri) nu au depus vreo plângere împotriva domnului Eminescu! Fie vorba între noi (bărbații), sunt și cam ridicole *pernițele* alea puse la spate. Te duc cu gândul la crupa unei iepe. Pe bune, abia dacă te abții să nu-i dai o palmă (citește: mângâiere) de încurajare! Haaa! Haa! Ha! Iar la teatru? Să fim serioși! Câtă lume se duce la teatru ca să vadă *ce* e pe scenă! Actrițe care își storc batiste de lacrimi (se înțelege: de crocodil) și actori care urlă din toți bojocii! Liceeni care, chiulind de la orele d-lui Burlă, se încaieră în staul pentru vreo *mamzelă* de pe scenă. Lumea merge la teatru să se întâlnească, să mai schimbe o vorbă! Damele să-și arate noile rochii (cu turnură). Bărbații să privească la dame (cu lornion sau fără). Nimeni nu s-a supărat pe domnul Eminescu

când dânsul, nepăsător la drama (*Venețiana*) de pe scenă*, ședea chiar în banca întâia, în stal și rupea foile unei cărți, filă cu filă, comentând și vociferând încât deranja pe toată lumea, ba, dimpotrivă, spectatorii au găsit *drama* aceasta mult mai interesantă decât cea de pe scenă.

Anexez copia Constatării medicale semnate de doctorii Iuliano și Bogdan (doctori în medicină de la Fac. din Paris) care, în urma requizițiunii d-lui prim-procuror din 5 noiembrie 1886, au fost chemați la arestul preventiv al Despărțirii I ca să constate starea medicală** a lui Eminescu, în vederea internării acestuia la Mănăstirea Neamțului.

„Pietraru“

Notă de sarcini pentru agentul „Pietraru“

Organele noastre verifică informațiile ce le au asupra numitului Eminescu Mihai, fost redactor al gazetei *Timpu*, în prezent bibliotecar la Biblioteca Universitară din Iași.

O mare parte din informațiile furnizate până în prezent provin de la agentul „Pietraru“.

Vă rugăm să luați măsuri în continuare de dirijare a agentului pe lângă Eminescu Mihai pentru a stabili următoarele:

ce manifestări are sus-numitul în relațiile cu apropiații, dacă boala de care suferă a recidivat și în ce condiții.

* Din actul I, din drama *Venețiana*, cred că nimeni n-a înțeles nimic... fiindcă drama care se petrecea în stal cu una din cele mai mari minți pe care le-a avut neamul românesc era mai interesantă și mai îngrozitoare decât cea de pe scenă. Abia la căderea cortinei, Eminescu a fost amăgit să iasă din teatru... De data asta sergenții și-au făcut datoria. Sursa: State

** Din interogatoriul și conversația avută cu Eminescu am putut constata că el suferă de o alienație mintală cu accese acute, produse probabil de gome sifilitice la creier și exacerbate prin alcoolism; starea lui e periculoasă atât pentru societate, cât și pentru el însuși, și este neapărată nevoie de a fi internat în o casă specială spre cercetare și observare pe un timp limitat, după socotința medicului curant. Sursa: Iuliano și Bogdan

dacă mai scrie lucrări cu caracter literar și care este conținutul acestora.

cu cine se întâlnește și cât de des frecventează cârciumile din localitate, ce se discută la aceste întâlniri.

dacă participă la întrunirile sociale sau mondene.

cu cine este în relații mai apropiate dintre junimiști și care este natura acestor relații.

doctorii Iuliano și Bogdan să fie cercetați și anchetați în vederea clarificării autenticității documentului de constatare medicală, elaborat la data de 6 noiembrie 1886.

Lt. Condurache Mircea

A.C.N.S.A.S., Fond Informativ, dosar nr. 850, vol. 2, f. 39.

4, În ciuda faptului că își făcuse datoria, îndeplinind (conform procedurilor) toate sarcinile încredințate, la sfârșitul anului 1971, col. Mărișeanu tot nu primise încă gradul de general de securitate promis, ba, mai mult, dată fiind noua orientare politică de la vârf, își vedea amenințată chiar și actuala poziție (șef de serviciu) dacă nu reușea să tragă la timp sforile necesare și să evite primirea cuvenitei recompense a celor aflați de prea mult timp în activitate, și anume, numirea într-o altă funcție, aparent mai bună, dar cu grad de răspundere (importanță) minim. O altă manieră de recompensare a serviciilor aduse în slujba statului o reprezenta și acordarea de distincții sau medalii*. Dar Mărișeanu nu se putea mulțumi cu astfel de compensații (avansare mascată sau medalii)! Mai trecuse o dată prin ceva similar, în vara lui 1967, când Departamentul Securității Statului se reorganizase, trecând în subordinea Consiliului care intrase sub directă îndrumare a partidului și a guvernului. Prin reorganizare, Direcția a III-a (condusă pe atunci de Mărișeanu) s-a transformat în Direcția Generală de Informații Interne, devenind unul dintre organele centrale ale aparatului Consiliului Securității Statului. La acea dată, când mai avea *pile, cunoștințe și relații* (pcr – în limbajul abreviat al epocii) în structurile de stat și de partid,

* Col. Mărișeanu deținea deja ordinul „Pentru servicii deosebite aduse în apărarea orânduirii sociale și de stat“, ordinul „Meritul Militar“ clasa a III-a și alte medalii.

Mărișeanu reușise să aranjeze lucrurile în așa fel încât, pierzând șefia generală a Direcției, să dobândească măcar postul de șef al serviciului de informații interne, la Direcția I. Un an mai târziu, în 1968, se desființaseră direcțiile regionale de securitate și organele raionale, constituindu-se inspectoratele de securitate județene. Mărișeanu trecuse cu bine și de această încercare, fiind păstrat în funcție grație aceluiași *intervenții* și a unui referat de cadre ireproșabil*. Ca să nu mai poată fi dat la o parte în viitor (pe motiv de studii incomplete), s-a înscris și la Școala de partid „Ștefan Gheorghiu“.

Sprrijinit de șeful Direcției de Propagandă și Cultură, continuase în toți acei zece ani, să coordoneze în secret activitățile Serviciului VII din fosta Direcție a III-a (cu birourile de Istorie și Literatură), dar greutățile în organizare deveniseră din ce în ce mai mari. În documentele și actele administrative ale DGII, Serviciul VII nici nu exista și, în afara șefului de la Propagandă și cultură (cel căruia îi încredința direct misiunile și sarcinile) și a ministrului de interne, numărul celor care cunoșteau secretul existenței și funcționării acestui serviciu fusese strict limitat. Statul de plată pentru membrii celor două birouri (Istorie și Literatură), care compuneau Serviciul VII, se găsea la Direcția de propagandă și cultură, fiind semnat direct de către șeful Direcției.

Acum însă (noiembrie 1971), în pofida vechimii sale în structurile de securitate și a serviciilor pe care le adusese partidului pe linie culturală și de propagandă, dacă nu se grăbea să se alinieze la noua direcție ideologică (și, mai ales, să se pună bine cu noii șefi), ar putea ajunge în situația neplăcută de *outsider*, vechimea

* În concluzie, colonelul Mărișeanu este un ofițer inteligent, bine pregătit profesional, politic și cultural, cu experiență îndelungată în munca de informații interne, muncitor și cu mari perspective, fapt pentru care propunem să fie reales în funcția de șef serviciu. (cf. Referat de cadre al colonelului Mărișeanu, pentru reconfirmarea în funcția de șef serviciu – Direcția I).

și experiența în bătăliile de pe frontul ideologic (de altădată) nefiind tocmai calități cu care să se mai mândrească cineva, ba dimpotrivă, reamintindu-le, n-ar face decât să indispună în stânga și în dreapta și să-și grăbească singur dizgrația. De aceea, pentru a fi în ton cu noile schimbări (revizuirii ideologice) și pentru a nu cădea în păcatul de moarte al rămânerii în urmă față de linia *nouă* a conducerii de partid și de stat se apucase să studieze sânguincios noile teze și directive (*Tezele din iulie*, precum și *Programul Plenarei CC a partidului din 3-5 noiembrie 1971*).

Își notase în caietul de conspecte că noua direcție a politicii culturale și a propagandei va pune accent pe importanța *îmbunătățirii activității ideologice și a ridicării nivelului general al cunoașterii și a educației socialiste a maselor, a așezării relațiilor din societate pe baza principiilor eticii și echității socialiste*. Aceste cuvinte le subliniasă cu creionul roșu, străduindu-se să le memoreze. În cadrul acestei noi politici se susținea că rolul afirmării valorilor naționale (perene) va fi unul decisiv în educația și formarea ideologică și că se va urmări crearea unei înalte conștiințe revoluționare cu ajutorul propagandei culturale. Printre acele valori *perene*, chemate să răspundă noilor comandamente, se număra firește și Eminescu, poetul nostru național. Astfel, în lumina noilor directive și a actualei viziuni (problema rolului *națiunii* fiind clarificată încă la Congresul al IX-lea), nu mai era necesar ca Eminescu să fie propovăduit în spiritul tezelor marxist-leniniste* (poetul nu avea nicio vină că nu fusese marxist), ci, dimpotrivă, să reiasă cât mai clar originalitatea sa (poet nepereche), precum și caracterul *național* (specific românesc) al operei sale și,

* Valoarea imensă și geniul lui Eminescu nu se micșorează sau nu crește în funcție de aceea că el ar fi luptat pentru demascarea și condamnarea regimului burghezo-moșieresc. A ignora specificul literaturii înseamnă a cădea în sociologism vulgar, ceea ce noi [inteligența de partid] nu vrem. (Direcția de propagandă și cultură, stenograma concluziilor de la seminarul cu activității de partid din domeniul artistic).

devenind universal (prin tot ce este românesc), Eminescu să fie recunoscut drept *expresia integrală a sufletului românesc*. În vederea redimensionării noii imagini naționaliste (vrea să spună – naționale) a poetului, vechile metode de *recuperare* nu numai că nu-și mai aveau rostul, fiind considerate ca parte a greșelilor trecutului (de care se cerea să ne debarasăm), ci, trăgând învățăminte din acele erori, atitudinea față de poetul național se cerea ea însăși reajustată și schimbată.

Prima măsură care s-a impus a fost închiderea dosarului Eminescu și clasarea acestuia la arhivă. *Greșelile* de orientare ideologică ale poetului (pesimism, schopenhauceanism, cosmopolitism junimist etc.) puteau fi trecute cu vederea atâta timp cât *naționalismul* său înfocat corespundea noilor criterii de apreciere culturală. În acțiunea de demascare publică de la Ateneul Român (din urmă cu 12 ani), Eminescu își reafirmase statutul de mare romantic (Eu rămân ce-am fost romantic), se declarase nici mai mult nici mai puțin decât un ateu convins (Eu nu cred nici în Iehova,/ Nici în Buddha-Sakya-Muni...) și, ceea ce era cel mai important, un mare român și patriot*. Cu toate acestea, poetul național continuase să rămână în atenția organelor de anchetă, în vederea clarificării altor aspecte importante ale vieții și activității sale. Au mai urmat încă doisprezece ani de verificări, anchetări, urmăriri și analize detaliate pe problemă.

Dar vremurile se schimbaseră și, o dată cu ordinul de închidere a dosarului Eminescu, desființarea Biroului 2 din Serviciul VII, care își pierdea obiectul principal al muncii (*obiectivul* Eminescu), se impunea de la sine. Conform indicațiilor primite (de la șeful Direcției de Propagandă și Cultură), col. Mărișeanu, cel care se

* Nu cu fraze și măguliri, nu cu garde naționale de florile mărului se iubeste și se crește nația adevărată. Noi o iubim așa cum este, cum a făcut-o Dumnezeu, cum a ajuns prin suferințele seculare până în zilele noastre. Sursa: Procesul verbal de interogatoriu, Ședința publică din 15 iunie 1959, Ateneul Român

ocupase de caz, trebuia să închidă dosarul și să-l transfere la arhivă, indiferent de stadiul de lucru la care ajunsese. Dosarul în sine era extrem de voluminos. Conținea peste zece mii de file, distribuite într-o ordine riguroasă și precisă în *patru* dosare. În vederea încetării acțiunii de urmărire, Mărișeanu trebuia să finalizeze raportul de închidere DUI, să dispună clasarea materialelor la arhivă și menținerea în evidența cartotecii general-documentare. Dar încă ezita în redactarea raportului. Din punct de vedere formal știa ce anume ar trebui să conțină raportul de închidere DUI, formulările îi erau foarte clare, dar cu toate că intuia cam încotro se îndreptau lucrurile, prezentarea situației în sine și elaborarea concluziilor îi puneau unele probleme. Astfel, deși supraveghease personal cazul, dedicându-i-se aproape în exclusivitate, Mărișeanu nu putea fi prea încântat de evoluția situației și nici de rezultatele obținute până atunci. În ciuda succesului ședinței publice de la Ateneul Român și a îndeplinirii unor sarcini importante, în cazul poetului național persistau încă o serie întreagă de lucruri nelămurite, mistere de elucidat, elemente care nu se legau între ele, erori de îndreptat.

Regretabil era și faptul că nu avea cui să ceară sprijinul și să discute despre un dosar a cărui rezolvare (își dădea acum seama) nu mai prezenta aceeași importanță și relevanță ca în urmă cu un deceniu. Rapiditatea cu care în jurul său se roteau cadrele, fiind promovați oameni noi, cu o înaltă pregătire ideologică (absolvenți ai Academiei de științe social-politice „Ștefan Gheorghiu”), îl determinau pe Mărișeanu să fie ceva mai prudent la birou și să păstreze o anumită tăcere în jurul activității sale (cazul Eminescu) și a subordonaților săi direcți din *strict-secretul* Serviciu VII. Pe de altă parte, nu putea să nu regrete faptul că o activitate de urmărire atât de intensă și extrem de bine documentată risca să se piardă și să se reducă la aproape nimic. Singurul cu care ar fi putut să discute despre caz era șeful Direcției de propagandă și cultură, cel împreună cu care inițiasse procesul de recuperare și

reevaluare a trecutului nostru literar după model sovietic, jdano-vist. Mărișeanu îl căutasese de câteva ori la telefon încercând să obțină o audiență, dar, de fiecare dată, i se spusese că e ocupat sau că ar fi plecat. A aflat, ulterior, că nici poziția vechiului patriarh al propagandei și culturii nu mai era sigură și infailibilă (mai ales, în urma evenimentele de peste vară, referitoare la cazul scriitorului Baltag). În noul joc al raporturilor de putere (deși rămăsese, de bine de rău, membru în Comitetul Executiv și secretar al Comitetului Central), atribuțiile acestuia fuseseră sever ajustate, iar în acel noiembrie pe fostul protector al lui Mărișeanu nu-l preocupa decât cum să-și salveze poziția (pielea) și, în perspectiva unei aterizări cât mai reușite în zona actualei structuri de putere (controlate de Ceaușescu), se antrena pentru Plenară* unde va trebui să execute adevărate salturi mortale ca să convingă pe noii lideri de fidelitatea și atașamentul său. Soarta unui poet ca Eminescu, fie el și poetul național, atâta timp cât nu-i mai aducea vreun beneficiu, îi devenise străină. Lui Mărișeanu nu îi era însă indiferentă soarta dosarului Eminescu, în care investise mai bine de zece ani de muncă, punându-și în joc toată reputația profesională și, de ce nu, chiar posibilitatea avansării în structurile Securității (neglijând alte atribuții, refuzând alte dosare „grele“ de scriitori nealiniați, cazul Steinhardt, de pildă).

Și, totuși, nu putea să nu țină cont de direcția din care bătea vântul și de proaspetele zvonuri (neoficiale) privind înființarea Ministerului de Interne prin fuziunea Consiliului Securității Statului cu Ministerul Afacerilor Interne (adică, alte reorganizări, schimbări și numiri noi în funcții etc.). Cazul celebrului scriitor Baltag, membru supleant al CC al PCR, (culminând cu interviul din *Le Monde*) fusese pumnul de sare azvârlit în foc și, inflamând

* Cu falsă umilință, de fapt fără urmă de remușcări reale, perfectul acrobat executa la Plenara CC a PCR din 3-5 noiembrie 1971 unul dintre acele salturi mortale care i-au asigurat longevitatea în Olimpul comunist românesc. Sursa: Vladimir

spiritele de la Vest la Est (sau de la Est la Vest), impunea, oarecum forțat, reorganizarea structurilor de securitate (care se dovediseră vulnerabile). Nu mai era un secret pentru nimeni (poate pentru puținii naivi) faptul că Nicolae Ceaușescu urmărea controlul total al Partidului și dobândirea puterii absolute. În această roză de vânturi mereu schimbătoare, Mărișeanu, fidel până la capăt principiului de supraviețuire în raport cu împrejurările (fig. *cameleonism*), ar fi renunțat cu ușurință la cazul Eminescu, redactând un raport de închidere DUI după formula obișnuită de care se servea în astfel de situații, dacă lucrurile ar fi fost ceva mai simple și mai transparente.

Pe principiul bulgărelui de zăpadă, acțiunea de urmărire dusă împotriva poetului național scăpase de sub controlul ideologic și încetarea ei în orice condiții comporta anumite riscuri (de care Mărișeanu nu putea să nu țină cont). Astfel, ceea ce inițial nu fusese decât o misiune de rutină propagandistică, treptat, crescuse exponențial în dimensiune (la proporții mitice) și, prinzând viteză, depășise acel punct dincolo de care cineva (oricine) mai putea să-i intuiască sau să-i aproximeze efectele. Colosala forță pusă în mișcare acționa nestingherită, fără ca viteza sau traiectoria monstrului rotitor de zăpadă care se avânta la vale să poată fi determinată, cu atât mai puțin să i se controleze sau să i se devieze cursul. Tot ceea ce mai putea face Mărișeanu era să nu stea în calea tăvălugului, astfel încât efectele inevitabile să-l afecteze cât mai puțin. Dar cum să facă asta?

Ceea ce-l intriga, creându-i în plus o stare de disconfort aproape paranoică, era faptul că, deși transmisese ofițerilor și agenților săi ordinul încetării urmăririi (ca primă procedură în vederea închiderii DUI), primea în continuare note informative și rapoarte pe care, o dată ajunse la biroul său, din precauție profesională, se mobiliza să le parcurgă cu atenție. Regularitatea cu care, totuși, continuau să-i parvină acele note informative și rapoarte îi întărea convingerea că ordinul de încetare a urmăririi

nu ajunsese la destinație. Repetase ordinul, dar fără niciun rezultat. Pur și simplu nu mai știa ce să creadă.

Faptul că, după atâția ani, în ciuda eforturilor depuse și a energiei investite, Mărișeanu nu izbutise să dea o rezolvare *definitivă* în cazul Eminescu nu dădea prea bine în privința evaluării activității sale. Șeful de la propagandă și cultură obținuse ceea ce dorise ca exercițiu de imagine (demascarea publică) și nu-l mai interesa altceva. Mărișeanu, însă, ocupându-se aproape cu predilecție de acest caz, își neglijase alte atribuții de serviciu, tratându-le superficial, în grabă, ceea ce putea constitui un argument numai bun în vederea unei sancționări sau chiar degradări, greu de evitat în momentul de față. Cum niciunul dintre actualii superiori din Securitate nu era la curent cu existența dosarului Eminescu nu putea pretinde din partea acestora vreo îngăduință în evaluarea activității sale ca șef de serviciu. Dintre toate cazurile de intelectuali (scriitori, artiști etc.) instrumentate de securitate, nici unul nu putea fi mai dificil decât cel al lui Eminescu, al poetului național (câți poeți naționali avem noi?). Știa cineva în ce condiții cu totul excepționale lucrase col. Mărișeanu, depinzând de o serie de factori asupra cărora nu avusese practic aproape nicio influență? Dar cui să-i spună asta, fără să deconspire totul?! Și, după toate astea, să se aleagă praful?! Nimicul?!

Nu-și putea ierta faptul că, în acțiunile operative, se bazase nepermis de mult pe *nespecialiști* (adică pe agenți care nu aveau o pregătire profesională propriu-zisă), ignorând faptul că, oricât de specializați ar fi fost aceștia în domeniul Eminescu (sau în eminescologie, cum i se mai spune), în problemele de strictă tehnică profesională (filaj, obținere de informații sau aplicarea metodelor de bază în urmărirea informativă), *agenții* săi se dovediseră niște ageamii. Ar fi trebuit să prevadă o asemenea situație și să pună mai devreme în aplicare planul suplimentar, de rezervă. Filimon Ilea făcuse parte din acest plan B, dar, Mărișeanu, prea încrezător în calitățile informațiilor furnizate de rețeaua și agen-tura eminescologică întârziase prea mult punerea lui în aplicare.

În activitatea pe care o desfășurase aproape zece ani la Biblioteca Academiei, Filimon Ilea îi fusese, de altfel, foarte util, îndeplinindu-și conștiincios toate sarcinile încredințate. Rapoartele și notele-sinteză referitoare la biografia lui Eminescu îi fuseseră de mare folos lui Mărișeanu. Prin intermediul acestor rapoarte anticipase cu mare precizie fiecare pas al poetului și al celor din anturaj, în felul acesta, fiind capabil să intervină pe teren, și să-și dirijeze cu mare precizie agentura. În schimb, notele informative semnate de Filimon Ilea (referitoare la eminescologii cu care intrase în contact) nu prezentaseră un interes propriu-zis deoarece informatorul avusese mare grijă să-și aleagă cu precauție cuvintele și să nu incrimineze pe nimeni. Mărișeanu cunoștea toate mănecile acestui gen de discurs neutru (inteligent și sobru), dar se prefăcuse că totul era în ordine și că notele lui Filimon Ilea îi erau extrem de utile (era, în fond, o tactică).

Între timp, Mărișeanu aflate dintr-o altă sursă (din Biblioteca Academiei) că Filimon Ilea intenționa să părăsească definitiv țara (obținuse o invitație din Germania – Berlinul de Vest – de la o rudă din partea mamei). Nu avusese suficiente probe pentru a dovedi existența unui asemenea proiect, dar știusese, la momentul potrivit, cum să folosească acea informație în favoarea misiunii. Acel moment nu s-a lăsat prea mult timp așteptat. În urmă cu doi ani, Mărișeanu dirijase pe lângă Filimon Ilea un licean (Dragomir – Dragu) care îl ținuse la curent cu toate mișcările acestuia (și cu proiectul plecării). Între cei doi se manifestaseră și anumite sentimente de afecțiune (Dragu își pierduse tatăl, considerându-l pe Filimon un fel de tată sau frate mai mare, după cum reiese din notele tânărului). Din datorie patriotică, un vecin (cetățean patriot) informa organele* despre toate mișcările celor doi. Cu toate

* La fel este cunoscut că nu a fost căsătorit niciodată și că aduce la el în apartament un băiat tânăr (licean) cu care trăiește de ceva vreme... Înainte mergea la el un alt băiat, de la o scară vecină, chipurile pentru meditații de germană. Este un om periculos pentru societate și pentru

că insinuasera unele lucruri odioase în legătură cu orientările sexuale ale lui Filimon Ilea, notele Vecinului se dovediseră importante în verificarea adevărului relatărilor informatorului Drago-mir.

Mărișeanu a făcut un efort și a citit romanul *Istoria unei lacrimi* de Filimon Ilea. Natura relației dintre Eminescu Mihai și Micle Veronica nu prezentase o importanță prea mare pentru misiune (în fond nu prezentase niciuna), dar Mărișeanu conform principiului său de a citi tot ce primea, citise (distrat) textul, în diagonală – cum se spune. I-a dat de înțeles lui Filimon Ilea că l-ar putea ajuta să-și publice romanul, dar după citirea raportului Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor, raport în care se evidențiaseră foarte clar toate defectele textului (și care nu erau puține)*, Mărișeanu nu-și asumase nicio responsabilitate. Concluzia DGPT fusese foarte clară: *textul nu se înscria în linia generală și, prin abordarea romanțioasă și fantezistă a subiectului, nu corespundea direcțiilor promovate de către literatura noastră actuală*. În plus, modificările propuse, în vederea eventualei publicări, erau atât de multe** că cel mai cuminte pentru Filimon Ilea ar fi ori să

cei din jur... În trecut a fost legionar, din câte am auzit. S-ar putea să aibă și arme, cred unii vecini... Eu zic că dacă-i percheziționați apartamentul o să aflați multe lucruri interesante... Cred că face și comerț ilegal cu cărți, documente pe care le vinde în valută. Valuta o adună ca să fugă din țară. Sursa: Cu multă stimă, un anonim

* Ca gen nu este o operă realistă, ci, prin maniera de prezentare a evenimentelor, este un roman de fantezie biografică (*subliniat*). Lucrarea nu urmează cursul istoric al evenimentelor vieții lui Mihai Eminescu, constituindu-se într-o suită de „momente” care îmbină scene din viața reală a poetului – pretexte pentru construirea unei alte existențe, paralele – cu scene „închipuite” sau inventate de către autor. Sursa: Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor. De pe lângă Consiliul de Miniștri

** Procedul narativ prin care ni se sugerează că, pornind de la mici amănunte din viața poetului, pot fi reconstituite ficțional o serie de *povești* sau *istorii miniaturale* este insuficient lucrat. Viziunea auctorială este

scrie un alt roman, ori să renunțe. Colonelul Mărișeanu, deși ar fi putut să intervină forțând puțin lucrurile, nu făcuse nimic în acest sens. Încercase să tragă de timp. Îi arătase lui Filimon Ilea raportul DGPT sugerându-i că va face tot posibilul pentru ca lucrurile să se miște într-o direcție favorabilă, dar, în mod concret, nu întreprinsese nimic.

În schimb, mai vechea lucrare a lui Filimon Ilea, *Eminescu și începuturile naționalismului românesc*, ar putea să revină în actualitate odată cu încercările ideologilor partidului de recuperare a tradiției naționalismului românesc. Evident, dacă Filimon Ilea va renunța la capitolul cu legionarii și la tot restul și, redeschizând dezbateră pe această temă, va reevalua gazetăria eminesciană (conform noilor teze și directive). Concret: în mod obiectiv, științific, ferindu-se să-l tragă pe poet de mâneca stângă*, dacă legionarii l-au tras de cea dreaptă. În această lumină nouă, da!, lucrarea lui Filimon Ilea *Eminescu și începuturile naționalismului românesc* ar avea o șansă să treacă de furcile caudine ale cenzorilor de la Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor! Mitul poetului național Eminescu ar putea căpăta un nou suflu dacă activitatea gazetărească (patriotismul eminescian) va fi evidențiată și adaptată (obiectiv vorbind) noilor scopuri propagandistice. Încă o dată, se dovedea că Filimon Ilea era exact omul de care Mărișeanu avea nevoie.

Și totuși, în urmă cu un an, colonelul aflate de la Dragomir detalii suplimentare privind pregătirile (meticuloase) ale lui

neclară, sistemul complicat de naratori provoacă dificultăți la lectură, punând unele probleme deosebite (cine scrie?). Se recomandă ca autorul să mai insiste asupra acestor aspecte de construcție epică. De asemenea, în eventualitatea publicării, se recomandă definitivarea ultimului capitol care lipsește. Sursa: Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor. De pe lângă Consiliul de Miniștri

- * Consider că a sosit momentul să privim lucrurile foarte obiectiv. După ce Eminescu a fost tras de mâneca dreaptă, să-l tragem acum violent de mâneca stângă, în interes partizan, ar fi la fel de greșit. Sursa: Profesorul

Filimon Ilea în vederea plecării definitive în străinătate. A luat această decizie deoarece, în ciuda eforturilor de integrare, nu se considera capabil (credea el) să se orienteze pe linia realităților sociale din țara noastră. Lui Mărișeanu vestea îi picase cam prost și într-un moment total nepotrivit. Gândindu-se la *cazul* lui Filimon Ilea nu putea să nu-și spună că, fără să vrea, încălzise un șarpe veninos la sân. Adică, el, Mărișeanu (bunul securist), își pusese în joc toată reputația, eliberându-l din lagărul de muncă, îi facilitase obținerea unei slujbe bune, creându-i toate condițiile pentru o viață cât de cât decentă (l-a ajutat și cu locuința) și acesta, ingrat, crezuse că putea s-o șteargă așa, pur și simplu. Cum adică să nu se orienteze pe linia realităților sociale din țara noastră? Și cei aproape zece ani de note informative și drumuri la securitate în biroul lui Mărișeanu? Nu dovedeau exact contrariul? Inițial, se gândise la un plan de răzbunare împotriva ingraturului (nu i-ar fi greu să-i întocmească un dosar la secția de moravuri), dar, ulterior, analizând situația, a preferat să acționeze ca un adevărat profesionist. N-a făcut nimic concret ca să-l oprească, ba, dimpotrivă, după ce i-a dat de înțeles că aflase de planul plecării, s-a oferit să-l ajute cu obținerea pașaportului și a vizei (Mărișeanu își avea planul său). L-a sprijinit în rezolvarea tuturor formalităților de plecare, dar, conform promisiunii și târgului făcut cândva, Mărișeanu (urmărindu-și planul) a revendicat dreptul de a alege destinația călătoriei. După care, i-a dat de înțeles lui Filimon Ilea că va fi liber să plece unde va dori. În Berlinul de Vest, oriunde. Filimon Ilea fusese de acord. Când, la ultima întâlnire, Mărișeanu i-a dezvăluit locul unde Filimon Ilea avea să fie *marșrutizat*, fostul deținut politic nu s-a arătat deloc surprins. În fond, colonelul de securitate, nu făcuse decât să-și îndeplinească față de el promisiunea (dulce-veninoasă) făcută în urmă cu zece ani.

Înainte de plecare, Mărișeanu i-a înmănat notele de sarcini prevăzute, încredințându-i misiunea de urmărire a evenimentelor ultimilor ani din viața poetului Mihai Eminescu. Inițial, Filimon

Ilea s-a stabilit la București, dar, pentru a fi mai aproape de Eminescu, a călătorit la Liman, apoi, la băi la Repedea, la Botoșani, Iași și, în final, din nou, la București.

Se împlinise mai bine de un an de când Filimon Ilea plecase în *străinătate*, răstimp în care acesta își făcuse corect datoria. Trimitea regulat note informative și rapoarte, ținându-l la curent pe Mărișeanu cu tot ceea ce se întâmpla pe teren. Nu avea nimic să-i reproșeze. Punct cu punct, sarcinile prevăzute în planul de măsuri privind pe Eminescu Mihai erau urmărite și îndeplinite cu corectitudine (mai puțin unul: scrierea de poezii apocrife eminesciene). În paralel cu Filimon Ilea, Pietraru, cel mai vechi agent din structura sa operativă, acționa cu aceeași competență, trimițându-i regulat note și rapoarte bine elaborate (încă nu izbutise să afle dacă Pietraru și Bătrânul domn cu joben erau una și aceeași persoană). De bine de rău, integrându-se în societatea timpului, Pietraru își organizase o agentură locală ce funcționa destul de bine (conform notelor trimise și a rapoartelor). Agentului Filipescu Stelian, Mărișeanu îi pierduse urma, acesta fiind transferat (din momentul în care nu s-a mai plătit pentru el internarea la Ober-Döbling) într-o instituție publică pentru săraci. Ulterior (pe fondul problemelor de comunicare ivite), Mărișeanu regretase că a renunțat atât de ușor la acest agent destul de competent. Nici despre Elise (Milly) nu mai știa nimic, pierzându-i urma undeva tocmai la Berlin. O vreme fusese măritată și cu primarul din comuna Laza, dar, la un moment dat, fugise de acasă. Se credea că undeva în străinătate. Nu se știa, însă, exact unde. Singurii care rămăneau operativi erau Filimon Ilea și Pietraru. Filimon Ilea primise și sarcina de a da de urma lui Filipescu și a Elisabetei Badea, fără să fi reușit deocamdată să se achite de ea. Din păcate, notele informative și rapoartele primite de la cei doi *operativi* soseau cu oarecare întârziere, îngreunând bunul mers al acțiunii de urmărire și, implicit, întârziind dobândirea rezultatelor mult-așteptate.

În momentul de față, însă, ceea ce-l îngrijora pe Mărișeanu era faptul că agenții săi continuau să-și îndeplinească sarcinile încredințate cu toate că îi informase despre închiderea cazului, solicitându-le încetarea urmăririi. Le ceruse să aștepte noi dispoziții, dar se vede treaba că ordinul său fie n-a ajuns încă la destinație, fie s-a rătăcit undeva pe drum, pierzându-se.

Ce folos!, își spuse colonelul încruntându-se. Privirea îi alunecă *visătoare* pe cele patru dosare voluminoase care cuprindeau peste zece mii de file din cazul Eminescu. Se reculese rapid, fiindcă nu-și îngăduia să prelungească prea mult minutul patetic și sentimental. Ordinul de închidere DUI era foarte clar și nu-și putea permite să piardă timpul prețios cu tânguiești muieresti. Trebuia să acționeze cât mai repede. Așa cum se prezenta acum dosarul, nu-l putea preda la arhivă. Avea nevoie să-l verifice și să decidă ce anume trebuia îndepărtat din dosar, eliminat, pentru ca mai târziu, cine știe când (în viitor), lucrurile să nu poată fi deconspirate cu prea mare ușurință. Își propuse, în primul rând, să elimine tot ceea ce avea vreo legătură cu existența unui Serviciu VII, biroul Literatură. Începu cu cele din urmă adrese, note de sarcini și note informative.

Cât despre motivul închiderii DUI, în cazul de față (pentru ca Mărișeanu să nu intre în atenția secției pentru controlul muncii MAI a CC al PCR cu nerealizări în activitate), acesta nu putea fi decât unul singur: decesul obiectivului. Tot ce avea de făcut în acest sens era să mai tragă puțin de timp și să aștepte. Va interveni, grăbind lucrurile, numai dacă situația s-ar prelungi cu mult peste așteptările sale, punând la încercare și răbdarea noilor șefi.

5, În vara lui 1885

Eminescu se află la băi de nămol la Liman, la doi kilometri de-părtare de Odessa. Se găsește sub îngrijirile doctorului F. Jachimowicz (de origine poloneză), proprietarul stabilimentului de băi de la Andrejewski. Urmează un tratament pentru ulcerațiile de la picioare. Băile de *glod cald* îi fac bine, *durerile neconținute pe care le avea la Iași* nu le mai simte. La începutul lui septembrie, se plânge totuși de singurătate și de lipsa unei societăți cu care să mai schimbe o vorbă în română, germană sau franceză. Nu-i tocmai vorbăreț de felul său, dar într-o societate de ruși care vorbesc rusa și de polonezi care vorbesc poloneza sau de ruși care vorbesc poloneza și de polonezi care vorbesc rusa, se vede condamnat la un mutism absolut. Vilegiaturiștii români, amicii Zaharia, Buțureanu, Drăghici și doctorul Max, cei cu care mai schimba o vorbă omenească (românească) se întorseseră în țară la finalul sezonului, lăsându-l pe poet, *cocostârc străin*, să măsoare de unul singur malurile Limanului. Și poetul nostru s-ar fi întors în țară cu bucurie, dacă ar fi avut cu ce să plătească tratamentul și sejurul la dr. Jachimowicz. În așteptarea banilor, care întârziiau, inventează felurite modalități de a-și petrece (omorî) timpul.

Își amintește că e poet și, ca orice poet romantic care se respectă, se dăruiește contemplării naturii înconjurătoare (a Limanului). Astfel, freamătul neîncetat al vântului și tremurul valurilor lacului căpătară în programul zilnic al preocupărilor sale (de ordin poetic) un rol însemnat. Despre vânt observă

(melancolic) că seamănă cu monotonia uniformă a bățăilor unui ceasornic de perete. Limba vântului și a valurilor o înțelege (spre deosebire de rusă și poloneză), doar că, fiind o limbă strict lexicală, posibilitățile de conversație se reduc, vrând-nevrând, la etern aceeași compoziție de sunete (uu-vuu-uu-vu) și replici monotone (ecouri). Vremea răcoroasă și ploioasă (12 grade Réaumur) îi strică uneori planurile de contemplare romantică a naturii. Când plouă, freamătul valurilor lacului nu se mai aude, nici vântul nu mai vuu-uu-vuu, de aceea, când se satură de monologul vântului sau, pur și simplu, i se face prea frig (ori, se udă de la ploaie) se retrage în salon și se delectează cu Heine. Heine?! Iarăși Heine? Oh, nu! Ba da! Heine!* E vorba despre o ediție răătăcită printre *bucoavnele doctorului secundar*. După ce l-a parcurs pe Heine de la cap la coadă și invers, citește gazetele (*Neue Freie Presse*, mai ales). Chiar dacă sunt numere mai vechi. Le citește din *slovă-n slovă*. Citește până și anunțurile publicitare, atât *de ahotnic* te poate face singurătatea și lipsa de ocupație zilnică. Îi scrie lui Novleanu cerându-i vești: despre întrevăderea celor doi împărați la Kremsier, despre ce măritişuri și însurători se mai proiectează, cine a mai murit etc., orice știre devine interesantă împotriva urâtului *care-l lucrează* ca o durere surdă de dinți. Singura mângâiere îi rămâne tutunul, doar că tutunul rusesc e *scump și prost*. Deși nu i-ar veni

* Este foarte limpede că, tot citindu-l atâta pe Heine, poetul nostru și-a luat toată inspirațiunea, ideile, modul de cugetare și chiar de expresiune din lirica lui. Unele poezii le-a tradus, parafrazându-le, pur și simplu, din poetul german. De exemplu, poeziile *Singurătate* și *Melancolia* sunt parafraza poeziei lui Heine de la care a preluat atât șoarecii cât și imaginea despre cari. *Venere și madonă* este o parafrază lungită și târbăcită a unei poezioare din Heine care începe așa: *Andere beten zur Madonne...* La fel *Mai am un singur dor*. Cât despre *Călin* – *file de poveste*, ultimele douăzeci și unu de versuri sunt luate din piesa *Die Laune der Verliebten* (tema nuntei insectelor). Lăudătorii poetului s-au făcut că nu știu nimic, că n-au observat cât l-a jumulit Eminescu pe Heine și, încă, atât de slab. Sursa: Aron

nimănui să creadă, îi lipsește Chibici sau, mă rog, cineva cu care să mai schimbe o vorbă și să discute puțină politică fiindcă oamenii de pe acolo nu vorbesc nimic, *mai ales nu politică*. A trimis șapte scrisori în țară (opt, dacă o socotim și pe ultima), dar răspunsurile (și banii) întârzie.

Stațiunea fiind foarte mică, compusă din câteva vile (nouă clădiri), din pavilionul balnear (cuprinzând șase cabine cu nămol și șapte cu băi sărate) și un parc cochet (împodobit cu havuzuri și statui ale unor zeități mitologice a căror identitate a rămas incertă în unele cazuri), nu-i trebuia mai mult de o oră (cu *picioarele arhioloage*) ca să inspecteze totul. Se consideră bucuros dacă în cursul acestei plimbări se încrucișează cu o anume madame Dange (pe care i se pare că ar mai fi întâlnit-o undeva), *o poloneză blondă de toată frumusețea*, care iese uneori să-și facă plimbarea pe malul lacului. În acest caz, își găsește o plăcută ocupație în a-i contempla (cerceta) de la distanță chipul frumos și melancolic (slav) și a-i urmări toate mișcările (cum își deschide umbreluța de soare când iese pentru scurt timp soarele, cum își închide umbreluța de soare când reapar norii, cum își deschide poșetuța ca să scoată de acolo te miri ce fleacuri, cum își închide la loc poșetuța, cum se înalță ușor pe călcâie și alte și alte cochetării femeiești).

Totuși, după încheierea tratamentului, preferă să nu se mai arate prin stațiune deoarece se găsește în situația neplăcută și *embarasantă* de a nu putea părăsi Liman-ul fiindcă nu-și plătise datoriile față de doctor (consultațiile și tratamentul). Le scrie amicilor Burlă și Novleanu, solicitând bani (100 sau 110 ruble). În așteptarea sosirii banilor, cu permisiunea doctorului Jachimowicz, eliberează totuși camera de la vilă, transferându-se în Odessa, la Hotel Strassbourg (hotel de mâna a treia). Părăsește stațiunea cu părere de rău după lac, după poloneză, după Heine*,

* Cred și eu! Fiindcă poetul nostru a lucrat numai cu reflexiunea din icoana unei vieți străine, din poeziile lui Heine pe care l-a citit și recitat,

după numerele vechi din *Neue Freie Presse*. În Odessa nu are ce să facă (neavând parale nu se duce nici măcar la cafenea). Orașul cu toate zgomotele lui (huruitul trăsurilor, copitele cailor pe caldarâm, strigătele vânzătorilor ambulanți etc.) îl agasează. Așteaptă banii. Prin telegraf. De la Bodescu (suta de franci pe care trebuia s-o primească de la școala comercială). De la Burlă sau Novleanu care n-au decât să ceară de la doamna Emilia Humpel căreia i-a lăsat Maiorescu când a venit (va veni) la Iași și care, la rândul lui, i-a primit (îi va primi) de la Socec drept aconto (500 de franci) pentru o a doua ediție a poeziilor despre care Eminescu nu mai face niciun comentariu. În lipsă de orice altă ocupație, se plimbă pe faleza mării și cercetează depărtările.

Așa cum se plimbă pe faleza mării și cercetează depărtările, i se pare că întrevețe la orizont țărmlul patriei sale, dar, departe de a-l mângâia acest gând (evocarea patriei iubite), își simte sufletul pătruns de un frison rece, rău prevestitor. Îl cuprinse o dorință intensă de somn și uitare (așa, preț de câteva veacuri). Să doarmă pe valuri, legănat și fără vise (fără nicio lețcaie și singur). Să mă-ngropați la țărmlurile mării și să fie într-o mănăstire de maici și să ascult în fiecare sară, ca la Agafton, cum cântă *Lumină lină!* Asta își dorește... Scrutează depărtările, întârziind cu privirea înspre un punct vag, indistinct, în care marea, pământul și cerul, contopindu-se, compun un fel de loc geometric al liniștii eterne (nu e Chiustenge și nici țara). I se pare că întrevețe aievea acel loc spre care, în închipuirea lui, converg toate aspirațiile de pace sufletești (uitarea). Este singur (*străin de toți*) pe toată întinderea falezei. O briză răcoroasă adie dinspre mare, învăluindu-l ca într-o pelerină udă și rece. Treptat, pe măsură ce lumina soarelui dispare la orizont, îndărătul unor peisaje schimbătoare de nori, începe să se întunece. Deasupra mării se ridică luna, ocupându-și semeața locul în acest tablou fantomatic, pustiu și tăcut.

migăind versuri și strofe pe canavaua poetului german. Când n-a mai avut ce citi și prelua din Heine, nici n-a mai scris poezii. Sursa: Aron

Apoi, deodată, valurile mării se neteziră, până la nemișcare, transformându-se într-un podium imens (cât marea), nu prea înalt. Urcă pe podium (scenă) dintr-o săritură. O mulțime de oameni (sau o masă de umbre omenești) făcuseră cerc în jurul a ceva ce nu putea distinge deocamdată. Eminescu își făcu loc prin mulțime, ajungând cu oarecare dificultate în rândurile din față.

O femeie (Veronica?) ținea o cuvântare. *D-na Aristița Manolescu, luceafărul teatrului român, în rolul Gettei, creat de d-sa, a fost atât de gîngășă și de poetică în actul I-iu mai cu seamă, în scena de la fântână, în care ea plînge libertatea ei pierdută, atât de inspirată în momentul când, cuprinsă de admirație, cade la picioarele marelui poet, și-atât de sublimă în actul al III-lea, în scena indignării și-n dialogul ei cu Horațiu, în care sentimentul recunoștinței și iubirea ei sunt puse în luptă.*

Vorbitoarea își înclină capul ușor, spre stînga, apoi și-l ridică spre cer de parcă s-ar adresa unui public format numai din ființe aeriene. Când încheie, făcu o reverență elegantă.

În acel moment, din toate părțile izbucniră aplauze. Poetul le auzi distinct. El însuși, trezindu-se din visare și putând să-și miște mâinile până atunci imobile, începu să bată din palme, cuprins în parte de entuziasmul mulțumii și, în parte, de propria lui emoție. În ovațiile publicului, marea artistă Aristița Romanescu (Manolescu) urcă pe scenă și o îmbrățișă călduros pe autoarea odei: doamna Veronica Micle. Spectatorii emoționați continuau să aplaude, după caz, fie finalul reprezentației piesei *Fântâna Blanduziei*, fie prestația mării artiste, fie oda pe care i-o închinase Veronica Micle, fie toate la un loc. Între degetele mâinii drepte, Eminescu ține foaia volantă pe care doamna Micle o răspândise prin sală în pauza reprezentației. Citi: *Lui X... Vârful'nalt al piramidei.*

Doamnă Micle! Bună seara! Domnule Eminescu! Bonsoir, Monsieur! Măi Momoți! Titi drag! Ce-i asta? Poetul ridică în dreptul ochilor foaia volantă. Ce să fie? Oda pe care i-am dedicat-o

marii artiste: *În cadrul vieții tale, plină/ De atâta artă și lumină/ Ca prototipul genial...* Pe scenă cele două femei se întrec în complimente și zâmbete. Fac reverențe publicului. Trimit la întâmplare, înspre publicul entuziast, bezele. Primiră flori din partea admiratorilor și a admiratoarelor. Apoi, treptat, aplauzele încetară. Poetul se opri printre ultimii din aplaudat. Braț la braț, Veronica și Aristița coborâră în murmurul entuziast al sălii. În câteva clipe, le pierdu din vedere, fiind înghițite amândouă de marea mișcătoare de pălării, mâini întinse, bărbi și favoriți.

Își vor vorbi oare? După atâta timp. Sau Veronica (o adevărată doamnă) zăbindu-l pe poet *întins pe bancă* (pe catafalc) va evita să se apropie? Să se fi temut oare pentru turnura rochiei celei noi? Doamnă Micle! Domnule Eminescu. Se spun multe pe seama ta, Eminule! Că ai fost văzut în compania fetelor de la Café-chantant! Cine a spus asta? E frumos ce faci tu, Mițule? Să tragi damele de turnuri! Spune-mi, dacă m-ai întâlni *pe mine* pe stradă, Veroni a ta, ai trage și de turnura rochiei mele? Uite, e nouă (rochia) îți place? Pembé, știu că ție îți place violetul, dar și pembé-ul (roșu deschis) e frumos, nu-i așa? Ea întorcându-i spatele, ca el s-o vadă mai bine (turnura). El se abține. Să tragă de turnură. S-o îmbrățișeze pe la spate. Să-i cadă în genunchi. S-o strângă de gât. Până la ultima răsuflare. S-o sărute!

Nu-și vor vorbi la teatru. Poate cu ochii, de la distanță. El va fi văzut că ea e înfloritoare și atât de frumoasă, se-nțelege! (se preface? suferă?). Ea va fi fost însoțită de un alt admirator. Poate! O cochetă ca ea (vezi insinuările răuvoitoarelor) nu duce lipsă de admiratori! Hmm! Ea va fi înregistrat melancolia și tristețea din sufletul lui. Își va fi spus: melancolie de poet! Poate! Un poet ca el (vezi insinuările lui Maiorescu *and comp.*) nu duce lipsă de muze (nemțoaicele de la Café-chantant)! Și-au vorbit, oare?

Domnule Eminescu? Mițule! Mai pot să-ți spun Mițule? Poezia *Mai am un singur dor* și, admirabilă, *Sara pe deal*, tu le-ai scris? Când, Mițule? Și dumneata, dumneavoastră, Doamnă

Micle, Veroni (mai pot să-ți spun Veroni?) mai scrii poezii? Cine este X... ? Cum, domnule Eminescu? N-ai ghicit? Cine e Dalila? Cum, doamnă Micle? N-ai ghicit? Ești rău, Mișule! Titi rău!

În holul de astă dată neîncăpător al teatrului, societatea Iașului s-a oprit în mici grupuri ca să converseze elegant. Se vorbește despre *marele* și neîntrecutul Alecsandri, autorul piesei *Fântâna Blanduziei*, despre jocul artistei (magnific!), despre oda doamnei Micle (foarte inspirată!) și alte banalități în aceeași gamă.

Poetul o observă de la distanță. Ea se apropie încet, aproape legănându-se. Nu mai poate s-o evite. Se îndreaptă înspre el. Bună seara! Ce s-o întrebe oare?! Bonsoir, domnule! Ca să zică ceva (și să-și facă curaj), poetul o întreabă despre domnul Maiorescu. Aud că l-ați vizitat când ați fost la București (era foarte curios și intrigat). Cu ce ocazie? Ca să-i solicit sprijinul, domnule Eminescu? Ce sprijin, doamnă?! Ceri sprijin de la Maiorescu? Tu, Nicuță? Dumneata doamnă Micle?! Fiica mea, Valerița, domnule Eminescu, sunt și mamă (*mamă*), dacă n-ați uitat, e studentă la Conservatorul de muzică din București. L-am vizitat pe domnul Maiorescu (călcându-mi pe inimă, de altfel, dar ce nu face o mamă pentru puiul ei?), ca să mă ajute cu o bursă la Școala de belcanto din Paris. Să studieze în străinătate, nu de alta. L-am rugat ca prin domnișoara Livia să obțină o audiență la Majestatea sa Regina. Dacă ați ști ce voce are Valerița mea, domnule Eminescu! Divină! Nu spun asta fiindcă e fiica mea, dar vocea ei e cu adevărat remarcabilă. Îmi doresc să facă o carieră de artistă. A fost supranumită „Privighetoarea Iașilor“. Dar, desigur, dorința ei este să cânte pe marile scene ale Europei. Așa cum vorbea despre fiica ei, cu mândrie de mamă (și siguranță de femeie ce știe *prețului* fiecare lucru), poetului i se păru că o vede pentru prima oară. Tot străduindu-se să mai găsească câte ceva din femeia tânără de altădată descoperirea exact contrariul, ceea ce făcea ca starea lui de singurătate și înstrăinare să se adâncească în chip dureros. Veronica se mai îngărase (se împlinise). Corsetul bine strâns al rochiei pembé

nu putea schimba această primă impresie. Sub bărbie i se formase o vagă pernă de grăsime, iar fața (deși ascuțită din cauza pomeților înalți) i se rotunjise ușor în zona fălcilor, dându-i acel aer ferm și sigur pe care-l dobândesc femeile la vârsta maturității depline. Și (ce noutate!) nu-și mai coafase părul în coc înalt.

Ah, da? Și domnul Maiorescu? Ce-a spus? Un admirabil bărbat. Se entuziasmă doamna Micle. Ne-am promis unul altuia să uităm totul, tot trecutul (bârfele, orgoliile, *rătăcirile* mele)! Va încerca să mă ajute cu audiența (și cu bursa). Mă bucur, doamnă!

Și domnul Maiorescu? Ce mai face? Nu l-am văzut demult. A fost și pe la Iași, de curând, dar eu una nu am reușit să-l întâlnesc. Ce să vă spun?! Ea, fericită că poate vorbi despre domnul Maiorescu, despre orice altceva, începu cu o voce *străină*, i se păru poetului, o voce care nu mai avea nimic din dulceața cu care odinioară îi fermecase auzul. Dar ceea ce-l întristă și mai tare pe poet fu să descopere și la Veronica *acea* încântare afectată sau bucuria orgolioasă, abia stăpânită, pe care o au unele femei atunci când, relatând despre întrevvedere cu un bărbat important (fost dușman în trecut), țin să arate că datorită grației și inteligenței lor (arta cochetăriei?) au izbutit să dobândească ceva, orice (chiar și o promisiune), de la influentul bărbat. Domnul Maiorescu este, ca de obicei, foarte ocupat, vorbi ea, ca o *intimă* a marelui om politic. Dacă ați ști câte are pe cap, domnule Eminescu! Mi-a spus-o chiar domnia sa: întâlniri la Cameră, remanierea articolului *În lături!* contra lui Densușanu, ședințe de spiritism acasă la Dr. Steiner, excursii la Sinaia, fierbere politică din cauza întrunirilor din provincie ale opoziției coalizate, afacerea Emiliei de cumpărare a casei, prelegerile de Logică de la Universitate (a fost numit profesor, nu știți?), convenția consulară cu Germania. Iar vara, la sfârșitul lui iunie, și-a făcut, ca de obicei, planuri de vacanță în Europa: Budapesta, Breslau, Praga, Nürnberg, Zell am See, Graz, Viena. Unde mai pui că dimineața, chiar în ziua plecării în vacanță, alienatul Canilli, liberat din casa de nebuni, i-a

sunat foarte tare soneria. E o fatalitate pentru Domnul Maiorescu! Pentru a treia oară are de-a face cu nebuni chiar în ziua plecării în călătorie. A treia oară?! Da, mai întâi ai fost dumneata, Eminescule, apoi, Hella Clement și, pe urmă, acest Canilli. Ca să vezi! Curată fatalitate!

Hella Clement! Canilli! Ce?? Atunci, ca din senin, poetul simți un arzător și straniu impuls de a scoate limba. Îi veni să scuipe (în toate părțile), ca un motan (călcat pe coadă). Abia se abținu să rămână politicos și liniștit (trist). Simțea o poftă nebună să-și bată joc de fățarnicia și limbuția femeii (s-o tragă de turnură și s-o scuture). Idei delirante și absurde (ce nu pot fi scrise pe hârtie) îi treceau prin minte. Ea continua să se țină dreaptă (țepănă) și să înșire vrute și nevrute, fără să lase nici cea mai vagă impresie că ar fi conștientă de faptul că pe Eminescu nu-l interesa cu *adevărat* ce mai face domnul Maiorescu.

Se va întoarce în țară numai pe la sfârșitul lui august, îl informă doamna Micle. E în relații foarte bune cu prezidentul liberal (care *l-a sărutat* după cuvântarea din Cameră asupra domeniilor Coroanei). În plan politic, domnul Maiorescu a dobândit o *recunoaștere* extraordinară a meritelor sale. Ce încerca să-i spună doamna Micle? Credea oare că îl va face să sufere? Că, aflând din gura ei (o gură *nouă*, cu buza de sus foarte subțire și buza de jos ușor răsfrântă, îngroșată, cu colțurile buzelor arcuite într-o expresie orgolioasă*) cum că Brătianu *l-a sărutat* pe Maiorescu, ea se răzbuna astfel pe toate suferințele (și umilințele) pe care el (fără să vrea) i le-a pricinuit?

În plan sufletesc, însă, nu e prea împăcat. Va divorța de doamna Clara? Da?! Nu știati, domnule Eminescu? Nu! Se va căsători cu domnișoara Rosetti. Vestea că domnul Maiorescu divorțează

* Eminescu își amintește că orice disproporție între buza superioară și cea inferioară este un indiciu de nebulie sau de răutate. În cazul femeilor, de răutate, evident. Sursa: Lavater

(Demiurgul divorțează!?) și se recăsătorește produse o impresie puternică asupra poetului. E pe cale să facă ceva, un gest imprudent și vulgar (știți dumneavoastră), dar se abține. Regulile comportării politicoase (ținuta severă a femeii) îl împiedică.

Doamna Micle nu observă nimic (nici intenția, nici stăpânirea de sine) sau, conform aceluiași reguli (mai sus menționate), se prefacă că nu observă nimic. În orice caz, se prefacă în mod desăvârșit și nu se pronunță, continuând să vorbească netulburată despre domnul Maiorescu. A pomenit și de dumneavoastră, domnule Eminescu. Nu-i defel bucuros să audă că Luceafărul își scaldă necazurile în vin și că ar fi decăzut cu fetele de la Café-chantant. Cu toate astea, se îngrijește de dumneavoastră, de la distanță. *Regulează* cu bani, dacă e cazul. Mi-a spus-o chiar el. Te stimează ca poet. Poezii nu crede că mai scrii. Mai scrii? N-a putut să nu remarce totuși *La steaua*, pe care o consideră inspirată din ideile unui discurs de-al său, un discurs susținut cu ceva timp înainte. În acel discurs domnul Maiorescu descria imaginea unei stele a cărei lumină călătorește și după ce steaua se va fi stins demult în ceruri. Raza emisă de Sirius ajunge la noi în 14 ani. Știai, domnule Eminescu? Să ne imaginăm o stea la 2000 de ani depărtare de noi sau și mai departe...

Bine, doamnă, sări poetul, dar și eu am publicat în ziarul *Timpul* un articol intitulat *Observăm că Unirea...*, în care iată ce am scris. Citez din memorie: *Precum lumina unor stele ce s-au stins de mult călătorește încă în univers, încât raza ajunge ochiul nostru într-un timp în care steaua ce au revărsat-o nu mai există...* În ce dată, domnule Eminescu? În 9 decembrie 1882! Hmm. Vedeți, discursul domnului Maiorescu la care mă refer este din 11 aprilie 1882, anterior, nu?, articolului dumneavoastră...

Ei lasă, Eminescule, cu sau fără ideea domnului Maiorescu, poezia *La steaua* e unică și sublimă. Cum ai putut să concentrezi în câteva versuri o lume?! E adevărat, schimbă ea brusc tonul (dobândind tonul vocii ei de altădată), e adevărat când spui că *lumina stinsului amor* te urmărește încă? Auzindu-i vocea, poetul

tresări puternic. Undeva interior, adânc, plezni o pojghiță de gheață, împrăștiind cât cuprinde cu așchii scânteietoare de lumină. Apoi, deodată, i se păru că totul în jurul lui se reînsuflește, prinzând viață. Că luminile candelabrului din sala teatrului căpătără o nouă intensitate, că obrajii femeilor întrezăriți în treacăt se îmbujorară, că privirile tuturor sticleau vioi și afectuos, iar culoarea catifelei care îmbrăca scaunele, acum aproape goale, se intensificase, bătând în roșu sângerieu. Flăcările unei văpăi calde îi încălzeau sufletul, aproape împietrit și înghețat. În clipa aceea se împacă cu sine, prezența ei redevenindu-i dragă și însemnată și, regăsind-o, nu i se mai păru o trădare faptul că toată seara o privise detașat, de la distanță, fără să mai simtă nimic (i se păruse). Cu o singură inflexiune a tonului vocii ei (o scânteie) toată patima și ardoarea din trecut se reaprinsesă, deși trecuseră între timp anii și între ei se puseseră, nu-i așa? perdele grele de oameni. În mod miraculos, Veronica redeveni frumoasă.

Și tu, alei, Veronică dragă, ce mai faci? Nu mi-ai spus nimic despre tine. De ce?, șopti el, cu glas mângâietor. Ea, intuind pericoulul, schimbă iute tonul și, interior, făcu o răsucire de 180 de grade. Eu intenționez să mă mut la București, domnule Eminescu, ca să fiu mai aproape de fetele mele, rosti ea cu un ton neutru, îndelung exersat în saloane. Aș vrea să vând casa din Iași și să închiriez ceva în București. Într-un oraș mare te poți pierde mai ușor, Iașul mi-a ajuns nesuferit. Ah! Și dumneavoastră, domnule Eminescu, ce mai faceți?, se grăbi Veronica să dea o altă turnură discuției, temându-se să nu-l fi jignit pe Eminescu cu afirmația că orașul iubirii lor de altădată i-ar fi devenit *nesuferit*.

Și eu sunt foarte ocupat, doamnă. Am învățat un nou joc. Mausul! Îmi place fiindcă numai eu câștig. Îl joc cu Vărgolici și cu Cerchez, profesor la Gimnaziul „Ștefan Cel Mare“. Ei mă lasă să câștig, pretextând că n-au cu ce intra la *deschiderea mea*. Eu mă fac că nu pricep tactica lor, mă comport ca și când n-aș ști, simulând bucuria norocului începătorului care câștigă mereu. Sunt obligat să accept *dovada* lor de prietenie (banii pe care mi-i dau

în felul acesta, eu neavând cu ce mă întreține) și să fac comentarii melancolic-ironice: *La jocul ăsta nu se pierde niciodată*. Dar, la final, insist să plătesc eu vinul (cu banii câștigați la maus)!

Vara asta plec la băi la Liman. Voi face un tratament benefic pentru ulcerățiile dureroase și urâte de la picioare... Avea pielea bortilită, nu alta!, dar nu-i poate arăta aici la teatru, fiindcă e neplăcut la vedere. După încheierea tratamentului, voi aștepta banii de la Burlă sau Novleanu ca să-l plătesc pe doctorul Jachimowicz și mă voi întoarce în țară (pe valuri), complet refăcut. În toamnă am să-i fac o vizită la Cernăuți surorii mele Aglaia. Trec și pe la Suceava să mă întâlnesc cu Dracinschi și cu niște foști amici de la Viena, din studenție. Pentru începutul anului viitor, pregătesc un fragment din *Scrisoarea a V-a*, mai precis 55 de versuri pe care le-am intitulat *Dalila*. Ah! Și, mai departe, domnule Eminescu?

Ce? Ce? nu mai aud nimic... Veronica! Veroni!, o cheamă în gând. Veronica! Nicuț! Îl ia cu amețelă. Trebuie să se întindă *pe bancă*, chiar acum la teatru, în văzul tuturor. N-are ce face, altfel va leșina și se va prăbuși mort. Își desfăcu gulerul cămășii și, epuizat, se lungi pe bancă. Inhală cu nesaț aerul răcoros al unei mări întrezărite într-un vis de somnambul. Apăsându-și cu dreapta pieptul, încercă să-și controleze bățile bezmetice ale inimii. Trep-tat se liniști (presiunea din cap îi slăbi, inima își potoli bățile și privirea i se limpezi ca înainte). Începu din nou să audă zgomotul valurilor (pescărușii, vântul), oarecum înfundat, ca dindărătul unor pereți de pâslă.

La marginea mării, s-a făcut deja seară. Undeva jos, în nisip, sclipi, pe jumătate îngropată, o scoică. Se aplecă s-o ridice. Nu era mai mare cât un mărgean pe care, ținându-l între degete, ca pe o perlă mică, prețioasă și-l apropie de ochi. În irizările lucitoare ale nestematei i se păru că întreveđe ceva. Că aude un țiut în ureche... Toată viața îi trecea în tablouri naintea ochilor săi... și o lacrimă...

6, De undeva, din cer,

părea că se revarsă o muzică sublimă, îngerească, acoperind, parcă, zgomotele valurilor mării. Corul de la biserica Domnița Bălașa, condus de Bărcănescu, cânta *Mai am un singur dor*, pe muzica aranjată de Popescu. Acea muzică divină și tot restul – catafalcul, coroanele, preotul, rugăciunile, tămâia și lumânările – făceau parte dintr-o ceremonie religioasă, funerară, care se afla, încă, în plină desfășurare. O dată cu stingerea ultimelor acorduri ale corului, serviciul religios, care începuse pe la patru jumătate după-amiază, se apropia de sfârșit. Spre ușurarea tuturor, slujba fusese destul de scurtă și foarte simplă. Cu toate astea, puținii spectatori aproape înțepenisă în atitudinea cucernică în care, respectuoși față de solemnitatea momentului, urmăriseră întreaga ceremonie. O oarecare rumoare și emoție se stârniră în biserică o dată cu stingerea celor din urmă ecouri ale corului condus de Bărcănescu. Emoționanta interpretare a corului făcu ca batistele brodate ale femeilor să iasă discret la iveală și ca unii bărbați dintre cei prezenți să mascheze tulburarea care-i cuprinsese prin clătinări din cap sau printr-o scurtă tuse, forțată, din grumaz. În mijlocul bisericii, pe catafalc, sicriul poetului, deschis, fusese împodobit cu câteva coroane și jerbe de flori, iar la căpătâi, în semn de prețuire, se puteau întrezări ziarele și revistele la care a colaborat. Lângă catafalc, în vârful unui sfeșnic înalt, ardea o lumânare de seu, de care fuseseră prinse, cu o banderolă neagră, niște crenguțe de tei. Volumul de *Poezii*, revista *Convorbiri* și *Fântâna Blanduziei* erau așezate alături.

O dată serviciul religios încheiat, preotul invită pe cei care aveau de spus câteva cuvinte să se apropie. Publicul profită de scurta pauză ca să se destindă, relaxându-se ușor – schimbând poziția de pe un picior pe altul, mutând bastonul sau ȣilindrul dintr-o mână într-alta, iar doamnele, potrivit cutele rochiilor în raport cu nevoile de relaxare ale picioarelor – gesturi care, fără să altereze cu nimic buna-cuviință și atitudinea pioasă, necesare solemnității momentului, trădau o nevoie mai omenească, de revenire în cadrul liniștitor, intimist, al vieții. Grigore Ventura (publicist) făcu câțiva pași, apropiindu-se de catafalc. Avea să țină, cel dintâi, o scurtă cuvântare. Publicului, respectuos cu conveniențele, i se redeșteptă, după scurtul moment de destindere, interesul. Oare ce va spune vorbitorul? Ventura se scuză pentru început că n-a avut răgazul să se reculeagă, puținele cuvinte ce avea să le spună nu vor fi decât o slabă expresiune a durerii care a cuprins întreaga țară la moartea lui Eminescu. Faptul că cel ce zace fără suflare, întins pe catafalc înaintea noastră, n-a fost al nimănui, ci al tuturor românilor, asta e de la sine înțeles!, insistă Ventura, părănd că-și dă sau nu-și dă seama – greu de precizat – de caracterul ambiguu, cu două înțelesuri, al cuvintelor sale. Nici conservatorii, nici junimiștii, nici liberalii nu au niciun drept să și-l revendice pe Eminescu, deoarece, nimic surprinzător, consideră vorbitorul, cu toate că a fost unul dintre ziariștii cei mai de frunte, laurii nepieritori nu i-a cules ca soldat al condeiului, ci ca poet... Despre cununile care împodobeau rămășițele pământești ale lui Eminescu, Ventura mai spuse că sunt nimic în comparație cu cununa dumnezeiască, strălucitoare, care va înconjura în veci de veci amintirea marelui poet. În asistență, domnul Maiorescu, într-o atitudine corespunzătoare, adică sprijinit pe un picior, ținând într-o mână ȣilindrul și cu cealaltă bastonul cu mâner aurit, cu capul ușor înclinat, tuși scurt, privind ȣintă spre lumânarea de seu ce ardea molcom lângă sicriu. Cine-l autorizase pe nebunul și indiscretul de Ventura să țină discursuri? Lângă

Maiorescu, Anette privea melancolic chipul transfigurat* al poetului, abia întrezărit printre cununi și ziare. I se păru că orice urmă de chin și durere dispăruse de pe chipul său, trăsăturile feței, înăsprite de îndelungata boală, se destinseseră, dobândind un caracter de-o puritate neobișnuită, senină. Aproape că râdea (hohotea) în barba deasă (i se păru lui Anette din cauza gurii ușor întredeschise). Dacă n-ar fi fost banda neagră de pe frunte – un ultim rest (lumesc) care te făcea să te mai gândești la vremelnicie și deșertăciune – din trăsăturile chipului, peste care plutea nevăzut un aer pur, abstract, de eternitate încremenită**, se stinsese orice urmă de omenesc și intimitate, făcându-l complet *străin* chiar și celor ce-l cunoscuseră îndeaproape (Anette).

Apoi, după ce Ventura își încheie discursul, cununile de pe pieptul mortului, fură îndepărtate de slujbașii bisericii, după care, ca la o comandă, patru tineri apucară, sicriul. Încet, traversând culoarul rămas liber printre puținele fețe îndoliate din biserică, dispuse în două șiruri, mica procesiune se îndreptă spre carul mortuar, tras dinainte în fața treptelor de la intrarea în lăcașul bisericii Sf. Gheorghe cel Nou. Când ieșiră din biserică, un soare blând de iunie, apărut din dosul unor perdele subțiratic de nori, mângâie chipul de ceară al poetului cu raze de lumină albă, desfăcute în fășii tremurătoare de umbră. Ușor, fără grabă, purtătorii sicriului îl așezară la locul lui, pe dric. În urma lor, cei doi slujbași

* Pe catafalc, fața mortului oferea o priveliște înspăimântătoare, în urma mutilării ce i s-a adus prin autopsie. La capul său se zăreau risipite printre versuri și câteva reviste și ziare la care a colaborat. Tot giurul catafalcului era acoperit de coroane. Sursa: Iosif

** Privită în încremenirea ei masca lui Eminescu fixează momentul eliberării omului din lanțul chinurilor. Gura căscată desface cu ultimul oftat crisparea pomeților sub pielea încrețită a obrazilor trași, barba i-e crescută desigur – totul și nimic nu mai trimite la expresia luminoasă a poetului adolescent, nici la placiditatea buhăită din fotografia făcută la Iași în 1884. Sursa: Augustin

ai bisericii agățară cununile de baldachin, potriviră sicriul, ancorându-l bine, ca să nu alunece din carul mortuar dacă vreo roată a acestuia avea să se poticnească în pietrele din caldarâm.

După ce totul fu gata, cortegiul se puse în mișcare* și o porni agale, în mici și răzlețe grupuri, spre cimitir. Deodată, ca din senin, câțiva stropi de ploaie, cât un pumn de semințe, se risipiră prin aer stârnind mai mult uimirea și curiozitatea asistenței decât teama că ar mai urma și alții, dată fiind lipsa evidentă de amenințare a norilor, răsfirați pe toată întinderea cerului.

În fața Universității, cortegiul se opri. Lângă statuia lui Heliade Rădulescu, D.A. Laurian ținu un discurs înălțător (memorabil) în numele presei. Vorbitorul sublinie, încă de la început, faptul că cel ce era dus în acea zi la groapă nu era doar un simplu om, *ci o glorie națională*, adică, se avântă el, *un rod genial al țării, un poet care spinteca norii cu gândul și găsea dincolo de stele forme noi pentru cugetarea românească*. Având o fire înăscută de poet, Eminescu nesocotise mizeria și toate neajunsurile vieții. D.A. Laurian, care-l cunoscuse și la bine și la rău (mai mult la rău decât la bine), nu-l văzuse niciodată îngrijindu-se de lucruri omenești, cum se preocupau ceilalți oameni, de adăpost, de foc în sobă, de hrană regulată. Adeseori uita de frig și de foame, petrecând de unul singur în lumea fanteziei poetice. Ca unul ce i-a fost destul de apropiat, D.A. Laurian se considera îndreptățit să aprecieze, da!, că nuvela *Sărmanul Dionis* reprezenta o adevărată copie din viața lui Eminescu. Aminti, oarecum în treacăt, de lupta zilnică cu mizeria, dar, dacă în acea zi solemnă, Academia Română

* Cortegiul a pornit pe bulevardul Colții, pe la Facultatea de medicină, a cotit prin fața Universității, unde a vorbit un student de la filosofie; apoi a plecat spre unde-i acu Otelul Bulevard, a apucat la stânga pe Calea Victoriei, până-n dreptul Poștii, a luat-o din nou pe strada Franceză, a trecut podul Dâmboviței pe la Domnița Bălașa și-a mers pe Rahovei până-n 11 iunie, de-acolo până la cimitirul Belu. Păstrez de atunci o frunză de tei desprinsă din cimitir. Sursa: Elena

și tinerimea universitară au depus coroanele* neuitării pe racla poetului, atunci talentul de a fi împodobit cu atâtea nestemate literatura noastră îi era recunoscut, deopotrivă, atât de judecata rece a criticei (Academia), cât și de inimile avântate ale tinerilor (tinerimea universitară). Vorbind din partea presei (ca un confrate), D.A. Laurian ajunsese și la cariera de jurnalist a lui Eminescu de la *Timpul* care nu trebuia neglijată, nu!, dar, sprijinindu-și argumentația pe o bună cunoaștere a publicisticii eminesciene, subliniind, printre altele, talentele de stilist ale gazetarului, adâncimea cugetărilor sale, forța de polemist, bogăția de idei, apoi, dragostea pentru talpa țării, ura față de pătura superpusă, credința în ideea națională, entuziasmul pentru țărănime, revolta în fața nedreptăților etc., adică – evidențiind toate acele calități, de netăgăduit – D.A. Laurian, lăsând să-i cadă brațele și înălțând capul în direcția statuii lui Heliade Rădulescu, restabili echilibrul (proporțiile), sugerând că, în definitiv, Eminescu, trăind mai mult în lumea gândurilor, neatent la zgomotul lumii și netulburat de nicio ambițiune omenească, a fost, în ciuda celor spuse mai sus despre talentul său de gazetar, a fost, mai presus de orice, un filosof și un poet.

Tot în vecinătatea statuii lui Heliade Rădulescu luă cuvântul, din partea studenților, tânărul Calmuschi. Un discurs emoționant și sincer**. Studentul d-lui Maiorescu, vorbind în numele tinerimii universitare, începu prin a se adresa în mod direct celui dispărut, blândului luceafăr – adică nu vorbi despre el la persoana a treia –, ci îi vorbi, așa cum numai tinerețea o poate face, direct, din inimă și fără prefăcătorie. Ai trecut hotarul lumii, îi spuse, contemplând figura de marmură rece a poetului, zdrobit de mizerii și suferințe. Cu cât durerea îți era mai mare, cu atât te înălțai mai mult, cu

* Pe coșciug vreo 6 coroane enorme: de la Academia Română, de la Presa Română, de la *Constituționalul*, de la *Naționalul* (conservator), de la societatea studenților „Unirea” și de la amici (și eu aici). Sursa: Titus

** A vorbit studentul Calmuschi (bine). Sursa: Titus

cât ai fost mai nenorocit și mai dezgustat de viață, cu atât apari mai mare în cadrul rece al morții. Apoi, tânărul Calmuschi, lăsând lacrimile să-i curgă pe obraji (fără să le șteargă), alunecă pe nesimțite în tiparele vorbirii impersonale fără să piardă (în ciuda schimbării de registru) nimic din emoția și tulburarea care-l stăpâneau. Măcar că ne uităm la această buză, spunea tânărul, pe care parcă a încremenit un ultim surâs de dispreț către viitor, când privim această cutie osoasă, unde cândva se închidea o gândire așa de arzătoare – și, sporind crescendo tonul, conferi o notă mai intens dramatică (hamletiană) frazei, ceea ce făcu ca unii mai sensibili să se cutremure, dacă nu din cauza tristeții pentru cel dispărut, atunci, printr-o dureroasă și inevitabilă întoarcere către sine, din cauza teribilului gând că viața omenească, atâta câtă e, își pierdea, în raport cu caracterul ultim, definitiv al morții, orice sens (la ce bun?) – și când ne gândim, continuă Calmuschi cu lacrimi în ochi, că preste câteva minute vom auzi huruind bulgării de țărână ce vor cădea preste sicriul său, atunci fără să vrei îi repetezi cuvintele: *Poți zidi o lume-ntreagă, poți s-o sfărâmi, orice-ai spune/ Preste toate o lopată de țărână se depune...* Dar poetul – începu tânărul să i se adreseze, din nou, în maniera directă, intimă, de la început – să nu se întristeze fiindcă, deși scurtă, trecerea lui prin lume a lăsat atâta farmec și a răspândit așa de multe și strălucitoare raze încât i-a orbit pe mai toți aceia care au trăit și s-au adăpat din izvoarele literaturii noastre. Și gândindu-ne la un ultim dor ce avusese poetul, împlinindu-i-se și cea din urmă dorință, *pe fruntea uscată, obosită de dureri și de lume*, așa cum ți-ai dorit, poet iubit!, crengi de tei își scutură azi, plângând, floarea... Calmuschi încheie emoționat cu versuri de Eminescu, versuri bine alese, inspirate, dar care, spre mirarea tuturor celor cărora, în mod stăruitor le trecuse prin minte, în timpul ceremoniei, poezia *Mai am un singur dor*, se dovediră a fi cu totul altele. Dacă vorbise cu atâta ușurătate și naivitate tinerească despre moarte și despre

ultimele dorințe ale lui Eminescu*, tânărul Calmuschi putea fi absolvit de orice eroare de interpretare, cu atât mai mult cu cât cel care ar fi putut să aducă oarecare lumină asupra *dispozițiilor* testamentare ale poetului, adică tocmai preotul chemat la ospiciul Mănăstirii Neamțului ca să-l împărtășească și să-l spovedească și căruia i se confesase – putem presupune – Eminescu, le făcuse uitate într-o mai veche carte bisericească.

Cortegiul o porni, din nou, la drum. Trecu încet pe Calea Victoriei, apoi, pe strada Carol, unde câțiva trecători curioși se opriră să vadă procesiunea, recunoscând în urma dricului câteva personalități proeminente ale vieții politice (Kogălniceanu, Todea, Rosetti, Titu Maiorescu, Lascăr Catargiu, N. Mandrea etc.). Urmă drumul către cimitir, urcând încet, pe calea Rahovei. Pe măsură ce avansa, casele începură să se împuțineze, permițând privirii să alunece departe, spre zarea mai îndepărtată unde un pâlcc de copaci părea să se topească în aerul de aburi calzi ai serii de iunie.

Când ajunseră în cimitirul Șerban Vodă, cortegiul, de care se lipiră și câțiva gură-cască, copii din mahala și cerșetori (cu speranța pomenilor), se opri. Patru elevi ai Școlii Normale de institutori îndepărtară coroanele agățate de baldachin, ziarele și revistele la care a colaborat poetul, precum și crengile de tei. Îndepliniră totul după cuviință, vizibil emoționați și dornici să nu greșească. Se înțeleseseră dintr-o privire scurtă și, printr-o singură mișcare, ridicară sicriul pe umeri, apoi îl purtară câțiva pași până la mormântul proaspăt săpat.

* Pe ziua de Sf. Voievozi la anul 1886 m-au chemat la M-reă Neamțu, la bolniță, și l-am spovedit și l-am împărtășit pe poetul M. Eminescu... Era limpede la minte, numai tare posac și trist. Și mi-au sărutat mâna și au spus: Părinte, să mă îngropați la țărmurile mării și să fie într-o mănăstire de maici, și să ascult în fiecare seară ca la Agafon cum cântă „Lumină lină“. Sursa: Preotul

Fu rândul lui Ioan Neagoe să țină cel din urmă discurs. Bun cunoscător al tradiției clasice, acesta începu printr-o formulă latinească *Advenite, nam, et hic Dii sunt*. Deplânse faptul că mic era numărul celor ce se găseau în acea zi în jurul mormântului poetului nemuritor, dar putea fi convins că jalea și durerea pe care le simțea întreaga suflare românească era, în acel ceas din urmă, mare și nemărginită. Se mai referi la țara noastră ca la o mică insulă latină din răsărit arătând că, dacă noi, românii, înconjurați de străini și dușmani ce nu ne-au cruțat, năpădind în casele noastre, pe pământul nostru, în biserica noastră, încă n-am dispărut ca popor, atunci este numai fiindcă Dumnezeu în mărinimia și dragostea Sa ne-a mai trimis din când în când câte o făclie de lumină care să ne lumineze calea întunecată și, încălzind inimile noastre cele amorțite de suferință, ne-a făcut să ne simțim mândri și fericiți că ne-am născut români.

O asemenea făclie dumnezeiască, pe care o înmormântăm azi aici, fusese și Eminescu.

7, Notă privind sejurul lui Eminescu Mihai la Repedea

Sursa: Riria

29 august 1886

Strict secret

Ex. nr. 1

Sursa s-a întâlnit cu Eminescu Mihai la băile Repedea, din apropierea Iaşului. La auzul veştii că Eminescu urma să vină la o cură de hidroterapie, sursa, care se afla în cancelaria stabilimentului, s-a bucurat fiindcă îşi dorea să întâlnească la băi un poet (pe Eminescu): *Dacă toate visele s-ar întrupa cum s-a întâmplat cu visul meu de a întâlni un poet la băi, ne-am deprinde a visa mereu*, a scris sursa într-o scrisoare pe care mi-a adresat-o. Chiar dacă ne întâlnim regulat, sursa preferă să aştearnă pe hârtie tot ceea ce-mi spune şi prin viu grai fiindcă scriind, îmi spune, îi este mai uşor să pună totul în versuri (să versifice).

Sursa a scris în total zece astfel de scrisori (mai mult sau mai puţin versificate) pe care mi le-a înmănat pe parcursul celor zece întâlniri avute. Este o persoană foarte tânără, imatură şi neiscusită, uşor înclinată înspre romanţiozităţi, o fire poetică şi visătoare, dar este singura persoană care, în condiţiile date, se poate apropia de Eminescu fără să-i trezească suspiciuni.

Deţine un album unde scrie versuri. Culege flori şi, apoi, în mici buchete (combinând petale de flori şi de frunze), le presează între filele cărţilor. Uneori le lipeşte (florile presate) în albumul

cu poezii. Acest album este deosebit de important pentru istoria literară deoarece conține poezia *La steaua*, transcrisă chiar de către Eminescu. Mulți ani mai târziu, sursa a decupat poza poetului dintr-o revistă și a lipit-o în colțul din dreapta jos al albumului, chiar sub semnătură. Fotografiei îi va face un cadru natural de frunze (frunze de mărar sălbatic).

La Repede, înconjurați de încântătoarea natură din parcul stabilimentului, Eminescu și sursa vor purta lungi conversații (ritmat și rimate) despre moravuri, dragoste de țară, Dumnezeu, destin, moarte, metempsihoză, viitor etc. Toate conversațiile purtate cu Eminescu și le-a notat conștiincioasă, adresându-mi-le regulat.

Prima scrisoare datează din 2 iulie, iar ultima din 10 septembrie.

Voi prezenta un scurt rezumat al acestora. Când Eminescu a apărut prima oară la Repede, sursa l-a cercetat de la distanță. A căutat un prilej să se apropie. L-a urmărit atentă și înfrigurată. Prima descoperire (de la distanță) pe care a făcut-o a fost aceea că figura poetului este complet diferită față de imaginea pe care ea, ca tânără elevă de pension, și-o formase în imaginație despre autorul *Luceafărului*. Textual: *Mi-l închipuiam înalt, cu portul mândru, cu toată înfățișarea măreață*. Când colo? Apreciind obiectiv, sursa vede *un om încă tânăr, însă îmbătrânit de vreme, cu fața palidă, mersul încet, umerile joase și obosite, ca și când ar fi purtat cu greu povara tristelor lui gânduri*. Sursa a mai descoperit că ochii lui priveau în jos, *mâhniți și melancolici*. Că era *nepăsător* cu tot ce se întâmpla în jur. Mai puțin cu femeile pe care *le ura grozav* fiindcă *suferise multe amărăciuni* din cauza lor. Sursa comentează aspra judecată a poetului dintr-o perspectivă romantică potrivit căreia toate idealurile sfârșesc în suferință atunci când realitatea *face să coboare atât de jos ceea ce sufletul înalță* (în cazul poetului, femeia).

I s-a spus că poetul se ferea să se arate prin stațiune din cauza faptului că Repedeia era un stabiliment pentru femei. Dar, fără să se lase intimidată de ura legendară a poetului pentru urmașele Evei, sursa a căutat un prilej să-l cunoască. L-a găsit într-o zi stând cu ochii închiși *pe banca umbrită de frunzișul teiului*. Poetul a îndepărtat-o pe intrusă cu vorbă aspră (*Demonii nici nebunilor nu le dau pace*), dar ea, departe de a se speria de musturarea lui i-a vorbit cu blândețe: *Nu sunt demon, ci sunt numai o copilă doritoare de a sta cu tine la vorbă și a alunga, de se poate, neagra melancolie ce apasă atât de greu fruntea și ochii tăi*. Poetul i-a dat de înțeles (metaforic și manierat) că nu dorește să fie ispitit cu *glasul ei de mumă a pădurii prefăcută pe moment în zână* (concret și nemetaforic, i-a cerut să-l lase în pace). Sursa, deși îi venea să o ia la fugă (din cauza unor cuvinte ca *demoni, strigoi, muma pădurii* rostite de un poet, textual: *fost nebun*), ce-a făcut? nici mai mult nici mai puțin decât s-a așezat lângă el *cu capul pe umărul lui, punându-i mâna pe celălalt umăr*.

Pe poet l-a cucerit naturalețea sursei și, copleșit de prezența inocentei fete, i-a vorbit în versuri. La despărțire, sursa i-a promis să revină și în ziua următoare. S-au întâlnit în câteva rânduri, timp de patru săptămâni. S-au îmbătat unul de prezența celuilalt (și-au vorbit în versuri).

La un moment dat, întocmai ca în poema *Luceafărul*, în *idila* celor doi s-a interpus (la balul stabilimentului) și un Cătălin. Acesta, un ofițer*, i-a vorbit sursei în cuvinte franțuzești, deoarece limba română (după cum precizează ofițerul) o folosea numai la cazarmă cu soldații sau cu oamenii de rând, considerând-o de

* Care nu e nimeni altul decât informatorul „Dragomir“ (Dragu), marșrutizat la Repedeia. Acesta se află în legătură cu ofițerul din problemă, având sarcina de a aprofunda cunoașterea preocupărilor prezente ale poetului, a atitudinii și comportamentului persoanelor cu care acesta menține legături (Riria), în vederea clarificării situației lui Eminescu. (Din nota de analiză în dosarul DUI privind pe Eminescu Mihai)

prost gust în conversația cu o fată educată. Toate domnișoarele vremii (mai puțin sursa) erau înnebunite după limba franceză. Sursa nu apreciază nici limba, nici distincția. Cu atât mai puțin pe elocventul curtezan. L-a apostrofat direct pe tânăr: dar limba română ce are, domnule? Credeți că limba noastră românească e vrednică de a fi vorbită numai cu soldații la cazarmă și cu oamenii de rând? Oare limba scrisă de Alecsandri, Alexandrescu și Eminescu nu e atât de frumoasă și poetică încât să poată fi vorbită chiar de zei?! De ce nu vorbiți românește, domnule? Tânărul curtezan s-a explicat galant, amestecând limbile: În poezie, scrii acolo câteva vorbe, *qu'on se donne beaucoup de peine*, să le găsești, să le alegi; dar când e vorba de a întreține o conversație, nu e *antrenant*; nu găsești *des expressions choisies*. Sursa l-a făcut atent pe ofițer că ea e îmbrăcată în catrință (așadar să-i vorbească românește, ca unei fete simple), dar ofițerul nici n-a vrut să audă, cerându-i (bătând din pinteni) *l'honneur* de a-i acorda cadrilul? Sursa, evident jignită, l-a refuzat pe motiv că nu se potrivește cadrilul cu catrința. Sursa s-a dus la bal în catrință ca să câștige simpatia poetului care, chiar dacă n-a fost la bal, a fost informat despre tot ce s-a întâmplat acolo. Această stratagemă a sursei a reușit de minune, poetul acordându-i din acea zi toată încrederea.

A doua zi, după bal, Eminescu a întrebat-o pe sursă despre cum și-a petrecut seara și despre cei care i-au făcut curte (gelos?): *Te-a strâns cineva'n brațe, rotindu-te în vals? Sau ți-a spus dulce vorbe, mergând încet la pas; sau poate fără voie te-a sărutat pe umăr?* Dar sursa, străină de arta cochetăriei și a prefăcătoriei femeiești, nici măcar nu a încercat să-l facă gelos. Au râs amândoi cu poftă de ofițer. Pe fata de împărat (Cătălina, alias doamna Micle) care îi cere Luceafărului să-și uite menirea de sus pentru ca, apoi, nerecunoscătoare, să-l părăsească pentru cel dintâi venit, sursa nu poate s-o sufere. În ceea ce-o privea, ea nu i-ar face așa ceva unui poet ca Eminescu! Bietul Luceafăr! Cât de mult trebuie să fi suferit din cauza femeilor! Cât de mult și-ar dori ca ea să-i aline

puțin din cumplita suferință și să-i demonstreze că nu toate femeile sunt la fel ca doamna Micle. Sursa e convinsă de faptul că, dacă poetul ar fi avut alături de el o femeie sinceră, cu dragoste curată (ca a ei), Eminescu ar fi fost fericit și nu s-ar mai fi îmbolnăvit (înnebunit).

Într-o noapte, Eminescu a avut un vis. A doua zi i-a povestit sursei visul său cerându-i să i-l tălmăcească. Sursa recunoaște că, neavând darul de tălmăcitor al lui Iosif, nu poate face decât să-l asculte pe poet cu toată atenția. Eminescu se visase mort (întins în raclă). Drept mormânt avea o pajiște bogată de flori primăvăratice. La cap se găsea un tei care îi cânta prin frunze prohodul. La picioare stătea sursa (sau o fată ce semăna perfect cu sursa). Era îmbrăcată (fata/sursa) într-o *haină sură de pînză de păianjen. Rotită toată'n mreje, făcînd mereu vîrteje, prinsese mii de fluturi, de nu puteai să-i scuturi. Bogatul păr în valuri cădea numai pe-un umăr, acoperit aproape mai tot cu flori de nufăr. Ce frumoasă sunt!, și-a spus sursa, ascultându-l vrăjită. Bogatul păr! Flori de nufăr! Totul se potrivește! Până și haina sură (rochia pe care o purtase cu o zi înainte). Rochia nu era tocmai sură, dar, la o adică, de ce ar trebui poezia să fie chiar atât de exactă în descrierea veșmintelor!?*

Și frunteați era'ncinsă cu mîndre vinețele, cu mure'ntunecate și rumeni fragi prin ele. Iar capul, clătîinîndu-l povara acea grea, și fragi și negre mure din păr se desprindea. În ziua precedentă, înainte de grozava ploaie, poetul și sursa culeseră mure. El îi pusese în păr o crenguță de mure. O înțepaseră spinii, dar fata nu protestase. Și brațele-aveai goale și gîtul gol tare (Asta nu e adevărat!, mi-a precizat ea. Am fost îmbrăcată cu o rochie gri cu gulerul înalt!), înfășurat în șiruri de mici mărgăritare. Ce frumos mă descrie! Micile mărgăritare sunt năstureii din fildeș de India dăruiti de fratele meu (eu însămi i-am cusut la bluză), mi-a explicat sursa la întîlnire, arătîndu-mi-i. Iar mult vicleanul soare, din apusa-i roșată, îți trimetea dulci raze, pe cap, pe trup, pe față, de străluceai ca

luna, când ele-o strâng în brațe. (Hi! hi!, chicotii, roșindu-mă toată. În brațe? Dar el? El nu mă vede, privește undeva departe, în deșert, cu ochi ce nu au nimic pământesc în privire).

Poetul a transpus în versuri visul despre care i-a vorbit sursei: *În mână cartea vieții mi ți-neaai întredeschisă, din care jumătate cu negru era scrisă. Pe cealaltă parte, prinzînd din frunte-o rază, voiai să scrii ceva; dar nu fu cu putință, căci umbra tot ștergea.* Această imagine nu se mai potrivește realității, m-a lămurit sursa, deoarece cartea despre care vorbește poetul era albumul ei de versuri unde el a transcris poezia *La steaua* și nicidecum cartea vieții lui. Ploaia i-a prins în pădure, mi-a explicat sursa, în timp ce ea citea emoționată din album. Au tăcut amândoi, ea încercând să înțeleagă profunzimea poemei, el gândindu-se la cartea vieții! Ca să vezi cum funcționează mintea poetului?! Poetul se gândea la cartea vieții, dar sursa se gândea și că și-ar dori să mângâie puțin fruntea poetului, să-i șteargă picăturile de ploaie care, prelingându-se prin frunze (ședeau pe banca lor sub teiul din parc), îi cădeau, din când în când, pe frunte. Sursa tremura în rochia sură sau gri (deși ardea de fierbințea).

[Impresia mea personală este că din cauza unei înclinări în-născute înspre poezie, sursa pierde uneori esențialul, de aceea a trebuit să insist ca să-și amintească visul poetului care este extrem de important în vederea atingerii obiectivului, acela de elucidare a misterului așa-zisei „cărți albe“.]

Ce vis? Visul poetului! Păăăi? Nu-ți amintești? Nu mai știu. M-am grăbit eu *să-l încondeez*, dar nu mai țin minte cum se termină! Hai, dragă, încearcă să-ți amintești! E foarte important! Unde m-am oprit? Acolo unde tu scriai în cartea vieții lui și o umbră ștergea ceea ce tu scriai. Ah, da? Dar nu-mi amintesc mai departe. Zău că nu mai țin minte. Amintește-ți, dragă, nu poți lăsa visul poetului neterminat! Poate că poetul s-a trezit din vis! Mi-amintesc că atunci când s-a trezit, *a văzut luna printre gratii*

cu razele ei fine. O lună ce râdea de visul lui și de el însuși. Ceva lipsește, dragă! Zău că nu știu ce-ar mai fi! De ce s-a trezit Eminescu din vis? De obicei, ne trezim atunci când ceva ne copleșește într-un mod intens (ne sperie, ne bucură, ne împiedică să facem ceva etc.).

Poate că voia să se ridice din mormânt și să mă îmbrățișeze. Neputând s-o facă (să mă îmbrățișeze), s-a trezit brusc. Își dorea ieri să mă îmbrățișeze, nu? Am văzut asta în privirea lui, în ochii negri (demonici), scânteietori. Când mi-a apucat mâna (pătimaș) și a ținut-o un timp într-a lui, mă sorbea de dogoream toată. M-a privit cu un ochi în adâncul căruia părea că se luptă geniul cu nebunia, dorința cu stăpânirea.

N.B.

Întrucât sursa dispune de posibilități de informare pe lângă Eminescu Mihai, agentul nostru să continue să-și consolideze relațiile cu aceasta. De asemenea, agentul să instruiască sursa ca să nu se lase influențată de eventualele sentimente pe care le-ar putea nutri față de poet. Sursa să poarte discuții cu obiectivul referitoare la relațiile lui cu membrii Junimii și să stabilească dacă poetul mai scrie poezii. Să ne informeze câte din versurile scrise în *Ultima rază* sunt ale poetului și câte ale sursei. Eventual, dacă sursa versifică atât de bine în stilul lui Eminescu, să fie instruită în vederea scrierii de noi poezii eminesciene.

Să se clarifice dacă poezia *La steaua* a fost scrisă în ultima perioadă sau dacă nu cumva este o poezie elaborată cu mult timp înainte (inspirată din discursul lui Maiorescu).

În funcție de momentele conjuncturale prielnice, se va acționa pentru trimiterea informatorului „Dragomir“ la Botoșani, unde obiectivul va locui în următoarea perioadă. Se va conlucra cu Securitatea județului Botoșani care va întreprinde măsuri de asigurare informativă pe lângă Henrietta (sora obiectivului). În acest sens vor fi dirijate sursele care au fost deja prelucrate și instruite

în vederea stabilirii viitoarelor preocupări și concepții politice ale obiectivului.

Se va conlucra cu Serviciul V al Direcției I și compartimentul corespondent de la Securitatea municipiului București în vederea identificării și folosirii de surse din rândul scriitorilor (Vlahuță, Mille, A.C. Cuza etc.) cu posibilități în caz.

8, Sursa mi-a relatat

o întâmplare petrecută în data de 15 august. Câteva grupuri de vilegiaturiști se îndreptau înspre serbarea câmpenească organizată de hramul unei mănăstiri din apropierea stabilimentului. Sursa, însoțită de nepoțica ei Elena, a făcut în așa fel încât să ajungă cu Eminescu în același car cu boi, în care s-a mai nimerit și soția unui colonel cu fiica. Eminescu, nepăsător la etichetă, și-a dat jos încălțărilor și și-a desfăcut cârpele cu care-și învelise labele picioarelor. Soția colonelului era să leșine (din cauza priveliștii). Fiica i-a întins o batistă îmbibată cu parfum. A avut totuși tăria să comenteze (în franțuzește): *Comme il est inconvenant; on voit bien qu'il n'a pas toute sa raison. Descendons! Cela vaut mieux d'aller à pied*. Adică, mai pe românește: Să coborâm! Mai bine mergem prin praf și pietre (muște, țânțari, musculițe etc.) decât să mai rămânem lângă un om care nu e în toate mințile! Zice lumea despre el că e nebun! Dar zău că are dreptate (lumea)! Mama și fiica au coborât așteptând cel de-al doilea car. Sursa, deși afectată de acest comportament necuviincios (descălțatul și etalarea bubeilor), nu s-a simțit jignită (iertându-l) deoarece *știa câtă simțire și câte gândiri mărețe se ascundeau sub vâlul acestor apucături, ce e drept, cam originale*. Eminescu (recurgând la descălțat) avusese un gând ascuns când o făcuse pe doamna colonel și pe fiica ei să coboare. Dorise, după cum i-a explicat râzând sursei, să-i facă loc în car fetei, ca să poată sta mai comod (!). Pe sursă și pe nepoțica

acesteia, Elena, poetul le exceptează de la ura sa în contra neamului femeiesc (fiindcă le consideră pure și nevinovate).

În fond, Eminescu nu urmărise decât să rămână singur cu sursa. Era sătul de consiliile de rubedenii (unchi vigilenți, mătuși cu limbă ascuțită, cumetre rele-de-gură etc.) care îi acriseră, de-a lungul timpului, existența. Or, pentru Eminescu, sacrificarea bunelor maniere (chiar cu riscul de a fi considerat nebun) nu reprezenta mare lucru din moment ce scopul urmărit (a rămâne singur cu fata) nu putea fi, în alt mod, atins. După plecarea doamnei colonel cei doi, muza și poetul, au inițiat (liberi de convenții sociale) convorbiri pe diverse teme, cum ar fi: ura lui Eminescu pentru femei, moravurile străbunilor (care au dispărut – și străbunii, și moravurile) și, în final, subiectul preferat al amândurora, farmecul pierdut al vieții patriarhale. În ceea ce privește temele mai sus invocate, opiniile celor doi concordau într-un tot. Da, moravurile s-au stricat! Da, viața patriarhală și-a pierdut farmecul românesc de altădată! Eminescu și sursa au căzut de acord până și în privința prefăcătoriei femeilor (excepție de la regulă: fetele tinere și, evident, sursa).

Eminescu și sursa au conversat, astfel, în ritmul leneș al carului cu boi, absorbiți cu totul în deplina armonie și identitate de opinii. Dar liniștea de august a naturii grele și amețite de rod a fost întreruptă brusc de clopotele mănăstirii care au început să răsună prelung și melancolic. Auzind clopotele, Eminescu a întrebat-o serios pe sursă dacă ea crede în Dumnezeu. A urmat între ei o discuție (ritmată) pe tema credinței. Argumentând că sursa este încă foarte tânără (18 ani), poetul i-a explicat cât de ușor poate un suflet tânăr și curat să confunde lumea (*florile, soarele, cerul albastru, luna, poezia și închipuirile de iubire*) cu miracolul. Un miracol ce poartă numele lui Dumnezeu. Dar, o dată ce *vântul realității* se va porni să bată, toate aceste lucruri își vor pierde din mister și frumusețe (misterul și frumusețea scuturându-se în vânt, ce rămâne?), astfel încât suferința și lacrimile vor lua cu asalt sufletul curat al fetei, înnegurându-i ochii.

Dar sursa l-a combătut cu blândețe, susținându-și credința într-un Dumnezeu *aci stăpîn pe toate, prelungitor de zile și dătător de moarte*. Sursa regretă că *poetul ei divin* e un ateu care nu mai crede în Dumnezeu. Dacă ar putea și el să creadă *că soarele cel mândru și luna luminoasă și vara cea bogată și toamna cea mănoasă, Dumnezeu le-a creat!* Pentru o clipă, copleșit de puritatea și puterea credinței fetei, poetul e dispus (zău!) să creadă. E dispus să admită *că soarele cel mândru și luna luminoasă și vara cea bogată și toamna cea mănoasă, Dumnezeu le-a creat*. Dispus să privească o secundă, cu drag, la Dumnezeu și să-i ceară pătimăș: *De ești acolo, unde copilămi spune, ia-n fâ acum cu mine, nebunul, o minune!* Dar, vai! E mult prea multă lume în curtea mănăstirii și Dumnezeu, absent și distrat, preocupat să închine cu mirenii care s-au întins pe iarbă la ospăț, nu aude ruga poetului. Eminescu? Ce altceva? Se indignează (își iese ușor din fire). Și ce face? Blăsfemie: îl acuză pe Dumnezeu că s-a îmbătat de când tot bea vin cu creștinii. *De-abia trupul își ține* (Dumnezeu); *nu vezi cât e de bat?* Dar ca să bem cu toții la hram este iertat. Și ce mai face? Se alătură și el, voios (îi trecea repede furia), convivilor. Cere vin sau rachiu, după caz! *Ia dă-mi bade ploscă'ncoace ca să beu puțin rachiu; căci în biata noastră țară doară el mai este viu.*

După o oră (când vilegiaturiștii s-au decis să plece spre Bârnova), l-au găsit pe Eminescu culcat cu capul pe piatra unui mormânt, amețit de băutură (mai precis: beat). Bărbații l-au ridicat cu greu și l-au pus în car. *Vezi, iubită Marie, câtă înălțare și câtă cădere!*

Sursa e convinsă că izvorul poeziei eminesciene nu a secat și că ea, ca o muză inspiratoare, ar putea să-l facă să izbucnească din nou în versuri nemuritoare.

La ultima noastră întâlnire, sursa mi-a descris felul simplu în care își va lua la revedere de la Eminescu. E convinsă că nu-l va mai revedea niciodată. Iată ce i-a spus premonitoriu poetul la despărțire: *Iar când vei auzi copilă, că tovarășul tău de-o lună s'a*

stins într'un spital, tu zi-i o dragă noapte bună și, zău, de el nu-ți fie milă, căci a ajuns la mal!

Sursa i-a răspuns tot printr-o poezie: *Te-ai dus steluță; însă cu tine/ În lunga cale tu ai luat/ Mîndra mea rază, iară în mine/ Nu-mai durerea ai mai lăsat.* Sau, în altă variantă: *Peri cu tine speranța dulce/ Care-al meu suflet scump a nutrit;/ farmecul vieții simt că se duce/ În întunericul unde-ai perit.*

Mi-a mai spus că ea va avea o căsnicie fericită. Cât despre dragoste, nu se pronunță. Mi-a mărturisit că la o ședință de spiritism de la pension, a avut o viziune în care mîngăia favoriții stufoși ai unui bărbat (soțul ei), el șezând la birou, cu tocul în mână, ea cu mâinile (albe și durdulii) pe umerii lui. Știe că bărbatul acela va fi soțul ei.

N.B.

Lt.-maj. Condurache va lua măsuri de verificare a celor semnalate și, dacă se confirmă, va face o notă pe care s-o prezinte tov. Matuf.

În acest scop – dovedirea identității Ririei – va fi audiat istoricul A.D. Xenopol.

Col. Liviu Mărișeanu

9, Extras din luarea de cuvânt
a istoricului A.D. Xenopol privitoare la poeta Coralia Gatoschi
(Riria).

Doamnelor și domnilor,
Stimată adunare,

Am fost solicitat să fac unele precizări în legătură cu Coralia Adela Gatoschi, autoarea admirabilei lucrări *Ultima rază din viața lui Eminescu*. Există o mulțime de voci care contestă talentul Coraliei, unii mergând până într-acolo încât pun la îndoială chiar și întâlnirea dintre Eminescu și Coralia sau Riria (după cum obișnuiește să-și semneze lucrările poetice). Pentru a lămuri o dată pentru totdeauna aceste chestiuni, eu, în calitate de istoric literar, dar și de soț care i-am fost alături și îi cunosc întreaga activitate poetică, voi prezenta cu obiectivitate viața și creația Ririei.

Coralia Gatoschi l-a întâlnit pe Eminescu Mihai la băile de la Repedea în vara lui 1886. Pe atunci ea era elevă (18 ani) și poetă. Șaisprezece ani mai târziu, Coralia Gatoschi a publicat, cu pseudonimul Riria, trei cărți: *Cînturi vechi* (1878-1889), *Cînturi noue* (1901-1902), precum și originala tragedie în cinci acte *Elvira*. Arhiva din Iași i-a publicat (la îndemnul meu), tot în același an, *Ultima rază din viața lui Eminescu*. În prefața la *Cînturi noue*, îngrijitorul ediției o aprecia pe Coralia Gatoschi (Riria) ca fiind unul dintre *cele mai mari talente poetice ale neamului românesc*. Cel care a salutat cu atâta înflăcărare și bucurie sinceră apariția acestui *mare talent poetic în sînul poporului român* nu a fost nimeni altul decât istoricul pozitivist A.D. Xenopol (adică eu).

În ceea ce mă privește, am reîntâlnit-o pe Coralia în 1901. În acel an, eu mă aflam în plină febră a alegerilor de la Universitatea din Iași al cărei rector în funcție eram. Reputația mea internă (*Istoria Românilor*, șase tomuri) și internațională (*Les Principes fondamentaux de l'histoire*) m-au îndreptățit să cred că voi fi reales pentru un nou mandat. Dar jocurile politice, indiferente la reputația științifică, le făceau pe atunci liberalii. Ministrul Spiru Haret (Partidul Liberal) nu mi-a fost favorabil, considerându-mă junimist și conservator. M-am indignat, adică cum să fiu eu considerat junimist în politică! *Mă ferească Dumnezeu să fiu, ori să fi fost vreodată cel mai iubit și alintat copil al Junimii!* Eu sunt un *liberal pașoptist progresist*. Declarația mea i-a jignit pe junimiști (Negruzzi se afla chiar lângă tribună), iar pe liberali nu i-a convins. Nu m-au reales. Nici *Principiile fundamentale ale istoriei* (publicate în franceză) sau cele șase tomuri ale *Istoriei românilor* n-au contat. Așa cum n-a contat nici cel mai mare număr de voturi (28) din colegiul universitar, ministrul Haret preferând să-l numească în funcția de rector pe contracandidatul meu, pe profesorul de matematică C. Climescu (liberal). Desigur că m-am supărat, dar ce puteam face? Nu poți să nu te superi când vezi că Rectoratul devine o prefectură de poliție unde rectorul se schimbă o dată cu guvernul!

Am plecat mâhnit de la conducerea Universității din Iași, dar întâlnirile cu Coralia, pe care am început s-o frecventez, m-au împăcat oarecum cu nedreptățile potrivnicei sorți. M-am îndrăgostit de Coralia. Am curtat-o înflăcărat și naiv. Am început să scriu poezii erotice. Pare de neînțeles că eu, A.D. Xenopol, profesorul, istoricul, pozitivistul, am scris și poezii de dragoste. Dar eram îndrăgostit, doamnelor și domnilor! Mi-am publicat poeziile (*Durere, Prigonire, Te iubesc, De mă iubești...* etc.) în *Arhiva* din Iași. Le-am semnat cu pseudonim: Rama. Eu aveam 54 de ani, iar Coralia 33. M-am aprins ca un adolescent. Pe ea a înduioșat-o ținuta fostului ei profesor (un omuleț simpatic, aproape

miop, cu părul roșcat și privirea stinsă, care se aprindea subit când ea intra în încăpere și care se încurca în idei atunci când încerca să-i explice ceva domnișoarei Coralia). A arătat compasiune față de boala mea, n-a comentat *acea fistulă* și a trecut cu discreție peste toate metehnele mele. Ne-am apropiat sufletește (ne aflam fiecare în momente delicate ale vieții). Ea m-a consolată de pierderea rectoratului (de lipsa de recunoștință a semenilor), iar eu de pierderea fratelui și protectorului ei, maiorul Niculae Biberi (mort în 1897). Acestuia (fratelui Nicu), Riria i-a închinat o admirabilă poezie (1889). În acea poezie (*Închinare*), tânăra poetă și-a exprimat cu simplitate și vibrant lirism crezul poetic: *Forma, rima și cadența de lipsesc n'am vină eu;/ Nu scriu ca o literată, scriu cum vrea sufletul meu./ Nu scriu versuri de valoare care pot avea un preț;/ Pentru formă fără suflet am un suveran dispreț.*

Riria e convinsă că poezia trebuie să se nască din suflet, iar simțămintele adevărate să se exprime liber, *lasând libertate deplină cugetărei*, fără să țină cont de formă. Nu e absolut modern ce spune? Dar, când am întâlnit-o eu, iluziile fetei se spulberaseră în vânt, transformându-se în *deziluzie amară*. Despre ce să scrii când nu ți-a rămas în suflet decât *decețiune*? Coralia se lăsase de poezie și se retrăsese la țară. În acest moment de deznădejde și de cumpănă a vieții am reîntâlnit-o eu. Păcat, stimată domnișoară!, i-am spus. Timpul nu e pierdut!

I-am explicat că e prea modestă (Sigur, se cuvine ca o domnișoară să fie modestă!), dar că simțămintele exprimate de versurile ei sunt, da, admirabile, iar forma poeziei este, cum să spun? ă, ă, foarte bună. Am crezut sincer în talentul ei poetic și, recitându-i versurile (entuziasmat), am îndemnat-o să nu negligeze literatura și să se întoarcă grabnic la poezie. Timpul nu era de tot pierdut! Ah, domnule profesor! Mă măguliți! Încrezător în talentul domnișoarei Coralia (cu care am purtat lungi discuții despre poezie, despre Eminescu, despre Dacia Traiană, despre principiile fundamentale ale istoriei, despre progres și civilizație, despre limba

română), am îndemnat-o să ia din nou condeiul în mână (abandonat în fatalul 1889). Apoi, am cerut-o în căsătorie. Ea a acceptat, deși nu eram *un făt-frumos cu ochii negri ca noaptea adâncă sau cu ochii albaștri visători ca cerul în înserare* (cum frumos scrisese cândva). Așa a început (reînceput) totul.

Ascultând îndemnurile mele, Riria a compus *Ultima rază din viața lui Eminescu*. Lucrarea ei m-a fermecat. S-a reîntors și la poezie. M-au extaziat frumusețea și profunzimea noilor versuri pe care le laudam oricui era dispus să mă asculte. Totuși, entuziasmul apariției unui asemenea talent poetic *în sânul neamului românesc* n-a fost nici general, nici unanim. Dimpotrivă. Astfel, imediat după publicarea minunatei producții literare *Ultima rază din viața lui Eminescu*, manifestările binecunoscutei *invidii românești* nu au întârziat să-și facă apariția. Nu puțini au fost cei care au clevetit împotriva autoarei acuzând-o *de imitație a formei și a fondului eminescian*, ba, mai rău, unii chiar de plagiat (adică ea n-ar fi făcut decât să profite de prezența lui Eminescu la băi la Repedea, imitându-i și furându-i versurile). O doamnă, printr-o scrisoare anonimă, adresată publicației *Evenimentul*, a mers chiar mai departe cu presupunerile și, distribuind frazele poetei pe coloane, crezu că a dat la iveală meșteșugul Ririei, considerând că numai printr-o simplă operație grafică ar fi demonstrat plagiatul.

Invidia românească își arată cu orice prilej colții! Invidie, stimată doamnă anonimă (sunteți invidioasă, nu-i așa?)! Dacă n-ar fi invidia aș fi putut crede că doamna anonimă i-a făcut un compliment Ririei asemuind-o cu Eminescu. Nu am condamnat-o. Mulți s-au lăsat înșelați de scrierea ei. O poezie atât de nouă, de proaspătă și versuri de o armonie neîntrecută. O poezie *plină de cugetări adânci* și, cu toate astea, așa de plastică și așa de frumoasă. Un amestec interesant de vers ritmat și rimat, un ritm puternic și rime încântătoare. Lumea a rămas uimită. Nu știa ce să creadă. Până și cei mai de seamă critici credeau că ea împrumutase fond și chiar formă de la Eminescu, reproducându-l în chip admirabil

și neîntrecut. Dar, dincolo de asta, nu poți să nu remarci gingășia versurilor Ririei, pulsul inimii de femeie, grația neasemuită a trăirilor și a cugetărilor ei. Cât despre cugetări, se cuvine să fac o precizare! Or fi fiind ele (cugetările) femeiești prin eleganța gândirii, dar, observe oricine că, dincolo de eleganța feminină a gândirii, se ascunde profunzimea unui bărbat adânc cugetător, cu fond și greutate.

E de ajuns să citești, de pildă, poezia *La mormînt* din volumul *Cînturi noue*, apărut în 1902. Înainte de a compune *Ultima rază*, Riria s-a dus să se închine la mormîntul poetului, așezându-i la căpătâi viorele albastre și un mănunchi de liliac. A evocat timpul de altădată, de la băile Repedea (*când ședeam singuri pe bancă în pădurea fermecată*), întrebându-se serioasă ce nume să dea veșniciei care o despărțea de poetul iubit? Cu acea ocazie, a scris poezia *La mormînt*. Ne întâmpină în această admirabilă poezie, domnilor, o adevărată meditație în fața vieții, morții și a veșniciei. Suntem copleșiți de forța unor cugetări (curat bărbătești) despre rostul existenței și despre odihna eternă!

Dacă n-ați citit (cumpărat) încă volumul apărut la Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl” îmi permit să vă ofer un exemplu elocvent care să demonstreze forța meditativă din poezia *La mormînt*: *Căci trăim aceleași timpuri înnegrite de dureri, scuturînd cu greu din veacuri, scurte clipe de plăceri*. Ce imagine formidabilă, cea a unei veșnicii care, scuturându-se pe pământ, picură scurte clipe de plăceri. Noi, oamenii, ne grăbim, înfometăți, să le primim. M-a cucerit imaginea asta cu veșnicia *picurătoare* pe pământ. Nu-i așa că e frumoasă? Nu mă mir că mulți critici au crezut, inițial, că Riria mea l-a plagiat pe Eminescu. Alții, mai înverșunați (invidioși), i-au atribuit lui Eminescu poeziile Ririei (*Inspirarea și poetul sărac*, *La mormînt* etc.). Adică, doamnelor și domnilor, Eminescu să-și dedice lui însuși o poezie ca superba meditație *La mormînt*? Să fim serioși! De unde să știe Eminescu că, după moarte, va avea la căpătâi un tei care se usucă? Și frumoasele

concepțiuni *Stavilă și Avînt, Vedenie, Dochia* și *La stele* tot Eminescu să le fi scris? În *Vedenie* și *Dochia* se simte, dragii mei, *pulsul inimii de femeie*. Cum să fie Eminescu capabil (un bărbat) să descrie cu atâta naturalețe simțăminte și trăiri femeiești? Ca să nu spun că, după ce s-au publicat postumele eminesciene, s-a văzut că, în *afara câtorva mai frumoase*, restul erau nereușite ca fond și formă! În schimb, poemele Ririei sunt desăvârșite! Admirabile! De aceea, eu, A.D. Xenopol, am declarat-o pe Riria un *nou poet de frunte!*

Ce să vă mai spun, doamnelor și domnilor?! S-a mers până-ntr-acolo încât lumea a spus că eu (ca bărbat și soț al ei) aș fi scris acele versuri. Cum ne e mai ușor a crede că un pozitivist, un istoric (autorul *Istoriei românilor din Dacia Traiană*), un filozof al istoriei (*La Théorie de l'Histoire*), profesor onorific la Sorbona, membru al Academiei Române etc. a scris poezia semnată de Riria, decât a accepta că acele versuri (nemuritoare) au fost compuse de o... de o femeie (doar pentru că e femeie)! Spuneți și dumneavoastră!

E adevărat că am publicat și eu câteva stihuri. Le-am semnat cu pseudonim: mai întâi I. Laur, apoi, Rama. Dar poeziile mele, vai, fiindcă m-am încăpățânat (fire pozitivistă ce sunt!) și n-am permis simțământului să curgă liber, înăbușindu-mi și cele mai intime elanuri, poeziile mele nu reprezintă decât filtrări naive ale unor trăiri lipsite de culoare (deși puternice în interior) pe care le-am înveșmântat într-o retorică vetustă (după cum s-a spus pe bună dreptate, vai, nu neg!) în stilul învechit (prețuit de mine) al lui Gr. Alexandrescu.

În poezia *Tē iubesc*, de pildă, am vrut să exprim toată dragostea mea pentru Riria. Eu sunt un spirit pozitivist și, atunci când am exprimat în versuri faptul că o iubesc pe Riria din tot cugetul meu vast (ce cuprinde istoria omenirii) și din tot sufletu-mi ce se înalță sus peste lumi care au apus (Dacia Traiană), am avut așa, un moment, sentimentul că, în dragoste, nu e de ajuns (cugetul

și sufletul) și că ar mai fi ceva. Ce-ar mai fi? m-am întrebat. Ce lipsește? Dorința, am exclamat fericit. În dragostea unui bărbat pentru o femeie mai e și dorință, nu-i așa doamnelor și domnilor? La cei 55 de ani ai mei (în ciuda *bolii* mele) sunt un bărbat în plină vigoare. Dar cum să spui asta (te iubesc fiindcă te doresc) fără să fii vulgar și, știți dumneavoastră, fără să pară că recunoști (bărbații ca mine nu trebuie să-și trădeze pornirile intime) că ai fi stăpânit de o dorință arzătoare, așa cum, ca bărbat, n-ai mai simțit demult, din juneță? Atunci am creat imaginea unui *fluviu care matca-și depășește, coperind ca un deluviu tot ce'n mine adânc trăiește*. Adică dorința arzătoare a bărbatului pentru femeia sa. Se înțelege asta, nu-i așa? Eu asta (dorința) am vrut să exprim. Riria mea a înțeles imediat și, după ce mi-a citit poezia (în picioare, în spatele meu, eu stând la impozantul birou), mi-a mângâiat *favoritele* (stufoși), poposind cu mâna ei delicată (albă și durdulie) pe umărul meu. Am stat așa amândoi mult timp până când a intrat servitoarea și a aprins lumina. Ne-am speriat (în ciuda vârstei: eu 55 de ani, ea 34 de ani) ca doi școlari din ciclul secundar.

După ce am cucerit-o pe Riria, am abandonat poezia, dar, fiind înzestrat cu darul minunat de a *întrupa cugetarea în icoane*, mi-am dovedit în altă parte *însușirile intelectuale, precum și talentul de scriitor și stilist* făcând descrieri de călătorii, precum și alte întipăriri din natură (vezi *Istoria ideilor mele*). Observ că o antologie de prozatori francezi și francofoni m-a cuprins și pe mine, elogiindu-mă ca *exemplu de scriere limpede și frumoasă*. Sunt mulțumit! Mi-am pus antologia pe birou ca s-o văd. Să nu uit să cer unui discipol să facă o dare de seamă în gazetă, să afle și românii cum mă elogiază francezii, făcându-mi loc în antologiile lor de proză, socotindu-mă un mare stilist. Dacă scrierile mele istorice au și însușiri stilistice, asta se datorează numai și numai aplecării mele înnăscute înspre poezie. Luigi Luzzatti (fostul prim-ministru italian) mi-a făgăduit să redacteze o dare de seamă despre opera mea *Les Principes fondamentaux de l'histoire*. Sunt mai bine

cunoscut în afara țării decât în țara noastră. Am fost ales membru corespondent la Institut de France, iar Maiorescu, căruia i-am dedicat o carte, nici nu m-a pomenit când i-a înșirat pe cei mai importanți istorici români (Șincai, Petru Maior, N. Bălcescu, Laurian, Kogălniceanu). Pentru Maiorescu *Istoria românilor*, în șase tomuri, nu-i decât o *dovadă de stăruință*. M-a jignit foarte tare, zău!

În inima mea, recunosc și mărturisesc, nu sunt un romantic, ci, rămân ce-am fost, adică un adevărat pașoptist. Eu cred în caracterul național, social și istoric al literaturii. Literatura este, alături de limbă, moravuri și tradiții, folclor și artă, o componentă esențială a culturii naționale. Sigur, ea, opera literară mai trebuie să fie și *frumoasă* (orice va fi însemnând asta). Maiorescu a impus la Junimea critica și judecata estetică. Ca estetician, Maiorescu trebuie să creadă în formele frumoase și eterne (ca ideile). Eu, ca istoric și filosof al istoriei, merg mai departe și văd lucrurile la o scară mult mai largă decât o vede dânsul, adică nu mai departe de vârful nasului său de estet. Ca *fost* junimist, admit o oarecare importanță a caracterului estetic al operei literare, dar, în opinia mea, esteticul nu este determinant în judecata de valoare a unei opere. În analiza unei opere literare, pe lângă factorul estetic, trebuie să avem în vedere și rolul social, istoric și național al literaturii care, în anumite perioade istorice, e determinant în dezvoltarea și evoluția culturii unui popor. Un element esențial al artei este acela de a fi națională, de aceea noi, românii, trebuie să întărim cu orice preț această direcție dacă dorim să avem o artă care să nu fie nici franceză, nici germană, ci românească.

Cum să nu recunoștem funcția socială a literaturii atunci când observăm că evoluția unei societăți datorează enorm producțiilor culturale ale membrilor acelei colectivități? Chiar dacă, față de restul Europei, românii n-au avut decât mult mai târziu o literatură cultă, bogata noastră literatură populară a jucat un rol însemnat (social) în cizelarea poetică și în evoluția istorică a limbii

române. Ar fi scris Eminescu cele *câteva* poezii frumoase dacă nu s-ar fi inspirat din poezia noastră populară, preluând de acolo (cuvânt cu cuvânt) expresii de un rafinament poetic extraordinar? Eminescu a fost mare, nimic de zis. Dacă ar fi fost și omul mare, atunci am fi avut și noi, poate, un poet național. Dar așa? Când te uiți la acel biet Eminovici? Hmm. Ca să-l citez pe Nicu: *un flașnetar care purta pantaloni vineți, un gheroc negru de împrumut și o pălărie mare neagră, era pururea plin de noroi și murdar de cerneală, a acelui bulgar care se credea român și vorbea despre sângele strămoșilor, fiindcă și-a schimbat terminația numelui ovici în escu*. Mă scuzați, doamnelor și domnilor, dar nu m-am putut abține. Și el a atacat originea familiei noastre, acuzându-ne ca am fi produsul *încrucișării dintre rasa ovreiască cu rasa neogrecescă*, deși tatăl meu, se știe (eu o știu), se trăgea dintr-o familie anglo-saxonă (!), iar eu și frații mei (încă doi băieți și trei fete) am fost botezați ortodocși. Mama mea, Maria Vasiliu (româncă, nu?) mă îndemna în scrisori (când eram student la Berlin) să mă spovedesc în Postul cel mare și să mă împărtășesc. Ceea ce am și făcut! Și el? Eminescu? Cel care se lăuda cu credința strămoșească? S-a spovedit vreodată? Se ducea, măcar, la biserică?

[Cel care conduce ședința îi face un semn istoricului să-și încheie cuvântarea. Acesta, ascultător, se supune.]

Îmi exprim convingerea că posteritatea va ști să califice just cele expuse de mine și va aprecia cu dreptă cumpănire sinceritatea și talentul Ririei. Depun astăzi mărturie: Riria n-a scris poezii în numele lui Eminescu. Riria a scris poezii în numele ei. Cu siguranță posteritatea o va pune alături de marii noștri poeți Heliade Rădulescu, Bolintineanu, Gr. Alexandrescu și Alecsandri. Aceeași posteritate va ști să-mi confere și mie locul cuvenit printre marii istorici ai neamului.

Vă mulțumesc.
A.D. Xenopol

10, Fragment din stenograma

audierii martorului Leon Onicescu în vederea stabilirii exacte a evenimentelor de la bolnița Mănăstirii Neamțului, unde Eminescu Mihai a fost internat din noiembrie 1886 până în aprilie 1887.

Întrebare: Dumneavoastră ați fost intendent la ospiciul de pe lângă Mănăstirea Neamțului în perioada în care Eminescu Mihai a fost internat aici. Vă rog să ne spuneți ce făcea un intendent? Care era rolul dumneavoastră?

Răspuns: Eu mă ocupam de administrarea ospiciului, de achiziția alimentelor, a medicamentelor, de stabilirea rațiilor pentru bolnavi, de supravegherea desfășurării tuturor activităților, de relația cu mănăstirea care se îngrijea de noi. În toamna lui 1886, în bolnița de la Mănăstirea Neamțului, se găseau internați 59 de bolnavi, distribuiți în 7 camere. Toate cele șapte camere ale stabilimentului erau de câte 5, 9, 10, 11 și respectiv 12 paturi. O singură cameră avea două paturi.

Întrebare: Domnule Onicescu, numele lui Eminescu nu apare explicit în registrul ospiciului de pe lângă Mănăstirea Neamțului. Doctorul Zosin a presupus (consultând ulterior registrul) că *bolnavul de 34 ani* (Eminescu avea la acea dată 36), *ortodox, român, de profesiune liberă, din urbea Iași, diagnosticat cu manie furibundă (șters și pus alături: Delirium tremens) și care ar fi părăsit ospiciul în ziua de 10 aprilie 1887, vindecat*, n-ar fi fost nimeni altul decât Mihai Eminescu.

Răspuns: Bolnavul internat la noi pe data de 10 noiembrie 1886, cu semnalmentele de mai sus, nu este nimeni altul decât Eminescu. Dar, în ziua internării, eu mă aflam la Iași cu niște treburile. Lipsind atât eu, cât și doctorul Ursulescu care răspundea de bolnavi, poetul a fost închis într-o cameră cu mai mulți alienați de către cineva din personalul inferior al spitalului care nu-l cunoștea pe Eminescu. Revenind la ospiciu, am rezolvat urgent problema de cazare, dispunând ca celebrului poet să i se ofere o cameră deosebită și o îngrijire specială.

Întrebare: În ce ar fi constat această cameră deosebită și îngrijire specială, domnule Onicescu? Să înțelegem că l-ați izolat de restul alienaților și l-ați scutit de tratamentul cu funia udă sau de dușul cu apă rece, oferindu-i cea mai bună cameră, cea cu două paturi? Sau că l-ați cazat chiar într-una din încăperile locuinței dumneavoastră?

Răspuns: Eu l-am tratat cum se cuvine.

Întrebare (procurorul ia o hârtie de pe masa din fața sa și începe să citească): *Ordinul Ministerului de Interne, Direcția sanitară, către Epitropia spitalelor Sf. Spiridon din Iași, pentru a lua măsurile necesare înlăturării lipsurilor grave constatate la spitalul din Tg.Neamț și la ospiciul de alienați de la Mănăstirea Neamț*^{*}. Din acest ordin reiese că alimentația bolnavilor era insuficientă, că, deși se alocă o sumă potrivită de bani pentru hrana acestora, carnea, ca produs de bază, se găsea în cantitate mult prea mică. Într-un cuvânt, că cineva (din administrația ospiciului) fura din provizii, nu?

Domnul Onicescu se foiește neliniștit în scaun.

* Ospiciul de alienați de la mănăstirea Neamț era o adevărată casa inchi-zițională, pe a cărei poartă onorabilii epitropi ai spitalului Spiridon ar face bine să pună firma pe care Dante a scris-o pentru infern: *Lasciate ogni speranza voi che entrate*. Căci aproape nimeni din cei ce au intrat odată în acel lăcaș n-a mai ieșit vindecate și nici n-a putut suporta supli-ciul tratamentului de acolo, decât un timp relativ scurt. Sursa: Bogdan

Procurorul continuă netulburat: Se știe că ospiciul era instalat într-o tipografie dezafectată, o clădire veche, având un etaj cu un cerdac de jur împrejur. Bolnavii *periculoși* erau izolați în carceră sau în beci. Un butoi cu apă rece, situat în curte, completa *tratamentele* aplicat bolnavilor recalcitranți. Ca o altă măsură preventivă împotriva celor ce se loveau cu capul de pereți, s-a trecut la căptușirea pereților cu saltele. Nu se știe dacă bolnavii primeau sau nu vreun tratament medicamentos. Probabil că nu. Cât despre grădina destinată plimbării bolnavilor, aceasta a fost luată și folosită pentru agricultură (cartofi, linte, ceapă etc.), pacienții dispunând doar de o mică curte pentru plimbare. În zilele cu soare și fierbințeală se grămădeau cu toții la *umbra* gardului ce împrejmua acea curte. Domnule Onicescu, ne puteți spune acum ce fel de îngrijire a primit Eminescu la ospiciul mănăstirii Neamțului, înconjurat (nimic de zis) de munți frumoși.

Răspuns: Nu știu despre ce vorbiți, domnule. Eu nu cunosc acest ordin al Ministerului de Interne.

Întrebare: E din 19 iulie 1886, semnat de ministrul Polizu și de șeful serviciului Teodoru. Dosarul, conținând 130 de file, se găsește în Arhivele Statului din Iași.

Răspuns: Unele măsuri de îmbunătățire s-au făcut, să știți. Când Eminescu a venit la noi, în noiembrie 1886, porțiile de hrană se măriseră. Iar pe poet, eu având o stimă deosebită pentru dânsul, l-am *tratat* cum se cuvine. Am așteptat mai întâi ca acesta să se *liniștească*. După ce bolnavul s-a liniștit (adică a încetat să se mai lovească cu capul de pereți sau de saltele, să se murdărească și să se schimonosească vorbind fără șir), l-am luat sub aripa mea ocrotitoare. L-am îmbrăcat, l-am hrănit, i-am dat chiar și un geamantan la plecare, fiindcă nu avea în ce să-și pună lucrurile. Uneori, recunosc, îi mai dădeam și tutun. Știam că doctorul îi recomandase să fumeze mai puțin, dar deh, ce să-i faci, mi-era milă de dânsul. Marea lui pasiune era tutunul!

Întrebare: Băutură nu i-ați oferit?

Răspuns: Oh, nu, ferească sfântul! Știam că nu avea voie! Eu *m-am străduisit să îndulcesc câteva luni de trai din viața mai tristă a lui Eminescu, atunci când gazetele-l numeau Ilustrul poet și el era părăsit într-un ospiciu în cea mai neagră mizerie și de unde, numai grație doctorului Ursulescu și îngrijirilor mele particulare, a ieșit complet vindecat*. Nu am protestat când Eminescu mi-a îmbrăcat hainele pe care servitorul tocmai mi le curățase, dimpotrivă, i le-am dăruit lui. L-am invitat la masă, ospătându-l din când în când cu mâncare. I-am oferit și unele preocupări mai apropiate de calitățile lui intelectuale.

Întrebare: I-ați adus de citit? Pe Heine?

Răspuns: Pe cine?! Oh, nu, domnule! I-am dat de scris în cancelarie, să copieze niște *tabele de nutriment*. Îl amuza teribil. Era o plăcere să stai cu dânsul în momentele lui bune, când era binedispus. Atunci cânta, recita versuri, spunea anecdote. Într-o dimineață poetul mi-a adus poezia *Vezi rândunelele se duc ca să văd dacă e bună și s-o corectez*.

Întrebare: Și care a fost părerea dumneavoastră despre poezie?

Răspuns: Am citit cu atenție poezia și nu credeam că a scris-o atunci la ospiciu. Era prea frumoasă!

Întrebare: De ce să n-o fi scris atunci, domnule Onicescu? Totul se potrivește: toamna, rândunelele care pleacă în țările calde, frunzele de nuc care se scutură, bruma peste câmpii. Tristețea că doamna pe care o aștepta nu se arăta (nu venea). De ce să nu fi scris aceste versuri pe când se afla în ospiciu, domnule Onicescu? Sunteți istoric literar ca să puteți aprecia asta? Ați parcurs opera completă a lui Eminescu și ați studiat toate variantele analizând, din punct de vedere poetic, evoluția prozodică a posibilelor texte înrudite?

Răspuns: Păi, ă, ă, (*se bâlbâie*). Erau prea frumoase, de aceea am zis și eu așa. Și ruda mea, Gheorghe Bojeicu, care se pricepe la poezie, a afirmat același lucru. În plus, toată lumea a afirmat că, după 1883, Eminescu n-a mai scris nimic, că s-a întunecat

brusc (prima oară) și că, în noiembrie 1886 (deci, după ce a venit în grija mea), s-a întunecat din nou (a doua oară)! Cel puțin, așa am auzit. Eu l-am îndemnat să mai facă versuri, dar n-a mai făcut. Nu-i mai ardea lui de versuri, se restabilise cu totul și se preocupa de soarta lui amară. Nu avea bani. Prietenii lui parcă îl uitaseră cu toții! N-am putut să nu mă gândesc ce ajunge omul în atari situații! Cum e și viața asta! Când ajungi la rău, te trezești singur! N-ai pe nimeni! Dacă Eminescu ar fi avut parte, după ce a părăsit ospiciul, de aceleași îngrijiri speciale pe care i le-am oferit eu sau dacă ar fi respectat tratamentul medical recomandat de dr. Ursulescu, nu s-ar fi stins atât de timpuriu, săracul!

Întrebare: Să ne întoarcem la fapte, domnule Onicescu. Și gazetele, domnule Onicescu? Citea gazetele?

Răspuns: Gazetele? (Intendentul e în încurcătură) La ospiciu nu aveam gazete.

Întrebare: Atunci, domnule Onicescu, de unde știa Eminescu că în gazete se spuneau despre el lucruri cumplite? Mă refer la articolul lui C. Mille, din *Lupta*, apărut în 15 ianuarie 1887*. Spuneți că l-ați ajutat cu corespondența. Atunci știați, nu-i așa?, că el ar fi trimis domnului Panu o scrisoare? Desigur, nu cunoșteți conținutul scrisorii, dar trebuie s-o fi avut în mână de vreme ce tot dumneavoastră i-ați pus la poștă și scrisoarea pentru domnul Negruzzi, cea cu poezia *Vezi rândunelele se duc*. Nu, domnule Onicescu?

Răspuns: În 15 ianuarie, spuneți?

Întrebare: Da, în 15 ianuarie a apărut articolul lui Mille, probabil că, în zilele următoare, Eminescu i-a și scris lui Panu

* Toți oamenii de inimă, toți aceia care țin cu vrednicie o pană în mână, toți și toate căroră Eminescu le-a dat și le dă minute plăcute, ar trebui să se gândească la nebunul din Mănăstirea Neamțului... Întind talgerul, căci acesta este soarta tuturor scriitorilor, întind talgerul publicului, tuturor aceloră care cred că poetului Eminescu i se cuvine ca răsplătă națională cel puțin o moarte liniștită... Sursa: Constantin

rugându-l să dea un *dementi* (dezmințire legată de boala lui) în *organul de publicitate* al acestuia și să facă să înceteze orice cerșitorie cu *talgerul*. V-a spus poetul ceva despre asta? Nu se poate să nu fi vorbit cu el dacă erați în relații așa de bune cum pretindeți. Cu siguranță era indignat de ceea ce scrisese Mille...

Răspuns: Nu-mi amintesc, sunt 32 de ani de atunci! Dar, dacă stau să-mi adun toate datele, se vor tot face de-o povestire de când a intrat și până a ieșit Eminescu din ospiciu.

Întrebare: Poate că scrisoarea către Panu nu ați expedit-o dumneavoastră, dar, domnule Onicescu, vă amintiți cumva, deși e mult de atunci, dacă poetul ar fi trimis vreo scrisoare doamnei Veronica Micle? [Citește dintr-o hârtie pe care a luat-o de pe masă]. *Vei fi aflat lovitura ce a zdrobit creierul meu. Singur, fără un ajutor și o mângâiere, îmi duc zilele de azi pe mâine. Numai privindu-ți portretul, în sufletul meu blazat se coboară o rază de lumină din ochii tăi. Vestea că vei veni să mă vezi, aici, în casa de nebuni, mă face să mai supraviețuiesc clipelor de a sfârși cu viața. Micul tău Emin n-a uitat să mai scrie versuri, citește-le!* O scrisoare în care îi trimitea și câteva versuri? Poate că poetul v-a arătat și dumneavoastră acele versuri, ca să le *corecetați*!

Răspuns: Despre ce poezie e vorba?

Întrebare: Iată: *Așternut în iarba verde, / În poiană, către seară, / Aștept luna cea de vară! După deal ca să răsară. / Și privesc cu drag în valea! Ce se-ntinde hăt departe...! Pân'ce munții-nchide calea...! Unei lumi ce ne desparte...*

Răspuns: Nu-mi amintesc de această poezie, domnule. Eu nu sunt dintre aceia care își amintesc și ce n-a existat vreodată! Eu nu inventez ca alții.

Întrebare: Dar despre cei care l-au vizitat la ospiciu, ce ne puteți spune?

Răspuns: Cine l-a vizitat, domnule?

Întrebare: Creangă și Morțun, de exemplu. Cei doi l-au vizitat pe poet în data de 2 februarie 1887. Creangă însemnează această

vizită pe o carte de-a lui. Menționează și un curcubeu frumos zărit la răsărit.

Răspuns: E adevărat. Domnul deputat Morțun și regretatul profesor Creangă au venit să-l vadă pe Eminescu și au stat cu el două zile. Îmi amintesc că era o iarnă mare și grea. De curcubeu nu-mi amintesc, dar pot să vă spun că omățul ajunsese până la ferestre. Morțun și Creangă au adus cu dâșii o scrisoare din partea unor studenți din Iași care îi cereau poetului să se învoiască să dea în numele lui niște reprezentații pentru a-l sprijini cu bani. Eminescu, deși se afla în mare mizerie, a refuzat. Era foarte demn. La plecare, Morțun mi-a dat o sută de lei ca să-i cumpăr un rând de haine, căciulă și ghete. Îl aprecia foarte mult pe Eminescu. Mi-a spus despre el că era *poetul cel mai poet al României*.

Întrebare: I-ați luat, domnule Onicescu?

Răspuns: Ce?

Întrebare: Banii de domnul Morțun.

Răspuns: Desigur. Dar ce credeți?!

Întrebare: Și, în felul acesta, ați putut să vă recuperați propriile dumneavoastră haine pe care vi le-a îmbrăcat poetul. Din câte ne povestiți, poetul se afla în deplinătatea facultăților sale, nu?

Răspuns: După ce și-a revenit, a fost bine. De la noi a plecat complet vindecat. A plecat după Paști. Era nerăbdător să plece, dar nu avea cu ce. Eu am cerut, în numele lui, bani de la Epitropie, dar banii întârziiau. L-am îndemnat să-i scrie domnului Morțun. I-a scris cu mare greutate. Răspunsul lui Morțun întârzia, poetul nu mai avea răbdare. Atunci i-am dat eu 5 lei și i-am oferit un geamantan să-și pună lucrurile. A plecat până la Pașcani cu un prieten al meu care s-a învoit să-l ia cu el. Banii de la Morțun, 100 sau 200 lei, au sosit după plecarea lui.

Întrebare: Și ce-ați făcut cu banii, domnule Onicescu.

Răspuns: Scrisoarea am oprit-o (o mai am și acum), dar mandatul l-am restituit.

Întrebare: Nu v-ați recuperat măcar cei 5 lei?

Răspuns: Doamne ferește! Cum?! Dacă l-ați fi văzut ce vesel era când a plecat! Era sănătos și mulțumit. Eu am rămas satisfăcut că am avut *ocaziunea* de a îndulci câteva luni de trai din trista viață a poetului. Multe se mai spun despre el, sărmanul, dar să știți că nu toate sunt adevărate. Povestea cu paltonul, de pildă, e inventată! Mă simt obligat, în numele adevărului, să fac o rectificare la cronica lui Leon Nicolescu din *Gazeta gazetarilor*. Îmi permiteți?

Întrebare: Da, vă rog, domnule Onicescu!

Răspuns: Dați-mi voie, stimabili! Paltonul pe care-l purta la plecarea de la ospiciu i-a fost dat de domnul Vasile Burlă. Îi era larg și lung fiindcă domnul Burlă, se știe, era mai robust. Tot cu acel palton vechi l-am văzut și un an mai târziu, în București.

Întrebare: L-ați revăzut în București, domnule Onicescu?

Răspuns: Da, de departe! Nu m-am dus la el ca să-i vorbesc!

Întrebare: De ce?

Răspuns: Nu știu, n-am îndrăznit. Poate nu-și mai aducea aminte de mine.

Întrebare: Cum?! Dacă l-ați îmbrăcat și l-ați hrănit, v-a dat poeziile lui să le citiți și să le *corectați*! Cum să nu-și amintească!

Răspuns: Poate s-ar fi jenat și domnul Eminescu să se întâlnească cu cineva care să-i fi amintit de ospiciu. Din delicatețe, nu m-am dus la dânsul. Să se consemneze. (*ochii i se umezesc de lacrimi, își scoate batista din buzunar și se șterge la ochi, încet, cu mișcări de pensionar*)

Întrebare: Vă mulțumim, domnule Onicescu. Puteți să vă retrageți!

Răspuns: Atât? Nu mă întrebați nimic despre însemnările originale (scrise de mine) pe care le-am încredințat domnilor Locusteanu și Galaction? Între timp a venit războiul și nu le-am mai putut recupera de la dânsii. Nu mi-am făcut atunci o copie după acele însemnări, dar aş putea să mi le reamintesc acum.

Întrebare: Nu, domnule Onicescu! Vă mulțumim pentru participare! Puteți pleca! Cum?

Răspuns: Nu mă întrebați ce conțineau acele însemnări lăsate la redacția revistei *Flacăra*, în 1914? Ce reprezentau manuscrisele? Ce-aș fi scris acolo?

Întrebare: Nu! Nu e nevoie! Sunteți liber!

Răspuns: Dar vă rog! (*agitație*) Vă rog, dați-mi voie să vorbesc! De ce nu mi se dă voie să vorbesc? Eu sunt singurul care a fost de față. Numai eu știu ce a făcut Eminescu între 10 noiembrie 1886 și 10 aprilie 1887! (*urlete*) De ce nu sunt lăsat *niciodată* să vorbesc! Toată lumea mă citează cuvânt cu cuvânt, dar eu, personal, nu primesc niciodată dreptul la cuvânt. De unde mă citează cei care mă citează? Vă rog! Vreau să spun adevărul! Am fost furat! Cuvânt de cuvânt.

Martorul este condus spre ieșirea din sală.

11, Audierea doctorului Rudolf Şuţu

Întrebare: Articolul despre Eminescu şi despre cum şi-a petrecut timpul la ospiciul de pe lângă Mănăstirea Neamţului v-a adus notorietate, nu-i așa?

Răspuns: Oarecum...

Întrebare: În acest articol aţi descris o zi din viaţa poetului Mihai Eminescu la Mănăstirea Neamţului ca şi cum aţi fi fost de faţă. Sunteţi o păşărică pe o creangă sau ce? (*martorul protestează*)

Răspuns: Domnule, vă rog! Nu permit să mi se vorbească astfel!

Întrebare: Vă rog să ne povestiţi cum petrecea Eminescu toată *ziulica* la Mănăstirea Neamţului.

Răspuns: Eminescu se trezea la ora cinci dimineaţa. Nu pentru că ar fi avut ceva treabă. N-avea nicio treabă, mai ales că după ce se îmbrăca, așa pe tăcute, ca să nu-i trezească pe ceilalţi bolnavi, umbla încet prin casă şi apoi ieşea în cerdac. În cerdac nu făcea decât să se plimbe ceasuri întregi, contemplând cearcănul de mister al lunii, recitând sau compunând versuri. La urma urmei era poet, ce altceva putea să facă decât să recite sau să compună versuri?! Păcat că aceste versuri nu s-au păstrat.

Întrebare: Domnule doctor, vă întrerup. Eminescu a fost internat la Mănăstirea Neamţului în noiembrie şi a plecat de acolo la începutul lui aprilie. Lămuiriţi-ne, vă rog! Când se plimba în cerdac? Noiembrie, decembrie, ianuarie, februarie, martie (*procurorul numără pe degete lunile respective*). Luni de iarnă. Nu

credeți că era cam frig afară? Mănăstirea Neamțului e situată la o anumită altitudine. Suntem la munte! Totuși, domnule doctor. La cinci dimineața să se plimbe în cerdac!? În plus, mai suferea și de picioare! (*Martorul zâmbește, ca și cum s-ar fi așteptat la această observație*).

Răspuns: Se vede că nu știți nimic despre nebuni, domnule! Nebunii nu simt frigul, nu simt arșița. Nu cunosc suferința și nici durerea! Se închid în lumea lor interioară. Într-un univers care n-are nimic de-a face cu anotimpurile (cu iarna) sau cu succesiunea orelor. Poetul se retrăgea într-o lume a lui, plină de versuri, un univers fantastic și călduros, unde se adăpostea de tot frigul iernii.

Întrebare: Aha, înțeleg! Să trecem mai departe! Aș vrea să lămurim acum povestea cu veșmintele! Care va să zică, se dezbrăca de hainele stabilimentului și-și punea hainele lui (sau cele însușite de la intendent), apoi, peste surtuc, își lua paltonul de la Burlă?

Răspuns: Nu știu despre ce palton vorbiți! Ce Burlă?

Întrebare: E vorba despre domnul Vasile Burlă, directorul Liceului Național din Iași. Văzându-l îmbrăcat într-un pardesiu subțire și neștiind că nebunii nu simt frigul, i-a dăruit poetului paltonul lui. Asta se întâmpla sub arcul Academiei Mihăilene din Iași, când poetul, aflat sub escortă, s-a întâlnit cu vechiul amic. Paltonul primit de la Vasile Burlă l-a însoțit și la Mănăstire. Despre acel palton vorbesc.

Răspuns: Nu înțeleg, domnule, de ce vă tot opriți atâta la niște detalii lipsite de importanță. Ca de exemplu, veșmintele. Poetul nostru era cu totul și cu totul îmbrăcat în spirit! Lumea materială îi era complet străină. Se dezinteresa de lumea reală, ca și cum ceea ce s-ar petrece în exterior nu l-ar privi sub nici un chip pe dânsul. Un palton! (disprețuitor).

Întrebare: Cât timp spuneți că se plimba prin cerdac fără să simtă frigul?

Răspuns: Vreo cinci ceasuri! Fără nicio clipă de odihnă! După care suna clopoțelul și-i chema pe toți bolnavii la dejun! Vara li se servea masa în grădină, ca și azi (respectiv, 1904).

Întrebare: Și iarna, domnule doctor? Am stabilit deja, cu voia dumneavoastră, că era iarnă când a fost poetul *internat* la Mănăstirea Neamțului. Să înțelegem că poetul n-a avut parte de dejunul din iarbă? Când Creangă l-a vizitat la bolniță, zăpadă era până la fereastră...

Doctorul se abține să nu se enerveze din cauza insinuărilor răuvoitoare ale procurorului.

Răspuns: Eu vorbeam așa, în general, explicând că, vara, bolnavii luau prânzul la o masă lungă de lemn, așezată în mijlocul grădinii. Pe această masă se puneau câte o lingură de lemn și o cană pentru apă. La această masă, bolnavii se certau mult din cauza porțiilor de mâncare sau a bucăților de pâine. Eminescu nu suporta certurile și bătaia, de aceea, ca să satisfacă lăcomia agresivă a celorlalți, renunța de multe ori la mâncarea lui.

Întrebare: Ce frumos povestiți, domnule doctor! Și cum nebunii nu simt frigul sau arșița, probabil că poetul nostru nu simțea nici foamea.

Răspuns: I se mai făcea și lui foame, ce-i drept, dar atunci se pitula prin dosul spitalului, sărea gardul, apuca peste câmp, trecând Nemțișorul și fuga-fuga se abătea la crâșmă de își lua o jumătate de pâine și un pahar de vin. Îi tihnea mai mult să mănânce singur decât la masa din grădină.

Întrebare: Din grădină, domnule doctor? Deci a prins și Eminescu dejunul din grădină? Poate în luna martie, sau începutul lui aprilie, nu, domnule doctor?

Răspuns: Ce tot o țineți cu în grădină sau afară, iarnă sau vară? Nu pricepeți? Asta nu contează! Sunt detalii fără însemnătate! Eu n-am scris un raport clinic despre Eminescu, ci, mai degrabă, unul poetic! ???

Întrebare: Poetic?

Răspuns: Da! Poetic! De ce n-ar avea și medicii libertatea să se exprime poetic? Să devină oameni de litere? Să scrie cu suflet?! Să conceapă metafore?!

Întrebare: Vă rog să mă scuzați, domnule doctor! Deci considerați că articolul Dumneavoastră e unul... (*ezită*) cum să-i spun, poetic, nu?

Răspuns: Da, oarecum!

Întrebare: Așadar e literatură! Și ceea ce ați scris dumneavoastră în articol erau, se-nțelege, numai simboluri poetice cărora, din punct de vedere juridic, nu le putem pretinde prea multă exactitate sau adevăr!

Răspuns: Dumneavoastră, domnule, cu exactitatea și adevărul, dumneavoastră stricați totul!

Întrebare: ???

Răspuns: Stricați mitul, domnule! Eminescu e un mit, domnilor! *Se ridică în picioare și se adresează asistenței. Statura lui impozantă, părul cărunt, barba tunsă scurt, impun respect și o tăcere sacră. Vocea lui, de bariton, trece peste capetele asistenței, asemeni unui vânt din nord.* Și eu sunt mândru că mi-am adus umila contribuție la edificarea lui (a mitului). Nu înțelegeți? Acum e *deja* prea târziu! Noi, cei din trecut, avem avantajul de a fi fost contemporanii poetului, i-am cunoscut prietenii sau am vorbit cu cei care l-au întâlnit. Ce argumente va găsi viitorul ca să ne contrazică pe *noi*? Trecutul e un monolit, un bloc de piatră mut. Indiferent în ce fel îl va face viitorul să grăiască sau în ce fel de forme îl va sculpta, nu va putea niciodată schimba materia din care e constituit! *Cu emfază.* Iar trecutul lui Eminescu, domnilor, suntem noi! De acord, pot să mă contrazic, cu dejunul în grădină, cu veșmintele, cu celelalte, dar nu veți putea scăpa de întrebarea dacă nu cumva am spus adevărul? Dacă nu cumva știu mai multe decât am lăsat să se înțeleagă? (*se uită conspirativ și insinuant în jur*). Eminescu stând în cerdac, ceasuri întregi, cu privirea pierdută în zare. E o imagine irezistibilă, nu? Avem și noi, românii, un

poet genial (nebun) care stă toată ziua într-un cerdac, privind în gol, conversând cu Dumnezeu sau cu elementele. Războindu-se cu limitele cunoașterii omenești. N-are importanță cu cine. Imaginea asta (hamletiană) ne conferă și nouă o oarecare prestanță! Ne scoate într-un fel din lumea de bășcălii caragialiene, arătându-ne că, în ansamblul ei, condiția umană e una tragică. Să ai un asemenea poet e ceva, nu? A plătit, însă, un preț cumplit! Cu cât spiritul se înalță mai sus, atingând culmi nebănuite, cu atât e mai aproape, neliniștitor de aproape, de cea mai crudă și teribilă nebunie. Iar Eminescu s-a înălțat în spirit cum puțini dintre contemporanii săi au reușit s-o facă (nici unul). Dar și căderea i-a fost pe măsura înălțării, amețitoare. De ce am renunța la mitul tragic al lui Eminescu? Pentru a dobândi altceva mai de preț?! Ce?

Întrebarea lui, fără răspuns, străbate ca un ecou prelung până în cele mai îndepărtate colțuri ale sălii, reverberând. Se lasă o tăcere mormântală. Ca la un moment de reculegere. Apoi, procurorul tușește și îl invită pe doctor să continue. Doctorul se așază greoi, transpirat și, clipind din ochii mici, continuă cu o voce persuasivă, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Se povestește că, într-una din zile, poetul stând, ca de obicei, în cerdac, dă peste el un nebun scăpat din lanțuri. Acesta, doborând totul în cale (din dorința de a fugi și de scăpa de la balamuc), îl trănțește și pe Eminescu la pământ. Poetul, fără să-i pese și fără să-și întrerupă șirul gândurilor, rămâne așa, pe jos, ceasuri întregi. Atât era de nepăsător la cele ce se petreceau în jurul său. Pe Eminescu nu-l interesa să întrebe de ce aia, de ce aialaltă. Nu-l interesa să comenteze că mâncarea nu-i bună, că supa e rece, oricum era sătul de viață, d-apoi de mâncare! La ce i-ar mai fi trebuit? Nu comenta că era frig în încăpere (era iarnă, nu? se mai stingea focul uneori, destul de des). Nu-l interesa să se plângă că e bătut cu funia udă! Sau că i-ar fi intrat ceva în ochi (că i-ar fi băgat întunericul degetele în ochi). Nu. Asemenea lucruri nu contau pentru el. Când nebunul a sărit și l-a trântit la pământ nici nu și-a dat

seama. Numai gândirea reprezenta pentru poet ceva cu adevărat foarte important. Gândirea, domnilor! Nu s-a bătut cu celălalt, cum ar fi făcut orice nebun, nu s-a sculat de jos ca să nu răcească, cum ar fi făcut orice om normal care se îngrijește de sine, nu s-a dus la supraveghetor să pârască, cum ar fi făcut orice om de bine. Nu, nicidecum. El a rămas jos, așa cum l-a lăsat nebunul. Comportamentul poetului nostru îmi amintește de filosoful grec. Cum îl chema? Ăă, ă! Da, acela! Cel care s-a lăsat călcat în picioare de soldați în timp ce trasa în nisip cercuri! Zău! La poezi, nebunia, domnule, e o formă mai înaltă de rațiune. Și noi să renunțăm la asta? La mitul Eminescu?! La mitul tragic al nebuniei lucide a poetului? De ce să nu credem, așa cum am scris eu în articolul meu, că noaptea, cerul și stelele erau parcă numai ale lui. Scria versuri? Își lăsa mintea să alerge sprintenă după iluzia unui vers care se înălța din visul unui nebun? Cu siguranță! Așa trăia el. De abia pe la două după miezul nopții îl fura somnul. *Procurorul intervine*: Și la cinci era deja în picioare.

Întrebare: Asta e tot, domnule doctor? Da. Frumoasă poveste! Ați încheiat cu versuri din Eminescu (desigur!). *Tânguiosul bucium sună,/ L'ascultam cu atâta drag,/ Pe când iese dulcea lună/ Dintr'o rariște de fag...* De ce ați invocat tocmai aceste versuri? Dintre toate poeziile scrise de poet? Are poezii și mai bune, nu? *Luceafărul*, de pildă. E un poem pe care-l știe orice licean. Sau poate că versurile invocate de dumneavoastră au fost scrise la Mănăstirea Neamțului? Înainte de a se duce la culcare (ora două noaptea)?

Răspuns: E vorba de bucium, de *tânguiosul bucium*! Poetul nostru îi plăcea să asculte buciumul. Or, când stai treaz în creierul munților, până târziu în noapte, nu se poate să nu auzi și buciumul. Nu?! Măcar o dată. Luna ieșind dintr-o rariște de fag, poetul stând în cerdac (înfofolit în paltonul de la Burlă, dacă doriți) și, încet, tânguios, departe, un glas de bucium. Apoi, blând, ca o mângâiere aeriană, diafană, să fulguiască. Sau, mai potrivit

cu momentul, un vânt teribil, învolburând zăpada, să îndoiaie până la pământ, brazii, îngenunchindu-i. E iarnă, nu?

Întrebare: Formidabil, domnule doctor! V-ați gândit la toate! Câtă poezie în articolul dumneavoastră!

Răspuns: Și adevăr, domnule.

Întrebare: Poezie și adevăr! Vă mulțumim, domnule doctor Șuțu! Sunteți liber! Puteți pleca.

12, Audierea doctorului Panait Zosin

Întrebare: Aveți o carte de vizită impresionantă, domnule doctor. V-ați născut în satul Gorbănești, districtul Botoșani, în 27 iunie 1873. Ați continuat liceul la Botoșani, dar ați fost eliminat de aici pentru propagandă și agitațiune socialistă.

Răspuns: Așa este! (*întărește doctorul*). Sunt un socialist, domnule. Un socialist pozitivist. Consider că socialismul pune cu adevărat problema vieții sociale, dar numai pozitivismul o dezleagă, explicând-o. Am scris de nenumărate ori despre asta (*este întrerupt*).

Întrebare: După completarea studiilor la Bruxelles, ați trecut bacalaureatul la liceul Matei Basarab din București, apoi ați urmat medicina tot în capitală. Ați devenit extern titular al Eforiei spitalelor civile și intern titular al așezămintelor Brâncovenești. În 1900, ați obținut titlul de doctor în medicină cu teza *Substratul patologic în pesimismul contemporan*. V-ați specializat în neuropsihiatrie timp de un an de zile la clinicile din Berlin, Heidelberg și Paris. Ați fost medic primar provizoriu la Ospiciul de alienați de la Mănăstirea Neamțului (1903-1904), apoi, medic secundar și primar provizoriu la Ospiciul Socola (1906-1907). În sfârșit, medic primar titular al Casei Sf. Spiridon, la Azilul Balș și la Ospiciul Galata. Sunteți și șeful Serviciului de hidroterapie și băi medicamentoase de la Băile comunale din Iași, precum și medic al serviciului neuropsihiatric de la policlinica C.F.R. din Iași. Aveți, desigur, și o activitate științifică și medicală impresionantă.

Ați publicat numeroase lucrări în țară și în străinătate. Frumoasă activitate, domnule doctor! Ca să nu mai spun și despre faptul că ați participat ca medic la războiul balcanic (1913) și la războiul cel mare (1916). Sunteți medic colonel în rezervă. Erați prea în vârstă (67 de ani) în 1940 ca să mai fiți mobilizat și în al Doilea Război Mondial. Din păcate, nu ați avut succes în viața politică. Ați candidat la mai multe alegeri pentru parlament, fără să obțineți voturile necesare.

Răspuns: Da, domnule. În acea vreme, ca s-o spun pe șleau, era la modă extrema dreaptă.

Întrebare: Spuneți că sunteți un socialist pozitivist, domnule doctor Zosin.

Răspuns: Da, sunt un socialist pozitivist convins. Mă atrage socialismul fiindcă mi se pare cea mai avansată formă de gândire a epocii noastre. Consider însă că ideile socialiste, inspirate din marxism, dacă se vor reduce numai la formule de organizare sindicală, revendicative, așa cum le vede *organizațiunea* socialistă germană, nu vor izbuti să rezolve și problema *spirituală* a lumii moderne, mai precis, cea a *golului spiritual*. Socialismul oferă soluții economice (o lume fără clase sociale) și politice (drepturi egale), dar va trebui să facă față unei lumi atee, o lume fără Dumnezeu. Dacă revoluția politică va fi dublată și de o revoluție spirituală, atunci șansele de reușită cresc deoarece socialismul reprezintă soluția politică și economică, iar pozitivismul pe cea spirituală. Inspirându-mă din gândirea lui Auguste Comte și din al său *Catehism pozitivist*, eu am elaborat niște norme de felul celor zece reguli de conduită biblică, un fel de *decalog pozitivist*. Am intuit că ideologia socialistă, în ciuda soluțiilor politice și economice, rămâne totuși, în plan spiritual și moral, deficitară, de aceea, prin decalogul meu, m-am străduit să compensez această carență.

[*Procurorul ridică o carte de pe pupitru. O deschide spre ultimele pagini și citește*].

Întrebare: Totu-i relativ; iată unicul principiu absolut. E prima regulă a decalogului dumneavoastră! Nu vă contraziceți, domnule doctor Zosin? Dacă totul e relativ atunci și acest unic principiu absolut e relativ. Sau nu?

Răspuns: Nu, domnule! Relativitatea se referă la lucruri, la lume, în timp ce absolutul se referă la principiile care sunt deasupra lucrurilor, guvernându-le.

Întrebare: Adică un fel de a spune că lumea e relativă, dar că există totuși, deasupra acesteia, un principiu absolut. Nu credeți în Dumnezeu, domnule doctor?

Răspuns: Individul rezumă specia în îndoita ei evoluțiune organică și spirituală. E a doua regulă a decalogului meu. Eu cred în *simpatie* ca principiu, cred în ordine ca bază și în progres ca scop. Cred în om și în evoluția omului, domnule! Cred în progres! Ca medic, am văzut multe orori, oameni care s-au pierdut cu firea (textual: nebuni), iar pe front e ca pe front, nu e ca în filme, unde cadrele se succed cu repeziciune. Când ești pe front, cadrele cu răni cumplite (boli și măcel în toată regula) nu se mai succed, ci rămân zile și nopți aceleași, încât ai impresia că nu mai există nimic pe lume în afară de acel infern de sânge și infecții. Am văzut apoi ce cumplită e bătrânețea și senilitatea. Am scris o carte despre asta. Și totuși, domnule, cred în om și în faptul că în viitor va exista un progres al omenirii și că ne vom îndrepta, prin revoluția socialistă, spre o lume mai bună.

Întrebare: Să revenim la decalogul dumneavoastră. Citesc în succesiune ultimele cinci reguli: Bărbatul trebuie s-o întrețină pe femeie, femeia trebuie să-l inspire pe bărbat, familia trebuie să se inspire de la patrie, patria trebuie să se inspire de la umanitate, iar umanitatea e îndrumătoarea supremă: în servirea ei stă toată fericirea. Să înțeleg că, pentru dumneavoastră, familia reprezintă baza societății, că fiecare familie are datoria să se lase inspirată de către patrie, iar patria (în cazul nostru România) participă la progresul general al umanității. Domnule doctor, ați suferit că nu ați avut copii, nu-i așa?

Răspuns: Da. Ajungând la vârsta de 40 de ani am realizat că îmi lipsea ceva, ceva după care tânjeam suferind. Un copil. Am luat un copil de suflet (Gheorghe Dominic) și l-am crescut, împreună cu soția mea și cu soacra mea, ca pe propriul nostru fiu.

Întrebare: Înțeleg. Ce înseamnă o familie fără copii?! Omul fără copii e ca pomul neroditor! Cine n-a întemeiat o casă și n-a crescut copii, o spuneți chiar dumneavoastră, domnule doctor, n-a trăit defel! Sunteți, domnule doctor, un spirit pozitivist, un bărbat integru, un soț și tată de familie. Vă iubiți patria (ați fost mobilizat) și credeți în progres.

Răspuns: Da, domnule!

Întrebare: Din această perspectivă, cum trebuie să vă pară dumneavoastră un individ ca Eminescu. N-a avut viață de familie, n-a avut copii, în plus, a privit departe peste veacuri și, în loc să vadă omenirea progresând, n-a văzut decât extincția universului (*Scrisoarea D*). E clar un pesimist, nu? Un reprezentant al pesimismului contemporan. L-ați pus alături de alți mari pesimiști, cum ar fi: Schopenhauer, Leopardi, Poe și Baudelaire. Este pesimismul o boală, domnule doctor?

Răspuns: Dați-mi voie să vă explic! Cineva se poate naște cu o predispoziție organică și psihică pesimistă, dar, în cazul în care împrejurările vieții sale nu vor favoriza dezvoltarea acesteia, respectivul individ, chiar dacă este *ereditaricește* bolnav, va putea duce o viață normală. Când însă la individul *ereditaricește slăbit* se vor asocia factori dobândiți și întâlniți (alcoolism, trai dezordonat, familie dezbinată etc.) care să ducă la dezvoltarea acelei predispoziții pesimiste atunci evoluția bolii e fără oprire. În acest caz, putem vorbi atât de factori morbizi intraorganici anteriori, cât și de factori morbizi extraorganici, cărora, la oamenii de geniu, în special, li se adaugă și o sensibilitate extremă, bolnăvicioasă. Din această categorie face parte și Eminescu.

Întrebare: Așadar, domnule doctor, Eminescu a fost cu adevărat un geniu. Dar un geniu bolnav. Bolnav de pesimism?

Răspuns: Pesimismul este expresia sub care s-a manifestat boala. Ca să nu-și facă singur vreun rău a fost internat în mai multe rânduri în ospicii.

Întrebare: Înțeleg! Spuneți-mi, vă rog, de unde știți că *bărbatul de 34 de ani, ortodox, român, profesiunea liberă, din urbea Iași, suferind de manie furibundă/șters și pus alături: delirium tremens, ieșit vindecăt în ziua de 10 aprilie 1887*, trecut în registrul ospiciului Mănăstirii Neamțului, este chiar Eminescu? Nu apare niciun nume în registru, nu-i așa?

Răspuns: E adevărat! Nu apare niciun nume! Dar un gardian de pe acele vremi, care era în funcție când mi-am scris eu teza de doctorat mi-a relatat despre Eminescu și despre comportamentul său cât timp a fost internat la ospiciu.

Întrebare: Ce fel de comportament, domnule doctor?

Răspuns: Se lovea cu capul de pereți și de balcoane, își cauza răni, nu dormea, se murdărea, făcea figuri și mânjea pereții cu excremente. Lucruri care coroborează cu diagnozele trecute în registru: *manie furibundă* și mai apoi *delirium tremens*.

Întrebare: De acord cu dumneavoastră, domnule doctor. Diagnozele trecute în registru corespund comportamentului descris mai sus. Dar de unde reiese că atât comportamentul descris de gardian, cât și diagnozele din registru *corespund* cu poetul Mihai Eminescu?

Răspuns: Gardianul care l-a îngrijit mi-a relatat totul, după cum v-am explicat, domnule procuror. În afara mărturiei acestui gardian nimic mai mult nu se știe asupra prezenței poetului în ospiciu.

Întrebare: Așadar, domnule doctor Zosin, singura mărturie pe care vă bazați când considerați că nimeni altul decât Eminescu ar fi fost bolnavul internat în Ospiciul Mănăstirii Neamțului în data 10 noiembrie 1886 (cu indicațiile din registru arătate mai sus) este mărturia unui gardian din acele vremi? Nu e cam puțin?

Răspuns: Să nu uităm că mai există adresa Epitropiei generale a casei Sfântul Spiridon către Epitropia ospiciului de alienați de

lângă Mănăstirea Neamțului, precum și constatarea medicală a doctorilor Iuliano și Bogdan.

Întrebare: A mai văzut cineva aceste documente oficiale, în afară de dumneavoastră, domnule doctor Zosin?

Răspuns: De unde să știu eu, domnule!

Întrebare: Pe ce v-ați bazat când ați stabilit diagnosticul poetului?

Răspuns: Când am susținut în teza mea că Eminescu ar fi suferit de *delirium tremens* m-am bazat pe documente (pe scrisorile contemporanilor lui, respectiv Titu Maiorescu, Henrietta Eminescu, ale lui Eminescu însuși). Am analizat simptomele la care se făcea referire în scrisori (aluziv, în unele sau pe față, în altele). Simptomele sunt clare, iar tratamentul prescris de medicul curant (doctorul Iszak din Botoșani) nu lasă nicio umbră de îndoială.

Întrebare: Se spune, întrerupe procurorul, că doctorului Iszak îi cam plăcea băutura. E adevărat?

Răspuns: Eu n-am auzit astfel de lucruri! Știu că-i plăcea vinul, fără a fi bețiv însă. Doctorul Iszak a fost un medic foarte bun, a participat și la Războiul din 1877 ca medic militar în regimentul 16 Dorobanți. Pe front a înființat un spital unde se îngrijeau răniții, fiind și decorat pentru asta. Își luase doctoratul în ginecologie și obstetrică în Germania și avea o bogată experiență în domeniu. Când a fost solicitat să-l îngrijească pe Eminescu era deja pensionar. A făcut-o pe nimic, domnule, fiind un om foarte bun la suflet și îndatoritor. El i-a prescris lui Eminescu de trei ori iod și, extern, unsori în baie fiartă cu romaniță. Henrieta se pricepea bine la îngrijirea lui, ca o soră medicală. Tot ea l-a tratat de aceeași boală (sifilis) și pe Miron Pompiliu. Viața morbidă a lui Eminescu ne arată că avem a face la el cu două elemente patologice bine definite: unul constituțional, congenital sau ereditar, și altul dobândit prin alcoolism și sifilis. Caracterul grav și vulgar al boalei sale au fost alcoolismul și sifilisul. Ca psihopat ereditar,

el ar fi supraviețuit, s-ar fi putut menține, dar, ca psihopat alcoolic și sifilitic, el a ajuns să aibă perioade de furie, de inconștiență, de prozaică întunecare a activității psihice, până la gradul de a utiliza excremente.

Întrebare: Domnule doctor, ați studiat nevropatia din cele mai vechi timpuri.

Răspuns: Da, m-am referit la neurastenie, paralizie generală și alcoolism în vremea lui Seneca. Mai precis, în secolul I după Cristos. S-a crezut că aceste fenomene patologice sunt specifice lumii noastre contemporane. Dar eu am demonstrat că acestea au existat și în Antichitate, însă n-au fost studiate decât foarte târziu, adică, abia în veacul precedent. Citindu-i pe antici, în special pe Seneca (*Scrisori către Lucilius*), am realizat că unele fenomene patologice nu sunt specifice timpului nostru, ci au existat dintotdeauna, doar că li s-a dat alt nume. Fondul pesimismului ce caracterizează starea psihică a neurastenicienilor se găsește descris admirabil într-una din scrisorile lui Seneca către Lucilius. Nu vă voi plictisi acum citându-vă textul, dar acesta se regăsește reproduș în articolul meu.

Întrebare: Formidabil! Ați reușit, domnule doctor, să conferiți neurasteniei și alcoolismului o tradiție. Și nu orice tradiție, ci una antică!

Răspuns: Literatura și scrierile filosofilor din vechime reprezintă pentru noi documente prețioase atunci când, din lipsă de alte probe sau mărturii, căutăm explicații pentru unele fenomene psihice sau chiar pentru manifestarea unor boli despre care tratatele medicale nu scriu nimic. Nebunia n-a fost interpretată ca o boală decât foarte târziu. Spitalizarea nebunilor datează în țările occidentale abia din secolul al XVII-lea. La început, nebunii n-au fost închiși în spitale pentru a fi vindecați, ci, ca o măsură de precauție, ca o măsură de protecție și izolare. La noi, încă mai sunt, din păcate, locuri unde nebunii sunt închiși doar pentru că prezența lor constituie o problemă pentru restul lumii.

Întrebare: Să înțelegem că ospiciul de pe lângă Mănăstirea Neamțului era un asemenea loc?

Răspuns: Mai mult sau mai puțin, da. Era vizitat destul de rar de un doctor din Târgu Neamț, doctorul Ursulescu care, desigur, nu putea să se ocupe de acei bolnavi. Cel mult le prescria sedative. Sau le făcea injecții. Cam la asta se rezuma tot tratamentul aplicat de doctorul Ursulescu. Or, în cazul nebuniei, s-a demonstrat (mai recent, prin psihanaliză) că, pe lângă tratamentul medicamentos e nevoie și de o îngrijire psihică specială. În fine, între noi fie vorba, nu toți nebunii sunt interesanți sau, mă rog, merită să investești timp și energie pentru vindecarea lor. Nebunii idiști, de pildă. Cine stă să-și bată capul cu ei. Le dai sedative, îi imobilizezi (ca să nu-și facă rău lor înșile). Pe mine, însă, în mod special, mă preocupă nebunia oamenilor de spirit, nebunia marilor înțelepți, nebunia poeților. Preocupările mele medicale s-au concentrat în această direcție. Am încercat să definesc pesimismul, caracteristic neurastenicilor (și geniilor), urmărindu-i evoluția din Antichitate și până în zilele noastre. De la *spleen*-ul romanilor din vremea lui Seneca până la *spleen*-ul englez din zilele noastre nimic nou sub soare. Vasile Conta, marele filosof român, a demonstrat în legea undulației universale că toate câte au fost odată revin într-un alt ciclu de existență. La fel și pesimismul. Numai metoda prin care combatem acest rău existențial mai poate aduce ceva nou.

Întrebare: Înțeleg, domnule doctor. Să revenim la Cazul Eminescu. Și el era pesimist, nu?

Răspuns: Vorbind, desigur în teza mea despre substratul patologic în pesimismul contemporan, nu puteam să-l ocolesc pe Eminescu. Avusesem șansa să ajung la ospiciul de la Mănăstirea Neamțului. Exact acolo unde Eminescu stătuse câteva luni, din noiembrie 1886 până la începutul lui aprilie a anului următor. A fost pentru mine un noroc faptul că am avut acces la informațiile și documentele care atestau șederea sa la Mănăstire. În capitolul

VIII din teza mea de doctorat *Substratul patologic în Pesimismul Contemporan*, m-am referit la fondul morbid al lui Eminescu.

Întrebare: Ce documente ați utilizat, domnule doctor, ca să discutați cazul Eminescu? Aveați nevoie de documente, de informații pe care să vă sprijiniți teza dumneavoastră, nu? Ați recunoscut că v-ați folosit de scrisorile surorii lui Eminescu? În orice caz, se vede că sunteți un mare expert în analiza epistolelor, dacă mă gândesc și la scrisorile lui Seneca către Lucilius pe care ați știut să le interpretați atât de bine ca să dovedeți cât de vechi sunt nevropatiile și alcoolismul. În cazul lui Eminescu ați dovedit cu ajutorul unor epistole sau mărturii ale contemporanilor că alcoolismul și sifilisul au fost cei doi factori morbizi care au dus la moartea poetului. Altfel, dacă nu erau aceste influențe vătămătoare, așa distins și bizar cum era Eminescu, acesta ar mai fi trăit mult și bine. Corect, domnule doctor?

Răspuns: Da, am demonstrat că alcoolismul și sifilisul au contribuit la distrugerea poetului.

Întrebare: Bazându-vă pe ce, domnule doctor? Pe scrisorile Emilianței, ale Henriettei, pe câteva observații rare și prețioase, dar echivoce ale domnului Maiorescu? Acestea sunt toate dovezile dumneavoastră? Nu e cam pușin?

Răspuns: Domnule! Mai avem și adresa Epitropiei generale a casei Sf. Spiridon, adresată ospiciului de alienați de lângă Mănăstirea Neamțului. Am reprodus-o în întregime în scrierile mele. Nu e foarte clară aici punerea sub interdicție a bolnavului?

Întrebare: Nu are semnături, domnule doctor. Și, în plus, în afară de dumneavoastră și de cei care vă cred pe cuvânt, n-a mai văzut-o nimeni. A dispărut.

Răspuns: Zău? Cum a dispărut? Când am fost eu la ospiciu încă era acolo. Mă rog! Ce vină am eu că cineva distruge dovezile și șterge toate urmele. Nu-mi cereți acum să răspund și pentru faptul că documentele la care m-am referit s-au pierdut între timp. Ar trebui să-mi fiți recunoscători că eu, tipicar, dar onest în toate

faptele mele, le-am copiat și le-am introdus în teză. Dacă n-aș fi făcut-o? S-ar mai ști astăzi adevărul despre Eminescu? S-ar mai putea descifra codul lui Eminescu? Posteritatea ar trebui să-mi fie recunoscătoare. Nu, zău așa. Nu să mă incrimineze că aș fi arătat cu degetul înspre viciile lui Eminescu: alcoolism și sifilis. Oricum, domnul George Călinescu m-a crezut. E ceva, nu? N-a scris dânsul cartea faimoasă despre viața lui Eminescu? Cât despre restul, ce mai contează?!, dacă cineva ca domnul George Călinescu m-a luat în serios. Vă dați seama cât de recunoscător mi-a fost (chiar dacă nu ne-am întâlnit niciodată și n-a mărturisit-o nicăieri) pentru tot ce am scris despre Eminescu. Știu că mi-a fost recunoscător. Astfel n-ar fi preluat atât de mult din ideile mele. Nu m-am supărat, evident. Se poate!? Dimpotrivă! Talentul său de scriitor a dat o nouă formă, mai înălțătoare, propriilor mele idei (bieteile mele idei, lipsite de stil și frumusețe) la o culme artistică, demnă de invidiat. Eu am atribuit alcoolismului și sifilisului un caracter vulgar, cum altfel?, dar domnul Călinescu, un magician al condeiului, conferă bolii venerice un sens mai înalt, mai profund! Eu am considerat că omul, chiar cel mai sclipitor dintre toți, atunci când e stăpânit de vicii, își pierde toată grația sufletească, devenind sclavul bestiei care-l stăpânește (alcoolul). Domnul Călinescu, dimpotrivă, presupune până și în viciile cele mai vulgare, simboluri poetice, sublime. Iată, domnilor, încă o dovadă în plus, dacă mai era nevoie, de ce medicina se ocupă de fiziologie și de boli, în timp ce divina literatură, chiar și atunci când descrie mizerii și nenorociri, o face cu un simț estetic și cu o râvnă pentru detalii (până și pentru cele mai oribile), înfrumusețând viața, ternă și nenorocită, în ansamblul ei, cu multă eleganță și finețe artistică. Veți înțelege, astfel, de ce, la domnul Călinescu, chiar și atunci când bolnavul murdărea cu excremente pereții, o face, se-nțelege, din rațiuni mai înalte (poetice) – greu de justificat în cazul unui om normal – în timp ce eu, ca medic atribui acestui comportament caracterul unei *degenerescențe*, adică al unui

dezechilibru psihic, congenital ori ereditar. În ceea ce mă privește, am încercat totuși să nu fac o separație definitivă între literatură și medicină. Eu consider că medicina are nevoie de literatură, tot așa cum și literatura are nevoie de ochiul scrutător al științei medicale care, întorcând trupul pe dos, ca pe o mănuașă (ilustrul A.P. Cehov), ne arată din ce suntem, în realitate, alcătuiți. Pe poetul Eminescu l-am tratat cu reverență și respect, i-am citit frumoasele poezii. Ce e drept, cam *pesimistic!* N-am dorit decât să înțeleg cum un geniu dintre cele mai mari pe care le-a dat acest pământ ajunge să se cufunde în bolgiile cele mai de jos ale infernului.

Întrebare: Și, domnule doctor, ați înțeles?

Răspuns: Da! Există la Eminescu două elemente patologice bine definite: unul congenital, constituțional sau ereditar (o familie cu probleme destul de grave, se știe că doi frați ai lui s-au sinucis, iar sora era paraplegică) și altul dobândit prin alcoolism și sifilis. Alcoolismul și sifilisul au constituit substratul patologic care n-a făcut decât să accentueze dezgustul de viață și de lume. Domnul Maiorescu tăgăduiește influența mediului extern asupra evoluției bolii lui Eminescu. E de înțeles! Dacă ar fi admis această influență atunci toată clica junimistă și-ar fi avut partea sa de vină (ca să nu zic altfel). Eu cred că, dimpotrivă, mediul în care a trăit a avut o influență considerabilă în accentuarea pesimismului. În fond, poetul își zugrăvește în versuri minunate răul de care singur suferea. Dați-mi voie să vă recit. [Doctorul se ridică în picioare și declamă]: *În van mai caut lumea în obositul creier, / Căci răgușit, tomnatec vrăjește trist un greier, / Pe inima-mi pustie zadarnic mâna-mi țiu: / Ea bate ca și cariul încet într-un sicriu./ Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură / Încet repovestită de o străină gură, / Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și când n-ași și fost. / Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost, / De-mi țiu la el urechea și răd de câte ascult / Ca de dureri străine? ... Parc-am murit de mult! Vedeti cum încheie! Se simțea de parcă ar fi murit de mult. De*

fapt, spiritualicește, sufletește, murise deja. Numai un pesimist putea să simtă și să scrie astfel!

Întrebare: Ați publicat și dumneavoastră poezii, domnule doctor?

Răspuns: Da! Un volum de versuri intitulat *Dulci și amare*. Dar sunt doar niște exerciții de rimă. Nimic mai mult.

Întrebare: Domnule doctor, l-ați sfătuit pe băiatul dumneavoastră de suflet, Gheorghe Dominic, să se facă scriitor?

Răspuns: În cartea pe care am scris-o pentru fiul meu, un fel de *Învățăturile doctorului Zosin către fiul său Gheorghe Dominic*, am analizat cu luciditate și pragmatism câteva profesii care ar putea fi îmbrățișate astăzi în țara noastră de către un tânăr valoros. Printre acestea și cariera literară. Cariera literară, i-am explicat eu, cere o deosebită vocațiune: cere geniu sau, cel puțin, talent. Cu talentul literar, domnilor, mai treacă-meargă, dacă apare ca o anexă a unei îndeletniciri lucrative, mai bănoase. Și eu sunt scriitor, dar o fac numai de amorul artei, nu ca să vând cărți. Ca să-mi întrețin familia (soția, soacra, fiul) practic, desigur, și o meserie lucrativă (medicina). În ceea ce privește geniul, domnule, acesta e o adevărată nenorocire. Eminescu, cel mai mare geniu al românilor, a trăit lipsit de mijloace de existență și ignorat de contemporani. A murit nebun. Geniul este o nevroză, toți oamenii de geniu sunt niște degenerați superiori și sfârșesc nebuni, după cum bine ne spune marele Lombroso. Sfatul meu pentru copilul meu de suflet e foarte clar. Chiar având darul scrisului nu-l sfătuiesc să i se consacre exclusiv, deoarece în țara noastră, unde nu sunt făgașuri literare formate, ca în străinătate, nu se poate trăi din scris. Îndeletnicirea literară eventuală să-i fie numai o anexă la o altă carieră lucrativă. Acesta a fost sfatul meu pentru Gheorghe Dominic.

Întrebare: Domnule doctor, nu vă întreb ce a ajuns fiul dumneavoastră. Vă mulțumesc pentru participare. Sunteți liber.

Cel care conduce ședința, tronând în spatele mesei lungi de pe scenă (acoperită cu o față de masă roșie de catifea) și care nu

e nimeni altul decât președintele Tribunalului București, ales în acest scop datorită experienței sale în complicatele procese politice, îi ceru ușierului care juca rolul de apod să-l introducă pe *inculpat*.

Să intre inculpatul! Să intre domnul Eminescu Mihai!, se corectă judecătorul, amintindu-și că nu se găsea totuși la tribunal, dirijând un proces politic propriu-zis, ci în Sala Ateneului Român, la o ședință publică.

13, Aprodul anunță pe coridor:

Să intre Eminescu Mihai!

Răsucindu-se pe jumătate în scaune, spectatorii de la parterul din sala mare a Ateneului își îndreptară privirile înspre cele două intrări principale. La fel făcură și spectatorii așezați în lojile circulare. Nu se știe exact pe unde va fi adus înăuntru poetul național. Se scurg câteva minute în tăcere. Cu toții îl așteaptă înfrigurați pe Eminescu. Expresia de mirare de pe chipurile tuturor, o mirare amestecată cu oarecare neîncredere și spaimă, dar și cu speranța că, în sfârșit, îl vor vedea pe poetul național, nu lasă nicio urmă de îndoială asupra stării emoționale a spectatorilor. Audierile anterioare ale martorilor, în care, nu o dată, se afirmaseră lucruri cu două înțelesuri, produsese în mintea multora dintre cei prezenți confuzie și incertitudine. Se aștepta ca prezența lui Eminescu să aducă unele clarificări în privința acelor controverse și, pentru ideologii regimului, confirmarea speranțelor pe care și le pusese în patriotismul și buna credință a poetului național. În vederea atingerii scopului (mărturisirea publică a adevărului), se autorizase folosirea tuturor mijloacelor necesare persuadării lui Eminescu și a oricăror stratageme, dacă va fi cazul, de câștigare a încrederii acestuia. În plus, organizatorii sperau ca audierea poetului să servească drept lecție de îndreptare (intimidare) a tuturor intelectualilor și oamenilor de cultură care mai aveau câte ceva de cântit împotriva regimului democratic din țara noastră. Chiar dacă numele lui Eminescu apărea gravat sus, pe

cupolă (în cercul de literați ai neamului), puțini își îndreptaseră privirile într-acolo sau, date fiind circumstanțele, ar mai fi îndrăznit s-o facă. Pe de altă parte, responsabilii evenimentului avuseseră grijă ca frescele istorice din sala mare a Ateneului (în special, cele care-i reprezentau pe Hohenzollernii trădători), precum și cupola (admirabil și bogat decorată) să fie cât mai slab luminate, în așa fel încât să nu se distingă din scenele istorice reprezentative ale neamului decât ceea ce era, din punct de vedere ideologic, valabil (Traian – da, Ștefan cel Mare – da, Mihai Viteazul – da). În sală rumoarea era în creștere. Așteptarea deveni tot mai încordată. Imensa cupolă a sălii de concert absorbea parcă fiorul fremătător, reverberându-l în valuri de căldură fierbinte, ceea ce-i determina pe unii spectatori să recurgă la batiste ca să-și șteargă frunțile transpirate, să improvizeze evantaie. În schimb, la alții, albi de spaimă, se putea observa un fel de împietrire a trăsăturilor, iar boabele de sudoare ce le apăreau pe frunte erau, fără îndoială, reci, de gheață. Se poate presupune că acel măreț și incredibil spectacol se adresa, în primul rând, acestora din urmă care, din diferite motive sau cauze, ezitau să se pună cu tot talentul și întreaga lor putere creatoare la dispoziția regimului, eforturile propagandei oficiale de a le câștiga (forța) adeziunea fiindu-le, dacă nu, fatale (deocamdată), cel puțin, multora, insuportabile.

După câteva momente bune de așteptare, aprodul, căruia (pare-se) i-au parvenit între timp unele informații de natură oficială, anunță într-un stil cât se poate de sec (și cu efect devastator) că numitul Eminescu Mihai nu se poate prezenta la ședință deoarece organele responsabile au constatat decesul acestuia. Imediat după acest anunț, un individ sobru, îmbrăcat în costum negru, înaintează pe unul din culoarele sălii de concert (cel din dreapta) și, fără grabă, urcă pe scenă, îndreptându-se înspre masă. Cu aceeași încetineală studiată în mișcări înmânează celui ce conducea ședința un document (copia actului de deces al poetului). Cei trei indivizi cu fețe de inchizitori care se aflau la masă

(președintele de tribunal care conducea ședința și doi instructori cu propaganda de la Comitetul Central) analizează actul, îl acceptă ca fiind valabil și, luând în considerație noua informație, se sfătuiesc în șoaptă asupra procedurilor ce trebuie urmate în asemenea situație. După câteva momente de dezbateri, cel ce juca rolul președintelui completului de judecată decide ca ședința să-și reia cursul, solicitând ca, în absența inculpatului, să între reprezentanții săi legali. O nouă tăcere se așternu asupra sălii de spectacol a Ateneului. Era o tăcere neliniștitoare, lipsită de aer, sufocantă. Nimeni nu îndrăznea să miște, nimeni nu-și mai întoarse capul înspre intrări, privirile tuturor fiind ațintite înainte, înspre tuburile mării orgi de pe scenă sau, neștiut, în gol. Abia dacă se auzeau foieli, scaune scârțâind scurt, câte un vag acces de tuse, dar tot acel amestec nelămurit de zgomote gătuite rapid nu făcea decât să intensifice într-un fel alarmant încordarea așteptării.

Aparenta liniște fu întreruptă de sunetele pe care, fără nicio urmă de îndoială, le producea un fel de cărucior cu roți tras încet pe o suprafață tare, de ciment sau marmură. Acel zgomot răzbătea distinct de undeva de afară, de pe hol, stârnind semne de uimire și iritare printre cei prezenți în sală. În mintea președintelui ședinței își făcu loc imaginea Vetei, femeia de serviciu de la Tribunal, care avea obiceiul să-și transporte ustensilele (găleată, teu, mătură etc.) cu un cărucior mic, de fier, pe două roți. Nu putea fi vorba decât de o altă Vetă și aici, la Ateneu. Făcu un scurt semn înspre gardianul de la ușă, ca să iasă și să solicite femeii de serviciu să facă liniște. Acesta ieși prompt. Cu toții așteptau încordați încheierea cu succes a misiunii gardianului și ca zgomotul iritant să dispară, dar, în ciuda acelor îndreptățite speranțe, zgomotul de roți se intensifică, părând chiar să se apropie. Preț de câteva momente nu se mai auzi nimic, făcându-i pe toți să respire oarecum ușurați, dar, imediat după aceea, zgomotul, cu toate că se mai atenuase, reveni, în mod surprinzător și, oarecum,

neașteptat, în mijlocul lor. Imediat, în sala mare a Ateneului, pe culoarul din dreapta, își făcu apariția un cărucior cu patru roți (din acelea în care țigani colectorii de fier vechi își transportă marfa). Doi indivizi voinici, după toate aparențele de la Securitate, îmbrăcați în civil, împingeau cu destulă dificultate acel vehicol care, rulând pe mocheta roșie din sală, se dovedi ceva mai puțin zgomotos ca înainte. Totuși, pesemne că mecanismul uneia dintre roți nu funcționa cum trebuie fiindcă un sunet ascutit, supărător (ca de fluierătoare) continua să se audă, iritându-i în special pe cei mai sensibili cu nervii sau cu un simț muzical prea elevat. Dar nu atât neobișnuita apariție atrase atenția și stârni uimirea asistenței, cât statuia care, bine ancorată cu niște funii groase, trona nemișcată în căruciorul cu patru roți. Era o statuie reprezentându-l pe Eminescu aproape nud. În jurul șoldurilor cineva îi înfășurase, petrecând-o în mai multe rânduri, o pânză albă care-i ajungea până sub genunchi, lăsându-i gambele goale.

În Sală se produse o rumoare de nedescris. Spectatorii aflați în scaunele de la parter, oameni de litere, scriitori, critici, redactori șușotesc între ei. Fiecare vorbește cu vecinul din față, din spate, din stânga sau din dreapta. Cei mai mulți sunt îngroziți și, în măsura în care cineva are încredere în vecinul cu care discută, acuză abuzul fără precedent al puterii, precum și măsurile absurde de intimidare la care ajunsese să recurgă dacă se folosea în odioasă-i propagandă până și de efigiile morților. Unii dintre acești onești spectatori ar fi vrut să iasă, să părăsească sala, dar, între timp, ușile fuseseră închise. Nu se mai punea problema plecării, cu atât mai mult cu cât frica îi cuprinsese pe toți, paralizându-le orice act de îndrăzneală individuală.

Alții, însă, ceva mai nepăsători și foarte curioși (oamenii noi ai regimului), s-au ridicat în picioare ca să vadă mai bine minunea. Cei mai sceptici sunt de părere că statuia deși bine executată nu-i prea seamănă lui Eminescu, cât despre îndrăzneala artistului de a-l reprezenta nud, cu umerii goi (și, se poate presupune, cu sexul

la vedere – dacă n-ar fi fost pânza albă care să-l acopere) asta nu putea fi decât un nou și elocvent semn al culturii decadente, burgheze, ale cărei forme încă nu fuseseră, definitiv, stârpite de vigilența propagandei. Se știa că marele artist emerit primise o comandă ca să execute o statuie de bronz a lui Eminescu (pentru a fi plasată în fața Ateneului), dar, date fiind împrejurările de notorietate în care intrase în conflict cu autoritățile, distrugându-și, într-un acces furibund, două lucrări (statuile lui Andreescu și Luchian), noua comandă (Eminescu), dacă marele artist stăruia să-l reprezinte pe poetul național în acea manieră ireverențioasă, provocatoare, nu putea să aibă decât soarta nefericită a celor precedente și, în general, soarta tuturor operelor necorespunzătoare (confiscarea și distrugerea). Statuia lui Eminescu, adusă în acea clipă în Sala Ateneului (direct din atelierul sculptorului), părea nefinisată (probabil că artistul mai lucra la ea) deoarece, pe alocuri, anumiți mușchi ai pieptului, ai brațelor, ieșeau cam prea vizibil și grosolan în evidență. În schimb, frumoșii umeri goi, sculpturali, precum și trăsăturile senine ale feței (după modelul fotografiei din tinerețe) dovedeau, chiar din acel stadiu al lucrării, că artistul era decis să nu piardă din vedere niciun detaliu al portretului fizic al modelului și să nu precepuțască niciun efort pentru execuția cât mai desăvârșită a statuii.

În scaunele din cele două rânduri circulare care înconjurau sala (mai precis, în loji), tineri muncitori, îmbrăcați în salopete (aduși la spectacol cu autobuzele) se întrebau nedumeriți: Cine e? Ăsta-i Eminescu? Ce mic e! Oare de ce l-au învelit în pânză de la brâu în jos? Doar n-o fi gol?! Și, devotați până la capăt principiului sănătos că arta trebuie să educe, să formeze spiritele și să arate publicului o față voioasă (așa ca în frescele din căminele culturale), etică și constructivă, muncitorii se indignară, vociferând, mârâind. Jos arta burgheză! Misiunea pentru care fuseseră selectați și aduși acolo le fusese explicată pe scurt cu 20 de minute înaintea începerii ședinței. Tot ce aveau de făcut era să fie atenți

la semnele instructorilor și să strige sloganurile învățate de dinainte. Degetul arătător ridicat în sus însemna: Trăiască Partidul! Iar degetul arătător îndreptat în jos se traducea prin Huooo! Când semnul fu dat, cu toții începură în cor să huiduie. Huooo! Mititelule! Sifiliticule! Muncitorii se ridicaseră din scaune, amenințatori, cu pumnii azvârliți în aer. Cu siguranță, unii dintre ei, dacă s-ar fi aflat undeva pe o stradă, ar fi făcut gestul de a se apleca după o piatră și de a o arunca în direcția indicată de conducători. Fețele lor căpătară expresii dure, violente, de aruncători de pietre și insulte.

Președintele ședinței se foiește în scaun, solicitând zadarnic tăcere. Bate în masă cu palma (nu are ciocânelul). Ce e asta? Se întoarce când spre unul, când spre celălalt instructor politic (de la Comitetul Central) care îl secundau la ședință. Le cere, din priviri, lămuriri. Sarcina celor doi propagandiști de la Centru era ca scenariul stabilit de dinainte să decurgă conform planului, aceștia asigurându-se că fiecare țință pe care și-o propuseseră urma să fie atinsă fără nicio abatere. Dar de pe fețele lor impasibile președintele ședinței nu putu percepe mare lucru.

Atunci, unul dintre gealații care împingea căruciorul, pesemne cel mai mare în grad, se adresează direct instanței cu o voce din care răzbatea mulțumirea celui ce tocmai s-a achitat de un ordin dificil și cu probleme: L-am adus, să trăiți! Mort-copt, așa cum mi s-a ordonat!* Procurorul acuzării (în picioare, pe scenă) nu înțelege nici el ce înseamnă toată povestea asta. Vrea lămuriri, dar nu știe

* Când am pătruns în atelierul Artistului acesta tocmai lucra la statuia reprezentându-l pe Eminescu. I-am făcut cunoscut faptul că aveam ordin să transportăm statuia la Ateneu unde va rămâne expusă câteva zile, la dispoziția autorităților. A protestat spunând că încă nu terminase lucrul la statuie, amenințând că va face reclamație. După ce i-am arătat ordinul, s-a mai potolit. Ca să nu atragem atenția celor care locuiau în același imobil, am învelit statuia într-o bucată de pânză. Deși ne-a primit la început cu ostilitate, artistul ne-a mulțumit la plecare pentru

cui să le ceară. Ce se întâmplă?, se întreabă nedumerit, privind cum căruciorul cu patru roți se rostogolește pe podeaua ușor înclinată, înspre scenă. Așteaptă curios să vadă cum vor reuși securiștii să-l urce pe podium. Profitând de tulburarea generală, un individ îmbrăcat în costum închis la culoare se ridică din primul rând de scaune (unde ședeau grangurii regimului) și se apropie în mers de felină de scenă. Ca să nu atragă atenția, preferă să urce prin partea laterală, stânga. Ajungând sus, își făcu loc (scrâșnind din dinți) printre un contrabas, o harpă și o altă drăcie din ansamblul orchestrei filarmonicii (organizatorii nu avuseseră timp să golească scena după repetiții), înconjură masa și se opri în spatele președintelui ședinței. Își puse mâna albă, grăsuță, pe spătarul scaunului acestuia, după care îi șopti ceva la ureche. Privirile amândurora se ridicară pentru scurt timp înspre fereastra situată în partea laterală a scenei unde, în mod obișnuit, se realizau înregistrările radio. Din spatele sticlei fumurii, un bărbat în picioare (masiv, după toate aparențele) făcu un scurt semn cu mâna. Apoi, cei doi de pe scenă reveniră la discuția lor. Dând din cap, semn că ar fi înțeles, președintele ședinței aprobă tot ce-i spune importantul personaj de la structura de vârf a partidului (membru al Biroului politic). Scurtul dialog (mai precis: trasarea noilor ordine) nu dură decât foarte puțin, iar marea majoritate a celor prezenți abia dacă sesizase vreo mișcare sus, pe podiumul judecătorilor.

Spectatorii nici n-ar fi putut observa acel dialog deoarece ochii tuturor erau îndreptați înspre căruciorul cu statuia lui Eminescu care ajunsese lângă cele două sau trei trepte de la baza scenei. Cu toții erau preocupați de ce soluție vor adopta securiștii ca să urce căruciorul. Se așteptau să-i vadă bătându-și capul, transpirând, neputincioși, cerând întăriri. Unii muncitori din loji se și vedeau

ideea cu bucata de pânză din jurul coapselor. Sursa: Lt. -maj. Condu-rache

alergând să le dea o mână de ajutor, să pună umărul, așa cum erau obișnuiți, din uzină. Dar, spre dezamăgirea generală, totul decurse foarte simplu deoarece cei doi securiști, după ce dezlegară funiile, săltară statuia pe umeri (atenți să nu se desfacă pânza din jurul coapselor), unul de picioare, celălalt de cap și o urcară pe scenă. O plasară în dreapta mesei judecătorilor. Ușurința cu care ofițerii îndepliniră totul îndreptăți asistența să tragă concluzia că modelul fusese realizat la o scară mult mai redusă decât va arăta originalul și dintr-un material ce nu pune probleme de manevrare și deplasare. Huooo!, se auzi din lojile ce încercuiau sala ca un brâu de fier. Huooo! Mititelule! Pesimistule! La moarteeee!

Între timp, recăpătându-și stăpânirea de sine (deși îl treceau sudori reci), dar, mai ales, ținând să confirme că nu degeaba era cunoscut drept cel mai de temut judecător din țară, președintele ședinței se adresă sever unuia dintre ofițerii care-l aduseseră pe poet, tunând ca din ceruri. Aruncă-i ceva pe umeri! Nu vezi că-i gol?! Ultimul cuvânt, „gol“, răsună cu putere și precizie în aer, creând un ecou de sunete, aproape muzical, amplificat și de acustica excepțională a sălii. Ofițerul, negăsind nimic la îndemână, își dădu jos haina neagră și o puse pe umerii statuii. Atunci, pe o ușă laterală, care dădea direct în scenă, fu introdus nepotul lui Eminescu, *ultimul vlăstar al familiei*. Acesta, docil, se opri în picioare lângă statuie. Avea să-l reprezinte pe celebrul său unchi. O mai făcuse de atâtea ori, în peste o sută de localități unde a fost invitat să se întâlnească cu minerii, țărani colectivști, lucrătorii din fabrici, cu elevi, studenți și cu ostași*...

Mulțumit, președintele ședinței se întoarse spre public. Privi țintă, în față, spre loja oficială, goală și, cu o voce puternică, autoritară, ceru liniște. Îi lipsea ciocânelul de la tribunal, dar, chiar

* Cum aş putea uita sentimentul pe care l-am încercat într-un sat sucevan când am văzut cum sutele de țărani colectivști care se întorceau de la munca câmpului așezau în grabă prin curți uneltele și alergau la Casa de cultură. Sursa: Gheorghe

și în absența binecunoscutelor lovituri, sala amuți ca hipnotizată. După care, fără nici o altă remarcă, dădu curs reluării procedurilor.

Să înceapă rechizitoriul!

14, Notă de analiză

în dosarul de urmărire informativă „Poetul național“ privind pe Eminescu Mihai

De la data ultimei analize și până în prezent, prin măsurile întreprinse pentru cunoașterea preocupărilor și manifestărilor numitului EMINESCU MIHAI, s-au stabilit următoarele aspecte mai importante.

Sus-numitul a părăsit Mănăstirea Neamțului (10 aprilie 1887), unde a fost închis la ospiciu pe baza certificatului doctorilor Iuliano și Bogdan și duce acum o viață retrasă la Botoșani, aflându-se în grija surorii sale Henrietta. Cei doi frați locuiesc într-o casuță mică care se află în ograda caselor mari ale căpitanului Iordăchescu, din str. Sf. Neculai, nr. 8. Poetul refuză sprijinul membrilor mișcării socialiste, dar acceptă ajutorul comitetului filantropic al unor doamne din Iași, reprezentat de Cornelia Emilian. Trupa Fani Tardini a dat la Botoșani un spectacol în beneficiul „suferindului poet“, banii adunați (246 în numerar și patru sute în chitanța Casei de economie și împrumut) fiindu-i înmânați poetului de către Dnii Vlădicescu și Bădescu. D-na Jecu din Botoșani ar fi vrut să realizeze un concert în favoarea poetului, dar societatea aleasă a urbei nu i-a acordat sprijinul deoarece această doamnă e privită cu neîncredere din cauză că face parte din mișcarea socialistă. Liceenii de la Matei Basarab i-au cerut permisiunea ca Societatea literară înființată de ei să poarte numele „Eminescu“, ceea ce poetul a acceptat. La cererea acestora s-a

fotografiat la Jean Bielîg, în noiembrie 1887. Se crede că este ultima fotografie a lui Eminescu. S-au executat în total trei: una a fost trimisă elevilor, o a doua d-nei Cornelia Emilian, pe cea de-a treia Henrietta punând-o la păstrare.

Măsurile de influențare pozitivă întreprinse până în prezent nu au avut niciun rezultat concret, Eminescu refuzând sprijinul membrilor mișcării socialiste. La acest refuz a contribuit și nefericitul articol al lui Mille care, deși scris din milă și sinceritate, l-a supărat foarte tare pe poet. În schimb, o oarecare influențare pozitivă în acest sens ar putea s-o determine deputatul muncitorimii, domnul Morțun (fost socialist și astăzi mare moșier), care a primit sarcina să scoată o nouă ediție a scrierilor lui Eminescu, să restabilească textul adevărat al poeziilor și să obțină drepturile de editare.

În această perioadă, corespondența obiectivului a fost destul de limitată. Scribe puțin, în general, răspunsuri la cereri (le scrie elevilor de la Matei Basarab) sau scurte scrisori de mulțumire (d-nei Emilian). Influențat de Miron Pompiliu și Scipione Bădescu îi scrie doamnei Micle, căinându-se că a fost uitat de cei alături de care a trăit și muncit la București. S-ar bucura să primească măcar *Convorbirile*. Doamna Micle a venit să-l viziteze la Botoșani în câteva rânduri, trăgând la fiica ei care locuiește în oraș.

În perioada la care se referă analiza, mai precis din aprilie 1887 și până aprilie 1888, Eminescu Mihai s-a aflat la Botoșani, excepând perioada de cură de la băile Hall, o stațiune austriacă, bogată în săruri de brom și iod, situată în provincia Steyr. A fost însoțit la băi de medicinistul Grigore Focșa. În urma acestui tratament în străinătate nu s-a observat nicio ameliorare, dimpotrivă, la întoarcere, sora sa Henrietta a constatat un regres formidabil.

Din supravegherea informativă efectuată asupra celui în cauză pe timpul cât s-a aflat sub îngrijirile surorii sale la Botoșani a rezultat că nu mai scrie poezii noi. Se pare că lucrează la o dramă

Trei flori albe, dar nu se știe dacă este o piesă nouă sau o prelucrare a unor scrieri mai vechi. Din când în când, scrie versuri pe bucăți de hârtie de proastă calitate pe care are obiceiul să le pună în buzunar. De atâta purtat prin buzunare, respectivele bucăți de hârtie se distrug ușor. Poezia *Kamadeva** a putut fi totuși recuperată și descifrată. Numai că nu mai crede nimeni că e nouă. Înțelesul ei rămâne unul profund mistic și, ca atare, ambiguu.

S-a mai stabilit că, în ciuda situației financiare precare, atunci când dispune de o sumă mai mare de bani, Eminescu o cheltuie, având o adevărată patimă în a nimici banii. Și-a cumpărat hârtie pentru lucru și alte mărunțișuri. A comisionat un dicționar de la Berlin pentru suma de șase florini (!). Când are bani, iese în oraș cu Bădescu, mare amator de băutură, cheltuind tot ce are asupra lui. În general, sora sa Henrietta, mai econoamă, se ocupă de primirea banilor din subscripții (îi pune deoparte), sperând să achiziționeze casa scoasă în vânzare de maicile de la Agafton. În scrisorile pe care i le trimite doamnei Emilian, Henrietta își manifestă încrederea în cumpărarea casei, sperând ca, o dată votată pensia lui Eminescu, să poată locui alături de fratele ei în acea casă și să-l îngrijească cum numai ea știe mai bine. Momentan, poetul se află sub îngrijirile dr. Iszac. Henrietta se ocupă de cura prescrisă de doctor: fricțiuni cu mercur (în fiecare zi un gram mai mult)** și iod de 6 ori pe zi.

* Transcriind imediat această poezie, pe care mai apoi am trimis-o d-lui Iacob Negruzzi pentru *Convorbiri*, m-am dus în odaia de alături, în care ședea poetul pe pat, și i-am cetit-o uitându-mă la dânsul. Într-un moment, privirea lui rătăcitoare s-a concentrat; părea că-și aduce aminte de ceva, de demult. A fost însă numai o clipă, suficientă pentru a ne face să sperăm, dar fără ca să fi parvenit a-l însufleți din starea automată în care l-am găsit... Sursa: A.C.

** Medicația mercurială realizează o intoxicație cronică cu rezonanță cerebrală. Tulburările psihice, ale stării de nutriție, leziunile renale (cu incontinența de urină, pe care bolnavul o prezintă), constipația, anemia

Față de cele raportate mai sus, în vederea clarificării situației și a soluționării cazului, se vor întreprinde următoarele măsuri:

Influențarea doctorului Iszac în scopul continuării tratamentului cu mercur.

Cu sprijinul Serv. VII, se va realiza interpunerea informatoarei Cornelia Emilian pe lângă Henrietta, sora poetului și pe lângă cel în cauză în cercetarea activității acestuia pe perioada cât se află la Botoșani.

Socialiștii Morțun și Mille să sprijine prin contribuții bănești pe Eminescu și pe sora sa Henrietta. Să se publice în ziare notițe despre sprijinul acordat de socialiști, precum și despre intenția lui Morțun de a realiza o ediție a operei lui Eminescu.

Termen: 30.III.1888

Răspunde: G. Matuf

Crearea unor posibilități pentru ca poetul să revină în București și să se alăture redactorilor de la ziarul *Lupta*. În acest sens Panu și A.C. Cuza să se deplaseze la Botoșani și să stea de vorbă cu poetul.

Termen: 30.XII.1887

Răspunde: A.C. Cuza

Să se facă tot posibilul pentru ca tranzacția de cumpărare a casei pusă în vânzare de maicile de la Agafton să eșueze, aducerea lui Eminescu la București reprezentând o prioritate.

Termen: 1.IV.1888

Răspunde: Lt.-maj. Condurache

Doamna Micle să fie influențată în direcția convingerii poetului pentru revenirea sa la București.

Termen: 12.IV.1888

Răspunde: Miron Pompiliu

și nevrita periferică, ce-l vor însoți de acum încolo, ne dau certitudinea că poetul a fost victima acestei intoxicații mercuriale. Sursa: Ion

În vederea sosirii în București a Poetului, redactorii de la *Lupta*, (cu redacția situată în imobilul din Calea Victoriei unde va locui și Poetul) îl vor prelua pe acesta, atrăgându-l în cercul lor.

Termen: 31.XII.1888

Răspunde: G. Panu

Veronica Micle să fie sprijinită să vândă casa din Iași (str. Butu, nr. 14) și să se mute în București (str. Soarelui – azi Th. Aman – nr. 11 bis).

Termen: 4.I.1889

Răspunde: avocat N.Gh. Nanu

Să se facă tot posibilul în vederea amânării aprobării proiectului de lege a acordării de către Cameră a pensiei viagere solicitate de Iacob Negruzzi în data de 2 martie 1888.

Termen: 23.XI.1888

Răspunde: lt.-maj. Condurache

În perioada când Eminescu Mihai se va afla în București, va fi pus în filaj pe o perioadă ce va fi stabilită în funcție de necesitățile situației operative, pentru a stabili persoanele cu care intră în contact și activitatea ce o va desfășura aici. Se va studia posibilitatea efectuării unei percheziții secrete la domiciliul lui Eminescu din clădirea Mercuș, din Piața Teatrului Național, în vederea descoperirii unor eventuale materiale originale.

Termen: 31.XII.1888

Răspunde: N. Petrașcu

Termen: 31.XII.1888

În 3 februarie 1889, când va fi lovit de a doua recidivă, să fie internat la spitalul Mărcuța. Întreținerea sa aici nefiind plătită de către Primăria Capitalei, eforii Spitalelor Civile să notifice Parchetul de București în vederea transferului pacientului.

Termen: martie 1889

Răspunde: Lt.-maj. Condurache

Să se asigure transferarea lui Eminescu la sanatoriul din str. Plantelor, nr. 1, precum și instituirea unei curatele care să încaseze pensia și s-o depună la sanatoriul Caritatea.

Termen: 8.IV.1889

Răspunde: prim.procuror G.A.Mavrus

Cu sprijinul Serv.VII se va realiza interpunerea lui Filimon Ilea în cercetarea pe perioada când Eminescu se află la Caritatea. Acesta să încerce să afle informații despre drama *Trei flori albe* la care Eminescu lucra încă de la Botoșani.

Termen: 1.IV.1889

Răspunde: Pietraru

Doctorii în medicină Sutzu și Petrescu vor comunica, după o cercetare prealabilă, care este starea sănătății mintale a lui Eminescu. Se recomandă ca din această adresă să reiasă că numitul Eminescu Mihai este atins de alienație mentală în formă de demență, stare care reclamă șederea sa în institutul Caritatea.

Termen:13.VI.1889

Răspunde: Dr. Șuțu

Se va institui, conform legii (art. 440 din Codul Civil), un consiliu de familie din cinci membri (prieteni și cunoscuți apropiați) care să fie de acord cu punerea sus-numitului sub interdicție.

Termen: 10 iunie 1889

Răspunde: T. Maiorescu

În vederea clarificării situației numitului Eminescu Mihai, acesta va fi chemat la interogatoriu. Judecătorul Bursan va fi asistat de către procurorul Catargiu și de grefierul N. Ionescu.

Termen: 13 iunie 1889

Răspunde: Grefierul

Șeful serviciului,
Col. Mărișeanu

15, Henrietta, sora poetului Eminescu, i-a scris regulat (o dată la trei zile) fiicei mele oferindu-i detalii despre soarta fratelui ei. După plecarea Corneliiei la Paris, a continuat să-mi scrie mie, adresându-mi-se cu *scumpă mamă*. Atât eu, cât și soțul meu am încercat să-i ajutăm prin toate mijloacele pe cei doi *nenorociți*, frate și soră. Dacă fac astăzi aceste mărturisiri, vă rog să mă credeți, nu e din vanitate și nici din laudă de sine, ci numai pentru a se ști viața lui Eminescu în anii săi din urmă și ca să *vadă orișicine cum putrezește de viu pe om boala burlăcească*.

Deoarece tratamentul poetului, precum și cheltuielile casei deveniseră tot mai mari, am luat inițiativa înființării unui Comitet în numele căruia să putem face colecte de bani. Știindu-l pe Eminescu foarte orgolios în această privință, toate chestiunile materiale le-am discutat numai cu Henrietta. Din când în când, poetul mi-a scris și mie câteva rânduri de mulțumire pentru ajutorul acordat. Cea mai mare ambiție a Comitetului nostru a fost aceea de a o ajuta pe Henrietta să cumpere, în numele lui Eminescu, o casă în Botoșani. Ea a început tratativele în acest sens cu mănăstirea de maici de la Agafton care avea în vânzare casa unei foste călugărițe. Deși a dat arvună maicilor o mie de franci, afacerea a eșuat deoarece, după cum m-a informat Henrietta, lăcomia călugărițelor, precum și unele intrigi care s-au născut între ele le-au determinat să strice târgul. Nu pot să nu deplâng lipsa de noroc a celor doi frați. Dacă domnul Morțun și-ar fi ținut

cuvântul și i-ar fi trimis banii promiși pentru viitoarea ediție de poezii (5000 lei), dacă funcționarii prefecturii n-ar fi dosit banii trimiși de cântărețul I.D. Ionescu, dacă s-ar fi votat și pensia la primărie, poate că Henrietta ar fi reușit să cumpere la timp casa maicilor și să se mute împreună cu Eminescu acolo!

Starea lui Eminescu este schimbătoare, dar, în general, după cum mă informează Henrietta care urmează cu strictețe recomandrile doctorului Iszac, merge spre bine. Singurul motiv de îngrijorare, spune ea, sunt rănila cumplite de la picioare, cu *mintea fiind cu totul bine*, atât de bine, încât a compus trei poezii. Nu-mi scrie despre ce poezii ar fi vorba.

Toți doctorii care l-au văzut (și nu sunt puțini) au ajuns la concluzia că boala mintală este cu totul curabilă dacă s-ar putea curăța sângele stricat. În iulie, l-am adus la Iași ca să se supună unui consult medical. Comisia medicală, formată din Th. Filipescu, G. Otremba, E. Riegler, C. Botez și V.G. Negel, a convenit ca poetul să fie trimis la Viena pentru un consult de specialitate. La Viena l-au însoțit Grigore Focșa, I. Ciurea și G. Boghean. Comisia medicilor vienezi Isidor Neumann, Hermann Nothnagel și Th. Meynert au sugerat un tratament la băile din Hall. Cheltuielile pentru toate aceste deplasări au fost suportate din banii adunați pe listele de subscripție inițiate de fiica mea Cornelia, elevă la Școala de Arte Frumoase din Iași. Inițiativa elevilor a stârnit un ecou extraordinar în public. După plecarea fiicei mele la studii în străinătate, gestiunea listelor a fost predată Louisei Weitzseker, fiica profesorului Weitzseker de la Liceul Național din Iași.

Revenind la Botoșani, Eminescu a beneficiat de îngrijirile doctorului Iszac. Henrietta are mare încredere în doctorul Iszac, pe care îl știe toată lumea din Botoșani ca fiind bețiv, dar se pare că bătrânul doctor are o puternică influență asupra ei. Henrietta face tot ce-i cere doctorul, ținând cu strictețe la dieta și cura prescrise. Pacientul o ascultă în toate, înghite hapurile (1200 în

total) fără să protesteze. Din scrisorile Henriettei reiese că starea poetului se ameliorează, că acesta își dorește să se vindece și să se apuce de lucru, eventual, să-și caute o slujbă dacă nu i se votează pensia. Își dorește să se întoarcă în București, fiindcă nu-i place în Botoșani, unde nu are cu cine să schimbe o vorbă. Cu Scipione Bădescu, cu care se întâlnește din când în când, nu are ce să converseze, pe gazetarul de la *Curierul român* nu-l interesează decât să scrie minciuni în foaia lui (chiar dacă bine intenționate, după cum se jură el) și să bea prin birturi alături de poet (băutură pe care o plătește Eminescu). Henrietta e disperată din cauza asta, dar bună cum e, adică iertătoare, nu poate face nimic. Îl ține curat pe poet, ca pe un prinț și, ca să nu se zică că nu are bani, are grijă ca fratele ei să aibă veșnic 25 de franci în buzunar. Când are bani mai mulți, ca un făcut, Eminescu îi cheltuie pe toți. Nu e deloc prevăzător în privința asta. Îmi dau seama ce greu trebuie să-i fie Henriettei care, mai strânsă, face economie până și la cincisprezece bani pentru hârtia de scris.

Eminescu i-ar fi scris și domnului Maiorescu, rugându-l foarte călduros pentru *biblioteca lui și pentru niște manuscrise pe care ar voi să le mântuie*, dar n-a primit niciun răspuns. În schimb, am aflat de la Henrietta că domnul Maiorescu i-ar fi scris doctorului Iszac, întrebându-l despre starea poetului.

Eminescu se pare că este dornic de lucru, dar, lipsindu-i cărțile și manuscrisele nu prea știe de ce să se apuce. Nici de ieșit din casă nu poate, deoarece nămețile și gerul fac aproape imposibilă orice aventură exterioară. Henrietta, după cum îmi scrie, nu se simte prea bine, timpul geros de afară făcând-o să nu-și mai simtă picioarele *betege*. Pe la mijlocul lui martie, ea însăși a căzut bolnavă la pat, dar nu încetează să se îngrijească de soarta fratelui ei. Din nenorocire, tot în acest timp s-a stricat și târgul cu călugărițele de la Agafton care, lacome, au preferat să vândă casa mai scump cu o mie de franci peste târgul încheiat cu cei doi frați. Maica

Olimpiada Iurașcu, mătușa Henriettei și a lui Mihai, cu toată influența ei, nu a izbutit să facă nimic pentru ca nepoții ei să obțină casa.

Într-o scrisoare datată din 15 aprilie (stilul nou), Henrietta m-a anunțat îndurerată că fratele ei a părăsit orașul și a plecat la București. Cea care l-a convins să facă acest lucru a fost nimeni alta decât *berecheta* (doamna Micle). Femeia aceasta îl va omorî de-a binelea așa cum l-a omorât și pe Micle. Ce încredere poți avea într-una ca ea care își lasă soțul muribund în grija servitoarei, preferând să facă vizite în oraș și să se amuze. Când am trecut pe la casa lui Micle ca să mă interesez de starea lui, l-am găsit singur cu servitoarea, gemând și foarte suferind. Am descris o scenă similară în povestirea *Bălăuca*, inspirându-mă din cazul real al doamnei Micle. Soțul bolnav, îndurerat din cauza comportamentului frivol al femeii sale, nemaștiind cum să-i atragă atenția asupra clipelor grele prin care trece, cere servitoarei pistolul, vrând să se împuște. Dar soțul nu se sinucide (ca Werther) ci, scoțând gloanțele (după ce a pus piedica) le împrășteie pe patul de suferință. Sărmanul speră ca Veronica, văzând pistolul și gloanțele se va domoli (va rămâne acasă) și-i va arăta puțină afecțiune și milă, măcar acum în ceasul morții. Dar Veronica, când vede pistolul, ce zice? Ce poate zice o femeie tânără și frumoasă care știe că tinerețea și frumusețea nu sunt veșnice (decât, poate, în poezie, dar ce folos?)? Dacă voi îmbătrâni, am să mă împușc și eu! a spus ea zâmbindu-i dulce bolnavului*. O astfel de femeie l-a luat pe

* Doamna Emilian i-a făcut o vizită tatălui meu în timp ce acesta era suferind (răcise după o partidă de vânătoare la Ungheni când, pândind rațele împreună cu d-l Burlă, a stat prea mult în apa rece), dar tata (sub pretext că se odihnește) n-a primit-o fiindcă nu putea s-o sufere. Cu toții credeam că e o răceală trecătoare. Vinerea i-ar fi fost mai bine tatei, el făcând câteva însemnări științifice în carnețelul său (temperatura de afară, starea cerului, presiunea atmosferică). A mâncat o supă cu orez (servit de mama), după care, învelit în plapumă (de mama) ca *un beduin*

Eminescu de lângă sora lui ca să-l îngrijească... Judecați și dumneavoastră! Eu, una, nu mă pot gândi decât la ce-i mai rău!

N-am putut niciodată s-o sufăr, recunosc. Se crede la fel de talentată ca Eminescu, iar mândria ei o face urâtă și disprețuită de toată lumea (în afară de el, sărmanul)*.

„Cornelia“

s-a odihnit. Părea să-i fie mai bine. Probabil că mama, profitând de somnul liniștit al bolnavului, va fi făcut câteva vizite de curtoazie (cum se obișnuiește când te întorci de la țară, nu?). Chiar în acea zi a picat ca din întâmplare (!) Cornelia Emilian găsindu-l pe bolnav numai în grija servitoarei. Tata n-a primit-o. A doua zi (sâmbăta) boala tatei s-a agravat subit. Abia atunci mama a trimis după noi la Ungheni. La orele patru după masa, tata și-a dat obștescul sfârșit. A fost un șoc pentru noi. Lăsa în urma lui două fiice minore și o soție fără niciun sprijin material (mama, nefiind din fire prevăzătoare, nu făcuse defel economii, dar a continuat și după moartea tatei să se ocupe de educația noastră, sacrificându-și toată tinerețea și tot talentul). Nici vorbă de pistol, de gloanțe, de petreceri, de admiratori etc. Sursa: Virginia

- * Cornelia Emilian este soția distinsului profesor universitar, originari amândoi din Transilvania. Plină de ambițiune învață să scrie abia la vârsta de treizeci de ani. Prin energie și voință reușește să formeze în Iași o ligă de emancipare a femeilor române. Întemeiază prima școală profesională „Reuniunea femeilor române“, fiind și inițiatoarea Cantinelor Școlare. A întemeiat în 1894 *Liga femeilor*. Despre Veronica a scris o povestire *Bălăuca* plină de răutăți și calomnii. Sursa: Octav

16, Doamna M.

s-a prezentat într-o zi la casa noastră, însoțită de niște *nespălați*, cunoștințe de ale ei. Văzând-o, Mihai a început să plângă, sărmanul. Era așa de emoționat! Ce nenorocire pe capul lui femeia asta! Cum a auzit că fratele meu s-a vindecat și e bine, cum a venit să-l convingă să plece cu ea la București. Se și vede doamna Eminescu! Când mă gândesc că, în trecut, m-a vrăjit și pe mine cu linguşelile ei, numindu-mă *soră dragă*, dar știu acum că totul nu era decât prefăcătorie. Am întrebat-o de ce n-a venit mai repede să-l vadă, atunci când era cu adevărat bolnav și în suferință, că nici nu se putea mișca. Ne-ar fi prins bine atunci un ajutor prețios ca al ei. M-ar fi scutit și pe mine să mă târâi noaptea pe brânci până la patul lui, când mă striga să-i dau un strop de apă. Să-i pregătească baia de pucioasă săptămânală, să-i dea zilnic să bea lapte (trei ocă) și dimineața, la șase, poame (un kilo). Să-l lămurească să ia hapurile, că numai eu știu ce tortură până binevoiește s-o facă. Să-l scoată la plimbare și să-l ferească de Bădescu și alții ca el care nu așteaptă decât să-l prindă pe stradă, singur (și cu bani) ca să-l ducă la cârciumă. Ce poate să răspundă o *cochetă* la așa ceva! Mi-a vârât sub nas o scrisoare pe care chipurile ar fi primit-o de la Mihai cu puțin timp în urmă. Era o scrisoare în care el, plin de remușcări, îi cerea stăruitor să vină la Botoșani *unde din minut în minut își așteaptă sfârșitul*. Îmi vine tare greu a crede că Mihai ar fi scris așa ceva, mai ales că acum se simte foarte bine. Ce sfârșit!? De-l va convinge să meargă cu ea la București, acolo îi va fi lui sfârșitul! Eu n-o văd pe berechetă stăruind pe lângă Mihai

să-și ia hapurile, să-i dea să mănânce după dietă, să-l facă să înghită iod sau să-i aplice fricțiuni cu mercur după toate regulile artei (!). Mi-e frică că n-are să-l mai lase să plece din nou la băi la Hall, ceea ce ar fi o mare nenorocire pentru sărmanul meu frate. Ea nu vrea decât să capete pensia ce urmează să se voteze și, ba bine că nu, numele lui. Scrisoarea pe care, chipurile ar fi primit-o de la el, nu mi-a arătat-o decât așa, de la distanță, dar eu sunt convinsă că e un *faș*. Ea zice că are și alte scrisori în care el o chemase stăruitor să vină să-l vadă la Botoșani.

Nu știu ce fel de farmece i-a făcut lui Mihai, dar de la sosirea ei, el este total schimbat. O iubește pe femeia aceasta că numai moartea ar putea să-l desfacă, iar în viață nimeni nu-i în stare să-l facă s-o urască. Doarme cu cartea ei la căpătâi. Când vine la Botoșani, doamna M. stă la fiica ei în strada Sf. Voievozi, nr. 193. Față de persoane de foarte bună condiție din Botoșani, ea a declarat că preferă să fie metresa lui Mihai decât femeia unui prinț. Adică cum? Ce femeie onorabilă ar face o asemenea declarație? Mihai nu e un oarecare, el *chiar* e un prinț! De cum intră la noi în casă, Mihai n-o scapă din ochi. Ea îi ridică de pe jos hârtiile, își aruncă ochii deasupra lor și le rânduiește pe masă. Când a văzut poezia *Recunoștința*, pe care Mihai a scris-o pentru domnișoara Cornelia Emilian (avea de ce să-i fie recunoscător, nu?) ea, îndrăcită și cu un zâmbet luător în râs, a comentat: *o facere de bine până la tine, Mihai, n-a fost poetizată*. El, sărmanul, a răspuns netulburat *că așa a fost inspirat*.

Mihai mi-a promis că, de se va angaja la București, are să mă ia și pe mine la el, dar eu nu cred fiindcă, cu o *bibică atât de cochetă* ca doamna M., abia dacă o să-i ajungă venitul pentru *tualetele și ghilele ei de obraz*, dar încă să mă țină și pe mine. Ş-apoi, ea e geloasă că Mihai mă iubește.

După ce el a plecat la București, eu i-am scris șase scrisori recomandate (fiindcă nu-i cunosc adresa), dar nu am primit răspuns la ele. Nu m-aș mira dacă *ea* nu i-ar fi dat scrisorile. Mihai

mi-a trimis doar o carte poștală în care scrie că e bine și că *de se va regula, dorește să vin și eu la București*. Dar nu mi-a dat adresa ca să-i pot scrie și eu. Bată-l Dumnezeu de București că, de n-ar fi așa de mare, tot ar fi dat cineva de dânsul! Un domn din Botoșani, ce s-a dus la București s-o vadă pe fiica lui bolnavă, l-a căutat pe fratele meu o zi întreagă prin oraș, dar nu l-a găsit.

De la Lacul Sărat, unde am fost pentru o cură, imediat ce s-au închis băile, m-am repezit la București ca să mă conving cu ochii mei cum stau lucrurile. A trebuit să fac multe închinăciuni adoratei lui până să mă lase să-l văd. El e bine, a început să lucreze și a scris o piesă nouă care se va juca la teatru. Nu respectă însă nicio dietă, ceea ce pe mine mă foarte îngrijorează. Speră să primească o pensie regulată. Nu e defel dornic să mai revină la Botoșani.

Eu nu am avut de ales și m-am întors la Botoșani. În odăița lui strâmtă din Calea Victoriei nu puteam rămâne. Cu bandajele de fier pe picioare, abia am urcat scările până sus la el (etajul al treilea). Mi-a promis din nou că, dacă i se va vota pensia, mă va chema la București. După ce am revenit în Botoșani, l-am primit în grija mea pe domnul Pompiliu care e și el atins de păcătoasa boală. Am cerut, din nou, ajutorul bunului doctor Iszac care mă vede drept *gardianca* tuturor amicilor lui Mihai. Am nădejde să-l vindec și pe domnul Pompiliu așa cum am făcut și cu Mihai, dar starea lui de neputință (stă nemișcat, fără voință, de parcă ar fi mort) mă descurajează, deși eu îmi dau toată silința.

Am aflat că Bălăuca se găsește din nou în Botoșani, așteptând să capete pensia lui Mihai de la consiliu. Într-o zi a venit să-l viziteze pe bolnavul meu, pe domnul Pompiliu, care, de cum a văzut-o, deși zăcea ca un mort, s-a ridicat în cot și a început a plânge (!). Eu am rămas încremenită. N-a făcut, oare, și Mihai la fel când a venit ea în vizită?! Sunt dezgustată (chiar indignată) când văd ce persoane decăzute au iubirea și stima bărbaților! Credeam că are să plece imediat, văzând în ce hal de simțire a

adus pe bolnav, dar ea a rămas cu multă îndrăzneală până a venit medicul, la șase. Doctorul Iszac, dându-și seama că din cauza ei s-a tulburat bolnavul, a ocărât-o și a batjocorit-o, așa cum se cuvine uneia ca ea (sic!). Bălăuca s-a ridicat atunci și a plecat, deși pacientul a rugat-o să mai rămâie.

Din acea zi de luni nu mai vine pe la noi, dar îmi trimite în fiecare zi să citesc scrisorile primite de la Mihai, scrisori în care dânsul nici nu pomeneste de mine. Bălăuca mi le trimite numai așa, ca să-mi zdrobească inima și să-mi facă sânge rău. Mihai a scos la București o gazetă nouă pe care ei i-o trimite și mie nu. Poate că nu sunt eu așa de instruită ca dumneaei încât să primesc gazeta fratelui meu, dar carte tot am învățat încât știu a citi și a scrie frumos. Cât am stat la Viena, în clinica d-rului Billoth, am învățat și germana. Dacă aș trăi la Iași, *care este cuibul inteligenței și al culturei*, m-aș instrui și eu, dar aici, în Botoșani, *și să cauți cultura cu lumânarea și n-o găsești*.

Sărbătorile le-am petrecut în mare tristețe și singurătate, (mi-a plecat și pacientul) încât de Anul Nou îmi venea să măucid numai ca să pun capăt supărărilor mele. Oare ce mă mai așteaptă? Mă tem de ce e mai rău. Am o presimțire că eu și sora mea Aglaia nu vom reuși nici în procesul cu vânzarea casei, fiindcă Bălăuca, care s-a dus la Iași ca să-și vândă casa (din câte am auzit), ar fi afirmat că vom lua noi banii atunci când ne va plăti ea (!).

Dacă toate negrele mele bănuieli se vor adevăra, atunci eu am să-mi găsesc sfârșitul în mare deznădejde și sărăcie. Sper să se găsească un lucrător de mobilă mai milos care să-mi încropească un sicriu din scânduri și un birjar bun care să-mi ducă rămășițele la cimitirul din Deal, ca să nu sfârșesc la groapa comună. De Mihai nu știu ce are să fie, dar viața pe care aud că o duce o să-l secătuiască și de ultimele puteri.

Deunăzi mi-a scris că, în sfârșit, Senatul i-a votat o pensie de 250 de lei. Se așteaptă ca Regele să valideze proiectul de lege aprobat de Senat.

„Henrietta“

17, Împreună cu alți tineri gazetari, sursa a încercat să înduplece pe poetul Eminescu, aflat în București, să patroneze revista *Fântâna Blanduziei*. Spre bucuria tinerilor, Eminescu le-a făgăduit chiar o colaborare regulată. Pe frontispiciul gazetei numele lui Eminescu apare ca fondator, iar ca motto se pot citi versurile lui: *Unde vei găsi cuvântul, Ce exprimă adevărul?*

Marea majoritate a timpului, după cum îmi relatează sursa, Eminescu o petrece fie cu cei de la *România liberă*, fie cu mai tinerii de la *Fântâna Blanduziei*, prin cârciumi și restaurante. Sursa l-a întâlnit și în redacția de la *România liberă*, în Pasagiul Român, stând la masă și scriind. Se amuza caligrafiind litere asiriene și caldeene. Când are parale iese la masă, la birt la Bedițeanu sau la Șerbănescu din Hanul Kiriazi. Plătește el pentru toată lumea, cheltuind tot ce are. De aceea, domnul Petrașcu, casierul Junimii, care are misiunea să-i iasă în cale și să-i strecoare bani de cheltuială, nu-i dă niciodată mai mult decât ar avea trebuință. Când el nu are bani, atunci plătesc amicii. Chiria i-o plătește tot domnul Petrașcu din ce poate obține cu titlul mlei de la Ministerul Afacerilor Externe, unde lucrează dânsul.

În ultima vreme, după cum îmi comunică sursa, Eminescu a făcut o pasiune pentru o cântăreață suedeză care are număr la Coloseul Oppler. E o fată fermecătoare, genul obraznică și îndrăzneță, care taie respirația bărbaților numai făcându-și apariția în mijlocul lor. Dacă se întâmplă să mai cânte și să danseze, atunci

până și rezerva celor mai semeți și nepăsători dintre spectatori se topește ca prin farmec. Eminescu vine regulat aici ca s-o admire pe suedeza și să joace popice. Așteaptă cu nerăbdare numărul adoratei sale, fixându-și din timp privirile spre scenă ca să nu-i piardă intrarea. Într-o seară, când suedeza a apărut pe scenă în ritmul unui cântec vesel, de marș, Eminescu însuflețit s-a urcat pe masă și punându-și un șervet în jurul capului a strigat vesel: Bravo! Bravo! Fata i-a trimis bezele, făcând grațioase plecăciuni în direcția admiratorului ei. După spectacol, poetul s-a dus în culise ca să-i prezinte omagiile. Sursa a aflat de la un chelner că suedeza nu-i deloc o suedeza, ci nevasta unui primar de prin Moldova care a fugit de-acasă. La scurt timp a urmat un scandal, mi-a explicat chelnerul, fiindcă primarul a dat de urma ei la Coloseul Oppler și a închis-o la balamuc.

După dispariția *suedezei*, Eminescu iese tot mai rar din casă, preferând să stea închis și să se delecteze cu cronicile vechi ale țării, precum și cu scrierile care tratează istoria neamului nostru*. Conform sursei, această pasiune pentru istorie nu încetează să și-o manifeste în fața oricui e dispus să-i asculte relatările despre intrigile domniilor noastre pământene sau să menționeze într-o continuă psalmodiere numele feciorilor de domni și numele domnițelor de altădată. Are o mare admirație pentru Bolintineanu fiindcă a scris poezii istorico-naționale pe care le recită cu un glas tărgănat și măsurat, dar plin de sentiment. Dacă cineva îi face observația că Bolintineanu a murit nebun și sărac în spitalul Pantelimon sare indignat: Dar unde vrei să moară? Într-un castel? Poeții n-au castele decât în Spania.

* Nu mai era nebun ca înainte, dar era într-o stare de prostație, din care rar, foarte rar, ieșea. Evita societatea oamenilor și chiar a prietenilor. Uneori îl pofteam la mine la masă, refuza, dar în cele din urmă accepta. La masă erau întotdeauna colaboratorii de la *Lupta* și alte persoane. El ședea jenat, timid, cu ochii în jos și nu vorbea aproape deloc. La întrebările ce i se puneau, el răspundea cu da sau nu și cu toate acestea toată lumea îi arăta stimă și dragoste. Sursa: Guță

Sursa l-a întâlnit de câteva ori în fața caselor Steiner din strada Academiei, ducându-se în vizită la Mille. A remarcat că poetul avea o privire tristă, îngrijorată, întrebătoare. Era îmbrăcat sărăcăcios, cu aceeași galoși mari și un palton prea larg. Purta o pălărie înaltă, bortită și decolorată. Cu doamna Micle se vede mai rar, iar când îi pomeneste numele o face cu indiferență, așa cum ar pomeni numele vechilului de la moșia Popești. Sursa nu crede că doamna Micle ar fi lăsat urme prea adânci în sufletul lui. În privința doamnei Micle, însă, părerile sunt împărțite. Alții cred că, dimpotrivă, el n-a încetat s-o iubească până la capătul vieții lui.

În privința misiunii încredințate, am încercat prin diferite mijloace, alături de tinerii de la *Fântâna Blanduziei*, să-l determinăm să scrie articole mai angajate. I s-a prezentat articolul *Fond și formă*, redactat de mine, rugându-l pe el să-l semneze. I s-a promis că, dacă-l semnează, i se dă voie să învârtă el însuși roata tipografică când se tipărește jurnalul. A fost încântat și entuziasmat de idee. Ne-a cerut să-l lăsăm să revadă articolul. A doua zi când s-a prezentat cu articolul tăiaase aproape jumătate din ce scrisesem eu.

Articolul se dorea o critică severă la adresa politicii guvernamentale în privința mișcărilor țărănești de la începutul anului. Am descris acolo starea jalnică în care trăiește populația satelor exploatată fără milă de clasele conducătoare. În încheiere, am subliniat faptul că reforma agrară care se discuta în parlament ar trebui să țină cont de gravele probleme ale satelor românești (condiții mizere de trai, lipsa de igienă, bolile cumplite, foametea, statisticile îngrijorătoare privind mortalitatea ridicată etc.) și nu să caute a-i despăgubi pe proprietarii de terenuri din cauza pierderilor suferite în timpul mișcărilor. Eminescu a eliminat însă tot ceea ce trimitea în mod direct și polemic la politica guvernului sau la conservatori (boieri), într-un cuvânt, a neutralizat chiar nervul articolului, golindu-l de orice substanță. Abia după aceea, și-a pus inițialele. Oricum era un început promițător. După cum

i s-a promis, a fost lăsat să învârtă el însuși roata tipografică. Sursa mi-a relatat că poetul a fost foarte fericit făcând-o.

Am pregătit două *noi* articole pentru ca Eminescu să le semneze și să le publicăm în jurnal. Fiecare se intitulează 1888. Primul dintre ele este o dare de seamă asupra situației statelor europene în tulburătorul an 1888, iar cel de-al doilea, reprezintă o dare de seamă asupra stării politice și sociale a țării noastre în anul care se încheie. Pe primul, Eminescu l-a semnat cu inițiala E., articolul apărând chiar în ziua de Crăciun. A făcut din nou corecturi. În privința celui de-al doilea, ne-a cerut un timp de răgaz. Al doilea articol era o critică și mai dură la adresa claselor conducătoare. Am criticat sever coaliția dintre Brătianu și junimiști care s-a dovedit un *răsunător* eșec, eșec pe care, de altfel, fostul gazetar de la *Timpu* îl anticipase.

Noul guvern junimist condus de Rosetti nu a reușit să șteargă diferențele de opinie, ba dimpotrivă, le-a accentuat, iar discutarea reformei agrare n-a făcut decât să reafirme caracterul politicii de clan conservatoare. Sursa mi-a relatat că Eminescu a citit cu atenție acest articol, că a dat din cap, semn că era întru totul de acord cu ceea ce era scris acolo, că, de câteva ori, a spus „Bravo!” entuziasmat. Pe unele le-a tăiat cu creionul. Sursa mi-a înapoiat manuscrisul, sugerându-mi că, dacă îl voi reface, va putea determina pe Eminescu să-l semneze.

Am analizat textul articolului și mi-am dat seama că Eminescu a tăiat exact frazele pe care eu le preluasem din articolele lui mai vechi.

Iată un exemplu:

În articolul [*Din cauza unei selecțiuni...*] publicat în *Timpu* în 21 mai 1883 (cu puțin timp înainte de boală), Eminescu atacase dur pe liberali, în frunte cu Ion Brătianu. El scrisese atunci: *Mulți roșii sunt de-o decrepitudine fizică vădită; mulți n-au două dramuri de creieri veritabili în cap; dar pentru cei mai mulți cretinismul moral e semnul distinctiv al existenței lor. [...] Cum să numim*

în adevăr pe aceste bipede cari n-au rușine, nici onoare, nici remușcare, cari, incapabile de bine și adevăr, nu pot fi în mișcare de nici un motiv abstract și uman, ci numai de nesațiul pântecelui și de viciile cari-i mănâncă pe la toate încheieturile? [...] Pușcăria și carantina... iată ce merită acești oameni, iar nu să dicteze legile unei țări.

Aceste fraze eu le-am preluat și le-am strecurat în articolul *1888 bis*, dedicat situației actuale care nu s-a schimbat prea mult din 1883, ba dimpotrivă, s-a înrăutățit. După ce am făcut o trecere în revistă a evenimentelor politice din anul 1888, criticând și pe liberali și pe conservatori deopotrivă, am solicitat noului guvern condus de Th. Rosetti, ca o primă măsură necesară și urgentă, să facă bine să dea în judecată fostul guvern al lui Brătianu și să-i ceară socoteală pentru starea jalnică în care a ajuns țara. Încheiam că, numai în felul acesta, adevărații conservatori își vor demonstra dragostea de țară, arătând că sunt dezinteresați față de putere, singura lor grijă fiind (nu-i așa?) binele patriei. Eminescu a eliminat tot (cu o linie dublă) suprimându-și propriile idei, ce-i drept, mai vechi. Oare faptul că junimiștii îi promisese o pensie viageră să-l fi făcut atât de prudent? Alexandru Davila, redactor la *Epoca*, mi-a vorbit cu mult entuziasm despre ședința din 2 martie 1888, când Negruzzi a dat citire proiectului de lege pentru pensia viageră a poetului Eminescu. În noiembrie, hotărârea Camerei trecu și de Senat. Nu mai rămânea decât ca Regele să semneze decretul și ca poetul să intre în posesia pensiei. Nu știu ce să zic, dar, din gazetarul de altădată, n-a mai rămas decât o umbră, atât a devenit de apatic și nepăsător. Nici la *România liberă* nu mai scrie chiar dacă se duce la redacție aproape în fiecare zi. Sub formă de ajutor, cei de acolo îi plătesc o leafă.

Am retranscris articolul.

Între timp, pregătesc un nou articol care să-i fie dat lui Eminescu să-l semneze. E prevăzut să apară în prima zi a noului an. Articolul se intitulează *Ziua de mine*.

Filimon

18, Prin doamna Eufrosina Ney

am reușit să fac cunoștință cu doamna Micle. Ne-am întâlnit întâi la Teatrul Național, apoi, după toate regulile etichetei, am fost invitat la un ceai în Strada Soarelui, nr. 11 bis (lângă biserica catolică, în colțul străzii Manea Brutaru cu strada Banului). Deși nu mai este tânără, doamna Micle mai păstrează acel aer fermecător de voluptate, iar ochii, vii și melancolici, se aprind uneori de o văpaie interioară, surprinzătoare, abia stăpânită. Poartă o rochie de culoarea peruzelei, cu un șorț de tul brodat, cusut cu flori de aur roșcat, flori care împodobesc, la poale, în formă de centură și jupa. Corsajul, bine strâns, încheiat cu năsturei metalici, dispuși unul lângă altul, e acoperit cu dantelă și are mânecile de culoare mai deschisă. Se coafase ondulându-și discret bucele, pe care le prinsese cu agrafe de o pălărie simplă, dar cochetă și foarte tinerească. O voaletă transparentă, atenuând acel ceva intens și pătimaș din privirile ei, cade de pe borurile pălăriei până înspre vârful ușor ascuțit (în vânt) al nasului. Se străduiește să nu pomenească despre Eminescu, dar, pe neașteptate, ea însăși îl invocă, revenind la el cu multă stăruință și vioiciune. Doamna Ney a asigurat-o că sunt o persoană de încredere, de familie bună (conform recomandărilor de care dispun) și că poate discuta deschis cu mine. Eu o încurajez pe doamna Micle să vorbească, iar dânsa, dându-și seama cât de bine *informat* sunt în privința relației ei cu Eminescu, se lasă bucuroasă în voia mărturisirii. Ceea ce mă frapează la ea e faptul că vorbește despre Eminescu ca și cum

acesta ar fi deja *mort*. Îi fac această observație și ea, surprinsă, îmi explică că îl socotește *pierdut*, deoarece nu mai are pentru el nicio nădejde de vindecare. O întreb de ce nu l-a lăsat la Botoșani, în grija Henriettei. O licărire ciudată i se aprinde în priviri la auzul numelui Henriettei, apoi, îmi mărturisește că l-a adus pe Eminescu în București fiindcă el însuși i-a cerut stăruitor acest lucru. Își închipuia că se mai poate face ceva pentru el. Plănuiseră să meargă împreună în străinătate la o cură de băi, departe de ochii și de influența tuturor. Din păcate, el e atât de încăpățânat și de nepăsător încât i-a fost imposibil să-l înduplece, deși și-a dat toată silința în acest sens. Au momente bune, ce-i drept, rare, când își fac planuri și se gândesc la viitor, la un viitor comun. Se dezmiardă unul pe celălalt cu cuvintele dulci de altădată. Ea îl mângâie, alintându-l ca pe un copil. În acele clipe, domnule Ilea, îmi pare că țin la piept un bebeluș neajutorat, care depinde numai de voința mamei sale! După care, brusc, el devine îngândurat și absent, privind-o cu un ochi străin, înghețat (de strigoi), de parcă nici n-ar mai recunoaște-o. În acele momente îi vine să fugă, să intre în pământ și să nu mai știe de nimeni și de nimic. Atunci Eminescul ei vorbește aiureli, o rănește cu vorbe grele sau, și mai rău, zâmbește ironic. Toate ca toate, dar acel zâmbet zeflemitor nu-l poate înțelege și nici suporta. O insultă spunându-i că nu o cunoaște. O face *spioană*, *informatoare* și te mai miri ce. Jigniri ce nici nu pot fi reproduse de o persoană civilizată, cu maniere de lume. Din considerațiuni ce țin numai de dragostea lor trecută nu-l poate dojeni, dar, într-o zi, ieșind într-o asemenea stare deznădăjduită de la poet s-a întâlnit pe coridor cu Panu (apartamentul lui Panu și redacția ziarului *Lupta* se află în același imobil). Deprimată, i-a plâns pe umăr (lui Panu). Sigur că, revenindu-și, s-a rușinat de starea ei și a coborât grăbită scările. Cât o fi înțeles domnul Panu din durerea ei de femeie numai Dumnezeu știe!*

* Nu știu ce se petrecuse între Eminescu și Veronica Micle, dar scena descrisă mai sus, pe care am văzut-o eu, dovedește un lucru: că biata

Din acea zi n-a mai trecut pe la Eminescu și nu s-au mai întâlnit...
Își dorește să-l revadă, *certainement!*, dar să se expună din nou...
Oh nu!, nu mai poate îndura!

Doamna Ney e singura căreia îi mărturisește toată deznădejdea din suflet. În anturajul poetului, în care roiesc tot felul de tineri petrecăreți, ea una nu-și mai găsește locul, se simte bătrână și inutilă. Nici Eminescu nu mai e chiar așa de tânăr, ca aceia, dar el pare să nu se gândească că nu-i mai șade bine să cutreiere cârciumile în starea în care e (bolnav). Dacă Veronica îi face observația asta (că nu mai e tânăr, că e bolnav etc.), se ceartă și-și spun vorbe grele, impardonabile. Atunci o evită, uitând de ea cu zilele. Tovarășii lui de petreceri nu se gândesc defel la el. Ce le pasă lor, sunt tineri și plini de viață, dornici de distracții! Îi încurajează toate înclinările cele rele, în loc să le combată. Auzi colo, domnule Ilea, să-i dea de băut ca să-l facă să danseze pe masă cu un șervet fiindcă-i amoretat de nu știu ce dansatoare... Ce prietenii sunt aceia?!

Mi s-a spus, i-am mărturisit eu din ceea ce aflasem, că Petrașcu are misiunea să-i iasă în cale și să-i dea bani de cheltuială. Rău face!, sare ea. Așa îl încurajează pe drumul cel rău. Dar eu n-am cum să-i spun domnului Petrașcu să nu-i mai dea bani. La Botoșani, Henrietta îl ținea din scurt cu banii. Ca soră putea s-o facă. Dar eu? Cine sunt eu? Și-așa cred cu toții că nu vreau decât să-mi însușesc pensia lui Eminescu. Doamna Micle își șterse câteva lacrimi fugare cu colțurile unei batiste brodate, de un roz pal.

Cei care își închipuie că Veronica nu a urmărit decât să pună mâna pe banii lui Eminescu n-au decât s-o creadă pe Henrietta și pe nesuferita de Cornelia Emilian! Dar în adâncul sufletului, ea una se simte împăcată. Nu vrea pensia lui! Dacă o vrea, o vrea pentru el (să aibă *el* din ce trăi), nu pentru ea! E adevărat că nu

femeie vinovată sau nu de trădare – iar nu știu – nu l-a părăsit până la sfârșitul vieții, arătându-i aceeași dragoste. Sursa: Guță

e o soră de caritate ca și Henrietta! Asta e clar! Alergând la el, la Botoșani, crezuse ca o naivă în puterea fermecătoare a dragostei! Fusese convinsă că dragostea de altădată dintre ei se va reaprinde și va face minuni, ca o plantă de leac, vie și miraculoasă! Dar o dragoste stinsă și, de-acum pierdută, nu mai face minuni, nu-i așa domnule Ilea?

I-am dat dreptate. Așa e, dragostea nu face minuni fiindcă *dragostea nu-i decât o poveste*, cum bine scrisese poeta Veronica Micle, în poezia *Rime la un amic*. S-a îmbujorat de mândrie când i-am pomenit de această poezie trimisă lui Hasdeu pentru *Revista Nouă*. Am lăudat-o și pentru admirabila carte de poezii, publicată în urmă cu aproape doi ani, dacă nu mă înșel, *madame* Micle!

În continuare, am vorbit despre poezie. Se însuflețește vorbind despre poezie. Pe chipul ei, iluminat de raze interioare, nu mai rămăsese nimic din tristețea de adineauri, poate doar în colțul buzelor o umbră abia perceptibilă de leneșe și uitate voluptăți. Iar în vocea caldă, cu un timbru plăcut, de mezzo-soprană, se insinuează surprinzător câte o notă mai gravă, ușor disonantă. Am iubit de când mă știu poezia, domnule Ilea. Când eram încă la Școala Centrală mă gândeam să scriu teatru. Am compus atunci un mic fragment despre Dante, poetul florentin, a cărui viață îmi propusesem s-o fac subiectul dramei mele. Nu-i vorbă că și profesorul nostru de italiană îmi îmbătase imaginația cu aventurile romantice ale trubadurilor italieni și cu iubirile lor nemuritoare! Beatrice și Dante! Beatrice și... Atunci se opri brusc ca și cum și-ar fi amintit ceva dureros și, dacă deprinderile de femeie de lume n-ar fi controlat cu discreție și eleganță momentul, aş fi putut spune că i-am văzut frumoșii ochi înotând în lacrimi. Ca la o comandă generală și, oarecum, imperativă, trei mâini, a mea, a doamnei Ney și a doamnei Micle se îndreptară concomitent spre ceștile de ceai de pe mescioară. Zâmbirăm cu toții de binevenita potriveală. Mâna ei era frumoasă, o mână făcută numai pentru mângâieri și dragoste. Am și cântat, domnule Ilea, reia

Veronica visătoare, după ce sorbi o înghițitură din ceaiul englezesc și-și redresă ținuta. Era să plec cu o trupă italiană de operă în Orient! Știi? Nu, doamnă! (am mințit eu ca s-o încurajez să vorbească). Directorul acelei trupe venise la noi la școală, adus de profesorul nostru de canto. Eu am fost pusă să interpretez rolul Violettei din *Traviata*. Am interpretat atât de bine încât, la final, am primit o propunere și chiar un angajament din partea italianului (1200 de parale pe seară), dar, aflând de asta, directorul școlii s-a împotrivit. Eram prea tânără și neștiutoare, o copilă fără protecție, ca să apuc pe acel drum primejdios al teatrului. Alta ar fi fost viața mea, poate!, rosti Veronica cu o exuberanță domoală și tristă în glas. Am fost o fată veselă, plină de viață, domnule Ilea. Zâmbeam până și în somn. Mama m-a iubit și m-a răsfățat, de aceea când mi-a spus că m-a promis lui Micle n-am obiectat nimic. M-am măritat imediat după absolvirea Școlii Centrale. Pe Eminescu l-am cunoscut în cea mai splendidă perioadă a vieții noastre. Când era vesel și binedispus, el spunea despre mine, necăjindu-mă, că *de-atâta bine am căzut bolnavă*. Auzi, colo... De bolnavă eram bolnavă, bolnavă de poezie, bolnavă de dragoste, dar nu de bine ce-mi era! Am suferit și eu... Poezia ne-a unit, domnule Ilea. Poezia pe care o iubeam atât amândoi. Umbra unei roșeli timide îi trecu peste chip, îndulcindu-i trăsăturile și, parcă, întinerind-o. Mi se părea că, printr-un miracol sau, poate, numai printr-o abilitate scamatorie de cochetărie feminină, o aveam în fața ochilor chiar pe femeia tânără de altădată. Sunt tot mai surprins de mobilitatea și rapiditatea cu care se schimbă stările sufletești ale doamnei Micle, o mobilitate care conferă chipului ei pe câtă expresivitate și vioiciune, pe atâta putere de seducție de care, în ciuda încrederii femeiești în sine, pare că, tulburător, se mai îndoiește încă.

Când Veronica tăcu, am intervenit eu (încă fascinat de transfigurarea doamnei Micle), sugerându-i un lucru (care recunosc nu-mi aparține), și anume publicarea unui volum de versuri

comun (un fel de duet poetic) în care poeziile scrise de ea pentru Eminescu și poeziile scrise de Eminescu pentru ea să fie alăturate ca într-un dialog (și trist și șăgalnic) de îndrăgostiți. Oare doamna Micle nu s-a gândit la asta? Un volum cu titlul: *Dragoste și poezie. Ale lui pentru mine, ale mele pentru dânsul?* Veronica m-a privit uimită, ușor neîncrezătoare. Mi-a mărturisit că îi trecuse prin cap așa ceva, mai demult, dar că n-a avut încă răgazul să o facă. Și nici dispoziția sufletească necesară. *Ale lui pentru mine. Ale mele pentru dânsul?**, repetă ea cu inflexiuni melancolice în voce. Oare cum ar fi, domnule Ilea, poeziile mele și ale dânsului, împletite într-un singur volum? Cu adnotări, doamnă Micle, am precizat eu. Ce adnotări? Adnotări pentru cititorii! Explicații din care să se înțeleagă cu ce ocazie au fost scrise acele poezii, ce prilej fericit sau, dimpotrivă, nefericit, a dus la scrierea unora sau a altora. *Pasăre cu pene albastre*, de exemplu. Îi recit eu cât pot de corect primele versuri: *Pasăre cu pene albastre,/ Martoră iubirei noastre,/ De-i sfârși cântarea ta,/ N-asculta ce-mi spune ea....* Eu sunt din fire curios, doamnă Micle, și cititorii la fel, de aceea, o notă explicativă, în care poeta să dezvăluie prilejul cu care a scris acea poezie ar fi mai mult decât binevenită, – ce spun binevenită!? – ar fi o adevărată binecuvântare pentru noi toți! Veronica zâmbește cu încântare, însuflețindu-se. Am scris-o, zice, înclinându-și ușor capul, surâzând, întorcându-mă târziu de la teatru. Îmi amintesc de parcă ar fi fost ieri. Mă gândeam la el, pe vremea aceea eram plină numai de el. O umbră albă și ușoară, ca un fâlfăire, îi trecu peste chip. Tot ce am compus am compus inspirată de dragostea mea pentru Eminescu, spuse Veronica ale cărei buze păreau că tremură. Un zâmbet melancolic i se formă în colțul buzelor, în

* Volumul *Dragoste și poezie. Ale lui pentru mine. Ale mele pentru dânsul* l-am reprodus după originalul păstrat de maica Fevronia Sârboaică. Manuscrisul începuse să fie adnotat de poetă, dar moartea survenită pe neașteptate a pus capăt însemnărilor provocate de amintirea acestei iubiri nenorocite. Sursa: Octav

timp ce răsuflarea caldă, ușor precipitată de emoție, făcu să se miște imperceptibil voaleta transparentă a pălăriei. Sufletul meu și după moarte va căuta umbra poetului iubit, șopti ea, cu ochii umeziți de lacrimi. Sunt din nou uluit de felul în care stările ei sufletești își schimbă de la o clipă la alta curba de înălțime, distanța de la un zâmbet de încântare sau bucurie până la izbucnirea în lacrimi de deznădejde fiind, în orice grad de mărimă aș fi în stare s-o apreciez, infimă, aproape insesizabilă.

Silindu-mă să par cât mai curtenitor și destins îmi permit, cu permisiunea dumneavoastră, doamnă!, să revin la jocul de-a dialogul poetic dintre Veronica și Eminescu, aducând în discuție minunata poezie *Lac-oglină. Iozemiti, Iozemiti, vale tainică și dulce/ Pe-al tău sân ca de mătase nemișcat și pacinic luce/ Lac oglindă cu-a sa față netedă ca un cristal...* Ah, mă întrerupe doamna Micle, cu un fior în glas. E o poezie pe care am publicat-o în *Convorbiri literare*, zâmbi ea, cu o nouă strălucire de orgoliu în priviri. Nu mai rămăsese nici o urmă de lacrimi în frumoșii ei ochi. Am dedicat-o copilei mele Valeria. M-am inspirat dintr-o gravură ce reprezenta valea Yosemite din California, o gravură pe care am găsit-o undeva, în revista *Familia*. Despre poezie, Eminescu însuși mi-a spus că și-ar fi dorit s-o fi scris el. Eu am glumit atunci, necăjindu-l că mi-ar fi plăcut să-mi fi spus că-i place poeta și nu poezia. Toane de femeie alintată, domnule Ilea! Și de poetă fără de talent!, șoptește ea, mai mult pentru sine.

Nu-i adevărat, doamnă Micle! Sunt convins că Eminescu a admirat sincer frumoasa poezie *Iozemiti*. Ca s-o mai învelesc i-am mărturisit că o cunoști (sursă) care l-a vizitat nu de mult l-a găsit cu cartea ei de poezii la căpătâi. Eminescu i-ar fi zis acelui amic: *Cartea ei e veșnic nouă pentru mine. Ce versuri frumoase întâlnești în cârticica asta!* Apoi, Eminescu l-a îndemnat pe amic s-o citească ca să se convingă singur. Doamna Micle s-a îmbujorat. Ei nu-i spusese niciodată Eminescu așa ceva. O încurajase să scrie, e adevărat, uneori îi mai îndreptase câte o rimă (ici-colo),

dar niciodată nu-i spusese ce credea cu adevărat despre versurile ei (altfel decât în glumă). N-a uitat însă aprecierile pozitive ale ardeleanului Vasile Gramen Pop care a socotit poeziile ei ca fiind *poezii originale, inspirațiuni ale iubirei și castității femeiești, justificând în mod desăvârșit speranța ce literatura română este în drept să o nutrească în privința vitalității și a productivității distinsului talent literar al doamnei Micle*. La rândul ei, distinsa poetă Matilda Cugler-Poni a afirmat despre versurile Veronicăi *că au marele merit de-a fi sincere, simple și adevărate*. Ca să nu mai vorbim de faptul că Bonifaciu Florescu a inclus-o și în clasamentele literare. N-a primit *Bene-merenti*, e adevărat, dar cine se mai miră știind că nici măcar Eminescu nu s-a bucurat vreodată de nici o distincție din partea semenilor săi, a românilor...

În timp ce ea vorbește, eu îmi amintesc despre răutățile scrise de Delavrancea referitor la poezia Veronicăi. Tânărul Delavrancea a fost cam lipsit de considerație față de biata femeie! Cu siguranță a afectat-o articolul din *Românul*, de aceea mica mea povestioară o face acum atât de fericită.

Când mă gândesc la tristul ei sfârșit*, descris de mine în *Istoria unei lacrimi* ca pe un moment de revedere simbolică a celor doi îndrăgostiți, mă simt oarecum împăcat și, cu toate că m-am abătut de la rigorile și exigențele poetice, descriind un vis romantic și trist în care totul se făcea din ce în ce mai frumos și îndoielnic – în sens simbolic, se înțelege – (ceea ce m-a făcut să devin suspect politic în ochii cenzorilor de la DGPT), nu-mi pare rău că n-am

* Veronica a băut, în durerea ei, sticluța toată cu medicamente. A început să verse sânge. Sânge mult. S-a chinuit o zi. Medicii Cantemir și Ursulescu nu făcuseră decât să ridice neputincioși din umeri. Doctorul Taussig, sosit de la Iași, la chemarea Valeriei, constată decesul. Cu zece ani înainte, în ziua de 4 august 1879, murise Ștefan Micle. Cu cincizeci de zile înainte murise Eminescu la Caritatea. Era marți și maicile tocmai ieșeau de la slujba de noapte, când clopotele au început să bată. Sursa: maicile Fevronia și Evghenia

acceptat sugestiile lor, căutând soluții de compromis și modificând scena în favoarea dispozițiilor și a viziunii proletare (ca să nu zic plebee) a cenzorilor.

Cu abilități de femeie de lume îndelung exersate în rutina mondenă, Veronica îndreptă discuția înspre evenimentele vieții sociale. Îmi spune că frecventează seratele literare, că merge la teatru. Vorbim despre ultimele spectacole, analizăm unele știri mai interesante din gazetele românești și franțuzești. Se arată bucuroasă că s-a mutat la București. Aici există o viață culturală de care nu avusese parte în provincie. Îi dă dreptate lui Eminescu (orice ar face, revine la poet) în privința Bucureștiului. Ca orice mare oraș, Bucureștiul e un leac numai bun împotriva plictiselii, găsești întotdeauna un loc în care să te duci și o societate gata să te primească. Într-o vreme, în urmă cu câțiva ani, plănuisem să ne mutăm la țară, la Pomârla, știți, domnule Ilea? Da, i-am răspuns sincer. Oare nu mi-am imaginat eu în romanul *Istoria unei lacrimi* un Eminescu profesor de latină și germană la Pomârla, căsătorit cu Veronica, punând în paralel (pe principiul inversat al reflectării) scene din biografia reală a lui Eminescu (gazetar) la București cu scene din presupusa viață a lui Eminescu la Pomârla (profesor)? Modificările pe care mi-au cerut cenzorii să le fac erau atât de multe și însemnate, încât, din respect față de litera textului și față de mine însumi, am preferat să nu fac nimic în acest sens – chiar dacă asta înseamnă, vai!, că n-am să-l văd publicat vreodată.

La Pomârla trăiesc fericiți prietenii noștri Samson și Eugenia, reia Veronica visătoare. Înconjuțați de copii. Nu cred că ne-am fi plictisit la țară, dar cine știe?! Și ce s-a întâmplat cu planul acela, doamnă Micle? Nimic! Samson i-a scris d-lui Maiorescu să intervină pentru ca Eminescu să capete un post la Institutul Bașotă, dar acesta, ca de obicei, *și-a ilustrat* din nou ființa, nefăcând nimic. Era convins că, dacă Eminescu va pleca la Pomârla, se va căsători cu mine, or, asta domnul Maiorescu nu putea să accepte în

ruptul capului. Liricul poet, ascultător, i-a urmat sfaturile. Cu totul alta ar fi fost viața noastră, exclamă ea, privind visătoare, în gol (urmărind năluci).

Ca s-o scot din acea stare, am deviat abil discuția, aducând vorba despre ultima piesă scrisă de Eminescu. Veronica nu știa că el ar mai fi scris ceva nou. E vorba de traducerea piesei *Le joueur de flûte* după Émile Augier, i-am explicat eu. Aflasem că poetul ar fi citit-o acasă la Maiorescu. Cei prezenți au fost cu toții fericiți să-l asculte recitând cu o voce limpede, adâncă. Poetul, însă, le-a prezentat piesa ca fiind originală. Spera să fie jucată pe scena Teatrului Național. Cu toate că cei de față îl compătimeau sincer (Eminescu plagiator?)*, n-au putut să nu remarce frumusețea și limpezimea transpunerii în limba română. Eu făcusem rost de o copie de la Petrașcu pe care, *întâmplător*, o aveam la mine. Cele două doamne m-au rugat să le-o citesc, ceea ce am și făcut. Asupra doamnei Micle lectura piesei a avut un ecou profund, tulburător. A plâns aproape pe toată durata lecturii.

Îmi propun să cultiv această relație, cel puțin până când nu voi trezi prea multe suspiciuni în legătură cu identitatea mea. În același timp, îi frecventez pe tinerii de la *Fântâna Blanduziei*, dar și pe cei de la *Lupta* unde am fost introdus de Panu. O dată, am stat la masă și cu Eminescu. Era chiar la începutul lui februarie. Părea absent, îndepărtat și străin. Am avut sentimentul că nu recunoaște pe nimeni. Preț de câteva clipe a ieșit din starea de apatie și, cu ochii scânteietori, hipnotici, privind ușor pieziș (către nimeni), a recitat versuri.

Două zile mai târziu, l-au internat la Mărcuța. Apoi, fiindcă acolo nu-l mai puteau ține, l-au transferat la Șuțu.

* După cum se vede, Eminescu pierduse cu totul simțul moral, cea mai frumoasă podoabă a caracterului său. Această amoralitate patologică l-a făcut să spună că *Laïs* era o piesă creată de dânsul, pe când ea nu era decât o traducere a piesei *Le joueur de flûte* după Émile Augier. Sursa: Zaharia

Am încercat s-o înduplec pe doamna Micle să mergem împreună să-l vizităm, dar ea a refuzat, explicându-mi că nu poate să-l vadă pe cel pe care l-a cunoscut în cea mai splendidă epocă a vieții sale intelectuale culegând pietre din grădina spitalului, cu mintea rătăcită. Și-așa, mi-a spus, sunt fără nicio lege și fără niciun Dumnezeu, să-mi rămână măcar acel har al poeziei care pentru mine s-a fost întrupat în ființa lui Eminescu.

19, M-am dus singur în strada Plantelor, nr. 1.

Aici, în curte, m-am amestecat printre bolnavi și printre puținii supraveghetori care aveau grijă de ei. L-am urmărit de departe pe Eminescu. Era îmbrăcat într-un palton lung, cu galoși vechi și spărți în picioare. Se plimba cu mâinile la spate, fără să dea atenție nimănui. Din când în când, câte o piatră de pe jos sau geamătul neomenesc al vreunui coleg de suferință (care răzbătea în curtea spitalului) îi trezeau interesul, apoi, clătinând din cap, trecea mai departe. Aveam impresia că se înapoiaze la trup, poate și pentru că își ținea umerii strânși, mult aduși în față. Mustățile lăsate să crească păreau că se mișcă spasmodic, dar asta și din cauză că, în timp ce pășea pe alee, murmură versuri sau făcea, după cum puteam să deduc, calcule cu numere și fracții. După un timp, văzându-mă, a venit direct la mine și m-a îmbrățișat. Recunoscându-mă, mi-a spus pe nume fără ezitare: Filimoane. Ai venit, prietene!, mi s-a adresat cald, confundându-mă cu nu știu cine. În sfârșit! De când te aștept! Sunt pregătit! Să mergem? Unde, Eminescule?, l-am întrebat eu. Să nu mai zăbovim, e cale lungă până acolo. Nu mai rezist aici printre nebuni. N-ai o țigară? Îmi scot tabachera de argint și i-o întind. Dar degetele îi tremură atât de tare încât nu reușește s-o deschidă. Propria neputință îl irită. Atunci, fără să mai stau pe gânduri, iau tabachera din mâinile lui, împlinind toate acele mărunte gesturi pentru care el își pierduse răbdarea sau numai îndemânarea. Scot o țigară și o aprind, trăgând din ea câteva fumuri. Apoi, i-o întind poetului. Pe vârful

limbii mi-a rămas un fir subțire de tutun. Îl împing cu limba înspre buze. Eminescu apucă aproape hămesit țigara oferită de mine. Trage cu nesaț câteva fumuri, după care, ceva mai liniștit, începe să-mi vorbească ca unei vechi cunoștințe.

Știi pe cine am întâlnit? Nu! Pe cine? N-o să-ți vină să crezi. Pe Hristo Botev! Se ascunde aici la Șușu. Bine, dar Hristo Botev a murit, îl fac eu atent. Nicidecum, protestează el, apucându-mă de braț. În timp ce ne plimbăm prin curtea spitalului, îmi vorbește fără întrerupere despre viața lui Hristo Botev. Îmi povestește cu lux de amănunte toată existența aventuroasă a revoluționarului bulgar, insistând, mai ales, asupra ultimilor ani, anii de după *moartea publică*. E plin de convingere atunci când îmi explică că Hristo Botev n-a murit, ci s-a refugiat în *străinătate*, la nord de Dunăre, adică tocmai acolo, la spitalul de nebuni al masonului Șușu. Totul se leagă, Filimoane!

După ce a epuizat subiectul Botev, ușor obosit, începe să-mi vorbească despre lucruri care nu au nicio legătură unele cu altele. Sau, cel puțin, așa mi se pare mie. Vocea îi e șovăitoare, făcând uneori greșeli de exprimare pe care, atunci când își dă seama, încearcă să le corecteze, întrerupându-se. Fără să-și piardă firul ideilor, revine asupra temei principale adăugând noi detalii asupra cărora stăruie cu multă încăpățănare și aplecare spre precizie. Are privirea ațintită înainte, puțin ridicată în sus, părând mai degrabă să converseze cu altcineva, nu cu mine, care mă aflu în dreapta lui. Eu nu-l întrerup, încercând să mă țin de el pe aleile din curtea spitalului. Fumează țigară după țigară pe care eu, prompt, i le aprind și i le pun între buze (ca unuia ce are mâinile legate). Pe neașteptate, vorbirea îi devine, din nou, limpede, clară și lucidă. Îmi spune că se rușinează de starea lui, că ar prefera să rămână acolo în spital, nu de alta, dar i-ar fi rușine să mai iasă pe stradă printre oameni după toate câte s-au întâmplat. Îi e frică să dea ochii cu cunoscuți. De mine nu se sfiește, fiindcă mă știe demult, din junețe. Și eh, câte nu ne mai spuneam noi doi zăbovind pe

malurile Târnavei! Cum ne întrebam, gravi, ce e omul? Ce e omenirea? Dumnezeuirea?

Pentru ca, mai târziu, să se aplece după o piatră, s-o învârtă între degete, ca și cum i-ar cântări valoarea, s-o strecoare în buzunar și, cu ochii strălucind de o bucurie abia stăpânită, să-mi mărturisească că e foarte bogat. Să mă încredințeze, făcând gesturi largi cu mâna, că tot ce văd e al lui: curtea spitalului, clădirile, strada Plantelor, totul. Până și pietrele. Și că, într-o zi, va răscumpăra cu averea pe care o posedă întreaga lume. Mi-a explicat că va iniția o reorganizare socială de mari proporții. Gândul la planurile pe care și le face nu-l lasă să doarmă, dându-i dureri mari de cap. Ce reorganizare socială?, îl întreb.

Visuri sunt visuri, lumea e lume!, îmi răspunde el. Apoi, schimbând din nou tonul, scoate din buzunarul paltonului poșot un caiet în care îmi mărturisește că își va scrie toate poeziile. Poezii noi!, a ținut să precizeze. Curios, l-am întrebat dacă a scris ceva în acel caiet. Mi-a spus că da. Rugându-l să mi-l arate, mi l-a întins cu simplitate. Era un caiet gros de două degete, cam de 25 cm lungime, legat în marochin și prevăzut cu închizători de metal. Cheița o ținea în buzunarul paltonului. Era un miracol că încă n-o pierduse, atât de mică se prezenta în palma lui. Am descuiat închizătoarea și am răsfoit precipitat caietul. Între filele nescrise, complet goale, presărase, din loc în loc, frunze. N-am putut să nu remarc o anumită grijă în alegerea frunzelor. Marea majoritate erau late, cu nervuri vizibile, ce păreau caligrafiate de o mână iscusită. Nu-mi dădeam seama de unde ar fi putut să-și procure, pe timp de iarnă, acele frunze. Cel mai probabil, mi-am spus, a venit în spital cu caietul deja *împodobit* cu ele. I l-am restituit. Mai am unul, acasă, mi-a mărturisit. Similar. Trebuie să-mi țin bine socotelile. Sunt foarte bogat, Filimoane!

Atunci s-a apropiat de noi un nebun care observasem că se tot învârtea de ceva vreme prin preajma noastră. Eminescu, amuzat, i-a făcut semn să se apropie și mi l-a prezentat. Îl cheamă Filipescu,

mi-a spus el, fost arhivar la Siguranța Statului. Sau, cel puțin, așa pretinde. Întorcându-se înspre mine, Eminescu m-a privit direct în ochi: Îți închipui, zice, Filipescu este în misiune. Vorbește perfect engleza și germana. În timpul războiului a fost agent dublu. Eu l-am cunoscut la Viena, la împăratul Chinei. Să nu mai spui la nimeni, Filimoane! Eminescu îmi face cu ochiul în timp ce Filipescu, printr-o mimică expresivă, încearcă disperat să-i atragă atenția să aibă grijă ce vorbește cu mine. Dar Eminescu nu observă nimic și îi dă înainte cu misiunea lui Filipescu. Nebunul îl trage pe Eminescu de haine, rugându-l să tacă și să nu dezvăluie întreg secretul *operațiunii*. Am tresărit la cuvântul *operațiune*. Așadar *acesta* era Filipescu!

Eu, fiind Matei Basarab, îmi explică poetul, regele a pus să fiu omorât. Ca să nu-i iau moștenirea și tronul. Domnul Filipescu m-a avertizat că voi fi omorât cu pietre și batjocorit ca Hristos. Mi-a cerut să-i demasc pe toți. Pe Rege și pe exploataitori. Și să-mi pretind moștenirea care mi se cuvine. Văzând că nu-l poate determina să tacă, Filipescu încearcă să facă scandal, iscând în mod ostentativ zarvă. Vorbește în engleză tare, ca să-l audă toți. *My name is John Bramble*. Se răstește la mine și la Eminescu, provocând un tărăboi nemaipomenit. Stratagema lui atrage imediat paza spitalului. Nedumeriți, supraveghetorii îi separă. Mă asigură că, până atunci, Eminescu și Filipescu se comportaseră ca doi buni amici și colegi de suferință. Nu-și explicau ce i-a apucat dintr-o dată. Dar cu nebunii, nu-i așa?, nu știi niciodată la ce să te aștepți! Filipescu este condus în clădire. Nu protestează. Eu le cer gardienilor să-l lase pe poet în grija mea. Îl îndemn să se așeze pe o bancă. Eminescu începe să râdă. Eu știu 64 de limbi, mă anunță el. Încurajat de buna-i dispoziție îi spun că și eu am impresia că cineva vrea să-l omoare. El râde și mai tare. Ceee? Eu sunt deja *mort*, prietene, nu poți să omori pe cineva de două ori. La ce bun? Dacă ai ști ce bine e *mort*! Nu mai simți nimic. Eu sunt lumea cu miriade stele și cu miriade flori și-mi pare că-mi plec albastrele

mele mări și înstelatele mele ceruri, munții mei cei negri și văile mele cele verzi...

Atunci, văzând o femeie tânără trecând prin curtea spitalului, mă făcu atent. O vezi, zice, a fost nevasta unui primar din Moldova. Comuna Laza. Cândva am fost și eu acolo, ca revizor școlar. Calificativul pe care l-am dat școlii a fost foarte bun. Am dormit acasă la primar. Țin minte că la geamuri erau niște perdelețe foarte frumoase. Cu ce rimează perdelețe? Drăguțe, călduțe, cuțe, uțe, uți, limbuți... Dar de nevasta primarului nu-mi amintesc. Nevastă rimează cu nefastă, adastă, castă, coastă, țeastă... Nu se știe de ce a fugit de-acasă (nevasta) și s-a făcut dansatoare la București. Nu-i așa că-i frumoasă? Îmi pare că seamănă cu cineva... O iubesc, să știi! O iubesc și *mort*! Nu-i așa că-i frumoasă? Știi ce face? Își scurtează toate fustele. Încât i se văd pantalonașii, ca la dansatoare. Ce zici de asta? Hi, hi, hi! Încearcă să convingă pe toată lumea că așa e moda. Râde. Mi se pare că am mai văzut-o undeva, dar nu-mi aduc aminte unde...

Pe cel de colo. Îl vezi? E un epistat de moșie. Și colo, un amărât de student. Nu se știe din ce cauză a înnebunit. O afacere cu o doamnă măritată, poate! Zâmbește straniu. Toate sunt măritate, dragul meu. De Veronica ce mai știi? Să te ferești de femeie! Auzi? Ești însurat? Nu, ce-ți închipui?! Bine! Omul însurat poartă toată greutatea existenței, celibatarul numai pe jumătate. Îmi pare, cum mă uit la tine, că semeni cu Kant. Cel mai profund dintre muritori. Nici Kant nu s-a însurat. Eu semăn cu Schiller, greutatea creierului meu e la fel de mare cu cea a lui Schiller. Dacă n-ar fi intrat în ramoliție, ar fi avut o greutate chiar mai mare. Am uitat mamă, am uitat tată. Am uitat tot.

Își rotește privirea prin curtea spitalului unde câțiva bolnavi mai rămăseseră să se plimbe, supravegheați de la distanță de personal. Iată-l și pe Hristo Botev, îmi indică un tip care se plimba tăcut cu mâinile la spate. Închipuiește-ți, dragul meu, pe toți i-am *recunoscut*. Iată-l și pe tenor! Să te ferești de el, îmi spune cu glas

șoptit, emoționat. Are *pușcă cu pietre de diamant. Mai are 48 moșii, 48 râuri, 48 garduri, 48 case, 48 sate și o avere de 48 de milioane*. E mai bogat ca Nababul... Are nămol de bani și de moșii, râuri, sate, case etc.

Scoate-mă de aici, Filimoane, tare mi-e dor să ascult ciripitul păsărelor și pitpalacul! Sus, în albul munte... *Să-mi pui cununa pe a mea frunte! Și să-mi pui lira la căpătâi*. Scoate-mă de aici!

Acestea au fost ultimele lui cuvinte. Orice încercare a mea de a-l mai face să vorbească n-a dus la niciun rezultat, dimpotrivă, strădaniile mele păreau să-l irite fiindcă începuse să se întunece la față, având un ceva amenințător în privire. Nu mi-a rămas decât să plec, lăsându-l în grija supraveghetorului. Câteva zile mai târziu am aflat că tenorul Petrea Poenaru l-ar fi lovit cu o piatră.

20, L-am căutat pe Filipescu.

Unde e celălalt?, m-a întâmpinat el, privindu-mă într-un fel insistent. Care celălalt? *Fiul* meu! Tu nu ești fiul meu! I-am explicat cine sunt și s-a mai îmbunat. Atunci, convins de buna mea credință (sau, poate, ca să mă verifice), mi-a dat o adresă în strada Știrbei-Vodă, unde ar fi locuit Eminescu, la o anumită doamnă L., insistând că ar trebui să ajung acolo înaintea *altora*. Poetul i-ar fi spus că a lăsat la acea gazdă niște manuscrise, proză și versuri, precum și alte lucruri foarte importante. După ce i-am promis că am să mă duc să recuperez geamantanul de la doamna L., a acceptat să-mi povestească tot ce s-a întâmplat în curtea spitalului. Eram cu toții în curte, a început el, eu discutând cu Eminescu asupra unor chestiuni extrem de importante de reorganizare socială a țării. Încercam să-l influențez pozitiv, mă înțelege? Pe când puneam bazele unei societăți fără antagonisme și clase sociale, a apărut domnul Vlahuță care l-a luat pe poet la o plimbare. Nu știu ce și-au vorbit. I-am urmărit de la distanță, observându-i. Cred că Eminescu îi recita versuri, deoarece, în timp ce ținea o hârtie în mână*, gesticula ca un actor, declamând. Făcea asta tot mai des în ultima vreme. Compunea versuri și le recita,

* Pe acel petec de hârtie nu erau scrise decât două vorbe: gloriosul voievod. El improviza. Am ascultat, uimit, peste douăzeci de strofe sonore, dar lipsite de sens și de legătură. Fiecare vers părea rupt dintr-o poezie frumoasă. Sursa: Alexandru

traducându-le în diferite limbi. Știa 64 de limbi. Eu vorbesc perfect engleza și germana. Într-o zi, Eminescu mi-a recitat *Luceafărul* tradus chiar de el direct în sanscrită. Era o mare plăcere să-l ascuți recitând. N-am înțeles nimic, dar suna foarte frumos. Mi-a promis că mă învață și pe mine sanscrita. Ca s-o știu, dacă voi ajunge în Nirvana.

După ce a plecat domnul Vlahuță, Eminescu s-a apropiat de mine, spunându-mi că și-a amintit de unde o cunoaște pe Dansatoare. Dansatoarea, îmi explică Filipescu ca unuia care nu știam despre cine-i vorba, e nevasta unui primar din Moldova. Se pare că, săturându-se de viața de acolo, a fugit la București ca să se facă dansatoare. E internată în Pavilionul femeilor. Noi, ca să-i facem plăcere, îi zicem Fräulein. Vorbește germana. Și eu vorbesc perfect engleza și germana. Pe când Eminescu încerca să-mi facă unele mărturisiri în legătură cu Fräulein, nebunul Petrea Poenaru s-a apropiat de noi (ne aflam chiar în dreptul pavilionului în care ședea medicul-șef) și l-a lovit în cap cu o piatră. *Rettung, Die wollen mich umbringen!*, a mai strigat poetul înainte să se prăbușească. Eu care vorbesc perfect germana am înțeles imediat: Aju-tor, vor să mă nimicească! Adică, domnule Ilea, semnalul! Parola! *Rettung, Die wollen mich umbringen!* Parola operațiunii de lichidare.... Înțelegi? Dacă numeri cu atenție literele, câte sunt? 29, nu? Mi-am tot bătut capul, ce poate să însemne douăzeci și nouă? Douăzeci și unu plus opt, treizeci și patru minus cinci... Poate fi orice. Dumneata ce crezi? Mi se pare că aici se ascunde un cod important. Eu sunt agent secret. Mă numesc Weisenberg, Hermann Weisenberg. Mi-am făcut datoria, până la capăt! Vorbesc perfect germana și engleza. Domnule Filipescu, îl întrerup cu blândețe, fără să-l contrazic, așa cum se obișnuiește cu nebunii, și mai departe? Ce s-a întâmplat? Vorba mea potolită avu un efect calmant asupra bolnavului, astfel că acesta, mai liniștit, putu să-și reia povestirea. Trase și o dușcă din sticla de vin pe care i-o adusesem, știind că-i place.

Când l-am întrebat pe nebunul Poenaru de ce l-a lovit pe Eminescu, acesta a râs ca un nerod, fără noimă, spunându-mi că așa se aruncă în statui, cu pietre. Ca să sperie porumbeii. Și dacă nici așa n-o să-i sperie, o se încerce cu altceva. Cu o scândură! Ce statui, frate? Ce porumbei? Ce? Scândură?! Dar n-am insistat și i-am dat pace. M-am grăbit să văd ce face obiectivul. L-am strigat, însă nu mi-a răspuns. Delira. Au venit infirmierii și l-au dus în camera de gardă ca să-l bandajeze fiindcă sângera puternic. Două zile mai târziu părea să-și fi revenit*. Numai că rana îl irita foarte tare și se scărpină. Din cauza iritațiilor insuportabile nu putea dormi noaptea. Ne-am reîntâlnit în curte. Am încercat să redeschid discuția despre Fräulein, dar nici n-a vrut să mai audă, pretextând că a uitat totul. Se uita temător în jur, de parcă s-ar fi așteptat să sară iarăși Poenaru asupra lui. Îți dai seama, domnule Ilea, nimeni nu s-a gândit să-l interogheze pe Poenaru sau să-l izoleze de Eminescu, cel puțin. Ca să nu-i mai facă rău! Nu ți se pare ciudat? Nu-i aici mâna știm noi cui? (mă privește în ochi, scrutător) L-am întrebat și pe Eminescu, care e așa de genial, ce crede. Și ce-a zis Eminescu? Nu l-am întrebat direct ci, mai pe ocolite, cerându-i să descifreze misterul cifrei 29. Mi-a desenat cercuri și poligoane (înscrise sau exterioare cercurilor), a făcut o serie de calcule, umplând cu cifre și simboluri geometrice o sumedenie de bucăți de hârtie (pe care, ulterior, le-am atașat la dosar). A extras rădăcina cubică, a rezolvat cuadratura cercului și a calculat *douăzeci și nouă* de zecimale din numărul π . E o conspirație, Filipescule!, mi-a șoptit el cu falca tremurând. Acesta era rezultatul uluitor al calculelor, rezultat ce confirma, în sens matematic și foarte precis, cumplita și incredibila bănuială. Soluționarea matematică a problemei, chiar de către Eminescu, nu mai

* Eminescu a fost izbit în cap cu o cărămidă. Lovitura a fost sub ureche și a fost atât de puternică încât i-a sfărâmat osul capului. De la asta i s-a tras moartea. Sursa: Frizerul

lăsa nicio urmă de îndoială asupra unui adevăr (plan conspirativ) care, eram convins, fusese, în sfârșit, dovedit cu ajutorul de necontestat al vechii științe a numerelor. În acest plan, cifra 29 joacă un rol esențial.

Acum îți dau dreptate, domnule Filipescu, mi-a spus el, vor să mă omoare! Regele vrea să mă omoare, ca să nu-i iau moștenirea! Dar am să le-o iau înainte! Ha! Ha! Și-a dat jos bandajul de la frunte, scărpinându-se cu nervozitate. A început ușor să sângereze. L-am făcut atent că s-ar putea să se infecteze. A râs fără noimă, isteric. Eu sunt Hamlet, nebunul. Și am să mă sinucid ca el (cunoscând adevărul). Am să-mi prefac viața în nimic și sângele în vin de Drăgășani. *In vino veritas. In vino non est veritas.* Tu știi, Filipescule, m-a întrebat, ce înseamnă *In vino veritas*? Unii cred că înseamnă *la beție spui adevărul*. Ce prostie! Numai cine n-a citit mult poate să creadă așa ceva. Dar eu am citit mult, foarte mult. Pe vremuri se făceau dueluri între bărbați. Dueluri la beție. *In vino veritas* însemna: nu-ți amăgi prietenul la beție. Pe când el bea, în realitate tu nu-ți turna vinul pe mânecă sau pe gulerul cămășii, pentru ca el să bea mai mult ca tine și să-l biruiești la înșelăciune. Adevăr la vin! Adică, fii cinstit în duelul la vin! Și eu m-am duelat o dată. Pentru dragostea unei femei. Era să fiu împușcat cu o pușcă cu pene. Sau cu diamante, cât oul de mare. Dar eu sunt Hamlet și-am să mor ca el, sinucis. Cu toată averea care rămâne în urma mea știi ce să faci, nu?! Reorganizare socială. Statul trebuie să fie un produs al naturii (ca statul albinelor). Se autoreglează de la sine.

Vorbele lui cu sinuciderea m-au făcut atent, mi-a explicat Filipescu, și din acea zi nu l-am mai slăbit din ochi. Astfel, după ce se culca toată lumea, mă strecuram în camera lui să văd dacă doarme și să mă asigur că toate sunt în ordine. În seara de 14 iunie mi s-a plâns că-l doare capul. Că are dureri în tot corpul. Doctorul a venit să-l vadă. I-a cerut servitorului să-i dea un pahar

cu lapte. N-a băut laptele. Vorbea amestecat. Când lucid, când delirând. Am stat cu el până când s-a mai liniștit și mi s-a părut că a adormit. Fiind trecut de miezul nopții, mă apucase și pe mine somnul. Am ieșit tiptil ca să nu-l trezesc și am închis ușa de metal în urma mea. La capătul coridorului m-am oprit și, înainte să intru la mine, am aruncat o ultimă privire înspre camera obiectivului. Mi s-a părut că văd o siluetă de femeie strecurându-se înăuntru. Atunci, tiptil, lipindu-mă de pereți, am făcut cale întoarsă. Îmi sărise și somnul. Mi-am aruncat o privire prin vizeta ușii. Obiectivul își ținea capul culcat în poalele unei femei. Părea că visează. Respira greu, fiindcă avea gura aproape deschisă. Din când în când dădea din cap, smucindu-se. Aiura, adresându-se nu știi cui pe un ton aspru.

Femeia care stătea pe patul lui și-i ținea capul în poală părea mai degrabă o vedenie decât o femeie reală. Totuși, mi s-a părut a o recunoaște pe nevasta primarului, cea de-i ziceam Fräulein. Nu făcea decât să-i legene capul, încetișor, murmurând un cântec abia auzit. Somnoroase păsărele! Ce, domnule Filipescu? Somnoroase păsărele? Da! *Somnoroase păsărele!* O poezie de Eminescu pe care am învățat-o într-a III-a. Mie mi-a plăcut fiindcă era ușor de ținut minte: *Somnoroase păsărele, Pe la cuiburi se adună, Noapte bună!* Tot atunci am studiat și un fragment din *Scrisoarea a III-a*, intitulat *Mircea și Baiazid. Iată vine-un sol de pace...* Domnule Filipescu! Da! *Somnoroase păsărele* în germană! Îi cânta *Somnoroase păsărele* în germană? Desigur! Fräulein vorbește germana. Eu cunosc perfect germana și engleza! Să te duci la adresa indicată în Știrbei-Vodă și să recuperezi manuscrisele de la doamna L.! Auzi? Da, bine! Să revenim la Eminescu, domnule Filipescu, vrei? Și la femeia care-i ținea capul în poală... Hai, bea!, l-am îndemnat eu, cu blândețe. După ce a mai tras o dușcă, a reluat netulburat.

Avea un sân dezgolit. Cine? Femeia! Pe noptieră, am observat că paharul cu lapte era gol. O lună mare, albă se ivise în gem,

stând nemișcată, ca într-o cadră. Patul poetului era așezat cu căpătâiul chiar sub fereastră, astfel că lumina lunii îi cădea direct pe față. De multe ori mi se plânse că nu putea dormi din cauza lunii și a viselor. Când Fräulein și-a ridicat capul, uitându-se spre ușă, bănuind că cineva o pândește prin vizetă, am recunoscut-o imediat. M-a ținut cu privirea, o privire cumplită, dar vie. O privire de cocotă. Obrajii îi erau aprinși, ca la bolnavii de oftică.

A doua zi, servitorul Iordache mi-a spus că Eminescu a murit* în zori.

Mi-a confirmat că el și un alt servitor au fost trimiși de dimineață la starea civilă ca să declare decesul**. Restul îl știu...

30 septembrie 2012, Cluj

* Eminescu a murit tânăr. Acest lucru era necesar geniului său. Un Eminescu decedat de bătrânețe și de boală obișnuită ar dăuna operei sale. Bătrân, poetul ar fi devenit prin firea lucrurilor conformist, ar fi tolerat pe bătrâni și respins pe tineri, ar fi ajuns un factor reacționar. Moartea lui Eminescu era necesară ca simbolul să fie împlinit și biografia să pară desfășurarea unui destin. Sursa: Profesorul

** Raport cu propuneri de închidere a DUI „Poetul“ în urma decesului lui Eminescu Mihai
Ministerul de Interne
Departamentul Securității Statului
Securitatea Municipiului București

Aprob
(ss./indescifrabil)

Raport cu propuneri de a se aproba
Închiderea DUI „Poetul“
privind pe numitul Eminescu Mihai

La data de 15.VI.1959 a fost luat în lucru prin DUI numitul Eminescu Mihai, fiul lui Gheorghe și al Ralucăi, născut la 15.I.1850, în Botoșani, de profesie scriitor, neîncadrat politic (simpatizant al Partidului Conservator), cu domiciliul în București (diferite adrese).

Baza deschiderii DUI a constituit-o faptul că sus-numitul a fost semnalat cu intenții de a redacta scrieri cu conținut ostil, necorespunzător. A stabilit multiple relații cu persoane cosmopolite, precum și cu membri ai unor partide reacționare. S-a încercat influențarea sa pozitivă, cu scopul de a-l recupera și de a-l reintegra în circuitul de valori naționale. Acest lucru s-a îndeplinit cu succes.

La data de 14.06.1889, sus-numitul a decedat și a fost înmormântat la cimitirul Bellu, din București. Decesul a fost înregistrat la Starea civilă București (Registru decedați 36 (7)/1889, f 141v), în prezența a doi martori de la Institutul Caritatea.

Față de cele raportate mai sus,

Propunem:

A se aproba închiderea DUI „Poetul“, privind pe numitul Eminescu Mihai și clasarea materialelor, cu menținerea sa în evidența cartotecii general-documentare.

Cuprins

I

1, Cartea de vizită a doamnei Slavici.....	7
2, Conform unor mărturii târzii	16
3, Printre pacienții doctorului Șuțu	26
4, Proces-verbal de interogatoriu.....	40
5, Eminescu scrie.....	44
6, Eminescu, asemeni tuturor poezilor romantici	48
7, Mai înfloritoare (cochetă) și mai strălucitoare	58
8, Când Anica, servitoarea, își făcu apariția.....	70
9, Eminescu, în ciuda inteligenței.....	87
10, Pentru Veronica	96
11, Doctorul Șuțu e convins	110
12, În casa de sănătate a doctorului Șuțu	119
13, Gara de Nord	131

II

1, Viena.....	137
2, Ca auditor extraordinar, <i>außerordentlicher</i>	145
3, Mă recomand, dr. Obersteiner!	152
4, Îl trezește din visare	159
5, Dar anul 1870.....	168
6, Străinul care împarte rezerva.....	175
7, Scurtă sinteză	197
8, Eminescu vorbește cu bătrânul domn	203

9, Filipescu?.....	211
10, În jurul mormântului	228
11, Într-una din zile	239
12, Notă informativă	252
13, Tovarăși!	257
14, Înainte de culcare	268
15, În această admirabilă și romantică seară	285
16, Pe o bancă, în parcul Copou.....	296
17, Eminescu a ajuns la concluzia.....	305
18, Eminescu este invitat la masă.....	312
19, Pe 1 martie	329
20, Doctorul Obersteiner este satisfăcut.....	339
21, Acestea fiind spuse.....	363
22, Când, într-un târziu	379
23, Notă informativă	388

III

1, Oh, muză, spre îndepărtatul 1960 îmi poartă acum visarea	393
2, Șeful Direcției a III-a M.A.I., col. Mărișeanu.....	405
3, Printr-o sentință a Tribunalului Militar.....	417
4, Procesul de recrutare.....	420
5, Ministerul Afacerilor Interne	431
6, Din cauza unor probleme	437
7, Dar asta nu e tot!.....	447
8, Să presupunem	455
9, Se întoarce la Iași (toamna 1874).....	462
10, Și doamna Micle? Veronica?.....	469
11, Fericiți peste măsură	481

12, Cu aceeași bună credință	488
13, În acel moment	496
14, Eminescu reveni la doamna Micle	506
15, Înspre toamnă	515

IV

1, La întoarcerea în țară (27 martie 1884)	523
2, Ce va fi făcut Eminescu.....	532
3, Eminescu a plecat la Iași.....	537
4, În ciuda faptului că își făcuse datoria.....	547
5, În vara lui 1885.....	561
6, De undeva, din cer	573
7, Notă privind sejurul lui Eminescu Mihai la Repedea	581
8, Sursa mi-a relatat.....	589
9, Extras din luarea de cuvânt.....	593
10, Fragment din stenograma	602
11, Audierea doctorului Rudolf Șuțu	611
12, Audierea doctorului Panait Zosin	618
13, Aprodul anunță pe coridor	631
14, Notă de analiză.....	640
15, Henrietta, sora poetului Eminescu.....	646
16, Doamna M.	651
17, Împreună cu alți tineri gazetari	655
18, Prin doamna Eufrosina Ney.....	660
19, M-am dus singur în strada Plantelor, nr. 1	671
20, L-am căutat pe Filipescu.....	677

www.polirom.ro

Redactor : Mădălina Ghiu

Coperta : Radu Răileanu

Bun de tipar : noiembrie 2012. Apărut : 2012
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iași, Tel. & Fax : (0232) 21.41.00 ; (0232) 21.41.11 ;
(0232) 21.74.40 (difuzare) ; E-mail : office@polirom.ro
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53 • C.P. 15-728
Tel. : (021) 313.89.78 ; E-mail : office.bucuresti@polirom.ro

Tiparul executat la S.C. ARHICONSTRUCT S.A.

Str. Buna Vestire nr. 8, Iași

Tel.: 0232/230.300, Fax: 0232/230.485

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România

Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR UNIREA